

robert graves

comitele belizarie

ROBERT GRAVES

COMITELE BELIZARIE

Versiunea digitală 1.0 – mai 2023

Realizată după ediţia în 2 volume apărută la Editura Minerva, Bucureşti, 1971
Colecţia Biblioteca pentru toţi

ROBERT GRAVES, COUNT BELISARIUS, Pyramid Books – New York, 1938 by International Authors, N. V. renewed 1965
Traducere: Ivan Denes

CUVÂNT ÎNAINTE

Cei mai mulţi oameni găsesc că este greu să facă o legătură logică între personajele epocii – clasice propriu-zise şi cele ale epocii romantice, epoca legendei medievale. Regele Arthur, bunăoară, pare să aparţină unei epoci mult mai străvechi decât Iuliu Caesar; totuşi, credinţa sa creştină îl localizează cu câteva veacuri mai târziu.

În această poveste a Comitelui Belizarie se va vedea în ce fel s-au suprapus aceste două epoci. Iată un general roman, ale cărui victorii şi principii strategice sunt nu mai puţin romane şi nu mai puţin clasice decât cele ale lui Iuliu Caesar. Totuşi, în vremea lui armata se schimbase până într-atât, încât aproape nu mai putea fi recunoscută, vechea legiune de infanterie dispărând iar Belizarie (unul dintre ultimii romani cărora li s-a conferit demnitatea de Consul şi ultimul căruia i s-a acordat un triumf) este comandantul creştin al unor călăreţi de gardă îmbrăcaţi în zale, mai toţi de obârşie barbară, ale căror isprăvi individuale rivalizează cu cele ale eroilor regelui Arthur. În vremea lui se ivesc situaţii caracteristic romantice. De pildă nişte derbedei netrebnici răpesc fete, le fac prizoniere şi le duc în castele sinistre, din munţi (în timpul raidurilor maure asupra Africii romane), iar luptătorii lui Belizarie pornesc în goană, cavalereşte, cu stindarde şi lănci pentru a le salva.

Elementul miraculos din povestea regelui Arthur este pe de o parte, saga dintr-o vreme primitivă şi legendă populară, iar pe de alta, misticism călugăresc, de o dată mult mai târzie. Dar în cazul lui Belizarie, autoritatea supremă în ce priveşte viaţa şi campaniile sale nu a fost vreun membru hun sau got din suita sa – care ar fi făcut din această viaţă neîndoielnic o divagaţie epică, bună pentru a fi înflorită de călugări, în secolele următoare – ci cultivatul său secretar greco-sirian, Procopius din Caesarea. În general, Procopius a fost un scriitor judicios, bine informat în privinţa valorilor clasice, după cum a fost şi Agathias, care ne furnizează ultimul capitol de istorie militară; aşa că aici n-a intervenit nicio denaturare romantică, precum în cazul regelui Arthur. Din punct de vedere istoric, Arthur pare să fi fost un rege britanic neînsemnat, comandant al cavaleriei aliate, pe care romanii l-au lăsat în voia destinului, când infanteria lor a fost retrasă din oraşele-garnizoană ale Britaniei,

la începutul secolului al cincilea. Dacă cronicarul său ar fi fost un Procopius, atunci căpcăunii şi vasele fantomă şi vrăjitorii şi jivinele lacome nu ar mai fi apărut în poveste, decât poate ca nişte relatări colaterale despre legenda britanică din vremea lui. În schimb, am fi avut unul sau două capitole lucide despre istoria militară romană târzie – încercarea curajoasă a lui Arthur de a prezerva o rămăşiţă de civilizaţie creştină în Ţara de Apus, în faţa presiunilor invaziei păgâne. Şi calul lui Arthur ar fi fost un armăsar voinic, de cavalerie, şi nu o iapă vrăjită, zburând cu el impetuos spre mileniul creştin.

Belizarie s-a născut în ultimul an al dezastruosului secol al cincilea (secolul regelui Arthur), în care anglo-saxonii au invadat Britania de Sud; vizigoţii, Spania; vandalii, Africa; francii, Galia; ostrogoţii, Italia. A murit în 565, cinci ani înainte de naşterea profetului Mohamed.

Ori de câte ori documentele ce s-au păstrat s-au dovedit sărace, am fost nevoit să umplu golurile povestirii cu ficţiune, dar de obicei am avut în minte un echivalent istoric; aşa încât dacă un lucru sau altul nu s-a petrecut aidoma, este probabil că s-a petrecut, totuşi ceva asemănător. Triunghiul de dragoste Belizarie-Antonina-Teodosie, oricât pare a fi de născocit, a fost preluat ca atare, cu foarte uşoare retuşări, din Istoria secretă*. Nu este exagerată nici relatarea politicii ecleziastice şi a celei de Hipodrom, în veacul al şaselea, aşa cum e oferită aici. Singurul personaj inventat este unchiul lui Belizarie, Modestus, tipul familiar al omului de litere roman, din epoca de strălucire exterioară. Cele două documente italo-gotice, citate în text, sunt autentice.*

M-am temut că relatarea Antoninei despre destituirea papei Silveriu ar putea fi contestată. Apologeţii catolici luându-se după versiunea istoricului african Liberatus, insistă că acuzaţia formulată împotriva lui Silveriu de a fi trădat Roma în favoarea goţilor, a fost ticluită de Antonina, la ordinele împărătesei, şi că Belizarie a fost părtaş la crimă. Această părere este neconcordantă cu caracterul lui Belizarie, iar Liberatus, a cărui relatare conţine cel puţin un anacronism, a fost foarte probabil înclinat să-l favorizeze pe Silveriu, din cauza urii pe care o purta lui Vigiliu, noul papă. Eu prefer părerile lui Procopius, care se aflase în vremea aceea la Roma şi care, deşi recunoaşte că Teodora a avut o ceartă îndelungată cu Silveriu şi lasă chiar să

se întrevadă că, după destituirea lui, ea a pus să fie ucis, îl considera totuşi categoric vinovat. În orice caz, de la bun început Silveriu şi-a asigurat alegerea prin simonie – după istoricul Anastasie – şi este admis că anterior şi-a mai călcat o dată cuvântul, faţă de regele Wittig. Aşa că în primul rând indignarea bisericii faţă de Teodora şi faţă de Antonina – femei care s-au amestecat în politica ecleziastică – a determinat mai târziu admiterea în calendar (20 iunie) a acestui foarte îndoielnic sfânt şi martir.

Monezile de aur din vremea lui Justinian pot fi considerate ca având aproximativ valoarea unei bancnote englezeşti de 1 liră sterlină, sau o hârtie americană de 5 dolari de astăzi.

Distanţele sunt date în mile romane, care, practic, sunt echivalente cu milele englezeşti. Numele de localităţi sunt modernizate pretutindeni unde această schimbare tinde să le facă mai uşor de recunoscut.

Trebuie să-i mulţumesc Laurei Riding pentru marele ajutor pe care mi l-a dat în problemele de limbă şi naraţiune.

ROBERT GRAVES
1938

CAPITOLUL I
COPILĂRIA LUI BELIZARIE

Când Belizarie a împlinit vârsta de şapte ani, mama lui, care rămăsese văduvă, i-a spus să o părăsească pentru un răstimp, pe ea şi pe cei din gospodăria de pe moşia ei, de la Cermen în Tracia, şi să meargă la şcoală, la Adrianopol, un oraş la câteva mile distanţă, unde va fi pus sub tutela fratelui ei, distinsul Modestus. Îl legă printr-un jurământ pe Sfintele Scripturi – era creştină de credinţă ortodoxă – că va împlini legământul de botez depus pentru el de naşii săi, care, amândoi muriseră de curând. Belizarie rosti jurământul, lepădându-se de lume, de carne şi de diavol.

Eu, autorul acestei lucrări greceşti, sunt o persoană de mică importanţă, un simplu servitor; dar mi-am petrecut aproape toată viaţa în slujba Antoninei, soţie a aceluiaşi Belizarie, şi trebuie să daţi crezare celor ce scriu. Să-mi fie deci îngăduit să citez o părere a stăpânei mele Antonina în privinţa acestui jurământ, depus la Cermen: ea socotea că este foarte nedrept să legi copiii mici prin jurăminte spirituale de acest soi, îndeosebi înainte ca ei să se fi dus cel puţin la şcoală sau să fi avut cea mai vagă experienţă a lumii bărbaţilor şi femeilor şi clericilor. Este tot atât de potrivnic firii, zicea ea, ca şi cum, bunăoară, ai supune un copil unei împovărări trupeşti oarecare: de exemplu, să care mereu, oriunde s-ar duce, o mică buturugă; sau l-ai sili să nu-şi răsucească niciodată capul, ci ori să-şi întoarcă întreg trunchiul, ori să-şi mişte poate ochii, independent de mişcările capului. Acestea ar fi, indiscutabil, mari inconveniente, dar nici pe departe atât de mari ca acele ce decurgeau din jurământul solemn de a se lepăda de lume, de carne şi de diavol, depus de un tânăr nobil, destinat să intre în serviciul Maiestăţii-sale Sacre, împăratul romanilor de Răsărit, care domneşte la Constantinopol. Căci, când băiatul atinge vârsta adolescenţei, fie îl ajung ispitele din urmă şi jurământul este încălcat, iar inima lui se încarcă de remuşcări – în care caz el pierde încrederea în propria sa tărie morală; fie încalcă jurământul în acelaşi fel, dar nu simte niciun fel de remuşcări, deoarece lumea, carnea şi diavolul îi apar ca nişte delicii – în care caz pierde orice respect faţă de natura solemnă a jurământului.

Dar Belizarie a fost un copil atât de excepţional şi, crescând, a devenit un bărbat atât de excepţional, încât nicio greutate ce i s-ar fi iscat în cale, oricare ar fi fost ea, nu l-ar fi putut stingheri prea mult. Să luăm exemplul absurd, folosit de stăpâna mea: şi-ar fi obişnuit cu uşurinţă trupul cu regula de a nu-şi întoarce capul pe umeri şi ar fi transformat acest obicei într-un semn de nobleţe, nu de înţepeneală. Sau ar fi cărat cu el veşnica sa buturugă şi ar fi făcut-o să apară drept obiectul cel mai comod şi mai necesar din lume – o armă, un scaun, o pernă – aşa încât ar fi putut stârni în oraş o modă, cu buturugi de lemn frumos cioplite şi încrustate. Şi, neîndoielnic, această modă nu ar fi fost mai stupidă sau mai superstiţioasă decât multe, obişnuite astăzi printre tinerii filfizoni din facţiunile rivale de pe Hipodrom, sau încă altele, care au venit şi s-au dus iarăşi, în acest veac obositor: mode în materie de bărbi, mantale, înjurături, jucării, parfumuri, jocuri de noroc, ţinută trupească, termeni drăgăstoşi, afrodisiace, argumente şi păreri religioase, racle, pumnale, bomboane.

În orice caz, Belizarie a depus acest jurământ primejdios cu aceeaşi neprihănire ca odinioară tânărul Theseu din Atena, cel ce a jurat în faţa maică-si, rămasă văduvă, că va răzbuna moartea tatălui său, ucigând pe monstruosul Minotaur din labirintul cretan, care se înfrupta cu carne de om.

Dacă Belizarie a rămas sau nu credincios jurământului, veţi judeca după ce veţi citi această poveste, Dar îngăduiţi-mi să vă asigur, în cazul că voi, cei ce citiţi acestea, sunteţi cumva creştini de felul cucernicilor călugări, că Belizarie nu împărtăşea nicidecum mentalitatea voastră, şi-i păsa prea puţin de dogme; şi când deveni stăpân peste o gospodărie mare, interzise orice fel de discuţii ecleziastice între zidurile casei sale, socotindu-le fără de folos pentru suflet şi distrugătoare pentru pacea familiei. Iniţial, această hotărâre aparţinuse stăpânei mele Antonina, dar după o vreme el şi-o însuşi, şi supuse chiar şi pe episcopii şi stareţii care se întâmpla să-i fie oaspeţi, aceleiaşi discipline.

Acesta a fost deci primul dintre cele trei jurăminte pe care le-a depus; cel de al doilea l-a rostit faţă de împăratul său – faţă de bătrânul împărat Anastasie, sub domnia căruia se născuse şi, mai apoi, faţă de cei doi urmaşi ai lui Anastasie; iar cel de al treilea jurământ l-a făcut stăpânei mele Antonina, ca soţ. Aceste observaţii vor sluji drept prefaţă pentru lucrarea ce urmează, şi

pe care o scriu la o vârstă foarte înaintată, la Constantinopol, în anul Domnului 571; care este al unamietreisuteşaselea an de la întemeierea Urbei Roma.

Belizarie s-a născut în anul Domnului 500 şi mama lui socotea această dată ca un semn. Căci diavolului, credea ea, îi fusese dată o stăpânire de o mie de ani pe acest pământ, la capătul cărui răstimp omenirea va fi de-a pururi mântuită: astfel că anul de naştere al singurului ei fiu cădea, precum zicea dânsa, chiar la mijlocul îndelungatei nopţi întunecate, care desparte prima zi de glorie de cea de a doua. Dar eu, Eugeniu Eunucul, mărturisesc că socotesc asemenea păreri drept superstiţioase şi pe de-a-ntregul nedemne de persoane cu scaun la cap; nici scumpa mea stăpână Antonina nu gândea altminteri în aceste chestiuni.

Astfel, tânărul Belizarie, ascultător, îşi luă rămas bun de la mama lui şi de la cei ai casei, care (ţinând seama deopotrivă de sclavi şi de cei liberi şi punând la socoteală şi copiii şi bătrânii) se numărau cam la două sute de suflete; şi încălecând pe frumosul său căluţ alb, porni călare spre Adrianopol. Îl însoţeau Ioan, fiul vechilului, un băiat armean, de vârsta lui, care jucase rolul de locotenent în mica armată particulară pe care Belizarie o recrutase dintre copiii de pe moşie; şi Paleologul, un dascăl grec care-l învăţase şi primele elemente ale cititului, scrisului şi socotitului; precum şi doi sclavi traci. Paleologul era neînarmat, dar sclavii purtau săbii, iar Belizarie şi Ioan Armeanul aveau arcuri uşoare, potrivite cu puterea lor, şi câteva săgeţi bune. Băieţii aceştia erau de pe atunci foarte îndemânatici cu arcurile lor, atât pe jos, cât şi călare; precum era de aşteptat. Căci armenii sunt un popor vajnic, iar Belizarie era de seminţie slavă – după cum indică numele său de „Belîi Ţar”, adică Prinţ Alb; slavii păgâni, care trăiesc dincolo de râul Dunărea, sunt arcaşi şi călăreţi de frunte. Familia tatălui său se statornicise la Cermen cu o sută de ani în urmă, şi fusese romanizată pe de-a-ntregul şi ridicată la cel de al doilea rang, dintre cele trei ranguri nobiliare existente.

Această călătorie de la Cermen îi purtă peste câmpuri, şi nu pe drumul principal de la Constantinopol la Adrianopol, care trece alături de oraşul acesta. Cu îngăduinţa dascălului lor, Belizarie şi Ioan părăsiră de câteva ori cărarea, gonind după vânat; şi Belizarie fu destul de norocos să nimerească un iepure,

care le asigura o masă pentru seara aceea la hanul unde îşi propuseseră să tragă. Era numai un han mic, nu prea populat, iar bătrâna hangiţă era deznădăjduită: soţul ei fusese de curând zdrobit sub o creangă mare de ulm, care se prăbuşise, pe când îşi îngrijea via; drept urmare, sclavul lor fugise, furând singurul cal din grajduri, şi până la ceasul acesta, putea să fi ajuns oriunde în lume. Nu-i rămăsese decât o tânără sclavă, care îngrijea fără pricepere animalele şi via, în vreme ce hangiţa vedea de casă. Călătorii îşi dădură seama că la hanul acela va trebui să-şi asigure singuri hrana şi chiar să şi-o gătească. Dintre cei doi sclavi ai lor, unul era cărăuş, un bărbat voinic, curajos, fără niciun fel de alte cunoştinţe şi nedescurcăreţ, iar celălalt era un tânăr, Andreas, care fusese instruit ca băieş; niciunul dintre ei nu ştia să gătească un iepure. Paleologul îl trimise pe cărăuş să adune lemne de foc şi să scoată apă, şi-l puse pe Andreas să frece cu nisip masa unsuroasă a hanului. El însuşi jupui şi îmbucătăţi iepurele, care acum fierbea înăbuşit într-o oală, cu foi de dafin şi varză, orz şi puţină sare. Ioan Armeanul amesteca mâncarea cu o lingură de os.

Belizarie zise:

— Am un pachet cu boabe negre de piper din Ceylon, pe care mama îl trimite în dar, prin mine, unchiului meu Modestus. Îmi place acest piper indian. Usturǎ gura. Nu va scădea mult din valoarea darului dacă voi măcina câteva boabe de piper în râşniţa de mână, care se află şi ea în pachet, ca să dau aromă mâncării noastre de iepure.

Îşi deschise desaga şi scoase pachetul cu boabe de piper, şi râşniţa de mână, şi începu să râşnească. Fiind însă copil, râşni prea mult pentru o masă de cinci persoane; până ce Paleologul, luând aminte, exclamă:

— Copile, ăsta-i piper cât pentru un Ciclop!

Apoi, în vreme ce iepurele fierbea înăbuşit, Paleologul le spuse povestea – pe care n-o mai auziseră – despre Ulise în peştera Ciclopului şi cum încinsese el un ţăruş în foc şi cum, îmbătându-l pe Ciclop, îi scosese, cu vârful aprins, singurul ochi. Băieţii şi sclavii ascultară râzând; căci Paleologul, citind tragedia lui Euripide, era foarte caraghios pe când imita Ciclopul orbit. Apoi aşezară masa pentru trei – sclavii urmau să mănânce deoparte, mai târziu – şi turnară vin în cupe dintr-un ulcior

afumat, de lut, pe care-l găsiseră într-un sipet. Sclavul Andreas le tăie felii de pâine, cu cuţitul său de vânătoare.

În sfârşit masa fu ca şi gata, iepurele nemaiavând nevoie decât de alte câteva minute pentru a fi servit. Paleologul adăugase în oală două-trei linguri de vin şi-un fir-două de piper şi o rămurică de rozmarin şi puţin măcriş acru, pe care bătrâna i-l adusese din grădina din spatele casei. Din când în când, gusta ciorba cu lingura. Patru lumânări de seu fuseseră tocmai aprinse; era de datoria lui Andreas să le cureţe, de fiecare dată ce fitilul se desfoia. Dar în această clipă fericită se auzi la uşă mare hărmălaie şi în încăpere năvăliră, tulburând totul, şase bărbaţi înarmaţi, fioroşi, greci din Asia după grai.

Duceau cu ei un bărbat tânăr, îmbrăcat cumsecade, cu trăsături blânde, legat de mâini şi de picioare, încât nu putea umbla. Părea a fi un meşteşugar sau un negustor mai avut. Căpetenia, un ins foarte voinic, purta prizonierul pe umăr, asemenea unui sac de grâu, şi-l trânti într-un colţ, lângă foc – deoarece, cred, era locul cel mai depărtat de uşă, în cazul în care ar fi vrut să fugă. Omul arăta deznădăjduit de-a binelea şi era evident că se aştepta să fie ucis. Precum se dovedi mai târziu, îl chema Simion şi era cetăţean al districtului. Îi revenise prin tragere la sorţi misiunea de a se duce, în numele concetăţenilor săi, la un mare moşier, pe nume Ioan de Capadocia, şi de a-l ruga să plătească impozitul pe pământ datorat de acesta, sau cel puţin o parte a impozitului – o obligaţie de la care acest tânăr bogat se eschivase de mult. Districtul era obligat să verse vistieriei imperiale un număr de livre de aur pe an, iar pământurile lui Ioan de Capadocia fuseseră impuse la un impozit mai mic decât valoarea lor reală, dar care se ridica, totuşi, la o treime a impozitului total, ce revenea întregului district. Cetăţenii, din pricina unor recolte proaste şi a unei recente năvăliri de jaf a hunilor bulgari, fiind impuşi mult peste valoarea bunurilor lor – fuseseră împroprietăriţi de guvernământ cu loturi de pământ sterp, numai mocirlă şi piatră, dar evaluat totuşi ca teren bun de agricultură – se îndatoraseră într-atât, încât erau în pragul ruinei, dacă Ioan de Capadocia nu consimţea să-şi plătească partea. Dar el refuzase întotdeauna. Avea o suită de oameni înarmaţi, alcătuită în cea mai mare parte din capadocieni de-ai săi – cum erau şi aceştia şase – care-i înjuraseră şi-i bătuseră pe

reprezentanţii cetăţenilor, când veniseră la castel ca să pretindă vărsarea banilor.

Este probabil că în povestea mea vor apărea mulţi Ioani, afară de aceştia doi, Ioan Armeanul şi Ioan de Capadocia, Ioan fiind numele pe care străinii îl iau în mod obişnuit când se botează în credinţa creştină (numindu-se astfel fie după Ioan Botezătorul, fie după Ioan Evanghelistul), sau pe care stăpânii creştini îl dau sclavilor lor. De asemenea, este un nume frecvent printre evrei, de la care a venit. Aşa că îi voi deosebi pe aceşti Ioani fie după ţara lor de obârşie sau, dacă aceasta se întâmplă să nu fie de-ajuns pentru a-i recunoaşte, după porecla lor obişnuită: Ioan Bastardul, Ioan Epicureanul sau Ioan Sângerosul, printre ceilalţi, Dar în povestea mea există un singur Belizarie, el însuşi tot atât de neobişnuit, ca şi numele său.

Din câte se lăudară capadocienii şi din jelaniile acestui biet Simion, reieşi, deci, că, însoţit de o trupă de jandarmi înarmaţi, el se dusese curajos la castelul lui Ioan de Capadocia, vrând să-l impresioneze şi să-l constrângă să-şi plătească cel puţin o parte rezonabilă din datorie; dar fu primit cu săbii şi cu ciomege de către străjile înarmate, chiar la prepeleacul de la poartă. Jandarmii îi părăsiseră pe dată, aşa că Simion fusese prins. Ioan de Capadocia, care-şi petrecea toamna pe moşie pentru vânătoare de hăituială şi de păsări, ieşise atunci în persoană, fudul, şi-l întrebase pe sergentul gărzii, cine ar putea fi insul acesta. Străjile se închinaseră în faţa lui Ioan, care le pretindea semnele de respect ce se acordă îndeobşte unui patriarh sau capului unei dioceze, şi-i răspunseseră: „Un soi ciudat de perceptor, cu voia Măriei-tale”. Ioan de Capadocia strigase: „Atunci pregătiţi-i şi un sfârşit ciudat, pentru ca niciun perceptor să nu mă mai tulbure pe moşiile mele din Tracia”. Drept care, şase dintre ei, în frunte cu sergentul, îl legaseră pe Simion de mâini şi de picioare, îl aşezaseră de-a curmezişul pe spinarea unui cal şi plecaseră cu el, călare, neîntârziat, nădăjduind că agerimea lor va fi pe placul stăpânului.

În timp ce călăreau, începuseră să discute soarta pe care urma să o îndure prizonierul. Sergentul îi pofti pe oamenii săi să-şi dea cu părerea. Unul zise:

— Hai să-i legăm un bolovan de gât şi să-l aruncăm într-un lac.

Dar Simion obiectă cu glas tare:

— Să otrăveşti apa este o crimă în faţa lui Dumnezeu. Trupul meu ar răspândi o molimă. Şi-apoi, asta n-ar însemna un sfârşit ciudat: este moartea obişnuită, prin care fetele sclave scapă de plozi. Mai gândiţi-vă!

Sergentul recunoscu că Simion are dreptate şi călăriră mai departe. Atunci un altul dintre capadocieni propuse să-l lege de un copac şi să-i umple trupul cu săgeţi. Simion îi întrerupse iarăşi:

— Nu ar însemna să păcătuiţi, dându-i unui simplu perceptor aceeaşi moarte de care s-a stins sfântul martir Sebastian din Milano?

Şi aceasta părea o obiecţie demnă de luat în seamă, aşa că purceseră mai departe. Un al treilea propuse tragerea în ţeapă, şi un al patrulea jupuirea, iar cel de al cincilea era pentru a-l îngropa pe Simion de viu. Dar de fiecare dată Simion luă în batjocură sugestiile şi le spuse că vor fi fără îndoială pedepsiţi de stăpânul lor, dacă ar fi să se întoarcă şi să raporteze că l-au omorât cu mijloace atât de neînsemnate şi de ordinare. Sergentul îi ţinu partea şi zise până la urmă:

— Dacă eşti în stare să ne propui o moarte destul de neobişnuită, am să-ţi fiu îndatorat şi o voi pune în aplicare precum doreşti.

Simion răspunse:

— Stăpânul tău să-şi plătească de bunăvoie datoria. Atunci, fii încredinţat, voi muri de uimire şi nicicând o moarte mai ciudată nu va fi fost consemnată în dioceza Traciei.

Sergentul îl pocni peste gură pentru obrăznicia aceasta, dar în privinţa felului în care urma să moară, tot nehotărât rămase. Începuse să plouă şi capadocienii zăriră o lumină arzând la han, aşa că-şi legară caii în grajd şi intrară pentru o duşcă de vin şi alte consolări.

Paleologul îi auzi acum pomenind numele stăpânului lor pe care-l cunoştea, după faimă, ca fiind un om răzbunător şi certăreţ, aşa că avu grijă ca nu cumva să întreprindă ceva ce i-ar stârni pe aceşti slujitori. Îi întrebă dacă i-ar face onoarea de a bea vin pe cheltuiala lui.

Necioplitul de sergent nu răspunse, dar aflându-se în apropierea oalei de pe foc – din care se înălţa un miros foarte îmbietor – se întoarse spre fârtaţii săi şi strigă:

— Avem noroc, fraţilor! Acest bătrân bărbos prevăzuse sosirea noastră şi ne-a gătit un iepure!

Paleologul se prefăcu a lua vorbele lui în glumă, îi zise sergentului:

— Podoabă a grecilor, iepurele acesta nu ajunge pentru zece bărbaţi în toată firea şi doi băieţi, dintre care unul, pe deasupra, mai este şi nobil. Dar dacă dumneata însuţi şi poate încă unul doriţi să împărţiţi cu noi...

Sergentul răspunse:

— Barbă bătrână şi obraznică, îţi dai prea bine seama că acesta nu este iepurele vostru. Este un iepure furat, aparţine, fără nicio îndoială stăpânului meu Ioan şi nu veţi avea parte de el. Mai mult, după ce vom fi mâncat, ai să-mi plăteşti, în contul stăpânului meu, o amendă pentru furtul săvârşit. Ai să-mi înmânezi zece monezi de aur, şi în plus cât voi mai găsi în buzunarele voastre. În ce-l priveşte pe nobilul vostru, el va servi. Băieţi, păziţi uşa! Şi-acum, dezarmaţi-i pe cei doi sclavi!

Paleologul văzu că este inutil să reziste. Îi spuse lui Andreas şi cărăuşului să-şi predea armele paşnic, şi aşa şi făcură. Dar Ioan Armeanul şi îndeosebi Belizarie, care vânase iepurele şi râvnea să-l guste, erau foarte furioşi. Nu spuseră însă nimic. Belizarie îşi aduse acum aminte de peştera Ciclopului şi hotărî să-i îmbete pe haidamaci cât mai tare cu putinţă, aşa ca în cazul unei înfruntări să fie avantajat faţă de ei.

Foarte politicos, începu să facă pe paharnicul, turnând vinul fără a-l lungi cu apă şi spunând:

— Beţi, domnilor, e vin bun şi nu aveţi nimic de plătit.

Deoarece piperul iuţise ciorba prea tare pentru capadocieni, băură poate mai mult vin decât obişnuiau altminteri. Băură în cinstea lui, socotindu-l un Ganimede[1] al lor, şi l-ar fi şi sărutat, dar el îi evită. Atunci unul dintre ei se duse în bucătărie, ca să prindă fata sclavă, şi începu să-i smulgă bluza de pânză, dar fata fugi din casă şi se ascunse pe după tufişuri, unde el nu o mai putu găsi; aşa că se întoarse.

Capadocienii începură să discute, între cupele de vin, despre dogme religioase. Aceasta era boala epocii,. Te-ai aştepta, bunăoară de la nişte plugari, când se adună la un loc, să vorbească despre dobitoace şi recolte, soldaţii despre bătălii şi

---

[1] Ganimede (în mitologia greacă), fiu al regelui Troiei, răpit de vulturul lui Zeus spre a servi ca paharnic al zei lor.

îndatoriri ostăşeşti, iar prostituatele, poate, despre veşminte şi frumuseţe şi succesele lor la bărbaţi. Dar nu; oriunde se adună doi sau trei, în hanuri, cazărmi, bordeluri sau orice alt loc, încep neîntârziat să discute vreo problemă dificilă, oarecare, din doctrina creştină, asumându-şi postură de cărturari. Aşa că, deoarece principalele dispute dintre diferitele biserici creştine privesc întotdeauna natura dumnezeirii – cel mai atractiv punct al dezbaterii filosofice – în mod firesc şi aceşti capadocieni începură, nu fără a blasfema, să discute dogma despre natura Sfintei Treimi şi, în mod deosebit, despre natura Persoanei a doua, a Fiului. Erau cu toţii creştini ortodocşi şi păreau să spere că Paleologul îşi va înălţa glasul, contrazicându-i. Dar el nu o făcu, împărtăşindu-le părerile.

În schimb, Simion se dezvălui repede a fi un monofizit. Monofiziţii sunt o sectă, puternică în Egipt şi la Antiohia, care în perioada ultimei sau ultimelor două generaţii, adusese mari năpaste peste imperiu. Căci împăraţii de la Constantinopol erau nevoiţi să aleagă pe de o parte între a-l jigni pe papa de la Roma, care era recunoscut ca urmaşul apostolului Petru şi condamnase toată secta drept eretică, sau, pe de altă parte, a jigni poporul Egiptului, de a cărui bunăvoinţă depindea Constantinopolul pentru grâul de care avea nevoie. Unii împăraţi înclinaseră spre una din păreri, alţii spre cealaltă; unii căutaseră teren pentru un compromis. Din pricina acestei dispute avuseseră loc răzmeriţe distrugătoare şi războaie şi scandaluri în biserici; iar în vremea despre care scriu exista o schismă categorică între Biserica din Răsărit şi Biserica din Apus. Împăratul care domnea pe atunci, bătrânul Anastasie, înclina să-i favorizeze pe monofiziţi; aşa că cetăţeanul Simion, pentru a-i necăji pe capadocieni, puse pe acelaşi plan loialitatea faţă de împărat cu monofizitismul său

Simion se dovedi prea elocvent pentru ei, deşi toţi vociferau în acelaşi timp; aşa că apelară la Paleologul, în calitate de cărturar, să apere în numele lor punctul de vedere ortodox, ceea ce el primi bucuros. Ioan Armeanul, îmboldit de Belizarie, îi tot servi cu băutură, în vreme ce cu toţii ascultau disputa.

Paleologul cită cuvintele papei Leon, pe care eu însumi le-am uitat, dacă le-am auzit vreodată, dar care presupun că aveau sensul următor: că Fiul nu este numai Dumnezeu, cum sunt de părere smintiţii de acuaniţi; nici numai om, cum zic necucernicii

de plotinieni; nici om, în sensul că i-ar lipsi una sau alta din cele divine, cum pretind nebunii de apolinarieni; ci că El are două naturi unite, omenească şi divină, după scripturi: „Eu şi cu Tatăl Meu una suntem” şi, de asemenea, „Tatăl Meu este mai mare decât Mine”; şi că natura omenească, datorită căreia Fiul este inferior Tatălui, nu-i scade natura divină, datorită căreia Fiul este egalul Tatălui.

Capadocienii îl ovaţionară pe Paleologul când repetă această dogmă, zăngăniră cupele pe masă şi pocniră cu castroanele de fag în tăblie. Nu băgară de seamă că, pe sub masă, Belizarie le lega picioarele cu o sfoară lungă şi tare – nu atât de strâns, încât vreunul să nu şi le poată mişca pentru a se aşeza mai în voie, dar destul de strâns încât vreunul să nu şi le poată mişca pentru a-i stânjeni de-a binelea dacă toţi ar fi încercat să se scoale deodată; căci îi legase într-un cerc îngust.

Simion îşi bătu atunci joc de Paleologul şi zise că a da deoparte învăţătura falsă a acuaniţilor sau a apolinarienilor sau a plotinienilor nu este nicidecum egal cu a afirma învăţătura adevărată; iar dacă un preot este ales papă la Roma, asta încă nu-i dă dreptul de a statornici odată pentru totdeauna legea creştină; şi că un papă poate spune sau întreprinde lucruri din anumite considerente politice, care sunt deopotrivă de injurioase şi pentru Dumnezeu, şi pentru împăratul său. Simion mai spuse că natura Fiului nu poate fi despicată în două, cum despică un om cu toporul o bucată de lemn. Faptele şi patimile Fiului nu au fost nici în întregime divine, nici în întregime omeneşti, dar toate de un singur fel – de om-dumnezeu. Astfel: Fiul umblase pe apele Galileei, ceea ce a fost o ispravă făptuită prin carne, dar care transcende legile naturii cărnii.

Până aici, ambele relatări de care dispun sunt de acord în privinţa succesiunii întâmplărilor, dar în punctul acesta intervine o deosebire. Să redau întâi povestea aşa cum am auzit-o de la un om din Adrianopol, mulţi ani mai târziu; care o auzise, spunea el, de la fiul mai mare al lui Simion.

După acest om din Adrianopol, Simion îşi isprăvi expunerea cu următoarele cuvinte.

— Dar papa Leon a mai atras atenţia în această privinţă – îi pot cita chiar cuvintele: „Ardescat in foco ferrum. Sunt vincula mea solvenda. Mox etiam pugionibus et pipere pugnandum est.

Tace!” Cum puteţi da ascultare unei asemenea nemăsurate sminteli, oameni din Capadocia?

Sergentul capadocienilor, prefăcându-se că înţelege latineşte, strigă nesăbuit:

— Binecuvântatul papa Leon a grăit înţelept. Fiecare cuvânt al său este adevărat. Eşti dezminţit chiar de cele ce rosteşti cu gura ta.

Ei nu-şi dădură seama că Simion transmisese lui Belizarie un mesaj secret, cum că să încingă frigarea în tăciuni, să-i taie legăturile şi să fie pregătit să se bată cu pumnalele şi cu piperul.

Dar după versiunea pe care am auzit-o de la Andreas, acum nu prea mulţi ani, Belizarie fu cel ce rostise cuvintele latineşti, prefăcându-se că-l combate pe Simion şi strigând:

— Ardescit în foco ferrum manibus tius propinquum. Vincula solvam. Mox etiam pugionibus et pipere pugnabitur – după care (zicea Andreas) ignoranţii de capadocieni îl ovaţionară pe băiat ca pe un vajnic apărător al dreptei credinţe.

Aceste cuvinte ale lui Belizarie, în caz că au fost rostite, transmiteau lui Simion mesajul că frigarea se şi încingea în foc, aproape de mâinile sale, că-i va tăia legăturile şi că în curând se va da bătălia cu pumnale şi cu piper.

Împotriva acceptării relatării lui Andreas pledează binecunoscuta tendinţă a oamenilor bătrâni de a exagera sau de a deforma întâmplările din tinereţe, îndeosebi când vorbesc despre o persoană care mai apoi a devenit celebră. Astfel, Sfântul Matei a aflat de la anumiţi palavragii bătrâni, că, odată, copilul Isus a redat viaţă unei vrăbii moarte, pe vremea când le fusese tovarăş de joacă; şi a consemnat aceasta în cea de-a doua Evanghelie a sa, împreună cu alte extravaganţe asemănătoare, bunăoară că El ar fi vorbit din pântecul Mamei Sale şi că l-ar fi dojenit pe tatăl Său vitreg, Iosif. Dar în favoarea versiunii mele pot spune că mi-a parvenit nu din mâna a treia ci din mâna întâi, şi că l-am cunoscut pe Andreas ca pe un bărbat de încredere. Nici nu trebuie ridicată obiecţia că un copil atât de tânăr, cum era pe atunci Belizarie, nu putea vorbi bine latineşte, latineasca Romei: căci latina curată era limba maternă a mamei sale. Tatăl ei fusese un senator roman care părăsise Italia împreună cu familia lui, cincizeci de ani înainte de vremea aceasta, când acel vandal barbar, regele Geiseric, jefuise templele şi casele nobile ale Romei; venise în părţile răsăritene

ale imperiului roman pentru a fi în siguranţă, şi familia lui rămăsese credincioasă latinei corecte. Aşa că Belizarie cunoştea încă de pe acum trei limbi: dialectul trac, vorbit pe moşia familiei, latina, în care discutau cu el mama lui şi capelanul acesteia, şi greaca, limba obişnuită a Imperiului de Răsărit – dar greaca încă nu o vorbea atât de curent, ca mai târziu.

Ei bine, oricine ar fi acţionat în chip de general în această împrejurare, eu vă pot relata cel puţin cum s-a desfăşurat bătălia. Întâi, Belizarie tăie cu pumnalul său, pe ascuns, legăturile lui Simion. Nu fusese observat de capadocieni, care isprăviseră până atunci friptura, dar continuau să bea, şezând în jurul mesei. Apoi, îndemnându-l pe Ioan Armeanul să fie gata, luă un pumn zdravăn de piper râşnit, se apropie de masă şi-l azvârli în faţa lor, orbindu-i pe toţi şase. Simion sări cu un răcnet, vânturând frigarea înroşită pe care Belizarie o aşezase în vatră, ca să se încingă; iar tracii, Andreas şi cărăuşul, dădură buzna şi-şi reluară armele, ce fuseseră îngrămădite nu departe de ei.

Capadocienii răcniră ca nişte tauri, de durere şi de furie neputincioasă. Erau chercheliţi de vin, împiedicaţi de sfoara de la picioare, orbiţi de piper şi paralizaţi de strănuturi. La primul asalt, Simion izbi cumplit în cap pe doi dintre ei, cu frigarea înroşită; aşa că, deşi Paleologul se ţinu complet deoparte de bătălie, capadocienii erau acum în inferioritate numerică, patru contra cinci. Scaunele fură trase de sub ei şi căzură, pe jos, rostogolindu-se. Băieţii şi sclavii stăteau aplecaţi deasupra lor cu săbiile trase şi pumnalele ridicate.

Simion aduse în grabă din grajd câteva curele de harnaşament şi îi legă unul câte unul – era şelar de meserie şi îndemânatic în a lega noduri. În fapt, însoţi fiecare nod cu un argument monofizit, spunând:

— Scapă de această încurcătură teoretică, domnule, dacă poţi; sau: Acest text îţi strânge zdravăn conştiinţa, nu-i aşa?

Ei răspunseră, jalnic:

— În numele lui Isus, oameni buni, aduceţi burete şi apă, că de nu, orbim de acest praf de foc.

Dar el începu să cânte cu glas tare Imnul Serafimilor, cu acele adaosuri în stil monofizit, care pricinuiseră scandaluri, răzmeriţe şi vărsare de sânge în multe biserici creştine. Când toţi deveniră

inofensivi, Simion îi informă că Hristos îi prescrisese să-i ierte pe duşmanii săi; şi le spălă cu gingăşie ochii inflamaţi, zicând:

— În numele lui Hristos, cel cu o singură natură.

Aşa că până la urmă, ei îi mulţumiră.

Când Simion a aflat de la Belizarie în ce fel plănuise bătălia, se întoarse spre Paleologul şi-i zise:

— Am crezut că este un simplu miracol, de aceea nu am fost prea uimit, precum cred că nu a fost prea uimit nici profetul Balaam, când măgarul său i s-a adresat deodată, în numele lui Dumnezeu. Căci pentru Dumnezeu orice este cu putinţă şi nu trebuie să fim mai miraţi faţă de asemenea evidente iraţionalităţi, precum măgari care vorbesc, ori hrana, îndestulătoare doar pentru doisprezece oameni, şi înmulţită până să sature cinci mii (ba să rămână chiar şi un prisos), decât faţă de răgetul firesc al măgarilor sau faţă de cetăţeni care flămânzesc firesc, pentru că nu a mai rămas pic de hrană în oraşul lor. Căci într-un caz îl ai pe Dumnezeu, a cărui funcţie este de a transcende imposibilul, şi-n celălalt ai Natura, a cărei funcţie este să respecte calea statornicită de Dumnezeu pentru dobitoace şi oameni. Dar unde se iscă mirare întemeiată este un caz ca acesta de faţă, în care Natura excelează fără ajutor divin sau demonic. Dacă acest copil va fi cruţat până la vârsta bărbăţiei, va deveni un general de prim ordin, căci are cele şase daruri principale, necesare unui general: răbdarea, curajul, inventivitatea, controlul puterilor proprii, combinarea diferitelor arme de atac şi alegerea timpului potrivit pentru lovitura hotărâtoare. Eu am fost cu caii de schimb în războaiele persane şi am dat atât peste generali buni, cât şi peste generali proşti; aşa că mă pricep.

Paleologul răspunse:

— Dar dacă nu va adăuga acestora şi darul modestiei, nu se va alege nimic de el.

Ceea ce a fost, în felul ei, o observaţie înţeleaptă şi o a şaptea virtute potrivită pentru a le încorona pe celelalte.

Iepurele fusese mâncat, pâinea proaspătă la fel, dar în desagi mai aveau turte şi nişte cârnaţi, aşa că nu rămaseră flămânzi. Socotiră că e nesigur să întârzie pe timpul nopţii la han, temându-se ca nu cumva să dea cineva alarma la castelul lui Ioan; aşa că legară capadocienii pe caii lor, iar Simion şi sclavii urmau să conducă fiecare câte doi, legând caii de capete. Când

începuse lupta, femeia bătrână fugise din casă; când se întoarse şi-i găsi îmblânziţi pe haidamacii aceia cumpliţi, fu plină de recunoştinţă, de parcă totul ar fi fost întreprins de dragul ei. O plătiră, totuşi, bine.

Belizarie călări în faţă, cu Paleologul, iar Ioan Armeanul acţionă ca ariergardă. În zori se odihniră într-o pădure, unde unul dintre capadocieni muri de rănile de la cap. Ceilalţi ocărâră şi înjurară neîntrerupt, dar nu încercară în niciun fel să scape. Mai târziu, în cursul zilei, ajunseră fără alte aventuri la Adrianopol, unde Simion îi predă pe capadocieni judecătorului. Concetăţenii lui Simion îl salutară cu bucurie şi mirare, căci jandarmii le raportaseră că fusese capturat.

Cei cinci fură închişi în temniţă şi ţinuţi acolo, până ce Ioan avea să-i răscumpere. Nu puteau fi acuzaţi de asasinat, şi în fapt de nimic mai grav decât furtul unui iepure gătit, deoarece nu era clar dacă ar fi dat sau nu urmare ordinelor ucigaşe ale lui Ioan. Ioan trimise un mesaj, spunând că a fost îndreptăţit să-l lege şi să-l îndepărteze pe Simion, care-i încălcase neobrăzat moşia.

Judecătorul nu putea îngădui ca Ioan să fie pus sub acuzaţie pentru crimă, de teamă să nu-şi ridice împotrivă şi alţi moşieri puternici. Mai ştia, de asemenea, că fiind o chestiune de onoare, Ioan nu putea accepta pedepsirea slujitorilor şi compatrioţilor săi. Totuşi, exista un temei solid pentru deschiderea unei acţiuni atât împotriva stăpânului cât şi a oamenilor săi. Aşa că se ajunse la o înţelegere prin care capadocienii fură eliberaţi în văzul lumii, dar Ioan achită în taină jumătate din datoria lui, ceea ce se ridică la o greutate de două sute de livre de aur – mai bine de patrusprezece mii de monezi de aur – şi în felul acesta onoarea lui Ioan fu salvată, iar cetăţenii, de asemenea, salvaţi de ruină. Acest Ioan de Capadocia, a cărui zgârcenie, prezenţă neplăcută şi frecvente devoţiuni în biserică mi se par tot atâtea trăsături remarcabile la un om tânăr, deveni mai târziu Comandantul Gărzilor Imperiale şi Intendent General şi, ca atare, îi făcu mult rău lui Belizarie, în viaţa de mai târziu.

Belizarie, Ioan Armeanul, Paleologul şi sclavii se duseră apoi la vila unchiului lui Belizarie, Modestus, conduşi de Simion, care îl cunoştea. Era aşezată afară din oraş, lângă o apă cu păstrăvi, în împrejurimi împădurite des. Aici Belizarie îl salută pe unchiul său, care era un bărbat înalt, slab, cu gusturi literare şi o

înfăţişare deloc războinică, şi-i dădu ce mai rămăsese din piper. Băiatul fu bine primit şi împreună cu el Ioan Armeanul şi Paleologul. Vorbiră pe latineşte şi Modestus ascultă relatarea bătăliei şi o comentă astfel:

— Bună treabă, nepoate, bună treabă! Înfăptuită temeinic, în felul roman – în felul lui Marius[2], Metellus[3] şi Mummius[4]. Dar latina ta conţine multe cuvinte şi fraze barbare, care sună de parcă ar ieşi din botul sforăitor al unui rinocer african, şi-mi zgârie urechea. Trebuie să le înlăturăm, cultivând în locul lor limba elegantă a lui Cicero şi a lui Caesar. Noroc că prietenul meu Malthus, la a cărui şcoală te vei duce, este un bărbat de un gust şi de o erudiţie considerabilă. El are să-ţi explice deosebirea dintre latina bună a păgânilor nobili şi latina inferioară a călugărilor plebei.

Sau, mai degrabă, acesta ar fi fost sensul comentariului său, tradus în cuvinte simple. Dar Modestus nu-şi îngăduia niciodată o remarcă, fie ea cât de mică, fără a o învălui într-o aluzie literară consacrată, într-un paradox sau într-un calambur, sau în toate trei deodată; aşa că Belizarie întâmpină mari greutăţi în a-l înţelege. Eu însumi dau îndărăt de la reproducerea întorsăturilor artificioase, care îi ieşeau din gură, deoarece nicio absurditate n-ar suna îndeajuns de absurdă pentru a le face cinste – dacă într-adevăr meritau cinstire. Adevărul adevărat este că, în vreme ce greaca e o limbă maleabilă, potrivită răsucelilor şi întorsăturilor metaforei, cât şi vorbelor de duh ale comediei, latina este rigidă şi nu se lasă folosită cu uşurinţă în felul acesta. Despre retorica latină s-a spus: „Falsetul unui interpret travestit în femeie”.

Şcoala lui Malthus se afla în centrul oraşului Adrianopol şi nu era una din acele instituţii pedagogice călugăreşti, în care educaţia este atât de jalnic limitată la pâinea şi apa Sfintelor Scripturi. Pâinea e bună şi apa e bună, dar subnutriţia trupească ce poate fi observată la prizonierii sau la ţăranii săraci reduşi la acest regim, îşi are corespondentul în subnutriţia spirituală a

---

[2] *Marius Caius*, (156–86 î.e.n.), celebru general şi consul roman, unchi al lui Caius Julius Caesar.

[3] *Metellus*, consul roman în anul 151 (î.e.n.), i-a învins pe cartaginezi în Sicilia.

[4] *Mummius*, consul roman în anul 106 (î.e.n.), a transformat Grecia într-o provincie romană.

anumitor clerici. Aceştia sunt în stare să recite fără greş genealogia regelui David al evreilor, îndărăt până la potopul Deucalionului şi chiar mai îndărăt, înainte de potop, până la Adam, sau sunt în stare să repete pe de rost şi atât de cursiv capitole întregi din Epistolele Sfântului Pavel, de parcă ar fi scrise în metri; dar în orice altă privinţă sunt tot atât de ignoranţi ca peştii sau păsările. Odată, pe când mă aflam cu stăpâna mea Antonina la Ravena, în Italia, am dat peste un episcop, care n-a priceput, din cuvintele ei, o referire la piosul Enea, eroul troian şi la actul său de trădare faţă de regina Didona a Cartaginei. Ei bine, să mă ferească cerul să pretind că aş fi un învăţat, căci eu sunt un simplu servitor, a cărui educaţie a constat exclusiv în ascultarea discuţiilor dintre oameni inteligenţi. Mi-ar fi totuşi ruşine să mărturisesc o asemenea ignoranţă, ca aceea a episcopului. Habar nu avea despre ce vorbeşte stăpâna mea.

— Enea? repetă el. Enea? Cunosc bine textul Faptelor Apostolilor; dar te asigur, soră întru Hristos, că în cuprinsul acestui text nu vei găsi nicio notaţie, nici măcar vreo observaţie marginală a vreunui comentator mai bine pus la punct, în sensul că piosul Enea din Lydda, pe care Apostolul Petru l-a lecuit de paralizie (deşi zăcuse în pat vreme de opt ani), ar fi vizitat după aceea, la Cartagina, vreo regină Didona, şi cu atât mai puţin că ar fi trădat-o.

În şcoala lui Malthus, care se afla sub control imperial, se oferea o anumită iniţiere în Scripturi, ca un lucru firesc; precum apar pâinea şi apa chiar şi pe masa de banchet. Dar felul principal care se servea era literatura latină şi greacă, din pana unor autori buni. Astfel de cărţi stimulează exprimarea precisă a copiilor şi, în consecinţă, gândirea limpede; şi în acelaşi timp le asigură ample cunoştinţe de domeniul istoriei şi geografiei şi al obiceiurilor străine. Am auzit argumentându-se că soldaţii nu trebuie educaţi, chipurile pentru că la cele mai viguroase dintre naţiunile barbare, cum sunt bunăoară goţii şi francii ai căror bărbaţi sunt în cea mai mare parte soldaţi de meserie, învăţătura de carte este dispreţuită. Dar proverbul „un cărturar creat înseamnă un soldat stricat” se aplică, după părerea mea, numai oştenilor de rând, nicidecum ofiţerilor. În orice caz, după câte ştiu eu, nu a existat vreodată un general de renume pe lumea aceasta, indiferent de ce neam, care să nu fi fost într-o

anumită măsură instruit, sau, dacă a fost numai puţin educat, să nu fi regretat această scădere.

În viaţa de mai târziu, Belizarie a spus prietenilor săi că relatarea lui Tucidide despre îndelungatul război dintre Atena şi Sparta şi relatarea lui Xenofon despre luptele din Persia (ambele cărţi fiind citite şi comentate în şcoala lui Malthus, la Adrianopol) îl învăţaseră mai multe despre principiile războiului decât tot ce a studiat mai târziu la academia militară de la Constantinopol. La o academie militară, educaţia constă din instrucţie, predarea tacticii simple, a folosirii maşinilor de război, a îndatoririlor ofiţerilor de stat major, precum şi a unor amănunte de regulament militar – însuşirea mai degrabă a artelor minore ale războiului, decât a celor majore. Artele mai de seamă sunt strategia şi utilizarea puterii civile şi a politicii în sprijinirea scopurilor militare şi, îndeosebi, arta în care Belizarie a învăţat să exceleze: aceea de a inspira trupelor sale dragoste şi încredere şi ascultare şi, astfel, de a creşte din gloată ostaşi buni. Belizarie socotea strategia ca un soi de geografie aplicată, şi în anii de mai târziu a cheltuit o groază de bani pentru a-şi face rost de hărţi exacte: avea în permanenţă ataşat la statul său major un cartograf de meserie, un egiptean.

Belizarie nu obişnuia să spună că instruirea de care a avut parte în şcoala lui Malthus, în materie de contabilitate, retorică şi drept, i-a fost de cel mai mare folos: căci funcţionarii guvernamentali, care excelează în aceste arte civile şi au întotdeauna un spirit de gaşcă, sunt încântaţi când au prilejul să-şi bată joc de comandanţii militari barbari, ale căror însuşiri principale sunt curajul, ţinuta la călărie şi iscusinţa în mânuirea lancei sau arcului. El îi făcu să vadă că nu este de fel un barbar, în ciuda numelui său şi a isprăvilor în luptele corp la corp, la care îl sileau câteodată, fără vrerea lui, numărul mic sau laşitatea oamenilor de care dispunea. Cerea adeseori registrele contabile ale celor ce slujeau sub comanda lui şi, dacă exista undeva o nepotrivire, o sublinia cu gravitate, asemenea unui dascăl de şcoală. La fel, în chestiunile obişnuite de drept, ca de pildă regulile de procedură dintr-un tribunal civil sau drepturile diferitelor clase de cetăţeni şi de aliaţi, nu putea fi înşelat cu uşurinţă de avocaţii de meserie. De asemenea, stăpânea retorica suficient pentru a fi capabil să înfăţişeze simplu şi convingător un caz oarecare şi a nu fi indus în eroare prin

argumente ingenioase. Pentru toate acestea se recunoştea profund îndatorat lui Malthus, căruia puţin îi păsa de aluzii prea subtile, de figuri de stil fanteziste, şarade ateniene sau categorii logice. Era o vorbă a lui Malthus că, puţine cuvinte dar bine înarmate, într-o formaţie disciplinată, vor avea întotdeauna superioritate faţă de cuvintele ce se îmbulzesc într-o masă înflăcărată dar haotică.

În prima zi de şcoală, Belizarie nu sosi dimineaţa devreme, la şapte, adică la ora obişnuită, ci după-amiaza, în timpul orei de pauză, pe când băieţii îşi luau prânzul în curtea şcolii – cel puţin aceia care nu locuiau prin apropiere şi nu se puteau duce repede acasă, să mănânce şi să se întoarcă. Ei bine, la Adrianopol nu era obiceiul, ca la Constantinopol, Roma, Atena sau marile oraşe din Asia Mică, ca un băiat să vină la şcoală însoţit de un preceptor, precum şi de un sclav care să-i poarte ghiozdanul cu cărţi. Până şi sclavii purtători de ghiozdan erau rari la această şcoală. Aşa că băieţii crezură, în mod eronat, că Belizarie trebuie să fie un soi de băiat bogat, răsfăţat, deoarece pătrunse în curtea şcolii cu Paleologul alături de el, cu Ioan Armeanul la o jumătate de pas în urma lui şi cu Andreas, cărând după el ghiozdanul.

Un băiat mai măricel, pe nume Uliaris, arătându-l pe venerabilul Paleologul, strigă:

— Spuneţi, băieţi, oare acest bunic îşi aduce nepoţii la şcoala noastră ca să înveţe dânsul *hic, haec, hoc*, sau invers?

Pe când se îngrămădeau în jurul lor, mestecându-şi pâinea şi fructele şi ouăle fierte, s-a întâmplat ca un băiat care rămăsese în urmă să arunce o smochină după Uliaris, ca să-l necăjească. Smochina era moale şi zemoasă din pricina căldurii şi părea făcută parcă pentru a fi folosită ca proiectil. Nu-l nimeri pe Uliaris, dar smochina plesni pe umărul togei lui Paleologul, care tocmai fusese adusă de la curăţitor şi era dintr-o stofă de lână deosebit de fină. Se stârniră râsete şi mai zgomotoase; dar Belizarie, mintos, fugi imediat prin mulţimea de băieţi, se aplecă, ridică o piatră mare, rotundă, pe care câţiva dintre ei o dăduseră de-a dura, de colo până colo, pe dalele netede ale curţii, şi înainte ca băiatul care aruncase smochina să-şi poată da seama ce se petrece Belizarie dădu buzna la banca pe care şedea şi-l izbi în cap cu piatra, aşa că el căzu în faţă, ameţit.

Fără o vorbă şi păstrând piatra în mână, Belizarie se întoarse la dascălul său.

Paleologul tremura, aşteptându-se ca ceilalţi băieţi să-l răzbune pe tovarăşul lor de joacă şi, într-adevăr, câţiva înaintară acum spre ei, cu ţipete şi gesturi ameninţătoare.

Belizarie nu dădu îndărăt şi nici nu se scuză, ci le spuse:

— Dacă vreun altul dintre voi îndrăzneşte să-l insulte pe acest bătrân, dascălul meu, voi face din nou ce am făcut.

Pentru că vădise curaj, o parte dintre băieţi, conduşi de Uliaris, i se alăturară. Uliaris întrebă:

— De ce culoare eşti, băiete? Noi suntem Albaştri. Băiatul pe care l-ai lovit, Rufinus, este conducătorul Verzilor.

Se aşteptară să se declare şi el Albastru, în autoapărare şi să fie cândva, mai târziu, de folos facţiunii lor.

Dar, oricât ar părea de ciudat, Belizarie fusese educat la Cermen într-un fel atât de străin de lume, încât nici măcar nu auzise despre rivalitatea dintre facţiunile Albastră şi Verde, la cursele cu care; ceea ce era tot atât de ciudat, ca şi cum n-ar fi auzit vorbindu-se despre Apostolii Petru şi Pavel. Căci în ambele jumătăţi ale imperiului roman se vorbea necontenit şi pretutindeni despre facţiuni, care nici nu sunt o invenţie recentă; ci datează cel puţin de sub domnia împăratului Tiberiu, care a fost contemporan cu Isus Hristos.

Belizarie răspunse lui Uliaris:

— Eu aparţin Albilor şi acesta este locotenentul meu.

Arată spre Ioan Armeanul. Pe moşie, în trupa sa de băieţi, Belizarie folosise un stindard alb, ca să se potrivească numelui său, aşa că echipa fusese numită „Trupa Albă”.

Uimiţi de cuvintele sale, îi explicară că fiecare băiat trebuie să fie sau Albastru sau Verde, sau e unul care-şi schimbă mereu faţa, sau e un ambuscat. Este adevărat că, la început, pe Hipodrom au existat şi facţiunile Roşu şi Alb, reprezentând culorile verii şi iernii, la fel cum Verdele reprezintă primăvara şi Albastrul, toamna. Dar cursele se organizau acum cu două care contra altor două care, şi nu cu patru care, fiecare împotriva celorlalte; aşa că Alb şi Roşu nu mai existau ca facţiuni independente, afiliindu-se, respectiv, de mult, la Albastru şi Verde, şi astfel dispărând.

Belizarie îşi dădu seama că ceea ce spusese sunase prosteşte, dar hotărî totuşi să rămână credincios cuvintelor sale. Răspunse:

— Dacă la această şcoală nu există încă Albi, Ioan Armeanul şi cu mine trebuie să facem începutul.

Atunci Albaştrii şi Verzii se mâniară deopotrivă, şi-i spuseră că în curtea şcolii există o regulă severă, să nu se folosească în lupte cuţite sau pietre sau alte arme primejdioase, ci numai mâinile şi picioarele, ori proiectile moi, precum noroiul sau zăpada.

Auzind acestea, Belizarie îşi bătu joc de ei şi le zise:

— Şi voi îmi spuneţi mie „băiat-fetiţă!"

Ceea ce stârni un asalt zgomotos împotriva lui şi a lui Ioan Armeanul. Dar Andreas aruncă ghiozdanul şi fugi să-i sprijine. Între timp, Paleologul se dusese să caute ajutoare; locţiitorul dascălului apăru curând şi preîntâmpină alte pozne, convingându-l pe Rufinus să se împace cu Belizarie.

Rufinus îşi reveni din ameţeală şi, fiind un băiat cu cuget nobil, spuse că-l admiră pe Belizarie pentru că răzbunase ceea ce i se păruse a fi o insultă adusă dascălului său. Îi zise lui Belizarie:

— Dacă tu şi cu tovarăşul tău doriţi să deveniţi membri ai facţiunii Verzi, veţi fi bineveniţi.

Uliaris strigă:

— Ba nu, să vină la noi! Noi am fost primii care i-am chemat.

Era ceva nemaipomenit ca doi conducători de facţiune, Uliaris şi Rufinus, să se întreacă pentru a dobândi sprijinul unui băiat nou-venit. De obicei, numai cu mare greutate şi cu mită reuşea câte unul dintre aceştia să obţină calitatea de membru titular al unei facţiuni: trebuia să aştepte multe luni ca simplu acolit al facţiunii pe care o prefera.

Belizarie îi mulţumi lui Rufinus pentru invitaţie, dar se scuză, spunând că este Alb; şi Ioan Armeanul făcu la fel. Aşa că Rufinus râse. Părea a nu fi jignit, ci le spuse:

— Dacă marea ta armată Albă va avea nevoie de ajutor împotriva Albaştrilor, ştii pe care aliaţi trebuie să-i chemi în ajutor.

Afacerea se încheie mai calm decât începuse şi când băieţii aflară că Belizarie şi Ioan Armeanul fuseseră cei ce câştigaseră bătălia cu piper împotriva capadocienilor, care erau bărbaţi în

toată firea, îi tratară cu respect. Belizarie se împrieteni separat atât cu Uliaris cât şi cu Rufinus, şi izbuti chiar să-i facă să conlucreze, când el însuşi devenea căpetenie într-una sau alta din isprăvile lor. Ei jucară un rol important într-o vestită bătălie cu bulgări de zăpadă, desfăşurată sub comanda lui Belizarie, împotriva băieţilor dintr-o şcoală monahală vecină.

Povestea, deşi copilărească, poate fi de oarecare interes. Elevii din mânăstire erau oblaţi – adică nişte copii închinaţi de părinţii lor încă de timpuriu vieţii călugăreşti. Exista o spărtură în zidul mânăstirii, prin care oblaţii, înarmaţi cu bastoane, asemenea călugărilor egipteni din deşertul Sinaiului, obişnuiau să coboare şi să-i pândească pe băieţii din Şcoala Imperială, când aceştia se întorceau de la masa de prânz, şi să-i bată rău de tot. Într-o zi cu zăpadă, Belizarie, folosind pe Ioan Armeanul şi pe Uliaris ca momeală, atrase un mare număr dintre aceşti oblaţi într-o capcană – o curte în care se afla depozitată cherestea şi care-i aparţinea tatălui lui Rufinus. Aici, facţiunile Albastră şi Verde, împăcate pentru acest prilej, îi îndopară până aproape de sufocare cu zăpadă şi făcură prizonieri pe vreo douăzeci dintre ei, închizându-i în sala de lupte din curtea Şcolii Imperiale. Dar, din păcate, Uliaris fusese prins, aproape de spărtura din zid.

Printre cei ce se luptaseră în această zi alături de Belizarie era un mic corp de „aliaţi”, şi anume patru sau cinci sclavi purtători de ghiozdane, printre ei şi Andreas şi o jumătate de duzină de băieţi săraci, cunoscuţi ca „servanţi”. Aceştia nu erau elevi obişnuiţi, dar le era îngăduit să şadă deoparte, în fundul clasei şi să beneficieze de instruire gratuită. Făceau, în schimb, servicii umile: bunăoară curăţau latrinele şcolii şi măturau clasa după isprăvirea lecţiilor, împărţeau cerneala când era nevoie, netezeau ceara pe tăbliile uzate ale celorlalţi elevi şi îngrijeau cazanul care încălzea iarna încăperile prin nişte ţevi petrecute sub pardoseală. Elevii obişnuiţi îi desconsiderau pe aceşti servanţi şi îi tratau ca pe nişte intruşi. Dar Belizarie le promisese, în particular, că dacă se vor lupta bine şi vor asculta de ordine, va avea grijă ca situaţia lor să se îmbunătăţească.

El se plasă acum în fruntea acestor aliaţi şi-i conduse în goană spre mânăstire, la poarta din dos, în spatele bucătăriei. La acest ceas al zilei, se adunau aici persoane de toate vârstele, pentru a primi mese gratuite, alcătuite din ciorbă şi pâine veche şi resturi

de mâncare. Belizarie şi banda lui intrară calm, prefăcându-se a fi copii cerşetori, dar apoi ocoliră bucătăria şi străbătură grădina de zarzavat a călugărilor, fără a întâlni pe cineva, şi ajunseră de partea cealaltă, la clădirea şcolii. Aici, într-un şopron, dădură peste Uliaris, legat de mâini şi de picioare şi cu capul însângerat. Nu era păzit, căci duşmanii se strânseseră acum cu toţii la spărtura zidului, îngrijoraţi şi miraţi de ce se petrece cu prietenii lor. Uliaris insistă asupra unui atac imediat, din spate, împotriva oblaţilor. Dar Belizarie consideră propunerea primejdioasă, din cauza greutăţii de a scăpa, în cazul în care oblaţii ar cere ajutorul călugărilor şi al fraţilor lucrători. El era pentru o retragere grabnică, pe calea pe care au venit.

În felul acesta scăpară, luând cu ei, în chip de pradă la care erau îndreptăţiţi, mere şi nuci şi turte de miere şi chifle cu mirodenii, dintr-un şir de desagi care atârnau în şopron. (Era înainte de lăsata secului, când oblaţilor li se dădea câte un tain de dulciuri, pentru a-i împăca cu rigorile viitoare ale postului mare.) Cântând marşul triumfal, se întoarseră la propria lor şcoală şi aici făcură împărţeală dreaptă cu ceilalţi elevi. Dar Belizarie nu îngădui să se dea ceva şi acelor câţiva băieţi, care se ţinuseră departe de luptă, şi unul dintre aceştia, pe nume micul Apion, cel mai silitor dintre elevii lui Malthus, îi purtă de atunci încolo, fără încetare, pică lui Belizarie. În ce-i priveşte pe cei douăzeci de prizonieri, fură eliberaţi, din ordinul lui Malthus, dar fură excomunicaţi de stareţul lor, pentru o lună întreagă.

Belizarie (a cărui mamă muri cam în vremea aceea) crescu înalt, voinic, şi foarte lat în umeri. Trăsăturile sale erau nobile şi frumoase, părul negru, des şi creţ; avea un zâmbet deschis şi un râs limpede. Originea lui barbară se putea ghici doar după pometţii obrajilor, care erau cam înalţi. La şcoală îşi mulţumea dascălii datorită atenţiei vii cu care urmărea lecţiile, iar pe camarazii săi prin curajul şi iscusinţa la luptă şi la jocul cu mingea. Era, de asemenea, un bun înotător. Alcătui din băieţii mai vârstnici de la şcoală o mică trupă de tineri cavalerişti, aducând mânji de pe moşie celor care nu-şi puteau îngădui să-şi procure singuri cai, şi-i antrenă în parcul unchiului său. În primul rând, tinerii se exersau cu arcul şi cu lancea, pe saci îndopaţi şi atârnaţi de crengile unui stejar. Dar nu neglijară nici să se înfrunte în întreceri şi hărţuieli, unii împotriva altora, folosindu-

se de arme fără tăiş, şi puseră la cale chiar şi mici bătălii navale, pe bărcile de pe râul Hebrus, care curge pe lângă oraşul Adrianopol. În felul acesta deveniră soldaţi pricepuţi, încă înainte de a fi instruiţi la şcoala de cadeţi de la Constantinopol, unde se duseră cu toţii, în grup – refuzând cu dispreţ cariera de funcţionari de stat. Unii dintre ei, fii de negustori, cărora prin decret le era refuzată părăsirea meseriei ereditare, au trebuit să-şi cumpere, prin mită, derogarea de la Palat.

CAPITOLUL II
BANCHETUL LUI MODESTUS

Am mai scris câte ceva despre unchiul lui Belizarie, Modestus, cu manierele sale romane şi felul său de a vorbi – retoric, artificios, plin de calambururi şi aluzii obscure. L-am întâlnit o singură dată, acum aproape şaizeci de ani, dar amintirea acelei împrejurări a fost mai târziu adeseori reîmprospătată de Belizarie: una dintre distracţiile sale preferate, când se afla în intimitate, era să-l imite pe Modestus, ceea ce stârnea întotdeauna râsul stăpânei mele Antonina. De asemenea, am moştenit un volum cuprinzând poeziile lui Modestus şi un altul conţinând scrisorile sale, cu trudă încropite în stilul lui Pliniu, amândouă volumele purtând câte o dedicaţie către Belizarie. Mai mult decât atât, când am fost la Roma, în timpul asediului, am întâlnit numeroşi nobili care vorbeau şi se purtau într-o manieră foarte asemănătoare cu a lui, aşa că am cunoscut foarte bine acest gen de oameni.

Scena este sufrageria din vila lui Modestus. Sunt de faţă: Modestus însuşi, cetăţeanul Simion, Malthus dascălul, trei alţi demnitari locali, Bessas (un ofiţer de cavalerie got, înalt, robust, încartiruit în oraş), Symmachus (un profesor de filosofie de la Atena), Belizarie, care acum are paisprezece ani, Rufinus, Ioan Armeanul, Uliaris şi Paleologul, preceptorul. Totul este orânduit întocmai în vechiul stil roman, deoarece Modestus este un colecţionar de antichităţi şi nu săvârşeşte greşeli: justifică orice amănunt printr-un citat dintr-un autor latin sau prin altul, din epoca de aur. Oaspeţii săi se simt cam intimidaţi, îndeosebi Simion, care este un creştin convins şi e scandalizat de lascivitatea frizei pictate între ferestre şi tavan – subiectul acesteia fiind Bachus, zeul vinului, întorcându-se beat din India. Din respect faţă de dorinţele exprimate de Modestus în scrisoarea sa de invitaţie, oaspeţii sunt în cea mai mare parte îmbrăcaţi după moda romană, cu togi de lână, lungi, albe, cu mâneci scurte. Dar cetăţeanul Simion a rămas credincios bluzei de lână fumurie şi pantalonilor largi, purtaţi de orice locuitor obişnuit al Traciei care nu este o faţă bisericească; iar Bessas, pentru că este got, poartă o tunică de pânză, cu dungi late, verticale, de culoare galbenă, verde şi roşie, şi pantaloni de călărie din piei cusute. Bessas mai poartă şi o pelerină militară,

galben-castanie, prinsă cu o mare agrafă de ametist, care scânteiază minunat când prinde o rază de lumină.

Stau culcaţi pe canapele, la o masă rotundă din lemn străvechi de sumaq, ceea ce Bessas găseşte neplăcut, fiind obişnuit să stea aşezat pe o bancă dură la masa cazonă. Îi invidiază pe băieţii care, nefiind încă majori, au primit scaune, nu canapele; aceştia stau la o masă lăturalnică. Este ora patru acum, aşa arată ceasul de apă al lui Modestus, de care el este atât de mândru şi care indică atât de inexact ora, iar servitorii greci aduc aperitivele – farfurii cu măsline, praz tăiat mărunt, ceapă fragedă, ton în oţet, moluşte, felioare de cârnaţi, lăptucă, crustacee. Lui Malthus i s-a conferit rangul de maestru al vinurilor, dar înaltul rang militar al lui Bessas îl îndreptăţeşte la locul consulului, în punctul cel mai înalt al semicercului în care stau culcaţi. Symmachus, filosoful, este înciudat că onorurile principale trebuie acordate pelerinei galben-castanii a lui Bessas, un barbar, mai degrabă decât propriei sale togi profesorale, cenuşii, dar nu îndrăzneşte să-şi dea sentimentele pe faţă.

Este de datoria lui Malthus să aibă grijă ca toate cupele să fie pline şi să potrivească proporţia vinului şi apei: o datorie pe care a mai împlinit-o adeseori în casa lui Modestus. I se poate acorda toată încrederea: îi va şopti omului care ţine ulciorul de vin şi cana cu apă: „Mai mult vin” în clipele în care discuţia este formală şi rece, şi „Mai multă apă” când discuţia devine prea libertină sau certăreaţă şi spiritele au nevoie de puţină răcorire. O dansatoare de la teatrul din Constantinopol, cu o cunună de trandafiri pe cap, picioarele desculţe şi o tunică foarte scurtă înmânează de jur împrejur cupele, glumind, între timp, drăgălaş.

Cetăţeanul Simion îi spune ceva, cu glas scăzut, lui Paleologul (care este culcat în stânga lui), arătând spre friză şi clătinând nemulţumit din cap. Paleologul răspunde, avertizându-l printr-o încruntare, dar Modestus strigă:

— Hei, domnilor, asta înseamnă tovărăşie de banchet? Oare nu a statornicit, cu sute de ani în urmă, Petronius Arbitrul în faimosul său roman satiric că la o masă politicoasă orice comentariu agresiv trebuie făcut cu glas tare? Haideţi, s-o auzim! Ce găseşti nepotrivit la friza mea? Este o reproducere executată de un contemporan talentat, după o operă majoră a lui Gorgasus, pictorul de fresce. Originalul a fost la Corint, dar

acum e distrus, ceea ce face fresca de două ori preţioasă, pentru mine şi pentru toţi cunoscătorii.

Apoi continuă, pe o voce incantatorie:

— Observaţi cum Bachus, după ce a pustiit India – ţara în care înţelepţii numiţi fakiri, despuiaţi, în afară de un şorţ, dorm (rugându-se zeilor lor), suspendaţi în aer, la trei picioare înălţime deasupra pământului scorojit şi bântuit de şerpi – observaţi cum marele Bachus, veşnic tânăr, înhamă tigri la carul său triumfal, încununat cu ciorchini de struguri şi coarde de viţă în loc de hamuri! Din capul său cârlionţat ies coarne de aur, simboluri ale vitejiei, din care, la rândul lor, ţâşnesc fulgere – acelaşi fulger, prin care Jupiter l-a conceput cu înmărmurita Semele[5]. Tâmplele sale netede sunt împodobite, veţi băga de seamă, cu maci.

— Dacă mi-ar fi iertată o atât de grosolană întrerupere a fermecătoarei şi elocventei tale cuvântări, intervine Malthus – văzând că oaspeţii care băuseră puţin până acum devin neliniştiţi în faţa perspectivei unei expuneri lungi, clasice, plicticoase; or el cunoaşte singura cale de a-l reduce pe Modestus la tăcere – acelea nu sunt flori de mac, ci vor să fie narcise. Macii sunt florile lui Morfeu[6] şi ale lui Ceres[7] şi ale Persefonei[8], dar florile lui Bachus sunt narcise. Gorganus a fost un artist mult prea bine informat pentru a săvârşi o asemenea greşeală în atributele florale. Apoi, repede, către servitor: Băiete, mai toarnă şi să fie numai vin!

Modestus se scuză; bineînţeles că voise să spună narcise, „un lapsus, ha, ha!” Dar încrederea lui este zguduită; ezită să-şi mai reia expunerea.

Simion consideră că femeile de pe friză care, pe jumătate dezbrăcate, îl însoţesc pe Bachus, nu sunt ornamente potrivite pentru o sufragerie creştină. Ridicându-ţi privirea la ele, ţi-ai putea închipui că te afli într-un bordel de la Tir, sau de la Sidon, sau din unul din locurile acelea păgâne, se plânge el.

— Nu am fost niciodată client al vreunui asemenea stabiliment, replică Modestus tăios, dar poate că tu ştii mai bine.

---

[5] Personaj din mitologia greacă. Legenda spune că Dionysos sau Bachus s-ar fi născut din împreunarea Semelei cu Jupiter care i s-a arătat sub formă de fulger, mistuind-o apoi.

[6] *Morfeu*, zeul visurilor în mitologia greacă şi romană.

[7] *Ceres*, zeiţa forţelor vegetative ale naturii, la romani.

[8] *Persefona*, zeiţa fertilităţii şi regina lumii subterane la greci şi la romani.

Totodată, lasă-mă să-ţi spun că eu consider expunerea nudităţii ca o dovadă de civilizaţie. Barbarii urăsc priveliştea propriilor lor trupuri neîmbrăcate: la fel ca frăţiile cântătoare, neştiutoare de carte şi sălbatice, ale călugărilor.

Nimeni nu răspunde la provocarea adresată călugărilor, nici măcar Simion, dar Bessas ripostează înţepat:

— Noi, goţii, considerăm ridicolă înfăţişarea unei persoane neîmbrăcate, la fel cum tu, Modestus, râzi de o persoană care nu ştie să-şi semneze numele – cum nu ştiu să o facă mulţi nobili goţi, printre care şi eu.

În ciuda capriciilor sale, Modestus este un om binevoitor şi nu vrea să-i caute pricină unui oaspete. Îl asigură pe Bessas că este surprins că un om cu un nume atât de nobil nu ştie să şi-l semneze pe hârtie sau pergament.

— Pentru ce au fost creaţi secretarii greci? râde Bessas, dispus de împăcare.

În continuare, Modestus le împărtăşeşte oaspeţilor săi traci cât de mândru se simte că, în ciuda faptului că este roman de rang înalt, locuieşte în Tracia, patria de odinioară a marelui Orfeu, muzicianul, şi leagănul nobilului cult al lui Bachus.

— Acele femei goale, Simion, sunt propriile tale străbune, femeile trace, care, pioase, l-au sfâşiat în bucăţi pe regele Pentheus[9], pentru că a refuzat cu dispreţ darul de vin al zeului.

— Străbunele mele au purtat, toate, veşminte lungi, groase, de bună cuviinţă, exclamă Simion; şi indignarea lui stârneşte un râs general.

În timp ce se consumă aperitivele, dansatoarea oferă un ingenios spectacol de dans acrobatic. Ca punct culminant al ţopăielilor şi salturilor ei, umblă de jur împrejur în mâini şi apoi, încovoindu-şi trupul asemenea unui arc şi aducându-şi picioarele chiar pe deasupra capului, ridică de pe podea un măr, cu picioarele. Continuând să umble în mâini şi chiar plesnind cu ele în podea, în cadenţa „cântecului mărului” pe care-l cântă între timp, se preface că discută cu ea însăşi, cui să-i acorde fructul. Dar hotărârea ei fusese de mult luată: aşază mărul pe masă, în dreptul tânărului Belizarie, care roşeşte şi-l ascunde la piept, sub tunică.

---

[9] *Pentheus*, rege al Tebei. Legenda spune că ar fi negat divinitatea lui Bachus şi ar fi încercat să împiedice ritualurile bachice, fapt pentru care femeile tebane, îmbătate de zeu, l-ar fi sfâşiat în bucăţi.

Simion citează un text din Geneză, repetând cuvintele lui Adam: „Femeia mi-a dat mărul şi eu l-am mâncat”; iar Modestus un text din poetul Horaţiu: „Galateea, fata desfrânată, mă ţinteşte cu un măr” şi toată lumea este uimită de potrivirea literaturii sacre cu cea profană. Dar dansatoarea (care n-a fost alta decât stăpâna mea Antonina) se surprinde singură, simţind o bruscă atracţie pentru acest tânăr înalt, frumos, care o priveşte cu o admiraţie tot atât de proaspătă ca aceea care i se atribuie lui Adam, la prima vedere a Evei.

Ei bine, această atracţie cred că semăna foarte mult cu dragostea, o emoţie împotriva căreia mama stăpânei mele a prevenit-o întotdeauna, ca fiind o oprelişte în meseria ei. Antonina avea pe atunci cincisprezece ani, era cu un an mai în vârstă decât Belizarie şi trăise vreme de trei ani viaţa promiscuă, pe care comedianţii nu au cum să o evite. Fiind o fată sănătoasă, vioaie, petrecuse zdravăn şi fără să sufere consecinţe nefaste. Însă distracţia cu bărbaţii este ceva cu totul deosebit de dragostea pentru un bărbat, iar consecinţa privirii pe care i-o aruncase Belizarie a fost un sentiment inspirat, dacă nu chiar din căinţă pentru viaţa pe care o trăise – căinţa este o atitudine echivalentă cu recunoaşterea că ai greşit, ceea ce nu a fost niciodată felul Antoninei – oricum dintr-o bruscă modestie, de parcă ar fi vrut să se potrivească modestiei lui Belizarie, dar în acelaşi timp şi din mândrie.

Eu stătusem tot timpul ghemuit pe podea, în fund, având grijă de stăpâna mea: când bătuse din palme, îi înmânasem straie sau obiecte din sacul cu lucrurile ei.

Modestus îşi reia neplăcuta descriere fantezistă a înţelesului frizei...

— Acolo, vedeţi bine, prizonier al veselului zeu al vinului, calcă zeul râului Gange, cu privire verde-apoasă şi obraji înrouraţi de lacrimile ce umflă simţitor fluviul scăzut de arşiţă, iar în urma lui, o ceată de prizonieri tuciurii cară tăvi încărcate cu comori din fildeş, abanos, aur şi pietre preţioase (safire, berile, sardonix), smulse de pe sâni negri ca tăciunii...

Aşa că stăpâna mea Antonina îi îndatorează pe toţi, când cere să i se aducă lira.

Cântă un cântec de dragoste, operă a poetului sirian Meleager, pe un acompaniament încet, care sună solemn. După ce, în tot timpul cântecului, nu-i aruncase nicio privire lui

Belizarie, când isprăveşte, caută fugar spre dânsul şi apoi repede în altă parte; el roşeşte iarăşi, la faţă şi pe gât, şi când îi trece roşeaţa, păleşte vizibil. Cred că niciodată în viaţa ei nu cântase mai bine, aşa că se iscă un mare zăngănit de cupe, spre lauda ei – până şi Simion contribuie cu o aclamaţie, cu toate că muzica păgână nu prea îi este pe plac şi, în timp ce ea dansase, încercase să pară indiferent. Symmachus, filosoful, îl felicită pe Modestus, exclamând:

— Într-adevăr, ne-ai oferit un fenomen rar: o fată care nu cântă fals nici la instrumentul ei, nici din voce, care îşi accentuează cuvintele corect, care-l preferă pe Meleager baladelor stupide ale străzii, este ceva foarte frumos. Nici chiar la Atena nu am văzut sau auzit ceva mai frumos. Hai, copilo, îngăduie unui bătrân recunoscător să te îmbrăţişeze!

Dacă invitaţia ar fi venit din partea lui Belizarie, stăpâna mea i-ar fi nimerit dintr-un salt în poală, împletindu-şi braţele de gâtul său. Dar pentru slăbănogul, fornăitul, pedantul şi bătrânul Symmachus, cu horcăielile sale, nu avea favoruri de dăruit; îşi plecă deci privirea. Cât mai dură banchetul, deşi cântă şi dansă şi glumi mai mult ca de obicei, nu îngădui nimănui să-i vorbească pe un ton mai deocheat – nici măcar lui Bessas, deşi acesta era un om de lume, chipeş şi voinic, în fapt tocmai tipul de bărbat pe care altminteri l-ar fi ochit ca amant potrivit pentru o noapte. Se purtă cu modestie nu pentru că s-ar fi prefăcut deliberat, ci pentru că nu se simţea, ca de obicei, îndrăzneaţă.

Când se aduc felurile principale, servite pe farfurii de argint vechi, masiv – miel fript, o gâscă, o şuncă, felii de peşte – Modestus radiază de mulţumire. Începe un discurs lung şi complicat, recomandându-l lui Bessas pe nepotul său Belizarie, ca pe un tânăr care doreşte să aleagă meseria armelor şi care, nădăjduia el, va restabili vechea strălucire a renumelui militar roman.

— Sunt mulţi ani de când un soldat cu sânge roman autentic în vine n-a mai comandat vreuna dintre armatele împăratului. În zilele noastre, toate comandamentele mai înalte au căzut, într-un fel sau altul, în mâinile unor bărbaţi năimiţi – goţi, vandali, gepizi, huni, arabi – şi rezultatul este că vechiul sistem militar roman, care odinioară a plămădit cel mai mare imperiu pe care l-a cunoscut lumea vreodată, a degenerat de nu-l mai poţi recunoaşte.

Paleologul care stătea întins alături de Bessas se simte obligat să-l tragă de tunica vărgată şi să-i şoptească:

— Preamărinimosule, te rog să nu ţii în niciun fel seamă de ceea ce spune amfitrionul nostru. Este beat şi aiurit şi atât de demodat în felul său de a gândi, încât poate fi socotit aproape dement. Nu vrea să te insulte deliberat.

Bessas chicoteşte:

— Nu te teme, bătrâne bărbos. Este amfitrionul meu şi vinul e bun şi mielul acesta este excelent. Noi, barbarii, ne putem îngădui să-i lăsăm pe romani să se mai plângă puţin de succesele noastre. Nu pricep niciun sfert din jargonul lui; dar că se plânge, atâta lucru am înţeles.

Modestus vorbeşte mai departe, inconsecvent, şi subliniind asemănarea – oare Malthus a băgat de seamă? – dintre vila aceasta şi vila preferată a vestitului autor Pliniu. Sala principală de la intrare, simplă dar nicidecum mediocră, ducând la un portic în formă de D, cu aceleaşi ferestre cu streşini de apărare ca ale lui Pliniu; apoi, de aici, sala interioară şi sala de mese cu ferestre şi uşi pliante de trei părţi. Aceeaşi privelişte cu dealuri împădurite, spre sud-est; dar spre sud-vest, în locul panoramei marine, de care beneficia Pliniu – când era vreme urâtă, valurile sălbatice obişnuiau să urce chiar până la sala de mese, ceea ce trebuie să fi fost alarmant şi incomod totodată – privelişte văii râului Hebrus şi a rodnicului şes trac, iubit de adeptele îmbătate ale zeului vinului, care goneau cu sânii dezgoliţi, cu părul despletit în urma lor şi care purtau în mâinile lor nuiele împletite cu iederă, cu conuri de pin în vârf – iată, aşa cum se vede pe friza de deasupra ferestrei; iubit, de asemenea, de Orfeu, pictat cu lira lui, care făcea să danseze stâncile ce trebuiau să stea neclintite şi să rămână nemişcate apele ce-ar fi trebuit să danseze – chiar apele râului Hebrus, care curge dedesubt. Oprirea apelor este o faptă pe care niciun om n-a mai izbutit-o, nici înainte, nici după aceea…

— Dar cine a despărţit apele Mării Roşii? îl întrerupe Simion, indignat. Sau cine a trecut în vremuri de mai târziu râul Iordan, fără a-şi umezi picioarele? În ce priveşte stâncile care dansează, oare nu scrie David, psalmistul: „De ce dănţuiţi, dealuri înalte?”, surprins de puterea propriei sale melodii sfinte?

— Şesul trac, reia Modestus cu o schimă de dispreţ, anexat Romei dintru început, fără vărsare de sânge, de acel împărat

cărturar care a cucerit Britania ceţoasă şi a anexat imperiului Marocul – Claudius e numele său – ah, voi locuitori de limbă greacă a jumătăţii răsăritene a imperiului nostru, voi, mulţime amestecată ce sunteţi, nu uitaţi că noi romanii, şi nu acest neam pe jumătate grecesc, am fost cei ce am dobândit întâi ţinuturile în care vă fuduliţi acum – şi băştinaşii noştri au fost Mummius, Paullus, Pompei, Agrippa, Titus, Traian...[10]

— Un şir de inşi distinşi şi grozav de dezinteresaţi, sunt sigur, intervine sec cetăţeanul Milo, un trac; şi, la rândul său, simte că e de datoria lui să-l îmbuneze pe Bessas, murmurându-i ceva cu mâna la gură,

— Beţi, domnilor! îi îndeamnă Malthus. Soseşte un nou rând de vin. Să depunem cu toţii mărturie în numele Romei, mama noastră, a tuturor!

Simion acceptă cu indiferenţă:

— Eu sunt gata, dascăle. Vinul acela, care s-a turnat în timpul nunţii din Cana Galileii nu rămâne nici în cantitate, nici în calitate, mai prejos decât acesta; iar în ce priveşte peştele, nici miraculosul năvod cu peşte nu ar...

Aşa că neplăcerile au fost încă o dată ocolite, dar Modestus nu rezistă să nu continue pe tema invincibililor militari romani.

— Ei bine, spuneţi-mi, prieteni învăţaţi de la acel capăt al mesei, şi prieteni viteji de la celălalt – care a fost taina succesului fără precedent al soldatului roman? Spuneţi-mi! De ce au câştigat bătălie după bătălie, în nisipurile sudului, în zăpezile nordului sau împotriva britonului cel vopsit la faţă sau a persanului îmbrăcat în aur? De ce Roma, capitala lumii, nu are nevoie de ziduri şi de ce singurele fortăreţe din întreg imperiul au fost forturile de la graniţele îndepărtate? De ce? Îngăduiţi-mi să vă spun eu, prieteni viteji şi învăţaţi. Au existat trei motive. Primul: aceşti romani au avut încredere în propriii lor zei apărători, vizibili, vulturii de aur ai legiunilor, care îi păzeau şi pe care, la rândul lor, îi păzeau şi dânşii – şi nu într-o zeitate ipotetică, din ceruri, de deasupra norilor. Al doilea: aveau încredere în propriul lor braţ drept pentru a azvârli proiectile – suliţe ascuţite – şi nu în coarda nesigură a arcului; şi acest braţ drept mânuia sabia scurtă, de izbit, arma bărbatului curajos, civilizat, nu lancea laşă sau securea jignitoare, barbară. Al

[10] Înşiruire de faimoşi generali, consuli şi împăraţi romani.

treilea: aveau încredere în propriile lor picioare, ferme, şi nu în picioarele fricoase ale cailor.

— Ho, ho, ho, râde Bessas. Venerată gazdă, distinse Modestus, îmi vei ierta sinceritatea dacă îţi spun că vorbeşti prostii, o groază de prostii? Am să las pe seama celor mai religioşi din aceasta societate să pună în discuţie părerea ta despre puterea vulturilor, ca zei; în această privinţă, deşi nu sunt expert, cred că ceea ce spui este nu numai o blasfemie, dar şi o exagerare a faptelor; dar te voi combate cu tărie în privinţa celorlalte puncte. În primul rând am înţeles că dispreţuieşti arcul, ca pe o armă care nu contează...

— Oare procedând astfel, nu mă reazim pe autoritatea lui Homer, care-şi prezintă eroii cei mai nobili luptându-se la Troia (după ce au coborât din carele lor) corp la corp, cu suliţă şi sabie? La Troia, arcul a fost arma efeminatului şi trădătorului de Paris şi a lui Teucer din Salamina, care se pitea după scutul fratelui său Ajax, şi căruia mai târziu i s-a refuzat permisiunea de a se întoarce onorabil acasă, în oraşul său cu miros de violete, de pe insulă, pentru că nu răzbunase moartea fratelui Ajax, precum ar fi făcut orice respectabil luptător cu suliţa şi cu sabia. În fapt, în singurul pasaj din operele divine ale lui Homer cel orb, în care apare cuvântul „arcaş”, el este folosit ca un termen de batjocură. În Cartea a unsprezecea, Diomede spune despre Paris: „Un arcaş, un farsor, un filfizon cârlionţat, care se zgâieşte după fete”; şi, dintre toate, „arcaş” este termenul cel mai aspru. În poemele lui Homer, arcaşul se piteşte după scutul camaradului său, repet, sau după o movilă, ori o coloană sau o piatră de mormânt, iar omul cu suliţa şi sabia îi ia în nume de rău până şi existenţa, ca a unuia care fură bătăliei (unde niciodată nu se angajează) o glorie ce nu-i aparţine. Oare nu acesta este adevărul, cărturarilor? Fac apel la voi, Malthus, Symmachus, Paleologul!

Aceştia confirmă că Modestus nici nu-l citase, nici nu-l interpretase greşit pe Homer.

Dar Bessas pufneşte şi cere să audă mai multe despre acestea.

— Spune-ne mai multe despre războinicii romani din epoca voastră de aur. Se încredeau în picioarele lor, nu-i aşa? Oare nu din pricină că erau călăreţi atât de slabi?

Ochii lui Modestus scânteiară.

— Infanteristul este regele recunoscut al câmpului de bătălie. Caii sunt folositori pentru a purta cercetaşi, pentru a transporta repede generalii şi statul major dintr-un punct al bătăliei într-altul, pentru a trage căruţe şi maşini de asediu şi – da, atâta-ţi pot acorda – putem admite o mică proporţie de cavalerie, alături de fiecare mare corp de infanterie, pentru a împrăştia unităţile de hărţuială ale inamicului care, din flancuri, ar putea stingheri rândurile legiunilor noastre de pedestraşi ce înaintează neclintite. Dar romanii de odinioară dispreţuiau într-atât serviciul de cavalerie, încât, de îndată ce cuceririle le-o îngăduiau, ei obligau popoarele supuse să preia această sarcină servilă – tot aşa cum încetau să lucreze cu plugul sau să cultive zarzavaturi, încredinţând aceste îndeletniciri sclavilor sau oamenilor de rasă inferioară. Oare nu este aşa, Malthus, Symmachus, Paleologul?

Căzură de acord că romanii ajunseseră de timpuriu să se bizuie pe cavaleria aliată. Dar Malthus adăugă, în deplină cinste şi corectitudine istorică faţă de Bessas:

— Cred, totuşi, că nicio naţiune nu dispreţuieşte tărâmul în care excelează. Cavaleria romană nu a fost niciodată prea destoinică. În Spania, unde a fost folosită ultima oară ca o forţă pe câmpul de luptă, a apărut într-o postură jalnică; sau, cel puţin, aşa citim. La fel, nici grecii sau troienii din zilele lui Homer nu par să fi fost arcaşi iscusiţi, judecând după măsura vremii noastre. Întindeau coarda numai până la piept (nu până la ureche, cum o fac hunii sau persanii) şi puterea de pătrundere a săgeţilor pare să fi fost mai mică. Ulise a fost mai eficient, sunt de acord, dar asaltul lui cu săgeţi împotriva pretendenţilor a avut loc de la mică distanţă şi-apoi a fost îndreptat împotriva unor oameni fără armură şi nepreveniţi.

Acum e rândul lui Bessas să-şi spună cuvântul. Vorbeşte încet şi judicios, fiind din acel soi de oameni pe care vinul îi face prevăzători, nu nesăbuiţi.

— Modestus, generoasa mea gazdă, trăieşti într-o lume moartă de mult, închisă în biblioteca aceea, de dincolo. Nu ai noţiuni despre lupta modernă. În fiecare epocă există îmbunătăţiri. În epoca aceasta, noi, goţii, am găsit un mod perfecţionat de a lupta. Ei bine, nu doresc să vorbesc de rău izbânzile dobândite de romani, strămoşii tăi, în timpuri străvechi – ele sunt de necontestat. Este limpede că romanii au făcut o

virtute din scăderile lor când erau călare, desăvârşind disciplina pedestraşilor. Dar este limpede că bătăliile lor au fost câştigate în ciuda neîncrederii nutrite faţă de cai, şi nu datorită ei. De-ar fi fost de la natură călăreţi şi şi-ar fi folosit curajul şi bunul simţ pentru a dezvolta arma cavaleriei, ar fi putut cuceri prea bine, nu numai lumea apuseană, dar cred că şi India, şi Bactria[11], poate chiar şi China, care este aşezată, pe uscat, la distanţă de un an de călătorie. Dar în loc să procedeze astfel, ei se bazau numai pe infanterie şi până la urmă armatele lor au fost opuse unui neam curajos, care era în acelaşi timp un neam de călăreţi – pe deasupra un neam care dădea ascultare căpeteniilor sale – neamul goţilor – neamul meu. Ăsta a fost sfârşitul legiunilor romane. Aceste câmpii trace, distinse Modestus, au văzut privelişti mai aspre decât femei îmbătate şi stânci care dansează. Simion, Milo, Theudas (acesta era al treilea trac, un proprietar de pământ) de asemenea şi voi, băieţi, ca viitori soldaţi, spuneţi, grăiesc sau nu adevărul?

Încuviinţară că spune adevărul şi Theudas adaugă:

— Într-adevăr, Bessas, ai dreptate, trebuie să fi fost un măcel îngrozitor. Patruzeci de mii de pedestraşi romani măcelăriţi, cu toţi ofiţerii lor, în frunte cu însuşi împăratul Valens. Bătălia s-a dat pe nişte câmpii, cam la opt mile spre nord de acest oraş, şi care acum îmi aparţin mie. Ogorul de treizeci de pogoane mai este şi acum încă plin de oase, de tigve şi fragmente de zale, de vârfuri de săgeţi şi de suliţi, colţare de scuturi şi monezi de aur şi de argint: în fiecare primăvară le scoatem cu plugul la suprafaţă.

La auzul acestora, siguranţa de sine a lui Modestus îl părăseşte dintr-odată. Marea bătălie de la Adrianopol era o calamitate istorică pe care el, din când în când, izbutea să o uite, dar niciodată pentru mai lungă vreme; şi iat-o reapărând, chiar la masa lui. Vocea îi tremură şi cu o privire prin care îi solicită pe sprijinitorii săi să-l asiste, vorbeşte de astă dată într-o limbă simplă:

— Am fost trădaţi. Cavaleria noastră uşoară, de pe flancul stâng, a cedat prima. Câştigasem aproape bătălia. Legionarii noştri îşi tăiau pârtia prin baricada carelor duşmane şi într-o altă jumătate de oră am fi izgonit de pe câmpul de bătălie corpul principal la inamicului – dar, pe neaşteptate, escadroanele de

---

[11] Ţară din vechea Asie, situată pe teritoriul de azi al Iranului.

cavalerie grea gotă se întoarseră dintr-o expediţie de pradă şi-i trăsniră pe aceşti traci, care fură împrăştiaţi în toate direcţiile. Aşa că goţii şarjară cu uşurinţă infanteria noastră aliată, şi împinseră supravieţuitorii acesteia peste vitejii noştri legionari, care şi aşa erau destul de ocupaţi cu lupta de la care. Apoi, cavaleria care trebuia să ne acopere flancul drept (cai din Ţările de Jos, cred) se retrase în galop, într-o fugă ruşinoasă; şi, în sfârşit, de după care se desfăşură deodată toată mulţimea barbară. Asaltaţi şi din faţă, şi din flanc, eram prinşi în strânsoare ca în îmbrăţişarea unei ursoaice mânioase, din munţi...

Bessas se arătă de acord:

— Cei mai mulţi legionari nu şi-au putut nici măcar ridica arma, pentru a izbi, fiind înghesuiţi umăr la umăr, asemenea unei mulţimi de pe Hipodrom şi unii fură literalmente luaţi pe sus. Lăncile se legănau în stânga şi în dreapta, deoarece lăncierii nu izbutiseră să le descurce din mulţimea îngrămădită ce se clătina de colo până colo, şi mulţi fură înjunghiaţi întâmplător, căzând în vârful lancei camaradului din spate. Cât a fost ziua de lungă, până la căderea nopţii, strămoşii mei, călăreţi înnăscuţi, bărbaţi viteji, destoinici cu lancea şi cu sabia, uciseră şi uciseră şi uciseră mereu. Infanteria noastră turna parcă săgeţi pe deasupra. Câmpul colbuit deveni lunecos de sânge.

Modestus murmură iarăşi, în timp ce o lacrimă grea se prelinge de pe obrazul său până în cupă:

— Cavaleria aliată ne-a trădat. Asta a fost totul. Legiunile au luptat până la moarte.

Malthus întreabă:

— Dar, dragul meu Modestus, oare nu s-a mai petrecut odată acelaşi lucru, în războiul cu Cartagina? Cavaleria grea a lui Hannibal nu a zdrobit oare la Cannae cavaleria uşoară romană, astfel încât cavaleria aliată, de pe aripa cealaltă, a trebuit de asemenea s-o ia la fugă? Nu au fost oare şi atunci legiunile îngrămădite într-o singură masă şi măcelărite? Romanii ar fi trebuit să profite de pe urma acelei lecţii. Căci, deşi nu au fost călăreţi din născare, ceea ce se pare că suntem cu toţii de acord, nu au fost nici marinari din născare, cum fuseseră cartaginezii; totuşi, găsind o corabie de război cartagineză eşuată pe ţărm, construiră altele după modelul ei şi se exersară în lupta marină, apăraţi de propriile lor porturi, şi până la urmă

căutară flota inamică în dreptul Siciliei şi o distruseră. Ar fi trebuit să crească un soi de cai ciolănoşi, mari, de povară, pentru a înlocui căluţii lor mici şi vioi, din Galia, şi să încalece pe spinările lor largi, pregătind o cavalerie grea – chiar înlăuntrul zidurilor Romei, dacă era necesar.

Lui Bessas i se făcu milă de Modestus, care plângea iarăşi:

— Curaj, distinse şi mărite Modestus! Voi, romanii, aţi fost cei ce ne-aţi instruit, primii, în arta războiului prin care v-am biruit aici, la Adrianopol. Voi ne-aţi învăţat să ne coordonăm mişcările militare şi ne-aţi arătat importanţa armurii defensive şi a luptei în formaţiuni regulate. Noi am aplicat numai învăţătura voastră în lupta de cavalerie. Şi cu toate că am fost destul de norocoşi să vă înfrângem armata principală, nu am nimicit imperiul vostru; departe de asta. Am admirat prea mult felul vostru civilizat de a fi, drumurile voastre sigure şi clădirile semeţe, mâncărurile bune, produsele atât de folositoare şi negoţul vostru întins; aşa că, până la urmă, voi aţi fost cei ce ne-aţi cucerit. Nobilii noştri au devenit scutieri juruiţi ai împăratului vostru, ai urmaşului împăratului pe care l-am măcelărit, iar câţiva ani mai târziu au mărşăluit cu el, ca să salveze Italia de galii rebeli; pe care i-am înfrânt în bătălii de vârf, purtate iarăşi cavalerie contra infanterie. Aceasta a fost pe vremea străbunicului meu. De atunci încoace am rămas mereu înăuntrul imperiului roman, ca să-l apărăm împotriva altor naţiuni barbare care se îngrămădesc la graniţe, ca şi împotriva străvechilor persani, vecinii voştri.

Dar Modestus rămâne cufundat în melancolie. Evocă alte amănunte ale bătăliei. Legiunile se luptaseră pe stomacul gol, din cauza unui post creştin smintit, oarecare...

Atunci Belizarie îi cere voie lui Bessas să vorbească şi el; căci fiind numai un băiat, trebuia în general să se reţină de la a vorbi până nu i se adresează cuvântul. Bessas încuviinţează, dând din cap, şi Belizarie vorbeşte, bâlbâindu-se puţin de emoţie, dar spunând ce avea în gând:

— „Roman” este un nume purtat de sute de mii de oameni, care nu au văzut niciodată Urbea Romei şi nici nu o vor vedea vreodată; la fel a fost în zilele cele mai mari ale imperiului. A fi roman nu înseamnă să aparţii de Roma, un oraş în Italia, ci de lume. Legionarii romani care au pierit cu Valens au fost gali şi spanioli şi britanici şi dalmaţieni şi din multe alte neamuri; nu

puteau fi prea multe sute de romani de baştină printre ei. Apoi, nu cred că perfecţiunea în echipament şi în tactica militară ar fi fost atinsă de lăncierul got. Lăncierul got este un bărbat viteaz şi şarja lui este teribilă din cauza greutăţii calului său şi a armurii grele pe care o poartă – cuirasă, scut, coif, armură de picior. Dar şi călăreţul hun este un om viteaz şi poate slobozi o ploaie de săgeţi în vreme ce călăreşte în plin galop; numai că are calul prea uşor pentru a purta un om în armură completă. Aşa că nici hunii nu au atins perfecţiunea. Şi totuşi, nobile Bessas, oare nu teama de huni v-a mânat dintru început pe voi, goţii, peste Dunăre, în Tracia noastră? Căci arcaşii voştri pedeştri nu-i puteau ajunge din urmă, nici lăncierii voştri să reziste ploilor de săgeţi. Ei bine, închipuieşte-ţi că cineva ar putea să îmbine într-un singur luptător arcaşul hun şi lăncierul got, să-l civilizeze ca pe un roman şi să-l supună unei discipline de tabără potrivite – aceasta ar însemna, cred, a creşte un soldat pe cât se poate de aproape de perfecţiune. Şi ar fi roman, atât după nume cât şi în spirit. Am de gând să comand într-o bună zi asemenea trupe.

Belizarie a vorbit cu atâta calmă sinceritate şi cu atâta bun simţ, încât toată lumea aplaudă zgomotos, şi inima stăpânei mele Antonina se avântă dintr-odată spre el, cu o dragoste neşovăitoare.

Când se aduce desertul, Antonina face o demonstraţie a dansului cu sabia, în vechiul stil spartan. Disputa contenise, căci toţi îşi dădură seama că Belizarie spusese ultimul cuvânt care trebuia rostit, şi că viitorul artei războiului e în mâinile sale şi ale băieţilor, camarazi cu el. Modestus îl cheamă pe nepotul său şi-l îmbrăţişează, beat.

— Când am să mor, vila aceasta a mea, va fi a ta – mese, tacâmuri, frize, totul. Nu aş putea-o lăsa în mâini mai bune.

Într-adevăr, bietul Modestus muri curând după acestea şi cuvântul său se dovedi la fel de bun ca el însuşi. Proprietatea era foarte valoroasă.

Puţine au mai rămas de însemnat despre urmarea banchetului, care dură până la ceas târziu. Toată lumea se îmbătă zdravăn, afară de stăpâna mea şi de Belizarie – până şi Malthus – iar tânărul Uliaris deveni violent, puse mâna pe un cuţit şi trebui dezarmat. Modestus îşi reîncepu dizertaţiile dezlânate şi izbuti să se încurce în asemenea noduri, încât

obţinu aproape tot atâtea aplauze ca şi stăpâna mea, cu ultimul ei dans, când se răsuci într-atât, încât picioarele ei părură braţe, şi burta, fese. Fiind complet îmbibat de vin, Modestus uită cu desăvârşire că este creştin şi se angajă în cele mai scandaloase injurii şi blasfemii la adresa Fiului (de o singură, de dublă sau de mai multe naturi) – dar nu şi a Tatălui, pe care, generos, îl identifica mereu cu Jupiter, zeitatea supremă a seminţiei sale. Continuă prin a spune că Roma a fost ruinată din pricina părăsirii vechilor zei şi acceptării impostorului galilean, a cărui filosofie blajină, nerăzboinică, a putrezit pe de-a întregul imperiul; aşa că acum trebuiau năimiţi barbari neştiutori de carte pentru a apăra imperiul, nu numai în rangurile inferioare ale armatei, dar şi în calitate de colonei şi de generali şi chiar de comandanţi de armate.

Acum, cât timp zăbovesc asupra acestui subiect, să copiez din cartea de poezii a lui Modestus un exemplu al endecasilabelor sale latine – metrul pe care îl prefera tuturor. El va indica atât slăbiciunea, cât şi tăria ocazională a versului său. Slăbiciunea pricinuită de calambururile şi jocurile de cuvinte permanente: *cuneus*, coloană militară sau falangă şi *cuniculus*, iepure; *rupibus*, stânci şi *rupis*, sfărâmat; *late*, pe larg, şi *latet*, ascuns. Tăria intervine, pe alocurea, când contrastul antitetic (triumful iepurilor, adică al creştinilor, datorită blândeţii lor nerăzboinice) este resimţit cu un dezgust nobil şi sincer. Chorazin este, cred, un sat în Galilea pe care Isus l-a blestemat, dar este folosit în loc de „Galilea”, adică partea pentru tot, conform convenţiei poetice.

DE CUNICULOPOLITANIS
Reputis rupibus in Chorazinanis
Servili cuneo cuniculorum
Late qui latet, allocutus isto
Adridens BASILEUS inermis ipse...[12]

DESPRE LOCUITORII DIN IEPUROPOLIS
În Galilea, printre stânci, din iepuri se prăsi
Un neam spăimos, cu-n firav DOMN ce surâzând grăi

[12] În traducere literală: „Acestei slugarnice falange de iepuri, care stă ascunsă în stâncile sfărâmate de la Chorazin, deasupra unei ţări întinse, REGELE ei, el însuşi fără de apărare, îi grăi zâmbind...” (n.a.)

„În laşitate fiţi fruntaşi, şi-oricând, în chip zorit,
Zbughiţi de lângă inamic pân-nu s-a dumirit”.
Sfatul urmând, firavii iepuri prea puioşi
În Urbea cea eternă se-aciuiră
Şi-n catacombe înmulţindu-se, zeloşi,
Curând, întreaga ţară năpădiră.
Neghina învrăjbirii, vizuini iepureşti
Luară loc rodniciei, pe lanuri, la hotare,
De nu puteau romanii, cu săbii vitejeşti
Să-şi mai spintece drum prin hoardele barbare.
Neam iepuresc cuprinse deci ţara-n lung şi-n lat,
Şi Constantin, din iepuri, şi-alese o mireasă;
La mantia-i de purpur o coadă şi-a legat
Şi lungi urechi drept lauri, şi-a prins podoab-aleasă,
De-amar de timp, iepuropolitani, cufundaţi în ruşine,
Pentru ca-n numele Romei s-aveţi culcuş păzit,
Aţi tocmit vulpi, nevăstuici şi ermine
Şi-acum sânge cald vă ţâşneşte din grumazu-mblănit.

A doua zi de dimineaţă, stăpâna mea era gânditoare şi tăcută, aşa că până la urmă am întrebat-o ce-i apasă cugetul. Îmi răspunse:

— L-ai băgat de seamă pe băiatul acela, Belizarie? Noaptea trecută, după banchet, mi-a spus că mă iubeşte.

— Nu-i nimic rău în asta, nu-i aşa, stăpână? am întrebat-o eu.

— O declaraţie atât de ciudată! Închipuieşte-ţi, Eugeniu, a spus că vrea să mă ia de nevastă, dacă aş avea răbdare să-l aştept; şi între timp el nu s-ar uita la nicio altă femeie. Un băiat de patrusprezece ani, zău! Şi totuşi, într-un fel, nu-mi venea să râd.

— Ce i-ai răspuns?

— L-am întrebat dacă-şi dă seama cine sunt – o femeie care înveseleşte pe alţii, o fiică de conducător de care, un sfinx din Megara – şi răspunsul său a fost acesta: „Da, o perlă dintr-o scoică mânjită de noroi”. Evident, nu-şi dădea seama că între un bărbat de rangul său şi o femeie de meseria mea căsătoria este interzisă de lege. Nu am ştiut ce să-i răspund bietului băiat. Nici măcar nu l-am putut săruta. Prostească situaţie!

— Şi acuma plângi, stăpână. Asta-i şi mai prostesc.

— Oh, Eugeniu, câteodată aş dori să mor!

Totuşi, criza de melancolie trecu repede, curând după ce ne întoarserăm la Constantinopol.

Şi iată şi povestea cum am ajuns să o îngrijesc pe fata-dansatoare Antonina, stăpâna mea.

A fost un negustor sirian din Acra, Barak pe nume, care făcea negoţ cu relicvele creştine. Dacă vreuna din relicve era autentică, asta se nimerea cu totul întâmplător, deoarece nu-mi aduc aminte să fi mânuit vreodată un obiect pentru care el să fi plătit un preţ mai ridicat. Talentul său principal consta din investirea unui obiect fără nicio valoare cu un nimb de falsă sfinţenie. De exemplu, într-o călătorie făcută în Irlanda, a purtat cu el o relicvă pe care, fără ruşine, o atribui Sfântului Sebastian, martirizat sub Diocleţian. Era un bocanc militar vechi şi ponosit (se potrivea, pentru că Sebastian fusese căpitan în armată), cules de pe marginea drumului, într-o mahala a Alexandriei. Barak îşi dăduse osteneala să scoată cuiele ruginite din tocul bocancului, înlocuindu-le cu altele, de aur, să-i lege şireturi purpurii, de mătase, şi să găsească o casetă din lemn de cedru, căptuşită cu pânză purpurie, pentru a păstra această relicvă frumoasă. Aduse cu el, de asemenea, şorţul aspru, greu, al Sfântului Ioan Botezătorul, închis într-o casetă de argint şi de cristal. Nu era croit din pânză ci din asbest, o substanţă care poate fi toarsă şi ţesută, dând un material aspru, rezistent la foc. Pentru irlandezii neştiutori era un miracol de netăgăduit că acest şorţ putea fi trecut printr-un foc încins, fără să-şi piardă culoarea sau să se prefacă în cenuşă. Mai avea la el şi fluierul piciorului, încrustat cu pietre preţioase, al Sfântului Ştefan, martirul; şi şira spinării unui rechin, cu vertebrele legate cu sârmă de aur, despre care spunea că este şira spinării lui Goliat, pe care îl ucisese David; şi o bucată rotunjită dintr-un bulgăre de sare, montată în argint, care se presupunea că era antebraţul nevestei lui Lot; şi multe alte asemenea minunăţii. Opulenţa prezentării părea să dovedească autenticitatea obiectelor şi apoi Barak avea la el scrisori pe pergament, care conţineau mărturii ale unor episcopi răsăriteni şi relatau pe larg miracolele de tămăduire înfăptuite anterior de aceste relicve. Scrisorile erau, toate, falsificate. Suveranii micilor regate irlandeze plătiră sume enorme pentru a dobândi aceste comori şi în curând din bisericile în care se păstrau fură raportate adevărate miracole.

Barak se întoarse prin Cornwall, capătul extrem, de apus, al Britanici şi atinse insulele din Canal, unde mă cumpără de la un căpitan de piraţi saxoni pe mine, pe atunci un băiat de şase ani. Numele meu fusese Goronwy, fiul lui Garaint, nobil britanic. Saxonii m-au răpit, împreună cu tânăra mea dădacă, cu prilejul unei debarcări neaşteptate în estuarul râului Severn. Îmi aduc aminte de donjonul cenuşiu, acoperit cu licheni galbeni, al castelului tatălui meu şi de însuşi tatăl meu, un bărbat grav, cu barbă neagră, îmbrăcat în postav pestriţ, cu un tartan larg, vopsit cu şofran şi purtând, aninat de gât, un colan de aur şi de chihlimbar; şi-mi aduc aminte de harpiştii din sala aşternută cu papură şi chiar de unele frânturi din baladele pe care le cântau.

Stăpânul meu Barak mă lăsă să flămânzesc, mă tratã cu multă cruzime şi mă duse cu el în Palestina, unde îmi schimbă numele în „Eugeniu" şi mă castră. Apoi, cu banii pe care îi câştigase în Irlanda, mitui episcopii care cârmuiau Locurile Sfinte, ca să-l numească supraveghetor general al monumentelor şi ghid principal al pelerinilor. Cu îngăduinţa episcopilor, spori mult podoabele raclelor şi deveni foarte bogat. El a fost cel care a aşezat cele două ulcioare de piatră în camera de nuntă din Cana Galileii. Erau astfel construite, încât dacă cineva le turna apă pe gură, curgea din ele vin. Căci în fiecare ulcior era o despărţitură, chiar sub gât, şi apa turnată printr-o ţeavă nu se amesteca cu vinul care se afla dinainte, în partea cealaltă. Barak mai înzestră Câmpul Olarilor, numit Aceldama, cu lanţul de fier „original" cu care se spânzurase Iuda; şi pentru că pelerinii care veneau la biserica lui Constantin, pe muntele Golgota, întrebau adeseori de buretele de isop cu care i se dăduse lui Isus să bea, în timpul crucificării, vin oţetit, Barak redescoperi acest burete – pelerinii puteau bea apă din el, dacă îl plăteau bine pe îngrijitor. În sinagoga de la Nazaret mai depozită abecedarul „autentic" din care copilul Isus fusese trimis să înveţe alfabetul şi banca pe care stătuse El, împreună cu alţi copii. Stăpânul meu Barak obişnuia să spună pelerinilor:

— Banca aceasta poate fi uşor urnită sau ridicată de creştini, dar niciun evreu nu o poate urni.

Avea întotdeauna un evreu sau doi la îndemână, pentru a dovedi jumătate din adevărul afirmaţiei sale; pelerinii înşişi puteau dovedi cealaltă jumătate, dacă plăteau pentru acest privilegiu.

Bisericii Sfântului Mormânt, stăpânul meu Barak nu a trebuit să-i mai aducă alte adăugiri pioase, deoarece lampa de alamă care fusese odinioară aşezată la capul lui Isus era acolo, arzând zi şi noapte; lespedea cu care fusese închis mormântul, zăcea şi ea acolo, la intrare. Era mare cât o piatră de moară şi încrustată cu aur şi cu pietre preţioase. De pe barele de fier, prinse în pereţii sanctuarului, atârnau brasarde, brăţări, lanţuri, colane, centuri, centiroane, coroane din aur curat şi juvaere din India, lăsate prin testament de împăraţi, şi un mare număr de podoabe de cap, la fel de bogate, lăsate de împărătese. Întreg mormântul (care amintea de potoul de pe Hipodrom, în ziua de Anul Nou, cu premiile atârnate pentru pariurile iniţiale) – adică pereţii, podeaua, tavanul – era căptuşit cu argint solid. Un altar se găsea în faţa mormântului, iar deasupra lui atârnau lămpi de aur de forma soarelui.

Într-o vară, Barak vizită Constantinopolul (sezonul de pelerinaj fiind primăvara şi toamna), ca să vândă relicve călugărilor de acolo. Falsificase un document, care se arăta a fi o mărturie a patriarhului de Alexandria, anume că un oarecare jilţ era chiar cel pe care şezuse Isus la Cina cea de taină. Cerea pentru el zece mii de monezi de aur. Întâmplător, secretarul particular al patriarhului sosi chiar atunci în oraş; auzind de afacere, denunţă mărturia ca un fals. Dar stăpânul meu Barak, nedorind să fie biciuit şi mutilat precum cerea legea, fugi repede, se îmbarcă şi nu mai fu zărit vreme de mulţi ani în partea de răsărit a imperiului nostru. Apoi fu depusă împotriva lui o plângere, sub jurământ, din partea proprietarului de la care închinase o casă mobilată. Acest proprietar era un conducător de care de pe Hipodrom, tatăl copilei Antonina. I se datora o sumă considerabilă de bani; şi judecătorul îi îngădui să se despăgubească din toate bunurile pe care Barak le lăsase în urmă-i. Dar Barak reuşise să ia cu el tot ce avea, în afară de mine; căci eu fusesem trimis la cumpărături şi mă rătăcisem pe străzile oraşului. Când, în sfârşit, m-am întors acasă, foarte târziu, aşteptându-mă la o bătaie zdravănă, l-am găsit pe stăpânul meu Barak plecat. În felul acesta s-a întâmplat să trec în stăpânirea conducătorului de care; el m-a predat soţiei sale, ca să ajut la bucătărie, iar aceasta m-a cedat mai târziu fiicei ei Antonina, pe care am slujit-o cu credinţă mai bine de cincizeci de ani.

CAPITOLUL III
SFINCŞI DIN MEGARA

Poate că v-a intrigat termenul de „sfinx din Megara”: aşa a poreclit unul sau altul dintre epigramişti, nu mai ştiu care, pe prostituatele din Constantinopol. Sfinxul este un monstru lacom, care-şi păstrează tainele, iar Constantinopolul fusese colonizat dintâi de oraşul grecesc Megara. Povestea spune că viitorii colonişti fuseseră instruiţi de un oracol să navigheze spre nord-est, până vor da peste pământul aşezat faţă-n faţă cu „oraşul oamenilor orbi”; să-şi întemeieze acolo propriul lor oraş, care va deveni cel mai frumos din lume. Aşa că navigară spre nord-est, străbătură Marea Egee şi, în sus, Hellespontul, până ce ajunseră la Bosfor, unde îşi întemeiară oraşul pe malul european – faţă-n faţă cu Hieronul, care fusese colonizat. Părea evident că acesta fusese locul indicat, întrucât oamenii din Hieron îşi clădiseră oraşul pe malul nefavorabil, unde curenţii sunt stingheritori, peştele rar şi pământul nerodnic, deşi le-ar fi fost uşor să-şi aleagă malul opus, cu portul său natural, Cornul de Aur – atât de orbi fuseseră! Acum, după atâtea veacuri, Hieronul continuă să fie o localitate mică, dar colonia megarenă a devenit o aşezare cu un milion de locuitori, cu clădiri superbe, împrejmuite de un zid triplu. Este oraşul cu multe nume – grecii îl numesc, oficial, „Constantinopol”, familiar „Bizanţ”, italienii literaţi „Noua Romă”, goţii şi ceilalţi barbari germani „Miklegart”, bulgarii „Caesarorda”, slavii „Ţarigrad” – minunea lumii, pe care eu o consider patria mea.

Stăpânul meu, părintele fetei Antonina, fusese precum am mai spus, conducător de care al facţiunii Verzi, la Constantinopol. Îl chema Damocles şi mă tratä cu bunăvoinţă. A câştigat multe curse pentru culoarea sa, înainte de a muri foarte tânăr, în împrejurări care-mi cer să relatez povestea în amănunt. Damocles era trac din Salonic, fiu al unui conducător de care de pe Hipodromul din acel oraş, în care de altminteri nivelul curselor este foarte ridicat – deşi, recunosc, nu atât de ridicat ca la Constantinopol. Într-o bună zi, a fost descoperit de un sprijinitor bogat al Verzilor, care venise la Salonic în căutare de talente; şi, în schimbul unei considerabile sume de bani, vărsată fondului facţiunii locale, serviciile sale au fost transferate în capitală. Aici conducea în cursele mai importante cel de al

doilea car, având de obicei misiunea să ţină pasul şi să ciocnească cele două care Albastre, scoţându-le de pe pistă, pentru a da primului car Verde, la care erau înhămaţi caii mai iuţi, şansa unei curse deschise, nestingherite. Era foarte îndemânatic la această treabă şi câteodată câştiga în ultima clipă cursa cu propriul său car, mimând numai ciocnirea, ceea ce îi îngăduia să se strecoare şi să ţâşnească el însuşi în faţă. Avea mare talent în a scoate maximum posibil din caii încăpăţânaţi şi leneşi. Era, de asemenea, cel mai îndemânatic mânuitor al biciului din toată breasla: de la distanţa de aproape cinci metri, omora fără greş, cu biciul, o albină pe o floare sau o viespe pe un perete.

Acest Damocles avea un prieten, Acacios din Cipru, căruia îi era foarte devotat şi acceptase să vină la Constantinopol cu condiţia, printre altele, ca lui Acacios să i se dea o funcţie de seamă pe Hipodrom: să poată trăi înlesnit, căci era căsătorit şi avea trei copii, numai fete. Condiţia a fost respectată întocmai, Acacios fiind numit ajutor de maestru al urşilor, la Verzi. Mai târziu i se dădu funcţia de maestru şef al urşilor, o funcţie de răspundere, mănoasă. În punctul acesta trebuie să mă întorc în vremuri mai vechi, pentru a lămuri toate de mai sus.

Ei bine, anul 404 al Domnului, exact o sută de ani înainte de povestea pe care vreau să vi-o spun, a rămas însemnat prin două inovaţii foarte stupide. În primul rând, cărţile profetice Sibiline, consultate de Senat în toate cazurile de ananghie şi primejdie naţională, păstrate cu grijă în Biblioteca Palatină din Roma, neîntrerupt de la domnia împăratului August încoace – aceste comori preţioase, de neînlocuit, au fost arse cu sălbăticie, din motive religioase, de un creştin neştiutor de carte, un general german, în slujba lui Honoriu, împărat al Apusului. Tâmpenia fusese prezisă de înseşi acele cărţi; căci se spune că ultimii hexametri sunau astfel:

Oprind vărsări de sânge pe Hipodrom la el,
Cel ce va fi mai vârstnic (din mai tânăra parte),
Oprind vărsări de sânge pe Hipodrom la el,
Va îndoi măcelul, iar cel mai tinerel
În Roma mai bătrână, unor barbari cedând,
Sfetnicul prea destoinic îşi va vedea arzând.

Arcadius, împăratul romanilor de Răsărit („cea mai tânără parte”) împlini misiunea ce-i revenea din profeţie încă în acelaşi an. Într-o zi pe Hipodromul din Constantinopol, un călugăr ţâşni între doi gladiatori înarmaţi, tocmai când aceştia ajunseseră la faza cea mai pasionantă a luptei. Le ceru, cu glas impresionat, să se abţină de la omor, în numele prea sfânt al lui Isus. Gladiatorii s-au sfiit într-adevăr să-l ucidă pe călugăr, deoarece considerau că asta le-ar fi adus ghinion – gladiatorii fiind, în mod firesc, superstiţioşi. Se despărţiră şi îl întrebară prin semne pe împărat, care îndeplinea funcţia de preşedinte, ce să facă mai departe. Spectatorii se simţiră jigniţi de acest amestec – de prost gust – al călugărului, în distracţia lor; îmbulzindu-se peste bariere şi aducând bucăţi de mortar şi cărămizi smulse de pe locurile lor, îl lapidară pe călugăr până la moarte. La rândul său, Arcadius se simţi jignit de uzurparea de către public a autorităţii sale prezidenţiale. Luă o măsură foarte severă: interzise pe termen nedefinit orice spectacol de gladiatori. Decretul provocă proteste violente şi răzmeriţă; pentru a le reprima, el dizolvă toată breasla gladiatorilor şi permise ca Telemachus, aşa se chema călugărul, să fie declarat martir şi să fie înscris, spre cinstire, în diptihuri. Consecinţele acestor măsuri nu fură prea fericite.

În primul rând, precum Sibila pare să fi prevăzut, populaţia, lipsită de obişnuita ei plăcere de a vedea oameni ucigându-se în public şi în mod profesional, îşi căută satisfacţie în lupte neoficiale, cu săbii, ce se dădură pe străzi şi în pieţe, între tinerii filfizoni ai facţiunilor Albastră şi Verde. În al doilea rând, dispariţia spectacolului cu gladiatori din jocurile de pe Hipodrom săltă luptele cu urşii dintr-o poziţie inferioară, într-una foarte suspusă. Trebuie să menţionez că dulăii care se luptau cu urşii nu erau proprietate comună a facţiunii, ca urşii şi caii, ci erau antrenaţi în particular, de către unii sportivi bogaţi. Se înscenau şi lupte ocazionale între leu şi tigru (tigrul câştiga întotdeauna), sau lup şi taur (când erau sănătoşi, lupii câştigau întotdeauna, atacând genitalele taurului) sau taur şi leu (şansele erau egale, dacă era un taur puternic) sau mistreţ cu mistreţ. Dar luptele cu urşii furnizau cel mai agreat spectacol sportiv şi deveniră mai populare chiar decât unele spectacole – tolerate încă pe anumite Hipodromuri – în care criminali înarmaţi încercau, mai

mult sau mai puţin stângaci, să se apere de atacurile unor jivine.

Creştinii mai credincioşi fie îşi părăseau locurile, fie închideau ochii în timp ce se desfăşurau asemenea lupte; şi chiar o enciclică interzise proprietarilor de urşi, proprietarilor de lei, conducătorilor de care şi altor profesionişti ai Hipodromului, să se declare creştini. Sau mai degrabă le interzise participarea la eucaristie, deoarece exercitarea profesiunii lor era considerată, în sine, păcat: aţâţa mintea şi sustrăgea oamenii de la contemplarea calmă a Cetăţii Celeste. Din acest motiv, profesioniştii Hipodromului erau adversari ai religiei creştine, considerând că aceasta dispreţuieşte vocaţia lor tradiţională, pentru care nu le era însă nicidecum ruşine. Puneau cu mare plăcere în circulaţie diverse poveşti, pentru a discredita creştinismul, îndeosebi purtarea ipocrită a creştinilor zeloşi. Printre înalţii demnitari ai Bisericii, se găseau unii, şi nu erau puţini, care obişnuiau să trimită în taină daruri în bani maestrului de dansuri Verde sau Albastru, cerându-i să aleagă o femeie deşteaptă, care să înviorеze câte o societate, cu prilejul vreunui ospăţ: totuşi, dacă aceiaşi oameni întâlneau în stradă, bunăoară, o actriţă, îşi strângeau straiele pe trup, cu oroare, de parcă s-ar fi temut de întinare.

În privinţa aceasta, eram de partea profesioniştilor industriei de distracţii: experienţa pe care am dobândit-o în timp ce mă aflam în slujba fostului meu stăpân, Barak, mi-a inspirat profundă neîncredere faţă de Biserică, neîncredere care continuă să dăinuie în mine. S-a înrădăcinat ceva în sufletul meu, şi nu poate să dispară; la fel cum se înrădăcinase culoarea Verde în sufletul stăpânului meu Damocles. Dar am întâlnit câţiva oameni onorabili printre creştini, de aceea nu pot scrie în toată onestitatea cugetului ceva împotriva creştinismului însuşi – ci numai împotriva celor care l-au folosit în scopurile lor proprii şi au făcut din credinţa lor creştină o paradă de sfinţenie, folosind-o ca un mijloc pentru a parveni. Dar, oricum, duşmănia faţă de Biserică stăruia în mintea oamenilor de pe Hipodrom (includ în termenul acesta şi comedienii de la teatru, care era strâns legat de Hipodrom); iar camerele şi birourile acestora erau sanctuare pentru puţinii preoţi ai vechilor zei care mai supravieţuiseră, ca şi pentru vrăjitorii egipteni şi sirieni, care se îndeletniceau cu interpretarea viselor. Numai maeştrii de

dansuri, care acţionau ca intermediarii noştri pe lângă conducerea facţiunii, şi deci şi pe lângă Curte şi Biserică erau, prin tradiţie, creştini, dar, neîndoielnic, aceştia din urmă erau un mănunchi de oameni şireţi, prea puţin demni de dragoste.

Prietenul lui Damocles, maestrul urşilor, Acacios, a fost ucis în exerciţiul funcţiunii. Urşii erau excitaţi din cauza prezenţei unei ursoaice în grajdul învecinat. Deveniră refractari. Unul dintre ei izbuti să-şi rupă lanţul şi apoi, furios, să spargă uşa grajdului, dornic să ajungă la ursoaică. Acacios îi oferi, în capătul unui băţ, un fagure de miere şi încercă să-l convingă să se întoarcă paşnic în cuşcă. Dar jivina părea a se simţi insultată că i se oferea un soi de acadea, când ea îşi pusese mintea la altceva şi-l lovi cu iritare pe Acacios – deşi fără intenţia de a-l vătăma serios – şi-i sfâşie braţul. Rana se învenină şi Acacios muri în aceeaşi seară, spre marea tristeţe a colegilor săi din facţiunea Verde şi îndeosebi a stăpânului meu Damocles; şi spre marea tristeţe a ursului, mi se spuse, care îl plânse asemenea unei fiinţe omeneşti.

Ajutorul maestrului urşilor, Petru, era un soi de văr al lui Damocles – cei mai mulţi oameni de pe Hipodrom sunt înrudiţi între ei, prin alianţă – şi luă hotărârea să se căsătorească cu văduva lui Acacios şi să ceară conducerii facţiunii să fie numit maestru al urşilor, în locul lui Acacios. Ceea ce se şi făcu; şi, deşi căsătoria putea să pară cam lipsită de cuviinţă, fiind celebrată atât de curând după moartea maestrului urşilor, ea a fost dictată de împrejurări. Niciunul dintre Verzi nu o luă în nume de rău, faţă de niciuna din părţile contractante.

Dar perioada cât decedatul maestru al urşilor îşi deţinuse funcţia fusese atât de plină de succes – sporise puterea de apărare a urşilor, antrenându-i în mod regulat şi servindu-le un regim alimentar potrivit, în loc de a-i ţine mereu închişi în întuneric, cum fusese obiceiul – încât direcţiunea votase nu de mult să-i dubleze salariul, care se ridica acum la cinci sute de monezi de aur pe an, afară de bacşişuri. Această mărinimie era justificată de sporirea considerabilă a pariurilor de lângă ring, la spectacolele de lupte cu urşi, iar trei procente din câştig se vărsau la fondurile facţiunii. Cinci sute pe an erau o sumă ispititoare şi maestrul de dansuri, un reprezentant tipic al tagmei din care făcea parte, nu era dispus să o dea fără nimic în schimb. Când Ioan de Capadocia, care se întâmpla să fie un

Verde de frunte, oferi pentru această slujbă o mie, în favoarea unui om de-al său, maestrul de dansuri nu rămase surd. Chestiunea fu uşor aranjată, Ioan de Capadocia fiind preşedintele comitetului pentru numiri. Maestrul de dansuri comunică la întrunire că singurul contracandidat era Petru, ajutorul maestrului urşilor, căruia nu numai că trebuie să i se refuze avansarea, dar care nu merită nici actualul său post. Insinuă în faţa comitetului că Petru ar putea să aibă un amestec oarecare în scăparea din cuşcă a ursului care-l ucisese pe Acacios; şi prezentă în asemenea chip căsătoria grabnică a lui Petru cu văduva maestrului decedat, încât apăru ca indecentă. Comitetul nu numai că respinse cererea lui Petru, dar îl scoase pe acesta şi din slujba lui. Când Damocles auzi hotărârea, se simţi, pe drept cuvânt, scârbit. Se duse la camarazii săi, conducători de care, să se plângă. Îi rugă să semneze o petiţie adresată guvernatorilor Hipodromului, ce constituiau o autoritate superioară conducerii facţiunii Verzi, şi în care se plângea de dubla nedreptate comisă: faţă de văduva maestrului urşilor şi de cei trei copii, cât şi faţă de ajutorul maestrului urşilor.

Conducătorii de care nu erau totuşi prea zeloşi să întreprindă ceva în această chestiune, deşi noul maestru al urşilor, capadocianul, se fălise făţiş că funcţia îi fusese cumpărată, el fiind un venetic, fără legături anterioare cu Hipodromul; aveau mai multe motive pentru a se purta astfel: ei înşişi nu erau interesaţi în luptele de urşi, fiind conducători de care; Ioan de Capadocia era un bărbat puternic şi influent la Curte şi în facţiune; şi socoteau aducerea unui caz, care privea onoarea Verzilor, în faţa guvernatorilor, printre care se aflau şi Albaştri, ca un act de trădare.

Damocles refuză să lase cazul baltă. Avu întrevederi cu alţi Verzi de frunte, încercând să-i convingă să se intereseze, dar niciunul nu voi să-i dea ascultare.

Albaştrii aflară curând de toată povestea şi trimiseră pe doi dintre conducătorii lor de care să-l iscodească în secret pe Damocles. Îl întrebară în cel fel l-ar putea ajuta, ca să se facă dreptate. Damocles era atât de tulburat, încât răspunse cu amărăciune:

— Da, într-adevăr! Aş accepta ajutorul oricui, chiar şi al Albaştrilor, ba chiar şi al blestemaţilor de călugări creştini, dacă

ar putea să provoace demascarea acestui maestru de dansuri şi a acestui capadocian.

Conducătorii de care ziseră:

— Propune femeii şi copiilor ei să-şi pună cununi pe creştet, să ia buchete de flori în mână şi să iasă, escortaţi de Petru, ca jălbaşi la potoul de jos, chiar înainte de a începe luptele de urşi. Verzii mai de bun simţ vor interveni în favoarea lor; şi noi îţi putem promite că Albaştrii vor susţine apelul, vociferând zgomotos.

Damocles acceptă acest plan, care, fireşte, fusese conceput de Albaştri exclusiv în scopul de a discredita conducerea Verde; căci ei nu nutreau în fapt vreo părere de rău, nici pentru femeie, nici pentru copii. Dar acum începură să se petreacă nişte lucruri stranii. În primul rând, datorită unei coincidenţe remarcabile, maestrul urşilor al facţiunii Albastre căzu mort, în aceeaşi după amiază, în vreme ce traversa piaţa lui August. În al doilea rând, Toma, vistiernicul Albaştrilor, visă în noaptea aceea că un urs negru, mare, purtând o cocardă Verde şi călărit de o fetiţă mică, cu o cunună pe cap, pătrunse târşindu-şi picioarele în sala de comitet a Albaştrilor, îşi smulse cocarda, o călcă de mai multe ori şi apoi începu să împartă coroane şi cununi de izbândă şi labe pline cu monezi proaspăt bătute.

A doua zi, îndată ce jălbaşii se prezentară la potou, precum propuseseră conducătorii de care Albaştri, Ioan de Capadocia trimise o echipă de Verzi ca să-i îndepărteze. Albaştrii înălţară un răcnet înspăimântător, iar majoritatea publicului Verde nu înţelese de care parte este dreptatea şi de care nedreptatea, în cazul respectiv: departe de a vădi simpatie, fluierară bietele făpturi, în timp ce erau îmbrâncite spre ieşire, printre băncile Verzi. Damocles se înfurie mai rău decât oricând.

Ultima cursă din această după-amiază se anunţa deosebit de importantă. Era aniversarea urcării pe tron a împăratului şi el promisese să ofere o lucrare de artă, un echipaj de car în plin avânt (caii executaţi în argint, carul şi conducătorul în aur), conducerii facţiunii câştigătoare. Urma să fie o cursă strânsă, judecând după pariuri. Damocles era hotărât să obţină aplauzele publicului, conducând cum nu mai condusese niciodată. Ştia că atunci când va fi dus de conducătorii facţiunii, încununat şi cu o cruce de flori în mână, ca să se prosterne, în chip de omagiu, şi să primească din mâinile împăratului premiul (cum se va

întâmpla, dacă va contribui la câştigarea cursei), va avea prilejul de a-i adresa un apel. Împăratul Anastasie era un om binevoitor, gata oricând să facă dreptate în asemenea cazuri.

Ar fi nepotrivit să dau aici o relatare completă a cursei, dar îngăduiţi-mi să descriu cel puţin al şaptelea şi ultimul tur al ei. Întâi condusese una din culori, apoi cealaltă, apoi iarăşi prima. La capătul celui de al cincilea tur, când concurenţii străbătuseră o milă întreagă, situaţia era următoarea: primul car Verde se afla pe pista interioară, aproape de bariera centrală: cel de al doilea car Albastru, care ţinuse minunat pasul, se afla cu foarte puţin în urma lui, pe pista următoare. Urma apoi carul lui Damocles, cel de al doilea car Verde, pe pista exterioară, urmărit de aproape de primul car Albastru, pe pista vecină lui, pe latura interioară. Victoria părea acum asigurată pentru Verzi, şi băncile Albastre priveau posomorât, când se ajunse la ultimul tur al cursei. Dar atunci, dintr-odată, Damocles îşi dădu seama: caii săi erau epuizaţi; nici biciul îndemânatic, nici îndemnul cu glasul nu mai putea stoarce din ei vreun efort de viteză. Distanţa dintre cele două care din interior, primul Verde şi al doilea Albastru şi cele două exterioare, primul Albastru şi al doilea Verde se micşora simţitor, deşi poziţiile relative se menţinuseră aceleaşi. Primul Albastru se avântă acum tare şi ar fi fost în stare să sufle victoria nu numai din faţa lui Damocles, al doilea Verde, dar şi din faţa celor doi care se aflau în frunte. Aşa că la curbă, Damocles luă o hotărâre rapidă: încălecă uşor traiectul primului Albastru şi apoi trase brusc de hăţuri. Intenţia lui fusese, bineînţeles, să ciocnească axa roţii carului rival şi să-l scoată astfel din cursă, lăsând pe seama camaradului său de pe pista interioară, să asigure victoria. Manevra aceasta era permisă dar încercată rareori, din cauza primejdiei pe care o reprezintă pentru viaţa celui ce o efectuează: sunt şanse mari să i se răstoarne carul şi conducătorul să-şi frângă un mădular sau să fie strivit sub copite sau să se încurce în hăţurile strâns legate de mijlocul lui, înainte de a izbuti să le taie cu cârligul său tăios. Dar Damocles riscă, şi era atât de concentrat să nu-şi greşească ţinta, şi se stârnise atâta praf şi atâta ţipete, încât nu băgă de seamă ce se petrece pe cele două piste interioare. Partenerul său, primul Verde, fusese îmbrâncit de cel de al doilea Albastru, se ciocnise de stâlpul de marcare şi ieşise din cursă; dar calul de tracţiune învecinat, al celui de al doilea

Albastru, îşi întinsese un tendon în cursul manevrei, ceea ce obligă echipajul să se oprească. În consecinţă, primul Albastru fu în stare să evite ameninţarea roţii lui Damocles, fapt care nu i-ar fi fost cu putinţă dacă partenerul său şi-ar fi continuat cursa chiar în faţa lui: execută un viraj superb, spre interior, şi ţâşni în faţă, ca să câştige apoi confortabil în faţa lui Damocles, pe care-l lăsase pironit.

Era evident un caz de ghinion, fapt de care şi-ar fi dat seama oricine cu judecată, limpede; dar Verzii erau atât de dezamăgiţi, încât se simţiră obligaţi să caute un ţap ispăşitor. Nu conducătorul primului car Verde, care zăcea fără cunoştinţă printre rămăşiţele carului său, deveni ţapul ispăşitor, ci stăpânul meu, Damocles. Căci Damocles, după ciocnirea partenerului său, rămăsese în, poziţie conducătoare, având numai câteva sute de metri de parcurs pentru a câştiga, dar el trăsese, inexplicabil, de hăţuri. Este lesne de închipuit că Ioan de Capadocia dădu purtării sale interpretarea cea mai duşmănoasă cu putinţă, acuzându-l că a vândut Albaştrilor cursa. Dovada pe care o oferi în sprijinul acestei acuzaţii era că în dimineaţa anterioară, doi conducători de care Albaştri fuseseră văzuţi vorbindu-i lui Damocles, într-o vinărie din centru, şi că Damocles nutrea resentimente faţă de conducerea facţiunii, datorită cazului cu maestrul urşilor. Aşa că la o reunire de comitet care avu loc imediat după cursă, Damocles fu suspendat de la conducerea carelor pe un an de zile; în aceeaşi noapte el se sinucise, după ce mai întâi îl atacă pe maestrul de dansuri Verde, căruia îi scoase un ochi cu şfichiul biciului, ţintind de-a curmezişul, prin toată lungimea cabinei în care se îmbrăcau conducătorii de care.

Sorţii noştri păreau a fi ajuns acum la un punct critic, deoarece stăpânul meu Damocles fusese întotdeauna generos cu veniturile sale şi, practic, nu economisise nimic: iar soţia şi fiica sa Antonina, fură renegate de facţiune, fiind considerate urmaşe ale unui conducător de care ce dezonorase culoarea lui. În ce mă priveşte, mă aflam din nou în primejdia de a fi vândut unui alt stăpân. Dar totul se isprăvi cu bine, deoarece, două zile mai târziu, la o adunare a conducerii Albastre, Toma vistiernicul îşi povesti visul despre urs. Asigură comitetul că fetiţa care călărise în visul său pe spinarea ursului fusese una dintre copilele decedatului maestru Verde al urşilor, care stătuseră,

încununate ca jălbaşe, la potou. Îi îndemnă să ofere lui Petru postul vacant de maestru Albastru al urşilor, căci acesta era acum tatăl vitreg al acelor fetiţe: era limpede că dacă vor proceda astfel, norocul va surâde celor Albaştri.

Se ivi o oarecare opoziţie faţă de propunere, dar Toma arătă că Petru fusese foarte bine instruit în grajdurile de urşi ale Verzilor şi că ei, Albaştrii, îşi fac singuri un bun serviciu şi, totodată, alegându-l, îi fac de ruşine pe Verzi. Petru fu numit maestru Albastru al urşilor şi cât deţinu această funcţie obţinu succese de seamă şi întreaga familie îşi schimbă culoarea, de la Verde la Albastru; ceea ce se întâmplă foarte rar printre familiile de pe Hipodrom. Ca să-şi arate gratitudinea faţă de familia lui Damocles, el ne oferi adăpost şi masă în propria lui casă; iar nevastă-sa şi fiicele sale, urmând exemplul său, jurară pe zeul Poseidon (jurământul cel mai respectat de oamenii de pe Hipodrom), că vor face tot ce le stă în putinţă pentru a ne ajuta. Aşa că necazurile noastre fură alinate şi văduva lui Damocles nu a mai fost nevoită să mă vândă. Dar pentru a nu cădea în povara lui Petru, îl convinse pe maestrul de dansuri Albastru să o angajeze pe ea ca actriţă la teatru – nu ca actriţă dramatică, pe scenă, pentru că nu avea suficientă pregătire pentru aşa ceva, ci ca actriţă de varieteu, în cadrul orchestrei. Ştia să danseze puţin, să zdrăngăne din lăută şi să bată destul de iscusit tamburina, aşa că o angajă. Ea o instrui pe fiica ei, Antonina, încă din anii cei mai fragezi ai copilăriei, ca muziciană, jongleră, dansatoare şi acrobată, şi Antonina crescu în sentimente tot atât de Albastre, pe cât fuseseră de Verzi sentimentele tatălui ei, Damocles. Curând, Antonina avu mare căutare la seratele cele mai selecte, ca aceea a lui Modestus, la Adrianopol, şi la ospeţele comune ale tinerilor filfizoni ale facţiunii Albastre, unde fiecare membru aducea o contribuţie oarecare, fie mâncare, fie băutură.

Antonina rămase în raporturi de strânsă prietenie cu cele trei fiice ale lui Acacios. Numele lor era Comito, Teodora şi Anastasia. Dar dintre acestea, doresc să scriu în primul rând despre Teodora, cea mijlocie, mai mare cu vreo doi ani decât Antonina, care deveni prietena ei intimă. Pe măsură ce crescură, cele trei fete fură aduse, pe rând, pe scenă. Comito era o făptură felină, superb clădită, care avea un succes enorm la bărbaţi, deşi era actriţă slabă. Începu să le trateze cu dispreţ pe

Teodora şi pe Antonina, pentru că niciuna nu arăta atât de bine ca dânsa, dar muri destul de curând, de boala meseriei ei. Şi Anastasia se îmbolnăvi, şi-şi pierdu majoritatea dinţilor într-o încăierare, la un banchet al comunităţii. Dar Teodora era de nevătămat. Îndeobşte se răspândise ideea că sălăşluieşte într-însa un diavol – un diavol implacabil şi insaţiabil. De câte ori, mai târziu, avu Antonina prilejul să mulţumească zeilor că Teodora era aliata ei, şi nu o duşmancă!

Prima mea amintire despre Teodora este aceea despre o copilă de şase ani, îmbrăcată într-o rochiţă fără mâneci, de felul celor pe care le poartă copiii de sclavi, cărând scaunul pliant al maică-si spre fosa de orchestră, înainte de începutul unui spectacol. Se încrunta şi plesnea orice alt copil ce i se ivea în cale; mama ei obişnuia să spună că ar trebui să i se agaţe de gât o tăbliţă, asemenea aceleia din grajdul de urşi, care previne vizitatorul: „Acest animal este primejdios!” Teodora se înrăise deoarece fusese necăjită de fostele ei prietene Verzi pentru istoria nefericită a morţii tatălui şi a recăsătoririi mamei sale.

Şi Antonina suferi insulte, ca fiica unui conducător ce vânduse Albaştrilor o cursă. Dar ea nu era o luptătoare în sensul fizic al cuvântului, asemenea Teodorei, care se repezea cu dinţii şi cu ghearele la cei ce o chinuiau. Ea se răzbuna pe altă cale, îndeosebi când deveni ceva mai mare, speriindu-şi duşmanii până ce aceştia îşi închipuiră că sunt victime ale puterilor ei magice. Treptat, ajunse ea însăşi să creadă în magie. Neîndoielnic, avu în această direcţie unul sau două succese remarcabile. Într-o bună zi fu lovită rău, din spate, de Asterius, maestrul de dansuri al Verzilor, ale cărui maşinaţiuni fuseseră cauza iniţială a întregii încurcături şi nenorociri. Antonina modelă un chip al său din seu – borţos, năsos, chior – şi bolborosi câteva rugăciuni către Hecate, vechea zeiţă care stăpâneşte tărâmurile magice, şi-apoi îi scoase cu un ac ochiul rămas. Înainte ca luna să fi ajuns în al treilea pătrar, ticălosul fu orbit: un fus, azvârlit de o femeie furioasă spre bărbatul ei care venea beat acasă, îl nimeri întâmplător, în locul vinovatului, pe maestrul de dansuri, când trecea pe stradă, în dreptul uşii acelei perechi. Teodora o admiră nespus pe Antonina pentru această faptă şi încercară împreună să-l nimicească şi pe Ioan de Capadocia. Dar presupun că numeroasele rugăciuni ale acestuia la biserică o împiedicară pe Hecate în acţiunea ei; pentru că

Ioan continuă să prospereze. Apoi jurară pe Sfânta Creastă a Cocoşului – un jurământ cum nu se poate mai înfricoşător – că nu vor avea odihnă până ce una din ele nu-l va aduce pe Ioan la starea de sărăcie şi cerşetorie pe care o merita. Urmarea jurământului se va povesti înainte de sfârşitul acestei cărţi.

Un bătrân vrăjitor siriano-fenician, de la care stăpâna mea Antonina învăţase magia – stăpânul meu Damocles se împrietenise cu el – întocmi într-o zi horoscopul celor două fete, care, prin strălucirea sa, îl ului şi-l îngrozi. Spuse Teodorei că era predestinată să se mărite cu Regele Demonilor şi să domnească mai glorios decât orice femeie, de la regina Semiramida încoace, şi că nu va duce niciodată lipsă de aur. În ce o priveşte pe Antonina, ea se va căsători cu un patrician, singurul om bun dintr-o lume pe de-a întregul rea; şi în vreme ce partea de nenoroc a Teodorei se va consuma în jumătatea timpurie a vieţii el, Antonina nu va avea parte de nefericire până la o vârstă foarte înaintată, când se va curma repede.

Teodora îşi încruntă sprâncenele şi-i zise:

— Bătrâne, încerci să ne măguleşti şi pe noi cu vechile tale viclenii? Nu-ţi dai seama, de la bun început, că oamenii de obârşie înaltă nu au voie, prin lege, să se căsătorească cu femei de profesiunea noastră? Mărturiseşte că minţi!

El tremură, dar nu voi să retragă niciun cuvânt, poftind-o să arate datele horoscopului oricărui alt astrolog de renume. Aşa şi procedă Teodora, iar cel de-al doilea astrolog, un grec din Alexandria, făcu preziceri foarte asemănătoare cu cele ale primului.

Atunci ea îi spuse, râzând, stăpânei mele Antonina:

— Scumpa mea, ceea ce soţul tău nu va fi în stare să înfăptuiască pentru noi prin bunătate, am să-l fac pe soţul meu să înfăptuiască prin demonie.

Îmi mai aduc aminte cum se ducea Teodora la Teatru, fără să poarte nimic altceva în afară de şorţul obligatoriu şi de o pălărie largă. Asta se petrecea într-o vreme când trupul ei arăta aproape împlinit. Era jocul ei, să i se dezlege mereu şorţul: obişnuia să meargă la omul de ordine al facţiunii care, foarte ocupat, îi conducea pe spectatori spre locurile lor şi să se plângă că „anumiţi bărbaţi ai lui Belial” i l-au smuls brutal. Îi cerea apoi s-o escorteze până undeva, într-un colţ ascuns, şi s-o ajute să şi-l pună la loc. Între timp, sfioasă, îşi acoperea pulpele cu pălăria.

Gravitatea, deznădejdea prefăcută, persistenţa ei îl aduceau de obicei la exasperare pe omul de ordine respectiv, spre deliciul stalurilor.

Teodora era mică şi avea o faţă gălbuie. Nu era prea grozavă ca dansatoare sau instrumentistă sau acrobată; în fapt, se afla mai degrabă sub media de iscusinţă în îndeletnicirile acestea. Dar avea un spirit neobişnuit de vioi şi-i lipsea cu desăvârşire orice fel de ruşine sexuală: pare într-adevăr să fi fost în carnalitatea ei de o inventivitate unică, aşa că, „Asta am învăţat-o de la Teodora” deveni o glumă curentă sub statuia Venerei, principalul loc de întâlnire din cartierul bordelurilor. Dar tot timpul cât, în aparenţă, fusese preocupată numai de câştigul de bani şi căutarea plăcerilor, Teodora studiase cu înverşunare Omul; şi nu se află cale mai potrivită pentru studierea acestui subiect, decât aceea a unui sfinx din Megara, în faţa căruia oamenii tineri şi bătrâni deopotrivă îşi dezvăluie fiinţa lăuntrică, mult mai sincer decât în faţa castelor mame, surori sau soţii. Stăpâna mea Antonina era şi ea o cercetătoare a Omului şi amândouă, ea şi Teodora, învăţară curând să-i dispreţuiască până şi pe cei mai serioşi dintre clienţii lor, pentru îngâmfarea ireductibilă, credulitatea, ignoranţa şi egoismul lor, şi să se folosească de aceste trăsături spre propriul lor profit. Prin farmece şi leacuri izbutiră să evite a rămâne gravide, însă Teodora a trebuit să-şi provoace în mai multe împrejurări avorturi, dar nu suferi nicio urmare nefastă.

Aveau numai două prietene apropiate, Indaro şi Chrysomallo, două fete asemenea lor; împreună cu care, cam la şase luni după vizita Antoninei la Adrianopol, plănuiră să părăsească scena, dacă puteau obţine aprobarea, pentru a-şi duce viaţa pe cont propriu. Permisiunea era extrem de greu de obţinut, dar Chrysomallo şi Teodora avură norocul de a dobândi favorurile Democratului Albastru, care controla aripa politică a facţiunii, în vreme ce Indaro şi Antonina îl asediară cu succes pe Demarh, care se afla în fruntea aripei militare. Regula obişnuită era ca logodnicul unei actriţe care părăseşte scena pentru a se căsători, să verse o contribuţie considerabilă la fondul facţiunii. Nu se admiteau alte scuze, în afara penitenţei; dar niciuna dintre fetele care făceau penitenţă nu se mai putea întoarce la vechea meserie, ameninţată fiind să fie închisă într-o casă de corecţie pe tot restul zilelor ei. Şi totuşi, aceste patru fete

primiră îngăduinţa de a părăsi scena, pe baza unei înţelegeri că vor rămâne, în continuare, membre devotate ale facţiunii Albastre. Cu economiile lor şi cu bani împrumutaţi de la cei ce le susţineau, se asociară pentru a folosi un număr de încăperi bine mobilate, într-o casă elegantă, aproape de statuia Venerei, unde deschiseră apoi un local de distracţie: bucurându-se de sprijinul făţiş al facţiunii, localul deveni în curând cel mai la modă din tot Constantinopolul. La vremea aceasta, mama stăpânei mele murise; Antonina mă moştenise de la ea. Avui ca sarcină aprovizionarea clubului. Lucrând acum pe cont propriu, cele patru asociate nu mai erau obligate să verse mare parte din câştigurile lor particulare maestrului de dansuri; în schimb deveniră membre ale facţiunii, plătindu-şi regulat cotizaţiile la Fond. Indaro şi Chrysomallo erau, amândouă, foarte instruite, una ca dansatoare acrobatică şi jongleră, cealaltă ca instrumentistă şi cântăreaţă; şi stăpâna mea Antonina le egala în toate aceste domenii. Teodora era şi administratoarea, şi comicul lor. Cele patru asociate avură astfel o perioadă de viaţă foarte fericită, veselă şi, mai ales, fără de ruşine, iar eu sunt bucuros să pot consemna că au rămas prietene bune, atât atunci, cât şi în viaţa lor de mai târziu; şi eu, care le-am supravieţuit tuturor, le regret pe toate.

Într-o zi, Teodora ne spuse – eu eram tratat mai degrabă ca prieten decât ca sclav, şi toate aveau încredere în mine – că a fost invitată să însoţească un patrician, numit Hecebolos, la Pentapolis, unde fusese numit guvernator, şi că i se oferea un prilej prea lesnicios de a vedea lumea după placul ei, pentru a-şi îngădui să-l piardă. O implorarăm cu toţii să nu ne părăsească. Şi Chrysomallo o preveni că Hecebolos este un om în care nu se poate avea încredere – oare nu era născut la Tyr şi, ca atare, un pungaş din născare? Teodora răspunse că e în stare să-şi poarte de grijă, şi că singura ei preocupare era că ne lasă singuri şi că va trebui să ne descurcăm fără dânsa. Şi plecă; după vreo două scrisori amuzante, scrise din drum spre Pentapolis, o foarte lungă vreme nu mai auzirăm nimic de la ea sau despre ea. Apoi, un ofiţer de stat major veni în concediu de la Pentapolis şi ne povesti că, într-o seară, Teodora îşi pierduse răbdarea cu Hecebolos, care încercase să o ţină într-un soi de cuşcă, exclusiv la dispoziţia lui; răsturnase o găleată cu lături peste el, peste tunica lui brodată şi peste toate cele, în vreme ce Hecebolos se

îmbrăca pentru cină. El o izgonise imediat din reşedinţă, neîngăduindu-i nici măcar să-şi ia hainele şi bijuteriile. Ofiţerul de stat major credea a şti că după aceea Teodora izbutise să convingă pe un căpitan de navă să o ia la Alexandria, în Egipt; dar mai departe nu ne mai putea spune nimic.

Multe luni mai târziu se întoarse la noi, la Constantinopol, şchiopătând, o Teodoră schimbată. Nenorocirile, prorocite de astrologul siriano-fenician, se concentraseră toate într-un singur an, şi fuseseră foarte amarnice. Teodora noastră cea veselă, încrezătoare în propriile ei puteri, care niciodată nu se dăduse în lături să ne relateze cele mai caraghioase şi penibile aventuri ale ei, păstră tăcere în privinţa experienţelor trăite în Egipt şi în umilitoarea ei călătorie îndărăt, prin Cesarea şi Antiohia, şi prin interiorul Asiei Mici. O îngrijirăm, până ce, încetul cu încetul, îşi recâştigă sănătatea, dar chiar când, după toate aparenţele, îşi redobândise puterile într-o măsură suficientă, nu se simţi în stare să-şi reia lucrul la club. „Mai degrabă torc toată ziua lână, decât să reîncep această viaţă”, plângea ea. Spre marea noastră surpriză, chiar împrumută o roată de tors şi începu să înveţe mânuirea acestei scule, pe cât de melancolică, pe atât de utilă, în singurătatea odăii sale. Celelalte asociate nu râseră pe seama ei, deoarece era evident că prietena lor suferise peste puterile omeneşti. Aşa că sunetul neîntrerupt al roţii de tors se auzea acum în casa clubului la orice oră din zi şi din noapte; şi când clienţii întrebau: „Nu mai conteneşte odată zgomotul ăsta blestemat?” doamnele răspundeau: „Asta-i de la biata Teodora, care-şi câştigă viaţa cinstit”. Dar ei o luară ca o glumă. Şi nu dădură niciodată ochii cu ea.

Unul dintre clienţii noştri era un ins straniu, cu faţa rotundă, zâmbitor, dezmăţat, numit Justinian, nepot al bătrânului comandant barbar al Gărzii Imperiale, Justin, care era neştiutor de carte. Justin trimisese după Justinian, când acesta era încă un tinerel oarecare, şi-l adusese dintr-un sat de munte din Iliria, unde el însuşi fusese odinioară cioban; îi dădu nepotului educaţia de care, spre părerea lui de rău, el nu se putuse bucura. Justinian – al cărui nume de botez era Uprauda, „cel drept” – mai vorbea şi acum greceşte cu un puternic accent străin şi prefera de departe latina, limba oficială a provinciei sale de baştină. Niciuna dintre asociate nu ştia ce se întâmplă cu Justinian şi cum să se poarte cu el, şi cu toate că era politicos

şi amuzant şi părea a fi hărăzit să devină om însemnat, le inspira o anumită stinghereală, într-un fel ciudat, de parcă nu ar fi fost pe de-a întregul om. Nici uneia nu îi făcea plăcere să-l ia în odaia ei. Stăpâna mea Antonina, cel puţin, izbuti să-l evite de fiecare dată, şi încă fără a-i stârni duşmănia. Indaro relată o poveste ciudată: cum, într-o seară, adormise în vreme ce Justinian se afla în pat cu ea şi cum, trezindu-se brusc şi descoperindu-se singură, văzu un şobolan mare ţâşnind de sub pătură şi sărind afară, pe fereastră.

Am văzut cu ochii mei ceva şi mai straniu. Într-o seară, în vreme ce stătea de vorbă cu doamnele, Justinian zise:

— Aud nişte zgomote la uşa din faţă.

Dar lor le era lene să vadă ce-i acolo, iar eu eram ocupat cu un ştiu ce treabă, la tejgheaua cu vinuri. Am văzut atunci o emanaţie desprinzându-se de umerii lui Justinian şi plutind prin văzduh, un cap de fantomă care se repezi afară, pe uşă, şi apoi se întoarse. Justinian zise:

— Nu a fost nimic, hai să continuăm discuţia.

Doamnele nu văzură ceea ce văzusem eu; dar una din caracteristicile acestor fenomene era că întotdeauna le vedea numai o singură persoană, aşa că fiecare se îndoia de propriile sale simţuri, şi nu se putea aduce niciun argument în favoarea autenticităţii uneia sau alteia din acele viziuni.

Era creştin şi-şi petrecea timpul cu discuţii teologice, chiar în mai mare măsură decât cu bârfeli de facţiune, sau glume şi poveşti deşucheate; şi obişnuia să postească regulat. Întotdeauna venea la casa clubului după terminarea zilelor de post, şi mânca şi bea nemăsurat. Câteodată postise, zicea el, trei zile, şi pofta lui de mâncare i-ar fi justificat lăudăroşeniile, chiar de-ar fi spus că nu mâncase vreme de trei săptămâni. Dar rumeneala din obraji nu-i pieri niciodată, până în ziua morţii, care veni la o vârstă foarte înaintată. Stăpâna mea, Antonina, îi spunea, obişnuit, Phagon, după vestitul găman bătrân care, odată, făcând o demonstraţie în faţa împăratului Aurelian, înfulecase într-o singură şedinţă: un porc, o oaie, un mistreţ şi o sută de pâini obişnuite.

Şi Justinian se plânse că-l stinghereşte şuieratul roţii de tors şi luă în râs explicaţiile noastre. Dar într-o dimineaţă, când se întâmplase să fi sosit în vizită, Teodora veni în salonul clubului, ca să-şi încălzească mâinile la foc, neaşteptându-se să dea

peste oaspeţi la ora aceea. Când îl observă pe Justinian, şezând pe o canapea, după uşă, dădu să plece; dar el o trase de rochie şi o rugă să stea. Aşa că Teodora rămase şi-şi încălzi mâinile. Justinian începu o discuţie religioasă cu Chrysomallo, căreia îi plăceau subiectele de felul acesta, şi o birui ca de obicei, când deodată Teodora interveni cu un comentariu liniştit, dovedind că era foarte temeinic informată în privinţa doctrinei despre incarnaţiunea lui Hristos, care era subiectul dezbătut. Justinian exclamă cu admiraţie:

— Asta-i foarte ingenios, dar totodată şi foarte neortodox, şi-şi întoarse atacurile împotriva ei.

Îşi continuară disputa la nesfârşite, uitând chiar şi de ora prânzului, până ce Justinian se ridică şi plecă în grabă când auzi toaca bătând surd – obişnuita chemare la rugăciune publică, în oraş. Ortodoxia lui Justinian se datora şi unor călătorii pe alte meleaguri: trăise câţiva ani în centrul ortodoxiei, la Roma, ca ostatec al regelui Teodoric al goţilor. Teodora îl strânse cu uşa într-un fel care ne surprinse; se părea că profitase de şederea ei la Alexandria pentru a învăţa de la dascălii de acolo anumite subtilităţi ale doctrinei. Astfel începu intimitatea dintre aceştia doi, iar Justinian era fascinat de dânsa, ca de o Magdalenă pocăită – căci nu fusese oare şi sfânta Maria Magdalena o prostituată? De acum încolo, ori de câte ori venea Justinian la casa clubului, se îndrepta direct spre odaia Teodorei. Ce se petrecea între cei doi, afară de discutarea naturii Trinităţii şi al destinului sufletului copiilor nebotezaţi şi a altor subiecte asemănătoare, nu ştiu; în orice caz, cât durau aceste întrevederi, roata ei de tors era foarte tăcută. Celelalte asociate erau încântate de a fi scăpat de societatea lui şi de sfârâitul roţii.

CAPITOLUL IV
O CAVALERIE ÎMBUNĂTĂŢITĂ

Anii aceştia de la începutul secolului al şaselea al erei creştine au fost ani răi pentru imperiu. Mama lui Belizarie poate fi scuzată pentru credinţa ei superstiţioasă că diavolul se afla în această vreme la culmea puterii sale. Împăratul care domnea era bătrânul Anastasie, cunoscut ca „Anastasie Ceacârul”, pentru că avea un ochi căprui şi unul albastru (o ciudăţenie, consemnată câteodată la pisici domestice, dar, după câte ştiu, niciodată, până atunci, la fiinţe omeneşti) sau „Anastasie Uşierul”, deoarece fusese cândva ofiţer al Gentilomilor Uşieri, la Curtea predecesorului său. Era un domnitor energic şi capabil, în ciuda vârstei sale şi, pentru majoritatea nenorocirilor petrecute sub domnia lui, nu i se poate aduce, personal, nicio învinuire ca, bunăoară, cutremurele care au pricinuit pagube mari unora dintre oraşele cele mai bogate de pe domeniile sale, or prima apariţie în Bosfor a lui Porfiriu, balena albă, sau ciuma care s-a răspândit, venind din Asia, sau o mare scădere a recoltelor, sau o încrâncenare a rivalităţii dintre Albaştri şi Verzi, ceea ce a dus la răzmeriţe şi răzvrătiri. Toate acestea s-au petrecut în jurul anului naşterii lui Belizarie, concomitent cu războaiele complicate cu sarazinii, desfăşurate pe teritoriile ce se întindeau la răsărit de Palestina, şi cu raidurile peste Dunăre ale hunilor bulgari, sălbatici. Creştinii ortodocşi[13] atribuiau toate nenorocirile acestea unor cauze religioase, şi anume apariţiei simultane a doi papi rivali, socotind existenţa concomitentă a doi vicari ai lui Hristos, drept o blasfemie. Alegerea unui papă, la Constantinopol, avu loc în aceeaşi zi cu cea a celuilalt, la Roma, încetineala comunicaţiilor dintre cele două oraşe-capitală pricinuind această nemaipomenită confuzie. Dar, odată ce i s-au încredinţat cheile Cerului, niciunul dintre rivali nu voia să-şi cedeze celuilalt legătura: papa de la Roma apăra punctul de vedere rigid-ortodox în disputa fantezistă (după părerea mea) despre natura unitară sau dublă a Fiului, în timp ce celălalt, cel numit de Anastasie, era pentru un compromis amabil. Fiecare arunca asupra celuilalt anatema de anti-papă, iar noi, păgânii de

---

[13] Noţiunea de „ortodoxie” este folosită etimologic, în sensul de credinţă dreaptă conformă cu doctrina bisericii creştine şi nu în sensul istoric in care s-a impus pentru biserica răsăriteană după marea schismă din 1054.

pe Hipodrom, eram foarte amuzaţi de acest spectacol, şi mai ascuţeam conflictul, cei Verzi dintre noi luând partea unui papă, cei Albaştri partea celuilalt.

De parcă toate necazurile acestea nu ar fi fost suficiente, Anastasie se încurcă şi într-un război cu Kobad, regele persanilor, care distruse în întregime una dintre armatele noastre, şi apoi pustii îngrozitor Mesopotamia romană. Anastasie fu nevoit să răscumpere pacea cu preţul a opt sute de mii de monezi de aur, şi asta într-o vreme în care aurul devenise mai rar decât oricând, datorită epuizării principalelor mine europene şi asiatice. În anul în care Belizarie se duse la şcoală, la Adrianopol, hunii bulgari pustiiră din nou Tracia de răsărit, caii lor păscând de-a dreptul în grădinile de zarzavat şi parcurile Constantinopolului suburban. Anastasie se apucă de treabă şi clădi un mare zid de apărare, la distanţă de treizeci şi două de mile de oraş, tăind drept de-a curmezişul istmului. De atunci încolo, zidul acesta a constituit o permanentă consolare, deşi a fost lăsat în paragină şi este uşor de ocolit la ambele capete.

În ce priveşte disputele religioase: Anastasie, cu toate că personal înclina spre teoria monofizită, găsise, precum am mai explicat, că e politic să numească un papă care prefera un compromis între acest punct de vedere şi cel ortodox, adică cel al dublei naturi. Albaştrii erau ortodocşi, din considerente politice; Verzii erau fie pentru un compromis cu monofizitismul, fie pentru monofizitismul explicit. Într-o bună zi izbucni pe Hipodrom o asemenea răzmeriţă, stârnită de aceste deosebiri religioase, încât bătrânul împărat fu nevoit să stea în chip de petiţionar în dreptul potoului (precum făcuse Teodora şi familia ei, cam cu nouă ani în urmă) şi să-şi ofere abdicarea de pe tron. Albaştrii azvârliră cu pietre în el, dar Verzii i se alăturară, deoarece, fiind facţiunea cea mai puternică, le repartizase locurile cele mai bune de pe Hipodrom. Drept răsplată, el dădu cauzei monofizite tot sprijinul posibil. Dar nu după multă vreme, Albaştrii masacrară un grup de călugări trufaşi, monofiziţi; şi pentru că Anastasie nu îndrăzni să le răzbune moartea, puterea Albaştrilor deveni dominantă în oraş şi în Senat. Dar Vitalian, un Verde de rang patrician, organiză o armată de patruzeci de mii de traci monofiziţi şi-i conduse împotriva Albaştrilor, asediind oraşul, Temându-se pentru viaţa lui, Anastasie promise să convoace un Conciliu Bisericesc General, pentru a rezolva toată

încurcătura religioasă; la care Vitalian îşi lăsă armata la vatră, înainte de să fi avut loc vreo luptă. Dar Anastasie nu se ţinu de cuvânt.

Asemenea chestiuni privesc povestirea mea mai de aproape decât s-ar părea la prima vedere, deoarece acel ins ciudat, Justinian, a jucat un rol de frunte în negocierile dintre împărat, Albaştri şi Vitalian, în numele Verzilor. Justinian reprezenta facţiunea Albastră şi-i dădu lui Vitalian asigurări că situaţia poate fi calmată, spre satisfacţia ambelor culori şi a ambelor dogme şi a împăratului însuşi. Justinian se împărtăşi chiar alături de Vitalian, ca o dovadă în plus a bunelor intenţii ale facţiunii Albastre şi depuse un jurământ de frăţie pe „Pâine şi Vin”. Pentru serviciile aduse i se oferi lui Justinian rang de patrician, dar el nu dori să accepte aceste onoruri înainte de a se căsători cu Teodora noastră, de care era în continuare teribil de îndrăgostit. Însă mătuşa lui, soţia lui Justin, o femeie bătrână şi virtuoasă, de la ţară, care nu ştia să vorbească greceşte, se opuse căsătoriei îngrozită de ideea că nepotul ei îşi va uni sorţii cu o femeie care a fost cândva prostituată. Justinian ajunse astfel să înfrunte o dilemă: odată ce accepta rangul de patrician nu se mai putea căsători cu Teodora, dar a respinge această onoare părea un act de neloialitate; şi îi era teamă şi de mătuşa lui. Se consultă cu Teodora, care zâmbi şi zise:

— Primeşte rangul, eu nu pot să stau în calea ascensiunii tale.

Apoi Teodora se duse la mătuşa respectivă ca să-i comunice acelaşi lucru: ceea ce o încântă atât de mult pe bătrâna doamnă, încât îşi retrase opoziţia faţă de prietenia lui Justinian cu Teodora, cu condiţia ca ea să-şi părăsească locuinţa din casa clubului – precum ar fi trebuit încă mai de mult să procedeze o Marie Magdalenă cuviincios pocăită. Aşa că Teodora ne părăsi în schimbul unei case frumoase, bine mobilată şi dotată cu personal de serviciu, pe care i-o dărui Justinian; umbla prin oraş cu o trăsură trasă de o pereche de catâri albi. Justinian însuşi se folosea de un car cu roţi şi şasiu de argint şi un echipaj de patru cai negri, înhămaţi într-un singur rând.

Nu mult după acestea, Belizarie veni la Constantinopol, ca să studieze la şcoala de cadeţi, dar stăpâna mea Antonina nu dădu ochii cu el. Împreună cu doamnele celelalte, renunţase la clubul care se dovedi a fi fost foarte rentabil. Chrysomallo se mărită cu un negustor bogat de vinuri, iar Indaro se duse să trăiască

alături de Teodora, în calitate de doamnă de companie. Stăpâna mea ajunse la concluzia că s-ar putea mărita, la rândul ei. Găsi un negustor sirian masiv, de vârstă mijlocie, despre care putea presupune că o va trata cu îngăduinţă, că nu va trăi prea multă vreme şi că, murind, o va lăsa cu bunăstare. Îl întâlnise întâmplător: venise într-o vizită de afaceri, la Constantinopol, şi închiriase în vecinătatea docurilor o casă mobilată, de felul celor pe care proprietarii le închiriază, cu nevastă cu tot, în vreme ce ei o duc din chef în chef, într-una sau alta din vinării. În cazul de faţă, nevasta închiriată muri pe neaşteptate şi negustorul rămase fără tovarăşă de pat şi totodată fără menajeră. Stăpâna mea acceptă să-i îngrijească o vreme gospodăria; şi-l încântă atât de mult, încât după numai câteva zile se căsătoriră legal. În povestea aceasta el nu deţine niciun rol mai deosebit, deoarece (pentru a fi sincer) nu fusese nici măcar tatăl celor doi copii ai stăpânei mele, care supravieţuiră – fiul ei Fotius şi fiica ei Marta – ci numai al unuia dintre cei doi care muriră. Dar negustorul făcu exact ceea ce se aştepta de la el, atât în viaţă cât şi la moarte, şi se pare că stăpâna mea l-a satisfăcut pe deplin, ca cea mai bună dintre soţii, deoarece astfel o descrise în testamentul său.

Casa lor se afla la Antiohia, unde el era vistiernicul Albaştrilor pe Hipodromul local şi preşedintele breslei negustorilor de mătase. Până la urmă se dovedi a fi fost un om mult mai bogat decât bănuisem noi. Pace memoriei sale! Pentru a-i face plăcere, stăpâna mea trecu la creştinism, împreună cu alte trei femei. A fost o ceremonie memorabilă, în manieră siriană, sinceră, slujba fiind oficiată de un preot tânăr şi un diacon tânăr. Femeile fură cufundate goale; dar de dragul cuviinţei, în afara preoţilor nu se îngădui nici unui bărbat să fie de faţă. Eu nu fusesem exclus, fiind eunuc. Ei bine, oficierea botezului a constat din multe glume, băuturi, săruturi şi din mai puţină ceremonie creştină. Toţi şase o isprăvirăm în apă.

În cel de al doilea an al vieţii noastre la Antiohia, care este un oraş la care ţin foarte mult (îndeosebi dacă cineva poate scăpa de arşiţa de vară, precum făceam noi, retrăgându-ne pe o moşie din Liban, printre flori şi cedri), ne sosi vestea morţii bătrânului împărat Anastasie. Curând după aceea ne parveni ştirea surprinzătoare că urmaşul său nu era unul dintre cei trei nepoţi netrebnici ai lui, ciurucuri ale facţiunii Verzi, ci Justin,

comandantul veteran al Gărzii Imperiale. Şambelanul de Curte al lui Anastasie îi dăduse lui Justin o sumă de bani considerabilă, pentru a mitui Gărzile ca să-l susţină pe propriul său candidat la tron. Justin, destul de cinstit, dădu aceşti bani gărzilor, dar îl înşelă pe şambelan: el însuşi îmbrăcă toga purpurie căptuşită cu postav aurit, ciorapii purpurii, sandalele roşii bătute în nestemate, tunica de mătase albă, eşarfa roşie ca focul, şi diadema de perle, cu cele patru mărgăritare mari legănându-se în spate. Gărzile îl ovaţionară cu entuziasm. Numele de botez al lui Justin fusese Istok, şi alt nume nu avea, dar se aranjase să fie înfiat de străvechea şi nobila familie a Anicienilor. Însă bătrâna lui soţie zise că toată pompa aceasta era ridicolă pentru o femeie ca dânsa: refuză să-şi poarte veşmintele imperiale sau să se mute în Sacrul Apartament Imperial, până ce Justin nu-i dădu un nume nou, în locul celui vechi. Aşa că din Lupchin (ceea ce înseamnă „iubită”) deveni Eufemia, şi fu prilej de mare haz în oraş, datorită manierelor ei de la ţară. Era un adevărat spectacol să o vezi împărţind pomeni săracilor, duminica, la catedrala Sfintei Sofia, urmată de suita ei elegantă, alcătuită din doamne şi eunuci. Lupchin cunoştea foarte bine puterea de cumpărare a banilor, dar nu se putea obişnui cu ideea că acum era stăpâna a sute de mii de monezi de aur. Aşa că, în faţa şirului lung de cerşetori admişi, împărţea cu solemnitate câte un ban de argint şi dacă, întâmplător, o bătrână, după ce-şi primea banul, se aşeza din nou la capătul cozii, Lupchin o recunoştea fără greş şi o trăgea zdravăn de urechi; cum mai obişnuia şi acum să-l tragă de urechi pe Justinian, dacă vorbea când nu se cuvenea sau dacă o supăra cu ceva.

Justin era ortodox şi înclina spre Albaştri. Găsi necesar să se descotorosească de unul sau doi Verzi primejdioşi; printre aceştia se număra Vitalian. Justinian puse la cale uciderea lui Vitalian la un banchet, la care atât el cât şi imperialul său unchi luară parte. Justifică încălcarea jurământului său pe Eucaristie prin nişte subterfugii teologice, cum că un legământ făcut unui eretic nu te leagă. Justinian se vădi a fi de nepreţuit ca ministru al lui Justin, care nu ştia nici să citească, nici să scrie şi era nevoit să semneze toate documentele cu un sigiliu de aur ce lăsa în urmă literele LEGI, însemnând „Am citit şi aprobat”. Justin îl înfie, acordându-i demnitatea de consul şi numindu-l Comandant al Armatelor din Răsărit; dar Justinian nu era soldat

şi prefera să stea la Constantinopol, cu Teodora. Verzii puseră mâna pe arme, ca să răzbune moartea lui Vitalian, dar Justinian era mereu ţinut la curent cu secretele lor de către Ioan de Capadocia şi înăbuşi fără milă răscoala; şi puteţi fi siguri că Teodora l-a încurajat în această acţiune. Ioan de Capadocia, deşi Verde, se întâmplă să aibă vederi ortodoxe şi-şi scuză astfel trădarea; căci îşi dădea limpede seama în ce direcţie bătea acuma vântul. Justinian îl răsplăti cu daruri mari de bani, şi o poziţie însemnată la Curte. Teodora îşi putea îngădui să aştepte cu răzbunarea ei.

Între timp, ruptura cu papa fu reparată, deoarece Justin era mai neînduplecat decât însuşi papa, cum obişnuia să se şi laude, cam copilăreşte de altminteri; şi toţi episcopii şi preoţii monofiziţi fură îndepărtaţi din funcţii. O împrejurare ciudată era că Teodora, deşi o Albastră atât de loială sau, mai degrabă, o adversară atât de înverşunată a Verzilor, era, pe plan intelectual, monofizită, cum la rândul său Ioan de Capadocia, deşi Verde, era pe plan intelectual ortodox. Teodora nutrea convingerea – care mie mi se pare judicioasă – că dacă Fiul ar fi fost caracterizat prin ceva atât de singular, ca o natură dublă, cel puţin unul dintre evanghelişti sau apostoli, dacă nu chiar Fiul însuşi, ar fi pomenit această singularitate; dar n-o pomenise nimeni. Invers, părerea lui Justinian era că o natură dublă este o realitate destul de comună, deşi la oamenii obişnuiţi ea se manifestă, îndeobşte, ca fiind în parte umană, în parte demonică. (Ceea ce era adevărat de-a binelea în privinţa lui.) Teodora răspundea la acest argument:

— Demonii sunt numeroşi şi trupul unui om poate cuprinde concomitent chiar şi şapte, admit. Dar Dumnezeu este, pe veşnicie. Unul, prin axiomă teologică, de aceea dacă Isus a fost într-adevăr Dumnezeu, atunci a fost şi Unul.

Belizarie – care era ortodox, deşi nu fanatic – absolvi şcoala de cadeţi, cu distincţie, şi se dovedi un excelent ofiţer de gardă. Purta acum uniforma alcătuită din tunică verde, căptuşită cu roşu, guler de aur, scut roşu, încadrat albastru, cu o stea neagră. Nu se amestecă în politica de facţiuni, nici nu-şi irosi timpul cu deşertăciuni, aşa că Iustin îl notă ca meritând avansare rapidă şi-l încurajă să întocmească pentru oamenii de sub comanda lui un nou sistem de instrucţie de cavalerie. Belizarie elaboră planul pe care-l enunţase atât de limpede în

timpul banchetului de la Adrianopol, şi anume de a înarma cavaleria grea atât cu arc cât şi cu lance, făcând-o astfel utilizabilă şi ca forţă de hărţuială, şi ca trupă de şoc. Justin era un soldat bătrân şi părerile lui Belizarie îi erau pe plac; admiră, de asemenea, unitatea perfectă pe care o descoperi stăruind între Belizarie şi fraţii săi ofiţeri – Rufinus, Ioan Armeanul şi Uliaris. Când deveni împărat, le îngădui să instruiască în acest stil nou o companie de recruţi şi să o ducă într-un raid, peste Dunăre.

Cu acest prilej, Belizarie îşi înarmă toţi oamenii cu lance şi un arc rigid, care avea o cadenţă de tragere înceată, dar ale cărui săgeţi puteau străpunge orice armură de corp. La fel, înzestră pe fiecare cu un scut mic, uşor de mânuit, legat de braţ, are era în acelaşi timp şi un fel de tolbă pentru o jumătate de duzină de suliţi scurte, ascuţite. Aceste suliţi puteau fi folosite la distanţă mică. Erau apucate de capătul în care stăteau înfipte penele, se ţineau în sus, asemenea unor torţe şi se azvârleau cu o mişcare a braţului, concomitent înainte şi în jos; capetele erau grele, dar penele le menţineau pe traiectorie. Ca armă de folosit în ultimă instanţă, în cazul în care dădea greş până şi lancea, purtau câte o sabie grea, lată, într-o teacă, pe pulpa stângă. Pentru a stăpâni toate aceste arme şi în acelaşi timp şi calul, era nevoie de multe luni de exerciţii. Arcul, bunăoară, este o armă a cărei mânuire necesită ambele mâini; aşa că Belizarie îşi antrenă oamenii în a-şi conduce caii fără căpăstru, prin presiunea genunchiului şi a călcâiului. Dar mai introdusese şi un dispozitiv nou: scări de şa metalice, care atârnau de curele, ca un ajutor pentru încălecare şi pentru călărirea cailor foarte înalţi, pe care îi prefera. Scările fac acum parte din dotarea generală a armatei, deşi la început fuseseră dispreţuite, ca fiind potrivite numai pentru femeile care încalecă. În sfârşit, le asigură oamenilor săi şei late, bine căptuşite, în faţa cărora se legau, când nu erau folosite, mantalele de lână pentru vreme rece sau ploioasă. Purtau cămăşi de zale, fără mâneci, până la coapse, cizme înalte, din piele netăbăcită. Când nu era folosit, arcul se ţinea pe spate; săgeţile se păstrau într-o tolbă, alături de sabia lată; lancea era purtată în dreapta, într-un toc de piele.

Recrutul era instruit să facă totul metodic, aşa că fiecare acţiune devenea obişnuită: de exemplu, întinderea corzii arcului se executa întâi în timp ce mergea la pas, apoi în trap, apoi în

galop. Mâna dreaptă se întinde în spate, după arc, îl trage în faţă, aşază pe piciorul drept capătul de care este legată coarda şi îndoaie arcul, apăsându-l în jos. Mâna stângă, care între timp a tras repede o săgeată din tolbă, deschide o copcă de care este prinsă coarda şi petrece laţul peste opritor; apoi mâna stângă coboară spre mijlocul arcului, trece săgeata în mâna dreaptă şi, într-o clipă, arcul e în acţiune. Belizarie îşi însuşise metoda aceasta de la huni. De la goţi învăţase mânuirea potrivită a lancei şi scutului şi-şi puse oamenii să se antreneze în a para lovituri, luptându-se unul cu altul, cu suliţi uşoare, fără vârf metalic. Ultimul exerciţiu al cuirasierului aproape gata instruit consta din a galopa de-a curmezişul unui câmp, la marginea căruia se apropia „Omul spânzurat”. Acesta era o momâie împăiată, care se legăna pe o spânzurătoare, aşezată pe un cărucior cu roţi mici; căruciorul venea, coborând încet pe o pantă blândă. Călăreţul trebuia să-şi armeze arcul din goana calului, să ţintească trei săgeţi în figura care se balansa şi apoi să fie gata să o atace cu lancea sau cu suliţi scurte. Rangul, solda şi raţia erau acordate după îndemânarea vădită la exerciţiul acesta şi la altele asemănătoare. Belizarie pretindea ofiţerilor săi facultăţi excepţionale: exploatarea iscusită, în manevre, a terenului, promptitudine şi precizie în raportarea către cartierul general, apreciere rapidă a greutăţilor şi avantajelor tactice, dar, mai presus de toate, însuşirea de a-şi stăpâni oamenii, fie că erau într-un singur corp, fie că erau dispersaţi. La unii oameni această însuşire e oarecum mai firească decât la alţii; dar nimeni nu se poate bucura de ea dacă nu izbuteşte să dobândească, prin vitejie fizică, respectul oamenilor săi. De aceea, Belizarie insistă ca fiecare ofiţer să fie cel puţin tot atât de îndemânatic cu arcul, lancea, suliţa scurtă, sabia, şi să fie tot atât de bun călăreţ ca şi cei mai buni dintre soldaţii de sub comanda lui.

Justin îl întrebă pe Belizarie:

— Ce fel de recruţi vrei? Ai vreo preferinţă pentru vreo clasă, trib sau rasă?

Răspunsul lui Belizarie:

— Dă-mi oameni care ştiu să bea apă stătută şi să mănânce stârvuri. Să fie o forţă amestecată: munteni, oameni de la mare şi oameni de pe câmpia largă. Nu-mi da contingente de pălmaşi,

ci lasă-mă să-i aleg unul câte unul, şi nici membri de facţiune să nu fie şi nici din cei care au mai slujit ca soldaţi în alte unităţi.

Justin încuviinţă acest răspuns. În unele campanii, mai mulţi ostaşi mureau de boli decât de răni, şi victimele erau în cea mai mare parte oameni neobişnuiţi cu hrana şi apa proastă. Muntenii erau îndeobşte îndrăzneţi, viguroşi, independenţi, cu vederea şi auzul bine dezvoltate; în regiuni accidentate erau de nepreţuit ca iscoade şi ghizi. Oamenii de la şes ştiau să umble cu caii şi se pricepeau la arta războiului purtat pe spaţii întinse. Cei de la mare erau îndemânateci şi le venea uşor să se simtă ca la ei acasă în locurile necunoscute şi să se înţeleagă cu străinii. Fiecare dintre aceste categorii putea învăţa de la celelalte; cu cât mai diversă va fi compoziţia, cu atât mai puternică va fi disciplina în orice escadron, şi cu atât mai uşor se va înţelege un escadron cu celălalt. Căci legăturile rasiale sau religioase strânse, unind oamenii sub un singur stindard, pricinuiesc adeseori răzmeriţă, nemulţumire şi certuri cu alte unităţi. A te înrola în armată trebuie să însemne a dobândi cetăţenia într-o lume complet nouă, şi nu să semene cu mutatul cuiva din centrul oraşului său de baştină, undeva la mahala. Acestea erau atât părerile lui Justin, cât şi ale lui Belizarie.

Belizarie nu voia să aibă contingente recrutate de pe moşii – cu alte cuvinte nu voia sclavi vărsaţi de moşieri, în chip de impozit, armatei – pentru că îndeobşte moşierii trimiteau oamenii cei mai slabi şi nefolositori; adăugase însă cererea de a-i alege unul câte unul, ştiind că în aceste contingente se trimitea câteodată un om numai şi numai pentru că era prea activ şi prea de sine stătător în cuget ca să-i fie pe plac moşierului său – şi acesta, tratat în mod corespunzător, putea deveni un bun soldat. În sfârşit, nu voia membri ai facţiunilor, pentru că aceştia deveneau elemente turbulente, oriunde nimereau; şi nu voia nici oameni cu serviciul militar efectuat anterior, în vreo altă unitate, deoarece aceştia considerau în orice împrejurare că le ştiu pe toate mai bine decât ofiţerii şi sergenţii escadronului sau companiei în care se aflau acum, şi-i învăţau pe recruţi şmecherii tradiţionale, pentru a se eschiva de la datorie, pentru a fura şi pentru a-şi îmbunătăţi situaţia în dauna altora.

Justin îi permise lui Belizarie să-şi aleagă oameni dintre recruţii care se încorporau anul acela din Tracia, Iliria şi Asia Mică; iar el îi alese, conform precizărilor făcute.

Cu un escadron bine instruit, Belizarie întreprinse un raid peste Dunărea Superioară, în vara anului Domnului 520. Îi atacă pe gepizi, o rasă germanică turbulentă, care se aşezase cam de o sută de ani prin părţile acelea. Gepizii luptau călare, folosindu-se de paloşe lungi, vorbeau cu glas tare şi-şi ungeau părul galben cu unt rânced. Erau organizaţi, ca cele mai multe triburi germanice, în *gau*-uri, comunităţi de cinci mii sau mai multe suflete, fiecare condusă de un nobil, asigurând cam câte o mie de luptători pentru armata naţională. Miile *gau*-urilor erau subdivizate în „sute”, trupe de călăreţi liberi, care depuseseră jurământ personal, de loialitate, faţă de un nobil de rang mai mic şi care, membri ai unui singur clan sau ai unui grup de familii, făceau un schimb regulat de femei, pentru căsătorie.

Misiunea lui Belizarie a fost de a ataca unele forţe mai mici ale gepizilor, de a lua prizonieri, de a nu pierde el însuşi oameni, de a insufla acestei naţiuni un respect nou faţă de numele imperial. Îndeplini toate aceste sarcini. Până şi cei mai nobili dintre gepizi purtau foarte puţină armură, bizuindu-se pe pieptare de piele, coifuri şi scuturi de răchită, acoperite cu piei; şi numai infanteria lor, alcătuită din sclavi sau iobagi, folosea arcul. Tactica lui Belizarie era de a atrage cavaleria gepizilor cât mai departe de infanteria lor şi de a o ţine în raza de acţiune a săgeţilor; de a nu-i lăsa să se apropie cu securile lor de luptă şi cu suliţele scurte, până ce nu se demoralizau din pricina pierderilor suferite; de a descăleca, în primul rând cât mai mulţi cu putinţă, prin săgetarea cailor. Atunci şarja, dar nu continua urmărirea, prinzând doar pe cei descălecaţi şi pe toţi acei care încercau să se menţină pe poziţie. În decursul acestei campanii de vară, despre care nu pot da amănunte geografice deoarece pe aceste meleaguri nu există oraşe aşezate sau alte locuri mai bine cunoscute care să indice perimetrul unde s-a desfăşurat lupta, efectuă incursiuni până la patru sute de mile. Hrana pe care oamenii săi o purtau asupră-le era alcătuită din făină de orz şi pastramă de capră, fiecare purtând o raţie pentru zece zile. Menţinu pe râu o corabie de aprovizionare, cu depozite de săgeţi şi un atelier de reparaţii la bord; aceasta era baza lui. La sfârşitul campaniei, trei dintre oamenii săi fuseseră răniţi şi unul se înecase într-o mlaştină; dar prinsese nu mai puţin de patruzeci de gepizi, care, preferând cu toţii viaţa de soldat vânzării ca sclavi pentru muncă manuală, cerură permisiunea de

a se înrola în cavalerie, sub comanda personală a lui Belizarie. Aceştia au fost primii recruţi barbari ai Regimentului de casă al lui Belizarie, căci Justin, plin de gratitudine, a rebotezat în felul acesta unitatea, îngăduindu-le ostaşilor să depună jurământ de credinţă faţă de comandantul lor.

Gepizii duceau lipsă de metale, atât de fier cât şi de aur, şi bijuteriile lor aveau o valoare neînsemnată.

Mulţi dintre ofiţerii care s-au distins mai târziu, în decursul celor patru războaie ale lui Belizarie, au fost antrenaţi în decursul acestei campanii; sau în cursul expediţiei represive, pe care o întreprinse în vara următoare, împotriva hunilor bulgari de pe Dunărea inferioară, care în ultima vreme deveniseră iarăşi activi pe malul nostru al râului. Cu acest prilej duse cu el şase sute de cavalerişti grei, în loc de două sute. Problema pe care o avea de înfruntat cu bulgarii, care sunt arcaşi călare, era cum să ajungă aproape de ei, nu cum să-i ţină departe. Metoda lui consta din a folosi ca momeală vie o unitate mică, pe cai repezi; îi atrăgea pe bulgarii lacomi într-o poziţie nefavorabilă, în care li se putea tăia retragerea. Asemenea gepizilor, ori de câte ori se opreau din marşuri, bulgarii îşi apărau comunităţile cu baricade construite din căruţe. Belizarie se apropia de ele din direcţia vântului, şi le dădea foc, cu săgeţi aprinse. Pricinui bulgarilor pierderi însemnate şi captură numeroşi prizonieri, dar taberele ocupate ofereau prea puţină pradă.

Pentru aceste fapte de arme, Belizarie fu înaintat de la titlul de „Patrician Distins” la cel de „Patrician Ilustru”. Justinian era acum Comandantul Gărzilor Imperiale, sub tatăl său adoptiv, împăratul Justin. Totuşi, el nu era soldat şi problemele privind armata erau de fapt şi acum rezolvate tot de Justin. Pe de altă parte, Justin nu se pricepea la problemele de stat şi la afaceri civile şi îi lăsă pe funcţionarii de stat să facă mai mult sau mai puţin ce doreau, controlaţi fiind de Justinian.

Belizarie era acum folosit ca supraveghetor general al instruirii militare şi petrecu următorii patru ani deplasându-se dintr-un oraş de garnizoană în celălalt, prin toată partea de răsărit a imperiului, scriind rapoarte amănunţite despre starea trupelor pe care le inspecta şi despre capacitatea ofiţerilor şi făcând recomandări pentru îmbunătăţirea instrucţiei şi echipamentului, Dobândi mulţi prieteni printre ofiţerii vechi, a căror activitate o lăuda, şi printre ofiţerii tineri mai activi, pe

care îi propunea pentru avansare; dar şi mai mulţi duşmani. Refuza de fiecare dată să închidă ochii faţă de incompetenţă sau faţă de lipsuri în echipament şi deveni cunoscut drept un om care nu putea fi mituit.

Păstră înaltele favoruri ale Curţii, deşi ori de câte ori era îndemnat să se însoare cu una sau cu alta din femeile de obârşie înaltă, se scuza, spunând că în prezent era prea mult pe drumuri. Când va fi să se aşeze, se va căsători. Dar nu avea încurcături cu femei, fie ele căsătorite, fie necăsătorite, şi se abţinea de la vizitarea marelui bordel pe care-l clădise Constantin, şi care devenise locul general de întâlnire a tot ce reprezenta spirit şi modă la Constantinopol. Duşmanii săi dădură să se înţeleagă că nu avea amantă pentru că preferă pe cei de acelaşi sex; dar asta era o minciună sfruntată. Cauza pentru care nu s-a căsătorit – evident, după părerea mea personală, deci subiectivă – era că amintirea stăpânei mele Antonina continua să stăruie într-însul; şi se ţinea departe de bordel, pentru că vizitarea stabilimentului era potrivnică legii creştine, pe care jurase să o respecte. Afară de asta, activitatea pe care o desfăşura ajungea cu prisosinţă pentru a-i ţine cugetul ocupat, şi dacă voia să se distreze, se ducea la vânătoare, cu statul său major. Nu-l deranja prea mult dacă era lipsă de căprioare sau de iepuri sau de alt vânat; era gata să tragă după şoimul din cer sau în şarpele din tufiş, la fel ca după vânat nobil, şi nu trăgea mai puţin precis. Îşi încurajă ofiţerii la acelaşi exerciţiu; căci vânătoarea, zicea el, este un soi de instrucţie. Recomanda în mod deosebit vânătoarea de mistreţ cu lancea.

Îndatoririle sale îl aduseră de două ori la Antichia, dar prima dată stăpâna mea şi soţul ei se aflau întâmplător la vila lor din Liban; şi nici a doua oară Antonina nu-l întâlni, deşi jinduia să-l revadă. Soţul ei îl invitase acasă, la cină, dar el refuză, pretextând obligaţiunile oficiale. Totuşi, scrise cu mâna lui o scrisoare, ca o atenţie deosebită faţă de soţul stăpânei mele. Părerea mea, influenţată în mod firesc de prejudecăţi, este că se simţea tulburat de perspectiva de a o reîntâlni pe Antonina, în postura de soţie a unui alt bărbat.

Toate acestea pot părea o istorie cam extravagantă, dar mai târziu am mai întâlnit un caz asemănător, în Italia; un tânăr patrician se îndrăgostise de o femeie căsătorită, la vârsta fragedă de treisprezece ani. Nu numai că se abţinu definitiv de a

mai iubi vreo altă femeie, dar se retrase în sălbăticie şi trăi acolo, într-o peşteră, unde mai târziu întemeie frăţia de călugări sihastri care acum sunt numiţi benedictini, după acest disperat de Benedict. Erau o frăţie cumsecade, care avea numai trei îndeletniciri şi anume: adorarea lui Dumnezeu, lectura şi munca manuală; se abţineau de la carne de măcelărie, de la politică şi de la vicii. Dar membrii frăţiei, în frunte cu Benedict, ajunseră la părerea că bărbatul şi femeia nu trebuie să-şi fie numai străini, ci duşmani fireşti, de neîmpăcat; ceea ce, pentru mine, e o absurditate. Odată le-am vizitat sihăstria, împrejmuită cu ziduri înalte, pe Muntele Cassino, deasupra Căii Latine, între Roma şi Neapole, şi am găsit că totul se conforma unei discipline dintre cele mai severe şi mai amănunţit elaborate. Am raportat cele văzute stăpânei mele, căreia regulile mânăstirii nu-i îngăduiau să intre şi i-am spus despre Benedict:

— În el s-a pierdut un bun soldat.

Belizarie, care era de faţă, îmi răspunse, în spirit creştin:

— Nu, Eugeniu, un bun soldat a fost găsit.

Într-o anumită împrejurare, acest Benedict a fost aproape înfrânt: femeia pe care o iubea se îndură până la urmă de el, şi angajă un grup de femei de la teatru, ca să vină într-o seară cu ea la mânăstire; câte o femeie de fiecare călugăr. Bătură la poarta principală; iar când uşierul – un got uriaş – le deschise, fu atacat de nişte braţe care-l cuprinseră drăgăstos, îmbunat cu sărutări parfumate, şi luat prizonier. Atacul fu dat cu multă vigoare, şi toţi călugării sucombară, cu excepţia a doi sau trei care se închiseră în chiliile lor şi azvârliră cheile pe fereastră, ca să scape de ispită: precum se imobilizase, în legendă, Ulise în faţa ispitelor Sirenelor, poruncindu-le marinarilor lui să-i lege mâinile şi picioarele de catarg. Numai Benedict rămase pe poziţie. Luă de mână pe conducătoarea atacului şi-i vorbi cu sinceritate plină de dragoste şi o făcu să se ruşineze amarnic pentru acţiunea ei. Dacă istoria lui este adevărată, atunci Benedict avea un caracter tot atât de neclintit ca şi Belizarie. Sau, poate, chipul femeii mai pierduse între timp din frumuseţe; căci era, fără îndoială, mult mai în vârstă decât el, iar femeile patriciene din Roma sunt mâncăcioase şi leneşe, şi se îngraşă repede, precum crapul captiv în eleşteu.

În orice caz, Belizarie trăi o viaţă dreaptă şi ordonată şi în toţi aceşti ani o singură expediţie nu-i reuşi: cea îndreptată

împotriva lui Porfiriu, celebra balenă, care stingherea, iată, de douăzeci şi cinci de ani navigaţia din Bosfor şi Marea Neagră şi nu putea fi ucisă sau prinsă cu niciun chip. Acest Porfiriu a fost singura balenă despre care se ştie că a intrat vreodată în Marea Mediterană. Balene mult mai mari, numite balene spermatoase, se întâlnesc adeseori în Atlantic şi una, de proporţii considerabile, eşuase odată la Cadiz. Negustorii de pe Marea Roşie, care navighează în fiecare an până la Ceylon, purtaţi de vintul muson, întâlnesc unele şi mai mari în Oceanul Indian – acestea furnizează oasele de balenă şi adeseori ating o lungime de patru sute de picioare. Porfiriu nu avea mai mult decât a opta parte a acestei lungimi; dar contrar balenelor indiene, care sunt nişte făpturi timide şi evită corăbiile, el purta un război de nimicire împotriva imperiului. Balenele nu mănâncă, precum s-ar putea presupune, peşti mari, delfini, foci şi rechini, ci numai peştii cei mai mici: ţâşnesc prin apă cu botul larg deschis şi înghit milioane dintr-odată. Porfiriu obişnuia să întreprindă croaziere prin Marea Neagră, hrănindu-se pe fundul mării, în perimetrele de prăsilă a peştelui şi câteodată dispărea luni întregi. Dar de fiecare dată revenea şi se posta în strâmtorile Bosforului sau ale Helespontului şi lăsa curentul să-i care roiuri întregi de peşte în gură. La prima apariţie a lui Porfiriu, un pescar curajos, plictisit să-şi vadă năvoadele mereu rupte, reuşi, pe când barca lui mică trecea repede pe lângă namilă, să azvârle o suliţă grea, de pescar, în coada balenei. Aceasta a constituit o declaraţie formală de război şi Porfiriu, ale cărui intenţii fuseseră până atunci destul de paşnice, şarjă împotriva bărcii şi o sfărâmă cu o lovitură a cozii. Abia atunci se văzu că Porfiriu nu este o balenă tânără, din soiul obişnuit, paşnic, ci o balenă-asasin – cum li se spune – în toată firea, de soiul celor pe care marinarii de pe ruta Indiilor le văzuseră războindu-se cu balenele mari şi sfârtecându-le cu lovituri repetate.

Porfiriu stătea la pândă în adâncurile mării şi apărea brusc, aruncând o trombă de apă printr-o gaură din cap şi apoi ţâşnea spre orice barcă sau corabie mai mică pe care o zărea, o lovea cu coada şi o distrugea. A scufundat, de asemenea, două corăbii de un tonaj considerabil, la răstimpuri diferite, ridicându-se brusc sub ele şi făcând să le sară scândurile, prin izbituri repetate cu capul. Se poate însă ca acestea din urmă să fi fost accidente.

S-au dat tot soiul de explicaţii pentru ravagiile lui Porfiriu. Ortodocşii susţineau că a fost trimis ca pedeapsă pentru păcatul ereziei monofizitismului, dar monofiziţii spuneau că nu poate fi adevărat, deoarece Porfiriu izbea deopotrivă ortodocşi şi monofiziţi. (Şi pe vremea despre care vorbesc, se făcuse pace cu Roma.) Alţii spuneau că era în căutarea unui Ioan – şi mulţi marinari nepopulari, fie ortodocşi, fie monofiziţi, după caz, i-au fost aruncaţi, în chip de sacrificiu. Episcopi de ambele păreri fuseseră trimişi să-i predice de pe ţărm şi i se mai trimeteau, plutind pe apele curentului, texte scrise pe fâşii de hârtie, care îl conjurau, în numele Sfintei Treimi, să se întoarcă în oceanul din care venise. Dar Porfiriu era neştiutor de carte şi nebotezat şi nu lua nimic în seamă.

Belizarie se prezentă voluntar, ca să-l vâneze şi să-l răpună pe Porfiriu. Se postă la intrarea în Marea Neagră, în perioada în care balena era aşteptată să se întoarcă pe obişnuitele ei meleaguri de vânătoare. Belizarie se găsea într-o corabie mai mare decât cele pe care Porfiriu obişnuia să le atace, înarmată cu o catapultă de asediu, de felul celor care nu aruncă obişnuita săgeată scurtă, cu pene de lemn, ci o suliţă lungă, grea. Pentru mânuirea catapultei, Justinian îi puse la dispoziţie un detaşament de miliţie orăşenească a facţiunii Albastre – răspunderea pentru apărarea zidurilor Constantinopolului fiind împărţită între Demarhul Albaştrilor şi Demarhul Verzilor – membrii detaşamentului fiind înaripaţi de dorinţa de a cuceri prin nimicirea lui Porfiriu glorie pentru culoarea lor. Echipajul corăbiei era, de asemenea, Albastru. Vopsiră suliţele catapultei cu albastru şi, la fel, vopsiră coastele corăbiei în albastru, ca şi paletele vâslelor.

În sfârşit, sosiră rapoarte că Porfiriu fusese zărit de-a lungul coastei nordice, deplasându-se încet, în jos, spre oraş, şi că era pus pe rele. Belizarie ordonă o veghe atentă; şi puse catapulta la încercare, făcând instrucţie cu miliţienii în mânuirea ei, ca să ajungă la perfecţiune. Le ordonă să ţintească un butoi pe care îl aruncaseră peste bord, până ce izbuteau să calculeze cu precizie forţa de propulsie a frânghiilor, când acestea erau întinse cu un vinciu. Omul de veghe îl zări pe Porfiriu aruncându-şi trâmba de apă, la o jumătate de milă distanţă. Porfiriu se apropie, înotând la suprafaţă, şi se îndreptă chiar spre vas, de parcă ar fi vrut să-l izbească. Era un animal inteligent, cu haz, şi

ştia ce teribilă reputaţie dobândise; când îl zăreau, corăbiile obişnuiau să-şi ridice toate pânzele şi să fugă ca vântul, deviind câteodată cincizeci de mile, şi chiar mai mult, de la cursul lor. Dar această corabie nu se clinti.

Bestia veni mai aproape, tot mai aproape, şi acum Belizarie dădu ordinul de tragere. Suliţa ţâşni prin aer – şi străpunse butoiul, spre care miliţienii prudenţi, speriaţi de mânia lui Porfiriu, preferară să ţintească în continuare. Porfiriu se mulţumi cu o mângâiere blajină a cozii – care rupse două duzini de palete de vâsle – şi apoi se scufundă şi dus a fost. Dar înainte de a izbuti să dispară, Belizarie trase în el o săgeată grea, dintr-un arc rigid, de metal, de felul celor folosite în războiul de asediu, împotriva inamicului care încearcă să forţeze intrarea în oraş, sub protecţia unor scuturi foarte groase. Ţinti în locul unde presupunea că trebuie să fie creierul; dar anatomia balenei este ciudată şi săgeata se cufundă, pierzându-se din vedere, în stratul protector de grăsime.

Aceasta a fost ultima întâlnire a vânătorilor cu Porfiriu; după ce mai patrulară câteva zile, se întoarseră. Echipajul ţinu sfat şi conveni asupra unei poveşti care îi satisfăcu mândria. După ei, Belizarie trăsese cu arcul dar nu nimerise, iar după aceea ei trăseseră cu catapulta. Suliţa s-a dus drept între fălcile deschise; Porfiriu muşcase coada suliţei şi plecase, urlând, cu vârful de metal adânc îngropat în gât.

— Curând va muri de rănile sale, se lăudară ei, şi veţi recunoaşte capul suliţei noastre, datorită culorii.

Verzii refuzară să accepte aceste pretenţii, îndeosebi pentru că Belizarie nu le susţinu, ci se mărgini la a spune:

— Miliţienii şi-au mânuit catapulta cu energie şi s-au dovedit a fi ţintaşi de precizie. Am înaintat un raport oficial către Luminăţia-sa, împăratul. Neîndoielnic, îl va publica la timpul potrivit.

Dar, pentru a cruţa onoarea Albaştrilor, Justin reţinu de la publicare raportul.

Porfiriu continuă să distrugă năvoade şi ambarcaţiuni, mulţi ani de aici încolo. Verzii, deşi convinşi că Albaştrii fuseseră laşi, nu se grăbiră să se facă de râs prezentându-se voluntar pentru a pune capăt zilelor lui Porfiriu.

CAPITOLUL V
RĂZBOI CU PERSIA

Împăratul romanilor şi Marele Rege al persanilor sunt duşmani străvechi; totuşi, amândoi cugetă despre ei înşişi ca despre ochii gemeni ai lumii, farurile unite ale civilizaţiei. Fiecare găseşte în existenţa celuilalt o alinare în solitudinea funcţiei sacre pe care o deţine şi există o nuanţă de camaraderie care revine mereu în scrisorile regale pe care le schimbă între ei – în vreme de război nu mai puţin decât în vreme de pace. Se salută ca doi veterani jucători de table, care zi de zi joacă unul cu celălalt, în vinărie, pentru costul băuturii din ziua respectivă. Unul din ochi sau unul din faruri străluceşte peste o mare parte a Europei şi peste Asia Mică şi o parte a Africii; celălalt, peste imense teritorii din Asia Mare. Este adevărat că, în ambele cazuri, suveranitatea exercitată peste multe regiuni este numai nominală. Persanii nu pot controla satrapiile depărtate ca Bactria şi Sogdiana şi Arachosia; şi, în vremea în care scriu, romanii au pierdut în toate privinţele, afară de titlu, Britania, în favoarea picţilor şi saxonilor, Galia, în favoarea francilor şi burgunzilor, Africa, în cea a vandalilor şi maurilor, Spania, în favoarea unuia dintre neamurile de goţi, iar Italia cu Roma însăşi, în favoarea celuilalt. Totuşi, controlul efectiv al unei mari părţi a lumii a rămas şi rămâne în puterea unuia sau a celuilalt, precum şi controlul nominal al unei alte mari părţi.

Spre norocul păcii lumii, deserturi de nisip şi platouri înalte, întinse şi stâncoase, se află între cele două imperii, practic pe toată lungimea frontierei lor comune – care începe la capătul de răsărit al Mării Negre, străbate Armenia, coboară în spatele Siriei şi Palestinei, până la capătul nordic al Mării Roşii. Rareori în istoria lumii au reuşit armate apusene să cucerească părţi din Asia, dincolo de aceste hotare, sau armate răsăritene să năpădească Europa sau Africa. Şi chiar când asemenea evenimente s-au petrecut, invazia respectivă n-a durat mult. Xerxes Persanul a eşuat în cucerirea Greciei, în ciuda faptului că adusese dincoace, în Europa, peste podul de vase pe care-l construise peste Helespont, armate imense; Alexandru Grecul cucerise Persia, dar împărăţia lui umflată nu a supravieţuit morţii sale. De obicei însă, invadatorul, fie de o parte fie de cealaltă, era învins în apropierea frontierei; sau, dacă izbutea,

nu reţinea teritoriile ocupate, ci se retrăgea acasă, după stoarcerea unui tribut, într-o formă sau alta. Conflicte de felul acesta s-au desfăşurat aproape întotdeauna în Mesopotamia, în regiunea dintre cursurile superioare ale Eufratului şi Tigrului. Acesta este terenul cel mai potrivit pentru campanii militare – care, totuşi, este mai avantajos pentru persani, din cauza accesului mai uşor la silozurile de merinde şi la oraşele de garnizoană.

Vreme de mai multe veacuri după Alexandru, imperiul persan era cunoscut ca cel al parţilor, datorită Arsacizilor, dinastia domnitoare, care era de origină partă; dar cam o sută de ani înainte de botezul lui Constantin şi transferarea capitalei imperiului de la Roma la Constantinopol, un descendent al străvechilor regi persani, pe numele Artaxerxes, s-a răsculat şi i-a răsturnat pe Arsacizi. Noua dinastie, Sassanizii, a redat imperiului numele de persan, i-a reinstaurat tradiţiile şi de atunci încoace s-a menţinut neîntrerupt la putere. (În vremea despre care scriu, diadema regală era deţinută de Kobad, cel de al nouăsprezecelea descendent al liniei.) Sassanizii purificară şi întăriră străvechea religie a persanilor, care este cultul focului, după revelaţiile profetului şi magului Zoroastru. Această religie fusese mult alterată de filosofia greacă – după cum fuseseră şi străvechile religii romane şi iudee, ca şi religia creştină. (Comparaţi povestea simplă, frumoasă, relatată de cele patru Evanghelii – izvorâtă evident printre ţărani şi pescari neştiutori de carte, care n-au studiat niciodată gramatica sau retorica – cu plictisitorul creştinism filosofic al vremii noastre!) Dar regele Artaxerxes a izgonit toţi filosofii din regatul său. Aceştia s-au întors la noi cu noţiuni persane şi au adus peste creştinism năpasta unei noi erezii, cea a manicheenilor. Manicheenii au plăsmuit o teorie cu desăvârşire originală despre natura lui Hristos. Şi anume, susţineau că această natură e dublă, şi nu numai dublă, dar şi contradictorie: Isus, omul istoric, a fost imperfect şi păcătos, în vreme ce Hristos, contrapartea lui spirituală, a fost un Mântuitor Divin. Manicheenii sunt detestaţi deopotrivă în Persia şi în Creştinătate, şi personal nu am niciun cuvânt de rostit în apărarea lor. Persanii i-au încurajat numai în Armenia persană, pentru a slăbi legăturile de simpatie religioasă dintre această ţară, care este creştină, şi Armenia romană, care este de asemenea creştină, dar rigid ortodoxă.

Interzicând vorbăria inutilă – cel puţin astfel îi apare filosofia unui om cu minte practică, aşa cum sunt eu – şi ordonând întoarcerea la simplitatea primitivă în acţiune, vorbă şi cugetare, Artaxerxes a restaurat puterea originară a persanilor, atât sub aspectul guvernării civile, cât şi al celei militare. S-au purtat războaie mari între urmaşii săi şi împăraţii romani ce s-au succedat, războaie din care, una peste alta, persanii au ieşit avantajaţi. Dar cel de al patrusprezecelea, pe linie descendentă sassanidă, a fost Bahram Vânătorul, numit astfel pentru că nutrea o pasiune deosebită pentru vânatul măgarului sălbatic din deşert. Acesta a intrat într-un război cu noi, pentru că persecutase creştinii aproape tot atât de fanatic precum îi persecutăm noi pe semenii noştri creştini; şi a fost biruit în bătălie şi obligat să facă legământ, pe onoarea lui regală, de a respecta pacea vreme de o sută de ani. Fiii şi nepoţii lui, de teamă să nu stârnească mânia duhului său, au păstrat într-adevăr pacea cu stricteţe şi cei o sută de ani au expirat abia în vremurile noastre. Atunci, precum am mai menţionat, războiul a izbucnit din nou şi armata lui Anastasie, condusă în mod ruşinos, a fost tot atât de ruşinos înfrântă. Aceasta a fost campania la care fusese martor cetăţeanul Simion.

Cearta avusese mai multe cauze, dar principala a constituit-o preţul cu ridicata al mătăsii. Mătasea este un material pentru veşminte, cu mult mai răcoros, mai uşor şi mai atrăgător la vedere decât orice alt material cunoscut. A fost descoperită de o regină chineză, primitivă, şi veacuri de-a rândul a fost importată din China, pe mare şi pe uscat, pentru folosinţa celor bogaţi şi cu gusturi subţiri, şi pentru dansatoare şi prostituate şi altele asemenea; şi, dintr-un lux rar, a devenit o marfă cu care se fudulea oricine. Mătasea se vopseşte uşor, îndeosebi cu vopseaua purpurie, extrasă dintr-o moluscă. Bumbacul este o altă marfă folositoare, importată din Răsărit, îndeosebi din India; este floarea fibroasă a unui arbust de mlaştină şi se ţese din ea un material uşor, dens, mai răcoros decât lâna şi uşor de spălat. Totuşi, bumbacul nu are luciul şi fineţea mătăsii. Niciodată nu a existat vreun mister în jurul bumbacului; dar nimeni, afară de chinezi, nu ştia care este natura şi originea mătăsii, iar ei nu voiau niciodată să-i dezvăluie secretul, dorind să-şi păstreze preţiosul monopol. Mătasea crudă ne parvenea în jurubiţe gălbui, răsucite pe smocuri de iarbă, fiecare jurubiţă conţinând o

anumită greutate de fire. Naturaliştii presupuneau că era firul unui uriaş păianjen chinez, dar alţii credeau că era fibră obţinută din scoarţa unui anumit palmier şi iarăşi alţii gândeau că era făcută din ceea ce se răzuieşte de pe partea inferioară, păroasă, a frunzei de dud. Totuşi, nimeni nu izbuti să dovedească justeţea părerii sale, deoarece raporturile noastre cu China au fost întotdeauna întreţinute prin nişte mijlocitori – cu excepţia unei perioade de acum patru sute de ani, când corăbiile noastre ajunseseră direct în porturile Chinei de Sud. Noi tratam fie cu colonia de negustori persani din Ceylon, pe ruta maritimă, fie cu Persia însăşi, pe ruta de uscat. Caravanele cu mătase din China au nevoie de o sută cincizeci de zile pentru a ajunge la graniţa persană, pe drumul ce trece prin Buchara şi Samarkand, şi de alte optzeci de zile pentru a ajunge la graniţa noastră, pe drumul prin Nisibis pe Eufratul Superior; de acolo, o călătorie de douăzeci de zile aduce mătasea la Constantinopol. Călătoria pe mare este poate mai puţin riscantă, dar mătasea trebuie atunci să treacă prin mâinile negustorilor abisinieni din Marea Roşie şi, astfel, s-ar plăti o vamă dublă.

Pe măsură ce spori cererea, negustorii chinezi urcară preţul mătăsii brute; şi persanii, neacceptând ca singurii profitori să rămână chinezii, sporiră preţul de revânzare mai mult decât ar fi fost echitabil. Atunci negustorii noştri, puşi în situaţia de a nu mai putea realiza niciun profit cumpărând la preţul acesta, se hotărâră să trateze, pe cât cu putinţă, nemijlocit cu chinezii, redeschizând un vechi drum de negoţ, la nord de teritoriile persane, dincolo de Marea Caspică; acest drum, lung dar practic, intra în teritoriul nostru printr-o strâmtoare îngustă a munţilor Caucaz, la răsărit de Marea Neagră şi la graniţa dinspre Colchida, o ţară bogată, prietenă cu noi. Către Colchida se îndreptase, în vremuri de demult, Jason, însoţit de argonauţi, ca să readucă Lâna de aur, care era, cred eu, o parabolă pentru bogăţiile răsăritene, aduse pe această cale nordică. Hotărându-se să redeschidă vechiul drum, negustorii noştri îşi dădură seama că trebuie să plătească o cotă triburilor de huni sălbatici, prin teritoriile cărora urma să treacă, dar sperau că aceştia se vor mulţumi cu mai puţin decât persanii. Cel mai apropiat şi cel mai puternic dintre aceste triburi erau hunii albi, numiţi astfel pentru că aveau o înfăţişare europeană, nu ca ceilalţi huni, care par nişte animale răufăcătoare, galbene la culoare. Trăiau între

Marea Caspică şi cea Neagră şi erau duşmanii dintotdeauna ai persanilor. Nu o dată un dar trimis la vreme potrivită acestor huni albi, pentru a-i convinge să atace Persia dinspre nord, a salvat graniţa noastră de ameninţarea unei invazii serioase.

Dar planul negustorilor eşuă. Persanii prinseră de veste şi-i convinseră pe chinezi să trateze numai cu ei. Apoi regele Kobad scrise, sarcastic, împăratului Anastasie, că hunii albi îl trag acum la răspundere pentru cota pe care romanii promiseseră că le-o vor plăti în schimbul folosirii drumului de nord. Dacă Anastasie doreşte să mai cumpere mătase, trebuie întâi să împrumute guvernământului persan banii cu care acesta să-i îmbuneze pe hunii dezamăgiţi. Bineînţeles că Anastasie refuză cu indignare această cerere, după care Kobad invadă Armenia romană cu o armată mică dar bine instruită, asediind importantul oraş Amida de pe cursul superior al Tigrului. Anastasie trimise în ajutor o armată de cincizeci şi două de mii de oameni, însă nu încredinţă comanda, ca de obicei, unui singur general incapabil, ci mai multor generali incapabili, de acelaşi rang – care tot timpul se opuseră reciproc unii faţă de planurile celorlalţi, şi nu reuşiră să cadă de acord nici măcar într-o singură privinţă. De aceea, această mare forţă fu bătută, divizie după divizie, în mai multe întâlniri crâncene; şi unele unităţi fugiră, fără să îndrăznească să se angajeze măcar în bătălie. În felul acesta, renumele nostru fu atât de discreditat în Răsărit, încât dacă atenţia lui Kobad nu ar fi fost atrasă de o invazie dinspre nord a hunilor – Anastasie cumpărase serviciile hunilor albi, plătindu-le de două ori cota promisă – ar fi încercat, neîndoielnic, să năvălească peste Siria şi Asia Mică şi, tot atât de neîndoielnic, invazia aceasta ar fi izbutit. Amida căzuse, după un asediu îndelungat, datorită neglijenţei unor călugări armeni, care erau de strajă la unul din turnuri, dar care mâncaseră şi băuseră prea din belşug, după un post îndelungat, şi adormiseră; persanii se strecurară în acest turn, printr-un vechi tunel subteran pe care-l descoperiseră şi-i măcelăriră pe călugări până la ultimul. În timpul asaltului, Kobad însuşi vădi mare energie pentru un om de şaizeci de ani. Căţărându-se pe o scară de asalt, cu sabia în mână, ameninţă să străpungă orice persan care dă îndărăt. Se spune că magii persani, luându-se după un semn, l-au convins pe Kobad să nu ridice asediul, cum intenţionase să facă, când acesta devenise obositor; iată semnul: câteva prostituate îi batjocoriseră, de pe

ziduri, pe persani, ridicându-şi fustele înspre ei şi strigându-le: „Veniţi înăuntru şi desfătaţi-vă!” Magii interpretară aceasta ca un semn că în curând oraşul îşi va dezvălui tainele în faţa persanilor; şi descoperirea trecerii subterane, secrete, le dădu dreptate. Kobad, întorcându-se ca să-i combată pe hunii albi, lăsă la Amida o garnizoană de o mie de oameni, care izbuti să menţină oraşul, în pofida forţei trimise de romani spre despresurare şi acceptă să evacueze oraşul, la doi ani după cucerirea lui, numai după ce i se plătiră şaptezeci de mii de monezi de aur.

Pacea între Anastasie şi Kobad se încheie pe şapte ani, dar dură mult mai mult, deoarece Anastasie era prea slab şi Kobad prea ocupat, ca să mai continue înfruntarea. Dar două acte ostile fură săvârşite, de fiecare parte câte unul. Kobad ocupă Porţile Caspiene, trecătoare în Caucaz prin care caravanele noastre urmau să plece în căutarea mătăsii; şi Anastasie întări oraşul deschis Daras, aproape de frontiera persană, oraş care domină drumul principal dintre cele două ţări.

Să dau o explicaţie ce înseamnă, în fapt, fiecare dintre aceste acte. Porţile Caspiene sunt de mare însemnătate strategică. Constituie singura trecătoare care poate fi folosită prin lanţul semeţ şi teribil al Caucazului, şi care, la rândul său, înseamnă o barieră de multe sute de mile între întinsele stepe asiatice, pe care le cutreieră în voie hunii nomazi, şi lumea noastră civilizată. Alexandru cel Mare a fost primul în măsură să aprecieze cum se cuvine importanţa strategică a acestei trecători, care are o lungime de şapte mile, şi începe la capătul dinspre noi cu o poartă naturală, aşezată printre stânci prăpăstioase, şi care poate fi apărată de o garnizoană mică. A clădit acolo un fort, care în ultimii opt sau nouă sute de ani a fost stăpânit de mulţi principi. Actualul conetabil era un hun creştinat, ale cărui păşuni se întindeau de această parte a muntelui şi erau păzite de fort, împotriva hunilor păgâni aflaţi de partea cealaltă.

Acest conetabil simţi că i se apropie moartea şi, neavând prea multă încredere în mintea şi curajul fiilor săi, îi scrise lui Anastasie, oferindu-i să-i vândă fortul şi trecătoarea, pentru câteva mii de monezi de aur. Anastasie îşi convocă principalii senatori şi le ceru părerea în această chestiune; pe care ei o dădură, precum urmează: „Porţile Caspiene ar fi avut mare

însemnătate comercială pentru Maiestatea-voastră Sacră, dacă aţi fi putut folosi drumul de nord al caravanelor pentru negoţ nemijlocit cu China; cum însă această intenţie a fost zădărnicită, datorită intrigilor persane, nu se poate trage niciun folos de pe urma lor. Maiestatea-voastră îşi va da seama că actualul conetabil sau fiii săi vor continua să apere fortăreaţa, fără niciun stimulent din partea voastră, doar pentru a-i ţine departe pe năvălitorii din stepă, care ar putea încerca să vină peste ţara lor. Mai mult, a posta acolo o garnizoană romană ar fi primejdios şi costisitor totodată, deoarece Porţile Caspiene sunt aşezate la două sute de mile dincolo de capătul de răsărit al Mării Negre şi chiar şi mai departe de dioceza din Pontus, care este cel mai apropiat dintre domeniile Clemenţei-voastre, pe malurile sudice ale acestei mări; satrapia persană a Iberiei este aşezată la mijloc. De aceea sfătuim pe Măria-ta să-i mulţumească foarte politicos acestui hun şi să-i trimită un dar preţios, dar să nu azvârle bani buni după bani răi; graniţa de răsărit a costat şi până acuma prea mult imperiul.”

Anastasie, neînţelept, le urmă sfatul. Conetabilul muri scurtă vreme după aceea şi fiii săi se încăierară pentru succesiune. Atunci cel mai tânăr dintre ei, care fusese frustrat de moştenire, îi scrise lui Kobad, propunând ca o puternică unitate persană să ocupe Porţile şi el însuşi să fie numit conetabil, cu un mare salariu anual. Kobad trimise unitatea, ocupă Porţile, măcelări pe toţi fiii, inclusiv pe cel mai tânăr, şi se felicită că acum domeniile sale cele mai apusene erau apărate de huni. Dacă Anastasie ar fi avut curajul să trimită o garnizoană la Porţi, ar fi putut, ori de câte ori ar fi dorit, să dea drumul peste partea persană a Armeniei unor valuri întregi de năvălitori, cu uşurinţa cu care un grădinar îndepărtează dopul unui rezervor de apă şi inundă canalele de irigaţie.

Atât despre Porţile Caspiene. Şi acum câteva cuvinte despre întărirea Darasului de către Anastasie. Un străvechi tratat interzicea ambelor părţi construirea unor întărituri noi, de-a lungul frontierei. Persanii se supărară rău din cauza acestei acţiuni, dar Anastasie mai întări şi satul Erzerum din Armenia romană, prefăcându-l de fapt într-o cetate. Persanii luară şi această acţiune în nume de rău, ca şi intrigile sale cu călugării manicheeni din Armenia persană, desfăşurate sub pretextul că s-ar fi convertit, în taină, la secta lor.

Când Anastasie muri şi Justin îi urmă, viitorul i se păru lui Kobad îngrijorător. Ştia că Justin este un soldat capabil şi simţea apropiindu-se propriul său sfârşit. Asemenea atâtor regi orientali, îşi ura moştenitorul natural, al cărui nume era Khaous. Miza pe cel mai tânăr fiu al lui, Khosrou, copilul celei de a doua neveste ale sale care, odinioară, i-a înlesnit prin jertfa ei evadarea din aşa numitul Castel al uitării, unde fusese închis de un uzurpator, vreme de doi ani. Ea schimbase cu el veşmintele şi rămăsese în locul lui, iar când înşelăciunea se descoperi, fu omorâtă prin torturi deosebit de crude. Înainte de a scăpa, Kobad îi jurase că de-şi va redobândi vreodată tronul, succesorul îi va fi fiul ei. Pe lângă Khaous mai exista încă un fiu, Jamaspes, care era cel mai capabil militar din toată Persia şi se bucura de încrederea întregii nobilimi; dar el nu putea fi ales la tron, deoarece îşi pierduse un ochi într-o bătălie cu hunii. În Persia nu poate domni niciun om mutilat sau deformat în vreun fel, şi una din ciudăţeniile legilor persane este că acestea niciodată nu pot fi schimbate sau anulate. Kobad medită ani de zile cum anume ar putea să scape de Khaous, care era susţinut în mod loial de fratele său Jamaspes; dar nu găsi nicio soluţie. Numai când Anastasie muri şi Justin deveni împărat, se hotărî pentru o anumită acţiune. Îi scrise lui Justin o scrisoare ciudată, însoţind-o cu câteva daruri foarte frumoase, bijuterii şi lucrări de artă. O citez aici cu câteva omisiuni nesemnificative:

„Kobad din Neamul Sassanizilor, Fratele Soarelui, Mare Rege al Persanilor, Împărat Recunoscut al Mediei, Irakului, Transiordaniei, Cisarabiei, Persarmeniei, Kirmanului, Khorasanului, Mekranului, Omanului, Sindului, Sogdianei şi al altor ţări, prea numeroase pentru a fi înşirate cum se cuvine în această scurtă scrisoare, către Justin, împăratul Creştin al Romanilor, cu reşedinţa la Constantinopol, trimite salutări.

Văr Regal, am suferit mari nedreptăţi de pe urma lui Anastasie, Tatăl tău, precum tu, în binecunoscuta nobleţe a sufletului tău, vei fi printre primii să recunoşti. Totuşi, am găsit de cuviinţă să lăsăm deoparte toate acuzaţiile pe care le-am putea aduce romanilor, încredinţaţi fiind că în timpul vieţii regescului tău Tată ai deplâns acţiunile sale necugetate, tot atât de mult ca şi noi înşine, deşi din respect filial, te-ai abţinut de a le domoli urmările. Dar noi suntem siguri că adevărata victorie este a aceluia care, deşi se ştie nedreptăţit, este totuşi gata să

se lase îmblânzit de duşmanii săi, când aceştia îi solicită prietenia. Aceasta este mărinimia propusă de Kobad, şi el este gata să se lege de Justin cu cea mai strânsă prietenie cu putinţă.

Vărul nostru Regal nu poate să nu cunoască o înţelegere demnă de luat aminte, care a avut loc între strămoşul său, Împăratul Arcadius şi strămoşul meu, marele Yesdijerd, care şi-a zis singur (în marea sa umilinţă faţă de Zeul Soare pe care îl adora) «Păcătosul». Acest Arcadiu fiind grav bolnav şi neavând un fiu de vârstă matură, ci numai un copil, pe nume Teodosie, se temea ca acest copil să nu fie înlăturat de la succesiune, de vreun general sau de către una din rudele sale ambiţioase. Tot aşa se temea că supuşii săi se vor folosi de nesiguranţa politică atât de caracteristică pentru domnia unui Împărat de vârstă gingaşă. De aceea, el a scris curajos strămoşului nostru Yesdijerd, rugându-l să acţioneze ca tutore al copilului său, până ce va deveni major, şi să-i păzească tronul împotriva rivalilor. Nobilul nostru strămoş, Păcătos după nume dar virtuos în fapte, a acceptat misiunea şi a scris Senatului din Constantinopol o scrisoare, ameninţând cu războiul pe orice uzurpator al tronului lui Teodosie. Şi apoi duse faţă de Roma o politică profund paşnică, până la moartea lui.

În amintirea acestei nobile istorii, care îl onorează pe Arcadius nu mai puţin decât pe strămoşul nostru, şi cu nădejdea unui alt veac de pace, aşa cum mai apoi împăratul Teodosie a jurat strămoşului nostru Bahram Vânătorul, şi care a expirat abia de curând, avem următoarea propunere a-ţi face: ca tu, Justin, să faci din iubitul nostru fiu Khosrou, care este urmaşul ales de noi pentru tron, fiul tău adoptiv. Fă asta şi te vom iubi, şi supuşii noştri îi vor iubi pe supuşii tăi, iar Marele Rege cu Împăratul Romanilor nu vor mai fi veri, ci fraţi. Rămâi cu bine.”

Vă puteţi închipui că atât Justin, cât şi Justinian, ca prezumptivul său urmaş, ar fi trebuit să fie încântaţi de această scrisoare, care oferea o soluţie fericită tuturor greutăţilor pe care le aveau de înfruntat, inclusiv vechea dispută cu privire la preţul mătăsii; şi nu aţi greşi. Totuşi, au socotit recomandabil să adune senatorii principali pentru a le cere sfatul, la fel cum făcuse Anastasie în chestiunea Porţilor Caspiene. Este binecunoscut ce se petrece în asemenea împrejurări. Concluzia cea mai simplă şi cea mai evidentă este respinsă, nedemnă fiind

de asemenea experţi întru înţelepciune ca aceşti bătrâni cu părul alb, şi se dezbate cu frenezie o alternativă obscură, care se respinge până la urmă, şi în sfârşit se ajunge la o concluzie dintre cele mai întortocheate care, deşi minunat de nepotrivită, este acceptată în unanimitate. Există o poveste populară, foarte nimerită în acest context. Odată, la Atena, doi deştepţi de poliţişti urmăreau un hoţ teban, care fugea spre graniţele oraşului, când dădură peste o firmă cu inscripţia: „La ciorchine. Tebanii sunt bineveniţi.” Unul zise: „Probabil că s-a refugiat aici”. – „Nu, strigă celălalt, acesta este locul în care se aşteaptă să-l căutăm!” – „Exact, reluă primul, aşa că probabil s-a hotărât să ne păcălească, intrând.” Aşa că se apucară să caute meticulos prin local. Între timp, hoţul teban, care nu ştia să citească, fugi peste graniţă, ajungând în siguranţă. În felul acesta dezbătea acum Senatul, tot atât de deştept, despre Kobad. Era sincer, sau era viclean, sau era rău intenţionat? Sau ce altceva?

Se examinară tot soiul de păreri şi până la urmă Cancelarul, ca expert în drept ce se afla, îşi dădu părerea bine chibzuită, cum că Kobad ascunde cea mai mare viclenie, sub aparenţa unei depline sincerităţi: intenţionează, de fapt, să-l lase pe Khosrou adoptat ca fiu al lui Justin, ca după moartea lui Justin să revendice legitim imperiul! Orice persoană de rând – dar nu era de faţă nicio persoană de rând – şi-ar fi dat imediat seama de absurditatea acestui argument. În primul rând, persanii sunt un popor cinstit şi Marele Rege nu ar fi în stare să-şi terfelească demnitatea regală printr-un astfel de giumbuşluc de două parale; în al doilea rând, niciun persan nu putea avea o cât de palidă speranţă, să fie acceptat de noi în chip de candidat la tronul roman, nici măcar dacă s-ar fi botezat în religia creştină, ceea ce, fireşte, l-ar fi îndepărtat dintr-odată de comunitatea fraţilor săi întru adorarea focului. Adevărul era că oferta lui Kobad era sinceră, de bun vecin (un far semnalând celuilalt far), la fel cum fusese odinioară cea a lui Arcadius. Dar părerea Cancelarului îl sperie pe Justinian, care nu dorea să aibă rivali la succesiune; şi nici măcar Teodora, care judeca scrisoarea ca fiind exact ceea ce intenţiona să fie, nu-l mai putu convinge să revină la o judecată sănătoasă în această chestiune. Aşa că Justin fu nevoit să-i dea lui Kobad un răspuns stupid, în care se oferi să-l adopte pe Khosrou prin ceremonia armelor, nu prin

Cartă Imperială. Această formă de adopţiune era uzuală în primul rând printre goţi. Viitorul tată oferă un cal şi o armură completă viitorului fiu şi rosteşte o formă simplă: „Eşti fiul meu fără cusur. În ziua aceasta, după obiceiul popoarelor şi în chip bărbătesc, te-am conceput. Duşmanii mei să fie duşmanii tăi; prietenii mei, prietenii tăi; rudele mele, rudele tale.” Deosebirea dintre această formulă şi adopţiunea civilă, prin Cartă, este că formula goţilor nu e recunoscută de Dreptul Roman ca acordând fiului vreun titlu asupra patrimoniului, ci este socotită un simplu contract de protecţie legală pe de o parte şi de obedienţă filială pe de altă parte.

Înainte de a convoca senatul, într-o întrevedere particulară, Justinian îl asigurase pe ambasadorul persan, că împăratul, după părerea lui, va accepta fără întârziere misiunea; în consecinţă, ambasadorul trimisese un mesaj lui Khosrou să stea pregătit la frontieră, de unde în scurt timp va fi escortat la Constantinopol, pentru ceremonia de adopţiune. Dar acum, bineînţeles, lucrurile apărură schimbate, Khosrou se simţi cumplit de insultat când un ambasador roman înmână reprezentantului său la Nisibis, pe frontieră, acest răspuns jalnic. Un simplu „nu” ar fi fost mult mai puţin jignitor, decât un „nu” mascat într-un „da”. Oare Justin s-a aşteptat într-adevăr ca domnitorul celui mai vechi şi celui mai mare regat din lumea civilizată să îngăduie fiului său preferat, urmaşului său ales, un prinţ cu sângele lui Artaxerxes şi Cirus în vine, să fie tratat ca un oarecare oştean de profesie, ca un barbar german? Curând după această întâmplare, războiul reizbucni; în cursul acestuia i se dădu lui Belizarie primul său comandament mai important.

Înainte de a relata isprăvile sale, trebuie să vă mai spun câte ceva despre cele petrecute cu stăpâna mea şi cu mine, la Antiohia. Într-o zi, la amiază – era în cea de a douăzeci şi noua zi a lunii mai – în anul izbucnirii acestui nou război persan, stăteam pe veranda dinspre grădina casei, aşteptând să se anunţe prânzul. Era un loc răcoros, foarte frumos căptuşit cu faianţă albastră, cu o fântână care juca neîntrerupt şi un bazin alb, plin cu peşti de diverse culori, împrejmuit cu ghivece de flori, printre ele unele specii foarte rare, importate din Extremul Orient. Stăpâna mea, somnoroasă, ţinea între degete un lucru de mână, dar era incapabilă să coasă, din pricina apăsării care se lăsase în ziua aceea; iar eu îmi simţeam mădularele şi mintea deopotrivă

de moleşite. Deodată am început să simt greaţă. Tot pământul părea să se ridice şi să se zguduie în jurul meu. Eram îngrozit: să fie holeră? Voi muri în câteva ceasuri? Holera bântuia în cartierele mai sărace ale oraşului, ucigând cinci mii de suflete pe zi. Nu departe de noi se înălţa un templu superb, în stil corintic, care odinioară fusese închinat zeiţei Diana (aceeaşi cu zeiţa siriană Astarte), dar acum, de vreo sută de ani şi mai bine, devenise cartierul general oficial al facţiunii Albastre. Uitându-mă într-acolo prin arcul verandei, am încercat să-mi fixez privirea asupra peristilului larg al clădirii masive, ale cărei coloane în marmură galbenă de Numidia se înşiruiau în rânduri înalte. Dar şi acestea se clătinau, de parcă ar fi fost bete şi la o smucitură deosebit de violentă toate părură a se răsturna lateral şi peristilul se prăbuşi cu un huruit şi o bufnitură asurzitoare! Dintr-odată mi-am dat seama că nu eu sunt cel bolnav, ci muma noastră, Pământul! Ceea ce simţeam, era de fapt un cutremur de o violenţă uriaşă şi teribilă. I-am apucat pe Fotius, băiatul stăpânei mele, şi pe micuţa Marta, care se jucaseră pe duşumea alături de mine şi am fugit în grădină, Antonina împleticindu-se în urma mea. Era şi timpul: o clătinare şi mai violentă a pământului ne azvârli jos pe toţi şi, cu un huiet cumplit, frumoasa, scumpa, confortabilă noastră casă se prăbuşi, devenind un morman de moloz şi de scândură ruptă. Un obiect oarecare, zburând prin văzduh, mă izbi în cap şi m-am trezit făcând automat mişcări de înot cu braţele, de parcă aş fi fost azvârlit în mare de pe o corabie eşuată, iar valuri care se umflau mereu, mă acopereau. Într-adevăr, chiar în clipa aceea – deşi eu nu ştiam – multe mii de concetăţeni ai mei înotau, şi încă de frica morţii. Căci marele râu Orontes, umflat de apele de primăvară, fusese scos din matcă de convulsiile pământului; şi acum se abătea asupra oraşului de jos, în valuri înalte de douăzeci de picioare, măturând totul în cale.

Când capul mi se mai limpezi puţin, o apucai pe stăpâna mea de mână şi dădurăm buzna îndărăt, spre locul unde fusese casa, strigându-i nebuneşte pe servitori. Dar toţi erau îngropaţi sub ruinele din care se ridicau nori de praf, cu excepţia a doi grădinari şi un slujitor, care când simţiseră primul şoc scăpaseră pe uşa din dos, şi de o slujnică, rănită grav. Încercarăm să eliberăm dintre ruine pe cineva care gemea rău de tot, aproape de noi – cred că era cumnata stăpânei mele – dar, dintr-odată,

se stârni vântul şi printre mormanele de dărâmături se răspândi fulgerător focul, făcând imposibilă orice acţiune de salvare. La un moment dat mi se păru că-l aud ţipând pe băiatul mai vârstnic al stăpânei mele; dar ajuns la locul acela, n-am mai auzit nimic. Apoi şocurile începură să-şi piardă, treptat, intensitatea. Câteva ceasuri mai târziu furăm în stare să evaluăm grozăviile acelei zile.

Antiohia, cel de al doilea oraş al Imperiului de Răsărit (deşi Alexandria şi Corintul şi Ierusalimul contestau, cu semeţie, acest titlu) zăcea în ruine. Dintre cele trei sferturi de milion de locuitori, cei care supravieţuiseră – poate cu excepţia câtorva mii – rămăseseră cu toţii fără adăpost; căci un incendiu mistuitor distrusese casele de lemn care scăpaseră de cutremur. Nicio biserică sau clădire publică nu rămăsese nevătămată. Fisuri lungi şi cumplit de adânci apăruseră pe faţa pământului, înghiţind străzi şi rânduri întregi de case. Paguba cea mai fantastică se produsese în cartierele Ostracin şi Nimfean, dar cea mai mare pierdere de vieţi a fost la Băile publice (numite după Hadrian şi Traian), care în momentul primului şoc erau aglomerate.

Năpastele obişnuite care însoţesc un cutremur de asemenea amploare nu se lăsară aşteptate: jaf, răzmeriţă, contaminarea apei, răspândirea molimelor printre locuitori (holera, cu forţă sporită) şi încrâncenate certuri religioase, în privinţa cauzelor dezastrului. Spre norocul nostru, aveam un guvernator capabil, care izbuti să reţină încrederea elementelor mai bune dintre supravieţuitori. Organiză grupuri pentru scoaterea celor prinşi de vii între dărâmături, pentru combaterea focului, pentru înmormântarea morţilor, pentru clădirea unor adăposturi temporare şi pentru adunarea şi distribuirea merindelor. Dacă nu ar fi fost el, situaţia noastră ar fi devenit într-adevăr deznădăjduită.

Soţul stăpânei mele fusese surprins de prăbuşirea Templului Dianei şi trupul său nu fu niciodată identificat; dar am fost în stare să recuperăm o sumă considerabilă, în aur, din pivniţa casei; testamentul său rămase nevătămat, în cripta unei biserici din Seleucia, în custodia preoţilor, iar clădirea-magazie în care îşi ţinea baloturile de mătase nici nu se prăbuşise, nici nu arsese. Vila din Liban rămăsese, şi ea, nevătămată de dezastru. Putea să se fi întâmplat mult mai rău, conchiserăm noi. Dintre

cei patru copii, stăpâna mea mai avea şi acum doi. Cum era de aşteptat, suferi mult pentru cei doi copii pierduţi, zicându-şi că fuseseră preferaţii ei, cei mai frumoşi şi cei mai înzestraţi dintre cei patru; dar nu ştiu dacă într-adevăr era aşa. Este adevărat că Fotius nu se vădi a-i fi un fiu bun, dar îl preferam fratelui său care murise.

Când Justin află de dezastrul care lovise nu numai Antiohia, ci şi marele oraş Edessa, de pe drumul spre Persia, precum şi Anazarba, Pompeiopolis şi, în apus, Durazzo şi Corintul, tot atâtea oraşe principale, îl covârşi durerea. Îşi scoase diadema de pe cap, îmbrăcă o manta cenuşie, de doliu, oferi sacrificii pe un altar de dincolo de zidurile oraşului şi nu se spălă şi nu se bărbieri o lună întreagă. De asemenea, închise, prin decret, teatrele şi Hipodromul, pe aceeaşi durată. Contribui cu două milioane de monezi de aur la reclădirea Antiohiei şi, proporţional, şi la reconstruirea celorlalte oraşe; şi le scuti de impozite pentru un număr de ani. Scăderea în consecinţă a veniturilor imperiale era îngrijorătoare.

În ce o priveşte pe stăpâna mea Antonina: ea aşteptă doi ani la Antiohia, până ce condiţiile de acolo se îmbunătăţiră suficient pentru ca valorile imobiliare să revină la un nivel rezonabil. Atunci îşi vându toate proprietăţile moştenite de la soţul ei; şi se întoarse la Constantinopol, cu cei doi copii, însoţită de mine. Cumpără o casă mică, în suburbia Blachernae, cu vedere spre Cornul de Aur şi nu o anunţă pe Teodora de prezenţa ei în oraş, nici pe vreuna din fostele ei asociate, preferând să trăiască în recluziune.

Curând după sosirea noastră în oraş, Justinian deveni împărat, urmându-l pe Justin. Teodora era soţia lui, căci mătuşa bătrână murise, iar el izbutise să-l convingă pe Justin să revoce legea care interzicea patricienilor căsătoria cu femei ce fuseseră actriţe.

Aşa că fosta tovarăşă de club a stăpânei mele purta acum coroana de împărăteasă, bătută în nestemate, şiraguri de perle peste umeri, o mantie de mătase purpurie, o fustă roşie, cu brocart de aur, papuci de aur şi ciorapi verzi. Stăpâna mea socoti că este mai bine s-o lase pe Teodora să o caute – dacă va dori – decât să se prezinte ea. Pentru că, după câte ştiam, se putea prea bine ca împărăteasa să dorească să uite sau să nimicească orice dovadă a vieţii ei anterioare.

Stăpâna mea urmări cu pasiune ştirile despre războiul persan, şi ajunse să se mândrească, în taină, de isprăvile lui Belizarie. El şi un alt comandant tânăr, Sittas pe nume, întreprinseseră o incursiune în Armenia persană şi luaseră un număr de prizonieri. Acesta a fost singurul succes cu care se puteau mândri romanii în acest război, care până acuma se desfăşurase foarte nefavorabil nouă. Supuşii iberieni ai persanilor, care erau creştini, se răsculaseră împotriva lui Kobad, pentru că încercase să le impună, cu forţa, obiceiuri persane la înmormântări. Creştinii sapă gropi şi păgânii recurg la incinerare, dar persanii îşi expun morţii în turnuri, pradă păsărilor răpitoare: ei consideră focul şi pământul stihii mult prea sacre, ca să le spurce cu carnea cadavrelor. De la Constantinopol li se trimise iberienilor ajutor: un general distins, bani şi o mică forţă de huni prieteni, aşezaţi pe graniţa spre Colchida; dar acestea nu ajungeau pentru a împiedica recucerirea Iberiei de către persani.

În lanţurile de munţi dintre Iberia şi Colchida există două trecători, dominate de forturi străvechi. Colchidenii, care apărau aceste forturi, se folosiră de război pentru a trimite un ambasador la Constantinopol, cerând să fie plătiţi ca să rămână în continuare cu această sarcină anevoioasă şi neplăcută; dar, în acelaşi timp, ei transmiseră că în cazul în care împăratul preferă să apere fortăreţele cu oamenii săi, este liber să o facă. Asta se petrecuse pe când Justin mai era în viaţă, deşi se ramolise de-a binelea. Justinian, care lua acum personal toate hotărârile mai importante, era hotărât să nu repete greşeala comisă de Anastasie în cazul Porţilor Caspiene. Fără să convoace Senatul, informă ambasadorul că Justin acceptă cea de a doua alternativă. De aceea, colchidenii îşi retraseră garnizoanele şi trupele imperiale fură trimise ca să le ia locul. Dar, spre deosebire de fortul de la Porţile Caspiene, care, uşor accesibil, era aşezat într-o regiune relativ rodnică, aceste fortăreţe se aflau în împrejurimi sălbatice şi pustii, iar proviziile de care aveau nevoie nu puteau fi aduse nici măcar pe catâri – numai cărăuşii puteau să se caţere peste stâncile acelea. Pe o rază de multe mile nu creştea nimic ce se putea mânca, cu excepţia unui soi de mei, pe care colchidenii îl puteau consuma, dar oamenii noştri îl considerau hrană potrivită numai pentru păsări. Cărăuşii colchideni începură acum să ceară atât de mult pentru a căra pâinea şi uleiul şi vinul spre garnizoanele imperiale, încât

cei doi comandanţi îşi epuizară curând alocaţia pentru subzistenţă şi soldaţii lor, refuzând să se atingă de pâinea de mei, fură forţaţi să se retragă la câmpie. Când persanii din Iberia aflară de retragerea imperialilor, ocupară la rândul lor fortăreţele, fiind de părere că merită să-şi hrănească garnizoana cu merindele cele mai bune care se puteau procura. Justinian ar fi trebuit să menţină pe loc garnizoanele colchidene, plătindu-le bine pentru serviciile lor.

O altă greşeală din partea noastră a constat într-un raid în teritoriul inamic de lângă Nisibis, întreprins de un general trac, care comanda trupele din Daras. Obiectul unui raid, obişnuia să spună Belizarie, este de a pătrunde cât se poate de departe în teritoriul duşman, fără a-ţi primejdui retragerea, şi de a pricinui acolo, adversarilor, cât se poate de multe pagube din punct de vedere militar; dar trebuie evitat orice act de cruzime care nu este necesar. O incursiune izbutită pune în alarmă guvernul ţării şi-l discreditează în ochii locuitorilor: spaima adversarului şi discreditarea lui sunt măsura succesului incursiunii. Astfel, în campania din anul precedent, cavaleriştii lui Belizarie şi Sittas, care întreprinseseră raidul, pătrunseseră o sută de mile în sus, pe valea râului Arsanias, trecuseră apa pe un pod pe care apoi îl distruseseră şi se retraseră încet pe malul celălalt – jefuind sistematic, pe măsura înaintării lor – până să sosească o importantă coloană persană. Nu participaseră mai mult de câteva sute de oameni, toţi bine instruiţi. Dar acest trac îşi înfăptui incursiunea cu numeroase forţe, alcătuite greşit din cavalerie şi infanterie, reducând viteza de deplasare a cailor la cea a pedestraşilor. Nu ajunse în dreptul nici unui loc mai de seamă, săvârşi mai multe acte de sălbăticie lipsite de noimă şi, pe baza unui raport inexact şi neconfirmat despre nişte întăriri persane care ar fi înaintat, chipurile, pe drumul spre Nisibis, veni în goană îndărăt, cu mâinile goale, la Daras, de unde pornise.

Această laşitate şi sminteală anulară efectul favorabil al incursiunii anterioare. Din acest motiv, lui Belizarie şi lui Sittas li se ordonă să pustiască din nou valea Arsanias; ceea ce şi făcură. De astă dată persanii erau însă în alarmă şi, curând, surprinseră un escadron al oamenilor lui Sittas, care erau nu numai împovăraţi cu pradă grea, dar mai erau şi beţi pe deasupra. Ca să le acopere retragerea, Belizarie fu obligat să dea o luptă dificilă de ariergardă şi avu norocul de a-şi salva,

nevătămate, în cea mai mare parte, forţele, după ce le pricinui pierderi grele persanilor. Dar lăsă în urmă, în mâinile duşmanului, o mare herghelie capturată şi un număr de notabilităţi persane, prinse anterior. După această incursiune, în care foştii săi camarazi de şcoală se distinseră în mod deosebit, Belizarie institui pentru întâia oară o regulă severă, îndreptată împotriva beţiei în timpul serviciului activ: pedeapsa era moartea, fără drept de apel, şi anume moartea socotită cea mai ruşinoasă la neamul din care cel beat făcea parte – sentinţa urmând să fie executată de tovarăşii săi.

Unul din primele acte ale lui Justinian, îndată după urcarea lui pe tron, fu demiterea generalului trac din comanda pe care o deţinuse şi numirea lui Belizarie în locul lui, în funcţia de guvernator la Daras. La noi ajunse un zvon care o tulbură mult pe stăpâna mea, şi anume că Belizarie ar fi avansat pentru că s-ar fi căsătorit cu Anastasia, sora Teodorei, în ciuda faptului că îşi pierduse dinţii şi era nesănătoasă; dar zvonul se dovedi neadevărat. Soţul fericit era Sittas.

Într-o zi, în vreme ce războiul continua să se desfăşoare, soarta stăpânei mele fu din nou schimbată, datorită faptului că la casa noastră poposiră doi călugări buimaci, jerpeliţi de drum, cel mai vârstnic cărând un coş mic. Descoperiseră cu mare greutate reşedinţa ei, parcurgând pe jos întreg drumul de la Antiohia, unde se aşteptaseră iniţial să o întâlnească. Numai după ce întrebaseră de nenumărate ori, zadarnic, de la un capăt al oraşului la celălalt, şi numai după multe rugăminţi, au dat peste casa noastră. Când ne uitarăm prima oară în coş, părea să nu conţină decât nişte frunze de dud, proaspăt culese. Dar între frunzele acelea era depozitată o avere de proporţii colosale. Stăpâna mea duse coşul imediat la Palat şi ceru audienţă la Luminăţia-sa, împărăteasa Teodora. Îmbrăcase straie învechite şi se dădu drept cuvioasa văduvă a cutăruia, răposat vistiernic al Albaştrilor, la Antiohia; nu se dădu drept Antonina de la club. Refuză să indice amănunte despre treaba pe care o avea cu împărăteasa, dar declară că este o importantă chestiune de stat, şi că dacă ar spune răspicat despre ce este vorba, nu ar fi crezută. O cunoştea pe Teodora îndeajuns ca să ştie că această declaraţie va fi suficientă.

CAPITOLUL VI
SECRETUL MĂTĂSII

Partea aceea a palatului spre care se duse stăpâna mea Antonina, era o aripă, numită Casa de alamă. Acoperişul era alcătuit din plăci de alamă şi deasupra porţii se afla o imagine a lui Hristos. Aici erau încartiruite cele patru batalioane ale Gărzii Imperiale; aici se găseau, de asemenea, sălile tronului şi cele în care aveau loc banchetele de stat, şi temniţa de stat pentru bărbaţii şi femeile acuzaţi de trădare. Celelalte clădiri principale ale palatului sunt Daphne, unde se rezolvă cele mai multe dintre treburile şi lucrările imperiale, şi Sigma, unde împăratul şi împărăteasa îşi au apartamentele pentru dormit şi reşedinţa eunucilor. Există, de asemenea, un mic palat pătrat, cu un acoperiş în formă de piramidă, clădit din marmură cu vine purpurii – celelalte sunt din marmură albă, galbenă, roşie sau verde – în care, datorită unei reguli străvechi, trebuie ca toate împărătesele să-şi nască copiii, despre care se spune apoi că „s-au născut în purpură”. Aici îi născu şi Teodora un copil lui Justinian şi anume o fetiţă; aceasta muri însă în copilărie. Palatul, anexele şi terenurile din jurul său se întind pe o zecime din perimetrul întregului oraş şi acoperă un teren triunghiular, între Bosfor şi apele Mării Marmara.

Stăpâna mea fu lăsată să stea ceasuri întregi în sala de aşteptare din Casa de alamă, un apartament mic, îmbâcsit, şi fu interogată de un număr de personaje mai însemnate şi mai puţin însemnate, aproape toţi eunuci, fiecare încercând, la rândul său, să spargă tăcerea în care ea se învăluise. Împărăteasa, i se repetă de fiecare dată, refuză să-i primească pe petiţionari, până ce aceştia nu-şi formulează limpede doleanţa. Stăpâna mea le răspunse că dacă împărăteasa ar şti că împiedică o petiţionară atât de importantă să ajungă până la ea, i-ar pedepsi pentru că s-au amestecat. După seriozitatea persoanei ei, şi-ar putea neîndoielnic da seama că nu vine fără rost, ca petiţionară la împărăteasă, nu-i aşa?

Până la urmă izbuti. O admiseră în camera de audienţă a Teodorei, drapată cu mătase, la cea de a doua audienţă, care începea la orele două. Afară de coş, mai adusese cu ea şi pe cei doi copii, Fotius şi Marta; iar aceştia erau necăjiţi şi plângeau, pentru că pierduseră masa, fiind ţinuţi în sala de aşteptare încă

de înainte de orele opt. Stăpâna mea recunoscu pe unul sau doi dintre funcţionari şi pe câţiva dintre ofiţerii de Gardă, aducându-şi aminte de aceştia din zilele ei de la club, dar avu grijă ca nimeni să nu o recunoască. Crucea frumoasă, de aur, pe care o purta pe piept şi doliul de văduvă constituiau suficientă deghizare; din zilele în care fusese dansatoare acrobatică şi până acum, devenise mult mai greoaie. Lipsise zece ani încheiaţi din această parte a lumii.

Stăpâna mea urmări preliminariile audienţei, pe care Teodora o acorda la altă oră decât Justinian, pentru ca principalii funcţionari de stat să fie liberi şi să o poată asista. Procedura o deschise un preot, printr-o scurtă rugăciune, la care se dădură câteva răspunsuri cântate, timp în care Teodora îşi tăie unghiile cu un cuţitaş, aruncând priviri dispreţuitoare. Apoi, diverşi înalţi funcţionari, pensionari şi femei de renume veniră, unul câte unul, foarte reverenţioşi, la tronul ei, ca să-i sărute tivul mantiei sau podul piciorului. Ea îi salută cu răceală. După aceea fură anunţaţi primii petiţionari. Pe unii Teodora îi ascultă cu atenţie, pe alţii cu nerăbdare şi cu sprâncenele încruntate. Hotărârile ei erau scurte şi tăioase. „Un dar de aur pentru această femeie.” „Această cerere trebuie transmisă Clemenţei-sale împăratul”. „Scoateţi-l de aici pe obraznicul ăsta şi biciuiţi-l”. Toată lumea părea să o privească pe Teodora cu spaimă şi respect.

Nu se schimbase, totuşi, de fel, gândi stăpâna mea. În sfârşit, Narses, şambelanul eunuc, o anunţă Teodorei, parcă scuzându-se:

— Antonina, văduva lui cutare, negustor de mătase, răposat vistiernic al facţiunii Albastre la Antiohia: cu o cerere personală. Refuză cu încăpăţânare să declare despre ce este vorba; insistă, totuşi, că este de importanţă atât pentru stat, cât şi pentru Luminăţia-voastră.

Stăpâna mea înaintă şi se plecă adânc.

Teodora o privi cu un aer batjocoritor, cu capul uşor plecat într-o parte, într-o atitudine familiară. Stăpâna mea era gata să uite de sine, îi venea să dea buzna ca să o îmbrăţişeze pe vechea ei prietenă; îi dădură lacrimile. Ţinea foarte mult la Teodora şi acum simţea o mândrie profundă pentru prietena ei, când o vedea şezând cu atâta graţie şi siguranţă de sine pe un tron de aur.

Teodora se adresă stăpânei mele.

— Ce fetiţă frumoasă! E a ta?

— Da, Luminăţia-voastră.

— Numele?

— Marta, Luminăţia-voastră.

— De ce tocmai Marta?

— Un nume creştin, Maiestate. Copilul e botezat,

— Dar de ce nu Maria? Sau Elisabeta? Sau Dorcas? Sau Ana? Sau Zoe?

Stăpâna mea deveni mai curajoasă:

— Am numit-o Marta după sora lui Lazăr, cel sculat din morţi. Marta, mi se spune, prefera discuţiilor religioase, care pot fi eretice, rutina cotidiană a vieţii casnice.

Preoţii se scandalizară, dar Teodora râse blajin şi-i zise majordomului:

— Evacuează sala, şi încă repede. Doresc să am o întrevedere particulară cu această văduvă inteligentă şi pioasă.

Înainte ca ultimii petiţionari, şi străjeri să se fi retras, împărăteasa coborî de pe tron, alergă spre Antonina şi o îmbrăţişă cu gingăşie, plângând de bucurie.

— O, Antonina mea, crezusem că ai murit. Mi se spusese că ai fost omorâtă în cutremurul din Antiohia! Nu te-am recunoscut, până ce n-ai vorbit. De ce nu m-ai căutat? Eşti cea mai bună prietenă pe care am avut-o vreodată, scumpă Antonina.

Stăpâna mea îi ceru iertare, explicându-i că nu fusese sigură dacă Teodora este sau nu dornică de a revedea vechile tovarăşe, acum, când avea o poziţie atât de înaltă.

— Ai fost nedreaptă, zise Teodora, îmbrăţişând-o din nou. Pipăi crucea de pe pieptul stăpânei mele. Va să zică te-ai creştinat şi tu? Uite, despre tine nu aş fi crezut-o niciodată – păgână ce eşti, vrăjitoare ce eşti!

Stăpânei mele îi reveni toată încrederea în sine.

— Am luat învăţătură de la Teodora, glumi ea.

Teodora o plesni uşor şi arboră, în joacă, un aer de dojană. Stăpâna mea, care nu mai simţea nici urmă de teamă sau stinghereală, îşi îngădui să remarce că de la micul dejun încoace copii ei nu mâncaseră nimic. Teodora chemă din nou majordomul şi-i spuse să-l pedepsească pe cel vinovat de faptul că oaspeţii ei au rămas flămânzi. De asemenea, îi mai spuse că în această după-amiază audienţele nu vor mai fi reluate şi că petiţionarii urmau să revină a doua zi. Apoi îi conduse pe

stăpâna mea şi pe copii în odăile ei particulare, dincolo de sala de banchete, unde pe farfurii de aur, încrustate cu ametiste, li se servi o masă minunată. Vorbiră pe îndelete, liniştit, despre zilele de odinioară. Stăpâna mea află că Indaro se căsătorise bine şi plecase la Smirna, dar Chrysomallo se mai afla şi acum aici – va fi chemată neîntârziat. Şi ce ar zice stăpâna mea, dacă ar deveni Doamnă a Dormitorului, cu rang de patriciană, asemenea prietenei ei Chrysomallo, şi ar trăi la palat?

Stăpâna mea nu îndrăzni să o întrebe pe Teodora despre raporturile ei cu Justinian, dar Teodora, chiar şi fără a fi întrebată, îi spuse o mulţime de lucruri.

— E un băiat deştept, fricos, nehotărât, poate fi condus. Singura greutate pe care o întâmpin este că e religios, condamnabil de religios şi, mai presus de toate, are grijă să-şi păstreze sufletul curat de orice erezie. Avem o înţelegere, el şi cu mine, ca în ciuda dezacordului nostru notoriu în problemele teologice, să nu tragem, totuşi, în direcţii opuse. Asta contribuie la păstrarea păcii generale şi-i aduce la noi pe intriganţii din ambele tabere, atât pe ortodocşi, cât şi pe eretici; ne adunăm şi ne confruntăm informaţiile.

— Şi Ion de Capadocia? întrebă stăpâna mea.

— Jurământul nostru continuă să fie în vigoare.

— Să-l aducem la toiagul de cerşetor?

— În curând, în curând. Antonina, scumpă prietenă, te vei recăsători, nu-i aşa?

— De ce nu?

— Mă gândesc la un soţ pentru tine.

— O, Teodora, unul potrivit, nădăjduiesc?

— Un om care, întru totul, este prea pios şi prea drept, un om care evită cu tot soiul de pretexte să se căsătorească – speriat, se pare, să nu păcătuiască printr-o alegere greşită. Vreau să vă fac un serviciu amândurora, şi lui şi ţie.

— Un patrician?

— Un patrician. Tânăr, frumos, un soldat grozav – cel mai bun comandant de cavalerie pe care îl avem.

Stăpâna mea începu să râdă.

— O, Teodora, se pare că tu şi cu mine ne-am gândit, amândouă, la acelaşi om. Dar ce facem dacă Belizarie refuză?

— Nu va refuza. Lucrul îi va fi înfăţişat ca un ordin din partea mea, în numele împăratului.

În bucuria ei, stăpâna mea îşi aduse aminte de coş. Zise:

— Teodora, aceasta este cea mai fericită zi din viaţa mea. Totuşi, îmi stă în putere să vă fac un dar, şi împăratului şi ţie, care, cred, va răsplăti însutit bunătatea ta faţă de mine.

Scoase o creangă de dud şi-i arătă Teodorei trei viermi, care se hrăneau dintr-însa.

— Secretul mătăsii, zise ea.

Împărăteasa se uită, vizibil neîncrezătoare. Dar apoi stăpâna mea îi arătă gogoşii de mătase, în care obişnuiesc să se înfăşoare viermii, când le vine vremea să devină fluturi; şi relată povestea, cum ajunsese în posesia acestei mărfi preţioase, precum urmează:

— S-a întâmplat ca răposatul meu soţ să fie, în privinţa convingerilor religioase, nestorian, deoarece se născuse la Antiohia, de unde îşi trage obârşia această erezie.

Nu era nevoie să-i explice Teodorei ce este nestorianismul, dar să-mi fie îngăduit să explic cititorilor mei că nu este decât încă una din numeroasele şi diversele păreri cu privire la natura Fiului, şi anume o credinţă mai degrabă logică decât mistică. Nestorienii cred că Fiul a avut două naturi, atât umană cât şi divină, şi că fiecare a fost completă, deci fiecare personală, personalitatea fiind o parte esenţială a naturii complete; şi că, în consecinţă, nimeni nu poate concepe aceste două naturi ca fiind unite (cum este părerea ortodoxă), ci numai ca fiind alăturate. În ce priveşte natura divină a Fiului, acesta a generat din sălăşluirea Tatălui într-însul, fapt comparabil cu sălăşluirea Tatălui în sfinţi; deşi sfinţii posedă această natură într-o măsură mult redusă. Concepţia nestoriană a fost anatemizată, considerată ca o scădere a demnităţii Fiului şi ca fiind primejdios de aproape de erezia plotiniană, care neagă în mod brutal orice atribut divin al Fiului.

— Într-o zi au venit în taină doi călugări nestorieni la soţul meu şi s-au plâns că mânăstirea lor din Liban fusese închisă din ordinul patriarhului de Antiohia şi că acum s-au trezit azvârliţi în lumea largă. Îşi propuseseră să se ducă într-o ţară oarecare, depărtată – India sau Abisinia sau China – ca să predice acolo cuvântul lui Dumnezeu. Dar nu aveau bani şi sandalele lor erau rupte şi sutanele în zdrenţe, iar pomenile rare. Aşa că soţul meu i-a alinat şi a făcut astfel ca să se poată alătura uneia dintre caravanele sale care băteau drumul Persiei, şi le-a dat bani ca

să poată călători, dacă doreau, chiar şi până în China, unde misionarilor li se deschidea un câmp larg de activitate, şi unde se şi întemeiase o comunitate nestoriană. Aşa că cei doi îl lăudară pe Dumnezeu şi-i mulţumiră, şi-l întrebară pe soţul meu cu ce serviciu l-ar putea răsplăti. El răspunse, pe jumătate în glumă: „Rugaţi-vă pentru mine în fiecare dimineaţă şi în fiecare seară, iar când vă întoarceţi, aduceţi cu voi secretul mătăsii; căci asta vă va asigura libertatea religioasă, până la capătul zilelor voastre”.

Oamenii aceştia simpli s-au dus în China, îndurând pe drum multe suferinţe şi stătură acolo un an, predicând Evanghelia. Avuseseră încredere că va pogorî asupra lor harul limbilor, precum pogorâse asupra Apostolilor, şi astfel se vor putea face înţeleşi de băştinaşi. Dar harul acesta nu le fu acordat; iar limba chineză se învaţă foarte greu cu mijloace omeneşti, fiindcă alcătuită din foarte puţine cuvinte, care îşi schimbă mereu înţelesul, după accentul cu care sunt rostite. De aceea, cei doi călugări nu putură face altceva decât să ofteze şi să se încrunte şi să arate spre ceruri şi să vorbească serios, în propriul lor dialect sirian; şi astfel hălăduiră din sat în sat. Unii locuitori râseră de ei, altora le fu milă de ei, iară alţii îi considerară oameni sfinţi şi le dădură pomeni.

Într-o zi trecură printr-o livadă de duzi, nepăzită, şi văzură într-un şopron alăturat femei care desfăşurau mătase de pe gogoşi, şi o răsuceau apoi în jurubiţe. Furară o gogoaşă, o desfăşurară şi găsiră într-însa un vierme, semănând de-a binelea cu viermii pe care îi văzuseră mişunând pe frunzele de dud şi ghiciră că ciclul trebuie să fie: larvă, vierme, gogoaşă, fluture, ou şi iarăşi larvă. Aşteptară prin împrejurimi, până se făcu iarăşi vremea fluturilor; atunci se întoarseră pe plantaţie şi adunară ceea ce bănuiau a fi ouă de viermi de mătase şi le ascunseră într-un lujer gol de bambus – cum spune legenda că Prometeu ascunsese odinioară focul, furat din cer, într-un lujer gol de mălură. Pecetluind bine lujerul cu ceară, porniră în lunga călătorie spre casă, întorcându-se prin Persia. Sosiră la Antiohia un an şi două luni după pecetluirea ouălor, dar acestea se clociră după ce fură aşezate la căldură; larvele se hrăniră cu frunzele de dud, pe care călugării le aveau pregătite pentru ele. Unii gogoşi s-au şi format, iată!

Vă puteţi închipui cu ce încântare primi Teodora povestea stăpânei mele. Călugării observaseră cu atenţie meşteşugul producerii mătăsii şi era limpede că având la îndemână aceste începuturi modeste se putea construi o industrie de mătase, care va fi în măsură să ne facă independenţi nu numai de Persia, dar şi de China. În multe dintre oraşele noastre existau de pe acum fabrici pentru ţesutul şi vopsitul mătăsii brute. Teodora îi avansă pe călugări în rang, făcându-i stareţi ai unor mânăstiri ortodoxe şi-i scrise patriarhului de Antiohia o scrisoare informându-l că cei doi sunt sub protecţia ei. Cele două mânăstiri deveniră ferme de mătase, cu păduri de duzi tineri, iar stareţii, deşi nu-şi renegară părerile nestoriene, erau mult prea ocupaţi, pentru a mai sta să discute subtilităţi de dogmă cu ceilalţi călugări. Scandalurile ereziilor sunt un produs al trândăviei.

Nu peste mult, Justinian îi făcu regelui Kobad un dar, constând dintr-o mantie scumpă de mătase, vopsită în purpură de Tir, care, arăta el în scrisoarea de însoţire, fusese produsă de viermi de mătase sirieni; şi-i trimise şi gogoşi de viermi de mătase, ca dovadă. Darul acesta îi pricinui lui Kobad o mare supărare: la rândul său, aflase şi el de curând secretul mătăsii; îi fusese comunicat de unul din vasalii săi, care se însurase cu o prinţesă chineză – iar prinţesa ascunsese în turbanul ei o mână de ouă, înainte de a-şi părăsi ţara. Dar Kobad nu întreprinsese nimic pentru a-şi exploata cunoştinţele proaspăt dobândite. Socotise că e mai sigur să lase lucrurile pe vechiul lor făgaş, obţinând profituri de intermediar de pe urma vânzării mătăsii spre Apus şi acoperind în felul acesta cheltuielile marelui său consum intern, decât să inaugureze o industrie nouă, cu riscul de a fi observat şi imitat de noi. Iată însă că lucrurile luaseră o întorsătură cum nu se putea mai rea pentru el: monopolul său era înfrânt şi, cu cât ar fi cerut un preţ mai ridicat pentru mătase, cu atât i-ar fi încurajat mai mult pe fermierii noştri de mătase, din Siria. De aceea îi informă pe chinezi că atât Persia cât şi Constantinopolul cunosc secretul mătăsii şi nu sunt dispuşi să plătească un preţ atât de ridicat în străinătate, pentru ceea ce pot creşte ieftin acasă. Preţul scăzu întrucâtva, dar nici acum încă fermele noastre de mătase nu sunt în stare să ne îmbrace, fără ajutor din China şi Persia; căci creşterea viermilor de mătase nu este

nicidecum o treabă uşoară. Justinian făcu din vânzarea şi manufacturarea mătăsii un monopol de stat.

La două zile după sosirea ei la Curte, stăpâna mea Antonina fu înălţată la rang de patriciană: Ilustra Doamnă Antonina a Dormitorului; şi fu prezentată lui Justinian, care se purtă condescendent cu ea, dar pretinse că nu o cunoaşte. Între timp, fusese amestecată într-o aventură alarmantă. În seara zilei în care obţinuse acea audienţă la Teodora, părăsi palatul şi se duse pe jos spre punctul cel mai apropiat al Bosforului, unde putea închiria o barcă, s-o ducă până acasă, dincolo de docurile din Cornul de Aur. Dar un ins voinic, cu barbă neagră, purtând o caschetă de negustor, o opri în stradă. O trase deoparte şi o întrebă dacă o cheamă Antonina; iar dacă e aşa, voia să vorbească ceva cu dânsa.

— Sunt o persoană oficială, de la Palat, zise el.

Stăpâna mea refuză să-l însoţească, precum îi propusese necunoscutul, într-o casă din apropiere, căci omul putea fi un impostor, care în fapt intenţiona să o răpească, atât pe ea cât şi pe copiii ei, după ce îi droga, şi apoi să îi vândă ca sclavi unei căpetenii oarecare, din Colchida sau Crimeea sau din cine ştie ce altă regiune sălbatică. Exista un volum considerabil de trafic de femei şi copii răpiţi, spre colţuri îndepărtate ale coastei Mării Negre. Ea răspunse:

— Nu, vino cu mine în această biserică, unde vom putea vorbi între patru ochi.

Omul acceptă şi intrară. Stăpâna mea zise:

— Arată-mi acum împuternicirea dumitale. Cum pot fi sigură că eşti de la Palat?

El scoase un document oficial, scris cu cerneala purpurie pe care o foloseşte numai împăratul. Documentul atesta că loialul şi iubitul patrician, distinsul cutare (dar îşi ţinu degetul peste nume) primise însărcinarea de superintendent al poliţiei secrete, în oraşul Constantinopol, prin graţia Prea-sacrei-sale Clemenţe, Împăratul Justinian.

Stăpâna mea citi documentul la flacăra pâlpâindă a lumânărilor lungi, amirositoare, care ardeau în curentul de aer din faţa sanctuarului unui oarecare călugăr martir; părea a fi autentic.

— Ei bine, ce vrei de la mine? întrebă ea,

— O relatare a tot ce s-a petrecut între dumneata şi împărătească, în după amiaza aceasta.

Ea râse, hotărâtă să nu trădeze nici urmă de frică.

— Negreşit, ar fi mai bine să o întrebaţi pe împărăteasă. Memoria mea e slabă în privinţa întrevederilor regale.

— Închisoarea şi puţină tortură o va întări, ameninţă el. Şi mai este o chestiune importantă, pe care Clemenţa-sa doreşte să o afle, şi pe care dumneata, ca o fostă asociată a împărătesei...

Stăpâna mea interveni:

— Dacă împărăteasa a fost atât de mărinimoasă, încât să-şi amintească de anumite servicii neînsemnate, pe care i le făcusem cu mulţi ani înainte de a fi înălţată la purpură, este treaba ei. Eu însă nu-mi aduc aminte de nimic.

El îşi coborî glasul şi-i zise:

— Fără eschivări, te rog frumos. Este adevărat că împărăteasa a avut un fiu nelegitim, în perioada activităţii ei teatrale, de la un negustor de pe Marea Roşie, care vă vizita adeseori la clubul vostru?

Stăpâna mea începu să ţipe şi doi călugări, care le dăduseră târcoale prin întuneric, veniră în fugă,

— Omul acesta blasfemează pe Hristos, zise ea. Este un idolatru, un manichean, un sodomit scârnav şi nu mai ştiu ce. Apăraţi-mă de el, cucernici călugări!

Superintendentul le flutură în faţă împuternicirea.

— Această femeie minte, zise el. O interoghez în numele împăratului. Iată, sunt superintendent de poliţie. Plecaţi, fraţi sfinţiţi, şi lăsaţi-mă să o anchetez între patru ochi. Afară mă aşteaptă soldaţi.

Stăpâna mea îi întrebă pe călugări:

— De cine depinde această biserică a Sfintei Maria Magdalena, în privinţa subvenţiei? De Sacra Clemenţă a împăratului, sau de Sacra Luminăţie a împărătesei?

Amândoi făcură o plecăciune, recunoscând astfel că sunt îndatoraţi Teodorei.

— Sunt în serviciul împărătesei, îi preveni ea. Apoi îl întrebă pe superintendent, întinzându-i degetul arătător:

— Recunoşti inelul acesta?

Era un mic inel de aur, cu un ochi omenesc albastru, pictat pe email, iar în irisul ochiului se vedea o mică iniţială de aur, un

Theta mare. Teodora i-l dăruise tocmai, ca o dovadă că acum era una dintre persoanele ei de încredere.

Omul încercă să i-l smulgă de pe deget. Stăpâna mea se bătu cu el, îl lovi în părţile moi şi scăpă. Fugi, cu copiii ei, către altarul mare, pentru a se pune la adăpost, şi omul nu mai îndrăzni să o urmărească. Apoi îi zise celui mai tânăr dintre călugări:

— Fugi la Palat, frate întru Hristos, şi dă imediat de ştire împărătesei, că femeia cu frunzele de dud se află în primejdie, aici, în biserica voastră.

Călugărul, îngrozit, se scuză:

— Nu am voie să părăsesc această biserică fără îngăduinţa superiorului meu, iar el tocmai ia parte la o slujbă, în catedrală.

— De cine te temi mai mult: de împărăteasă sau de superiorul tău? Pleacă odată, cu cât o porneşti mai repede, cu atât ai să fii mai repede îndărăt.

Călugărul îşi ridică poalele şi o luă la goană. Superintendentul părăsi încruntat biserica şi-i zise:

— Ai să-ţi atragi mare nemulţumire din partea Clemenţei-sale.

Stăpâna mea răspunse:

— Sau poate mulţumiri din partea Luminăţiei-sale.

Curând apăru o companie întreagă de Gardă, ca să o escorteze pe stăpâna mea îndărăt, în siguranţa Palatului; aici îi povesti Teodorei câte ceva din cele ce s-au petrecut, dar nu totul: evită, discret, să pomenească de întrebarea cu privire la fiul nelegitim. Totuşi, Teodora luă lucrul în serios, îi ceru o descriere a bărbatului, dar statura voinică şi barba neagră şi uşorul accent provincial erau singurele semne particulare.

— Nu este niciunul dintre agenţii obişnuiţi ai împăratului, zise ea. Este fie cineva necunoscut mie, care are o însărcinare secretă, fie un impostor. Voi descoperi cât de curând.

Dar nu reuşi să-i dea de urmă, deşi îi cercetă pe călugări şi obţinu şi de la ei o descriere. Unul dintre călugări sugeră că necunoscutul vorbise cu un accent cilician, dar în acest punct stăpâna mea nu fu de acord cu el.

Stăpâna mea nu-l mai întâlni niciodată pe acest presupus superintendent de poliţie, dar îşi dădu seama că mişcările ei erau necontenit supravegheate. Înainte de a renunţa la casa ei din Blachernae, s-a comis o spargere şi cutia cu hârtiile ei particulare a fost prădată; noroc că niciuna din aceste hârtii nu era compromiţătoare, nici din punct de vedere moral, nici

politic. Stăpâna mea, trebuie să recunosc, nu trăise în ultima vreme o viaţă deosebit de castă; şi fiind în conflict cu legea în privinţa unei proprietăţi a soţului ei, a fost nevoită să-şi cumpere dreptatea într-un tribunal inferior, de la o persoană oficială a facţiunii Verzi, care controla această instanţă. Altminteri, conştiinţa ei era curată şi în scris nu era consemnată niciuna dintre escapadele ei. Era o femeie care niciodată nu scria şi nu păstra scrisori de dragoste, niciodată nu cerea şi nu dădea chitanţe pentru bani, în tranzacţii dubioase. Dar îşi dădu seama foarte curând că trebuie să se poarte cu şi mai multă prudenţă decât fusese obişnuită, pentru a evita ca duşmanii secreţi, care păreau că intenţionează să o lovească printr-însa pe Teodora, să-i facă vreun rău.

Simţi toată vigoarea atacului lor într-o zi sfântă. După ce dimineaţa asistase la audienţele Teodorei, o urmă de aproape în obişnuita procesiune regală, spre catedrala Sfintei Sofia. (Aceasta era încă biserica veche, o clădire minunată, deşi nu comparabilă cu cea aşezată pe acelaşi loc – recunoscută a fi cea mai frumoasă clădire sacră din toată lumea). Stăpâna mea era îmbrăcată în cele mai frumoase mătăsuri înflorate pe care le avea, cu toate adausurile roşii şi purpurii la care o îndreptăţea rangul ei nou, de Doamnă Ilustră, şi purta giuvaerele cele mai grele şi cele mai rafinate – în parte daruri ale Teodorei, care era, în sensul propriu al cuvântului „tot atât de generoasă, pe cât avea de slobodă gura”. Bineînţeles că purta şi o perucă frumos cârlionţată, de culoare castanie, cu multe bucle, fluturându-i, plăcut la vedere, pe gât, ca să sporească propriul ei păr castaniu, frumos dar nu prea îmbelşugat. Procesiunile acestea îi făceau de fiecare dată plăcere stăpânei mele – afară de zilele în care ploua, bineînţeles; chiar şi cele care se îndreptau spre biserici mai depărtate, în zilele onomastice ale sfinţilor cărora le erau închinate. Căci în asemenea împrejurări, superintendentul străzilor oraşului dă ordin să se măture drumurile principale şi pavajele; şi toată populaţia este îmbrăcată de sărbătoare şi apare cu feţele şi mâinile şi picioarele curate şi se prosternează cu adoraţie la trecerea împăratului şi a împărătesei; şi de la ferestre atârnă pânze brodate şi peste tot se zăresc decoraţiuni ingenioase, din mirt, iederă, rozmarin, cu flori de seră şi de câmp, alcătuind litere şi cuvinte prin care cinstirea împăratului se asociază cu cea a sfântului. Călugării din procesiune cântă

imnuri vesele, în ritm de marş, şi prin tot oraşul se aud bătăi ritmice de toacă, chemând credincioşii la rugăciune; fiecare biserică îşi are ritmul ei deosebit, caracteristic.

Şi cu acel prilej, atunci când ajunse la Sfânta Sofia, stăpâna mea era bine dispusă. Trecând prin rândul penitenţilor din vestibul, cărora le este interzisă împărtăşania şi nu au voie să vină mai aproape, urcă scările şi se aşeză lângă doamna Chrysomallo, în rândul din faţă al galeriilor rezervate pentru femei. Se apleacă peste balustrada sculptată şi începu să facă semne vesele spre nava de jos, unde se aflau prieteni ai ei, bărbaţi; căci multe informaţiuni intime se pot schimba astfel, folosind mâinile şi marama. La Sfânta Sofia, ca în cele mai multe dintre bisericile la modă, caracterul sacru al slujbei nu prea era luat în serios; veşmintele şi bârfeala constituiau interesul major al galeriei, iar jos, în navă, un murmur de discuţii politice şi religioase înăbuşeau regulat lectura Scripturilor. Totuşi, cântecul corului de eunuci era ascultat de obicei cu un anumit respect şi aproape toată lumea participa la recitarea Crezului, şi a altor rugăciuni; şi dacă predica era ţinută de un predicator energic, adeseori era salutată cu aplauze vii şi râsete, sau cu şuierături. Eucaristia se împărţea la urmă, apoi se rostea binecuvântarea, şi iată-ne din nou plecaţi.

— Ar fi o nebunie să fii pornit împotriva ceremoniilor creştineşti; sunt atât de civilizate şi de mondene, obişnuia să spună stăpâna mea. Nu sunt decât o varietate mai calmă a spectacolelor de teatru.

Predicatorul din ziua aceea era un episcop pe care nu-l mai auzisem niciodată, dar despre care se ştia că în calitate de teolog, era foarte admirat de Justinian. Deţinea o dioceză italiană oarecare şi era arătos, deşi cam sclivisit. Îşi alesese ca text versetele din Prima Epistolă a Apostolului Pavel către Corintieni, în care se statorniceşte că bărbaţii trebuie să poarte părul scurt şi să nu se roage cu capul acoperit; dar că femeile trebuie să poarte părul lung şi să nu se roage cu capul descoperit. Zăbovi cu multă gravitate asupra versetului: „Căci dacă o femeie nu e acoperită, să fie tunsă” ceea ce voia să spună că femeia care participă la o slujbă, în biserică, fără să poarte ceva care să-i acopere capul, să fie pedepsită cu tăierea părului, până aproape de rădăcină. Asistenţa se porni la taclalele obişnuite, deşi nu fără să se remarce expresii de

nervozitate pe multe chipuri, atât de bărbaţi cât şi de femei. Deoarece se aflau în catedrală nu puţine femei al căror acoperământ de cap nu consta decât din câteva bijuterii, parcă stropite, pe ici, pe colo, şi mulţi bărbaţi al căror păr era tuns în stilul hunilor, care era la modă – partea din faţă, până în dreptul tâmplelor, se tunde, iar pe spate este lăsat să crească până la umeri. Ce va fi dacă împăratul sau împărăteasa sau amândoi vor fi convinşi de acest episcop să ia într-adevăr măsuri severe împotriva celor ce încalcă legea? Totuşi, nu bărbaţii constituiau ţinta denunţurilor episcopale: predica era îndreptată, foarte ilogic, împotriva femeilor care poartă peruci. De parcă o perucă nu ar fi un acoperământ, şi încă unul dintre cele mai complicate şi mai eficiente cu putinţă!

Episcopul începu încet, cu o voce muzicală, făcând reflecţii generale despre părul femeiesc, citându-i elogios pe poeţii păgâni de ambele limbi – ca să ne lămurească odată pentru totdeauna că este un om cu educaţie aleasă, nu un predicator oarecare, ignorant şi încuiat, crescut în cine ştie ce mânăstire. Îl cită pe Ovidiu cum că spusese cutare lucru, şi Meleager cutare lucru, lăudând un păr frumos pieptănat. Sublinie că nu găseşte laudele acestea potrivnice Scripturilor: căci însuşi Apostolul Pavel, chiar în pasajul din care e extras textul, scrisese: „Dacă o femeie are părul lung, aceasta-i o mândrie pentru dânsa”. Şi lăudând lungimea, Apostolul intenţionase neîndoielnic să laude şi tăria şi luciul, căci niciun păr care nu este tare şi nu este lucios, nu poate creşte până la o lungime lăudabilă. „*Dar*, zise cu emfază colosală pe acest cuvânt, *dar* în timpul oricărei ceremonii religioase şi în orice altă împrejurare, cu excepţia celor mai intime, acest păr lung, tare, lucios, frumos, trebuie să fie acoperit în mod decent, *din respect faţă de îngeri*.”

„Căci îngerii creştini – continuă el să explice, de parcă ar fi întreţinut cu ei raporturi îndelungate şi ostenitoare – sunt toţi, fără excepţie, eunuci; ei privesc din Ceruri în jos, spre oamenii care se roagă, şi din acest unghi vertical nu prea văd altceva decât capete şi umeri. Orice persoană cinstită, care cunoaşte cât de cât eunucii – continuă el cu o privire şireată în direcţia corului şi a aripii lungi, rezervată pentru eunucii din Administraţia de stat şi pentru eunucii personali, ataşaţi de anumiţi curteni eminenţi, ca eu însumi, bunăoară – orice asemenea persoană cinstită mă va sprijini, când afirm că lipsa

obişnuitelor organe bărbăteşti de procreaţie nu fereşte inima, precum s-ar putea presupune, de dorinţe carnale. În niciun chip! În fapt, arareori am cunoscut vreun eunuc care ar putea mărturisi cu cugetul pe deplin cinstit că nu a nutrit sentimente gingaşe faţă de mâinile şi ochii şi picioarele şi părul femeilor – oh, în mod deosebit faţă de păr! Cunosc mulţi eunuci înstăriţi şi învăţaţi, care-şi petrec timpul rezervat distracţiei în chip neserios şi ruşinos, pieptănând încet şi cu voluptate părul unei femei frivole din gospodăria lor! N-aveţi decât să râdeţi, surorilor, dar ştiţi că aşa se petrec lucrurile; şi săvârşiţi un mare păcat, ispitind în felul acesta poftele sterile ale celor castraţi. Îngerii sunt expuşi ispitei, nu mai puţin decât eunucii: starostele duşmanilor a fost el însuşi un înger, care a decăzut din Graţie – şi oare nu, în parte, din încântarea pricinuită de părul vreunei fiice a Pământului? Aşadar din respect faţă de aceşti îngeri binecuvântaţi dar iubitori de frumuseţe, care nu trebuie sustraşi de la misiunile lor religioase, şi anume de a cânta necontenit osanale şi aleluia, prima îndatorire a oricărei femei creştine cu păr frumos este de a-l păstra bine acoperit. Şi este neîndoielnic un mare rău, în sine, să sustragi atenţia unor oameni pioşi de la închinare, prin desfăşurarea, la timp nepotrivit, a gloriei ce încununează femeia, chiar şi fără a căuta să târăşti în colbul pământului îngerii din ceruri, sporind astfel seminţia diavolilor – şi aşa destul de numeroşi, precum se ştie!”

„Dar până şi poeţii păgâni – şi aici îi cită pe Marţian, Properţiu şi Juvenal – au scris cu cea mai mare repulsie despre femeile care poartă păr ce nu le aparţine.” Astfel, perucile se dovedeau a constitui nu numai încălcări ale legilor Bisericii, dar şi ale canoanelor seculare ale frumuseţii şi bunului gust. „În ce priveşte părerea ortodoxă a Sfinţilor Părinţi, ea nu putea fi mai categorică şi o putem rezuma precum urmează: perucile bărbăteşti se folosesc îndeosebi pentru a acoperi chelia; de aceea sunt echivalente cu o tichie pe tigvă şi constituie un acoperământ şi deci sunt anatema. Dar perucile femeieşti (deoarece o femeie cheală constituie o raritate) au ca scop să sporească părul existent, să-i sporească şi să-i îmbunătăţească efectul: deci nu constituie un acoperământ şi în consecinţă sunt anatema. Aceasta este explicaţia fulgerelor îndreptăţite ale Bisericii care, conciliu după conciliu, au fost îndreptate necontenit împotriva perucilor purtate de ambele sexe: atât

împotriva perucii bărbăteşti, care constituie o laşitate, cât şi împotriva perucii femeieşti, care este o expresie a lipsei de modestie. Tertulian a spus – dar ce n-a spus Tertulian împotriva acestor monstruozităţi încovrigate şi încârlionţate, care sunt perucile? Printre altele a spus că orice deghizare a propriei fiinţe constituie adulter în faţa lui Dumnezeu. Toate perucile, fardurile, pudrele, măştile, sânii falşi sunt în fapt deghizări, şi ca atare invenţii ale Diavolului.”

„Mai mult decât atât, surori rătăcite – continuă episcopul, arătând brusc, foarte brutal spre Chrysomallo şi spre stăpâna mea ale căror peruci erau în ziua aceea, după cea a Teodorei, cele mai elegante monstruozităţi din toată Sfânta Sofia – Tertulian face un apel viguros la mintea voastră şi la scrupulele voastre religioase. El scrie: «Dacă veţi azvârli necucernicul vostru păr fals, ca fiind dispreţuit în Ceruri, nu vi-l pot face oare nesuferit, ca femei cu discernământ lumesc ce vă aflaţi, amintindu-vă că buclele acestea lascive, cumpărate de-a gata, pot avea o origină detestabilă? Se poate prea bine să fi fost tăiate de pe cadavrul vreunei femei moarte de ciumă şi să păstreze, în continuare, germenii ciumei; sau, mai rău, au putut prea bine împodobi un cap care a hulit, osândit iremediabil de Ceruri şi purtând astfel blestemul greu şi ineluctabil al lui Dumnezeu»

Ce spune sfântul Ambrozie, cel înţelept, despre peruci? «Nu-mi vorbiţi de peruci cârlionţate: sunt codoaşe ale pasiunilor, nu dascăli întru virtute.» Ce spune sfântul Ciprian, cel drept? «Fiţi atente la ce vă spun, o voi, femei! Adulterul este un păcat grav; dar a purta păr fals este o vină şi mai mare.» Ce spune sfântul Ieronim, cel vestit? Povesteşte o istorie instructivă, de adevărul căreia îşi leagă reputaţia de dascăl creştin; dacă această poveste este născocită, atunci numele lui Ieronim trebuie şters din diptihuri, ca fiind cel al unui eretic sau al unui falsificator! Vorbeşte despre o matroană respectabilă, din rândurile cunoştinţelor sale, numită Praetexta, care a avut nenorocul de a fi căsătorită cu un păgân. Ei bine, este ştiut că o femeie trebuie să asculte de bărbatul ei în toate privinţele, căci, într-adevăr, următorul text din Corintieni limpezeşte răspicat lucrurile, când spune: «Capul oricărui bărbat este Fiul, dar capul femeii este bărbatul.» Dar în această frază este cuprinsă o rezervă implicită, şi anume: când bărbatul nu este creştin, atunci în problemele

spirituale Fiul, şi nu bărbatul, devine capul femeii; la fel şi în cazul văduvelor: Fiul devine singurul lor cap, afară de cazul în care se remărită, ceea ce constituie o lipsă de cuviinţă faţă de Fiu.

Acest soţ, care se chema Hymetius, îi spuse într-o bună zi Praetextei: «nepoata noastră orfană, Eustochia, pe care am crescut-o în casa noastră, cu gingăşie, nu este o fată neatrăgătoare. Ar putea găsi uşor un soţ bogat şi să ne scutească astfel de cheltuielile de zestre; o singură scădere în înfăţişarea ei o împiedică – părul rar şi aspru. De aceea, buna mea soţie, repară acest cusur al naturii, ducându-te în taină la peruchier şi comandându-i o perucă frumoasă, cârlionţată.» Ceea ce Praetexta făcu, sperând ca printr-o cheltuială de cinci monezi de aur să economisească o mie sau chiar mai multe şi uitând cu desăvârşire atât de îndatoririle ei faţă de Dumnezeu, cât şi de respectul faţă de îngeri. În aceeaşi noapte, stând întinsă alături de soţul ei şi zăbovind în cuget pe îndelete asupra schimbării în bine a Eustochiei, pogorî lângă acest pat păcătos un înger înalt de stat şi vorbi mânios, cu glas subţire: «Praetexta, strigă îngerul, l-ai ascultat pe soţul tău, necredinciosul, mai degrabă decât pe Domnul tău cel răstignit. Ai acoperit părul unei fecioare cu bucle adăugate, dându-i înfăţişarea unei târfe. Pentru asta am să-ţi ofilesc acuma mâinile, poruncindu-le să recunoască cu măsura propriei lor suferinţe, grozăvia crimei tale. Nu vei mai trăi decât cinci luni, şi apoi te va aştepta Iadul; şi dacă te vei încumeta să te mai atingi o dată de capul Eustochiei, soţul tău şi copiii tăi vor muri chiar de faţă cu tine!» O, surori rătăcite, cât de mare fusese păcatul, şi cât de binemeritată această chinuitoare pedeapsă trupească!”

Nimic mai firesc decât ca stăpâna mea Antonina să înceapă să chicotească la auzul acestei poveşti. Nu avea niciun interes deosebit ca numele acestui sfânt, în speţă Ieronim, să rămână înscris în diptihuri; era de părere că pentru această poveste revoltătoare merita să fie înlăturat fără nicio altă discuţie. Şi dacă mâinile Praetextei au fost într-adevăr veştejite, cum ar mai fi putut oare să atingă capul nepoatei sale? Comunică această remarcă doamnei Chrysomallo, care începu să chicotească la rândul ei, făcându-i semne soţului ei, aflat în nava de dedesubt şi fluturându-şi mâinile dramatic, de parcă ar fi fost şi ele

veştejite. Această frivolitate îl mânie pe episcop. Începu să ocărască pe stăpâna mea şi pe doamna Chrysomallo, pomenindu-le numele, deşi era venetic în oraş: ceea ce ne arătă limpede că un duşman de la Curte îl instigase să predice împotriva lor. Le ameninţă cu excluderea de la împărtăşanie şi o stigmatiză pe stăpâna mea ca pe o văduvă neruşinată, care trăieşte deşănţat, îşi vopseşte faţa şi duce o viaţă veselă, precum marea târfă din Babilon, în loc să poarte straie cernite şi să plângă pentru păcatele ei şi să îngrijească de cei săraci, cum ar trebui să facă o văduvă. Continuă afirmând că stăpâna mea aduce dezonoare Piosului şi Strălucitului Suveran în slujba căruia se află, şi asupra întregului oraş Constantinopol; şi dacă va izbucni o molimă neaşteptată, împrăştiată de peruca oribilă a stăpânei mele şi de zulufii roşii, jegoşi, care atârnă din ea, credincioşii din oraş vor şti cui să mulţumească.

Această lipsă de delicateţe fu prea mult pentru Teodora, care stătuse pe tron, alături de Justinian. Se sculă, se scuză printr-o plecăciune respectuoasă în direcţia lui Justinian şi porni să plece, în jos, de-a lungul navei, urmată de pajii ei, fără să mai aştepte eucaristia sau binecuvântarea. Eticheta cerea ca doamnele de la galerie să se scoale, ca să o însoţească. Episcopul cerea în continuare ca stăpâna mea şi doamna Chrysomallo să fie tunse la piele, asemenea unui ou de struţ. Teodora îi răspunse indirect; căci a-i răspunde direct ar fi fost o insultă adusă lui Justinian, care rămăsese tăcut. Se opri din drum, ca să-i strige lui Ioan de Capadocia, deasupra rândurilor:

— Te rog să-i spui prietenului dumitale elocvent, cu bărbia rasă, că nu este cuviincios ca briciul să predice anatema împotriva pieptenului – şi nici înţelept nu e.

Doamnele coborâră, gălăgioase, de la galerie, iar în biserică rămaseră numai bărbaţii şi eunucii, care ascultară predica până la capăt. Dar auzind zumzetul discuţiei indignate şi agitate care se iscase, episcopul găsi de cuviinţă să-şi încheie argumentaţia, scuzându-se josnic faţă de Clemenţa-sa dacă vorbise cu prea multă sinceritate şi ar fi supărat-o pe prea Casta, Graţioasa şi Frumoasa împărătească, ale cărei glorii nu puteau fi egalate nici de cele mai melodioase versuri ale geniului poeţilor, fie ei creştini, fie păgâni. Episcopul era, într-adevăr, într-o situaţie primejdioasă: el nu ar fi îndrăznit niciodată să rostească o asemenea predică, dacă în particular nu ar fi primit asigurări din

partea unora sau altora, că doamna Chrysomallo şi stăpâna mea sunt în dizgraţia Curţii. În ce priveşte briciul şi pieptenul: aluzia Teodorei urmărea să spună că acest episcop se afla el însuşi în culpă faţă de legea Bisericii, apărând cu bărbia rasă. Iar părul lui fusese pomădat într-o manieră prea puţin cucernică, fiindcă, de fapt, era un tipic filfizon din Ravena. Înainte de sfârşitul zilei, el se şi trezi reîmbarcat pe o mică navă comercială, în drum spre casă, spre Italia. Teodora îi spuse răspicat lui Justinian că rămâne ferm alături de vechile ei partenere, câtă vreme ele sunt loiale tronului, la fel cum îşi păstrează ferm convingerile despre natura unică a Fiului.

Evenimentele acestea produseră mare impresie la Constantinopol şi numele stăpânei mele deveni, în Bazar, subiectul multor povestiri neadevărate, care însă, una peste alta, nu erau compromiţătoare. Povestea ei era acum binecunoscută şi faptul că Teodora o recunoscuse ca prietenă, prin admonestarea publică a unui episcop, îi întări mult poziţia. Totuşi, pentru a o apăra de orice act de violenţă îndreptat împotriva persoanei ei, doi camerieri îi fură ataşaţi ca pază permanentă, ori de câte ori ieşea, fie pe jos, fie cu trăsura; iar când fu trimisă la graniţa persană, ca emisară a Teodorei către Belizarie, în împrejurări pe care le va explica următorul capitol, o însoţi un întreg detaşament de Gardă.

CAPITOLUL VII
BĂTĂLIA DE LA DARAS

Ajuns în punctul acesta, trebuie să relatez pe scurt evenimentele petrecute în Persia, după numirea lui Belizarie la comanda trupelor din Daras. Inexpugnabilul oraş Nisibis, situat la cincisprezece mile mai la răsărit, fusese odinioară principalul punct de frontieră roman. Rezistase cu succes la trei asedii îndelungate, întreprinse de Sapor, cel de-al unsprezecelea Sassanid; după care i-a fost predat paşnic, prin ruşinosul tratat semnat de împăratul Jovian, care a cedat Persiei cinci districte de frontieră. Pentru a înlocui oraşul Nisibis, Anastasie întărise Darasul, care rămăsese în teritoriu roman; dar era nevoie de un avanpost, pentru a-l asigura împotriva unor atacuri prin surprindere. De aceea, Justinian îi îngădui lui Belizarie, la cererea acestuia, să clădească o fortăreaţă la Mygdon, situat la o depărtare de trei mile de Daras, dar numai la câteva sute de paşi de frontieră.

Belizarie studiase arta fortificaţiilor. Aşeză temelia fortăreţei într-o poziţie puternică şi începu să clădească de zor, intenţionând să o termine şi să instaleze acolo o garnizoană, înainte ca persanii să poată întrerupe lucrarea. Zidarii, foarte numeroşi, clădiră în grabă mare, cu sabia la şold, exact cum se zice că reclădiseră evreii, sub Nehemiah, zidurile Ierusalimului, sub privirile geloase ale vecinilor lor, samariteni. Înainte de a începe lucrarea, Belizarie adunase la Daras o mare cantitate de scânduri şi piatră fasonată şi var; şi zidurile fortăreţei, care cuprindeau două pogoane de pământ, se înălţară curând de două staturi de om şi continuau să se ridice repede.

Comandantul persan de la Nisibis înmână imediat un protest lui Belizarie şi trimise o copie şi Comandantului Armatelor Romane din Răsărit, cu o scrisoare de însoţire în care se spunea că persanii nu trec cu vederea această nouă încălcare a clauzelor tratatului cu privire la fortificaţiile de pe frontieră. Dacă lucrările de construcţie nu încetează pe dată, se va vedea nevoit să recurgă la constrângere.

Acest protest fu trimis neîntârziat lui Justinian, care răspunse că nu trebuie ţinut seama de el şi că Belizarie trebuie să primească fără zăbavă întăriri. Întăririle trimise constau dintr-o divizie mixtă, de cavalerie şi infanterie, sub comanda a doi fraţi,

tineri nobili traci, numiţi Coutzes şi Boutzes, care comandaseră împreună trupele staţionate în Liban. Ghinionul voi ca ciocnirea cu persanii să aibă loc într-o zi în care Belizarie zăcea bolnav de malarie în ultimul hal, şi în consecinţă nu era bun de nimic. De fiecare parte nu erau angajaţi mai mult de opt mii de soldaţi în această bătălie, în cursul căreia Boutzes, cu jumătate din cavalerie, se lăsă atras în urmărirea unei mici unităţi inamice, descoperind flancul corpului principal, alcătuit din infanterie. Persanii efectuară un atac concentrat asupra cavaleriei lui Coutzes, pe flancul celălalt, şi o puseră pe fugă, capturând un număr de prizonieri, între care şi pe Coutzes. Infanteria, protejată în fuga ei de cavaleriştii din Regimentul de casă al lui Belizarie, sub comanda lui Ioan Armeanul, se revărsă îndărăt, în fortăreaţă. La căderea serii, Boutzes, întorcându-se cu forţele intacte şi expunând trufaş prada pe care o aducea, află de soarta fratelui său şi se mânie. Ordonă evacuarea fortăreţei, socotind-o aşezată sub o zodie nefavorabilă; şi întreaga forţă romană, infanterie şi cavalerie deopotrivă, se retrase spre Daras, purtându-l pe Belizarie, bolnav, pe o targă. Două zile mai târziu, Belizarie, revenit din delirul febrei, dar încă atât de slab încât abia putea încăleca, îi contraatacă pe persanii care ocupaseră fortăreaţa şi începuseră s-o demoleze. În fruntea cavaleriei sale de casă, care număra o mie de oameni, îi izgoni de pe ziduri; dar Boutzes, care ar fi trebuit să readucă aici infanteria cu materialele şi aprovizionarea necesară pentru a face faţă unui asediu, nu-i putu convinge pe oameni să-l urmeze; fortăreaţa Mygdon fu deci din nou abandonată din lipsă de garnizoană. Persanii o raseră de pe faţa pământului şi se întoarseră, victorioşi, la Nisibis.

Citind rapoartele care îi parveniseră, Justinian conchise că Comandantul Armatelor din Răsărit procedase greşit, trimiţându-i lui Belizarie forţe nepotrivite şi rău comandate şi că Belizarie este singurul soldat care nu-şi pătase reputaţia. De aceea, îl demise pe Comandantul Armatelor şi-l numi în locul său pe Belizarie, care pe vremea aceea avea numai douăzeci şi opt de ani. De asemenea, Justinian trimise la frontieră pe Maestrul Oficiilor, unul din miniştrii săi principali, în îndatoririle căruia intra şi supravegherea poştelor, comunicaţiilor şi arsenalelor din tot Imperiul de Răsărit, precum şi a ambasadelor din străinătate. Acest Maestru al Oficiilor era însărcinat să

reînceapă negocierile de pace cu persanii, dar să le tărăgăneze pe cât se putea de mult, dându-i răgaz lui Belizarie să aducă Darasul, în special, şi toată frontiera, în general, într-o stare de apărare eficientă. Belizarie se folosi de acest armistiţiu pentru a întreprinde un turneu de inspecţie a frontierei, întărind fortificaţiile, recrutând şi instruind trupe noi, adunând depozite de materiale militare. Exista speranţa că redeschiderea ostilităţilor va putea fi evitată, întrucât părea firesc ca, la vârsta de şaptezeci şi cinci de ani, Kobad să prefere o bătrâneţe liniştită grijilor unui alt război major. Dar nu a fost să fie aşa.

Belizarie, care izbutise să adune o armată de douăzeci şi cinci de mii de oameni (dintre care, însă, cel mult trei mii puteau fi socotiţi că vor vădi curaj, fie în atac, fie în defensivă), află curând că o armată bine instruită, de patruzeci de mii de oameni, sub comanda generalissimului persan Firouz, se află în marş împotriva lui. Apoi sosi un mesager persan, cu o comunicare arogantă, adresată lui Belizarie: „Firouz cel cu Panglica de aur va petrece noaptea de mâine în oraşul Daras. Să i se pregătească o baie.”

La care Belizarie răspunse spiritual şi elegant, aşa cum i se potrivea atât de bine: „Belizarie cel cu casca de oţel asigură generalissimul persan că atât camera de sudaţie, cât şi duşul rece vor fi pregătite şi-l vor aştepta”.

Persoana care s-a simţit cea mai jignită de mesajul lui Firouz nu a fost, în mod ciudat, Belizarie, ci băieşul. Era acelaşi Andreas, care odinioară fusese sclavul purtător de ghiozdan al lui Belizarie. Cu câţiva ani mai înainte, la Constantinopol, lui Andreas i se dăduse libertatea şi fusese angajat ca instructor la o şcoală de lupte de pe lângă universitate, până ce veni în Răsărit, pentru a fi din nou alături de Belizarie.

Problema tactică a lui Belizarie era acum aceea a hangiului sărac, de la ţară, care trebuie să pregătească, în termen scurt, un banchet pentru un număr mare de oaspeţi flămânzi: şi anume, cum să facă să ajungă puţin pentru mulţi. Asemenea hangiului, ştia că acest puţin este de calitate inferioară şi, tot asemenea hangiului, rezolvă problema printr-o rânduire atentă a mesei, şi un zâmbet curajos, aşezând în faţă mâncarea cea mai bună şi vinul cel mai bun, şi ţinând în rezervă mâncarea mai proastă şi vinul mai prost. Mâncarea şi vinul mai prost erau infanteria, din care jumătate era alcătuită din oameni de curând

luaţi sub arme. Din cauza timpului scurt pe care-l avusese la dispoziţie, hotărâse nici să nu încerce să-i instruiască pe recruţii aceştia la mai mult decât o specialitate: de aceea optase să-i facă arcaşi, îi echipă cu arcuri lungi, rigide, şi le reglementă solda pe măsură ce le creştea iscusinţa în mânuirea acestei arme; dar tirul lor se mărginea totuşi la ceea ce el numea „a trage la întâmplare”. Nu cerea mai mult decât ca fiecare om să fie în stare să-şi trimită toate cele patruzeci de săgeţi din tolbă la o distanţă de cel puţin o sută de metri, într-un unghi de tragere nu mai mare de zece grade. În faţa unui duşman în formaţie de masă, considera că atâta va fi suficient. Confecţionase o cantitate mare de săgeţi şi continua să-şi ţină artificierii ocupaţi cu forjarea altor vârfuri de săgeată şi cu pregătirea altor cozi de săgeţi. Infanteria instruită anterior fu specializată, de asemenea, într-o singură direcţie, şi anume apărarea unui pod îngust împotriva şarjelor de cavalerie sau de infanterie; le găsi tuturor armură de inele şi lănci de lungimi diferite, instruindu-i să lupte în formaţia de falangă folosită de Alexandru, al cărei front părea zbârlit de lănci, asemenea unui porc spinos. Infanteria semiinstruită fu pusă să se antreneze la aruncarea suliţei.

Mâncarea şi vinul mai bun erau, în această metaforă a hangiului sărac, cavaleria. Temporar îşi împărţi cuirasierii de casă în şase grupuri, pe care le trimise ca unităţi model la cele şase escadroane de cavalerie grea, ca să le stimuleze prin această pildă de unitate instruită: nu îi prezentă ca pe nişte instructori, ci doar ca pe nişte adversari de întrecere în arta tragerii şi eschivării şi manevrării rapide – totuşi, ei deveniră instructori. Avea cu el, de asemenea, două escadroane de cavalerie uşoară, de huni massageţi de dincolo de Buchara şi Samarkand, vechi duşmani ai Persiei. Şi o jumătate de escadron de huni herulieni, a căror tabără de vară se află în Crimeea; erau arcaşi deprinşi să tragă rapid, iar pentru luptele corp la corp, foloseau lănci şi săbii late. Purtau mantii din piele de bivol, pe care erau cusute plăci uşoare de metal, dar nu aveau nicio altă armură de corp. (Cavaleria uşoară este esenţială pentru avanposturi, pe frontieră, socotea Belizarie, dar trebuie sprijinită de o puternică forţă de şoc, alcătuită din cavaleria grea, aşezată în garnizoane nu prea depărtate. Imperiul ducea lipsă de cavalerie uşoară; precum se poate deduce din faptul că atât

hunii herulieni cât şi cei massageţi locuiesc la multe sute de mile depărtare de graniţa romană.)

Belizarie se duse în faţa Darasului, exact dincolo de terenul de paradă, care este mărginit de şanţul de apărare al oraşului. Desenă un sistem întortochiat de tranşee care urma să fie săpat, adânc de şase picioare şi lat de douăsprezece, cu câte un pod îngust la fiecare o sută de paşi. Sistemul, văzut de pe crenelurile fortăreţei, semăna cu forma unei pălării cu borul lat şi calota pătrată, a cărei parte superioară se rezema de marginea depărtată a terenului de paradă. Întrucât urma să aibă loc o bătălie hotărâtă de persani şi cum obiectul ei era ocuparea şi demolarea Darasului, Belizarie îşi putea îngădui să rămână în apărare: şi, într-adevăr, a trece la ofensivă cu trupe ca acelea de care dispunea, ar fi fost o iniţiativă foarte puţin înţeleaptă.

De jur împrejurul spaţiului central sau al intrândului care stătea deschis, adică în cele trei părţi ale sistemului de şanţuri, Belizarie îşi aşeză infanteria; podurile erau apărate de falangele de lăncieri, sprijinite de suliţaşi; arcaşii fură înşiruiţi de-a lungul şanţurilor dintre ele. Şanţurile au fost înzestrate pe toată lungimea lor cu ţepi ascuţite şi de altfel erau prea late pentru a putea fi sărite de cavalerie. În faţă, pe laturi, dincolo de şanţurile înaintate (borul pălăriei) postă cavaleria grea. Podurile de peste şanţuri erau aici ceva mai late, pentru a îngădui mişcări mai rapide. Ca o verigă de legătură între centru şi aripi, aşeză şase sute de huni massageţi, în fiecare colţ al intrândului, gata să tragă, în cruciş, nori de săgeţi asupra duşmanului în cazul în care acesta ar încerca să înainteze împotriva infanteriei, sau gata să pornească în ajutorul oricărei aripi de cavalerie care ar da de greutăţi. Drept rezervă, păstră propria lui cavalerie de casă, regrupată acum din nou într-o singură unitate, şi pe hunii herulieni.

Acestea erau dispoziţiunile pe care le dăduse. La consiliul de război, unde le expusese şi le explicase, fuseseră aprobate în unanimitate. Oamenii erau într-o perfectă stare de sănătate, în ciuda climatului torid, de iulie: epidemia de dizenterie şi celelalte boli, caracteristice căldurii, aproape inevitabile la Daras în această parte a anului, nu izbucniseră. Belizarie dăduse ordine foarte stricte de a se amesteca toată apa de băut cu vin acru, ca să o purifice, şi de a se păstra curăţenia latrinelor şi a bucătăriilor de campanie; şi, îndeosebi, de a nu se îngădui

muştelor să se aciuiască; spunea că Beelzebut, împăratul muştelor, este diavolul principal al distrugerilor şi acolo unde sunt muşte, apar şi bolile. Mai mult decât atât: ordonase ca toate exerciţiile militare să aibă loc dimineaţa, foarte devreme, înainte ca soarele să dogorească; după care oamenii săi dormeau, zi de zi, până la ora prânzului. Seara îi trimitea în marşuri de noapte, pentru a-i păstra într-o condiţie fizică potrivită, ori îi punea să sape. Belizarie nu le îngăduia niciodată oamenilor săi să trândăvească. Şi, în consecinţă, acuma, în preajma bătăliei, se aflau în starea de spirit cea mai potrivită şi nutreau cea mai mare încredere în tânărul lor comandant.

A doua zi după sosirea mesagerului lui Firouz, la răsăritul soarelui, străjile de pe creneluri raportară nori de praf ridicându-se de-a lungul drumului dinspre Harmodius, un sat aproape de Mygdon, în direcţia oraşului Nisibis. Curând, coloanele persane putură fi zărite cu ochiul liber, cum se aşezau în formaţie strânsă, dincolo de bătaia arcurilor romane: infanteria, ascunsă după scuturi imense, ovale, se afla la mijloc, cavaleria pe ambele flancuri. Armata persanilor era apreciată la patruzeci de mii de oameni. Dar Belizarie comentă:

— Există puţini generali în stare să stăpânească patruzeci de mii de oameni, în toiul unei bătălii. Firouz s-ar simţi neîndoielnic mai în largul său dacă armatele noastre ar fi mai apropiate ca număr.

Persanii încercară, prin strigăte provocatoare şi batjocoritoare, să-i determine pe romani să atace, dar aceştia îşi păstrară locul şi tăcerea, şi vreme îndelungată nu se petrecu nimic. Romanii nu se retraseră nici pentru a prânzi, aşa cum obişnuiau – ci li se împărţi la posturile de luptă hrană rece: porc sărat, turte de grâu şi vin. Firouz fusese convins că simpla apariţie a forţelor sale imense îi va înspăimânta pe oamenii noştri şi îi va scoate din minţi, şi că ceasul prânzului va constitui pentru comandanţii mai laşi un pretext pentru a-şi retrage forţele. Nici acum încă nu credea că vor avea loc lupte serioase.

— Aşteptaţi, spunea el. Nu-s decât romani, în curând se vor răzgândi.

Dar nu se petrecu nimic.

Târziu, după amiază, trupele de casă ale unui persan numit Pituazes, care comanda aripa dreaptă, înaintară, călare, împotriva cavaleriei trace a lui Boutzes, care se afla în faţa lui.

Boutzes îi jurase lui Belizarie că în această zi va lupta într-o cooperare loială cu restul forţelor şi că nu se va lăsa atras în nicio aventură personală. După cum se convenise, el se retrase uşor din faţa tranşeelor, atunci când călăreţii lui Pituazes se apropiară. Scopul său era să-i atragă pe persani dincoace, în cursă, şi apoi să se întoarcă şi să-i şarjeze, în timp ce continuau să fie înghesuiţi pe poduri, nedesfăşuraţi cum trebuie. Dar până la urmă persanii nu îndrăzniră să treacă de şanţuri, aşa că Boutzes şi oamenii săi se întoarseră la posturi, chiuind în şa. Persanii se retraseră. Călăreţii persani au arme şi scuturi bogat împodobite, şi îndeosebi tolbe foarte frumoase, şi poartă mănuşi (pentru care oamenii noştri îi batjocoresc), dar nu au coifuri. De asemenea, se folosesc de cravaşe; în bătălie, oamenii noştri nu au ce face cu cravaşele.

În această hărţuială căzură şapte persani şi Boutzes trimise dincolo de şanţuri o grupă, ca să aducă trupurile. Apoi cele două armate stătură alte câteva minute, pândindu-se în tăcere. Se spune că Firouz a remarcat în faţa ofiţerilor din statul său major, că romanii păstrează o ordine remarcabil de bună, dar că va trimite după garnizoana din Nisibis – alcătuită din încă zece mii de oameni – şi, neîndoielnic, sosirea acesteia, în ziua următoare, va avea efectul de a înfrânge încăpăţânarea duşmanului. Atunci un tânăr persan, al cărui nume nu-l cunosc dar, după cum îl arătau veşmintele şi armele, un aristocrat, ieşi în galop pe un cal superb, roib, îndreptându-se spre centrul roman. Cunoştea câteva cuvinte greceşti, şi după ce trase brusc de hăţuri, rosti tare o chemare la înfruntare individuală, angajându-se să ciopârţească orice nobil roman care ar îndrăzni să i se opună.

Nimeni nu acceptă provocarea, căci exista un ordin general ca rândurile să nu fie descompletate, sub niciun pretext. Tânărul continuă să strige şi să-şi vânture suliţa şi să râdă dispreţuitor. Deodată se iscă un murmur dinspre un şanţ lăturalnic, pe partea stângă a poziţiei romane. Un călăreţ veni, aplecat peste gâtul calului, ţâşnind peste un pod; trecu de hunii massageţi din unghiul respectiv, îndreptându-se fără ocoluri spre persan. Persanul observă şarja prea târziu. Încercă să o evite, biciuindu-şi brusc calul, dar lancea îl izbi din plin, în partea dreaptă a pieptului şi-l azvârli peste cap. Căzu, ameţit. Romanul, descălecând în grabă, îi tăie gâtul – de parcă ar fi fost un animal de sacrificiu. Un strigăt puternic se înălţă dinspre armata

romană şi de pe zidurile Darasului, ticsite de orăşeni. Întâi se crezu că eroul este Boutzes, care îl răzbună pe fratele său Coutzes, prins de persani. Dar când învingătorul se întoarse, călare, în pas de voie, peste şanţuri, aducând după el calul persanului, cu mortul azvârlit peste şa, se văzu cine este – curajosul Andreas, băieşul!

Căci Andreas, care avusese îndatoriri puţine şi un caracter energic, luase parte câtăva vreme, fără ştirea lui Belizarie, la exerciţiile matinale de cavalerie, sub comanda lui Boutzes, care îndeplinea acum funcţia de Maestru al Cailor în armata lui Belizarie; şi datorită antrenamentului său de luptător, devenise un combatant formidabil. Belizarie trimise la el un ofiţer de stat major ca să-l felicite şi să-i transmită un dar, care consta dintr-un coif metalic, cu un moţ alb, o lance cu un steguleţ alb şi un colan de aur, dorind să exprime astfel că vrea să-i acorde rangul de sergent în Regimentul său de Cuirasieri de casă. Dar Maestrul Oficiilor, care funcţiona ca mareşal al lui Belizarie, deplânse încălcarea disciplinei – deşi era încântat de succesul lui Andreas,. Trimise un mesaj către toţi comandanţii de escadron în care se spunea că nimeni nu trebuie să mai răspundă vreunei alte provocări la luptă individuală, sub pedeapsa biciuirii grele. Belizarie nu fu de acord cu Maestrul Oficiilor, deoarece ordinul cuprindea o ameninţare ce nu putea fi tradusă în fapt. Un om care ar ieşi călare, ca să accepte o provocare, fie ar fi victorios, şi atunci opinia generală s-ar împotrivi unanim pedepsirii, fie ar fi înfrânt, şi atunci persanul i-ar lua cadavrul, până dincolo de raza de acţiune a bicelor romane.

O a doua provocare se produse foarte curând. Veni din partea unui alt persan, care fusese jignit că primul ieşise din rânduri, încălcând regulile protocolului. Căci în armata persană există în aceste chestiuni un regulament strict: cel ce provoacă, trebuie să fie întotdeauna din familia cea mai nobilă reprezentată în bătălie. Cel de al doilea ieşi deci mai curând ca să restabilească locul de cinste al familiei sale, decât din dorinţa arzătoare de luptă. Nu era un tinerel, ci un bărbat în puterea vârstei; îşi mânuia calul şi armele cu un aer de hotărâre şi experienţă. Nici nu strigă agitat, precum făcuse tânărul pe care îl ucisese Andreas, ci pocni numai din bici, când şi când, cu un strigăt aspru, de „ho, ho”, trecând încet, călare, de-a lungul liniilor romane. La un moment dat, opri calul şi strigă ceva în persană –

se credea că-l invită pe însuşi Belizarie, să iasă să-l înfrunte. Dar când cineva din statul major îi raportă aceasta lui Belizarie, îndemnându-l totodată să accepte provocarea, gândindu-se că victoria lui ar îmbărbăta armata, el răspunse cu dispreţ:

— Dacă doreşte moartea, de ce nu-şi pune ştreangul de gât, de unul singur, în loc de a încerca să mă implice ca accesoriu?

Aşa că multă vreme nu ieşi nimeni pentru a-l înfrunta pe cel de-al doilea provocator. Acesta se întorcea tocmai spre liniile persane, poate chiar uşurat că-şi îndeplinise obligaţiunea de onoare faţă de familie fără nicio consecinţă serioasă, când, la fel ca mai înainte, se iscă brusc un murmur; veni din nou un călăreţ – purtând de astă dată o cască cu un moţ alb şi o lance cu steguleţ alb – şarjând peste pod. Persanul se întoarse, îşi apucă şi mai tare lancea, dădu pinteni calului şi-l întâmpină pe adversarul său în plină goană. Ambele lănci lunecară de pe pieptarele lustruite, de care se izbiră; dar caii, în loc să treacă unul pe lângă celălalt, cum se petrece de obicei în asemenea întâlniri în viteză, se ciocniră, frunte în frunte, cu zăngănit de armuri şi fură azvârliţi îndărăt, lăsându-se pe încheieturile picioarelor din spate. Călăreţii fură proiectaţi înainte şi se ciocniră în văzduh, căzând la pământ împreună, învălmăşiţi. Toţi spectatorii îşi reţinură răsuflarea. Romanul îşi reveni mai repede. Când persanul se ridică în genunchi, îl izbi în faţă, cu pumnul, apoi îl apucă de picior şi-l aruncă, peste cap, în stilul binecunoscut al şcolilor de lupte; şi-l lichidă dintr-o singură izbitură de pumnal. Un răcnet se înălţă din rândurile romanilor de după şanţuri şi de pe ziduri, chiar mai puternic decât cel de adineauri, şi se văzu că, îmbrăcat cu uniforma de sergent al Regimentului de casă al lui Belizarie, cel ce luase asupră-şi onoarea Romei fusese iarăşi Andreas. Persanii se retraseră în tabăra lor, socotind ziua de rău augur; iar romanii înălţară cântecul victoriei şi se retraseră după zidurile Darasului.

Dar Andreas demisionă din rangul de sergent al Regimentului de casă. Făptuise în ziua aceea o mare ispravă, în văzul a şaptezeci de mii de oameni, şi apoi dovedise, prin repetare, că ea se datorase iscusinţei, nu întâmplării: socoti că, oricât ar mai trăi, nu va depăşi niciodată această dublă glorie, care va fi pomenită în veci de veci, la focurile de tabără şi în vinării şi în istoriile scrise ale războiului. De aceea se întoarse la prosoapele, bureţii şi căldările sale, din nou ca simplu băieş, şi nimeni nu-l

mai zări vreodată în armură – cu excepţia unei singure împrejurări, externe, la care mă voi referi la timpul potrivit.

A doua zi, devreme, sosi garnizoana din Nisibis, întărind armata persană până la un efectiv de cincizeci de mii de oameni de toate armele, ceea ce constituia dublul forţelor lui Belizarie. Când află vestea, acesta comentă:

— Oricât de rari ar fi generalii care ştiu să stăpânească o armată de patruzeci de mii de oameni, şi mai rari sunt cei în stare să conducă cincizeci de mii.

Presupunerea lui că Firouz va fi oarecum încurcat de dimensiunile stingheritoare ale forţelor sale, părea a fi justificată. Căci acum armata persană se reorganiză în două linii de bătălie egale, una sprijinind pe cealaltă. Belizarie comentă:

— Soluţie de sergent-instructor. Ar fi putut folosi unităţile din faţă pentru a masca Darasul şi cu restul să lovească în liniile mele de comunicaţie!

Între timp, el şi Maestrul Oficiilor trimiseră împreună o scrisoare lui Firouz, propunându-i să retragă armata persană la Nisibis, în loc de a forţa o bătălie deznădăjduită şi inutilă. Formularea acestei scrisori îi reveni, în cea mai mare parte, lui Belizarie şi ni s-a păstrat o frază caracteristică: „Niciun om, dacă are o judecată cât de cât sănătoasă, nu este încântat să lupte, chiar când a lupta este necesar; şi generalul care deschide ostilităţile poartă o mare răspundere, nu numai faţă de oamenii de sub comanda lui, ci faţă de toată naţiunea sa, pentru nenorocirile şi grozăviile fără de care nu se poate imagina un război”. Maestrul Oficiilor contribui cu un pasaj, în sensul că negocierile de pace sunt pe punctul de a fi reluate de Justinian, al cărui ambasador se află pe drum, venind dinspre Antiohia, dar că o ciocnire la Daras ar pune definitiv capăt tuturor nădejdilor de soluţionare paşnică.

Firouz răspunse că Persia a fost de atâtea ori dezamăgită de declaraţiile paşnice ale ambasadorilor romani, încât răbdarea ei este epuizată: războiul este singurul leac. Niciun tratat de pace nu mai poate fi luat în serios, şi mai ales unul încheiat sub jurământ de un roman.

Belizarie şi Maestrul Oficiilor răspunseră că ei au spus tot ce s-a putut spune în mod onorabil, şi că această corespondenţă va fi prinsă în ziua următoare de drapelul imperial – copiile identice ale propriilor lor scrisori şi ale răspunsului persan – ca o

mărturie, în faţa Dumnezeului creştinilor, că romanii au depus toate eforturile pentru a evita o bătălie inutilă.

Firouz răspunse: „Şi persanii au un Dumnezeu, mai străvechi şi mai puternic decât al vostru şi mâine el ne va conduce nevătămaţi la Daras”.

Belizarie se adresă acum forţelor sale, care fură adunate la un loc, în formaţie, îndărătul şanţului din mijloc. Vorbi cu glas puternic, răspicat şi în cuvinte simple, aşa încât fiecare om îl auzi atât de clar, de parcă ar fi stat de vorbă cu el într-o încăpere; şi vorbi pe un ton familiar, întâi în latina de tabără, apoi în greacă, pentru ca să-l înţeleagă toţi. Le arată că motivul pentru care armatele romane nu i-au bătut în trecut, în mod invariabil, pe persani, inferiori deopotrivă în curaj, armament şi forţă trupească, a fost că disciplina lor lăsase de dorit; şi aceasta este un cusur, uşor de remediat. Dacă fiecare om îşi ascultă ofiţerul, atât în timpul înaintării, cât şi al retragerii, înfrângerea este exclusă. Bătălia trebuie purtată de soldatul de rând de parcă s-ar afla la instrucţie; şi la instrucţie este neîndoielnic mai uşor să asculţi decât să rupi rândurile şi să acţionezi cum te taie capul. Controlul tactic al bătăliei trebuie să rămână în mâinile generalului care comandă, în speţă, Belizarie, şi el a dat ordine clare, alternative, ofiţerilor din subordine, cum anume să acţioneze în cazul uneia sau alteia din variantele posibile ale bătăliei. Soldatul de rând să fie atât de ocupat cu propriile sale arme şi cu păstrarea formaţiei, încât să nu aibă răgaz să facă speculaţii neîntemeiate despre evoluţia generală a luptelor. Trebuie să aibă toată încrederea în inteligenţa încercată şi în loialitatea ofiţerilor. Făcu, de asemenea, o referire ironică la infanteria persană care era numai pe jumătate alcătuită din soldaţi instruiţi.

— Voi, recruţii romani, aţi învăţat într-un răgaz scurt să faceţi bine un lucru, şi anume să trageţi tare şi drept; şi recruţii lor şi-au însuşit o artă militară, şi anume arta de a se piti pe după scuturile lor enorme. Nu sunt decât o gloată de ţărani, aduşi numai pentru a face impresie, asemenea armatelor de pe scenă şi încă înainte de trecerea zilei îl vor încurca grozav pe generalissimul lor. Au suliţi de mână, e adevărat, dar asta nu-i face suliţaşi mai curând decât dacă ar fi înarmaţi cu fluiere şi li s-ar zice îmblânzitori de şerpi!

Din turnul de veghe se dădu semnalul că persanii încep să-şi orânduiască forţele; aşa încât, cu urale zgomotoase la adresa lui Belizarie, parada se puse în mişcare. Cavaleria grea se îndreptă spre postul ei, pe maluri, cavaleria uşoară se aşeză în cele două unghiuri ale intrândului, arcaşii se aliniară iarăşi de-a lungul şanţurilor mai apropiate, falăngile de lăncieri se postară la poduri, cu suliţaşii în spate şi alături de ei. Pharas, căpetenia hunilor herulieni, un om mic de stat, cu picioarele crăcănate, veni încet la Belizarie şi-i zise, în greaca negustorească, aproape de neînţeles, pe care o vorbesc aceşti sălbatici din Crimeea:

— Eu nu lovesc persani, nu mult, aici, sub ziduri înalte: trimite mine după deal în stânga, departe. Mă ascund după deal. Când persani venit, eu grăbesc în spatele lor; eu şarjat, trag, trag.

Belizarie se uită drept în ochii lui Pharas, care-şi coborî privirea. Era evident că Pharas se îndoia de deznodământul bătăliei şi voia să se menţină într-o poziţie în general, neutră; şarja lui finală se va îndrepta împotriva acelei părţi care i se va părea că este pe punctul de a pierde bătălia. Belizarie băgă de seamă că degetul lui Pharas sângera de la o mică zgârietură; de aceea îi apucă repede degetul, deşi se aflau încălecaţi, genunchi lângă genunchi şi, luându-l în gură, îl supse. Apoi zise:

— Ţi-am mâncat sângele, Pharas: vei fi *anda* al meu, fratele meu de sânge. Du-te acum, dragă Pharas, *anda* al meu şi fă cum spui. Ascunde-te după dealul acela şi şarjează-i pe persani, dar nici prea devreme, nici prea târziu.

Pharas se plânse, jeluindu-se:

— Mi-ai mâncat sângele, acum dă-mi-l pe al tău, *anda!*

Căci datorită acestei acţiuni unilaterale, se afla (potrivit superstiţiei hunilor) sub puterea magică a lui Belizarie. Dar Belizarie răspunse:

— După ce vei fi şarjat, ai să mănânci până te saturi. Dar acum nu am sânge care să-mi prisosească, *anda*.

Aşa că Pharas se trezi legat de Belizarie şi nevoit să-i fie loial.

Persanii rămaseră pe poziţii toată dimineaţa, până ce auziră dinspre întărituri goarnele, dând semnalul ca distribuitorii de raţii să vină şi să aducă prânzul la şanţuri. Când Firouz socoti că distribuirea mesei este pe punctul de a începe, lansă atacul. Ostaşii persani sunt învăţaţi să mănânce târziu după amiază şi în consecinţă nu sunt flămânzi până la ceasul la care soarele coboară pe cer, în vreme ce pofta romanilor se stârneşte odată

cu sunetul goarnei de amiază. Belizarie prevăzuse acest atac de amiază şi-şi sfătuise trupele să-şi umple pântecele la masa de dimineaţă; aşa că luptară nu mai puţin bine. Cavaleria persană înaintă până în bătaia arcurilor cavaleriei romane de pe aripi, şi începu să tragă; şi un mare număr de arcaşi pedeştri pătrunse, de asemenea, în intrând şi începu să tragă nori de săgeţi asupra infanteriei romane şi asupra cavaleriei uşoare, din unghiurile şanţurilor. Aceşti arcaşi pedeştri înaintară în linii paralele, cu un singur pas distanţă între rânduri. Îndată ce omul din capul unui rând îşi slobozea săgeata se trăgea un rând îndărăt, ajungând apoi abia treptat din nou în capul rândului; în felul acesta se menţinea un şuvoi continuu de săgeţi. Depăşeau de departe numărul propriilor noştri arcaşi, dar sufereau trei mari dezavantaje. În primul rând, arcurile rigide pe care le foloseau recruţii lui Belizarie aveau o bătaie mai mare decât arcurile uşoare ale lor; apoi, vântul bătea dinspre apus, aşa că săgeţile lor pierdeau din viteză şi cădeau prea scurt; şi, în sfârşit, asupra lor se trăgea şi din faţă şi din ambele părţi, iar ei erau destul de îngrămădiţi pentru ca tragerea la întâmplare a romanilor să le producă pierderi. Presiunea trupelor proaspete din spate îi forţa să înainteze mai adânc decât doreau şi, în ciuda faptului că asta îi aducea mai aproape, aveau pierderi mai mari. În acelaşi timp, o încercare cam nehotărâtă a suliţaşilor persani de a captura două poduri, eşuă; suliţaşii noştri îi izgoniră. Dar, cam după un ceas sau două, ambele părţi epuizându-şi proiectilele, de-a lungul întregii linii se dezlănţuiră bătălii deznădăjduite în dreptul podurilor, cu lancea şi cu suliţa, şi avură loc încercări de trecere a şanţurilor, peste poduri improvizate din scânduri. Belizarie frânse cu cavaleria descălecată – şi anume cu escadronul din dreapta al hunilor massageţi, rechemaţi acum dincoace de şanţ – o acţiune primejdioasă a inamicului.

Până la urmă, atacatorii obţinură, pe partea stângă, o uşoară superioritate asupra tracilor lui Boutzes. Forţară unul dintre poduri şi izbutiră să se desfăşoare pe partea cealaltă. Trupele inamice, angajate în acţiunea de aici, erau auxiliari sarazini, încălecaţi pe cai foarte buni, ei înşişi foarte sălbatici. Boutzes luptă cu vigoare, dar deznodământul rămase incert, până ce escadronul din stânga al hunilor massageţi care, asemenea escadronului din dreapta, fusese rechemat dincoace de şanţ, veni galopând în ajutorul tracilor. Fuseseră tocmai aprovizionaţi

suplimentar cu săgeţi persane, strânse de pretutindeni, în mare grabă, de o mulţime de băieţi din oraş, care le legau apoi câte patruzeci la un loc. Sarazinii fură împinşi îndărăt, peste şanţ, cu pierderi grele, şi nu avură vreme să-şi refacă formaţia, căci acum Pharas, cu jumătatea de escadron de huni herulieni, îi şarjă pe neaşteptate, din spate, venind de după deal. Se spune că în ziua aceea, în raport cu numărul lor, oamenii lui Pharas făcură mai multe ravagii în rândurile inamicului, decât oricare altă unitate angajată pe câmpul de bătălie. Îşi folosiră săbiile late şi, prinsă între ei pe de o parte, tracii lui Boutzes şi hunii massageţi pe de altă parte, cavaleria persană de pe această aripă pierdu trei mii de oameni. Supravieţuitorii se traseră îndărăt, către corpul principal; dar Boutzes nu avea instrucţiuni să-i urmărească şi se întoarse, la şanţul său, respectând ordinele primite.

Belizarie rechemă imediat hunii massageţi şi oamenii lui Pharas. Îl îmbrăţişă pe Pharas şi completă ceremonialul de frăţie de sânge, îngăduindu-i lui Pharas să sugă o julitură de săgeată, de pe dosul mâinii sale. Acum era nevoie arzătoare de aceşti luptători grozavi pe flancul celălalt, unde Firouz trimisese tocmai „Nemuritorii” – corpul regal de cavalerie grea, care număra zece mii de oameni – ca să frângă, cu orice preţ, apărarea. „Nemuritorii” izbutiră să forţeze două poduri. Cavaleria noastră angajată aici, alcătuită în cea mai mare parte din armeni, se retrase încet, deplasându-se în diagonală, spre dreapta, conform instrucţiunilor. Manevra aceasta lăsă un câmp gol şi curat, potrivit pentru o contra-şarjă romană, dinspre centru. Escadronul din dreapta al hunilor massageţi, acum reîncălecat şi reunit cu ceilalţi massageţi, proaspăt întorşi din bătălia victorioasă de pe aripa stângă, şi cu herulienii lui Pharas şi cu incomparabilul Regiment de casă al lui Belizarie, porniră în trap şi trecură apoi în galop. Atât de mare fu vigoarea acestei şarje, care îi prinse pe persani din flanc, încât tăie drept prin coloană, frângând-o în două părţi inegale.

Pe această aripă comanda generalul persan Baresmanas, cel cu un singur ochi, un văr al regelui Kobad. Călărea liniştit, cu statul său major, în spatele a ceea ce credea a fi o urmărire victorioasă a aripei drepte, frânte, a romanilor, când deodată, din partea în care era chior, auzi strigăte sălbatice şi ţipete, iar hunii massageţi năvăliră peste el, cu lăncile lor scurte, groase şi

cu săbiile late şuierând. Hunii aveau motive temeinice pentru a-l urî pe Baresmanas, căci el fusese cel ce le luase păşunile din Orientul îndepărtat. Drept răzbunare, călătoriseră multe sute de mile ca să se înroleze în armata romană. Căpetenia lor, Sunicas, atacă cu lancea pe purtătorul Marelui Drapel, aflat la câţiva paşi în faţa lui Baresmanas şi-l nimeri în coastă, sub braţul ridicat, aşa că drapelul de culoarea carminului cu „Leul şi Soarele” brodate pe el, se înclină brusc şi căzu. Un strigăt de mânie şi de alarmă iscat din spate, îi opri pe „Nemuritorii” din faţă; întorcându-şi privirile, văzură că Marele lor Drapel s-a prăbuşit; năvăliră îndărăt, spre a sări în ajutor. Dar era prea târziu. Sunicas, beat de victorie, îl căută el însuşi pe Baresmanas şi-l ucise, izbindu-l cu lancea în coastă; văzând aceasta, persanii din spatele său se întoarseră şi o rupseră la fugă. Principalul corp al „Nemuritorilor” era împresurat, căci oamenii îşi reveniseră şi acum luptau iarăşi cu dârzenie; şi, înainte de sfârşitul zilei, căzură nu mai puţin de cinci mii dintre aceşti persani nobili,

Curând, centrul persan, lipsit de apărare, se frânse şi porni şuvoi îndărăt, spre Nisibis; recruţii infanteriei persane confirmară opinia negativă a lui Belizarie, azvârlindu-şi scuturile mari şi suliţele în clipa în care principalul corp roman se repezi în urmărirea lor. Recruţii romani, deşi instruiţi numai în mânuirea la întâmplare a arcului, ridicară suliţele căzute şi se jucară de-a suliţaşii; rândurile persane erau într-o asemenea debandadă, încât până şi acest tir stângaci le prefăcu retragerea în derută şi masacru.

Dar Belizarie nu îngădui ca urmărirea să fie împinsă dincolo de o milă sau aşa ceva, căci era un principiu al său, de totdeauna, că un duşman înfrânt nu trebuie urmărit până e adus la disperare – ceea ce fusese şi una dintre maximele lui Iuliu Caesar. În felul acesta el păstră victoria neîntinată. Pentru prima oară de mai bine de o sută de ani, romanii învinseseră în mod hotărâtor o armată persană; şi se luptaseră în mare inferioritate numerică. Marele Drapel al lui Baresmanas, pătat de sânge, fu ridicat de pe câmpul de bătălie şi Belizarie îl trimise lui Justinian, odată cu mesajele împodobite cu lauri, vestind victoria.

Vreme îndelungată, armata persană nu-şi mai reveni din surpriză şi ruşine. Până la sfârşitul anului, pe această porţiune a graniţei nu mai avură loc decât hărţuieli, deoarece Belizarie nu putea risca un atac împotriva oraşului Nisibis, şi nici măcar o

încercare de a reclădi fortăreaţa Mygdon. În ce-l priveşte pe Firouz, Kobad îl acuză de laşitate şi-i luă panglica de aur din păr, care fusese însemnul rangului său înalt.

Să vă mai spun câte ceva despre huni. Sunt mai multe seminţii între ei, şi ocupă întreg teritoriul sălbatic aşezat la nord de imperiile roman şi persan, de la munţii Carpaţi şi până departe, în China. Există huni albi, şi huni massageţi, huni herulieni, huni bulgari şi tătari şi încă mulţi alţii. Toţi au, îndeobşte, aceleaşi obiceiuri, cu excepţia celor herulieni, care, de curând, au trecut la creştinism. Hunii sunt de culoarea grâului, au ochii oblici, adânciţi, (mereu înroşiţi de vânt şi de nisip), nasuri mici, obraji rotofei, păr negru, moale, pe care-l poartă ras în faţă, împletit la urechi şi atârnând lung pe spate, tigve turtite, braţe puternice, picioare scurte, răsucite spre înăuntru. Navighează prin deşert precum marinarii pe mare, în caravane lungi, alcătuite din căruţe cu coviltire negre. Caii lor pot galopa douăzeci de mile fără a se opri şi parcurg într-o singură zi o sută de mile. Pe unele căruţe leagă coşuri mari de răchită, acoperite cu pâslă neagră, în care pun toată avuţia lor gospodărească; şi pe altele leagă corturi în formă de clopot, din acelaşi material, care constituie de fapt singurul lor cămin. Se mută de la o păşune la alta, pe măsură ce se schimbă anotimpul; într-un an sunt în stare să străbată o distanţă egală cu cea de la Constantinopol la Babilon şi îndărăt. Fiecare trib şi fiecare clan din fiecare trib îşi are propriile sale păşuni, moştenite. Cele mai multe dintre războaiele lor izbucnesc datorită unor certuri pentru dreptul la păşunat. Vara îşi întorc faţa spre nord, urmând cintezoiul zăpezilor; iarna se întorc înspre sud. Nu ară pământul, dar obţin cereale fie prin schimb, fie ca tribut al vecinilor aşezaţi. Principala lor băutură răcoritoare este laptele de iapă, pe care ei îl numesc *kosmos* şi pe care-l beau fie proaspăt, fie ca lapte acrit, fie ca zer, fie ca ameţitorul *kavasse*. Au oroare de apa curată. Mănâncă orice fel de carne, dar îşi procură singuri numai vânat sau carne de cal, căci porcul sau boul ar muri în vânturile necruţătoare ale stepelor prin care hălăduiesc. Conservă carnea uscând-o la soare şi vânt, fără sare. Popoarele civilizate îi detestă, pentru că ei consumă carne de cal.

Hunii poartă bonete din piele de vulpe, iar pentru a păstra căldura, îmbracă iarna două mantale lungi, una cu blana întoarsă în afară, cealaltă, cu blana înăuntru. Rangul unui om este indicat de soiul de blană pe care-l poartă: oamenii de rând poartă piei de câine sau de lup, dar nobilii, de samur. Nădragii lor sunt din piele de capră. Poartă pe pumn şoimi, cu ajutorul cărora vânează o mare cantitate de gâşte bătrâne şi de alte sălbăticiuni. Celălalt sport de frunte al lor este lupta de pe cal. Sunt foarte certăreţi; când doi bărbaţi se bat, un al treilea nu îndrăzneşte niciodată să intervină pentru a-i despărţi, nici măcar fratele sau tatăl unuia dintre cei doi. Omorul este pedepsit cu moartea (afară de cazul în care ucigaşul era beat în clipa în care a comis fapta), la fel şi dezmăţul trupesc, adulterul, furtul, urinatul peste focul de tabără şi chiar şi infracţiuni mai mici, afară de cazul în care sunt făptuite în afara clanului sau a confederaţiei de triburi; în afară, totul este permis. Veşmintele lor personale sunt foarte jegoase şi nici ei nu se spală, în schimb îşi mânjesc feţele cu seu de cal. Se închină cerului albastru şi folosesc vrăjitori; de teama spiritelor rele, omul bolnav nu poate fi vizitat de nimeni, afară de servitorii săi. Sunt îngroziţi de tunet şi de fulger, iar în timpul furtunilor se ascund în corturi. La ei, căsătoria se înfăptuieşte prin captură sau prin mimarea capturii, iar fiul moşteneşte toate nevestele tatălui, cu excepţia mamei sale. Armele lor, precum am mai spus, sunt arcuri uşoare, săgeţi, lănci groase şi săbii late, încovoiate. În bătălie, bărbaţii mai nobili poartă haine de piele, acoperite în faţă cu plăci de metal; dar nu şi în spate, pentru că asta se consideră laşitate. Vorbesc într-o limbă aproape neinteligibilă, ciripind ca păsările.

În cea mai mare parte a timpului, trăiesc în neînţelegere şi harţă, trib cu trib şi clan cu clan, dar câteodată, câte un nobil de sine stătător se ridică, devenind prinţ şi având multe clanuri în subordinele sale; este numit Han. Când se ridică un asemenea Han, cele două imperii trebuie să se ferească de incursiunile hunilor de peste graniţă.

Atâta, deci, despre huni.

CAPITOLUL VIII
BĂTĂLIA INUTILĂ

Această victorie a prilejuit călătoria stăpânei mele, Antonina, la Daras: împărăteasa Teodora o trimise la Belizarie, cu o scrisoare de felicitări personale şi cu daruri. Precum era firesc, şi împăratul Justinian trimise o scrisoare şi daruri, fără a şti însă că Teodora procedează la fel, deoarece ea nu-i făcuse această confidenţă. Cele două misiuni navigară independent una de alta. Darurile lui Justinian constau dintr-o togă de ceremonie, superb brodată cu fir de aur şi perle; o carte de rugăciuni, ilustrată, legată în fildeş sculptat; o relicvă valoroasă – strachina autentică, de cerşetor, a Sfântului Bartimeu cel orb, căruia, după evanghelistul Marcu, Mântuitorul îi redase vederea. Această strachină, care ajunsese la Justinian din tezaurul unei mânăstiri desfiinţată de curând pentru imoralitatea ei, era din lemn de măslin, care, din cauza vechimii, dobândise o culoare argintiu-cenuşie. Nu era împodobită cu metale preţioase şi pietre, cum sunt de obicei aceste relicve, ci era o simplă strachină de cerşit, de felul celor pe care cerşetorii le mai folosesc şi acum, stând sub porticul bisericilor sau în pieţe. De jur împrejurul buzei fuseseră încrustate cândva, nu se ştie când, cuvintele greceşti „Sărăcie şi Răbdare”. În epistola scrisă de mâna lui Justinian, se aduceau mari elogii iscusinţei lui Belizarie, vădită în bătălie, şi loialităţii lui faţă de cauza imperială şi era încurajat să-şi repete faptele glorioase, cu binecuvântarea lui Dumnezeu, dacă persanul păgân va îndrăzni vreodată să ne mai violeze frontierele, dar în acelaşi timp Justinian îl sfătuia să cruţe, pe cât îi va fi cu putinţă, numărul de oameni combatanţi; câtă vreme continua să stăruie lipsa de soldaţi, îndemnul la răbdare, încrustat pe sfânta relicvă, trebuia respectat întocmai.

Justinian încredinţă această solie lui Narses, şambelanul Curţii. În dreptul Lesbosului, corabia în care naviga acesta o depăşi pe cea în care ne aflam noi, stăpâna mea şi cu mine, şi Narses o invită politicos să-şi unească forţele cu ale lui. Narses avea o statură de pitic şi era de o sluţenie respingătoare: băştinaş din Armenia persană, avea renumele de a fi cel mai deştept om din Constantinopol şi era, fireşte, eunuc. Stăpâna mea, jucăuşă, pentru a mai uşura plictisul călătoriei de trei săptămâni, începu să-l necăjească pe Narses, cum că e

„trădător al sexului său”. Am auzit-o, fără să vreau, şoptindu-i într-o seară cameristei ei, Macedonia:

— Nu vădeşte niciuna din trăsăturile obişnuite ale eunucilor – înclinaţie spre lux, sentimentalism, fire fricoasă şi religiozitate speculativă. Nu-şi exprimă dorinţa de a pieptăna frumosul meu par castaniu, sau de a-mi dezmierda picioarele gingaşe, şi nici nu pare să-mi invidieze frumuseţea chipului: ceea ce este, între toate, trăsătura cea mai pregnantă la eunuci. (Am omis să menţionez că stăpâna mea era apreciată – şi nu numai în virtutea costisitoarelor înfrumuseţări, rezultate de pe urma migalei mâinilor peruchierului, pedicuristului, manicuristului şi tuturor celorlalţi din această branşă, cât mai ales datorită propriilor ei daruri – ca una dintre primele trei frumuseţi feminine din Constantinopol; primul loc fiind, fireşte, de neatins, căci era rezervat împărătesei.) Narses discută concret despre problemele apărării graniţei, despre recrutări şi despre intendenţă; şi când se adresa escortei de Gărzi, dădea ordine limpezi, categorice, imitând foarte bine intonaţia şi vocea militarilor, ceea ce stârnea un zâmbet uşor al stăpânei mele. Zâmbetul ei îl jigni, ceea ce el îi spuse pe faţă.

Ei bine, noi, eunucii, constituim o trăsătură de frunte a civilizaţiei romane de Răsărit, şi jucăm un rol foarte folositor în viaţa ei. Istoria vieţii mele n-a fost obişnuită – în fapt, cei mai mulţi eunuci sunt importaţi de tineri de pe ţărmurile Mării Negre, cam de prin Colchida, şi sunt instruiţi într-o şcoală specială a Palatului, în toate amănuntele Administraţiei de stat Imperiale, care este aproape în întregime dominată de eunuci. Împăraţii noştri şi-au însuşit iniţial de la curtea persană principiul că eunucii, nefiind eligibili în funcţii supreme şi nici în stare de a întemeia familii primejdios de puternice, pot fi onoraţi fără riscuri cu încrederea regală şi folosiţi ca un bastion împotriva conspiraţiilor de nobili puternici, care ar putea ţinti uzurparea tronului. În general, eunucii devin funcţionari mai blânzi, mai loiali şi mai harnici decât colegii lor cu sâmburele intact, şi minuţiozitatea lor în chestiunile cotidiene – nu contest că sunt minuţioşi – este o puternică forţă conservatoare. De aceea în familiile de clasă mijlocie, bogate, care au destui feciori pentru a continua stirpea, a devenit de mult obicei să se castreze câte unul dintre cei mai tineri, deliberat, în vederea pregătirii sale pentru o carieră rodnică în Administraţia de stat.

De asemenea, fiii bastarzi ai împăraţilor, sau cei ai fiilor şi fiicelor lor, sunt castraţi în mod sistematic, pentru a face din ei cetăţeni folositori şi pentru a preîntâmpina eventualele lor aspiraţii la tron. Eunucii nu sunt excluşi nici de la preoţie, cum fusese cazul la toate ordinele preoţeşti din vremurile păgâne, cu excepţia preoţilor din Atlis ai Mamei Cybele. Însuşi patriarhul oraşului este acum adeseori unul dintre ai noştri.

Astfel, a fi eunuc înseamnă, cel puţin pe plan social, mai degrabă un avantaj decât un dezavantaj, ceea ce reiese şi din compararea preţurilor pe piaţa de sclavi. Preţul unui sclav de casă eunuc este de trei ori cât cel al unuia nevătămat; şi este numai cu ceva mai scăzut decât cel al unui medic de casă experimentat sau al unui artist iscusit. Eunucul este însă numai rareori un om fericit, deoarece, îndeobşte, operaţia se efectuează înainte de vârsta pubertăţii şi, în consecinţă, el îşi imaginează, în taină, că a fi un bărbat întreg înseamnă ceva foarte bun; dacă nu de altceva, măcar pentru că bărbaţii întregi sunt în situaţia de a-i batjocori pe eunuci, jurând că ar prefera să fie orbi sau muţi sau surzi, sau chiar toate trei laolaltă, decât să se lipsească de dulcele şi sănătosul act al dragostei. Fireşte eunucul are gata pregătit răspunsul la asemenea lăudăroşenie, şi anume că sexul este în fapt o nebunie, care nu aduce nimănui prea mult noroc. Dar în taină, mărturisesc şi eu, eunucul e în stare să-l pizmuiască pe bărbatul care poate să ducă o femeie la pat şi acolo să-i facă mai mult decât să o îmbrăţişeze pur şi simplu ca pe o soră şi să-i sărute, neprihănit, ochii.

Stăpâna mea Antonina mi-a spus odată:

— În ce mă priveşte, dragul meu Eugeniu, dacă nu aş fi femeie, aş vrea să fiu mult mai degrabă eunuc decât bărbat; căci bărbaţilor le vine extrem de greu să găsească în materie de sex o cale medie, între dezmăţ şi ascetism. Faptul că noi, femeile, suntem privite cu atâta suspiciune de către Biserică şi că de pe amvoane se predică atât de caraghios împotriva noastră, înfăţişându-ne ca pe nişte ispititoare şi nimicitoare, l-am înţeles întotdeauna ca pe o mărturisire indirectă a invidiei nutrite de bărbaţi faţă de echilibrul femeilor. Eunucul se bucură într-o anumită măsură de acest echilibru şi s-ar bucura de el din plin, dacă nu i-ar batjocori acei fericiţi-nefericiţi întregi la trup. În legătură cu asta, Eugeniu, să ţii seama de fabula lui Esop despre vulpea care şi-a pierdut coada într-o capcană şi care apoi a

încercat să-şi convingă semenii, adică vulpile celelalte, cât de convenabilă este această mutilare. Ele o batjocoriră, spunându-i că a ajuns la această părere numai pentru că ea însăşi fusese mutilată. Despre Esop se spune că ar fi fost un sclav eunuc, cum eşti şi tu. Eu conchid că morala cuprinsă în această fabulă nu este cea luată îndeobşte ca atare, şi anume că celui nenorocit îi place să-i vadă şi pe ceilalţi la fel – cum se petrece bunăoară cu călugării care, depunând jurăminte severe, şi-au pierdut libertatea şi încearcă să-şi convingă prietenii vechi să procedeze la fel. Nu, morala constă mai degrabă din evidenţierea imposibilităţii de a conchide logic dacă bărbaţii sunt mai fericiţi în sau fără deplinătatea puterilor lor trupeşti. În ce mă priveşte, mă simt fericită că sunt femeie şi că această discuţie nu mă atinge personal, în niciun fel.

Stăpâna mea îi spuse şi lui Narses aproximativ aceleaşi lucruri. El răspunse la tachinările ei cu cumpătare şi-i relată povestea vieţii sale, din care reieşi de ce anume este nemulţumit de starea lui trupească. La unsprezece ani fusese făcut prizonier, într-o bătălie, şi la acea vârstă fragedă ucisese un om cu săbiuţa lui – căci se trăgea dintr-o binecunoscută familie de militari din Armenia. Zicea că urăşte munca de birou şi speră să-l convingă într-o zi pe împărat să-i încredinţeze un comandament militar; toată viaţa studiase intens strategia şi tactica şi, dacă i s-ar acorda odată prilejul, credea că într-o bună zi i s-ar aduce şi lui asemenea daruri regeşti, ca acelea pe care le duce acum el lui Belizarie, sau poate chiar altele şi mai mari!

Este ştiut că aproape fiecare om de pe lumea asta este nemulţumit cu meseria sau cu profesiunea lui. Fermierul ar vrea să fie împărat, împăratul ar vrea să sădească verze; costelivul căpitan al navei comerciale îl invidiază pe proprietarul borţos al vinăriei – care, la rândul său, îi întoarce invidia, nemulţumit de viaţa sa sedentară. Dar este înţelept să nu râzi de oamenii aceştia când dau glas nemulţumirii lor, în chip de confidenţă: stăpâna mea învăţase de prima dată să se poarte astfel, cu tact, încă din zilele de odinioară, de pe când lucra la club. Aşa că se prefăcu a-şi da seama că greşise atunci când îi vorbise lui Narses ca unui oarecare eunuc paşnic de prin Colchida şi vădi simpatie faţă de nemulţumirea lui. Declară că dacă vreodată va fi răsplătit, prin numirea într-un înalt post militar, pentru marile servicii pe care le adusese statului, ea va fi prima să-l felicite şi

să-i dorească succes. Cât mai dură călătoria, se împăcară bine; şi Narses deveni un bun prieten al ei. O ceartă şi o împăcare sunt un preambul mai favorabil al prieteniei decât multe altele. Dar vă puteţi imagina că stăpâna mea nu putea lua ambiţiile lui militare prea în serios, chiar şi după ce el dovedi, prin discuţiile cu cei doi căpitani de Gardă care comandau escorta lui şi a ei, că are mai multe cunoştinţe în domeniul teoriei militare decât ei. Căci deşi putea fi adevărat că la vârsta de unsprezece ani ucisese cu săbiuţa lui un om, asta se petrecuse cu patruzeci şi nouă de ani în urmă, şi de atunci încoace abia dacă scosese piciorul din palat unde, vreme îndelungată, până ce nu i se desăvârşise educaţia, lucrase la un război de ţesut, în compania femeilor palatine.

Prima parte a călătoriei o făcurăm pe mare, într-o navă de război cu trei rânduri de vâsle. A fost un drum plăcut, dar fără de evenimente; trecurăm prin dreptul obişnuitelor dealuri verzi şi oraşe albe. Când, în sfârşit, debarcarăm la Seleucia şi ajunserăm pe uscat la Antiohia, am rămas încântat, văzând cât de repede se reparaseră ravagiile cutremurului: era iarăşi scumpa, agitata, lutoasa, vechea noastră Antiohie. Narses şi stăpâna mea au fost musafirii Senatului local şi ai oficialităţilor facţiunii Albastre, care se purtară extrem de amabil cu stăpâna mea – şi ea cu dânşii. Apoi o luarăm pe drumul pavat, înspre Zeugma, vestit pentru podul său de vase, aşezat la distanţă de o sută douăzeci de mile; de unde mai sunt de străbătut două sute de mile, printr-o regiune în cea mai mare parte fertilă, udată de patru afluenţi principali ai Eufratului, până la Daras şi la frontieră. Călătorirăm în cabriolete de poştă şi căldura ni se păru foarte obositoare, în ciuda umbrarelor şi a căluţilor cu pas vioi. De la Edessa, unde ne oprirăm două zile, trimiserăm călăreţi repezi, ca să ne vestească apropierea.

Protocolul prescria ca la Daras scrisorile să nu fie înmânate nemijlocit lui Belizarie (or Maestrului Oficiilor, care era de asemenea onorat printr-o epistolă a împăratului), ci oamenilor lor de casă. Stăpânei mele îi păru foarte rău, deoarece cunoştea conţinutul scrisorii Teodorei, care fusese doar scrisă în prezenţa ei. Ar fi dat mult să poată urmări chipul lui Belizarie, în timp ce o citea. Scrisoarea glăsuia precum urmează:

„Teodora Augusta, soţie a lui Justinian, către Ilustrul patrician Belizarie, Comandant al Armatelor victorioase din Răsărit: salut.

Veşti au ajuns la regescul meu soţ, împăratul, şi la mine însămi, despre binemeritatul tău succes în faţa persanilor. Numele tău este pomenit acum laolaltă cu cel al eroilor din trecut şi noi te lăudăm, pentru că ne-ai adus mari foloase, şi-ţi dorim tot binele. Două dintre darurile împăratului, strachina şi cartea de rugăciuni ţin seama de firea ta religioasă, iar cel de al treilea, toga, este o anticipare a preţuirii ce ţi se va acorda la Curtea noastră, când te vei întoarce de la datorie şi victorii. Se cuvine deci – căci darurile unei Doamne, către cineva din suita imperială, trebuie să fie complimentare cu cele ale stăpânului ei – să-ţi trimit trei alte daruri, pe care le vei primi din mâna Doamnei Dormitorului nostru, care se bucură de deplina noastră încredere, daruri care îţi vor pricinui plăceri de cu totul altă natură. Primul dintre aceste daruri l-am ales pentru că poartă însemnul casei tale şi, afară de asta, este cel mai grozav, din soiul său, de pe toate domeniile noastre; cel de al doilea îl trimit pentru că prada ta te va fi făcut să ai nevoie de el; în ce-l priveşte pe al treilea, este un dar mai preţios decât nestematele şi vei atrage asupra ta marea noastră nemulţumire dacă, trufaş, îl vei refuza. Căci este o caracteristică a Teodorei să ofere, din gratitudine, întotdeauna ce are mai bun. Rămâi cu bine!”

Belizarie trimise vorbă că reprezentanţii Maiestăţilor-lor sunt bineveniţi şi chiar îi primi, pe Narses şi pe stăpâna mea, în sala de judecată, răcoroasă, boltită, în care împărţea de obicei dreptate şi unde acorda zilnic audienţe subalternilor şi aliaţilor săi. Narses fu introdus primul, ca emisar al împăratului. Se pare că Belizarie îl primi amabil, interesându-se întâi de sănătatea stăpânului său regesc şi a stăpânei sale şi a principalilor senatori, şi cerându-i apoi ştiri despre evenimentele din oraş şi din imperiu. Băură împreună o cupă de vin, pe estrada tribunalului, şi Narses îi puse întrebări iscoditoare despre amănuntele bătăliei. Belizarie răspunse, dar nu într-o doară, ca unui oarecare eunuc din Palat, ci atent şi în amănunt, cumpănind fiecare cuvânt. Narses voia să ştie de ce i-a descălecat Belizarie temporar pe hunii massageţi, ca să apere şanţul din mijloc. Belizarie răspunse:

— Pentru că atacul fusese formidabil şi pentru că nimic nu-i stimulează mai mult pe pedestraşii aflaţi la strâmtoare („oamenii de dârvală”, cum li se zice câteodată cu dispreţ, din pricina îndatoririlor umile care le revin), decât atunci când îşi

văd camarazii de pe cai renunţând, cu nobleţe, la posibilitatea de a fugi, trimiţându-şi caii ceva mai îndărăt, sub paza unor grăjdari, şi luptându-se şi ei odată corp la corp, pe propriile lor picioare.

Apoi i se înmânară lui Belizarie darurile împăratului, pe care le admiră, mulţumi pentru ele şi, curând, Narses se înclină şi se retrase.

Între timp, stăpâna mea Antonina şedea în anticamera de la capătul sălii, iar Rufinus, care devenise acum purtătorul de drapel al lui Belizarie, căuta să fie foarte atent cu dânsa. Dar la observaţiile lui politicoase ea răspunse confuz, la întâmplare, deoarece pentru prima oară în viaţă nu se simţea la largul ei. Când Teodora şi stăpâna mea discutaseră chestiunea la Palat, Antonina păruse firească şi sigură; dar acum, când se ridică să dea urmare chemării în sala de judecată, genunchii îi tremurară şi limba i se uscă în gură.

Se opri la mijlocul sălii şi făcu semn Gărzilor să aducă în faţă primul dintre cele trei daruri ale Teodorei – un armăsar murg, înalt, focos, de trei ani, cu o pată albă pe frunte şi pintenog la toate patru picioarele. La aceste semne se referise Teodora, când scrisese că primul ei dar purta însemnul casei lui Belizarie. Un vuiet de aplauze se înălţă dinspre cuirasierii de casă, aliniaţi de-a lungul pereţilor sălii, cu lăncile drepte, lipite de flanc, şi dinspre ofiţerii de cavalerie, aşezaţi după rang în jurul estradei. Stăpâna mea îl auzi pe Rufinus, care se oprise aproape, murmurând în barbă:

— Singur acest dar al împărătesei depăşeşte pe cele trei ale împăratului.

Într-adevăr, era un animal nemaipomenit de frumos, din prăsila vestită a tracilor, pe care o pomeneşte poetul Vergiliu în cea de a cincea carte a *Eneidei*.

Armăsarul fu trimis la grajd şi stăpâna mea Antonina făcu semn să fie adus cel de al doilea dar. Stăpâna mea fusese îngrijorată că acesta ar putea să nu ajungă la vreme, deşi îl trimisesem înainte, din Antiohia, îndată după debarcare, şi îl depăşisem la o zi distanţă de Edessa; dar iată-l sosise – un transport de cinci sute de armuri complete, din zale, pentru cavalerişti, provenit din atelierele de armament de La Adrianopol. Teodora a aflat că Belizarie capturase şi un mare număr de cai persani şi prevăzuse, fără a greşi, că el va înrola în

propriile sale forţe pe cei mai robuşti dintre cei trei mii de prizonieri şi-i va face cuirasieri. Dar armura de cavalerie persană, care îi căzuse în mână, nu era potrivită, fiind şi prea subţire şi prea complicată pentru a putea fi folosită pe câmpul de luptă; aşa că aceste cinci sute de armuri erau un dar dintre cele mai binevenite. Se iscă iarăşi un murmur de satisfacţie şi aplauze, deoarece se văzu că toate coifurile de metal aveau pene albe. Era evident că împărăteasa ştia să ofere daruri potrivite.

Stăpâna mea îşi regăsi în sfârşit glasul şi vorbi:

— Prin ordin al Luminăţiei-sale, Regeasca mea Stăpână, cel de al treilea dar, Ilustre Belizarie, trebuie să-ţi fie înmânat în particular.

Simţea cu toată certitudinea că Belizarie nu o recunoscuse, deoarece, când îi răspunse, vocea lui suna rece şi firească:

— Precum doreşte Binefăcătoarea mea. Dar voi, domnii mei, nu vă retrageţi, vă rog! Ilustra Doamnă a Dormitorului Imperial va fi poate destul de mărinimoasă să mă întâlnească în anticamera din care tocmai a venit, şi să-mi înmâneze acolo cel de al treilea dar, între patru ochi, precum ne cere Glorioasa ei Stăpână.

Stăpâna mea Antonina se înclină şi se retrase în anticameră, iar el veni imediat, intră şi închise uşa.

Stătură aşa, faţă în faţă, fără a vorbi până ce, într-un târziu, ea îi zise, cu glas scăzut:

— Darul sunt eu însămi, Antonina. Îţi aduci aminte de mine – fata dansatoare de la banchetul dat de unchiul tău, Modestus, la Adrianopol?

Fie că el nu uitase niciodată, fie că amintirea îi reveni acum brusc, răspunse:

— Iar eu sunt acelaşi, Belizarie.

Îi cuprinse mâinile între ale lui şi cel de al treilea dar fu primit.

Apoi Belizarie zise:

— Spune-i Regeştii tale Stăpâne că niciodată, în tot cursul istorici, cred eu, nu s-au oferit unui supus daruri atât de binevenite de către o stăpână imperială; şi că le accept, mişcat şi uimit de minunata ei capacitate de a-mi ghici nevoile şi dorinţele. Dar, o, dulce Antonina, mai spune-i că bucuria pentru cel de al treilea dar al ei, care este de departe şi nemăsurat cel

mai de preţ, trebuie amânată până ce voi fi rechemat de la război, deoarece trebuie să respect un legământ.

— Ce legământ mai poate fi acesta, dragul meu Belizarie? întrebă ea.

El răspunse:

— Ofiţerii şi oamenii mei au făcut legământ pe Evanghelii, şi eu i-am urmat, că nici nu-şi vor rade bărbile, nici nu vor cădea în păcatul beţiei, nici nu se vor căsători sau lua ibovnică, atâta vreme cât rămân aici, în serviciu activ, împotriva persanilor.

— Nu ai putea apela la patriarh, ca să-ţi dea dezlegare de acest jurământ? întrebă ea.

— Aş putea s-o fac, dar nu vreau, din pricina celorlalţi, care trebuie să rămână pe mai departe legaţi de el. Ai răbdare şi aşteaptă, iubita mea Antonina! Imaginea ta a stăruit în inima mea în toţi aceşti cincisprezece ani! A şti că la revenirea mea în oraş mă aşteaptă cea mai mare răsplată din câte pot exista, va grăbi, neîndoielnic, întoarcerea mea victorioasă, precum o doreşte împăratul.

Deşi stăpâna mea Antonina nu putea exercita presiuni asupra lui, întrucât era vorba de onoare, nu-şi putu ascunde nici dezamăgirea. Îl întrebă:

— O, Belizarie, eşti sigur că nu cauţi scuze pentru a câştiga timp?

Dar toate acestea erau spuse de formă: niciodată pe faţa unui om încântarea nu fusese înscrisă mai limpede.

Belizarie şi stăpâna mea se întoarseră în sala de tribunal şi amândoi îşi reluară înfăţişarea şi tonul oficial. Belizarie îl chemă din nou pe Narses şi-i invită, atât pe el cât şi pe stăpâna mea, şi pe ofiţerii din escorta lor, la un banchet ce urma să aibă loc în seara aceea, cu statul său major. Stăpâna mea nu mai avu alt prilej de a sta de vorbă singură cu Belizarie şi amândoi avură grijă să nu dezvăluie prin vorbe sau priviri marea dragoste pe care o simţeau unul pentru celălalt. Banchetul fu o întâlnire sobră, pe de o parte din cauza legământului de a nu bea, depus de aproape toţi cei de faţă, iar pe de alta pentru că la Daras delicatesele de masă nu se procură cu uşurinţă. În dimineaţa următoare, Narses şi Antonina porniră spre casă, purtând scrisori de umilă gratitudine către Stăpânul şi Stăpâna Imperială. Dar Narses ghicise taina stăpânei mele şi-i şopti, îndată ce se aflară singuri în doi, în cabrioletă:

— Să aibă tot atâta noroc în dragostea ta, Ilustră Doamnă, precum tu într-a lui!

Stăpâna mea îi răspunse cu vorbe care îi făcură tot atâta plăcere, câtă îi făcuseră ei vorbele lui:

— Şi fie ca dumneata, Distinse Şambelan, să ai tot atâta succes când mantia purpurie de general îţi va flutura de pe umeri, precum ai avut în toţi anii aceştia, cât ai fost îmbrăcat în mătăsurile scorţoase şi roşii ale funcţiei tale de la Palat.

Când sosirăm îndărăt, la Constantinopol, două scrisori ale lui Belizarie o aşteptau, deoarece veniseră pe căi mai repezi. Erau scrise într-o limbă atât de simplă şi de elegantă, şi exprimau o pasiune atât de sinceră încât – această dragoste nefiind numai admisă ci, în fapt, chiar impusă celor doi prin ordine imperiale – stăpâna mea se hotărî să încalce o regulă respectată de ea o viaţă întreagă şi încredinţă scrisului propriile ei sentimente de dragoste. Până la întoarcerea lui, cam optsprezece luni mai târziu, îşi trimiseră unul altuia multe zeci de scrisori.

În faza următoare a războiului s-a produs o invazie persană în Armenia romană; dar ea a fost energic combătută de Sittas, fostul camarad al lui Belizarie, cumnatul Teodorei. Numele de roman bucurându-se acum de mai mult respect decât înainte, un număr de armeni creştini, de pe partea persană de dincolo de frontieră, dezertară, trecând în rândurile armatei imperiale. Kobad pierdu, de asemenea, veniturile aferente minei de aur de la Pharangium, un oraş aşezat într-o vale rodnică dar aproape inaccesibilă, pe graniţa dintre cele două Armenii; căci conducătorul minei optase pentru trecerea oraşului şi a minelor sub protecţia romană. Kobad, cu încăpăţânare de om bătrân, refuză să-şi retragă armatele din vecinătatea Darasului, deşi Justinian trimisese o ambasadă pentru reluarea negocierilor de pace. Fiecare parte încercă să arunce răspunderea morală a conflictului asupra celeilalte. Kobad comunică ambasadorului roman că persanii au procedat îndreptăţit ocupând şi punând o garnizoană la Porţile Caspiene, pe care împăratul Anastasie refuzase să le cumpere de la proprietar pe un preţ simbolic, deoarece, procedând astfel, au apărat de năvăliri barbare atât imperiul roman cât şi pe cel persan. Întreţinerea garnizoanei era costisitoare şi socotea drept ca Justinian să plătească fie jumătate din cheltuieli, fie, dacă preferă, să trimită la Porţile

Caspiene un detaşament de trupe romane, care să îngăduie retragerea jumătăţii garnizoanei persane.

Regele şi ambasadorul discutară încălcarea unui străvechi tratat privind fortificaţiile de pe graniţă. Fortificarea de către romani a Darasului, sublinie Kobad, impusese, din punct de vedere strategic, menţinerea de către persani a unor puternice unităţi de frontieră la Nisibis, ceea ce constituia din nou un impozit abuziv asupra resurselor ţării şi o nedreptate în plus, pe care nu o putea accepta. Îi oferi lui Justinian trei alternative din care să aleagă: să contribuie la apărarea Porţilor Caspiene, să demoleze fortificaţiile de la Daras, să reînceapă războiul. Ambasadorul înţelese spusele regelui în sensul că un tribut în bani, camuflat de ochii lumii ca o contribuţie la apărarea comună în faţa ameninţării barbare, ar pune capăt conflictului.

Justinian încă nu se putea hotărî dacă să ofere sau nu un tribut de bani. În vreme ce el încă mai delibera, Kobad fu vizitat de regele sarazinilor, aliatul său, care îi propuse planul unei lovituri grele ce putea fi dată romanilor. Sarazinul era un bătrân înalt, slab, viguros, a cărui curte se afla la Hira, în deşert, şi care vreme de cincizeci de ani întreprinsese numeroase incursiuni în teritoriul roman, între graniţele Egiptului şi Mesopotamiei. Apărea brusc, din regiuni sălbatice, cu o forţă de câteva sute de călăreţi, jefuia, incendia, masacra, lua prizonieri – câteodată cu miile – şi apoi dispărea tot atât de brusc precum apăruse. Se puseseră la cale mai multe expediţii represive împotriva lui, dar toate rămăseseră fără succes; căci arta de a purta război în deşert este stăpânită numai de cei ce s-au născut acolo. Tăiase retragerea şi capturase două puternice coloane romane care operaseră împotriva lui, şi-i ţinuse pe ofiţeri în captivitate, ca să fie răscumpăraţi.

Acest rege bătrân îi prepuse acum lui Kobad ca în loc de a purta campania, ca de obicei, între izvoarele Eufratului şi Tigrului, unde romanii stăpâneau un număr de oraşe împrejmuite cu ziduri, în care se puteau retrage ori de câte ori erau atacaţi, să ia o rută sudică, pe care nu o apucase încă nicio armată persană, urmând cursul Eufratului. Anume, pornind din punctul în care cursul râului coteşte de la apus spre nord, să izbească de-a curmezişul deşertului sirian. Căci aici, dincolo de deşert, romanii, încrezându-se în apărarea naturală oferită de pustiu şi de stâncile secetoase, fără de apă, au clădit numai

puţine întărituri. Iar în acestea nici nu staţionau trupe demne de menţionat. În urma unui atac viguros, Antiohia le-ar cădea în mână fără luptă, deoarece – şi acest comentariu al său era pe deplin întemeiat – Antiohia, este cel mai uşuratic oraş din tot Răsăritul, pe locuitori neinteresându-i decât patru lucruri şi anume: vinul, plăcerile trupului, politica de Hipodrom şi dezbaterile religioase. (Negoţul nu-i interesează ca atare, ci e numai o necesitate neplăcută, de care se ţin doar ca să-şi asigure fondurile necesare pentru a da curs celor patru interese majore, care îi pasionează.) Ce oraş superb de jefuit! Şi atacanţii s-ar putea întoarce nestingheriţi, cu prada, mult înainte ca vreun ajutor să poată sosi din Mesopotamia romană.

Kobad era interesat, dar se îndoia. Dacă în trecut nicio armată persană nu găsise această cale practicabilă, în ce măsură s-au schimbat acum împrejurările, ca planul să devină realizabil? Cum ar rezista o armată, neobişnuită nici cu scurte perioade de foame, nici cu setea, în deşertul dogoritor şi lipsit de păşuni?

Regele sarazinilor răspunse la prima întrebare că până atunci Marele Rege nu apelase niciodată la sfatul unui sarazin cu experienţă. În ce priveşte întrebarea a doua: forţa persană ar trebui alcătuită numai din cavalerie uşoară – infanteria şi cavaleria grea erau excluse – şi expediţia ar trebui întreprinsă primăvara, când cei ce ştiu să le caute, vor găsi păşuni întinse până şi în cel mai sălbatic deşert; trupele urmau să se deplaseze cu o încărcătură cât mai uşoară; şi sarazinii îi vor aştepta, undeva, într-un punct apropiat de izvorul râului, în teritoriu roman, cu hrană şi apă îndestulătoare pentru ultima şi cea mai grea etapă a călătoriei.

Kobad se lăsă convins de regele sarazinilor, deşi sarazinii sunt, lucru ştiut, o rasă în care nu se poate avea încredere; îşi spuse însă că regele sarazinilor nu putea avea alt motiv să facă această propunere, decât acela de a obţine ajutor persan pentru un raid promiţător conceput, se vede, pe o scară prea vastă ca să-l ducă la bun sfârşit de unul singur. Kobad nu trebuia să se ferească decât de trădare pe drumul de întoarcere al regelui, de aceea insistă ca acesta să-şi lase cei doi fii şi cei doi nepoţi la curtea persană din Susa, până la terminarea campaniei. Sarazinul acceptă şi în luna martie a anului următor – anul de după bătălia de la Daras – toate pregătirile erau isprăvite. Corpul expediţionar se adună la Ctesiphon, în Asiria, fiind

alcătuit din cincisprezece mii de oameni, sub comanda unui persan capabil, numit Azareth.

Trecură Eufratul puţin deasupra oraşului Babilon şi înaintară de-a lungul malului sudic, prin regiuni nelocuite, până ajunseră la postul de frontieră roman de la Circesium, unde se aflau numai câţiva vameşi. De aici înaintară repede, călărind de-a lungul drumului roman care, după ce urmează râul o sută de mile, coteşte spre sud, înspre Palmyra şi Damasc. Aici li se alătură o mare unitate de sarazini, sub comanda regelui; acesta îi spuse lui Azareth că drumul stă deschis drept înainte, prin deşert, până la Chalcida, un oraş împrejmuit de ziduri, care constituia aproape singurul obstacol între ei şi Antiohia; şi nici acesta nu era un obstacol, pentru că toată garnizoana consta numai din două sute de oameni. Azareth nu avea deplină încredere în sarazini, deşi îi aduseseră proviziile prevăzute. De aceea, aşteptă până ce nişte cercetaşi, trimişi înainte cu escortă de sarazini, se întoarseră raportând că în deşert există multe păşuni şi că de nicio parte nu li se întinsese vreo cursă.

Dar acordându-şi acest răgaz, subestimase energia lui Belizarie, care introdusese de curând un lanţ de posturi de pândă, cu un cod de semnalizare prin fum, ca o măsură de protecţie împotriva incursiunilor de peste graniţă. La mai puţin de un ceas de la sosirea persanilor la Circesium, aşezat la două sute de mile de Daras, de-a curmezişul deşertului sudic, Belizarie aflase numărul şi alcătuirea forţelor adverse şi luase hotărârile. Lăsând în urmă, la Daras şi în celelalte oraşe de graniţă, numai garnizoane mici, se grăbi în marşuri forţate în ajutorul Antiohiei, cu toate trupele instruite pe care le putuse aduna – şi care, având în vedere răgazul atât de scurt, numărau numai opt mii de oameni; dar mai adună întăriri în cursul marşului, însumând alte opt mii. O luă pe drumul sudic, prin Carrhae (vestit pentru înfrângerea dezastruoasă suferită aici, din partea persanilor, de Crassus, colegul lui Iuliu Caesar) şi izbuti să ajungă cu principalul său corp de cavalerie la Chalcida, la trei sute mile distanţă, în şapte zile, adică exact la vreme pentru a amplasa unităţi în fortificaţii. Dar fu o cursă strânsă, căci Azareth trecuse deşertul şi se afla la distanţă de numai o jumătate de zi de marş de Chalcida – chiar printre stâncile în care Sfântul Ieronim şi ceilalţi asceţi, fârtaţii săi nebuni, trăiseră odinioară asemenea unor scorpioni furioşi, adorându-l într-

adevăr pe Dumnezeu, dar respingând cu ingratitudine toate celelalte lucruri plăcute şi frumoase create de Dumnezeu. În aceeaşi dimineaţă, i se alăturară lui Belizarie cinci mii de călăreţi arabi, din deşertul nord-sirian, unde îşi ţinuseră caii la păscut. Erau supuşii regelui Harith ibn Gabala, din Bostra în Transiordania, căruia Justinian îi plătea o sumă anuală, în aur, cu condiţia să oprească incursiunile sarazinilor în Siria. Aceşti arabi nu erau însă soldaţi de încredere şi regele Harith era bănuit că are o înţelegere cu sarazinii, deoarece ori de câte ori avusese loc vreun raid al acestora, oamenii săi sosiseră de fiecare dată cu două-trei zile întârziere; dar Belizarie era bucuros să-i aibă cu el, deoarece în absenţa infanteriei, care se mai afla pe drum, arabii sporiră numărul trupelor la douăsprezece mii.

Azareth fu scârbit de el însuşi când avangarda lui, înaintând spre Chalcida, fu brusc zvârlită îndărăt. Spre corpul principal, de o şarjă a cavaleriei romane. Lăsase să-i scape prilejul printre degete şi acum nu mai putea ajunge la Antiohia fără a risca o bătălie cu acelaşi general şi aceleaşi trupe, care se bătuseră atât de bine la Daras. Dacă ar fi fost înfrânt la asemenea distanţă de frontiera sa şi, mai ales, la o margine nefavorabilă a deşertului sirian, era puţin probabil ca măcar un singur persan să supravieţuiască pe drumul de întoarcere – sarazinii şi-ar salva propria lor piele, topindu-se în deşertul pe care îl cunosc atât de bine. Şi chiar de-ar fi victorios, probabil că nu ar fi în stare să-l împiedice pe Belizarie să se refugieze, cu resturile forţelor sale, după zidurile oraşului Chalcida. Ar fi primejdios să continue incursiunea împotriva Antiohiei, lăsând în spate oraşul Chalcida necapturat şi cu întăririle romane aflându-se pe drum. Aşa că luă hotărârea înţeleaptă de a face cale întoarsă, fără câştiguri şi fără pierderi, atâta timp cât mai avea provizii şi vremea rămânea temperată. Se consolă cu gândul că, chiar dacă ar fi ajuns la Chalcida înainte de Belizarie şi ar fi înaintat până la Antiohia şi ar fi jefuit-o, forţele sale – şi îndeosebi sarazinii – ar fi fost dezorganizate de victorie, iar Belizarie le-ar fi interceptat pe drumul de întoarcere şi ar fi avut din nou avantajul de a alege câmpul de bătălie şi de a sta în defensivă, ca la Daras. Regele sarazinilor era de acord că, acum, singura posibilitate care le rămânea deschisă era retragerea; nu îndrăzni să-şi dezmembreze nici propriile sale forţe în mici grupuri de incursiune şi să plece spre sud, la jaf, de teamă că Azareth i-ar

raporta lui Kobad că fusese părăsit şi Kobad i-ar omorî pe ostatecii sarazini. Aşa că persanii şi sarazinii făcură stânga împrejur şi porniră în marş spre casă, iar Belizarie îi urmă de aproape, ca să se asigure că nu se întorc şi nu revin în Siria pe vreun alt drum. Niciuna dintre armate nu se grăbi şi nu încercă să deschidă ostilităţile. Belizarie rămase la distanţă de o zi în urma lui Azareth şi făcu în fiecare seară tabără în locul pe care Azareth îl abandonase în dimineaţa respectivă. Organiză o pază strictă, pe propriile sale flancuri şi în spate, pentru a nu fi surprins de sarazini.

Era a şaptesprezecea zi a lunii aprilie şi Vinerea sfântă, aniversarea răstignirii lui Isus. Sărbătoarea Paştilor, ziua în care se spune că El s-ar fi sculat din nou din morţi, urma să aibă loc două zile mai târziu. Persanii ajunseseră iarăşi pe malul Eufratului şi mărşăluiseră de-a lungul lui cale de cincizeci de mile, până în punctul în care drumul spre Palmyra şi Damasc ocoleşte râul. Era limpede că nu se gândeau să-şi schimbe planul, ci-şi vor continua marşul acasă, de-a lungul râului. La Chalcida, Belizarie îl dojenise aspru pe comandantul avangărzii sale pentru că intrase în luptă cu inamicul, fără ordin, şi în felul acesta stricase planul tactic în baza căruia toată armata persană ar fi căzut în cursă; şi chiar l-ar fi scos din comanda pe care o deţinea, dar la intervenţia Maestrului Oficiilor renunţă la această măsură. Faptul că Belizarie părea să demobilizeze spiritul ofensiv al oamenilor săi şi nu încerca să nimicească duşmanul în timpul retragerii acestuia, determină gurile sparte din armata lui să-l acuze de laşitate – dar deocamdată fără a i-o spune în faţă.

După aceea, însă, oamenii fură cuprinşi cu desăvârşire de fanatismul creştin al Paştilor, care este întotdeauna sărbătorit printr-un mare chef, după patruzeci de zile de hrană frugală şi una sau două zile de post negru. Ţipară, cerând să fie duşi la luptă împotriva persanilor, astfel încât să poată câştiga o bătălie de răsunet pentru a sărbători duminica Paştilor, cea mai norocoasă zi din tot anul. În seara aceea, Belizarie intră în micul oraş Sura; dar persanii mărşăluiau într-o cadenţă atât de înceată – deoarece nu doreau defel să pară grăbiţi a se întoarce acasă – încât o parte a infanteriei sale ajunsese din urmă cavaleria persană. Aceste batalioane de infanterie nu făcuseră marşul pe la Chalcida, ci tăiaseră pe un drum mai scurt, pe Eufrat, cotind spre sud de drumul spre Carrhae. Sosirea lor constitui semnalul

pentru o înnoită ardoare de bătălie: se spunea că, având douăzeci de mii de oameni, Belizarie nu are dreptul să se ferească de un atac asupra unui inamic demoralizat şi vlăguit.

În dimineaţa următoare, un număr de ofiţeri veni la Belizarie şi-l informă că loialitatea şi curajul său sunt puse sub semnul întrebării de către oamenii de sub ordinele lor, care nu mai pot fi reţinuţi de la provocarea inamicului. Dacă încearcă să-i mai reţină, este probabil că va avea loc o răzmeriţă.

Belizarie rămase uimit. Le arătă că este dator să urmeze ordinele răspicate ale lui Justinian şi să evite orice fel de risipă inutilă de trupe. Maestrul Oficiilor îl susţinu în această părere; dar amândoi fură combătuţi cu vehemenţă.

Atunci Belizarie ordonă să se sune goarnele pentru o adunare generală şi se adresă trupelor precum urmează:

— Bărbaţi din forţele imperiale şi din forţele aliate! Ce câine v-a muşcat, încât v-aţi trimis ofiţerii la mine cu o cerere atât de smintită? V-aţi săturat de bine? Iată-i pe persani – care au venit pe pământul nostru cu intenţia, nici mai mult, nici mai puţin, de a jefui marele oraş Antiohia – forţaţi acum, datorită acţiunii noastre neîntârziate, să se retragă cu mâna goală, necăjiţi, bătând cale întoarsă până în Persia. „Nu da pinteni unui cal supus” spune un proverb încercat, precum ştiţi prea bine, voi care sunteţi călăreţi, şi în aceasta împrejurare proverbul se potriveşte perfect, îndeosebi legat cu un alt proverb: „Să laşi binele în voia lui”. Atâta am de spus în privinţa înţelepciunii lumeşti; dar lăsaţi-mă să vă mai amintesc, vouă, celor cuprinşi de entuziasm creştin, că Scripturile ne poruncesc cu stricteţe: „Să nu ucizi!” Aceasta trebuie înţeles, mă grăbesc să o spun, ca o poruncă îndreptată numai împotriva omorului după bunul plac, căci altminteri ne-ar fi interzis să slujim ca oşteni, chiar şi în apărarea ţării noastre. Dar vă cer să hotărâţi voi înşivă dacă bătăliei pe care vreţi să o daţi nu i se potriveşte denumirea de omor după bunul plac; eu însumi nu văd niciun temei valabil pentru a da această bătălie. Victoria cea mai deplină şi mai îmbucurătoare constă din a zădărnici planurile inamicului, fără a suferi pierderi materiale sau morale. Şi am şi cucerit o asemenea victorie. Dacă îi forţăm pe persani să lupte, nu vom zori cu nicio zi plecarea lor, chiar dacă suntem victorioşi; în schimb, dacă suntem înfrânţi... Trebuie să vă amintesc aici că Providenţa înclină mai degrabă de partea celor ce nimeresc în

primejdii pe care nu le-au căutat, decât a celor ce le caută cu tot dinadinsul. Nu ne putem îngădui să fim înfrânţi, aduceţi-vă aminte! Un ultim cuvânt: ştiţi că până şi un şobolan luptă cu înverşunare când este încolţit, iar aceşti persani nicidecum nu trebuie dispreţuiţi, ca şobolanii. Mai departe, suntem în Duminica Paştilor şi voi toţi, afară de arabi, care se închină demonilor şi afară de hunii massageţi, care se închină cerului albastru, aţi postit, începând din noaptea trecută, şi trebuie să postiţi vreme de douăzeci şi patru de ore. Oamenii care postesc nu luptă cu puteri depline, îndeosebi pedestraşii. Nu mai vorbesc de faptul că voi, infanteriştii, aţi mărşăluit trei sute de mile în douăzeci de zile – o ispravă minunată, dar istovitoare – şi că unele batalioane, mai încete de picior, se mai află pe drum.

Dar ei nu voiră să-l asculte şi răcniră „Laşule!” şi „Trădătorule!” – strigăte la care se asociară până şi unii dintre ofiţerii săi.

Belizarie schimbă tonul şi le spuse că este încântat de încrederea şi curajul lor; s-ar putea ca un înger bun să-i îndemne la bătălie, şi atunci ar fi necucernic din partea lui să le stea în cale; că ei pot conta pe el şi-i va conduce cu vigoare împotriva duşmanului dintotdeauna.

Ieşi în grabă din Sura şi îi prinse din urmă pe persani, cam spre mijlocul zilei; şi hărţuindu-le ariergarda cu tir neîntrerupt de săgeţi, îl forţă pe Azareth să se întoarcă şi să dea bătălia. Râul era la stânga romanilor; pe malul opus, puţin mai în aval, se afla oraşul comercial roman Callinicum. Între râul scăzut şi malurile mari, piezişe, care îl reţin în perioada umflării apelor, se întindea un spaţiu de câteva sute de metri; bătălia se dădu aici.

A fost o bătălie foarte sângeroasă şi începu cu obişnuitul schimb de săgeţi. Belizarie îşi aşeză infanteria în stânga, râul asigurând apărarea din flanc, iar pe regele Harith al arabilor la extrema dreaptă, pe panta ascendentă a malului. Mijlocul îl ocupa el însuşi, cu cavaleria. Azareth opuse arabilor regelui Harith pe sarazini, care sunt de aceeaşi teapă, iar în centru şi în dreapta se angajă el însuşi. Persanii traseră două săgeţi pentru fiecare săgeată romană; dar arcurile romane fiind mult mai rigide şi mult mai tare încordate, iar armura persană fiind mai mult pentru ochi decât pentru apărare, în schimburile acestea căzură de două ori mai mulţi persani decât romani.

După amiaza trecea, fără ca una din părţi să câştige superioritatea, când deodată Azareth trimise două escadroane din cavaleria lui cea mai bună în sus, pe mal, împotriva regelui Harith. Arabii se întoarseră şi fugiră, căci aşa fac de obicei aceşti luptători din deşert când sunt şarjaţi; în felul acesta lăsară însă centrul roman expus. Azareth, în loc de a-i urmări pe arabi, se întoarse împotriva spatelui centrului roman – şi-l frânse. Câteva escadroane de cavalerie, şi anume hunii massageţi şi cuirasierii de casă ai lui Belizarie se menţinură pe poziţie, pricinuind duşmanului pierderi grele; dar restul se năpusti spre râu şi trecu înot spre nişte insule de nisip, aproape de mal, unde se aflau în siguranţă neputând fi urmăriţi. Arabii nici nu încercară să reia lupta, ci plecară repede, călare, îndărăt, spre corturile lor din deşert.

Infanteria romană era alcătuită în parte din recruţi proaspeţi din Asia Mică, pe care Belizarie îi instruise ca arcaşi, şi în parte din suliţaşi demni de toată încrederea. Primii fură sfârtecaţi, fără ca cel puţin să încerce să folosească săbiile pe care le purtau; şi nici să înoate nu ştiau. Aceştia fuseseră cei mai gălăgioşi la Sura, vociferând în favoarea bătăliei. Dar Belizarie adună suliţaşii şi-i aşeză într-un semicerc, cu spatele spre râu; şi cu supravieţuitorii propriului său escadron, descălecaţi, respinse atacurile persane, până la căderea nopţii. Erau numai trei mii de oameni, care înfruntau toată armata persană şi pe deasupra mai erau şi leşinaţi de nemâncare; dar rândul din faţă, lăsat într-un genunchi, alcătuia cu scuturile o baricadă rigidă, de neurnit, din dosul căreia camarazii lor luptau cu suliţi lungi şi scurte. Cavaleria persană şarjă iarăşi şi iarăşi, dar Belizarie îi puse pe oamenii săi să-şi izbească scuturile unul de celălalt şi să strige în unison; caii persanilor se speriară, ridicându-se în două picioare şi se produse învălmăşeală.

Când se lăsă noaptea, persanii se retraseră în tabăra lor şi o navă de transport din Callinicum îi trecu pe Belizarie şi pe camarazii săi, grupuri-grupuri, dincolo, pe insule, unde îşi petrecură noaptea. Ziua următoare apărură mai multe ambarcaţiuni şi ceea ce mai rămăsese din armata romană fu transportat la Callinicum, caii trecând înot. Sărbătoarea Paştilor fu petrecută acolo, dar fără bucurie: creştinii mai ignoranţi şi mai smintiţi justificară înfrângerea spunând că Dumnezeu moare an de an, în fiecare zi de Înălţare pe cruce, şi toată ziua

următoare rămâne mort, până la Înviere, de Paşti; bătălia ar fi trebuit deci amânată cu o zi – căci, mort fiind, Dumnezeu nu-i putuse ajuta. Belizarie relată toate acestea într-o scrisoare adresată stăpânei mele, bătându-şi joc de teologii nechemaţi.

Persanii despuiară morţii romani, ca şi pe ai lor proprii, nu mai puţin numeroşi. Detaşamentul de partea noastră care suferise cel mai mult erau hunii massageţi: dintre cei o mie două sute supravieţuiseră numai patru sute, şi cei mai mulţi dintre aceştia erau răniţi. Belizarie pierduse jumătate din Regimentul său de casă, care numărase trei mii de oameni. Aşteptă până sosi restul infanteriei şi apoi se întoarse cu trupele spre Daras; pierderile lui totale se cifrau cam la şase mii de oameni.

Azareth se întoarse în Persia şi susţinu că a obţinut victoria dar, înainte de a-l lăuda, Kobad îi ordonă să „ia înapoi săgeţile”. Este un obicei persan ca, înainte de începutul oricărei expediţii militare, fiecare soldat să depună o săgeată într-un morman. Aceste săgeţi sunt apoi legate, mănunchi-mănunchi şi ţinute sub sigiliu la vistierie. Când campania se isprăveşte, supravieţuitorii „iau înapoi săgeţile”; şi, văzându-se câte rămân, se pot calcula pierderile. Şapte mii de săgeţi rămaseră neridicate; Kobad îl dizgraţie pe Azareth, scoţându-l din postul său de comandă. De asemenea, regele sarazinilor fu mustrat pentru sfatul său smintit şi subvenţia anuală pe care o primise vreme îndelungată fu suspendată.

Belizarie scrise un raport către Justinian, scuzându-se pentru pierderi şi Maestrul Oficiilor trimise un raport de confirmare, explicând exact ce se petrecuse şi lăudând curajul lui Belizarie; aşa că Justinian continuă să aibă încredere în el. Dar stăpâna mea dorea ca acest război fără noimă să se isprăvească, ceea ce s-ar fi putut obţine cu uşurinţă prin plata câtorva mii de monezi de aur şi prin câteva fraze curtenitoare, schimbate între domnitorii celor două imperii ce se înfruntau. Probabil că grija ei pentru soarta lui Belizarie era mai vizibilă decât ar fi dorit; căci Teodora îl convinse pe Justinian să-l recheme pe Belizarie, pe temeiul că în oraş este nevoie de un soldat capabil, împotriva violenţei care pe zi ce trecea punea stăpânire, în măsură tot mai mare, pe gloatele facţiunilor Albastră şi Verde. Sittas fu numit să-i ţină locul pe graniţă.

Belizarie se întoarse deci, aducând cu el cavaleria sa de casă; şi se căsători cu stăpâna mea de sărbătoarea Sfântului Ioan

Botezătorul, chiar în biserica Sfântului Ioan. Fu un prilej de mare pompă şi bucurie, Justinian însuşi îndeplinind la altar rolul de naş al stăpânei mele; căci ea nu mai avea nicio rudă bărbătească în viaţă. Teodora înscrise pe numele ei o mare proprietate din oraş, de pe urma căreia dispunea de un venit anual considerabil; era de părere că o femeie care depinde pentru fiecare gologan pe care-l cheltuieşte de soţul ei, o duce numai ceva mai bine decât o sclavă. Stăpâna mea îl preveni pe Belizarie că pe viitor îl va însoţi în campaniile sale, precum Antonia Bătrâna îl însoţise pe vestitul Germanicus[14] dincolo de Rin, spre mângâierea amândurora şi spre marele beneficiu al Romei. A rămâne, supusă, la Constantinopol, ignorând ce s-ar putea întâmpla cu el pe cine ştie ce graniţă îndepărtată, şi a fi expusă tuturor zvonurilor nesăbuite despre înfrângerea şi moartea lui, era o tortură pe care refuza să o mai suporte.

Ocupară un apartament mare la Palat, unde este loc suficient pentru toţi.

---

[14] *Germanicus, Tiberius Drusus* (15 î.e.n.–19 e.n.), general roman, a participat la războaiele Romei împotriva germanilor pe care i-a învins.

CAPITOLUL IX
„RĂZMERIŢA VICTORIEI”

Trecură zece ani până ce Belizarie se întoarse pe graniţa persană. Despre cele ce se petrecuseră în Răsărit în timpul absenţei sale, îndeosebi despre celelalte nenorociri care se abătuseră peste sărmana noastră Antiohie, vă promit o relatare completă, când povestea mea va ajunge în punctul respectiv. Între timp, vor fi suficiente câteva cuvinte. Regele Kobad muri, curând după rechemarea lui Belizarie, la vârsta de optzeci şi trei de ani, dar nu înainte de a ordona o nouă invadare a teritoriilor noastre. Forţele sale erau atât de puternice, încât în Armenia romană soldaţii noştri fură nevoiţi să se retragă în oraşele întărite, în vreme ce persanii pustiiră ţara. Succesiunea la tronul lui Kobad fu apoi disputată între trei pretendenţi. Aceştia erau Khaous, moştenitorul legal; Jamaspes cel cu un ochi, următorul în vârstă, în calitate de regent al fiului său minor (el însuşi fiind exclus, din cauza mutilării); şi Khosrou, cel mai tânăr, pe care Kobad îl desemnase prin testament. Khosrou fu aclamat printr-un vot al Marelui Consiliu şi încoronat după toate regulile. Curând, îi nimici pe fraţii săi, care se răsculaseră împotriva lui, precum şi pe toţi moştenitorii lor în linie bărbătească. Dar nici după acest masacru nu se simţi sigur pe tron şi se hotărî să ajungă la o înţelegere cu Justinian.

În consecinţă, aceşti „ochi gemeni ai lumii” semnară sinoptic o pace, numită „Veşnică”, prin care se prevedea ca orice teritoriu, cucerit de oricare parte în timpul recentelor războaie, să fie retrocedat, şi Justinian să-i plătească lui Khosrou o sumă importantă pentru menţinerea permanentă a garnizoanei persane la Porţile Caspiene – cam opt sute de mii de monezi de aur – şi, fără a demola fortificaţiile de la Daras, să-şi retragă cartierul general avansat la Constantina, care nu se afla atât de primejdios de aproape de graniţă. Se mai prevedea şi o condiţie ciudată: anume, să li se îngăduie filosofilor păgâni, care fugiseră de la Atena la curtea persană, când Justinian cu patru ani în urmă ordonase închiderea Universităţii – bietul Symmachus numărându-se printre ei – să li se îngăduie deci să se întoarcă temporar în imperiul roman, fără teamă de persecuţii, cu scopul de a pune ordine în treburile lor şi de a alcătui o bibliotecă din lucrările clasicilor păgâni, spre folosul personal al lui Khosrou.

Justinian acceptă, încântat că dăduse vechilor zei lovitura de graţie, nu numai la Atena, dar pe toată întinderea imperiului său: convertise pretutindeni venerabilele lor temple în biserici creştine şi le sechestrase averile.

Atât în ce priveşte Persia. Dar Teodora avusese dreptate anticipând neplăceri din partea facţiunilor, şi Justinian de asemenea când acceptase rechemarea lui Belizarie – fără de care, precum voi arăta, ar fi pierdut neîndoielnic tronul şi, aproape sigur, şi viaţa.

Trebuie oare să repet ceea ce am mai spus despre virulenţa urii dintre Albaştri şi Verzi? Preocupaţi de dispute din ce în ce în mai crâncene în privinţa naturii Fiului, erau acum pe cale să justifice o profeţie a Evangheliei. Căci, după Evanghelistul Matei, Isus le spusese celor doisprezece apostoli ai săi când îi trimisese întâia oară să predice creştinismul: „Să nu credeţi că am venit să aduc pacea pe pământ. Nu am venit să aduc pacea, ci o sabie. Căci am venit ca să pun omul să-l duşmănească pe tatăl său, şi fiica pe mama ei şi nora pe soacra ei. Duşmanii omului vor fi membrii casei sale.” Aşa se şi întâmpla în multe case din oraş. Fiul şi fiica purtau poate cocarda Albastră şi erau ortodocşi, de partea dublei naturi, în vreme ce tatăl, mama şi nora purtau Verdele şi susţineau natura unică. Azvârleau ibrice cu apă clocotită unii după alţii, când se aşezau la masă, sau otrăveau vinul; şi blasfemau cu mare pricepere. Dacă Verzii înălţau unui conducător de care victorios o statuie şi înscriau pe ea: „Spre gloria cutăruia şi cutăruia, câştigător al premiului de întemeiere şi spre mai marea glorie a lui Hristos, cel cu o singură natură”, Albaştrii se adunau noaptea şi rădeau inscripţia, apoi decapitau statuia şi o vopseau în albastru; la care, Verzii aveau să răspundă, probabil, prin tentativa de a incendia o vinărie sau alta, pe care Albaştrii o foloseau drept cartier general. După căderea întunericului, nimeni nu mai era în siguranţă în stradă, nici măcar medicul care zorea să îngrijească bolnavul, sau preotul care mergea în pas mai agale ca să administreze ultimul sacrament unui muribund, nici cei ce se drăgosteau la miez de noapte, nici măcar proscrişii cei mai săraci. Bande de tineri filfizoni cutreierau străzile în timpul nopţii, ucigând şi jefuind fără deosebire; şi poliţia era fie mituită, fie terorizată până la inerţie. Războiul se purta până şi împotriva celor morţi. În timpul nopţii se sfredeleau găuri în mormintele

decedaţilor membri de facţiuni, în care se înfigeau tăblii de plumb, cu blesteme: „Fie-ţi somnul tulburat, Albastru (sau Verde) netrebnic, până în ziua Judecăţii, de vise despre victoriile Verzi (sau Albastre) şi deşteaptă-te numai pentru a fi osândit la veşnică pierzanie!”

În zilele lui Anastasie, Verzii fuseseră de departe facţiunea cea mai puternică şi se bucuraseră de favorurile lui regale, iar pe Hipodrom li se atribuiseră locurile cele mai bune. Dar Teodora insistă ca Justinian să răstoarne această situaţie. Acum locurile cele mai bune li se atribuiră Albaştrilor şi ei fură favorizaţi în toate felurile posibile – prin numiri politice şi la Curte, prin subvenţii în bani, şi îndeosebi prin scutul legii – monopolul Verzilor în tribunalele inferioare fiind, în sfârşit, înfrânt. E lesne de închipuit că Verzii nu cedară în faţa Albaştrilor fără rezistenţă şi luptă, ba încă una foarte acerbă. Câtă vreme fuseseră cei mai puternici, îi siliseră pe Albaştri să rămână pitiţi în funcţii mărunte; iar Albaştrii se răzbunau acum, purtându-se, recunosc, într-un fel chiar mai violent şi mai arbitrar decât o făcuseră vreodată Verzii. Scenele violente deveniră acum frecvente chiar şi ziua în amiaza mare şi dacă se întâmpla ca un Verde să fie ucis, iar ucigaşul să fie arestat de poliţie, era de ajuns ca un funcţionar Albastru să jure în tribunal că Verdele fusese agresorul: acuzatul era imediat eliberat pe cauţiune. Era ilegal ca vreun cetăţean particular să poarte arme, dar această dispoziţie legală nu se mai aplica. Moda vremii era de a se purta cuţite scurte, ascunse ziua sub togă şi legate de coapsă; noaptea, în schimb, toată lumea purta armele făţiş. Unul dintre rezultatele acestor tulburări de stradă fu moda bijuteriilor false: cetăţenii bogaţi nu mai apăreau cu centuri de aur bătute în nestemate şi cu inele preţioase, ci cu juvaeruri de alamă şi sticlă.

Justinian intenţionase să autorizeze numai temporar persecuţia împotriva Verzilor. După ce îi va fi pedepsit zdravăn, îi va pune la egalitate cu Albaştrii şi va încerca să menţină între cele două facţiuni o balanţă a puterii. Dar până atunci se purtă astfel, încât deveni foarte neplăcut să fii Verde. Avură loc treceri în masă de partea Albaştrilor, iar Albaştrii primiră ajutoare considerabile din partea criminalilor, care credeau că faptul de a purta cocarda Albastră le va acorda imunitate. Puteai fi martorul unor scene extraordinare. Femei tinere se alipeau bandelor de

asasini ale facţiunilor şi ucideau şi erau ucise laolaltă cu bărbaţii. (E de notat că femeile pot avea numai un interes indirect în politica facţiunilor: căci, din vremuri păgâne, nu erau admise pe Hipodrom şi nu puteau asista la cursele de care, decât dacă se întâmpla – precum fusese cazul Teodorei şi al stăpânei mele – să fie femei înrudite cu vreunul dintre participanţi.) Existau apoi cazuri de fii cheltuitori şi lacomi, care îşi şantajau părinţii avuţi: „Dacă nu-mi dai o sută de monezi de aur, am să vin la noapte cu banda mea şi am să dau foc depozitului tău”. Se statornici obiceiul ca oricine care avea pică pe vreun vecin ce nu era cunoscut ca Albastru, să-l denunţe ca fiind Verde. Ceasul omorurilor se mută mai devreme, din amurg, la începutul după-amiezii; tinerii brutali se făleau că sunt în stare să ucidă trecătorii întâmplători, cu o singură lovitură de sabie, asemenea călăilor de meserie. Era un an deosebit de rău pentru cămătari: bandele obişnuiau să-i viziteze în birourile lor, în numele unor datornici din facţiune, şi să-i oblige, cu vârful pumnalului, să restituie contractele de împrumut. De asemenea, femei şi băieţi, chiar din clasele suspuse, erau forţaţi să se supună poftelor căpeteniilor de bandă şi avură loc cazuri de viol, comise în stradă, de către grupuri de membri ai facţiunilor, aidoma ca într-un oraş barbar proaspăt ocupat. Pentru a încununa totul, Justinian dezlănţui o vânătoare de eretici împotriva celor Verzi; astfel încât până şi preoţii şi călugării începură să poarte cocarda Albastră şi să participe la politica de facţiuni. Vânătorile de eretici constituiau un pretext pentru desfiinţarea mânăstirilor bogate şi sechestrarea tezaurului lor.

Un mare număr de Verzi proeminenţi fugiră din oraş spre colţuri depărtate ale imperiului, în afara câmpului de acţiune al lui Justinian, şi chiar dincolo de graniţă, pe teritoriu persan sau barbar. Nu simţeam nicio milă pentru ei, deoarece moartea fostului meu stăpân, Damocles, se datora inimii de piatră a Verzilor; şi, de asemeni, vedeam cu ochi buni felul în care împărăteasa răzbuna nedreptatea cu care Verzii îi trataseră familia, pe când fusese numai micuţa Teodora, fiica maestrului urşilor. Dar Ioan de Capadocia, care de mult dezertase din rândurile Verzi şi era acum unul dintre conducătorii Albaştrilor, devenise instrumentul principal al lui Justinian în persecuţiile religioase. Deşi nu era soldat, fusese numit Comandant al Gărzilor. Umplu vistieria cu ceea ce se jefui din mânăstiri, se

îmbogăţi mai zdravăn decât oricând reţinând o parte din pradă, şi se desfătă, asistând la tortura unor nenorociţi de eretici. Ioan vădea un mare respect faţă de Teodora, dar ea îl trata cu dispreţ politicos, iar stăpâna mea Antonina nu avea nevoie de nicio încurajare pentru a-i urma exemplul. Teodora îşi dădea, bineînţeles, seama că Ioan de Capadocia o calomniază faţă de Justinian. „Voi aştepta cu răbdare, vreme de douăzeci de ani, dacă va fi nevoie, mărturisi ea stăpânei mele, asemenea elefantului lui Severus."

Elefantul lui Severus este imortalizat printr-o statuie aşezată în vecinătatea Portalului Regal, aproape faţă-n faţă cu intrarea principală la Hipodrom. Vreme de douăzeci de ani elefantul aşteptase să-l poată prinde pe un anumit zaraf; pe baza mărturiei acestuia, stăpânul elefantului fusese închis în temniţa datornicilor, unde murise. În sfârşit, în vreme ce lua parte la o procesiune, elefantul îl recunoscu pe zaraf în mulţimea înşiruită de-a lungul străzii, îl apucă cu trompa şi-i strivi sub tălpi. Cercetările dovediră limpede că zaraful fusese hoţ şi sperjur, aşa că elefantul fu cinstit cu această statuie, care îl reprezintă împreună cu stăpânul său cocoţat pe spinarea lui. Motto-ul statuii sună: „În cele din urmă, ceasul răzbunării va sosi". Foarte mulţi dintre cei care suferă nedreptăţi, fie particulare, fie publice, găsesc în mesajul elefantului o alinare.

S-ar putea să doriţi să aflaţi mai multe despre Justinian ca împărat, şi mai ales despre felul cum s-a purtat. Omul era parcă alcătuit dintr-o mulţime de contradicţii: cele mai multe se puteau însă explica, fiind rezultatul unei ambiţioase lupte împotriva propriei sale laşităţi şi meschinării. Justinian dorea, pesemne, să rămână în amintirea oamenilor ca „Justinian cel Mare". Într-adevăr talentele sale ar fi fost pe măsura acestei ţinte, dacă n-ar fi fost atât de bestial în cuget. Căci era neînchipuit de bine informat, harnic şi ager la minte şi accesibil, şi nu era nici beţiv, nici depravat. Pe de altă parte, era mai nehotărât decât orice alt om pe care l-am întâlnit, şi superstiţios ca văduvele bătrâne, clientela obişnuită a bisericilor. Plutea ceva în jurul lui, ceva inefabil, ce-ţi încreţea pielea – orice ar fi fost, cu siguranţă că nu era măreţie, ci mai degrabă ceva diabolic. După studierea cărţilor de istorie, el ajunse la concluzia că suveranii sunt cinstiţi drept „Mari" din patru motive principale: succes în apărarea patriei şi cuceriri externe,

asigurarea respectului legilor şi al prescripţiilor religioase de către supuşi, mari construcţii şi lucrări publice, cucernicie personală şi reformă morală severă. Se apucă de treabă, pe liniile acestea.

Începu cu aspectul lega! printr-o recodificare a legilor, ceea ce, recunosc, devenise extrem de necesar. Nu exista un singur cod, ci o varietate întreagă de coduri paralele, toate contrazicându-se, deopotrivă de depăşite şi de obscure toate, astfel încât în afara cazurilor cele mai simple, un judecător nu putea da o sentinţă dreaptă, nici dacă dorea să o facă. Juriştii harnici, însărcinaţi de Justinian, reuşiră până la urmă să orânduiască această mulţime zăpăcitoare într-un singur sistem, relativ inteligibil şi nu în întregime contradictoriu – dar fu nevoie de nu mai puţin de trei milioane de rânduri scrise pentru a o face. Măcar de-ar fi fost el însuşi, şi judecătorii săi, şi avocaţii săi, şi populaţia îndeobşte, la înălţimea acestei formidabile misiuni! Conformismul religios încercă să-l obţină prin depistarea ereziilor; dar în această privinţă nu se purtă consecvent, deoarece, de teama Teodorei, îi persecuta în primul rând pe evrei, pe samariteni, pe păgâni, sectele minore de manicheeni şi sabellieni şi pe alţii de aceeaşi teapă, în vreme ce tolera erezia monofizită şi cea nestoriană, oriunde nu exista o legătură dovedită între acestea şi politica facţiunii Verzi, aşa că acestea îşi continuau existenţa nestingherite. Nu numai că aceste erezii se răspândiră în provincii, dar Justinian îngădui chiar să fie exportate, prin misiuni, în străinătate, în speţă în Etiopia şi Arabia.

Marile sale lucrări publice constau, în primul rând, din construirea şi restaurarea unor mânăstiri şi biserici. Acestea erau, fireşte, nefolositoare imperiului (decât doar într-un sens spiritual, imprecis) şi nu erau de comparat cu construirea şi restaurarea unor apeducte, drumuri, porturi şi grânare, cărora nu le acorda nici pe departe aceeaşi atenţie.

Voi avea prilejul de a menţiona mai amplu planurile sale în direcţia cuceririlor externe – al căror instrument principal deveni Belizarie.

Reformele sale morale fură în cea mai mare parte inspirate de Teodora, şi erau extrem de severe. Trecuse foarte multă vreme de când o femeie într-adevăr capabilă nu mai ajunsese într-o poziţie atât de puternică, precum Teodora. Era mai ales vina

Bisericii, care – generând din Răsărit, unde femeile sunt apreciate doar cu ceva mai mult decât jucăriile, sau sclavele, sau animalele de povară – avea tendinţa de a exclude femeile din viaţa publică şi de a nu le acorda niciun fel de educaţie demnă de luat în seamă. În vremurile păgâne, împărăteasa fusese adeseori cel de al doilea cârmuitor al statului şi acţionase ca o frână puternică în faţa capriciilor împăratului; ceea ce fusese posibil datorită faptului că fusese crescută într-o atmosferă cultă, de libertate, şi nu închisă cu severitate în locuinţa femeilor, până ce ar fi fost chemată să se mărite cu un om pe care nu-l văzuse niciodată – precum este regula acum cu femeile aparţinând claselor înalte. Pe Teodora preoţii nu o puteau duce de nas. Văzuse cu ochii ei lumea, şi înţelegea deopotrivă bărbaţii şi politica, atât cea laică precum şi cea ecleziastică. Îl conducea pe Justinian tot atât de absolut, cum se zice că-l condusese odinioară marea Livia pe August, primul împărat al romanilor.

Teodora se hotărî să redea treptat femeilor poziţia puternică pe care o pierduseră. Această tendinţă a ei explică şi sprijinul pe care-l dădu legislaţiei lui Justinian împotriva prostituatelor şi sodomiţilor. În vreme ce soţii fuseseră liberi să-şi afle plăcerile în bordelurile publice sau cu băieţi lâncezi, soţiile nu şi le putuseră dobândi cu uşurinţă. Asociaţia proxeneţilor, aflată înainte vreme sub protecţia imperială, fu desfiinţată; şi codoşlâcul deveni infracţiune calificată drept crimă. Sodomia se pedepsea acum cu castrarea şi se organiză o mare vânătoare împotriva prostituatelor de rând, de teapa celor care pretind numai câţiva bănuţi şi sunt cunoscute îndeobşte sub denumirea de „infanterie”. Teodora numea aceste nefericite „o jignire permanentă adusă demnităţii femeilor”. Le acordă trei luni ca să devină femei respectabile, prin căsătorie; apoi, dacă perseverau cu încăpăţânare să rămână necăsătorite, erau din nou arestate şi închise în aşa numitul Castel al căinţei, pe malul asiatic al Bosforului. (Dintre cele cinci sute de femei închise acolo, un număr considerabil alese moartea, sărind de pe zidurile castelului, de supărare şi plictiseală.) Dar celor care alegeau căsătoria, Teodora le oferea o zestre, şi foarte multe au profitat de generozitatea ei. Totuşi, ea nu se atinse de „cavalerie”, cum se chemau îndeobşte prostituatele cu educaţie mai aleasă, care-şi apărau singure interesele, posedau bijuterii preţioase şi erau

organizate într-o breaslă. Le folosi ca agente secrete şi le asigură medici buni, atunci când se îmbolnăveau.

Erau vremuri rele pentru soţi. Teodora exprimă răspicat părerea că soţiile nu trebuie să trăiască o viaţă mai castă decât soţii. Dacă un soţ se înhăita cu prostituate – cum se petrecea în fapt mai devreme sau mai târziu cu orice soţ – soţia era perfect liberă să se distreze cu amanţi. Dacă din această pricină soţul se mânia împotriva soţiei, ea putea introduce imediat un apel la Teodora, prin care să-i aducă o contra-acuzaţie, pentru cruzime, sau neîntreţinerea familiei, sau ceva de soiul acesta; iar Teodora dădea fără greş curs acuzaţiei, acceptând relatarea femeii despre cazul respectiv, fără a mai pune alte întrebări. Adeseori un soţ gelos era obligat să plătească o amendă, care se ridica până la dublul zestrei soţiei; amenda se înmâna apoi femeii în tribunal, după scăderea unei sume modice, pentru cheltuieli de judecată. Uneori soţul era şi biciuit şi i se mai dădeau şi câteva zile de închisoare. După o vreme, soţii deveniră foarte grijulii în privinţa purtării şi totodată foarte nepăsători faţă de purtarea soţiilor. Biciul era împletit din cinci curele de piele, cu câte o plăcuţă de fier la fiecare capăt; şi sclavii publici loveau foarte tare.

Ca să vă dau un exemplu despre felul în care îi trata Teodora pe soţi, să vă relatez ce a păţit fiul Maestrului Oficiilor. Dorea să se însoare cu o vară de gradul doi; dar Teodora, care hotărâse să-l cunune cu fiica doamnei Chrysomallo, îi spuse că nici nu poate fi vorba de aşa ceva; nu încuviinţa căsătoriile între veri. Omul fu, bineînţeles, obligat să se supună, deoarece Teodora era la Curte ceea ce este o bunică bătrână pentru membrii unei mari familii de la ţară. A fost destul de norocos să se însoare cu fata doamnei Chrysomallo, care era tânără şi frumoasă şi inteligentă; dar după cununie, bombăni în faţa unui prieten al său cum că la această fată „s-a umblat”. Adevărul era că doamna Chrysomallo, deşi creştină după nume, continua să respecte obiceiurile familiei ei care, din pricina legăturilor cu Hipodromul, era păgână. Deci fata, în loc de a-i oferi soţului o feciorie desăvârşită, trecuse prin tradiţionala ceremonie păgână a deflorării – anume, încălecarea unui falus de piatră, de formă priapică, menit să-i asigure fecunditatea. Plângerile mirelui ajunseră la urechile Teodorei, care se mânie foc.

— Ce aere îşi mai dau domnii aceştia tineri, ce să zic! strigă ea. Ai crede că el însuşi n-a umblat toată viaţa lui la o fată! Cică „s-a umblat”, asta-i bună!

Apoi dădu ordin servitorilor ei să-i arunce tânărului o pătură peste cap, la fel cum procedează elevii cu colegii lor nepopulari când aceştia se află în drum spre şcoală. Şi, după ce-l înveliră, îl chelfăniră zdravăn.

Povestea elefantului lui Severus îmi aduce aminte că Teodora nu pierdea niciun prilej pentru a plăti datorii vechi. Patricianul Hecebolos fu printre primii care a trebuit să plătească pentru purtarea sa urâtă faţă de Teodora: fu adus îndărăt de la Pentapolis şi acuzat de sodomie; Teodora, judecând ea însăşi cazul, îl găsi vinovat (nu pe nedrept) şi-l condamnă la castrare. Muri după operaţie, de otrăvirea sângelui.

Aici trebuie de asemenea (din cauza legăturii) să relatez povestea comică a lui Hippobates, bătrânul senator care veni într-o dimineaţă în audienţă la Teodora, pentru a apela la ea să-i facă dreptate împotriva soţului doamnei Chrysomallo, unul din curtenii ei, care îi datora nişte bani. Acest Hippobates fusese adus odată, în vremea de demult, de un prieten – mai precis, de însuşi Demarhul Albaştrilor – ca să petreacă o seară la club. În mod firesc era de aşteptat ca şi el să aleagă pe una din doamne, şi să facă pereche cu dânsa, atunci când Demarhul şi-a ales o alta; dar, dintr-o pricină sau alta, nu se simţi la înălţimea necesară companiei femeieşti. Atunci însă, în loc de a mărturisi făţiş – precum ar fi procedat un om de onoare – că este creştin, sau impotent, sau că preferă sexul celălalt, sau că suferă de altceva, începu să găsească cusururi farmecelor trupeşti care i se ofereau. Zicea că Indaro este prea înaltă şi are umerii prea pătraţi; că Teodora e prea slăbănoagă şi are gura prea mare; că stăpâna mea are părul roşu, culoare pe care nu o poate răbda, şi „o faţă cioplită cu târnăcopul”. Am uitat ce cusur avea Chrysomallo, poate că nasul prea coroiat. Cum Hippobates era un satir bătrân, detestabil, toate se simţiră uşurate, nefiind nevoite să-i distreze. Totuşi, omul nu avea niciun drept să critice în felul acesta pe asociate şi observaţiile lui stârniră supărare violentă. Ghinionul era că îl prezentase tocmai Demarhul, cu care ele trebuiau să rămână în relaţiile cele mai bune. Altminteri l-ar fi pedepsit cu procedeele umilitoare la care recurgeau de obicei.

Teodora ştia dinainte că Hippobates vine să ceară banii, aşa că pregăti totul, cu mare grijă, pentru primirea lui. Omul intră într-o postură foarte jalnică, şi se târî slugarnic şi abject, ca să sărute podul piciorului ei, prefăcându-se că plânge. Nu cred că şi-a dat seama că Teodora, împărăteasa, este Teodora de la club, pe care o insultase cândva. Ea îl întrebă cu amabilitate ce necaz are. Omul începu cu un scâncet de cerşetor, extrem de nepotrivit:

— O, Luminăţia-ta, este un lucru trist pentru un patrician să rămână fără un gologan. Creditorii îmi stau pe scări, asemenea dulăilor, perceptorii bat în permanenţă la uşa mea, abia am o coajă de pâine în casă. Te implor, prea graţioasă şi demnă de dragoste împărăteasă, să-l convingi pe servitorul tău să-mi plătească banii pe care mi-i datorează.

Teodora începu:

— O, Strălucit şi Ilustru Hippobates...

De după perdele, un cor ascuns, alcătuit din eunuci, despărţit în două semicoruri, intonă o melopee misterioasă:

Primul semicor:

Strălucit Hippobates,
Ai o ţeastă cheală!

Al doilea semicor:

Strălucit Hippobates,
Îţi pute răsuflarea

Corul întreg:

Ai un burtoi umflat,
Strălucit Hippobates!
Ţeastă cheală, răsuflare împuţită
Şi un burtoi umflat!

Teodora se întoarse spre stăpâna mea:

— Scumpa mea Doamnă Antonina, ai auzit vreun zgomot ciudat?

— Nu, Luminăţia-ta.

— Dar dumneata, Doamnă Chrysomallo?

— Nimic, Maiestate.

— Trebuie să fi fost un zumzet în capul meu. Continuă, Hippobates!

Hippobates, neîndrăznind să bage în seamă ceea ce auzise, îşi reîncepu, nervos, jalba:

— Când un patrician ca mine ajunge să nu aibă bani, şi asta nu din vina lui, îi este ruşine să mărturisească această situaţie absurdă creditorilor săi. În primul rând, ei nu i-ar da crezare. Iar când, în sfârşit, creditorii şi-ar da seama că este de fapt un cerşetor, patricianul ar trebui să sufere atât dizgraţia societăţii, cât şi falimentul; şi dizgraţia societăţii, precum ştii, Măria-ta...

Teodora începu iarăşi:

— O, Prea Strălucit şi Ilustru Hippobates...

Şi din nou corul ascuns intonă, de astă dată ceva mai tare:

Primul semicor:

Strălucit Hippobates
Ai o cocoaşă în spate!

Al doilea semicor:

Excelent Hippobates,
Ai o surpătură!

Corul întreg:

Ai trânji,
Strălucit Hippobates,
Surpătură şi cocoaşă-n spate,
Şi trânji peste toate!

— Doamnă Chrysomallo, de astă dată ai auzit ceva?

— Nu, Luminăţia-ta.

— Dar dumneata, Doamnă Antonina?

— Niciun murmur, Maiestate.

— Aş fi putut jura că am auzit un soi de zgomot. Dar continuă, Hippobates!

Şi omul fu nevoit să continue a se preface că el însuşi nu auzise nimic. De fiecare dată ce-şi începea petiţia, corul intervenea, întrerupându-l, şi de fiecare dată versurile erau tot mai grosolane. Până la urmă fu nevoit să renunţe, retrăgându-se zăpăcit, ieşit din minţi, dar cu obişnuitele plecăciuni surâzătoare.

Creditorii săi, care fuseseră de la bun început cei ce-l îndemnaseră să facă apel la Teodora, deveniră mai insistenţi decât oricând înainte, până ce fu nevoit să se adreseze vechiului său prieten, Demarhul Albaştrilor; acesta trimise o grupă de

facţionişti să apere casa lui Hippobates. Urmă o răzmeriţă, în cursul căreia doi dintre creditori, care erau Verzi, fură ucişi şi un număr de Albaştri răniţi. Ştiri despre tulburările acestea ajunseră la Palat; Ioan de Capadocia, dându-şi seama că Hippobates nu este în graţiile Teodorei, dar neştiind că unii dintre cei angajaţi în încăierare fuseseră trimişi de la cartierul general al Albaştrilor, crezu că-i va face plăcere lui Justinian dacă intervine în numele ordinii publice. Trimise la locul tulburărilor o unitate puternică de Gărzi care arestară fără deosebire Albaştri şi Verzi, câţi mai mulţi de fiecare culoare. Avu loc, în pripă, o judecată; patru dintre ei fură condamnaţi la decapitare, pentru că fuseseră găsiţi având arme asupra lor, iar trei la spânzurătoare, pentru asociere la omor; şi toţi fură duşi la execuţie.

Se întâmplă ca ştreangul spânzurătorii să nu fie destul de rezistent. Se rupse de două ori – o dată sub povara unui Verde, o dată sub cea a unui Albastru. Aceşti nenorociţi căzură la pământ şi fură lăsaţi să zacă, socotiţi morţi, presupunându-se că li se frânsese gâtul. În aceeaşi seară însă, nişte călugări cercetară trupurile şi descoperiră că mai au viaţă în ele, îi transportară pe cei doi la spitalul Sfântului Laurenţiu, unde îşi reveniră. Acest spital era un sanctuar. Dar Ioan de Capadocia, violând sanctuarul, îi arestă din nou şi-i azvârli în închisoarea de stat (care, la un loc cu cazărmile de poliţie, cuprindea o aripă întreagă a Palatului de alamă, pe latura apropiată de Hipodrom).

Demarhul Albastru luă acum o hotărâre remarcabilă. Proteguit de un steag de armistiţiu, se duse neîntârziat la cartierul general al Verzilor şi, într-o discuţie cu Demarhul Verde propuse o acţiune comună împotriva poliţiei, care îndrăznise să se amestece în sfada tradiţională dintre cele două culori. Demarhul Verde se vădi extrem de dornic să declare un armistiţiu temporar. Data curselor de Anul Nou, ziua a treisprezecea a lunii ianuarie, era aproape. Conveniră ca după obişnuitul salut de loialitate către Justinian, când acesta va intra pe Hipodrom, cu toţii, Albaştri şi Verzi deopotrivă, să apeleze pentru eliberarea prizonierilor a căror viaţă fusese cruţată de Dumnezeu printr-un miracol, şi pentru demiterea lui Ioan de Capadocia – pe care Albaştrii îl detestau, socotindu-l ca pe unul care-şi schimbă mereu faţa şi-l invidiau pentru bogăţia lui, în vreme ce Verzii îl urau, declarându-l trădător şi opresor. Aşa se şi făcu, şi cred că

şi Teodora era amestecată în acest complot. Dar Justinian primi totul foarte rece şi nu răspunse în niciun fel la apelurile pentru eliberarea prizonierilor, apeluri care continuară toată ziua, fiind repetate după alergarea fiecăreia dintre cele douăzeci şi două de curse.

Cei doi Demarhi conveniră atunci asupra unei acţiuni mai viguroase şi asupra unei parole comune – şi anume „Victorie” – pentru ambele facţiuni. În seara aceea, după curse, înconjurară închisoarea de stat şi cerură eliberarea celor doi care fuseseră ridicaţi din sanctuar. Nu li se dădu niciun răspuns aşa că dădură foc cu torţe porticului. Flăcările se răspândiră şi nimiciră întreaga aripă, cu cazarma poliţiei cu tot. Cei mai mulţi dintre prizonieri fură salvaţi, dar un număr de gardieni şi de poliţişti muriră în flăcări. Gărzile imperiale, care simpatizau cu răsculaţii, nu interveniră. Propriul lor sălaş, aflat în centrul Casei de alamă, nu fusese atins şi focul era acum localizat.

Dimineaţa următoare, Justinian hotărî continuarea curselor, în mod obişnuit, fără a ţine seama de excesele comise; dar facţioniştii împrejmuiră palatul, cerând demiterea lui Ioan de Capadocia şi a lui Tribonian, judecătorul suprem, precum şi a guvernatorului oraşului. Cum în continuare nu li se dădu răspuns, dar nu sosiră nici gărzi, nici poliţie ca să-i împrăştie, facţioniştii îşi dădură seama că sunt liberi să se răscoale după pofta inimii lor. Îngrămădiră întâi nişte bănci de lemn, târâte din Hipodrom, rezemându-le de câteva clădiri publice, şi le dădură foc. Apoi, învăluiţi de fum şi profitând de zăpăceala produsă, începură, cu mare chef, să ucidă, să fure, să violeze şi să jefuiască. Albaştrii convinşi vădiră o preferinţă pentru vătămarea bunurilor Verzi, iar Verzii convinşi atacară proprietăţile Albastre; dar având în vedere armistiţiul, cei mai mulţi dintre răsculaţi nu mai făceau mofturi la alegerea victimelor. Parola era, precum am mai spus, „Victorie” şi culorile combinate câştigară într-adevăr o mare victorie asupra oraşului. Curând, cartierul central era iluminat în mai multe părţi: brigăzile de pompieri nu încercară să stingă incendiile – cei mai mulţi dintre ei luau parte, din plin, la jaf. Flăcările se întinseră, fără oprelişti. Noroc că era o zi fără de vânt, altfel ar fi ars întreg oraşul. Se dezlănţui o goană în direcţia docurilor, unde oamenii oferiră barcagiilor sume enorme ca să-i treacă la loc sigur, pe ţărmul asiatic.

Mă aflam, ca de obicei, în apartamentul nostru din palat, de serviciu pe lângă stăpâna mea Antonina, şi trebuie să recunosc că toată lumea din casă era îngrozită, în ciuda purtării calme, dacă nu chiar dispreţuitoare, a lui Belizarie. Veniră ordine imperiale în sensul ca nimeni, sub niciun pretext, să nu părăsească incinta palatului. De mult ar fi trebuit să se întreprindă o acţiune viguroasă, dar Teodora nu putea realiza nimic cu Justinian, care se ruga în capela sa particulară. Ioan de Capadocia dispăruse şi, în consecinţă, Gărzile aflate în partea intactă a Casei de alamă continuau să nu primească niciun ordin. Dar dacă ar fi încercat să intervină, gloata i-ar fi măcelărit neîndoielnic. Nominal, Belizarie continua să fie Comandantul Armatelor din Răsărit, dar în oraş nu avea autoritate. Când stăpâna mea îl îndemnă să-i ofere lui Justinian serviciile sale şi ale cuirasierilor de casă – erau încartiruiţi nu departe – refuză: ca slujitor al împăratului, nu trebuia să vorbească neîntrebat, ci era dator să aştepte ordinele. Nu veniră niciun fel de ordine. Justinian era încăpăţânat ca un catâr; se ruga cu ardoare şi o asigura pe Teodora că cerul le va purta de grijă.

În sfârşit, în ziua de cincisprezece ianuarie, Justinian se urni, intenţionând să pună capăt dezordinilor. Recurse la metoda de a apela la scrupulele creştine ale supuşilor săi. Trimise la ei, din palat, o deputăţie de episcopi şi preoţi, cu prapuri şi câteva relicve sacre – o mică frântură din Adevărata Cruce şi cornul autentic al berbecului Patriarhului Avram, care va răsuna în ziua Judecăţii, şi toiagul, în formă de şarpe, al lui Moise, cu care odinioară în Egipt şi Sinai se făptuiseră miracole şi, afară de acestea, osemintele Zoiei, martira fecioară, şi ale altor câţiva martiri, de mai mică însemnătate. Dar nu se produse niciun fel de miracol şi clerul fu nevoit să se retragă spre palatul Daphne, urmărit de o adevărată grindină de pietre şi cărămizi. Justinian privi, dintr-un balcon, ce se petrece şi strigă:

— O, apăraţi-i, repede! Cineva să iasă imediat şi să-i apere!

Belizarie ieşi, bucuros că are prilejul de a acţiona, punându-se în fruntea unui grup de patruzeci de soldaţi traci şi goţi, care se aflau de strajă permanent printre colonadele de la Daphne; şi-i respinse pe răsculaţi, ucigând un număr dintre ei, astfel încât clerul se putu întoarce cu relicvele nevătămate.

Această acţiune a lui Belizarie înfurie peste măsură facţiunile, care acum se dezlănţuiră pe de-a-ntregul. În ziua următoare,

Justinian trimise în piaţa lui August un crainic, ca să anunţe că Ioan de Capadocia a demisionat din postul de comandant şi că guvernatorul oraşului şi Tribonian, judecătorul suprem, s-au retras la rândul lor din funcţiile pe care le deţinuseră. (Tribonian fusese atât de ocupat cu munca de recodificare a legilor, încât nu avusese timp suficient pentru a supraveghea cum se împarte dreptatea.) Dar această concesie nu mai ajungea pentru a restabili pacea, îndeosebi pentru că armistiţiul dintre facţiuni fusese încălcat cu prilejul împărţirii prăzii, iar cauza Verde înviase cu neaşteptată vigoare. Până în ziua de şaptesprezece ianuarie fuseseră jefuite şi incendiate: bisericile Sfânta Sofia şi Sfânta Irina precum şi Portalul Regal – o bibliotecă vestită, cuprinzând, printre alte curiozităţi, operele complete ale lui Homer scrise pe intestinele unui şarpe lung de patruzeci de metri – Băile lui Zeuxippus, aşezate între Casa de alamă şi Hipodrom, Colonadele Argintarilor, şi Strada Superioară până în Piaţa lui Constantin. În felul acesta se distruseră enorm de multe comori. Noi, oamenii de casă, urmăririm incendiile de la o fereastră aşezată sus şi nu îndrăznirăm să ne culcăm noaptea, de teamă că dacă adormim vom arde de vii.

Teodora izbuti să-l convingă pe Justinian să intre în Hipodrom şi să facă un apel public la pace, abia în a cincea zi a răzmeriţelor, adică în ziua de optsprezece ianuarie. Hipodromul se întinde paralel cu palatul, pe versantul ce coboară spre Marea Marmara. În capătul dinspre nord există două turnuri, precum şi grajdurile, şoproanele de care şi birourile celor din administraţia distracţiilor şi, sus de tot, într-o parte, în punctul din care startul poate fi cel mai bine urmărit, loja imperială, deasupra căreia străjuiesc caii auriţi din Chios. La această lojă se ajunge printr-o colonadă izolată, de la palatul Daphne, de-a lungul bisericii Sfântul Ştefan; Justinian nu trebuia deci să-şi asume riscul de a străbate străzile publice într-un car. Ţinând în mână o copie a Evangheliilor, apăru în loja imperială, în faţa Hipodromului ticsit, şi începu să rostească unul din acele îndemnuri vagi, paterne, la pace şi armonie, combinat cu promisiuni de ordin general, care îndeobşte au efect, după o răzmeriţă, când fierbinţeala poporului începe să se mai răcorească, iar oamenii mai serioşi de felul lor încep să facă bilanţul daunelor. Dar cuvântarea lui se dovedi complet inutilă, deoarece nu era sprijinită de nicio demonstraţie de forţă.

Dinspre băncile Albastre se înălţară câteva urale timide şi fără de convingere, amestecate cu şuierături – dar se auziră răcnete duşmănoase dinspre Verzi, aceştia fiind acum iarăşi în plină ascendenţă: mulţi dezertori se întorseseră la vechea lor apartenenţă. Se azvârliră pietre şi alte proiectile spre loja imperială, ca odinioară, pe vremea lui Anastasie; Justinian se retrase în grabă mare, gloata revărsându-se din Hipodrom ca să-l urmărească. Gărzile de traci şi de goţi se retraseră din palat, unindu-se cu camarazii lor din Casa de alamă. În vecinătatea bisericii Sfântului Ştefan gloata prădă şi dădu foc unui bloc întins de clădiri ale palatului, care de fapt era reşedinţa eunucilor din Administraţia de stat.

Înainte de urcarea pe tron a lui Justin, era de aşteptat să urmeze unul dintre nepoţii lui Anastasie. Cel mai puţin incapabil dintre nepoţii incapabili ai lui Anastasie, era Hypatius. Slujise sub Belizarie, la Daras, şi-ntr-adevăr, într-un fel prea puţin glorios – escadronul lui fusese cel zvârlit în şanţuri, pe aripa dreaptă, de şarja „Nemuritorilor”; dar despre el se putea afirma cel puţin că ambiţiile nu-i depăşeau talentele. Îndată după izbucnirea răzmeriţelor, venise modest, la Justinian, însoţit de fratele său Pompei, şi-i relatase că Verzii îi făcuseră propuneri, oferindu-i tronul; că refuzase cu indignare să încuviinţeze orice fel de acţiune purtată în numele său şi că pentru a-şi dovedi loialitatea se punea la dispoziţia lui Justinian. Justinian îl lăudă şi-i mulţumi, deşi nu era în stare să creadă în sinceritatea mărturisirii că i se oferise tronul – o socotea ca o încercare de a dezarma orice bănuială şi de a pune apoi mâna pe puterea supremă, la primul prilej favorabil. Dar după acest atac asupra palatului, Justinian le trimise vorbă, atât lui Hypatius cât şi lui Pompei, că dacă nu doresc să fie executaţi ca trădători, trebuie să plece neîntârziat. Îndată ce se lăsă întunericul, în ciuda propriei lor dorinţi, cei doi ieşiră, strecurându-se din palat, şi izbutiră să ajungă la casele lor, nebăgaţi în seamă. Din nenorocire însă, vestea că Hypatius este liber şi se află undeva, pe afară, ajunse într-un fel sau altul la Verzi. Îi înconjurară casa, intrară cu forţa şi-l scoaseră, în triumf, ducându-l până în Piaţa lui Constantin. Aici, în mijlocul mulţimii îngrămădite, care vocifera necontenit, fu proclamat în mod formal împărat şi încoronat cu un colan de aur, în lipsa unei diademe – deşi celelalte însemne imperiale erau la îndemână, fiind luate din

palat, cu ocazia jafului. Hypatius cu adevărat nu voia să primească tronul; iar soţia lui, Maria, o creştină cucernică, îşi frângea mâinile şi bocea, spunând că-l iau de lângă dânsa pentru a-l purta pe drumul morţii. Dar Verzii nu puteau fi contrazişi.

Reprezentanţii Verzilor se duseră la Casa Senatului şi cerură să se depună jurământ de credinţă faţă de Hypatius. Senatorii (precum se petrece întotdeauna în asemenea cazuri) nu voiau să se angajeze. Preferinţele lor se împărţeau cam egal; deşi în majoritate erau Albaştri declaraţi, mulţi dintre ei continuau să fie în taină Verzi, regretând, precum se exprimau îndeobşte, „vremurile frumoase ale lui Anastasie” şi dispreţuindu-l pe parvenitul de Justinian. Ieşiră din încurcătură ţinând nişte discursuri cu multe întorsături retorice, dar nu ajunseră la nicio concluzie. Şi la palat se adunaseră câţiva senatori; aceştia erau cu toţii Albaştri şi cu toţii foarte speriaţi. Justinian însuşi tremura de frică şi întreba pe oricine întâlnea în cale – bărbat, femeie sau eunuc, patrician, om de rând sau sclav – ce ar trebui să întreprindă. Se convocă în mare grabă un Consiliu în toată legea. Cei mai mulţi dintre acei bicisnici care au participat, îl sfătuiră să fugă imediat, deoarece în Gărzile palatului, în mod evident, nu se putea avea nicio încredere, iar oraşul era dominat acum de Verzi. Numai Belizarie şi Mundus se pronunţară în favoarea unei rezistenţe hotărâte în faţa rebelilor – Mundus era Comandantul Armatelor din Iliria şi ajunsese întâmplător în oraş cu două zile mai înainte; venise să caute cai de schimb pentru unităţile sale de cavalerie.

Teodora intră nechemată în camera de Consiliu. Era atât de teribilă în dispreţul şi în mânia ei, încât oricine dintre cei de faţă, nu numai Justinian însuşi, ar fi preferat fără îndoială să moară, decât să înfrunte acele priviri dogoritoare. Vorbi astfel:

— Toate acestea sunt vorbe, vorbe, vorbe, şi ca femeie cu scaun la cap ce mă aflu, protestez şi cer să se treacă imediat la acţiune viguroasă. Ne aflăm în cea de a şasea zi a tulburărilor şi în fiecare zi mi s-au dat asigurări că „suntem stăpâni pe situaţie”, şi că „Dumnezeu ne va purta de grijă”, şi că „se iau toate măsurile posibile”, şi aşa mai departe, şi aşa mai departe. Dar până acuma nu s-a întreprins nimic – numai vorbe, vorbe, vorbe. S-au trimis câţiva episcopi, cu nişte relicve ridicole. S-au vânturat Evangheliile în faţa unei gloate de porci necredincioşi –

dar când încep să guiţe şi să grohăie, suntem gata s-o rupem la fugă! Se pare că te-ai hotărât să fugi, Justinian cel Mare. Foarte bine, atunci du-te! Dar du-te neîntârziat, cât timp mai eşti stăpân peste un port particular şi mai ai la dispoziţie corăbii şi marinari şi bani! Dacă însă te duci, ţine minte ce-ţi spun: Nu vei fi niciodată în stare să te întorci în palatul acesta, iar ei te vor urmări până la capăt şi vei avea parte de o moarte mizerabilă şi meritată. Nu ţi-a mai rămas niciun refugiu sigur. Nici măcar la Curtea Persană nu te poţi refugia: pentru că odinioară, în ciuda sfatului meu, refuzând să-l adopţi ca fiu pe Khosrou, care acum este rege, l-ai insultat de moarte. Dar du-te, îţi spun, du-te, încearcă-ţi norocul în Spania sau în Britania, sau în Etiopia, dispreţul meu te va urmări! În ce mă priveşte, doresc să nu fiu despărţită niciodată de această purpură şi să nu supravieţuiesc zilei în care supuşii mei nu mi se vor mai adresa cu toate titlurile pe care le port pe drept. E adevărat cuvântul bătrânesc: „regalitatea este un giulgiu”. Ce mai aştepţi? Un miracol din Ceruri? Nu, ridică-ţi poalele togii şi fugi, căci Cerul te urăşte! Eu voi rămâne aici şi voi înfrunta verdictul pe care mi-l vor impune demnităţile mele!

Apoi Mundus şi Belizarie se puseră sub ordinele Teodorei – căci nimeni altul nu părea gata să le dea vreunul. Justinian era îmbrăcat în veşminte călugăreşti, parcă din umilinţă, dar în fapt pentru a fi deghizat, în cazul în care palatul ar fi fost iarăşi atacat. Era complet pierdut în rugăciuni, în capela regală, cu faţa acoperită de gluga cenuşie, aspră. În această situaţie, un mesaj neaşteptat din partea lui Hypatius îi parveni Teodorei: „Cea mai nobilă dintre femei, deoarece împăratul mă suspectează şi nu va face nimic pentru mine, te implor să ai încredere în loialitatea mea şi să trimiţi soldaţi ca să mă elibereze din această situaţie penibilă”.

Teodora îi porunci imediat tul Belizarie să se pună în fruntea Gărzilor, să-l salveze pe Hypatius şi să-l aducă îndărăt, la palat. Belizarie convocă oamenii din Regimentul său de casă, care erau cantonaţi în incinta palatului şi Mundus îşi chemă escorta de huni herulieni. Împreună, cele două unităţi nu numărau mai mult de patru sute de oameni, deoarece cea mai mare parte a ostaşilor lui Belizarie fuseseră împrumutaţi forţelor imperiale şi se aflau în Tracia, sub comanda lui Ioan Armeanul, sprijinind şi impunând perceperea impozitelor. Belizarie hotărî ca Mundus,

cu hunii săi, să facă un ocol printr-o alee şerpuită, numită „Melcul”, îndreptându-se spre Poarta Morţilor, care se afla în sud-estul Hipodromului şi prin care se obişnuia odinioară să se scoată trupurile gladiatorilor morţi. Urma să se posteze acolo, aşteptând ordinele. Apoi Belizarie, însoţit de oamenii săi, călări de-a curmezişul terenurilor din jurul palatului, până la capătul Străzii Superioare, unde se află Palatul Senatului, şi se întoarse spre stânga, spre porţile Casei de alamă. Negăsind nicio sentinelă în faţă şi porţile rămânând închise, izbi cu garda săbiei în poartă şi strigă:

— Sunt Belizarie, Comandantul Armatelor din Răsărit. În numele Maiestăţii-sale Sacre, Împăratul Justinian, deschideţi!

Dar nu primi niciun răspuns. Asemenea Senatului, soldaţii preferau să aştepte desfăşurarea evenimentelor. Porţile erau de alamă masivă şi ar fi fost greu să le forţeze, aşa că după o a doua somaţie, se întoarse la palat şi raportă Teodorei că Gărzile nu sunt disponibile. Ea îi ceru să întreprindă tot ce se poate, cu oamenii pe care îi are la dispoziţie.

Belizarie se hotărî să se deplaseze pe lângă biserica Sfântul Ştefan, ruinată şi ea de incendiu şi, mai departe, drept în sus, spre loja imperială. Pentru a parcurge acest itinerariu, trebuia să treacă printre ruinele reşedinţei eunucilor, care continuau să fumege. Când şi când se prăbuşea câte un zid şi mai ţâşnea câte o limbă de flacără. Caii erau îngroziţi de fum şi nu voiau să-l înfrunte, aşa că dădu ordin de descălecare şi trimise caii îndărăt. Udându-şi mantalele şi învelindu-şi cu ele feţele, oamenii săi goniră printre ruine, câte doi, câte trei, şi ajunseră la colonada albastră a Hipodromului (este ornamentată numai cu lapis-lazuli), care urcă, treptat, spre loja imperială. Dar găsiră uşa din capăt zăvorâtă şi păzită. Ar fi fost primejdios să o forţeze, căci ar fi trebuit să-şi croiască drum luptând prin întuneric, în sus, pe o scară îngustă, în vreme ce un grup compact de Verzi putea fi trimis primprejur, ca să-i atace din spate. Belizarie dădu ordin de întoarcere. De astă dată îşi conduse însă oamenii drept spre intrarea principală a Hipodromului, aşezată pe latura nordică, între turnuri.

Nu vă pot spune cu ce-şi petrecuseră timpul Verzii de pe Hipodrom, dar ştiu că atât Demarhul cât şi Democratul Verde ţinuseră nişte discursuri umflate, în vreme ce Albaştrii ce se aflau de faţă şedeau în tăcere, încruntaţi. Devenise limpede că

Verzii izbutiseră să numească un împărat de propria lor culoare; Demarhul Albastru se căia amarnic pentru armistiţiul pe care-i încheiase cu ei. Dintr-odată se iscă un răcnet şi Belizarie fu zărit, mărşăluind în Hipodrom, cu sabia trasă, în fruntea soldaţilor îmbrăcaţi în armură de zale. Se întoarse şi-i strigă lui Hypatius, care şedea în loja de deasupra lui:

— Ilustre Hypatius, ai ocupat locul împăratului; şi nu ai dreptul să-l ocupi. Îţi porunceşte să te întorci imediat la palat şi să te pui la dispoziţia lui!

Spre surpriza generală (căci numai conducătorii facţiunii îşi dădeau seama cât de puţin dorea să devină monarh), Hypatius se sculă ascultător şi porni spre uşa lojii; dar Demarhul Verde, care stătuse alături de el, îl forţă să se reaşeze pe scaun. Mulţimea Verzilor începu acum să-i ameninţe pe oamenii lui Belizarie. El ordonă o şarjă, de-a lungul băncilor. Verzii începură să ţipe şi să se retragă în dezordine. Nu erau decât o gloată de pierde-vară din oraş, iar armele lor erau bune pentru asasinat, dar nu pentru luptă; pe deasupra, nu purtau niciun fel de armură. Aşa că cei două sute de oameni ai lui Belizarie, în armură completă, ajungeau cu prisosinţă pentru a face faţă miilor. Între timp, Mundus, aşteptând afară, în dreptul Porţii Morţilor, auzise vuietul de spaimă stârnit înăuntru şi-şi dăduse seama că oamenii lui Belizarie sunt angajaţi în luptă. Şarjă cu hunii săi în Hipodrom, şi anume împotriva acelor Verzi care săriseră peste bariere, în arenă, şi îi măcelări. Unii dintre aceştia căutară să se refugieze pe piedestalurile statuilor aşezate în şir, de-a lungul barierei centrale – cea a împăratului Teodosie, cu şervetul în mână şi cei trei şerpi mari, încolăciţi, aduşi de la Delfi, care odinioară suportaseră tripiedul preotesei, or statuile unor vestiţi conducători de care, printre care una a fostului meu stăpân, Damocles, înălţată de curând acolo de către Teodora – dar şi aceştia fură traşi repede de pe piedestaluri şi omorâţi. Apoi Albaştrii, care stătuseră, ca de obicei, cu toţii la un loc, intrară şi ei în luptă. Conduşi chiar de doi dintre nepoţii lui Justinian, dădură buzna spre loja imperială şi, după o încăierare aprigă, uciseră pe Demarhul Verde şi pe oamenii săi, puseră mâna pe Hypatius şi pe Pompei şi-i predară lui Rufinus, care era adjutantul lui Belizarie. Rufinus îi conduse la palat, luând-o pe scara îngustă şi prin colonada albastră.

Verzii îşi reveniră acum din prima surpriză şi începură să lupte cu deznădejde. Belizarie şi Mundus fură nevoiţi să continue să ucidă metodic, până ce nătărăii îmbrăcaţi în mătase, cu mânecile fluturânde şi părul lung, pomădat, se retraseră din nou, în panică. Până la urmă, Belizarie duse o parte din oamenii săi, fără luptă, la Poarta de Nord şi trimise pe alţii să păzească celelalte porţi; şi Mundus îşi rechemă hunii. Dar nimeni nu ar fi fost în stare să-i recheme pe Albaştri, care acum nu se mai declarau satisfăcuţi decât cu exterminarea totală a Verzilor. Belizarie şi Mundus socotiră că nu ar fi înţelept să intervină: rămaseră locului, privind încruntaţi la măcelul fratricid, cum ar privi cineva o bătălie între cocori şi ciori – cu simpatiile înclinând poate într-o măsură oarecare spre ciori, care erau însă aproape tot atât de inumani ca şi adversarii lor, şi nu mai puţin caraghioşi la înfăţişare. Când deveni limpede că Albaştrii câştigaseră o frumoasă victorie (în numele Fiului cel cu dublă natură şi al Viceregelui Său, împăratul cel cu două feţe), Belizarie se întoarse la palat pentru a primi noi ordine, însoţit de Mundus. Curând, stăpâna mea îmbrăţişă pe scumpul ei soţ, aşa cum era, pătat din cap până în picioare de sânge. Dar o hoardă întreagă de Albaştri din suburbii, unde culoarea era foarte puternică, sosi acum în goană, vânturând tot soiul de arme, şi pătrunse pe Hipodrom pentru a participa la masacru. Îi înarmase, la arsenal, Narses, care îl mituise pe Democratul Albastru ca să cheme voluntari împotriva uzurpatorului Hypatius. Aceştia fură urmaţi de Gărzile din Casa de alamă, la ceasul acesta dornici şi ei de a-şi demonstra loialitatea faţă de Justinian, prin măcelărirea Verzilor.

Treizeci şi cinci de mii de Verzi şi câteva sute de Albaştri fură ucişi fără şovăială, înainte de a se isprăvi ziua aceea şi foarte mulţi alţii fură grav răniţi. Mulţimea atacă, de asemenea, grajdurile Verzi – ucigând rândaşii, tăind tendoanele de la picioarele cailor şi dând foc carelor. Apoi începu prin tot oraşul o vânătoare aprigă a Verzilor care nu erau dispuşi să se lepede de culoarea lor, şi până în dimineaţa următoare nu rămase niciun bărbat şi nicio femeie care să mai poarte cocarda detestată.

Când Hypatius şi Pompei fură aduşi în faţa lui Justinian, acesta îi spuse lui Belizarie:

— Excelent, dar pe trădătorii aceştia ar fi trebuit să-i prinzi mai repede, înainte ca jumătate din oraşul nostru să fie incendiat

Apoi îi condamnă la moarte – o faptă ticăloasă, precum îi spuse Teodora, în faţă. Dar el, ca de obicei, răspunse şi de astă dată cu blândeţe. Ce figură mai era, chiar şi în zilele acelea!

În felul acesta se isprăvi aşa numita „Răzmeriţă a Victoriei” şi, odată cu ea, cel puţin pentru o vreme, lupta dintre Verzi şi Albaştri. Verzii erau înfrânţi de-a binelea, şi Justinian statornici această fericită stare de lucruri instituţional, interzicând printr-un edict orice fel de curse de care în oraş. Totuşi, câţiva ani mai târziu, cursele fură reluate; aşa că facţiunea Verde trebuia să renască şi ea. La urma urmelor, Albaştrii nu puteau să se întreacă cu ei înşişi. În câţiva ani, Verzii deveniră la fel de bătăioşi ca întotdeauna, coalizând sub protecţia culorii lor toate elementele din oraş adverse împăratului şi credinţei ortodoxe; şi, după căderea amurgului, bandele de asasini circulau din nou nestingherite pe străzi.

Belizarie era întotdeauna neutru – un Alb, ca în zilele sale de şcolar; dar stăpâna mea Antonina era Albastră, din pricina răului făptuit de Verzi împotriva tatălui ei, şi din pricina clubului, şi din pricina Teodorei, prietena ei jurată.

CAPITOLUL X
EXPEDIŢIA ÎMPOTRIVA CARTAGINEI

Justinian plănui acum o mare expediţie împotriva vandalilor, un popor mult călătorit, al cărui oraş-capitală era Cartagina, în Africa de Nord; şi, la insistenţele Teodorei, încredinţa comanda unică lui Belizarie.

Este uşor de arătat cine erau vandalii şi ce căutau în Africa. Erau de neam german şi prima oară fuseseră semnalaţi ca locuind pe malurile îngheţate ale Mării Baltice, cam pe vremea în care Isus zăbovise pe pământ, printre evrei. Migraseră în etape lente, spre sud, către şesurile mănoase, împrejmuite de munţii Carpaţi, unde îşi sporiseră numărul prin alianţe şi căsătorii cu triburile hune, care ocupaseră mai înainte aceste teritorii. Până pe vremea în care împăratul Constantin adoptă creştinismul ca religie de stat, numărul lor depăşise posibilitatea ţării de a-i adăposti; din cauza lipsei de hrană pe de o parte şi a rodniciei femeilor lor pe de altă parte, un număr considerabil dintre ei fu obligat să treacă în imperiu, de partea aceasta a Dunării Superioare, unde li se acordară pământuri şi statut de aliaţi, şi unde îşi însuşiră metodele romane în purtarea războaielor. Două generaţii mai târziu, trecură iarăşi Dunărea şi invadară Germania, prădând şi incendiind pe măsură ce înaintau, şi apoi mărşăluiră spre nord. Dezbătură eventualitatea unei invazii a insulei Britanice, care fusese golită de garnizoane romane. În porturile franceze existau destule mijloace de transport, dar vandalii nu erau marinari încercaţi şi Canalul englez le păru o călătorie maritimă prea grea. Aşa că, lăsând Britania la cheremul piraţilor saxoni, invadară în schimb Franţa, trecând peste fluviu Rin, într-un ajun de An Nou, când era îngheţat. Vreme de doi ani întreprinseră raiduri şi prădară Franţa, apoi invadară Spania, unde se stabiliră în partea cea mai meridională, numindu-şi regatul Andaluzia. Dar câţiva ani mai târziu fură poftiţi la Cartagina, de către Comitele Bonifaciu, guvernatorul roman al Africii de Nord. Comitele Bonifaciu fusese acuzat pe nedrept că ar fi conspirat împotriva împăratului şi avea nevoie de aliaţi, care să-l scape de o moarte ruşinoasă: oferi vandalilor, cu titlu de proprietate, o treime din pământurile din jurul Cartaginei, dacă îi vin într-ajutor.

Câtă vreme zăboviseră în Spania, vandalii se făcuseră marinari, deşi exista o lege romană care prevedea moartea pentru oricine ar învăţa pe vreun barbar german arta construirii sau cârmuirii unei corăbii. Aşa că trecură peste mare, de pe una din coloanele de stânci ale lui Hercule, şi anume de pe Gibraltar din Spania, pe cealaltă, Ceuta, în Maroc, şi apoi mărşăluiră spre răsărit, de-a lungul coastei. Erau în total două sute de mii, dar numai cincizeci de mii de bărbaţi combatanţi, restul fiind femei, copii şi vârstnici; căci veniseră cu toţii, grămadă, numai foarte puţini preferând să rămână pe loc. Vandalii aceştia erau creştini, dar asemenea celor mai multe triburi germane, erau eretici arieni. Iată, din păcate, încă o teorie despre natura Fiului, care trebuie prezentată.

Pe vremea când germanii fuseseră convertiţi la creştinism de către Ulfilas, un contemporan al împăratului Constantin, care tradusese Scripturile în limba gotică – toate afară de Cartea Regilor, de care se temea că le va stârni patima de luptă – această erezie ariană era foarte răspândită şi devenise doctrina ortodoxă a Bisericii. Era binevenită printre germani, deoarece părea un crez simplu, barbar, corespunzând propriei lor concepţii despre zeitate. Arienii afirmă că Tatăl este nemăsurat superior omului, şi că nu există o punte reală între Tată şi om; nici măcar Fiul, care nu l-a cunoscut niciodată perfect pe Tatăl şi care, cât timp a trăit aici, pe pământ, a fost supus tuturor suferinţelor omeneşti, precum mânia, tristeţea, deznădejdea, umilinţa – cum le descriu, de fapt, Evangheliştii. Totuşi, Fiul (după aceşti arieni) este un soi de semizeu: nu Dumnezeu, ci o fiinţă medie, de o substanţă diferită de a Tatălui şi complet neasemănătoare cu acesta, o fiinţă care a existat înaintea lumii şi a fost creată din nimic şi a devenit om. Cum germanii crezuseră oricum într-un Dumnezeu cu putere nemăsurată şi fire capricioasă, numit Odin şi, de asemenea, într-un semizeu şi strămoş al rasei, numit Mann (ceea ce înseamnă, în germană „bărbat”), care se născuse, practic, din nimic – schimbarea lor de credinţă a fost mai mult o schimbare de nume decât de crezuri. Acceptaseră să se abţină de la sacrificii umane, deoarece acestea (după noul lor crez) fuseseră interzise de Dumnezeu, din vremurile Patriarhului Avram; dar luară parte mai departe la războaie sângeroase şi la masacre. Căci, deşi bunul Ulfilas omisese Cartea Regilor din traducerea lui,

închisese în schimb Cartea lui Iosua, în care se relatează măcelărirea nemiloasă a triburilor păgâne de către evrei, când au ajuns în „Ţara Făgăduinţei”.

Pentru vandali, Africa romană era şi ea „ţară a făgăduinţei”, care semăna chiar cu Canaanul de odinioară, cu viile şi lanurile sale de grâu, cu plantaţiile de smochini şi cetăţile sale întărite. Dar când, în deplasarea ei, această mulţime se şi apropiase de Cartagina, vandalii fură informaţi glacial de către Comitele Bonifaciu că făcuse o greşeală: împăratul, sau, mai precis, împărăteasa Regentă, îi acordase între timp iarăşi încrederea ei şi, în consecinţă, el nu mai avea nevoie de aliaţi vandali; îi rugă deci să facă bine să se întoarcă în Andaluzia, el urmând să le plătească pentru osteneala pe care şi-au dat-o. Fireşte, vandalii se simţiră insultaţi cu grosolănie şi refuzară să plece. Din aliaţi deveniră dintr-odată inamici şi-l înfrânseră pe Bonifaciu în bătălie; după care ocupară nu numai o treime din pământuri aşezate în jurul Cartaginei, ci întreaga dioceză a Africii, zdrobindu-i pe localnici, pur şi simplu.

Cartagina însăşi – care, după Roma, era cel mai mare oraş din Imperiul de Apus – rezistă mai mulţi ani. Asta pentru că era aprovizionată cu merinde de pe mare şi avea fortificaţii foarte puternice, pe care vandalii, neavând cunoştinţe de inginerie, nu reuşiră să le distrugă; şi nu pentru că apărătorii ar fi dat dovadă de un eroism deosebit. Romanii africani deveniseră nerăzboinici datorită veacurilor de pace, bogăţiei solului şi căldurii care sleieşte. Şi apoi, mai erau şi divizaţi de schisma donatistă. Aceasta nu era, de astă dată, o părere eretică despre natura Fiului, ci o ceartă în privinţa disciplinii ecleziastice: donatiştii susţineau că a fi binecuvântat de un preot care trăieşte o viaţă păcătoasă, sau care a comis un act atât de nepios ca arderea unei cărţi religioase când a primit ordin din partea autorităţilor civile, nu este de fapt o binecuvântare, şi că niciun act sacerdotal, ori despre care ar fi vorba, nu este valid, dacă este făptuit de o asemenea persoană. Teoria ortodoxă afirma, în schimb, că apa vieţii poate curge şi printre măselele unui câine mort (precum se formula îndeobşte) şi să tămăduiască totuşi sufletul. Donatiştii alcătuiră o comunitate separată, despărţindu-se de ortodocşi, ca să nu se contamineze. Vandalii încheiară o alianţă cu ei, întrucât asta le convenea deocamdată şi afirmară că, în felul lor arian, sunt şi ei donatişti.

Regele vandalilor, Geiseric cel şchiop, care, nu se ştie cum, se născuse creştin ortodox, devenise arian; şi începu curând să-i persecute pe toţi nonarienii din Africa, fie ei donatişti, fie ortodocşi sau eretici de orice soi, cu toată violenţa caracteristică unui neofit. Până la urmă, întreaga dioceză a Africii ajunse sub puterea lui şi, ca o precauţie împotriva unor răscoale posibile, demolă toate fortificaţiile oraşelor, cu excepţia celor de la Hippo Regius şi Cartagina; în amândouă aceste oraşe aşeză garnizoane puternice. Apoi îşi întări flota şi începu să cucerească insule, printre care Sardinia şi Balearele şi să întreprindă raiduri pe coastele Spaniei, Italiei şi chiar şi ale Greciei. Isprava sa principală a fost prădarea Romei, de unde după o şedere de două săptămâni, a cărat acasă o pradă imensă – bunuri publice şi particulare deopotrivă – inclusiv tezaurul de aur din Templul lui Solomon, pe care Titus îl adusese la Roma cu veacuri în urmă, şi jumătate din acoperişul templului lui Jupiter Capitolinul, oare era din bronz fin, aurit. Precum am mai menţionat, din pricina prădăciunilor lui Geiseric, bunicul după mamă al lui Belizarie abandonase Roma, optând pentru Constantinopol.

Împăratul Apusului – căci împăraţii din Răsărit, de la Constantinopol, mai aveau în zilele acelea colegi la Roma – nu era capabil să reziste numeroaselor acte de piraterie; dar de la Constantinopol se trimise la Cartagina o expediţie de pedeapsă. Ea consta din o sută de mii de oameni, transportaţi de cea mai formidabilă flotă adunată vreodată pe Marea Mediterană; şi expediţia nu ar fi întâmpinat nicio dificultate în a-i zdrobi pe vandali. Geiseric vădi cea mai mare deferenţă faţă de comandantul ei şi obţinu un răgaz de cinci zile, în care, precum promise, „urma să pregătească oraşul pentru predare”. Între timp îşi adună în taină forţele şi în noaptea a patra trimise corăbii aprinse drept în rândurile flotei imperiale, urmărindu-le apoi cu galere înarmate. Prinşi între văpăi şi vandalii sălbatici, romanii fură complet nimiciţi. Numai câteva corăbii deteriorate şi câteva sute de soldaţi reuşiră să se întoarcă la Constantinopol. Acest dezastru avusese loc cu două generaţii înainte de domnia lui Justinian.

De atunci s-au succedat mai mulţi urmaşi ai lui Geiseric, care decretase ca puterea regală să treacă întotdeauna, în întregime, asupra celui mai vârstnic bărbat în viaţă dintre rudele sale

apropiate. Asta urma să împiedice împărţirea regatului şi slăbirea în consecinţă a autorităţii centrale şi, de asemenea, frecventele încurcături ce se produc când se proclamă o regenţă, în numele unui domnitor-copil. Astfel, la moartea tatălui, fiul mai vârstnic al regelui nu moştenea tronul câtă vreme mai avea un unchi de gradul întâi sau de gradul doi în viaţă, ci trebuia să cedeze acestuia succesiunea. Geiseric nu luase poate în considerare, în suficientă măsură, faptul că această lege a succesiunii tindea să-i favorizeze pe prinţii care se remarcau mai mult prin longevitatea lor, decât prin puterea minţii.

În momentul urcării pe tron a lui Justinian, rege al vandalilor era Hilderic. Acesta semnase o alianţă defensivă cu regele goţilor, care domnea peste Italia (în vremurile acelea, întreaga parte apuseană a imperiului – deşi nominal se afla sub suveranitatea împăratului de Răsărit, de la Constantinopol, la Roma nemaiexistând împărat – era dominată de diverşi aliaţi germani, care îndeplineau rolul de forţe armate. Îşi aleseseră, pentru a se aşeza, regiunile cele mai rodnice şi erau, cu toţii, eretici arieni.) Hilderic întreţinea raporturi bune şi cu împăratul de Răsărit şi continua să trimită la Constantinopol suma de bani ce reprezenta tributul anual asupra căruia convenise Geiseric în tratatul de pace care fi ratificase cuceririle. Era un om bătrân, nepotrivit pentru conducerea treburilor publice şi cu o fire aproape la fel de bănuitoare ca a lui Justinian. Văduva predecesorului său, o soră a lui Teodoric, vestitul rege al goţilor, trăia încă. Ea adusese ca zestre o gardă alcătuită din şase mii de călăreţi goţi şi suveranitatea asupra Lilybaeumului, un promontoriu din Sicilia, la numai o sută de mile depărtare de Cartagina; cineva îl convinse pe Hilderic că această fostă regină intenţionează să-l ucidă şi să pună mâna pe Cartagina, pentru a o preda goţilor. O aruncă în închisoare şi apoi puse să fie strangulată, iar pe cei şase mii de goţi îi masacră. Asta îl jigni profund pe Teodoric, care rupse alianţa cu vandalii, dar nu putea risca o expediţie militară.

Justinian era prieten personal cu Hilderic şi schimbau frecvent scrisori şi daruri. Hilderic se împrietenise cu Justinian la Roma, pe vremea când fusese un ostatec oarecare, neînsemnat, la curtea lui Teodoric; iar Justinian îl preţuia pe Hilderic şi pentru toleranţa pe care o vădise faţă de creştinii ortodocşi – regii

vandali dinaintea lui îi persecutaseră cu sălbăticie. Când ajunse la Constantinopol vestea că Hilderic fusese detronat şi închis de nepotul său, Geilimer, Justinian se simţi jignit. Era convins că trebuie să i se dea o lecţie lui Geilimer; căci el însuşi se aflase cândva într-o situaţie similară cu cea a lui Geilimer, anume când unchiul său Justin ajunsese decrepit şi în ultimii doi ani de viaţă fusese numai nominal împărat. Justinian considera că alesese calea virtuoasă, mulţumindu-se cu titlul de Regent în loc de a anticipa suveranitatea şi opţiunea de atunci îl învestea acum cu un drept deosebit pentru a-şi exprima protestul faţă de Geilimer. Scrise o scrisoare blândă, conform uzanţelor diplomatice: dacă bătrânul ar fi eliberat şi reaşezat în drepturile sale regale, Dumnezeu l-ar privi cu ochi buni pe Geilimer, iar Justinian i-ar deveni prieten.

Pretextul de care se folosise Geilimer pentru a-l închide pe Hilderic fusese o acuzaţie calomnioasă cum că s-ar fi convertit în taină la ortodoxie şi că ar dori să-şi lase tronul lui Justinian; aşa că nici nu învrednici cu un răspuns scrisoarea pe care i-o înmânară ambasadorii, mărginindu-se să emită un zgomot necuviincios, din gură. Hilderic fu dus într-o celulă şi mai întunecoasă, şi mai neplăcută decât cea în care stătuse până atunci.

Justinian scrise din nou, de astă dată mai ferm, precizând că Geilimer pusese mâna cu forţa pe puterea regală şi, în consecinţă, trebuie să se aştepte la răsplata divină pe care o provoacă, fără greş, orice uzurpare. Ceru ca Hilderic să fie cel puţin trimis la Constantinopol, pentru a-şi trăi restul zilelor într-un exil confortabil, şi ameninţă să declare război vandalilor, dacă această cerere nu va fi satisfăcută.

Geilimer răspunse că Justinian nu are niciun drept să se amestece în treburile interne ale regatului african; că Hilderic fusese demis ca trădător – o acţiune încuviinţată de Consiliul Regal Vandal, de la Cartagina; şi că, înainte de a declara război, Justinian să-şi aducă aminte ce s-a întâmplat cu ultima flotă care a vizitat Cartagina, venind dinspre Răsărit.

Justinian nu i-ar fi acordat regelui Khosrou condiţii atât de favorabile în tratatul pe care-l încheiaseră, dacă nu s-ar fi gândit încă de atunci la posibilitatea de a retrage o parte a forţelor sale de pe graniţa persană, în vederea unei expediţii contra vandalilor. Dar când pomeni miniştrilor săi principali de acest

proiect, toţi fură împotrivă, considerându-l foarte primejdios. Părerile lor erau destul de îndreptăţite; purtătorul lor de cuvânt era acum Ioan de Capadocia, în calitate de Comandant al Gărzilor şi, de asemenea, de Intendent general al Armatelor Imperiale. Faţă de Constantinopol, Cartagina este aşezată la distanţă de cel puţin o sută patruzeci de zile de călătorie pe uscat. Pentru a transporta pe mare o forţă adecvată, ar fi trebuit să se rechiziţioneze un număr mare de corăbii; şi asta ar fi împiedicat în măsură considerabilă desfăşurarea negoţului obişnuit al imperiului. Recrutarea trupelor necesare pentru apărarea graniţelor din nord şi din est era şi altminteri destul de grea, chiar dacă forţele nu erau irosite în războaie inutile, în capătul celălalt al lumii. Chiar dacă vandalii puteau fi învinşi cu uşurinţă, din punct de vedere strategic nu era prea înţelept să se ocupe Africa de Nord, fără a se controla, de asemenea, Sicilia şi Italia – lucru la care Justinian nu putea spera. Afară de asta, cheltuielile unei asemenea expediţii s-ar cifra la milioane. Ioan de Capadocia se mai temea – deşi nu spunea – că Justinian, forţându-se să adune banii necesari, va cerceta cu atenţie registrele şi socotelile din birourile Intendentului general, la Ministerul de Război, unde ar fi dat negreşit peste dovezile unor fraude de proporţii majore.

Argumentele potrivnice îl convinseră într-adevăr pe Justinian. Toată lumea se simţi uşurată, îndeosebi funcţionarii înalţi de la vistierie, cărora le-ar fi revenit sarcina de a strânge sume considerabile, rezultate din noi impozite. La rândul lor, se simţiră uşuraţi şi generalii: fiecare se temuse că meritele sale îl vor desemna comandant al expediţiei împotriva vandalilor.

Atunci sosi un episcop din Egipt, cerând de urgenţă audienţă la palat; căci visase un vis de oarecare importanţă. Justinian îl primi cu amabilitatea obişnuită şi episcopul îi desluşi că însuşi bunul Dumnezeu îi apăruse în vis şi-i poruncise să se ducă şi să-l dojenească pe împărat pentru nehotărârea de care dă dovadă: „Căci dacă va întreprinde acest război, în apărarea Fiului meu, căruia aceşti eretici arieni îi neagă identitatea cu Mine, voi mărşălui în faţa armatelor sale în bătălie şi-l voi face stăpânul Africii”. Este mai puţin probabil ca acest mesaj să fi emanat de la Dumnezeu, cât mai mult de la un grup de clerici ortodocşi africani, prieteni cu Hilderic, care fugiseră de la Cartagina când Geilimer se urcase pe tron. Dar Justinian îi dădu crezare totală

şi-l asigură pe episcop că va da neîntârziat ascultare poruncilor divine. Acestea erau deci împrejurările în care îl chemă pe Belizarie, ale cărui însuşiri de loialitate şi curaj fuseseră dovedite, dincolo de orice îndoială, în „Răzmeriţa Victoriei”. Îi spuse, în prezenţa Teodorei:

— Fericite patrician, tu eşti cel căruia îi încredinţăm cucerirea Catarginei!

Belizarie, care fusese prevenit de stăpâna mea ce are de gând Justinian să facă, răspunse:

— Vă gândiţi numai la mine, Maiestate, sau la o duzină de comandanţi, toţi egali în rang cu mine? Dacă vă gândiţi la prima variantă, vă pot oferi gratitudinea mea loială; dar dacă vă gândiţi la cea de a doua, numai ascultarea mea loială.

Justinian era pe punctul de a-i da un răspuns evaziv, când Teodora interveni:

— Nu-l mai supăra pe împărat cu întrebări inutile. Fireşte că se gândeşte la tine în calitate de comandant unic, nu-i aşa, dragul meu Justinian? Tu, Narses, vezi să fie întocmit imediat ordinul scris şi să fie adus împăratului spre semnare: Ilustrul Belizarie să fie desemnat ca viceregent al împăratului. Distanţa mare dintre Cartagina şi Constantinopol va face, din păcate, cu neputinţă ca împăratul să-şi dea părerea cu promptitudinea necesară în chestiunile imediate şi urgente, sau să ratifice numirile politice de rang înalt şi tratatele. De aceea scrie, bunule Narses: „Ordinele Ilustrului Belizarie, Comandant al Armatelor Noastre din Răsărit, să fie considerate, în timpul acestei expediţii, ca fiind ale Noastre”.

Justinian clipi din ochi şi înghiţi în sec, văzând că treaba se orânduieşte astfel, în numele său. Dar nu îndrăzni să revină la planul iniţial pe care-l făurise, şi anume al unui comandament multiplu. Planul acesta avea o oarecare justificare politică, în sensul că, aplicându-l, niciun singur general nu ar fi putut nădăjdui să dobândească întreaga glorie, devenind astfel un rival al său; dar ar fi fost un dezastru din punct de vedere militar – precum se dovedise odată în Persia, în timpul lui Anastasie. Semnă ordinul.

Acestea se petrecură în toamna anului 532 al Domnului, câteva luni după răzmeriţă, şi în cursul iernii se făcură pregătirile necesare. Stăpâna mea era fericită că expediţia nu se îmbarca până în primăvară, căci în jurul Anului Nou aştepta

un copil de la Belizarie şi era hotărâtă să nu mai rămână acasă, când el pleca la război. Intenţiona să găsească o doică pentru copil şi să-l dea în grija Teodorei. Aşa şi făcu; copilul fu o fată, pe care o numiră Ioanina. Împăratul şi împărăteasa îi fură naşi, la cristelniţă. Era singurul copil pe care stăpâna mea îl născu lui Belizarie şi, până la urmă, fata îi dezamăgi.

La Constantinopol se nutreau presentimente sumbre când se anunţaseră amănuntele expediţiei. Se povesteşte că guvernatorul oraşului i-ar fi spus lui Ioan de Capadocia, într-o seară, la palat:

— Mă tem că acest dezastru se va dovedi tot atât de amplu ca şi cel suferit de bunicii noştri, de mâna lui Geiseric.

Şi Ioan de Capadocia ar fi răspuns, voios:

— Cu neputinţă. Căci în campania aceea am pierdut nu mai puţin de o sută de mii de oameni, dar acum l-am convins pe împărat să trimită numai cincisprezece mii, şi aceştia sunt, în cea mai mare parte, infanterie.

Guvernatorul oraşului, iarăşi:

— La ce forţă combatantă apreciezi armata vandală?

Răspunsul lui Ioan de Capadocia:

— Mai bine de o sută de mii, socotindu-i şi pe aliaţii lor mauri.

Guvernatorul oraşului, mirat:

— Omule, ce nădejde de succes mai poate avea în cazul acesta Belizarie?

Iar Ioan de Capadocia, dând din umeri:

— Un episcop are dreptul să viseze.

Fraza aceasta deveni proverbială.

Infanteria era de calitate bună, în cea mai mare parte alcătuită din munteni isaurieni. Belizarie îi antrenase în marşuri şi la lucrări de săpături, la fel ca în mânuirea armelor. Cavaleria număra numai cinci mii de oameni, din cauza greutăţii de a transporta cai la distanţa de aproximativ o mie cinci sute de mile. Dar în rândurile ei se aflau resturile hunilor massageţi, care luptaseră atât de bine la Daras şi pe Eufrat, anume şase sute (căci mulţi dintre cei grav răniţi se însănătoşiseră); şi cei patru sute de herulieni ai lui Pharas; şi regimentul de cuirasieri de casă ai lui Belizarie, numărând o mie cinci sute de oameni. Restul erau traci, care slujiseră sub Boutzes; dar Boutzes însuşi rămăsese pe graniţa persană. Belizarie încredinţă comanda acestor traci lui Rufinus şi unui hun massaget, numit Aigan, fiul

lui Sunicas; pe câmpul de luptă, Sunicas îl încredinţase lui Belizarie, pe când trăgea să moară. Şeful de stat major al lui Belizarie era un eunuc armean, numit Solomon; nu era eunuc prin castrare deliberată, ci datorită unui accident pe care-l suferise ca prunc în scutece, şi-şi petrecuse toată viaţa printre soldaţi.

A fost nevoie de o flotă de cinci sute de corăbii de marfă, ca să transporte această armată la Cartagina. Nu s-a văzut vreodată adunătură de vase mai pestriţă, capacitatea lor variind între treizeci şi cinci sute de tone. Echipajele lor numărau treizeci de mii de marinari, în cea mai mare parte egipteni şi greci din Asia Mică, comandaţi de un amiral din Alexandria. Pe lângă aceste nave de transport, exista o flotilă de nouăzeci şi două de galere rapide, cu un singur rând de vâsle, toate acoperite, pentru a feri vâslaşii în cazul unei bătălii navale. În fiecare galeră erau douăzeci de vâslaşi, oameni din Constantinopol, numiţi îndeobşte „infanteria marină”, care sunt plătiţi mai bine decât se obişnuieşte, pentru că la nevoie pot fi folosiţi ca infanterie. Ioan de Capadocia fu însărcinat cu aprovizionarea acestei flote şi doi ofiţeri fură trimişi pe păşunile regale din Tracia, pentru a alege trei mii de cai şi a-i ţine pregătiţi la Heracleea, pe coasta de nord a Mării Marmara, când flota va atinge punctul acesta.

Pornirăm, în sfârşit, la vremea echinoxului de primăvară, Belizarie şi stăpâna mea avură parte de impresionante urări de drum bun din partea lui Justinian şi a Teodorei şi de binecuvântarea patriarhului de Constantinopol. Ne îmbarcarăm în portul imperial, în apropierea palatului, în punctul în care Marea Marmara se îngustează în Bosfor. Aici se pot vedea trepte largi, albe, de marmură, bărci oficiale, aurite, copaci ornamentali, aduşi din Răsărit; şi o capelă frumoasă, în care sunt expuse scutecele autentice ale lui Isus şi un portret al său, din viaţa de mai târziu, atribuit Evanghelistului Luca. Portul e dominat de un grup sculptural, reprezentând un taur, luptându-se pe viaţă şi pe moarte cu un leu. Îl privirăm cu interes superstiţios, deoarece taurul este simbolul Armatelor Romane, precum leul este cel al Africii de Nord. Stăpâna mea, Antonina, zise, zâmbind, către guvernatorul oraşului, care stătea alături de ea:

— Sunt gata să pun rămăşag cinci mii contra două, că taurul câştigă. Leul este costeliv, iar taurul, deşi mic, este dintr-o prăsilă de luptători.

Pentru a ne purta noroc,. Justinian adusese pe bordul corăbiei noastre, care era nava de comandă a întregii flote, un tânăr trac, ce fusese tocmai botezat în credinţa ortodoxă. Făcea parte dintr-una din sectele pe cale de dispariţie, eunomienii, al căror specific constă din a nega că Fiul poate fi Dumnezeu şi etern, pe temeiul că El a fost cândva conceput, iar concepţia eternă, afirmă ei, este o idee absurdă. Ceea ce este conceput nu poate fi de aceeaşi substanţă cu ceea ce este neconceput; şi invers. Ceea ce este neconceput rămâne pe vecie neconceput, iar ceea ce este conceput nu poate nega actul concepţiei. De aceea... Dar, în acest caz, acest tânăr eretic fusese convertit la dreapta credinţă şi deveni finul lui Belizarie şi al stăpânei mele Antonina, şi-şi luă numele nou de Teodosie.

Era cel mai frumos bărbat pe care l-am văzut vreodată, şi am văzut mulţi la viaţa mea. Nu atât de înalt şi atât de superb muşchiulos ca Belizarie, dar era plămădit puternic şi graţios şi avea o faţă extrem de mobilă. (Singurul defect pe care i l-am putut găsi a fost că ceafa era puţin prea îngustă, cu o adâncitură profundă.) Dar, afară de aceasta, era singurul bărbat pe care stăpâna mea l-a întâlnit vreodată, în stare să flecărească cu ea despre propriile ei nimicuri, lucru ce o umplea de bucurie. Belizarie era spiritual şi elocvent şi cald şi avea toate calităţile de admirat la un bărbat, şi n-a existat vreodată femeie atât de norocoasă în alegerea bărbatului ca stăpâna mea. Era ca soarele, care străbate în goană bolta cerurilor – încălzind făpturile şi clădirile; dar asemenea soarelui, cercul său nu era complet – nu putea străluci dinspre nord. Era o neputinţă legată de loialitatea lui fundamentală: credinţa şi ignoranţa ocupau acest segment al orbitei sale. Dar Teodosie strălucea dinspre nord, cu o lumină ce râdea, a cărei calitate îmi este extrem de greu s-o exprim. Nu pot spune decât că tot ce-i lipsea lui Belizarie părea să-i fie oferit stăpânei mele de Teodosie. Era foarte puţin în comparaţie cu ceea ce avea Belizarie, dar, totuşi, foarte preţios pentru dânsa, poate chiar din pricină că era puţin.

Este aproape cu neputinţă, cred eu, ca un bărbat să iubească două femei concomitent, fără ca în cugetul său să existe o rezervă tainică: „pe aceasta o preţuiesc mai mult”. Dar o femeie

se poate afla prea bine într-o asemenea situaţie, precum descoperi foarte curând stăpâna mea – cea mai fericită, şi în acelaşi timp cea mai nenorocită, dintre toate situaţiile posibile. Femeia îi poate împăca pe cei doi în inima ei dar, în raporturile lor cu dânsa, fiecare ignoră dragostea ei pentru celălalt. Bărbatul mai bun (şi stăpâna mea niciodată nu ar fi şovăit o clipă să-l recunoască pe Belizarie ca atare) este ispitit să se poarte cu dânsa mai degrabă neatent – din cauza incapacităţii de a înţelege fenomenul radiaţiei dinspre nord şi din dorinţa de a parcurge în jurul ei o orbită de dragoste completă. Celălalt este atât de liber de sentimente de gelozie sau, îndeobşte, de simţăminte intense, încât ia dragostea ei pentru altcineva tot atât de puţin în serios ca şi dragostea ce-i poartă lui. Temperamentul său echilibrat face ca orice emoţie puternică să pară absurdă.

Serenitatea lui Teodosie, aeriană, în contrast cu gravitatea profundă şi morală a lui Belizarie, o determinară întâi pe stăpâna mea Antonina să-i alăture în cugetul ei. Se ivi cazul hunilor massageţi, care se îmbătaseră la Abydos; şi apoi se ivi cazul sticlelor cu apă, când ne apropiarăm de Sicilia. Amândouă trebuie relatate în amănunt.

După ce am luat la bord, la Perinthus, caii din Tracia, am continuat să coborâm pe Marea Marmara, până ce ajunserăm la Hellespont şi ancorarăm într-o seară în dreptul Abydosului, intenţionând să ridicăm pânzele în dimineaţa următoare, devreme. Curenţii sunt foarte puternici aici şi este nevoie de o briză zdravănă, din nord-est, pentru a naviga printre ei; dar în dimineaţa următoare nu exista niciun fel de briză, aşa că furăm nevoiţi să aşteptăm patru zile, până ce se stârni una. Oamenii, lăsaţi să debarce, se treziră că nu au ce face: nu este mult de făcut sau de văzut prin aceste părţi, dacă nu cumva are cineva gustul antichităţilor – atunci poţi călări de-a lungul coastei, până în locul în care fusese Troia şi, descălecând, să ocoleşti în fugă mormântul lui Achile, ca să-ţi poarte noroc.

Hunii massageţi aduceau cu ei ceea ce se cheamă „albină”, un soi de ferment pe care-l pun în laptele de iapă, după ce l-au bătut într-o băşică, cu un băţ scobit, ca să-l separe de partea grasă. La Perinthus cumpăraseră o cantitate de lapte de iapă şi o trataseră în felul acesta, aşa că acum obţinuseră o băutură foarte puternică – o numesc *kavasse* sau *kumys*. Din politeţe

faţă de Aigan, am gustat o dată şi am găsit-o mult prea înţepătoare pentru gustul meu, deşi izul pe care-l lasă în urmă nu se deosebeşte prea mult de cel al laptelui de migdală; şi faptul că este muls de la o iapă îmi pare ceva dezgustător. Dar, aşa cum spunem când obiceiurile altora nu sunt identice cu ale noastre, „fiecare peşte la nada lui” şi „ciulinii sunt lăptucă pentru buzele măgarului”.

Belizarie habar nu avea de existenţa albinei; luase ceea ce socotise a fi fost precauţiuni suficiente împotriva autoaprovizionării soldaţilor cu băuturi alcoolice, afară de raţia zilnică de vin acru, pe care o amesteca cu apa, pentru a o purifica. Hunii organizaseră pe ţărm o beţie, în cursul căreia unul dintre ei îşi bătu joc de alţi doi pentru că se zăpăciseră şi încurcaseră versurile unei balade – şi fu imediat ucis de aceştia. Belizarie ordonă instituirea unei curţi marţiale care să-i judece pe ucigaşi; aceştia păreau că nu consideră a fi comis o crimă gravă, invocând beţia: ziceau că sunt gata să plătească rudelor omului ucis obişnuitul preţ al sângelui. Dar Belizarie considera că a omorî un camarad, în drum spre bătălie, este un act dintre cele mai ruşinoase. Îl întrebă pe Aigan care este cea mai ruşinoasă moarte prin care poate fi pedepsit un hun, iar Aigan îi răspunse „moartea prin tragere în ţeapă”.

Cei doi huni fură traşi în ţeapă, în toată regula, pe dealul de lângă Abydos, spre marea indignare a camarazilor lor, care declarară că sunt aliaţi ai romanilor şi nu romani, şi că propriile lor legi nu prevăd moartea ca pedeapsă pentru omucidere comisă sub influenţa unei băuturi. Belizarie îi trecu în revistă, ca să li se adreseze personal şi, în loc de a se scuza, le spuse că-i timpul să-şi revadă codul lor barbar: după dânsul, beţia este o circumstanţă care agravează crima, nu o atenuează şi, atâta vreme cât slujesc sub dânsul, trebuie să dea ascultare legilor sale. Îi preveni că nu va închide ochii faţă de niciun fel de act de violenţă particulară, comis împotriva camarazilor, sau civililor, afară de cazul în care se dovedeşte că a avut loc o provocare gravă. „Această armată trebuie să meargă la bătălie cu mâinile curate.” Apoi luă în stăpânire albina, până ce hunii se vor afla în garnizoană sigură, în Cartagina cucerită.

La cina din seara aceea, tovarăşii săi de masă şezură tăcuţi. Belizarie, ştiind ce le apasă cugetul, făcu un gest cu capul în direcţia dealului şi întrebă:

— Şi care-i părerea ta sinceră? Dar a ta?

Ioan Armeanul răspunse:

— Au meritat-o.

Rufinus spuse la fel şi Uliaris mormăi:

— Un om care e beat să nu mânuiască arme.

În sfârşit, Teodosie, chemat la rândul său să-şi dea părerea, observă, cu nepăsare:

— Ar fi trebuit să existe şi un al treilea, nu-i aşa?

Stăpâna mea era singura persoană de faţă care înţelese aluzia batjocoritoare. Belizarie răspunse cu seriozitate:

— Nu, după toate mărturiile, ceilalţi din jurul focului de tabără nu au fost amestecaţi.

Dar stăpâna mea se uită la Teodosie şi zise:

— Chiar dacă ar fi fost un al treilea, naşul tău nu l-ar fi răsplătit cu o gură de vin oţetit.

La care Teodosie îi zâmbi cu gratitudine şi nu se mai rosti alt cuvânt; dar când doi străini sunt în stare să glumească între ei, fără ca cineva, nici chiar cei mai intimi, să bănuiască mai multe înţelesuri în cuvintele lor decât se pare, înseamnă ca între ei există o legătură profundă. Căci Teodosie înţelesese cam aşa ceva: dealul amintea de Golgota, locul crucificării, dar din această execuţie impresionantă lipsise o a treia victimă, nevinovată într-o măsură şi mai evidentă decât ceilalţi doi. Observaţia stăpânei mele cu privire la vinul oţetit era o aluzie la milosul soldat roman, care îi dăduse lui Isus să bea din buretele de isop, înfipt în vârful suliţei.

Teodosie nu era religios în cuget. Botezul său în credinţa ortodoxă fusese o chestiune de convenienţă, cum fusese şi cel al stăpânei mele, şi el nu se dezbără nici până la urmă de felul practic, uşor zeflemist, de a privi lucrurile, pe care l-am găsit întotdeauna caracteristic tracilor. Ştia să descopere inconsecvenţele şi aroganţa până şi în cele mai frumoase caractere, deşi nu se propunea pe sine ca model de moralitate. Emoţiile şi gândurile sale erau cel puţin ale lui, proprii, nu împrumutate; în aparenţă se conforma convenţiilor obişnuite, dar în particular nu recunoştea nicio autoritate cu privire la o rânduială corectă, afară de propria sa judecată.

Şi acum despre incidentul sticlelor cu apă: acesta se petrecu câteva săptămâni mai târziu, când ne aflam în drum spre Sicilia. Călătoria se lungise mult peste aşteptările tuturor: căci, deşi de

la Abydos avurăm vânt puternic din spate, care ne scoase în Marea Egee, departe, până la Lesbos, acesta conteni aici aproape cu desăvârşire şi avurăm nevoie de trei săptămâni ca să ocolim coasta meridională a Greciei. Mai mult, viteza întregii flote era cea a corăbiei celei mai lente, deoarece Belizarie avea grijă ca nicio unitate să nu se detaşeze şi să nu ajungă la Cartagina înaintea restului flotei, anihilând astfel efectul surprizei. Vopsi pânzele principale ale celor trei corăbii conducătoare, a noastră şi încă două, cu dungi late, roşii, ca să slujească de ghid în timpul zilei; iar noaptea folosi lanterne la pupă. Nicio navă nu avea voie să se îndepărteze de nava vecină mai mult de o lungime de cablu. Din când în când avură loc ciocniri, după care urmară înjurături năprasnice, şi se folosiră cârligele de acostare, dar nicio corabie nu pierdu contactul şi nici nu fu găurită.

Apoi vântul conteni complet şi Belizarie ordonă debarcarea generală la Methone, un oraş pe promontoriul de sud-vest al Greciei. Operaţia se efectuă ca un exerciţiu, cu armură completă, şi locuitorii se speriară de-a binelea. Oamenii începuseră să devină destul de apatici şi caii la fel, aşa că, până la stârnirea vântului, se dădu ordin să se întreprindă marşuri şi bătălii mimate. La Methone era extrem de cald. Pâinea-pesmet a soldaţilor, care fusese adusă în saci de la Constantinopol, începuse să mucegăiască şi să pută. Belizarie se folosi imediat de ordinul imperial pe care-l avea asupra sa, pentru a rechiziţiona pâine proaspătă din vecinătate, dar nu o obţinu înainte ca cinci sute de oameni să moară de colici.

Anchetă chestiunea pesmeţilor şi-i raportă lui Justinian. Ajunse la concluzia că pesmeţii fuseseră furnizaţi de Ioan de Capadocia, în calitate de Intendent general al Armatei; şi că, sub pretextul că pâinea proaspătă pierde din greutate când e uscată ca să devină pesmet, Intendentul fusese plătit, după contract, cu obişnuita pătrime în plus faţă de aceeaşi greutate de pâine proaspătă, afară de o alocaţie de combustibil, pentru cuptoare; că prăjise numai foarte puţin pâinea, încât aceasta nu-şi pierduse din greutate sfertul necesar, acceptând totuşi plata ca pentru pesmeţi în toată regula; că a băgat, de asemenea, în buzunar, alocaţia de combustibil, prăjitul parţial fiind efectuat gratuit, la cuptoarele care încălzesc băile publice. Mai târziu, Justinian îl lăudă pe Belizarie pentru raportul acesta,

dezvinovăţindu-l în acelaşi timp pe Ioan de Capadocia (care găsise un ţap ispăşitor printre subalternii săi) de bănuiala fraudei deliberate.

Dar nimeni, nici măcar Ioan de Capadocia, nu putea fi acuzat de alterarea apei, pricinuită de arşiţă; apa proaspătă fusese îmbarcată în butoaie, în primul port în care ne opriserăm, pe insula Zanthe. Călătoria noastră de la Zanthe, de-a curmezişul Mării Adriatice, spre Sicilia, se prelungise cu şaisprezece zile, datorită unor acalmii neaşteptate a vânturilor; era o perioadă mizerabilă, deoarece ajunsesem la mijlocul lui iunie şi vremea era groaznic de călduroasă. La Methone, stăpâna mea fusese precautǎ şi mă trimisese să cumpăr în piaţa publică un număr de borcane de sticlă, de felul celor ce se folosesc pentru a mura măsline; acestea fură umplute cu apă proaspătă şi afundate până la gât în nisipul din fundul corăbiei; primisem misiunea de a uda necontenit nisipul cu apă de mare. Rezultatul fu că cei ce navigau pe corabia noastră erau singurii care aveau apă nealterată pentru băut; ceea ce îl puse într-o teribilă încurcătură pe Belizarie, care se mândrea că mănâncă aceeaşi hrană ca oamenii de sub comanda lui şi bea aceeaşi apă. Situaţia se înrăutăţi şi mai mult când, din cauza prelungirii neaşteptate a călătoriei, se ispràvirǎ şi proviziile de vin acru.

Belizarie explică ofiţerilor din Regimentul de casă situaţia şi le ceru sfatul. Arătă că nu există destulă apă nealterată ca să poată fi împărţită cu cei de pe celelalte nave ale flotei; şi nici nu putea să împartă numai cu două sau trei nave, de teama de a nu stârnii invidii. Poate că purtarea cea mai nobilă ar fi constat din urmarea exemplului marelui Cato care, odată, fiind angajat într-un marş pe arşiţă înăbuşitoare, prin Africa, dojeni un soldat pentru că îi adusese un coif cu apă, în vreme ce restul armatei suferea de sete, şi o vărsă pe pământ; şi al regelui David al evreilor care procedase odinioară cam în acelaşi fel cu apa ce i se adusese din puţul de la Betleem. Ei bine, toţi aceşti locotenenţi ai lui Belizarie erau plămădiţi din acelaşi aluat: erau, până la ultimul, eroi şi ţineau la onoare într-o măsură care mie câteodată mi se părea extravagantă. Erau cu toţii convinşi că nu trebuie să profite de pe urma prevederii stăpânei mele, ci să deşerte sticlele cu apă peste bord! Bineînţeles că stăpâna mea se mânie teribil. La început, nimeni nu-i sprijini părerea după care ar fi fost nu numai o nebunie, dar de-a dreptul o insultă, să

i se ceară să bea apă stricată, după ce se ostenise să menţină apa proaspătă – ceea ce orice om cu scaun la cap ar fi putut să facă. Apoi Teodosie ieşi în faţă, zâmbind, şi-i zise:

— Naşă Antonina, dacă nu se găseşte nimeni care să-şi piardă o onoare greşit înţeleasă, bându-ţi apa excelentă, eu mă ofer în chip de victimă bucuroasă. Iată cupa mea. Îmi pot turna? N-am să îndrăznesc să-l acuz pe naşul meu de neloialitate faţă de împărat, dacă va lua asupră-şi riscul unei dizenterii, atunci când bunul mers al acestei expediţii depinde într-o măsură atât de mare de starea sănătăţii sale. Dar îmi voi îngădui cel puţin să reamintesc societăţii că cele cinci fecioare înţelepte, din parabola Evangheliei, nu ar fi fost lăudate dacă, aflând că cele cinci fecioare smintite au uitat să-şi umple lămpile, ar fi vărsat propriul lor ulei şi n-ar fi fost în stare să-l primească pe mire la miezul nopţii.

Într-o tăcere de moarte îşi umplu cupa şi bău, dându-şi capul pe spate, apoi o umplu din nou şi o oferi lui Belizarie. Belizarie o ţinu o clipă în mână, cugetând, apoi zise:

— Teodosie, ai dreptate; datoria are precădere asupra onoarei.

Sorbi puţin şi apoi întinse cupa lui Ioan Armeanul şi lui Aigan, care sorbiră, la rândul lor. În felul acesta se produse o nouă legătură între Teodosie şi stăpâna mea, căreia îi apărase onoarea cu riscul de a şi-o pierde pe a lui.

Ancorarăm într-un loc pustiu, aproape de vulcanul Etna. Aici exista apă şi iarbă pentru cai şi mai aveam destui saci cu pesmeţi de la Methone, ca să ne ţină câteva săptămâni. Dar Belizarie avea nevoie de provizii proaspete, îndeosebi de vin, ulei şi zarzavaturi. Îl trimise cu o galeră rapidă pe secretarul său, Procopius din Caesarea, să facă rost de toate acestea la Siracuza, oraşul capitală, şi să ni le aducă în portul Catania, unde se putea ancora mai în siguranţă. Belizarie ştia că se încheiase de curând o înţelegere între Justinian şi regentul got al Italiei, regina Amalasonta (fiica lui Teodoric, al cărei fiu tânăr, Atalaric era acum rege), potrivit căreia ea urma să-i asigure piaţa deschisă în Sicilia, pentru cumpărăturile de care ar avea nevoie armatele sale, dacă ajung întâmplător pe această rută. Amalasonta fusese încântată să semneze această înţelegere, deoarece poziţia ei politică era fragilă şi prietenia lui Justinian trăgea greu în cumpănă.

În consecinţă, guvernatorul Siciliei trimise spre noi, de-a lungul coastei, un număr de nave cu proviziile cerute şi, de asemenea, câteva nave încărcate cu cai, pentru a-i înlocui pe cei care muriseră în timpul călătoriei. Că nu am pierdut mai mulţi, se datora felului ingenios în care Belizarie îi punea la exerciţii, pe bord: puse să fie săltaţi în boxele lor, cu o funie petrecută pe sub picioarele din faţă, până ce stăteau în cumpănă pe picioarele dindărăt. În poziţia aceasta tropăiră şi se clătinară, mânioşi, încercând mereu să-şi recâştige poziţia firească şi, năduşind, umorile rele ieşiră prin piele. Procopius aduse din Siracuza veşti foarte bune. Un prieten al său din copilărie, negustor din Caesarea în Palestina, primise tocmai o încărcătură de marfă din Cartagina şi agentul său îi raportase că vandalii nu numai că nu bănuiesc apropierea unei expediţii, dar îşi trimiseseră de curând forţele cele mai bune, sub comanda lui Zazo, fratele regelui Geilimer, să înăbuşe o răscoală în Sardinia, care era posesiune vandală. Şi mai departe, că băştinaşii din Tripoli, regiunea de coastă care este aşezată între Cartagina şi Egipt, au izbutit să se răscoale împotriva vandalilor, care au trimis şi în direcţia aceea o forţă navală.

Belizarie ajunse la concluzia că nu mai trebuie pierdută vreme. Ridicarăm pânzele şi pornirăm din Catania, atingând micile insule Gozzo şi Malta – la Malta eşuase, cândva, Apostolul Pavel. Apoi se stârni un vânt puternic, de răsărit; în dimineaţa următoare zărirăm punctul cel mai apropiat al coastei africane, un promontoriu al deşertului, numit Capoudia, aşezat la o sută cincizeci de mile la răsărit de Cartagina. Îndată ce ajunserăm în apele mai puţin adânci, strânserăm pânzele şi ancorarăm. Belizarie convocă pe nava-comandă o conferinţă generală a ofiţerilor, punând în discuţie problema dacă să debarcăm aici şi să mărşăluim de-a lungul coastei, protejaţi de flotă, sau să continuăm călătoria pe mare şi să efectuăm debarcarea într-un alt punct, mai apropiat de Cartagina.

Primul luă cuvântul amiralul egiptean, fiindcă avea o veche experienţă, câştigată pe această coastă. Arătă că până la Cartagina mai este de parcurs o distanţă echivalentă cu nouă zile de marş, de-a lungul unei coaste fără niciun port. Dacă flota urma să ţină pasul cu armata, zăbovind în apropierea coastei, ce s-ar întâmpla în cazul în care, brusc, s-ar isca o furtună? Ar fi de înfruntat două alternative, ambele la fel de primejdioase: fie ca

flota să fie împinsă spre coastă şi să eşueze, fie să se trezească mânată în larg şi să piardă contactul cu armata. Coasta este, practic, lipsită de apă, soarele e dogoritor şi trupele – purtând echipamentul complet şi cărând şi raţiile – s-ar epuiza în cursul marşului. Propuse, în consecinţă, să navigăm în susul coastei, până într-un punct foarte apropiat de Cartagina, unde se află un lac mare, lacul Tunis, care e un loc fără de cusur pentru ancorare.

Sprijinind pe amiral, Rufinus îi reaminti lui Belizarie că vandalii ar putea aduna, cu uşurinţă, o armată de cinci ori mai mare decât a noastră; şi că în timpul popasurilor noastre de noapte nu vom beneficia de apărarea nici unui oraş împrejmuit, deoarece vandalii demolaseră de mult toate întăriturile oraşelor din dioceză, afară de Cartagina şi Hippo Regius.

Părerea generală era că planul amiralului este judicios şi că un marş lent de-a lungul coastei ne-ar face să pierdem poate avantajul pe care ni-l oferă surpriza. Belizarie se reţinuse, deocamdată, să-şi dea părerea. Întrebă pe rând ofiţerii dacă, într-adevăr, precum i se spusese, trupele refuză să se lupte într-o bătălie marină, în cazul în care vandalii le-ar ieşi în întâmpinare, pe mare.

Ofiţerii recunoscură că s-au auzit asemenea vorbe, deoarece marinarii din Siracuza, de pe corăbiile care aduseseră proviziile, au povestit nişte lucruri înspăimântătoare, de-a dreptul de necrezut, despre flota vandalilor – alcătuită, în cea mai mare parte, din corăbii rapide, de o mie cinci sute de tone, cu cinci rânduri de vâsle, care şi-ar putea tăia cale prin flota noastră, ca un cuţit prin brânză proaspătă. Dar jurară că ei nu se tem şi se angajară să-şi convingă oamenii să lupte pe mare la fel de vitejeşte ca şi pe uscat.

Atunci luă cuvântul Belizarie:

— Camarazi, vreau să cred că nu veţi considera cele ce am de spus ca poruncile unui stăpân şi că nu vă veţi închipui că am aşteptat să vorbesc la urmă, pentru ca în felul acesta să închid discuţia şi să vă constrâng să acceptaţi spusele mele. Ne aflăm acum în cunoştinţa tuturor factorilor principali ai problemei şi, dacă-mi îngăduiţi, am să trag concluzii, asemenea unui judecător, şi am să dau verdictul. Dacă mi se va arăta vreo fisură în raţionamentul meu, sunt oricând dispus să iau în considerare o schimbare.

În primul rând: se pare că trupele ne-au prevenit în mod cinstit că refuză să se lupte împotriva flotei vandale, dacă aceasta iese împotriva noastră în larg, dar se declară gata să dea orice bătălie pe uscat, indiferent de sorţi. Ştiţi tot atât de bine ca şi mine că nimeni nu poate sili oamenii să lupte împotriva voinţei lor; şi dacă cel puţin pe uscat se vor lupta vitejeşte, este maximum ce se poate pretinde, cinstit, unor oameni trăiţi pe uscat. În al doilea rând: nu sunt de acord să renunţăm la elementul surpriză, debarcând armata aici. Dacă trimitem înainte câteva galere rapide, deghizate ca vase de piraţi egipteni, care să pună mâna pe orice corabie ar întâlni, putem feri grosul flotei noastre, astfel încât să nu fie observată. La fel pe uscat, cercetaşii călări pot pleca înainte, prevenind în felul acesta ca vestea înaintării noastre să ajungă la Cartagina de-a lungul drumului. Argumentul că o furtună ne-ar putea risipi corăbiile sau le-ar putea împinge la mal trebuie luat în considerare; dar e oare neîndoielnic că dacă ar fi să se stârnească o furtună, trupele şi caii s-ar afla în mai mare siguranţă pe uscat? Din punct de vedere militar, o acalmie ar fi mai rea decât o furtună, căci ar da vandalilor răgaz să se pregătească. Mai mult, harta îmi arată că pentru a ajunge la lacul Tunis, ar trebui să ocolim Capul Bonn, în vârful unui lung promontoriu, cu un ţărm foarte stâncos, şi să ne schimbăm direcţia brusc, de la nord-est spre sud-vest. Dacă am avea cu noi faimosul sac cu vânturi al lui Odiseu, încât să putem dezlănţui întâi un vânt, apoi celălalt, situaţia ar fi alta; dar cred că nu putem risca să întârziem din cauza unei acalmii sau a unui vânt potrivnic la punctul de mânecare.

Părerea mea este, deci, să debarcăm; flota să ne însoţească, încet, până la promontoriu, de unde nu mai sunt decât cincizeci de mile pe uscat până la Cartagina, dar o sută cincizeci pe mare; de acolo să pornim drept spre Cartagina, tăind peste dealuri şi ocolind lacul, şi să o capturăm; iar flota să ocolească promontoriul cât poate de repede şi să ni se alăture, îndată ce-i semnalăm că avem nevoie de ajutorul ei. În ce priveşte oraşele fortificate: infanteria a fost antrenată de mine în arta de a săpa tabere întărite cu şanţuri, care, într-un fel, sunt mai bune decât oraşele întărite, deoarece în incinta lor nu există probleme civile, care nu fac decât să încurce treburile. Şi, în sfârşit, înainte de orice bătălie, oamenii şi caii noştri trebuie să se

reobişnuiască să mărşăluiască pe uscat: un marş de nouă zile este exact ce le trebuie. Fiecare plan cuprinde dezavantaje şi primejdii, dar tocmai marea superioritate numerică a vandalilor mă face să cred că un plan atât de nebănuit, ca acel pe care l-am propus, ar fi avantajos. Şi-apoi, să nu uitaţi că romanii africani sunt ortodocşi, şi-i consideră pe vandalii lui Geilimer drept opresori arieni. Dacă ne purtăm curajos şi înţelept, vom avea toată populaţia civilă de partea noastră şi nu vom duce lipsă nici de apă, nici de provizii.

Nu se putea răspunde la argumentele acestea. Debarcarăm cu toţii, afară de o gardă de câte cinci arcaşi de corabie şi, bineînţeles, echipajele. Stăpâna mea Antonina nu a putut fi convinsă să rămână pe nava-comandă, fiind o femeie de un curaj rar.

CAPITOLUL XI
ÎNFRÂNGEREA VANDALILOR

În cele mai multe istorii publicate în zilele noastre, toate bătăliile sunt descrise într-un mod foarte asemănător. De aceea, pentru mine va constitui o adevărată încercare a iscusinţei de cronicar dacă vă voi putea expune bătăliile lui Belizarie astfel încât deosebirea de structură dintre ele să reiasă limpede, fără a vă plictisi cu prea multe amănunte de tehnică militară; trebuie să procedez precum un amfitrion care-i oferă musafirului său vinuri vechi, pentru degustare, dar care nu încearcă să-l îmbete. Trebuie să arăt, de exemplu, că bătălia de la borna Milei Zece s-a deosebit de cele două bătălii persane, cea de la Daras şi cea de pe malul Eufratului, prin caracterul ei haotic şi prin complexitatea factorului geografic.

Scurt timp după debarcarea de la Capoudia, de ziua Sfântului Ioan Botezătorul, care este şi ziua de Sânziene, după trei luni de călătorie, avurăm parte de nişte semne excelente: în seara aceea, săpând şanţurile pentru tabără, nişte soldaţi dădură pe neaşteptate peste un izvor bogat, cu apă proaspătă. Canalizându-l prin jgheaburi, am fost în stare să adăpăm toţi caii, fără a fi nevoiţi să debarcăm butoaiele cu apă. Belizarie trimise înainte o unitate a Regimentului său de casă, spre Sullecthum, oraşul cel mai apropiat. În amurg, oamenii aceştia ajunseră la o râpă, în apropierea porţilor, unde stătură ascunşi toată noaptea. Devreme, când se lumină de ziuă, un şir lung de căruţe cu zarzavaturi şi de ţărani călare veni şerpuind de-a lungul drumului, dinspre interior; căci la Sullecthum era zi de târg. Câte doi, câte trei, cuirasierii se alipiră, în linişte, şuvoiului de drumeţi şi ocupară oraşul – care nu era împrejmuit – fără să întâlnească vreo rezistenţă. Când orăşenii, romani africani, se dezmeticiră, fură îndemnaţi să se veselească, deoarece Belizarie vine ca să-i elibereze de sub opresorii vandali. Preotul şi primarul şi ceilalţi notabili se vădiră, într-adevăr, foarte dispuşi să predea cheile oraşului şi să ne pună la dispoziţie cai de poştă şi alte înlesniri. Ziua următoare furăm încartiruiţi la Sullecthum, care este alcătuit din case pătrate, de piatră, văruite, cu acoperiş plat, fiecare aşezată în mijlocul unei grădini bine îngrijite; şi cum Belizarie întipărise bine în mintea ostaşilor să se poarte cu băştinaşii prieteneşte şi cinstit – biciuind pe câţiva

oameni care furaseră fructe dintr-o livadă – furăm întâmpinaţi cu mare ospitalitate.

Un curier regal al vandalilor fu prins, iar Belizarie, care întotdeauna le oferea duşmanilor săi, înainte de a-i ataca, soluţia supunerii, îl trimise la Cartagina, cu un mesaj către magistraţii vandali de acolo. Îi asigură că nu venea ca să poarte război împotriva lor, ci numai ca să-l detroneze pe uzurpatorul Geilimer şi să reinstaureze pe regele lor drept, Hilderic; şi în numele lui Justinian le solicită sprijinul. Expedierea acestei scrisori poate fi considerată ca un pas imprudent şi contravenind intenţiei sale mărturisite de a cuceri oraşul folosindu-se de elementul surpriză: căci dacă acel curier călărea repede, putea sosi la Cartagina cu şase zile înaintea noastră şi să dea alarma. Dar scrupulele morale ale lui Belizarie în privinţa angajării unor bătălii care nu i se păreau absolut necesare nu se puteau domoli cu uşurinţă. Apoi, o asemenea declaraţie făţişă în privinţa intenţiilor sale lăsa să se înţeleagă că dispune de forţe extrem de puternice pentru a le traduce în fapt, vandalii putând prea bine fi intimidaţi până-ntratât, încât să-i dea ascultare.

Regele Geilimer nu se afla însă la Cartagina, ci la Bulla, câteva zile de drum mai spre interior, având cu el cea mai mare parte a luptătorilor, săi. Fratele său, Ammatas, căruia curierul îi înmână scrisoarea, i-o transmise neîntârziat. Sistemul poştal din regatul vandal fiind foarte bine organizat, Geilimer fu în stare să răspundă chiar în ziua următoare. În mesajul său dădu ordin ca Hilderic să fie imediat omorât, iar Ammatas să se pregătească să reziste pe drumul pe care ne apropiam noi, şi anume la borna de la Mila Zece, venind dinspre Cartagina unde printre dealuri se întinde un defileu îngust. Forţele lui Ammatas trebuiau să se afle pe poziţii în cea de-a treia zi a lunii iulie. El însuşi va urca în grabă, cu întăriri de cavalerie spre nord, şi ne va ataca din spate în aceeaşi zi, dacă între timp nu intervine vreo schimbare a situaţiei. Despre acest schimb de scrisori, Belizarie nu ştia deocamdată nimic.

Ne continuarăm marşul, prin Leptiminus şi marele port de grâne Hadrumetum, parcurgând douăsprezece mile pe zi. Între timp, furăm aprovizionaţi din belşug cu fructe şi pâine proaspătă de oamenii de la ţară, care ne salutau, bieţii de ei, cu cel mai mare entuziasm. În fiecare noapte săparăm şanţuri de tabără. Pentru a construi estacada respectivă, fiecare soldat purta un

par lung, ascuţit la vârf, care se înfigea în palisadă. Flota ţinu pasul cu noi, la dreapta, şi vântul rămase favorabil. Ioan Armeanul, cu trei sute de cavalerişti din Regimentul de casă, alcătuia avangarda şi hunii massageţi ne protejară flancul stâng. Belizarie comanda ariergarda. Ajunserăm, în sfârşit, la gâtul promontoriului şi ne despărţirăm de flotă; dar părerea noastră de rău fu alinată de frumuseţea locului peste care dădurăm acum: Paradisul de la Grasse. Acesta este un palat regal, clădit de Geiseric, care l-a împrejmuit cu un parc de o nobilă frumuseţe. În parc sunt pâlcuri mari de copaci din toate soiurile favorizate de climă, iazuri cu peşti, fântâni, pajişti, ziduri umbroase, arbuşti, straturi cu flori; şi o livadă imensă, alcătuită din pomi aranjaţi în quincunx, adică în grupe de câte cinci, fiecare quincunx fiind alcătuit din cinci pomi de soi diferit. Clima africană este mai fierbinte decât a noastră, aşa că la începutul verii fructele erau coapte, ceea ce constituia o surpriză, noi aşteptându-ne să găsim fructe proaspete abia la începutul lui august – smochine şi piersici şi struguri şi altele asemenea. Trupele fură cantonate sub aceşti pomi şi li se îngădui să mănânce cât pot, dar să nu ia niciun fel de fructe pentru drum. Ne îndoparăm cu toţii cu prune şi goldane şi smochine şi dude; totuşi, când pornirăm iarăşi la drum, pomii păreau la fel de încărcaţi ca mai înainte.

Acestea se petrecură în ziua în care aflarăm vestea executării lui Hilderic şi în care cercetaşii regelui Geilimer stabiliră primul contact cu ariergarda noastră. Totuşi Belizarie continuă să înainteze, fără să întârzie şi fără să se grăbească. În cea de-a şasea zi, a patra zi a lunii iulie, străbătuserăm peninsula şi, ocolind lacul Tunis, ne apropiarăm de borna de la Mila Zece. Aici se afla un mic sat şi o staţie de poştă; ne oprirăm la distanţă de cinci mile de aceasta. Belizarie alese un loc uşor de apărat, pe care aşeză obişnuita tabără întărită, iar noi săparăm şanţurile de apărare, fiecare om fixându-şi parul în palisadă.

Între timp, forţele vandale veneau asupra noastră. Ammatas scoase garnizoana din Cartagina; nepotul lui Geilimer, fiul lui Zazo, înainta împotriva flancului nostru, în vreme ce Geilimer însuşi ameninţa spatele nostru. Vandalii, asemenea goţilor, erau călăreţi buni şi mânuiau cu iscusinţă lancea şi sabia, dar numai infanteria lor era înzestrată cu arcuri. Nu aveau experienţa unor bătălii recente, cu arcaşi călare, ca unităţile noastre, căci

singurii lor duşmani din această ţară, călăreţii sălbatici – maurii din deşert – foloseau suliţa. Ceea ce se dovedi a fi un mare avantaj pentru noi. În ce priveşte calităţile lor de luptători: aceşti nordici cu piele albă şi păr de culoare deschisă se aclimatizaseră până acum – erau de a treia generaţie în Africa. Se căsătoriseră cu băştinaşe, îşi schimbaseră felul de hrană, se supuseseră soarelui african (care mai degrabă te indispune, decât te face să suferi) – şi cedaseră ispitei unor obiecte şi obiceiuri luxoase, precum veşminte de mătase, băi frecvente, mâncăruri condimentate, muzică de orchestră şi masaj în loc de exerciţii. Această viaţă avusese darul de a le slei puterile şi scosese în schimb în evidenţă o trăsătură, comună multor triburi germanice, şi anume o slabă putere de stăpânire a emoţiilor. Totuşi, din timpurile lui Geiseric şi până acum, forţele lor combatante sporiseră numeric de la cincizeci la optzeci de mii de oameni, la care se adăugară numeroşii lor aliaţi mauri.

Ioan Armeanul, cu avangarda, continuă să avanseze şi, în cea de a treia zi de iulie, cam spre amiază, cotind pe drum, aproape de borna de la Mila Zece, dădu peste o unitate de o sută de călăreţi vandali, pe cai foarte buni, care cantona, neglijent, în jurul staţiei de poştă. Oamenii lui Ioan, călărind în coloană, nu avură cum să se desfăşoare din cauză că defileul prin care trece aici drumul este foarte îngust. Nu avură deci prilejul de a-şi folosi arcurile, aşa că şarjară imediat, cu lancea, din poziţia în care se aflau. Vandalii se adunară repede în formaţie şi se apărară pe poziţie. În hărţuiala care avu loc, doisprezece dintre oamenii noştri căzură; dar Ioan Armeanul trase din scut o suliţă scurtă, bine cumpănită, o azvârli şi, fiind aproape, îl nimeri drept în frunte pe comandant, un tânăr frumos în armură aurită. Tânărul se prăvăli, mort, de pe cal, iar vandalii o rupseră la fugă, cu strigăte de deznădejde, urmăriţi de oamenii noştri. Alţi vandali, venind agale pe drum, în grupuri de câte douăzeci-treizeci, fură atraşi în această fugă; şi, precum un bulgăre de zăpadă, rostogolit de pe un deal adună mereu zăpadă nouă şi creşte până la proporţii monstruoase, aşa se petrecu şi cu fuga vandalilor. Cuirasierii îi urmăriră şi-i uciseră metodic, cu lancea, cu suliţele scurte de aruncat şi cu arcurile, nepermiţându-i duşmanului să se regrupeze şi mânându-l, într-o goană, prin defileu.

Pe şesul de după defileu desfăşurarea deveni posibilă, şi măcelul fu mai mare. Ioan Armeanul îi împinse pe vandali îndărăt, chiar până la zidurile Cartaginei şi, judecând după priveliştea oferită de cadavrele presărate la tot pasul pe câmpie, pe întinsul celor zece mile, s-ar fi putut crede că trecuse pe aici o armată de douăzeci de mii de oameni, şi nu pur şi simplu o jumătate de escadron.

Între timp, forţele lui Geilimer şi cele ale nepotului său convergeau spre borna de la Mila Zece. Pe o câmpie care fusese cândva o mlaştină sărată, nepotul avu ghinionul de a da brusc peste hunii massageţi. Forţele sale depăşeau pe massageţi în proporţie de trei mii la şase sute, dar înfăţişarea străină a acestor oameni cu ochii oblici, cu părul lung (care, aduceţi-vă aminte, trăiau la distanţă de un an de călărie de Cartagina şi nu fuseseră văzuţi niciodată înainte pe pământ african) îi sperie pe vandalii superstiţioşi, şi norii de săgeţi ascuţite, neaşteptate, erau teribili. O rupseră la fugă cu toţii, fără excepţie, şi fără să fi dat piept cu inamicul, şi fură masacraţi aproape până la ultimul. În ce-l priveşte pe Geilimer, acesta habar nu avea de soarta de care avusese parte nepotul său şi pierduse contactul cu ariergarda lui Belizarie, din cauza terenului deluros. Belizarie aflase că Ioan Armeanul curăţise defileul de inamic; dar nu primise alte rapoarte de la el şi se temea ca avangarda să nu fi căzut într-o ambuscadă şi să nu aibă cumva nevoie de ajutor. Lăsând infanteria în urmă, după palisadă, dădu ordin herulienilor, comandaţi de fratele său de sânge, Pharas, precum şi unui escadron de goţi din Tracia să galopeze înainte şi să cerceteze situaţia; iar el îi urma în pas mai domol, împreună cu principalul corp de cavalerie.

Regele Geilimer se afla acum aproape de borna de la Mila Zece, cu treizeci de mii de călăreţi. La palisadă, stăpâna mea preluase comanda şi organiză apărarea în chip foarte iscusit; căci studiase chestiunile acestea cu Belizarie şi curajul şi felul ei hazliu de a vorbi cu oamenii le inspirau acestora mare încredere. Aptitudinile ei militare nu fură puse însă la nicio încercare grea: Geilimer trecu de palisada noastră fără să o zărească, deoarece între ei se afla un deal. Nu-l întâlni nici pe Belizarie, care înainta pe un alt drum.

Când Pharas şi goţii din Tracia ajunseră la staţia de poştă, unde avusese loc prima ciocnire, găsiră oamenii de aici într-o

stare de extremă agitaţie; căci vandalul în armură aurită, căzut în ciocnire, nu era altul decât însuşi Ammatas, fratele lui Geilimer,

Pharas şi herulienii săi înaintară mai departe, în căutarea lui Ioan Armeanul. Abia plecaseră însă, când zări, apropiindu-se dinspre sud, un nor de praf, şi o sentinelă semnală apropierea unor forţe imense de cavalerie vandală – erau trupele regelui Geilimer. Goţii din Tracia galopară repede, ca să pună stăpânire pe dealul ce comanda intrarea în defileu, dar curând vandalii îi azvârliră de acolo numai prin presiunea numărului lor, iar goţii se retraseră, tot în galop, spre corpul principal. În felul acesta, regele Geilimer, cu o armată de cinci ori mai mare decât a noastră, fusese lăsat stăpân pe defileul care era extrem de uşor de apărat. Ioan Armeanul şi Pharas erau de o parte, iar Belizarie de cealaltă, în vreme ce flota noastră se afla undeva departe; bătălia părea ca şi pierdută.

Ei bine, există la Constantinopol o piaţă, numită „Piaţa Dragostei Frăţeşti”, cu un frumos grup statuar, pe un piedestal înalt, comemorând devotamentul fratern al fiilor împăratului Constantin – care mai târziu s-au nimicit reciproc, fără cruţare. Printre greci şi printre ceilalţi locuitori de pe ţărmurile Mediteranei, adevărata dragoste frăţească este atât de rară din cauza dreptului de moştenire, încât o autentică apariţie a ei, chiar la persoane mai puţin suspuse decât tinerii născuţi în purpură, ar fi fost într-adevăr demnă de comemorat printr-o sculptură. De altfel, cel mai vechi poem în limba greacă, *Munci şi zile* al lui Hesiod, s-a născut din înfăţişarea unei ciorovăieli între fraţi. Dar la triburile germanice, devotamentul între fraţi este mai degrabă regulă decât raritate, iar viaţa luxoasă pe care au dus-o vandalii în Africa nu a estompat nicidecum această trăsătură. De aceea, când regele Geilimer ajunse la staţia de poştă de la Mila Zece, cam spre mijlocul după-amiezii, şi aici i se aduse vestea că fratele său Ammatas fusese ucis, fu pentru el o lovitură năprasnică. Se lăsă pradă unei dureri cumplite, barbare, şi nu fu în stare să cuprindă în minte situaţia tactică; nu mai era capabil să cugete decât în termeni de morminte şi de elegii funebre.

Belizarie adună tracii fugari şi înaintă, împreună cu ei, spre bornă, unde forţele vandale se aflau acum aglomerate într-o dezordine totală. Cavaleria coborâse de pe dealul care domina

poziţia ca să se uite la ce se petrece în vale şi rămase locului pentru a se ralia lamentaţiilor generale prilejuite de moartea lui Ammatas. Geilimer, căruia i se adusese acum la cunoştinţă înfrângerea şi uciderea nepotului său, de mâna hunilor massageţi, se bâlbâia nemângâiat; nimeni nu mai putea aştepta de la el vreo idee sau acţiune militară.

Belizarie, surprins dar mulţumit de ceea ce zări, îşi împărţi imediat escadroanele în două mase compacte şi le trimise sus, pe dealuri, de ambele părţi ale defileului; şi, după ce luară poziţie, ordonă prin semnale un atac simultan asupra mulţimii ce se afla jos, între ele. Nori de săgeţi ucigătoare precedau această şarjă impetuoasă, iar panta dealului îi dădu un impuls irezistibil. Sute de duşmani căzură la primul atac. Escadroanele se degajară şi, după ce se retraseră puţin în sus pe pantă şi dezlănţuiră un alt nor de săgeţi, şarjară încă o dată. Repetară această manevră iarăşi şi iarăşi. În mai puţin de jumătate de oră, toţi vandalii supravieţuitori – afară de cele două-trei escadroane rămase în defileu şi deci izolate de corpul principal – o rupseră la fugă spre mocirla sărată, unde un mare număr dintre ei fură încercuiţi şi omorâţi de hunii massageţi. În ce-l priveşte pe Ioan Armeanul, oamenii săi se-mprăştiară într-atât, prădând cadavrele de pe câmpia din faţa Cartaginei, încât nu-i mai putea aduna cu uşurinţă. Sosirea lui Pharas nu ajută prea mult, căci exista pradă suficientă şi pentru herulienii săi; trecu câtva timp până ce forţa reunită de şapte sute de călăreţi se întoarse ca să-i dea ajutor lui Belizarie, sosind tocmai înainte de sfârşit şi desăvârşind victoria printr-o şarjă în susul defileului.

A fost o bătălie despre care Belizarie spunea mai târziu:

— Sunt mulţumit, dar mi-e ruşine: mă simt ca un jucător de şah strâmtorat rău de tot, al cărui adversar nestăpânit dă cu piciorul succesului, sacrificându-şi piesele cele mai bune. Poate că, la urma urmelor, ar fi trebuit să accept sfatul amiralului şi să mă îndrept direct asupra Cartaginei; căci, apărat cu hotărâre, defileul de la bornă ar fi fost o barieră de netrecut.

În dimineaţa următoare sosi stăpâna mea, cu infanteria, şi înaintarăm cu toţii spre Cartagina. Sosirăm după-amiază târziu şi găsirăm porţile aşteptându-ne larg deschise. Dar Belizarie interzise intrarea în oraş, nu atât pentru că s-ar fi temut de o ambuscadă, cât mai degrabă pentru că nu avea încredere că trupele se vor abţine de la jaf. Cartagina era un oraş roman

eliberat, nu un oraş vandal cucerit şi orice act de violenţă ar fi fost nepotrivit. Jubilând, cetăţenii aprinseră aproape în fiecare fereastră lumânări sau lămpi, aşa că oraşul era iluminat ca pentru un festival; şi, de acolo de unde ne aflam, oferea o privelişte foarte frumoasă, fiind clădit pe un teren ce se ridica în trepte. Cetăţenii înfierbântaţi veniră în fugă ca să ne viziteze tabăra, aducând cununi şi daruri pentru soldaţi. Ce păcat, strigară ei, că nu ne este permis să participăm la scenele minunate, de bucurie nereţinută, care se desfăşoară în oraş. Vandalii ticăloşi, care nu izbutiseră să fugă, au căutat cu toţii azil în biserici; pe străzi aveau acum loc imense procesiuni, conduse de episcopi, alcătuite din creştini ortodocşi, care cântau şi ovaţionau.

În seara aceea sosi flota – căci vântul se schimbase tocmai când vasele ocoleau Capul Bonn, şi ancoră în lacul Tunis – toate corăbiile, afară de o mică escadră de nave de război, care plecă într-o expediţie neautorizată, spre portul exterior al Cartaginei, unde echipajele prădară antrepozitele. Când Belizarie află că flota a sosit, zise:

— Totuşi, văd acum că dacă aş fi acceptat sfatul amiralului, riscând vânturi nefavorabile, şi o bătălie navală, aş fi făcut o alegere greşită. Căci un atac asupra Cartaginei, dinspre mare, ar fi fost o nebunie. Fortificaţiile portului nu ar fi putut fi străpunse, zidurile dinspre mare fiind imense şi bine apărate. Şi, dacă nu ar fi avut loc panica stârnită de vestea înfrângerii regelui Geilimer, care a determinat garnizoana să îndepărteze marile zăgazuri de la intrarea în lacul Tunis şi în portul exterior, pentru a putea fugi pe toate navele ce se aflau la îndemână, flota noastră nu ar fi putut pătrunde. Ar fi fost o problemă fără soluţie. Nu ar fi trebuit să întreprindem niciodată expediţia cu forţe atât de mici. Dar oare cu forţe mai mari am fi avut asemenea succes?

Dimineaţa următoare, când se lumină de-a binelea, debarcă infanteria marină. După ce dădu ordine severe, subliniind importanţa pe care o avea menţinerea unor raporturi bune cu băştinaşii, Belizarie intră, cu toată armata, în Cartagina. Apoi, încartiruirea fiind pusă la punct încă din seara anterioară, fiecare detaşament se deplasă spre strada care îi fusese repartizată, într-o ordine tot atât de perfectă, de parcă totul s-ar fi petrecut la Adrianopol sau la Antiohia sau chiar Constantinopol. Stăpâna mea Antonina se duse cu Belizarie la

palatul regal, pe care-l luară în stăpânire, ca reşedinţă; la ceasul prânzului ne aşezarăm cu toţii la masă, în sala de banchete, ca să consumăm mâncărurile pe care le comandase Ammatas în vederea banchetului pe care intenţiona să-l ofere regelui Geilimer; furăm serviţi de slugile regale. După aceea, Belizarie se aşeză pe tronul lui Geilimer şi împărţi dreptate, în numele împăratului. Ocuparea oraşului se desfăşurase atât de liniştit, încât treburile curente nici nu fuseseră întrerupte. Afară de cazul prădării antrepozitelor, pentru care ordonă o anchetă severă, nu se comise nicio crimă care să trebuiască pedepsită şi s-au depus numai puţine plângeri.

Ziua aceea fu sărbătoarea Sfântului Ciprian, patronul Cartaginei, deşi mai lipseau două luni până la data exactă; motivul era că furtuna Sfântului Ciprian – un vânt violent, dinspre nord-est, care este aşteptat îndeobşte la mijlocul lui septembrie – o luase, la rândul său, înaintea calendarului şi mânase flota noastră, nevătămată, în port. Catedrala Sfântului Ciprian, pe care, cu ani în urmă, şi-o însuşiseră arienii ca lăcaş de reculegere, se afla din nou în mâinile ortodocşilor, aşa că sărbătoarea fu petrecută în triumf bisericesc şi cu osanale.

Oraşul este mare, plin de prăvălii şi statui şi colonade din marmură locală, galbenă, şi băi şi oboare şi un mare Hipodrom pe deal – în fapt cu de toate cele ce trebuie să aibă un oraş, deşi pieţele nu sunt atât de mari ca cele din Constantinopol, şi străzile sunt mult mai înguste. Strălucirea libertăţii stărui vreme de săptămâni pe chipul locuitorilor şi fiecare zi părea o sărbătoare. Uşurinţa extraordinară cu care fuseseră învinşi vandalii constituia aproape unicul subiect de conversaţie şi, pentru a o explica, fiecare începu să-şi evoce visele profetice şi prevestirile din casă.

O indicaţie profetică fu descoperită până şi într-un cântecel al copiilor de şcoală, care circula de multă vreme pe străzi:

Gamma pe Beta îl va izgoni;
Dar lucrurile se vor inversa
Beta pe Gamma îl va surghiuni,
Orbindu-l cu praştia sa,

Cântecul acesta era luat dintr-un abecedar utilizat în şcolile mânăstireşti în vederea însuşirii alfabetului grecesc: prima

literă, *alfa*, trebuia memorată ca litera iniţială a cuvântului *anthos*, şi *gamma* ca a cuvântului *Gallos*, un suliţaş gal. Figurile acestea erau desenate de călugări în abecedare, pentru a fixa literele în memoria copiilor. Dar copiii îşi închipuiau că noţiunile de balearic şi de gal, care figurau pe pagini opuse ale broşurii de pergament, sunt adverse. Aşa că, jucându-se de-a „Galul şi balearicul”, unul dintre copii făcea pe galul care-l urmărea pe celălalt, pe balearic, cu un băţ; de îndată ce-l prindea, galul o rupea la fugă, şi balearicul, urmărindu-l, arunca după el cu pietricele. Cântecelul se referea la acest joc. Dar interpretarea populară – care-i atribuia calităţi profetice – o traducea în felul următor: regele Geiseric îl izgonise pe Comitele Bonifaciu, generalul roman care-l invitase din Andaluzia, iar acum Belizarie i-a pus pe fugă pe regele Geilimer şi i-a ucis pe fratele şi pe nepotul său. Căci iniţialele corespundeau perfect.

Belizarie însuşi nu avu vreme să se felicite pentru victorie sau să analizeze profeţiile. Puse neîntârziat la lucru un număr de prizonieri vandali, precum şi pe toţi zidarii disponibili, muncitorii necalificaţi din oraş şi numeroşi marinari, ca şi toate unităţile de infanterie pe care le putea dispensa de serviciu în garnizoană; şi anume îi puse la reconstruirea zidului dinspre uscat al oraşului, care se deteriorase într-atât, încât părea aproape o ruină, şi la săpatul unui şanţ larg, adânc, prevăzut cu o palisadă, în faţa şi în jurul zidurilor. Era o lucrare mare. Căci deşi oraşul, aşezat pe promontoriul bombat, este apărat din trei părţi de apă, fortificaţiile lui au o lungime enormă: o linie triplă, de şapte mile, tăind de-a curmezişul gâtul promontoriului, cu ziduri înalte de patruzeci de picioare şi turnuri puternice, la intervale; şi un zid interior, de cincisprezece mile lungime, la fel de puternic, înălţat de jur împrejur, la nivelul la care terenul începe să se ridice; şi întărituri de coastă. Există două porturi întărite – cel exterior, pentru nave comerciale, şi cel interior, pentru nave de război; dintre acestea din urmă, pot fi ancorate chiar şi două sute în acelaşi timp. La sosirea noastră, portul interior era gol: partea cea mai mare a flotei vandale era plecată cu Zazo în Sardinia, alte corăbii fuseseră trimise la Tripoli, iar cu restul fugise garnizoana.

O zi sau două mai târziu se semnală apropierea unei nave de război vandale, căreia i se permise să intre, nestingherită, în port: era limpede că echipajul habar nu are că oraşul căzuse în

mâinile noastre. Căpitanul fu arestat îndată după debarcare; rămase trăsnit aflând de schimbarea intervenită în suveranitatea oraşului. Aducea o scrisoare către regele Geilimer din partea fratelui său Zazo, anunţând victorie deplină în Sardinia şi exprimând încrederea că flota imperială, despre care se raportase că se îndreaptă spre Cartagina, a fost distrusă precum se cuvine. În vremea aceasta, regele Geilimer îşi reorganiză forţele la Bulla – un oraş în interior, la distanţă de patru zile de marş spre răsărit, fosta capitală a regilor numizi. Trimisese, cu una din galerele sale staţionate mai jos, pe coastă, o scrisoare lui Zazo, implorându-l să se întoarcă.

Două săptămâni mai târziu Zazo se întoarse cu toată armata în Africa – Sardinia este aşezată la numai o sută cincizeci de mile spre nord – şi-şi îmbrăţişă fratele întâlnit pe şesul de la Bulla. Cum stăteau acolo, plângând în tăcere, fiecare înlănţuit în braţele celuilalt, alcătuiau parcă o statuie a dragostei frăţeşti, ce ar fi adus onoare şi avere oricărui sculptor care ar fi reprodus-o. Şi fără cuvinte, urmând exemplul regal, fiecare dintre oamenii lui Zazo alese pe unul dintre oamenii lui Geilimer pentru o îmbrăţişare similară, după care toţi începură să plângă şi să-şi frângă mâinile. Trebuie să fi fost o privelişte dintre cele mai fantastice!

Apoi armatele vandale reunite porniră împotriva Cartaginei. Geilimer rămase uimit găsind întăriturile exterioare apărate de un şanţ cu palisadă, proaspăt săpat, şi cele mai multe puncte slabe ale primului dintre cele trei ziduri, reparate. Nu îndrăzniră să atace zidul, care era apărat de infanterie ce trăgea cu precizie; se mulţumiră să întrerupă apeductul, lung de cincizeci de mile, care aprovizionează oraşul cu apă. Dar Belizarie, precaut, deviase provizoriu apa băilor şi lacurilor subterane. Vandalii întrerupseră, de asemenea, aprovizionarea oraşului cu fructe şi zarzavaturi din interiorul ţării, ceea ce nu afectă însă prea mult locuitorii, care se puteau aproviziona dinspre mare şi din propriile lor grădini. A fi vandal în Africa însemnase a trăi scutit de orice impozit şi a beneficia de privilegii feudale, astfel încât suburbia vandală a Cartaginei, aşezată la dreapta oraşului vechi, privit dinspre mare, era alcătuită din reşedinţe superbe, împrejmuite fiecare de câte un parc cu livezi şi grădini de zarzavat întinse. Belizarie alesese aceste reşedinţe pentru încartiruirea trupelor; şi cum era o toamnă rodnică, eram foarte

bine aprovizionaţi cu de toate. De asemenea, silozurile de cereale ale oraşului erau bine aprovizionate.

Apoi regele Geilimer încercă, în taină, să convingă unele dintre trupele noastre să se răscoale: pe goţii din Tracia, care erau arieni, coreligionari cu vandalii, şi pe hunii massageţi, care erau nemulţumiţi – deoarece, când se semnase pacea cu Persia nu fuseseră trimişi acasă, în stepele lor de baştină, de partea cealaltă a imperiului persan, precum li se făgăduise iniţial, ci fuseseră îmbarcaţi pentru Africa. La auzul acestei oferte necinstite, goţii râseră pur şi simplu şi o raportară imediat; dar trecu o vreme până ce Belizarie, tratându-i pe huni cu onoruri speciale şi invitându-i la câteva banchete, le recâştigă încrederea şi îi determină să mărturisească faptul că discutaseră serios propunerea vandalilor – precum aflase dinainte, de la locotenentul său, Aigan. Hunii îi explicară că nu doresc să fie reţinuţi în Africa, în chip de unităţi de garnizoană, nici să trăiască şi să moară atât de departe de patria lor. Ispite ca veşminte de mătase, vase de cristal pentru a bea kavasse, pântecele plin şi femeile grase şi iubăreţe nu puteau trage mai greu în cumpănă decât nostalgia după stepele lor bătute de vânturi şi căruţele în care hălăduia poporul lor. Belizarie jură pe onoarea lui că li se va îngădui să se întoarcă acasă îndată ce vandalii vor fi bătuţi în mod hotărâtor; ei, în schimb, îşi reînnoiră jurământul de loialitate.

Când, devreme în luna decembrie, zidul era gata reparat şi devenise din nou, chiar şi fără şanţ lesne de apărat de-a lungul celor şapte mile, Belizarie luă hotărârea de a-şi scoate armata împotriva vandalilor. Dacă acum ar fi fost înfrânt, avea cel puţin un loc sigur în care se putea retrage. Comandă personal infanteria, care alcătuia corpul principal al armatei. Unitatea de avangardă – alcătuită din toată cavaleria, cu excepţia a cinci sute de cuirasieri din Regimentul de casă pe care îl ţinu în spate, cu el, – găsi duşmanul la Tricamaron, la douăzeci de mile distanţă, şi-l atacă neîntârziat, precum i se ordonase. Caracterul acestei bătălii fu cu totul neobişnuit. Vandalii, deşi se aflau iarăşi într-o covârşitoare superioritate numerică, stătură prosteşte în defensivă, de parcă ar fi fost recruţi de infanterie, de calitate inferioară. Ioan Armeanul, în fruntea restului de o mie de cuirasieri de casă, încercă să-i momească, să-i determine să iasă împotriva lui, prin atacuri de hărţuială. Până la urmă,

văzând că nu se urnesc şi, dându-şi seama că îşi pierduseră tot curajul, şarjă de-a binelea, desfăşurând stindardul imperial. Datorită unei superstiţii oarecare, Geilimer ordonase oamenilor săi să depună lancea şi suliţa şi să se lupte numai cu săbiile, ceea ce îi dezavantajă considerabil.

Curând, Uliaris avu norocul să-l omoare pe Zazo, cu o aruncare de lance; când vestea morţii lui se răspândi, centrul vandal se frânse şi năvăli îndărăt, în tabără. Îndată ce atacul se generaliză, aripile urmară exemplul centrului, fără o singură lovitură de armă. Această bătălie, care urma să hotărască destinul unui mare regat, se desfăşură fără multă vărsare de sânge şi fără lupte din plin; de la început până la sfârşit abia dacă dură un ceas. Pierdurăm cincizeci de oameni, iar ei opt sute. Infanteria noastră nu ajunse nici de data aceasta să participe la acţiune, aflându-se la distanţă de o jumătate de zi de marş, în urmă. Sosi târziu după amiază şi se pregăti să atace tabăra vandală, care consta dintr-un inel vast, alcătuit din căruţe de ţară, cu coviltir, apărat de o palisadă şubredă.

Când regele Geilimer zări corpul principal al forţelor noastre apropiindu-se, îl luă în braţe pe nepotul său favorit, fiul mai mic, de şase ani, al lui Ammatas, îl aşeză pe crupa calului, îi spuse să-l ţină strâns şi plecă în galop cu el, urmat de o suită de cumnaţi şi veri şi alte neamuri, fără să lase generalilor săi măcar un cuvânt de explicaţie sau de scuze. După un asemenea exemplu de laşitate din partea suveranului, generalii nici nu se gândiră să organizeze apărarea taberei. Escadron după escadron, armata se împrăştie în toate direcţiile: un preludiu ruşinos la o scenă ruşinoasă.

Cucerirăm tabăra fără o lovitură de sabie şi, odată cu ea, tot ce conţinea; oamenii rupseră rândurile şi neîntârziat începu jocul de-a apucă-tot. Niciodată nu se oferise unei trupe meritorii asemenea pradă. Nu numai că exista pradă de aur şi juvaiere, atât bisericeşti cât şi personale, şi fildeş sculptat şi mătăsuri în lăzile de pe căruţe, dar şi pradă omenească – femeile şi copiii vandali, pe care bărbaţii îi lăsaseră în voia soartei, ca nişte ticăloşi. Belizarie declarase răspicat că, deşi vechiul obicei ostăşesc dă drept învingătorului după bătălie să jefuiască tabăra duşmanului, va spânzura sau va trage în ţeapă orice bărbat pe care-l va găsi vinovat de viol, căci aceasta constituie o încălcare a legilor lui Dumnezeu. Belizarie, precum ştiţi, avea obiceiul de

a impune ordine de felul acesta şi emitea o lege numai o singură dată – nu ca stăpânul său Justinian, care adeseori publica iarăşi şi iarăşi unul şi acelaşi edict, deoarece, lipsit de hotărârea de a-l impune, încerca pe această cale să menţină proaspătă în memoria supuşilor săi cel puţin ameninţarea pedepselor.

Aşa că nu avu loc niciun viol, în sensul că femeile ar fi fost siluite, împotriva voinţei lor. Dar se făcu multă dragoste în toată legea, mai ales din iniţiativa femeilor, dintre care multe erau extrem de arătoase şi aproape toate de statură înaltă. Pentru că nu aveau niciun motiv să rămână credincioase bărbaţilor care le părăsiseră cu atâta laşitate. Mai mult decât atâta – femeile adoptară un punct de vedere practic: având de înfruntat perspectiva sclaviei, nu le mai rămânea nicio şansă de a-şi relua viaţa comodă din Cartagina, întreruptă de această campanie neplăcută, decât în postura de soţii ale oamenilor noştri – bărbaţii care s-au dovedit a fi mai vrednici. Multe dintre ele trebuiau să ţină seama şi de copii. Presupuseră – asemenea multora dintre oamenii noştri – că odată ce luptele se vor isprăvi, armata de invazie va deveni aristocraţia militară a Africii, deposedându-i pe vandali de toate proprietăţile lor personale, roman pe vandal, unul câte unul. Oamenii noştri fuseseră încurajaţi în această presupunere de o predică, rostită în catedrală de episcopul de Cartagina, pe un text al Evanghelistului Luca: „Când un bărbat puternic, înarmat, îşi păzeşte palatul, bunurile sale sunt în bună pace. Dar când unul mai puternic va veni peste el, acesta îi va lua toată armura în care avusese încredere şi-i va împărţi avuţia.” Perspectiva aceasta, de a deveni nobili într-o ţară atât de prosperă şi de plăcută, îi încântă pe toţi; singura excepţie o constituiră massageţii.

Nu ştiu să spun dacă era comic sau mai degrabă tragic să vezi femeile acestea alegând, zor-nevoie, un soţ potrivit şi oferindu-li-se, făgăduindu-le ca zestre pământuri şi vite şi case frumos mobilate la Cartagina. Oamenii, cu excepţia goţilor din Tracia, nu înţelegeau o iotă din limba vandală. Dacă o femeie nu era deosebit de atrăgătoare sau nu se oferea unui bărbat odată cu cantitatea de aur şi bijuterii în sân, bărbatul se scutura de dânsa şi pornea în căutarea unei afaceri mai bune. În ce priveşte numărul, exista cel puţin o femeie vandală pentru fiecare om

din armata noastră. Câteva femei dintre cele mai modeste se înghesuiră în jurul meu, pentru că eram eunuc, sperând că o căsătorie cu mine le va feri deopotrivă castitatea şi libertatea. Stăpâna mea, la fel, primi nenumărate oferte din partea unor femei dornice de a intra în serviciul ei. Ea fusese printre primii care intraseră în tabără, şi adunase din căruţe, cu ajutorul slugilor ei, un morman întreg de comori.

Libertatea jafului şi a plăcerilor trupeşti fiind totală, armata se dezorganiză complet. Dacă, după două ceasuri, o singură unitate de vandali ar fi încercat să recucerească tabăra, ar fi dobândit un triumf uşor. Soldaţii noştri îşi umpluseră căştile din butoaiele cu vin dulce de pe căruţe şi acum umblau de colo până colo, certându-se, jefuind, cântând strident şi fals, vânzându-şi unul altuia obiecte – cu care nu ştiau să umble, sau care pentru ei nu aveau nicio utilitate – pe sume mici de bani peşin, acceptând mângâierile femeilor şi, în sfârşit, colindând în afara taberei, în căutarea altei prăzi, ascunsă poate de fugari în peşteri învecinate sau pe sub pietre. Această forfotă şi dezordine generală, sălbatică, continuă toată noaptea. Belizarie, însoţit de şase oameni, se deplasă dintr-un punct într-altul, cu intenţia de a înăbuşi cu mâna grea actele de violenţă, oriunde va da peste ele. Ostaşii erau atât de ameţiţi de întorsătura bruscă şi favorabilă a destinului, majoritatea dintre ei devenind dintr-o singură lovitură destul de bogaţi, încât acum erau cu toţii convinşi că acest câştig le îngăduia să se retragă, fără a mai avea alte obligaţii militare.

Când mijiră zorile, Belizarie se urcă pe o movilă din mijlocul taberei, cu stăpâna mea alături de el, şi cu glas tare făcu apel la disciplină, exagerând voit primejdia iminentă a unui contraatac. Întâi nu primi niciun fel de răspuns. Atunci luă o goarnă şi sună, cu gura lui, „Adunarea Albilor”; cuirasierii lui de casă îşi aduseră încet aminte că pedeapsa pentru lipsă la trecerea în revistă era biciuirea severă. Aşa că se adunară unul câte unul, chiar şi fără tragere de inimă, târându-şi prada după ei, cu ajutorul familiilor de curând dobândite. La propunerea stăpânei mele, Belizarie trimise îndărăt, spre Cartagina, un convoi în care se încărcă prada, bunurile fiind legate în baloturi şi îngrămădite în căruţele capturate: o căruţă pentru fiecare jumătate de secţiune şi prizonierii respectivei jumătăţi de secţiune mergeau alături, sub paza câte unui soldat mai bătrân, responsabil.

Apoi îl trimise pe Ioan Armeanul, cu două sute de oameni, în urmărirea regelui Geilimer, cu ordinul de a-l aduce îndărăt, viu sau mort, oriunde l-ar găsi; şi Uliaris, care pe drept cuvânt se mândrea cu succesul pe care-l avusese ucigându-l pe Zazo, se prezentă, voluntar, să-l însoţească. Belizarie ordonă acum o trecere în revistă generală, ameninţând că şarjează cu lancea gloata de soldaţi beţi, dacă nu se întorc la datorie; ceea ce şi făcură însă curând. Trimise cavaleria să cureţe de vandali împrejurimile; mai multe mii de vandali fură găsiţi în sanctuarele bisericilor din sate. Li se cruţară vieţile şi fură mânaţi, fireşte, dezarmaţi, sub pază de infanterie, în direcţia Cartaginei.

Ioan Armeanul şi Uliaris îl urmăriră pe Geilimer timp de cinci zile şi cinci nopţi, în direcţia Hippo Regius, un port prosper, la circa două sute de mile la vest de Cartagina şi l-ar fi ajuns din urmă chiar în ziua următoare, dacă nu intervenea un accident dintre cele mai nefericite. În zori, Uliaris, simţind că-i este frig, bău o mare cantitate de vin, ca să se încălzească. Stomacul lui fiind gol, se îmbătă şi începu a vorbi şi a glumi cam nebunatic, înfrăţindu-se cu toţi. Un sergent bătrân îl dojeni şi-i spuse:

— Nobile Uliaris, dacă te-ar vedea stăpânul tău Belizarie, ai fi în primejdie să fii tras în ţeapă.

— Aş, răspunse Uliaris. Omul care e în stare să tragă drept la ţintă nu este beat.

Zicând acestea, ochi prima ţintă ce i se ivi în faţă – o pupăză cu pene pestriţe şi moţ galben, cocoţată pe o tufă ţepoasă, pe o movilă apropiată. Săgeata plecă, sfârâind, şi Uliaris strigă:

— Oare aşa trage un om beat? Precum i-am spus eu însumi stăpânului nostru, la Abydos: niciun om beat nu ar trebui să mânuiască arme!

Toţi râseră, pentru că trăsese mult peste ţintă. Dar râsul li se curmă repede, deoarece de dincolo de movilă li se strigă că a fost rănit un om, care se dovedi a fi însuşi Ioan Armeanul; săgeata i se înfipsese în gât, sub apărătoare.

Urmărirea regelui Geilimer conteni pentru o vreme.

Ioan Armeanul muri câteva clipe mai târziu, în braţele lui Uliaris, şi acesta covârşit de ruşine şi groază, se refugie în sanctuarul bisericii unui sat apropiat; aşa că soldaţii fură lăsaţi fără căpetenie. Moartea lui Ioan fu primul doliu pe care îl încercă Belizarie, dar îl suportă fără vaiete zgomotoase, cum făceau vandalii. Când soldaţii îi relatară remuşcările lui Uliaris şi

ultimele cuvinte ale lui Ioan Armeanul: „În numele dragostei tale pentru mine, iubite stăpâne, te implor să nu te răzbuni pe vechiul nostru camarad” – îl iertă pe Uliaris-. Ioan Armeanul fu înmormântat în locul acesta şi Belizarie înzestră mormântul cu un venit perpetuu. În afară de împărtăşanie, Uliaris nu se mai atinse de vin tot restul vieţii. După mulţi ani, când pentru el se încheiase vremea campaniilor, se călugări şi-l sluji pe Dumnezeu la mânăstirea Sfântului Bartimeu, la Blachernae, lângă Cornul de Aur.

Belizarie reluă personal urmărirea regelui Geilimer, care fu gata să scape din Africa, într-o navă încărcată cu comori. Încercă să ajungă la aliatul său, regele vizigoţilor, în Spania. Dar un vânt potrivnic îl mână îndărăt, la Hippo Regius; se refugie la un trib prieten, de mauri, pe un munte prăpăstios, numit Pappua, care se ridica nu departe de Hippo, cu vedere peste mare. Corabia cu tezaurul său căzu în mâna lui Belizarie, care nu-şi putea îngădui, totuşi, să zăbovească prin vecinătăţi până ce prada va fi întregită cu coroana şi persoana lui Geilimer. Era nevoie de el în altă parte. Aşa că, după ce acceptă supunerea autorităţilor locale de la Hippo, începu să caute în jurul său un soldat de încredere, căruia să-i încredinţeze asedierea muntelui Pappua; şi dădu peste fratele său de sânge, Pharas, care îşi asumă misiunea. În vreme ce Pharas şi herulienii săi făcură tabără la piciorul muntelui, împiedicându-l pe Geilimer să scape, Belizarie îşi continuă misiunea de a-i prinde şi a-i dezarma pe vandalii fugari, pe tot cuprinsul diocezei. Îşi adună prizonierii la Cartagina şi-i folosi ca lucrători la fortificaţii.

De asemenea, trimise expediţii spre părţile detaşate ale imperiului vandal, ca să le recâştige la supunere, sporindu-şi totodată armata cu recruţi din rândurile romanilor africani. Trimise în Corsica şi Sardinia o expediţie ce purta cu ea capul lui Zazo, ca dovadă că nu minţea revendicând cucerirea Cartaginei; o alta în Maroc, cu capul lui Ammatas, care înainte vreme guvernase această ţară; o alta la Tripoli; şi iarăşi alta în insulele Baleare, atât de rodnice, bogate în ulei de măsline, în migdale şi smochine. Toate regiunile şi insulele acestea se supuseră imediat autorităţii sale.

Singurul eşec îl încercă în Sicilia, unde, în numele lui Justinian, pretinse promontoriul de la Lilybaeum, ca făcând parte din imperiul vandal, pe temeiul că trecuse sub suveranitatea

coroanei gote odată cu zestrea pe care regele Teodoric o dăduse regelui Hilderic, împreună cu sora lui. Goţii din Sicilia refuzară să predea acel colţ, deşi stâncos şi pustiu de-a binelea, şi ajutară mica garnizoană vandală, staţionată aici, să-i izgonească pe oamenii lui Belizarie. Atunci Belizarie scrise o epistolă severă guvernatorului Siciliei, reafirmând dreptul inalienabil al lui Justinian şi ameninţând, în caz de refuz, cu războiul; căci îşi dăduse seama că a prinde picior în Sicilia, constituie o garanţie sigură împotriva unei eventuale invazii a goţilor în Africa. Pomenesc de această afacere a promontoriului Lilybaeum, deoarece mai târziu ea dobândi mare însemnătate politică.

Să-mi fie îngăduit să închei acest capitol cu sfârşitul poveştii regelui Geilimer. Iată-l deci pe muntele Pappua, cu nepoţii, verii şi cumnaţii săi, trăind laolaltă cu membrii sălbatici ai tribului de mauri, fără nădejde de scăpare; care om se putea simţi mai nenorocit, în toată Africa? Căci dacă vandalii puteau fi descrişi ca naţiunea cea mai înrobită de lux din toată lumea, vecinii lor, maurii, erau cei mai loviţi de sărăcie, trăind în tot cursul anului sub pământ, în bordeie care erau fie reci, fie sufocante, după anotimp. Dormeau pe jos, fiecare cu o piele de oaie sub el şi purtau aceeaşi cămaşă aspră şi acelaşi burnuz cu glugă, vara şi iarna deopotrivă; nu aveau niciun fel de armură demnă de menţionat şi posedau numai foarte puţine obiecte. Pâinea, vinul şi uleiul lipseau cu desăvârşire din hrana lor, care consta din apă, ierburi şi turtă de orz nedospită, făcută nu din făină măcinată, ci din boabe strivite într-o piuliţă grosolană, şi coaptă apoi în spuză.

Ar fi greu să subestimez suferinţele lui Geilimer şi ale familiei sale. Erau nevoiţi să arate recunoştinţă prietenilor lor mauri, pentru ospitalitatea mizeră pe care le-o ofereau; şi cum Pharas stătea de veghe neclintit, nu le parveneau provizii proaspete. Curând, orzul începu să se isprăvească. Nu aveau niciun fel de distracţie, nici băi, nici cai, nici femei încântătoare, nici muzică; şi departe de tot, la mare distanţă, sub ei, puteau vedea zidurile albe şi turnurile de la Hippo Regius, şi ovalul Hipodromului, şi corăbiile intrând şi ieşind din port, cu pânzele ridicate; şi printre masele sumbre şi compacte de verdeaţă – livezile – străluceau mici pete argintii – iazurile reci, cu peşte.

Pharas, plictisindu-se de asediu, încercă un asalt asupra muntelui stâncos; dar herulienii săi fură respinşi cu pierderi grele de către garnizoana de mauri, care rostogoli peste ei bolovani. Hotărî să-l înfometeze pe Geilimer. Într-o zi îi scrise o scrisoare, care suna precum urmează:

„Stimate Domn şi Rege, te salut.

Sunt un simplu barbar şi cu desăvârşire needucat. Dar spun acestea unui scrib, care va însemna, presupun, cu fidelitate, ce am să-ţi comunic. (Căci de nu, am să-l biciuiesc zdravăn.) Ce te-a apucat, dragul meu Geilimer, să stai, tu şi cu neamurile tale, cocoţaţi acolo, pe acel colţ de stâncă pustie, cu o bandă de mauri despuiaţi, păduchioşi? Oare pentru că vrei să eviţi să devii sclav? Ce este sclavia? Un cuvânt smintit. Care om viu nu este sclav? Toţi sunt. Oamenii mei sunt sclavii mei, doar că nu se cheamă aşa; şi eu sunt sclav la anda al meu, Belizarie; şi el la împăratul Justinian; şi Justinian, se zice, la nevastă-sa, frumoasa Teodora; şi ea la altcineva, nu ştiu la cine, poate că la Dumnezeul ei sau la un episcop oarecare sau altul. Vino jos, monarh al muntelui Pappua, şi devino un camarad-sclav la marele Belizarie, stăpânul şi anda al meu, la împăratul Justinian, sclavul unui sclav. Ştiu că Belizarie e dispus să-ţi cruţe viaţa şi să te trimită la Kesarorda (Constantinopol) unde vei fi făcut patrician şi ţi se vor da moşii bogate şi-ţi vei petrece restul vieţii în desfătări, printre cai şi pomi şi femei cu sânii plini, şi cu nasuri fermecător de mici. El îşi va da cuvântul, am toată încrederea, şi din moment ce ai această asigurare, ai totul.

Semnat:
x, semnul lui Pharas herulianul,
binevoitorul tău.”

Când citi această scrisoare, Geilimer izbucni în plâns. Folosindu-se de cerneala şi pergamentul pe care Pharas, prevăzător, le trimisese cu solul, răspunse pe scurt că onoarea îi interzice să se supună; căci războiul fusese un război nedrept. Se roagă ca Dumnezeu să-l pedepsească într-o zi pe Belizarie pentru toată suferinţa pe care a adus-o peste nevinovaţii de vandali. Şi isprăvi: „În ce mă priveşte, nu pot scrie mai mult; căci nenorocirea mi-a întunecat minţile. Rămâi deci cu bine,

Pharas cel milos la inimă, şi trimite-mi, din pomana ta, o harpă şi un burete şi o singură pâine albă.”

Pharas reciti de mai multe ori ultima frază, dar nu îi găsi înţelesul. Solul i-o interpretă însă: „Geilimer doreşte să încerce iarăşi mirosul şi gustul pâinii bune, pe care nu a mâncat-o de atâta vreme; şi buretele îi va sluji pentru tratarea unui ochi inflamat – căci maurii suferă de oftalmie, care este infecţioasă; iar harpa trebuie să asigure acompaniamentul muzical pentru o elegie pe care a compus-o despre propriile sale nenorociri”. Atunci Pharas, fiind un bărbat cu sentimente generoase, trimise darurile, dar nu-şi slăbi veghea.

Într-o zi, după ce asediul durase trei luni, regele Geilimer şedea într-o colibă, observând o femeie maură, gazda lui, care pregătea o minusculă turtă de orz. După ce sfărâmase orzul şi plămădise cu apă un aluat şi-l frământase puţin, îl pusese la copt, în spuza focului întreţinut cu ciulini uscaţi. Doi copii, nepoţelul său şi băiatul gazdei, se ghemuiseră alături de vatră, amândoi foarte flămânzi. Aşteptau cu nerăbdare să se coacă turta. Tânărul vandal suferea serios de viermi intestinali, luaţi de la copiii mauri, viermi care fură stomacului hrana şi astfel sporesc pofta de mâncare firească. Turta era numai pe jumătate coaptă, dar el nu mai putea aştepta şi o smulse din cenuşă şi, fără a o curăţa sau a aştepta până se răceşte, o înfundă în gură şi începu să o mestece. Tânărul maur îl apucă de păr, îl izbi cu pumnul în tâmplă şi-l pocni între umeri, astfel încât turta îi zbură din gură; după aceea o mâncă el.

Acest spectacol fu prea mult pentru sufletul sensibil al lui Geilimer. Luă imediat un băţ ascuţit şi o bucată zdrenţuită de piele de oaie, făcu cerneală din mangal pisat şi lapte de capră, şi-i scrise din nou lui Pharas, spunând că se predă în condiţiile care îi fuseseră propuse: dar să i se dea întâi, în scris, cuvântul lui Belizarie.

În felul acesta se isprăvi asediul, Belizarie dându-şi cuvântul; trimise o escortă, pentru a-l aduce pe Geilimer. Geilimer coborî de pe munte, cu tot neamul lui; şi câteva zile mai târziu, îl întâlni la Cartagina pentru întâia oară pe Belizarie, când acesta veni până în suburbii, ca să-l întâmpine.

Am fost de faţă la această întâlnire, în suita stăpânei mele, şi am fost martor la purtarea jalnică, cu totul ieşită din comun, a regelui Geilimer. Căci pe când venea spre Belizarie zâmbi, dar

zâmbetul i se prefăcu într-un râs isteric şi apoi râsul în plâns. Şi în ochii lui Belizarie se zăriră lacrimi când îl luă pe fostul monarh de mână şi-l conduse într-o casă învecinată, ca să bea o gură de apă. Îl culcă pe un pat şi-l alină, precum alină o femeie un copil bolnav.

CAPITOLUL XII
CONSULATUL LUI BELIZARIE

Deşi vandalii erau, fără niciun fel de îndoiala, zdrobiţi, maurii sălbatici din interior continuau să constituie o ameninţare pentru oamenii noştri şi pentru cele opt milioane de romani africani din dioceză. Maurii, al căror număr se ridica poate la două milioane, fuseseră în permanent război cu vandalii şi, pe măsură ce ultimii degeneraseră, puseseră treptat mâna pe teritoriile lor. Iniţial, când Belizarie debarcase, toţi, cu foarte puţine excepţii – printre care se numărau cei de pe muntele Pappua – se aliaseră cu el, promiţându-i ajutor împotriva duşmanului comun şi trimiţându-şi copiii la el, ca ostateci. Cei mai mulţi dintre mauri trăiesc în Maroc, o ţară care se află faţă-n faţă cu Spania, dar aşezările lor se întind de asemenea în interior, de-a lungul întregii coaste, de la Tripoli până la Oceanul Atlantic. Maurii pretind că sunt urmaşii acelor canaaniţi, pe care Iosua, fiul lui Nun, îi izgonise din Palestina. Din vremea în care împăratul Claudiu cucerise şi anexase Marocul – scurt timp după Răstignire – căpeteniile supreme nu erau recunoscute de vasalii lor şi nu li se dădea ascultare decât atunci când însuşi împăratul le acorda însemnele funcţiei. Însemnele constau dintr-un toiag de argint, canelat cu aur; o tichie în formă de coroană, din ţesătură de argint, cu o bandă de argint; o pelerină albă, thessaliană, cu o broşă de aur pe umărul drept, în care era prins un medalion cu chipul împăratului; o tunică brodată cu aur; o pereche de cizme aurite. În ultima sută de ani, căpeteniile au acceptat aceste obiecte, ce-i drept bombănind, de la regii vandali, în mâna cărora trecuse suveranitatea Africii; dar pentru vasalii lor, faptul că însemnele, şi îndeosebi broşa, nu erau cele autentice, constituise adeseori un pretext pentru neascultare. De aceea, Belizarie câştigă favoarea acestor şefi oferindu-le toiege, tichii, pelerine, broşe, tunici şi cizme, aduse toate direct de la Constantinopol; şi cu toate că maurii nu se luptaseră alături de el în cele două bătălii în care puterea vandală fusese nimicită, ei n-au luptat nici împotriva lui.

Dacă Belizarie ar fi fost lăsat să guverneze în mod paşnic Africa, în numele lui Justinian, neîndoielnic că ar fi înfăptuit minuni şi ar fi făcut dintr-însa un bastion permanent şi un antrepozit al întregului imperiu. Ar fi păstrat prietenia maurilor şi

ar fi îmbunătăţit felul lor de trai. Intenţiona să recruteze din rândurile lor o forţă permanentă de cavalerie, pentru a o instrui în metode de luptă moderne, şi ar fi legat-o de persoana lui, în mod loial, prin daruri în pământ şi bani. Romanii africani i-ar fi furnizat infanteria de garnizoană, şi chiar începuse să instruiască recruţi dintre ei. Dar proiectele acestea se spulberară, căci Belizarie, datorită geloziei subordonaţilor săi şi suspiciunii lui Justinian, fu împiedicat să-şi desăvârşească misiunea de consolidare. Doi dintre ofiţerii săi, agenţi secreţi ai lui Ioan de Capadocia, îi trimiseră lui Justinian un raport secret, în care se spunea că Belizarie se instalează făţiş pe tronul lui Geilimer şi pare a avea intenţia de a-l păstra pentru el şi pentru urmaşii săi; că după ocuparea taberei vandale, i-a înjurat în public pe ofiţerii şi pe oamenii săi, într-o manieră dintre cele mai brutale şi tiranice; că încheiase un tratat secret cu maurii sălbatici, pe care i-a convins să-i susţină puterea absolută; şi că se poartă cu o îngăduinţă suspectă faţă de prizonierii vandali. Ofiţerii aceştia se aşteptau ca Justinian, credul cum este, să trimită un ordin pentru arestarea şi executarea lui Belizarie. Sperau să fie răsplătiţi în modul cuvenit pentru zelul lor – poate cu funcţiile de guvernator al oraşelor Cartagina şi Hippo. Numele lor era Ioan, nepotul lui Vitalian, cunoscut îndeobşte ca „Ioan Sângerosul”, şi Constantin. Pentru cazul în care raportul s-ar fi rătăcit, îi trimiseră lui Justinian două exemplare ale aceleiaşi scrisori, în două pachete diferite, dintre care unul a ajuns la destinaţie. Dar stăpâna mea, care nutrea de mai multă vreme o bănuială împotriva acestor ofiţeri, a izbutit să intercepteze pe celălalt, scurt timp înainte ca pachetul să plece pe mare.

Scrisoarea îl tulbură profund pe Belizarie. Nu putea nega că încheiase un tratat cu maurii, ca să-i furnizeze cavalerie, sau că a dat drumul la mulţi vandali mai bătrâni, sau că a împărţit dreptate de pe tronul regelui Geilimer, sau că i-a ocărit pe ofiţerii şi pe oamenii săi, în interesul disciplinii, în acea dimineaţă în care se urcase pe movila din tabăra de la Tricamaron. Numai concluzia – care-i contesta loialitatea – era falsă. Se hotărî să nu întreprindă nicio acţiune împotriva lui Ioan Sângerosul sau a lui Constantin, nici măcar să nu le dea a înţelege că văzuse scrisoarea. Câteva luni mai târziu, sosi un mesaj măgulitor din partea lui Justinian, în care nu se pomenea

nimic despre calomnii şi i se spunea să procedeze cum crede de cuviinţă – fie să se întoarcă la Constantinopol, cu prada şi cu prizonierii vandali, fie să le trimită sub comanda unui subaltern, el rămânând în Africa. Stăpâna mea Antonina stărui să se întoarcă neîntârziat, ca să spulbere orice fel de bănuială. Ţinea deosebit de mult ca nu cumva prietena ei Teodora să o creadă neloială sau ingrată. Odată cu acest mesaj al lui Justinian, sosiră întăriri de cavalerie, în număr de patru mii, sub comanda unor ofiţeri buni, inclusiv un anumit Hildiger, care era logodit cu Marta, fiica stăpânei mele; aşa că acum Belizarie avu posibilitatea să retragă cea mai mare parte a cuirasierilor săi de casă, şi pe hunii massageţi, în vederea escortării prizonierilor vandali.

Alese în locul său, drept guvernator, pe eunucul Solomon, în care avea cea mai mare încredere şi, în primăvară, după ce-i înmână lui Solomon instrucţiuni amănunţite, primite de la Justinian, cu privire la felul în care trebuie cârmuită Africa, se îmbarcă, stăpâna mea Antonina însoţindu-l.

Noi, care ne întorceam la Constantinopol, nu-l invidiam pe Solomon pentru misiunea cu care rămăsese la Cartagina, deoarece instrucţiunile lui Justinian spuneau răspicat că, pe viitor, guvernatorul regatului recent cucerit nu trebuie să se reazime pe Constantinopol pentru a mai obţine alte forţe, ci trebuie să recruteze trupe locale şi, în acelaşi timp, să economisească trupele din garnizoană, reparând întăriturile şi clădind forturi de-a lungul frontierei. Optzeci de mii de cavalerişti vandali nu reuşiseră să împiedice incursiunile maurilor – cu toate acestea, sarcina lor urma să fie preluată cu succes de oamenii noştri, care nu erau decât a zecea parte a armatei vandale – şi, pe deasupra, regiunile câştigate de mauri trebuiau recucerite. De asemenea, instrucţiunile precizau că impozitele trebuiau reaşezate în Africa şi erezia ariană şi schisma donatistă trebuiau înfrânte. Motivul pentru care nu toţi cuirasierii lui Belizarie veniseră cu noi era că, în ultima clipă, sosise la Cartagina un raport despre o mică rebeliune a maurilor din interior. La cererea lui Solomon, Belizarie lăsă în urmă cinci sute de oameni aleşi, sub comanda lui Rufinus şi a lui Aigan, pentru a acţiona ca forţă de represiune. Unitatea aceasta părea suficientă.

Ne întoarserăm acasă, navigând spre Tripoli şi Creta – o călătorie lipsită de evenimente – şi în mijlocul verii din anul Domnului 534 intrarăm din nou în Bosfor. În docuri ni se făcu o primire tumultuoasă, iar la palat, o primire regească. Stăpâna mea Antonina şi împărăteasa Teodora se îmbrăţişară lăcrimând; şi Justinian era atât de încântat de valoarea extraordinară a tezaurului descărcat din corăbiile noastre şi atât de impresionat de priveliştea celor cincisprezece mii de prizonieri pe care îi aduceam, încât, uitând de bănuielile nutrite faţă de Belizarie, îl numi „credinciosul Nostru binefăcător” şi-l luă de mână. Dar, în calitate de Comandant Suprem al Armatelor, îşi asumă toate meritele oficiale pentru înfrângerea vandalilor; în preambulul noii sale culegeri de legi (publicată în ziua bătăliei de la Tricamaron), îşi şi atribuise titlul de „Cuceritor al vandalilor şi africanilor” – Pios, Victorios, Fericit şi Glorios – şi, fără a pomeni că mai era cineva care avea drept să împartă cu el laurii victoriei, se referea la „ostenelile războiului, vigiliile de noapte şi posturile sale”, care au asigurat-o. Triumful, care urma să fie celebrat, era al său, nu al lui Belizarie: căci, de la întemeierea imperiului, nici unui cetăţean particular nu i se mai acordase un triumf, ca să nu se înfumureze de victorie şi să nu devină rival la tron. Precum vă spun: chiar dacă isprăvile sale războinice se mărginesc la a binecuvânta, în docuri, o expediţie la plecare şi a o felicita la întoarcerea victorioasă după un an sau mai bine, împăratul este întotdeauna triumfătorul Comandant Suprem.

Totuşi, Teodora stărui ca în cortegiul de triumf, Justinian să joace acelaşi rol sedentar pe care-l jucase şi în obţinerea victoriei, şi să-l lase pe Belizarie să conducă procesiunea. Împăratul acceptă. În ziua aniversării capturării Cartaginei, Belizarie ieşi din reşedinţa sa particulară, din apropierea Porţii de Aur din zidul lui Teodosie, şi defilă în procesiune, coborând două mile, cât se întinde Strada Superioară. Mergea pe jos – precedat de preoţi şi episcopi, care cântau un *Te Deum* solemn şi cădelniţau – şi nu pe un car de luptă, precedat de gornişti, cum era obiceiul străvechi. Strada era decorată cu flori, podoabe de mătase colorată, cununi şi inscripţii de felicitare şi era ticsită de mulţimi care ovaţionau frenetic. În fiecare dintre marile pieţe prin care treceam – Piaţa lui Arcadius, Oborul de Vite, Piaţa Amastriană, Piaţa Dragostei Frăţeşti, Piaţa Taurului (unde erau adunaţi profesorii universitari şi studenţii) şi, în

sfârşit, Piaţa lui Constantin, unde miliţia orăşenească era înşiruită pentru trecerea în revistă – custozii oraşului ne ieşeau în cale cu daruri şi cuvinte de bun venit, şi suna o fanfară de goarne. În urma lui Belizarie, care era însoţit de Ioan de Capadocia şi de alţi generali distinşi, călăreau cuirasierii săi, infanteria marină şi hunii massageţi (care urmau să se întoarcă acasă a doua zi, pe calea Mării Negre), iar în urma acestora veneau prizonierii vandali, în lanţuri, în frunte cu Geilimer, îmbrăcat într-o pelerină purpurie, cu verii şi cumnaţii şi nepoţii săi. Apoi urma toată prada africană, îngrămădită în căruţe.

Era o pradă extraordinară, cea mai bogată din câte fuseseră vreodată purtate într-un triumf, de când e lumea; căci, deşi soldaţii jefuiseră tabăra la Tricamaron, comoara de acolo fusese numai o frântură mică din ceea ce fusese adunat la Cartagina, Hippo, Bulla, Grasse şi în alte părţi, din tezaurele oraşelor, din palatele regale şi reşedinţele nobilimii. De fapt, comoara constituia suma câştigurilor negustoreşti, acumulate de vandali, de peste mări şi din veniturile lor africane – surplusul a o sută de ani – precum şi prada rezultată din pirateria intensă pe care o practicase Geiseric. Vandalii fuseseră o aristocraţie, puţină la număr şi prădalnică, într-o ţară rodnică şi bogată, şi acumulaseră tot ce fuseseră prea leneşi să cheltuiască în lucrări publice. Astfel, îngrămădite pe căruţe, se aflau milioane de livre de argint în bare, saci cu monezi de aur şi de argint, aur în bare, cupe de aur, farfurii şi solniţe încrustate cu nestemate, tronuri de aur, trăsuri de paradă şi statui de aur, copii ale Evangheliilor legate în aur şi împodobite cu perle, mormane de colane şi cordoane de aur, armuri cu intarsii de aur – pe scurt, tot ce se poate închipui ca lux sau frumuseţe a lucrurilor, precum şi antichităţi nepreţuite, provenind de la regele Geiseric, care jefuise palatul imperial din Roma şi Templul lui Jupiter de pe dealul Capitoliului. Erau, de asemenea, numeroase relicve sacre: oase ale martirilor, icoane miraculoase, veşminte autentice ale apostolilor, cuiele crucii pe care fusese răstignit, cu capul în jos, Sfântul Petru.

Dar cele mai minunate şi mai venerabile obiecte din toată prada erau chiar instrumentele sacre ale cultului religios evreiesc, care fuseseră făurite de Moise, în sălbăticie, din porunca lui Dumnezeu, şi mai târziu instalate în Templul de la Ierusalim. Ele sunt descrise în cel de al douăzeci şi cincilea

capitol al cărţii Exodului: masa sfântă, pentru cele douăsprezece pâini, din lemn de sittah, acoperită cu aur curat, şi lingurile, ceştile şi farfuriile de aur care ţin de ea; candelabrul cu şapte ramuri, din aur bătut, cu cleşti şi căpăcelele de stins mucurile de lumânări; Scaunul Îndurării, din aur, cu cei doi heruvimi cu aripi întinse, care îl păzesc. Obiectele acestea le furase Geiseric de la Roma, unde fuseseră aduse de împăratul Titus, după ocuparea Ierusalimului. Arcul Înţelegerii dispăruse. Unii zic că se află undeva în Franţa, cu anumite alte obiecte prădate din Templu, în mâinile regelui francilor, în vreme ce alţii susţin că ar fi la Axum, în Etiopia, şi iarăşi alţii că ar fi fost cufundat în albia râului Tibru, la Roma; şi iarăşi alţii că de multă vreme fusese înălţat la ceruri, ferit de atingerea unor mâini gata să săvârşească sacrilegii.

Senatul întâmpină procesiunea şi i se alătură în Piaţa Amastriană, şi la fel procedară cete întregi de călugări şi de alţi clerici. Călugării se purtară în felul cel mai grosolan cu putinţă, mâncând din ochi prada, îndeosebi relicvele sacre, pe care Justinian le promisese pentru bisericile lor.

În vremurile Republicii Romane, se obişnuia ca generalul victorios să străbată cu prizonierii săi străzile oraşului şi în ziua aceea deţinea puterea supremă. La încheierea ceremoniilor, regele sau căpetenia duşmană, dacă fusese luat prizonier, era sacrificat. Cât de mult s-au schimbat moravurile din acele vremuri eroice! Observaţi-l pe Geilimer, umblă fără lanţuri: când procesiunea ajunge, în sfârşit, pe Hipodrom, unde în loja imperială aşteaptă Justinian, el intră împreună cu ceilalţi. Îşi îndepărtează pelerina purpurie şi, urcându-se la tron, se pleacă în faţa lui Justinian; şi apoi este ridicat, cu mărinimie, şi – iertat. I se dă un înscris regal, prin care i se acordă ample posesiuni în Galatia, lui şi familiei sale; şi, pe deasupra, titlul de Patrician Ilustru, în caz că este de acord să renunţe la erezia ariană. Observaţi-l, de asemenea, pe Belizarie, învingătorul, care se apropie de tron, îşi îndepărtează pelerina purpurie şi face reverenţă la picioarele împăratului; şi nu i se dă nicio moşie, nici cuvinte de gratitudine, ci i se comunică, pur şi simplu, că a dus bine la îndeplinire ordinele pe care le primise.

Vă întrebaţi, desigur, cum s-a comportat Geilimer în această împrejurare, care constituia, totuşi, o încercare pentru el. Nici nu râdea, nici nu plângea, ci-şi scutura capul cu tristeţe şi uimire, şi

continua să repete, iarăşi şi iarăşi, ca sub un fel de vrajă, cuvintele Ecleziastului: „Deşertăciune a deşertăciunilor, toate sunt deşertăciuni.” Curând după aceea, se retrase cu familia lui în Galatia, şi trăi acolo, fără grijă, până la o vârstă înaintată, rămânând fidel credinţei sale ariene. În ce-i priveşte pe ceilalţi prizonieri vandali: cei mai războinici dintre ei fură organizaţi în escadroane de cavalerie şi trimişi să apere graniţa persană, dar întâi i se oferi lui Belizarie să aleagă dintre ei, pentru Regimentul său de casă. Ceilalţi fură întrebuinţaţi ca lucrători la construcţiile de biserici sau ca vâslaşi pe galerele imperiale.

După aceea, Teodora îi spuse lui Justinian că dacă doreşte să dobândească numele de „cel Mare”, trebuie să fie mărinimos şi să-i arate lui Belizarie un semn de favoare deosebită. Drept care, Justinian îl numi consul pentru anul următor, şi chiar bătu o medalie: propriul său chip pe faţă, şi Belizarie, călărind în armură completă, pe revers, cu inscripţia „Gloria romanilor” – o onoare unică în oraşul nostru. Instaurarea lui Belizarie în funcţia de Consul avu loc în ziua de Anul Nou. Aşezat pe scaunul său oficial, de fildeş, care era purtat de prizonieri vandali, şi cu o vergea de fildeş în mână, trecu încă o dată, pe un traseu scurt, prin oraş, îndreptându-se din apartamentul său, din palat, spre Casa Senatului. Pe măsură ce înainta, împărţea mulţimii pomeni din prada sa particulară de război – monezi de aur şi argint, cupe, canturi, broşe – în valoare de o sută de mii de monezi de aur. Dar stăpâna mea Antonina, a cărei prevedere a fost dovedită de întâmplarea cu sticlele cu apă, avu grijă ca el să nu rămână cerşetor. Când oamenii din gloată începură să ţipe, cerând mai mult, ea li se adresă personal, spunându-le că sunt nişte făpturi neruşinate şi, că, dacă ar fi după ei, nu numai că l-ar despuia pe Belizarie de tot ce dobândise în Africa, dar şi de ce moştenise de la părinţii săi sau economisise din darurile pe care le primise de la împărat. Pentru a vă arăta cât de prevăzătoare era stăpâna mea în materie de bani, trebuie să vă relatez că, aflându-se încă la Cartagina, ridicase fără ştirea lui Belizarie o cantitate considerabilă de monezi din tezaurul lui Geilimer, alegând toţi banii imperiali bătuţi mai recent, astfel ca provenienţa lor să nu poată părea suspectă şi-i ascunsese pentru zile mai înnorate. Căci cheltuielile casei lui Belizarie erau enorme şi niciodată nu s-a văzut om mai generos cu cei nevoiaşi şi nefericiţi.

Relicvele sacre fură împărţite între biserici, potrivit închinării fiecăreia şi fiecare biserică mai importantă primi câte ceva. Dar o comunitate mică, anonimă, de călugări foarte săraci, care trăiau din cerşetorie şi ocupau o casă aproape de ruine, în suburbia Blachernae, nu primi nimic din darurile acestea. Stareţul lor veni la Belizarie şi-i ceru, în numele lui Hristos, să le dăruiască vreun obiect al său personal, un fleac pe care li l-ar putea da; căci câtă vreme se aflase în Africa, se rugaseră zi şi noapte pentru izbânda sa.

El răspunse:

— Venerabile părinte, fraternitatea voastră este alcătuită din fraţi săraci, cerşetori, care preţuiesc prea puţin aurul sau argintul, de aceea nu voi da casei voastre niciun obiect care v-ar distrage cugetul de la gânduri cucernice. Dar am să vă împrumut o relicvă vestită, strachina de cerşit a sfântului Bartimeu, pe care împăratul însuşi mi-a dăruit-o după bătălia de la Daras, şi voi o veţi pune la vedere în casa voastră şi o veţi păstra, ca pomenire a voturilor voastre de sărăcie, de răbdare şi de virtute. Ţine minte: este numai un împrumut, deoarece nu pot apărea ingrat faţă de Maiestatea-sa Sacră. Într-o bună zi, aş putea avea iarăşi nevoie de ea.

Începând din ziua aceea, casa călugărilor nu ducea niciodată lipsă de hrană şi băutură, căci devenise un centru de pelerinaj, cunoscut mai târziu ca mânăstirea Sfântului Bartimeu.

În ce priveşte Scaunul de Aur al Îndurării şi candelabrul de aur cu şapte braţe şi masa pâinilor şi celelalte comori evreieşti, Justinian se lăsă convins de episcopul Ierusalimului să le dea îndărăt acelui oraş. Episcopul argumentă că ele nu au adus noroc romanilor, ale căror posesiuni au trecut în mâini barbare, nici vandalilor, pe care i-a înfrânt Justinian însuşi. Era evident că purtau un blestem. Justinian le trimise înapoi la Ierusalim, chiar în clădirea în care fuseseră cândva ţinute vreme de o mie de ani – Templul lui Solomon, care acum era o biserică creştină. Ce imens izvor de profituri pentru clerul de acolo! Evreii se lamentară că şi de acum încolo vor fi lipsiţi de instrumentele sacre ale cultului lor şi preziseră că nu peste multă vreme creştinii vor fi alungaţi din Ierusalim; dar asta nu se mai petrecu în vremea mea.

Când veştile despre cuceririle africane ale lui Belizarie ajunseră la curtea persană, regele Khosrou rămase uimit şi nu-i

plăcură de fel. Trimise o ambasadă cu felicitări la Justinian şi solicită, mai în glumă, mai în serios, partea lui din prada de la Cartagina. Căci de nu ar fi existat pacea persană, zicea el, Justinian nu ar fi fost niciodată în stare să dispună de trupe pentru cucerirea Cartaginei. Justinian se prefăcu a considera totul ca o glumă bună, şi-i trimise lui Khosrou un serviciu complet de aur, foarte preţios. Aşa că Pacea veşnică continuă să rămână în vigoare.

Nu este nevoie să relatez în amănunt viaţa stăpânei mele la Constantinopol, în zilele ce urmară întoarcerii noastre din Cartagina. Era din nou în suita Teodorei şi-şi consuma timpul liber cu petreceri şi excursii de agrement şi vizite la teatru. Teodosie se afla în permanenţă cu dânsa şi la Curte circulau multe vorbe deşucheate pe seama lor; dar cum Teodosie era finul său, Belizarie considera că este sub demnitatea lui să ia în consideraţie acestea, tratându-l pe tânăr cu toate semnele făţişe ale încrederii.

În răstimpul acesta, Belizarie primi veşti care îl întristară mult; şi anume că Rufinus, Aigan şi cei cinci sute de cuirasieri, lăsaţi în urmă lui Solomon, fuseseră nimiciţi da mauri. Solomon îi trimisese în interior, spre un oraş numit Izvoarele Regale, în inima regiunii care constituia grînarul ţării, la o sută de mile de la Hadrumentum; trebuiau să salveze un mare număr de ţărani, romani africani, răpiţi cu prilejul unui raid al maurilor. Cuirasierii izbutiră să-şi îndeplinească misiunea şi-i escortau încet pe ţărani îndărăt, când fură prinşi în capcană, într-un defileu îngust de munte, de o forţă de mai multe mii de mauri, care îi sfârtecară într-o bătălie deznădăjduită. Maurii întreprindeau acum incursiuni şi în partea de vest a diocezei, iar forţele lui Solomon se dovediră pe de-a întregul insuficiente pentru a proteja pe romanii africani. Solomon scrise căpeteniilor maure, protestând împotriva acestor acte de violenţă; le aduse aminte că erau acum aliaţii lui Justinian, că-şi trimiseseră copiii la Cartagina ca ostateci pentru buna lor purtare şi că era bine să-şi amintească ce se întâmplase cu vandalii. La citirea acestor scrisori, maurii pur şi simplu râseră. În răspunsul lor, arătară că alianţa cu Justinian nu le îmbunătăţise câtuşi de puţin condiţiile de viaţă. Fiind poligami, nu puneau prea mare preţ pe copii, care erau uşor de înlocuit, şi nici nu cultivau acele sentimente gingaşe de familie, care-l costaseră pe Geilimer două bătălii şi regatul său.

Ziceau că înfrângerea vandalilor era pentru romanii africani de mai trist augur decât pentru ei. Incursiunile lor continuară.

Solomon porni împotriva lor cu toate forţele de care dispunea. Maurii făcură acum greşeala de a se concentra într-o mare armată, în loc de a se fărâmiţa în grupuri mici, răzleţe, de incursiune, cu care să devasteze dioceza bucată cu bucată. Trupe atât de nedisciplinate ca aceşti mauri – care nu poartă niciun fel de armură de corp, au scuturi şubrede, numai câte două suliţi de fiecare şi rareori câte o sabie – pierd din valoarea lor combativă în proporţie directă cu concentrarea în număr mare. Adoptară o formaţie defensivă stranie, care odată îi derutase pe vandali, la Tripoli. Clădiră o palisadă circulară, la picioarele unui deal, aşezând în spatele acesteia femeile şi ceilalţi necombatanţi, şi o împrejmuiră cu douăsprezece rânduri de cămile legate cap de coadă, cu flancul spre inamic. Când forţele lui Solomon apărură, unii dintre mauri se suiră pe spinarea cămilelor, pregătindu-se să-şi azvârle de acolo suliţele, în vreme ce alţii se ghemuiră sub pântecele dobitoacelor, gata să dea buzna şi să împungă. Cavaleria lor se aşeză şi ea în formaţie, pe deal, cu hotărârea de a şarja în jos îndată ce tabăra va fi atacată; era înarmată cu suliţi şi cu săbii.

Solomon îşi lansă atacul. Dar caii de cavalerie ai romanilor, fiind neobişnuiţi cu mirosul de cămilă, se cabrau şi nu puteau fi convinşi să şarjeze; iar maurii făcură mult rău cu suliţele. Atunci Solomon descălecă escadronul de goţi din Tracia – oameni mari, voinici, în cămăşi de zale, şi-i conduse el însuşi, cu scuturile ridicate şi săbiile trase, împotriva inelului de cămile. Măcelăriră în câteva clipe două sute de cămile şi rupseră inelul. Infanteria maură fugi în debandadă; cavaleria lor nu ajunse să intre în acţiune. Solomon prinse toate femeile şi toate cămilele; şi zece mii de mauri fură ucişi în cursul urmăririi.

La câteva săptămâni după această înfrângere, maurii îşi revenirā şi invadară din nou regiunea principală în care se cultivă grâul, cu cea mai mare armată pe care o adunaseră vreodată – atât de mare, încât nu era numai inutilă, dar şi autodestructivă. Solomon o surprinse într-o zi, la mijirea zorilor, într-o tabără aşezată pe un munte şi o prăvăli într-o prăpastie. În confuzia şi debandada care se produseră, sălbaticii aceia se călcară unii pe alţii în picioare şi niciunul nu se gândi să se

apere. Oricât ar părea de necrezut, cincizeci de mii de mauri pieriră înainte ca soarele să se ridice de trei suliţe, şi nici un singur soldat roman nu fu zgâriat. Numărul femeilor şi copiilor prinşi era atât de mare, încât un băiat zdravăn, care pe piaţa din Constantinopol ar fi costat nu mai puţin de zece monezi de aur, putea fi cumpărat aici pentru două monezi de argint, preţul unei oi grase. Astfel fură răzbunaţi Rufinus şi Aigan.

Maurii care supravieţuiseră se refugiară la neamurile lor, pe Muntele Aures, un pisc înalt, cale de treisprezece zile de la Cartagina către interior, spre graniţa cu Marocul. Acest munte, care are o circumferinţă de şaizeci de mile, este foarte uşor de apărat şi foarte rodnic pe platourile sale superioare, străbătute de nenumărate izvoare de apă. Treizeci de mii de luptători îşi stabiliră acum cartierul general aici, în vederea unor viitoare raiduri.

În ce priveşte restul Africii romane: locuitorii tânjeau acum din toată inima după întoarcerea vandalilor – nu atât din pricina incursiunilor maure, cât mai ales din pricina perceptorilor lui Justinian, care năpădiră ţara asemenea unor lipitori flămânde. Şi vandalii fuseseră lipitori, dar nişte lipitori ghiftuite; impuneau pe ţărani numai cu zeciuială din produse şi nu urmăreau cu străşnicie plata impozitelor. Justinian, pe de altă parte, pretindea o treime, şi impuse plata fără păsuiri. Apoi, în altă ordine de idei, existau nemulţumiri în rândurile armatei, din pricina nevestelor vandale pe care şi le luaseră soldaţii. Ar fi fost pur şi simplu un act de dreptate să li se atribuie soldaţilor victorioşi ogoarele fertile şi casele frumoase ale celor pe care i-au deposedat. Dar, printr-un ordin al lui Justinian, proprietăţile acestea fură sechestrate şi vândute în beneficiul Vistieriei imperiale. Trupelor nu li se dădu nimic din tot ce sperară să primească, ci fură trimise să clădească şi să păzească forturi depărtate, cerându-li-se totodată să cultive loturi de pământ sărac, fără de apă. Cel mai zgomotos vociferau împotriva acestor măsuri nedrepte femeile vandale, îmboldindu-şi soţii să insiste asupra unor compensaţii potrivite. Dar Solomon nu avea autoritatea să le satisfacă revendicările.

Mai exista încă un motiv de plângeri în rândurile armatei, şi după părerea mea unul îndreptăţit, provocat de zelul smintit al lui Justinian în a sluji credinţa ortodoxă. Precum ştiţi, forţele lui Solomon cuprindeau un escadron de cinci sute de goţi din

Tracia, pe cei trei sute de herulieni ai lui Pharas şi, aproximativ, două sute de alţi barbari, de dincolo de Dunăre: toţi aceştia erau eretici arieni. Dar Justinian trimisese un ordin de stârpire a ereziei ariene şi instrucţiuni pentru persecutarea preoţilor arieni; interzise administrarea vreunei taine, precum şi botezul copiilor oricărui arian, cu excepţia celor ce abjură. Regula aceasta nu se aplica numai vandalilor supravieţuitori – bătrâni şi femei, soţiile şi copiii vitregi ai soldaţilor – şi acelor romani africani care se convertiseră la erezie, ci şi acestor bravi soldaţi, care niciodată înainte nu fuseseră astfel insultaţi.

Rapoartele lui Solomon despre situaţia din Africa erau atât de neliniştitoare, încât Belizarie pledă pe lângă Justinian ca soldaţilor arieni să li se îngăduie să primească tainele din mâna propriilor lor preoţi, precum era obiceiul. Dar Justinian protestă, spunând că a proceda astfel ar fi un act de impietate, care ar primejdui propria lui mântuire. Belizarie nu avea cum să stăruie asupra problemei. Apoi îi ceru lui Justinian să găsească întăriri pentru Solomon (care fusese de asemenea obligat să trimită o expediţie în Sardinia, împotriva unor bandiţi), pentru a fi folosite ca unităţi de garnizoană în forturi, în vreme ce trupele venite din primul ceas cu el să fie ţinute la Cartagina, şi aici să li se dea, dacă nu palate şi parcuri, cel puţin case şi ogoare potrivite, care să-i mulţumească. Justinian păru să accepte şi adună din Tracia şi de pe graniţa persană o forţă de douăzeci de mii de oameni, înlocuindu-i cu noile escadroane vandale. Apoi îi comunică lui Belizarie, cu prilejul unei audienţe publice, că în curând va trebui să se întoarcă la Cartagina în fruntea acestor unităţi şi să preia de la Solomon funcţia de guvernator. Dar toate acestea erau numai prefăcătorie. În cugetul lui Justinian stăruia ideea unui alt război. Trupele acestea nu erau pregătite pentru Africa, ci pentru cucerirea Siciliei.

Am mai pomenit revendicarea, formulată de Belizarie în numele lui Justinian, asupra promontoriului de la Lylibaeum. Cererea a fost transmisă, de către guvernatorul got al Siciliei, reginei Amalasonta care, în numele tânărului ei fiu, Atalaric, era regentă a Italiei, Siciliei, Dalmaţiei şi Franţei de sud-est. Cu această regină, Justinian încheiase tratatul care îi crease lui Belizarie posibilitatea de a se reaproviziona în drumul său către Cartagina. Regina Amalasonta adoptă oficial punctul de vedere că, odată cu stingerea monarhiei vandale, Lilybaeum revine

propriului ei patrimoniu. Dar, în particular, nu dorea nicidecum să se certe cu Justinian, deoarece a fi regină peste goţi – care dintotdeauna au socotit sub demnitatea lor să fie cârmuiţi de o femeie – era o poziţie dintre cele mai precare.

Tatăl ei, marele rege Teodoric, fusese o apariţie miraculoasă printre barbari. Făcea parte, din acel neam ostrogot care câştigase victoria de la Adrianopol, despre care am mai vorbit într-un capitol anterior şi, mai târziu, deveni aliatul împăratului de Răsărit, apărând în numele acestuia frontierele. Peste câţiva ani, la propunerea împăratului de Răsărit, sub conducerea lui Teodoric, aproape întreg neamul migră în căruţe din Tracia în Italia, pentru a se război cu un general barbar care detronase pe împăratul de Apus. Numai câteva mii rămăseseră pe loc. Regele Teodoric birui, îl ucise pe uzurpator şi puse stăpânire pe Italia, pentru el şi pentru poporul său. Domnind îndelung, drept şi înţelept, a redat Italiei prosperitatea ei de odinioară; nominal era vasal al împăratului de la Constantinopol, dar în fapt avea deplină libertate de acţiune. Deşi el însuşi nu era cărturar, Teodoric era un prieten al învăţăturii. Goţii – care, asemenea tuturor germanilor, preferă virtuţile barbare celor civilizate – nu-l puteau acuza de moliciune; căci era cel mai bun călăreţ şi cel mai bun arcaş de pe domeniile sale, şi se ferea de lux ca de ciumă. Cea mai nobilă dintre calităţile sale era toleranţa religioasă: deşi eretic arian, acordă creştinilor ortodocşi deplină libertate religioasă; la fel şi tuturor ereticilor care meritau respect, de pe tot cuprinsul domeniilor sale.

Amalasonta moştenise curajul şi abilitatea tatălui ei şi pe deasupra mai era şi foarte frumoasă. Dar în rândurile nobilimii gote avea puţini prieteni; când, la moartea lui Teodoric, coroana revenise fiului ei de zece ani, Atalaric, ea însăşi acţionând ca regentă, nobilii se amestecară în toate măsurile pe care le luă, chiar şi în privinţa educării lui Atalaric. Teodoric dorise ca nepotul său să devină un om cultivat, în stare să susţină o discuţie de la egal la egal cu împăratul sau cu papa sau cu un senator roman, şi-i dăduse dascăli foarte serioşi; dar aceşti nobili barbari insistară ca tânărului să i se dea voie să-şi facă de cap, laolaltă cu tovarăşii săi de vârstă, şi să înveţe să bea şi să preacurvească şi să călărească şi să se grozăvească cu sabia – pe care o scotea la tot pasul din teacă – exact cum făcuseră ei înşişi, în tinereţile lor.

În consecinţă, Atalaric deveni o brută tânără. Ajunse să o dispreţuiască pe maică-sa şi, instigat de prietenii săi, o ameninţă făţiş că îi va lua din mână conducerea ţării. Ea îl trată cu ironie blândă, dar în taină se pregăti să părăsească Italia, cu o corabie încărcată cu comori – un sfert de milion de monezi de aur – şi să se refugieze la Justinian, la Constantinopol. Îi trimise chiar o scrisoare, informându-l despre intenţiile ei şi împăratul răspunse printr-un călduros bun venit. Dar până la urmă ea izbuti să-i ucidă pe cei trei tineri nobili, care fuseseră autorii principali ai zâzaniei, şi apoi găsi că nu mai este necesar să plece la drum. Dar de la Ravena, unde se afla Curtea Amalasontei, şi până la Constantinopol este cale lungă. Neprimind alte veşti, Justinian deveni nerăbdător. Trimise la Amalasonta un ambasador, în aparenţă ca să ia în discuţie chestiunea Lilybaeumului, dar de fapt ca să afle de ce nu a venit; şi mai trimise, de asemenea, doi episcopi, în aparenţă ca să discute cu papa un punct spinos de doctrină, dar în fapt pentru a duce tratative secrete cu un anumit Teudahad, nepot al lui Teodoric, care moştenise mari proprietăţi în Toscana – regiunea de coastă, la nord de Roma. Se întâmplase că Amalasonta convocase de curând pe Teudahad la Ravena şi-i reproşase că pusese mâna în mod nedrept pe pământurile unor cetăţeni romani, vecinii săi, şi pe nişte pământuri aparţinând coroanei; şi-l obligă să le restituie şi să-şi ceară scuze.

Ambasadorul şi episcopii se întoarseră cu vestea binevenită că Teudahad, din ură faţă de Amalasonta şi în schimbul unei rente convenite şi a unei proprietăţi la Constantinopol, este gata să trădeze Toscana în favoarea soldaţilor lui Justinian, oricând împăratul ar dori să trimită o armată de ocupaţie; şi că Amalasonta ar fi dispusă, în taină, să transfere regenţa Italiei lui Justinian, în aceleaşi condiţii – deoarece nu mai era în stare să-l ţină în frâu pe fiul ei. Dar răspunsul ei oficial, în chestiunea Lilybaeumului, era negativ, în sensul că Justinian nu avea niciun drept asupra locului.

În această situaţie, o întâmplare neaşteptată schimbă întreaga aşezare a lucrurilor. Tânărul Atalaric, cu sănătatea zdruncinată de băutură şi de dezmăţ, deveni ofticos şi muri. Conform legilor goţilor, Amalasonta, care domnise numai în virtutea faptului că îi era mamă, decăzu astfel, brusc, devenind simplă cetăţeană. Se hotărî să aleagă neîntârziat un nobil got şi

să se căsătorească cu el, asigurându-şi astfel posibilitatea de a rămâne mai departe regină. Găsi că nu există persoană mai potrivită pentru a-i deveni soţ, decât acelaşi Teudahad, vărul ei (despre ale cărui intrigi cu Justinian nu avea cunoştinţă, cum la rândul său nici el nu le cunoştea pe ale ei): un om mai în vârstă, nerăzboinic, care, fără să semene cu ceilalţi goţi, se apucase de studiul filosofiei şi de compunerea unor versuri în hexametri latini. Socotea că, neîndoielnic, Teudahad se va simţi onorat de o unire cu dânsa şi-i va îngădui să domnească în numele său, fără să se amestece în treburile regatului. De aceea, îi propuse căsătoria, subliniind avantajul de a se proteja în felul acesta atât faţă de nobilimea gotă, care îl dispreţuia din cauza cărturăriei, cât şi faţă de italienii care îl urau din cauza rapacităţii sale. Nimeni nu putea emite o pretenţie mai întemeiată asupra tronului decât el, zicea ea, dar fără dânsa nu putea nădăjdui nici să pună mâna pe tron, nici să se menţină rege. El acceptă, părând încântat de-a binelea, şi fu încoronat în toată regula ca rege, şi aclamat ca atare de către goţi; căci nu se ivi niciun pretendent de sânge regesc. Dar Amalasonta se întinsese prea sus. Ce altceva era de aşteptat să facă Teudahad, îndată ce coroana fu aşezată pe capul său, decât să-şi încalce jurământul sacru faţă de dânsa, anume că nu se va amesteca în afacerile publice? O excluse în fapt din sala lui de consiliu şi o trimise pe o insuliţă a unui lac din Toscana, ţinând-o prizonieră acolo.

Când Justinian află despre acţiunea lui Teudahad, fu mai încântat decât se arăta a fi. Trimise în Italia un alt ambasador, ca să-i comunice Amalasontei că i se va da tot sprijinul de care va avea nevoie; iar ambasadorului i se dădură instrucţiuni să nu tăinuiască acest mesaj în faţa lui Teudahad sau a vreunuia dintre nobilii săi. Spera să azvârle în felul acesta întreg regatul într-o totală zăpăceală. Dar până să ajungă ambasadorul în Italia, Amalasonta era moartă: rudele celor trei tineri pe care îi ucisese îl convinseseră pe Teudahad să-i răzbune. Într-o după-amiază de vară, fu surprinsă pe când se scălda cu femeile ei în lac, şi ţinută cu forţa sub apă, până ce se înecă.

Ei bine, deşi Justinian continua să-şi afirme marea sa dragoste faţă de Teodora, aceasta din urmă simţi oarecare uşurare la vestea morţii reginei, pe care o considerase o rivală. Este adevărat că Amalasonta, pe care Justinian o cunoscuse pe când fusese copilă, era de obârşie mai înaltă decât Teodora, ceva mai

tânără şi incontestabil mai frumoasă. Ioan de Capadocia făcu să circule zvonul că Teodora însăşi ar fi pus la cale asasinatul.

Astfel se ivi pretextul lui Justinian pentru a porni războiul – asasinarea unei femei nevinovate, aliata lui. Crezu a descifra un augur favorabil viitoarelor sale succese în lipsa de popularitate şi în ineficienţa regelui Teudahad; se zicea că versurile acestuia nici măcar nu se puteau scanda, iar capacitatea lui filosofică era nulă. Dar Teudahad auzi şi dădu crezare unui zvon, izvorât din gelozia Teodorei faţă de Amalasonta, conform căruia perfidul de Justinian intenţionase într-adevăr să invadeze cu armata lui Italia şi să se căsătorească cu Amalasonta, divorţând întâi de Teodora; şi, mai departe, că intenţionase să-i persecute pe goţi, ca eretici. Oferi această poveste Curţii, pentru a justifica asasinarea soţiei sale. Goţii îi încuviinţară acţiunea; căci devenise cel puţin limpede că Amalasonta purtase o corespondenţă cu Justinian vizând trădarea. Oficial, însă, Teudahad îl asigură pe trimisul lui Justinian că asasinatul fusese comis fără ştirea lui şi împotriva dorinţelor sale.

Am clarificat acum de ce i se ordonase lui Belizarie să conducă armata care să invadeze Sicilia, aşezată la extremitatea domeniilor regelui Teudahad şi a cărei populaţie, pe deasupra, era şi extrem de nemulţumită. Sicilia, grânarul Romei, suferea de câtva timp de pe urma unor recolte slabe, pricinuite de vremea nefavorabilă şi de sleirea solului; ţăranii găsiseră că nu este uşor să plătească dijma impusă de goţi. În toamna anului consulatului său, Belizarie ridică pânzele, pornind în direcţia acestei insule. Antonina îl însoţea (şi eu pe dânsa), ca şi fiul ei Fotius, precum şi Teodosie. Dar forţele de sub comanda lui însumau douăsprezece mii de romani, nu douăzeci de mii. În ultima clipă, Justinian detaşase opt mii şi-i trimisese lui Mundus (Comandantul Armatelor din Iliria, care-l asistase pe Belizarie la înăbuşirea „Răzmeriţei Victoriei"), cu ordinul de a-i conduce împotriva goţilor, în Dalmaţia, în chip de diversiune. Dalmaţia, ca şi întreaga coastă de nord-est a Mării Adriatice, se afla pe vremea aceea sub stăpânirea goţilor. Justinian mai plănuia să-i lovească pe goţi şi din altă parte. Scrise francilor, care de la botezul regelui Clovius erau creştini ortodocşi, că acum ar avea un prilej favorabil pentru a invada teritoriile dintre Alpi şi Ron ale goţilor; şi că ar fi un război sfânt, împotriva unor eretici arieni, binecuvântat de părintele lor spiritual, papa.

Timpul era frumos şi călătoria plăcută. Debarcarăm la Catania, devreme, în luna decembrie. Oamenii de aici, aducându-şi aminte cât de cinstit ne-am purtat cu ei cu prilejul vizitei noastre precedente, ne făcură o primire frumoasă. Se plânseră amarnic de goţi şi ne întrebară dacă de astă dată nu am putea rămâne la ei ceva mai multă vreme; căci deocamdată, afară de Belizarie, nimeni nu ştia că nu ne vom continua călătoria spre Cartagina, precum se anunţase. Până la urmă, Belizarie îşi declară făţiş intenţiile, proclamându-se protectorul lor şi trimiţând mesageri principalelor oraşe, cu invitaţia de a se supune. În răstimp de câteva zile întreaga Sicilie i se supuse fără o singură lovitură, cu excepţia oraşului Palermo. Aici se concentraseră forţele goţilor din toată insula, refugiindu-se în spatele fortificaţiilor puternice. Dar până la urmă şi Palermo se supuse, cu neaşteptată promptitudine. Belizarie pătrunse cu flota în portul care nu era apărat de porţi de lemn la intrare, şi constată că aproape toate catargele corăbiilor sale erau considerabil mai înalte decât fortificaţiile apropiate. Ce era mai uşor decât a ridica bărci, cu scripeţi, între catargul principal şi trinchet, şi a le umple cu arcaşi încercaţi? (Deşi un plan atât de simplu nu i-ar fi dat prin minte unui general obişnuit.) Aceşti arcaşi erau în poziţie potrivită pentru a trage de-a lungul străzilor şi a împiedica pe oricine să-şi scoată capul pe poarta casei, decât doar în străzile lăturalnice. Belizarie ameninţă că dacă Palermo nu se predă repede, va trage cu săgeţi aprinse, incendiind casele. Aşa că orăşenii îi constrânseră pe goţi să se predea.

Vă puteţi îndoi, desigur, cum un aliniat atât de scurt ca acesta din urmă, poate cuprinde în întregime povestea recuceririi din mâinile barbarilor, de către trupele imperiale, a unei insule rodnice, plină de oraşe superbe, având o întindere de nu mai puţin de şaptezeci de mii de mile pătrate. Totuşi, nu-mi pot aduce aminte de nicio împrejurare deosebită pe care să o fi omis, şi care ar cere să scriu două paragrafe, în loc de unul. Sicilia fu capturată mai degrabă de numele lui Belizarie, decât de armata lui – ajutat de zelul miop al creştinilor ortodocşi, care se aşteptau să aibă parte de un tratament mai bun sub Justinian, coreligionarul lor, decât cel pe care-l avuseseră sub regele arian. Aşa că în ultima zi a anului în care expira funcţia de consul a lui Belizarie, el intră, fără rezistenţă, în oraşul-

capitală Siracuza, şi acolo îşi depuse, precum se spune, bastonul şi securea. Intrând, împărţi cetăţenilor pomeni de aur şi de argint, din tezaurul personal, capturat de la goţii care rezistaseră la Palermo; şi fu ovaţionat ca eliberator.

Trimisul lui Justinian rămase în Italia şi observă efectele tulburătoare pe care le avu asupra regelui Teudahad ştirea debarcării lui Belizarie la Catania, precum şi ştirea care sosi simultan din Dalmaţia, cum că Mundus luase cu asalt Spalato. Teudahad se văzu ameninţat cu soarta regelui Geilimer al vandalilor, ruda lui – căci Geilimer şi cu el aveau o mătuşă comună. Fără a se consulta cu Consiliul său, făcu trimisului imperial o ofertă secretă: să cedeze lui Justinian Sicilia şi, afară de asta, să-i trimită un tribut anual constând dintr-o coroană de aur în greutate de trei sute de livre; şi un detaşament de trei mii de călăreţi goţi, împreună cu caii respectivi, ca să slujească fie în Africa de Nord, fie pe graniţa persană, precum dorea Justinian; contingentul urma să fie menţinut la acelaşi efectiv, prin recrutări anuale, oameni şi cai de schimb, deopotrivă. Renunţă, de asemenea, la dreptul său de a condamna la moarte preoţi sau patricieni italieni, sau de a acorda cuiva rang de patrician, fără consimţământul lui Justinian sau al succesorului său. Căzu de acord ca ori de câte ori îşi va ocupa locul de preşedinte pe Hipodromul de la Roma, omagiile facţiunilor să lege numele lui Justinian cu al său într-un salut loial, şi ca fiecare statuie ridicată în cinstea lui să fie flancată de o statuie a lui Justinian, în partea dreaptă, adică cea de onoare. Toate acestea ca o expresie a faptului că recunoaşte suveranitatea Răsăritului asupra Apusului. Teudahad aşternu în scris toate obligaţiunile pe care le accepta. Era cuprins de mare spaimă şi dorea să pună la adăpost, la Constantinopol, un tezaur de recunoştinţă, pentru cazul în care vreodată ar fi nevoit să fugă din Italia şi să caute ocrotire acolo.

Dar când veniră alte ştiri, despre căderea oraşului Palermo şi ocuparea Siciliei fără vărsare de sânge, Teudahad simţi cum îi piere tot curajul. Se întrebă dacă nu cumva condiţiile pe care le oferise lui Justinian, pentru a-l opri să invadeze Italia, au fost insuficiente; a-i promite lui Justinian Sicilia, după ce o şi luase, putea să pară o obrăznicie – şi ce valoare putea să aibă oferta de a trimite trei mii de soldaţi şi un tribut anual, care nu se ridica la mai mult de douăzeci de mii în aur, ori renunţarea la

dreptul de a numi sau a pedepsi patricieni? Rechemă ambasadorul care pornise la drum şi-l primi fără martori, acordându-i încredere şi legându-l întâi cu cele mai năprasnice jurăminte că va păstra secretul pe care intenţiona să i-l încredinţeze. Secretul consta din aceea că, în cazul în care Justinian va respinge condiţiile acestea, Teudahad era gata să ofere altele, mai avantajoase. Va abdica de la titlul regal şi-i va preda lui Justinian întreaga guvernare a Italiei. Tot ce solicita în schimb era o viaţă retrasă, în îndestulare, de preferinţă în apropierea unui centru de cărturărie din Asia Mică, pe un domeniu, cu toate privilegiile şi cu asigurarea unei rente anuale de cel puţin optzeci de mii de monezi de aur. Un mesager al său îl însoţi pe ambasador, având asupra lui această ofertă scrisă, care urma însă să fie prezentată numai în cazul în care Justinian nu va accepta prima.

Ambasadorii sunt aleşi pentru loialitatea şi pentru spiritul de sacrificiu în slujba cauzei stăpânului lor regesc; astfel, ambasadorul lui Justinian nu şovăi să rişte o pedeapsă cumplită pentru sufletul său, datorită încălcării jurământului faţă de Teudahad. Îl sfătui pe Justinian să respingă prima ofertă, deoarece mesagerul lui Teudahad avea gata pregătită alta, mai avantajoasă pentru împărat. Cea de a doua ofertă fu apoi prezentată şi Justinian se grăbi să o accepte. Totuşi, era cât pe ce să se tocmească în privinţa rentei anuale a moşiei, dar Teodora începu să ia în derâdere felul cum concepea el afacerile – era gata să rişte pierderea Italiei de dragul câtorva saci cu monezi.

Până acuma toate decurseseră atât de avantajos pentru Justinian, încât cu greu i s-ar fi putut reproşa convingerea pe care începuse să o nutrească şi anume că Dumnezeu îl priveşte cu o deosebită bunăvoinţă, credinţă pe care servilismul curtenilor săi nu se grăbi să o clatine. Dar înainte ca trimisul lui să fi avut vreme să se întoarcă în Italia şi să ratifice tratatul cu Teudahad, întreaga situaţie politică se schimbă din nou. Două ştiri îl convinseră pe Teudahad că, la urma urmelor, procedase prosteşte şi supraestimase puterea lui Justinian de a-l lovi.

Prima ştire se referea la Mundus. După capturarea oraşului Spalato, dădu peste o mare armată a goţilor pe care, după o luptă crâncenă în care ambele părţi suferiră pierderi grele, o înfrânse – dar el însuşi căzu în cursul urmăririi inamicului înfrânt.

I se raportă lui Teudahad că, după această victorie nefericită, forţele imperiale scăzuseră în asemenea măsură, atât la număr cât şi în privinţa moralului, încât se întorseseră în Iliria fără să lase măcar o garnizoană la Spalato. Cealaltă ştire se referea la o răscoală serioasă, izbucnită în Africa de Nord. Belizarie ar fi fost, chipurile, pe punctul de a-şi retrage forţele din Sicilia, pentru a restabili cu ajutorul lor ordinea în Africa. Voi povesti mai jos cât adevăr cuprindeau aceste ştiri din Africa. Oricum, efectul lor asupra lui Teudahad fu atât de puternic, încât atunci când sosi trimisul lui Justinian, îi vorbi într-un stil insultător şi chiar ameninţă că-l va ucide, învinuindu-l neîntemeiat de adulter cu o doamnă de la Curte; regretă amarnic de a-i fi scris lui Justinian aşa cum îi scrisese şi acum declara sus şi tare că ambasadorul minte şi că cele două oferte, semnate de el, sunt falsuri.

Nobilii goţi din Consiliu îi dădură crezare. Nu-şi puteau imagina că aleseseră un rege atât de laş şi de trădător, precum reieşea din mesajul lui Justinian, care se arăta de acord să-şi extindă suveranitatea asupra Italiei şi să-i acorde lui Teudahad proprietatea pe care o solicitase. Ajunseră la concluzia că ambasada nu este decât o manevră iscusită din partea lui Justinian, care ţinteşte să bage zâzanie între ei şi regele lor. Aşa că ambasadorul şi suita lui fură păziţi cu străşnicie, ca nişte prizonieri, şi Teudahad trimise lui Justinian un mesaj sfidător, printr-un negustor de rând, acuzându-l de făţărnicie şi trădare – Teudahad ştia că goţii îl vor ucide dacă nu-şi reabilitează neîntârziat onoarea printr-o acţiune viguroasă oarecare. De asemenea, trimise o armată care să reocupe oraşul Spalato, deoarece romanii se retrăseseră; începu să se poarte faţă de preoţii ortodocşi din Italia ca un adevărat opresor, şi îl ameninţă pe papa cu moartea sau cu destituirea, dacă va mai fi prins vreodată purtând tratative secrete cu Constantinopolul.

Goţii aveau, totuşi, foarte puţină încredere în Teudahad, datorită faptului că scria versuri în latineşte, purta discuţii cu retori greci şi se fălea cu vastele sale cunoştinţe, dobândite prin învăţătură. Pentru ei, o baladă germană despre o bătălie oarecare, un Tatăl Nostru şi Crezul arian, rostite tot în limba germană, constituiau suficientă cultură. Nu degeneraseră, precum vandalii, sub vraja luxului şi a civilizaţiei; dar nici nu profitaseră de cei şaizeci de ani de şedere în Italia ca să-şi sporească puterile minţii prin educaţie literară. Lipsa lor de

respect faţă de Teudahad nu se datora atât de mult facturii sterile a cărturăriei sale, cât mai mult faptului în sine de a fi cărturar. Printre altele, neglijaseră şi sporirea calităţilor lor de luptători barbari, cu cunoştinţele militare ce se pot dobândi din cărţi. Mai ales, nu studiaseră arta fortificaţiilor sau meşteşugul asediilor.

robert graves

comitele belizarie

★ ★

CAPITOLUL XIII
GREUTĂŢI ÎN AFRICA ŞI ÎN SICILIA

Priviţi situaţia din punct de vedere al goţilor. De care primejdie trebuiau, în mod raţional, să se teamă, când nu îi ameninţa decât o forţă de douăsprezece mii de oameni, în mare parte infanterie? Italia era a lor şi de două generaţii trăiseră în raporturi de bună prietenie cu populaţia băştinaşă. Aveau provizii de hrană mai mult decât suficiente, o flotă, bani şi antrepozite militare; puteau mobiliza cu uşurinţă o sută de mii de călăreţi şi o sută de mii de arcaşi pedeştri; erau în posesia unui număr de oraşe cu ziduri foarte puternice. Mai adăugaţi că ostaşii imperiali debarcaţi în Sicilia, deşi declaraţi campioni ai credinţei ortodoxe, erau, în cea mai mare parte, creştini din politeţe şi nici măcar nu se puteau face înţeleşi de italienii de baştină, care vorbeau latina, nu greaca; şi veţi înţelege de ce, îndată ce goţii aflară despre răscoala din Africa şi despre moartea lui Mundus, conteniră să considere că numele lui Belizarie constituie un factor care trage greu în cumpănă.

Să vă povestesc despre răscoală. A izbucnit de Paşti, în anul Domnului 536. Câteva zile mai târziu, Solomon a debarcat la Siracuza dintr-o barcă deschisă, cu câţiva însoţitori epuizaţi şi, împleticindu-se, a urcat de pe chei spre cartierul general al lui Belizarie, instalat în palatul guvernatorului. Se întâmplase ca în după amiaza aceea să mă aflu într-o odaie mică, împreună cu stăpâna mea, cu Belizarie şi cu Teodosie; ne retrăseserăm aici după prânz şi era cât pe ce să izbucnească ceva ce nu se deosebea prea mult de o ceartă. Teodosie făcuse o glumă cam prea ascuţită la adresa unei dogme oarecare din credinţa ortodoxă, ceea ce o amuzase pe stăpâna mea Antonina.

Belizarie nu zâmbise, ci îl întrebase pe Teodosie, pe un ton din care reieşea că se simte nedumerit, dacă s-a reconvertit la eunomianism.

— Nu, răspunse Teodosie. De fapt niciodată nu am nutrit această credinţă cu seriozitate.

— Foarte bine. Dar din moment ce te-ai convertit la adevărata învăţătură, nu înţeleg de ce glumeşti pe seama ei.

Antonina îl apără pe Teodosie, zicând că a râde pe seama unor lucruri care-ţi sunt dragi nu contravine loialităţii faţă de ele. Când Belizarie nu se declară de acord, ea ieşi din defensivă şi

porni la atac, întrebându-l de ce, dacă ortodoxia are atât de mare însemnătate pentru el, îngăduie unor eretici de toate nuanţele să se înroleze în Regimentul său de casă.

Belizarie răspunse:

— Asta este cu totul altă chestiune. Orice om are dreptul la convingerea religioasă care îi este pe plac, şi are datoria, faţă de el însuşi, să nu se lase îndepărtat de ea prin constrângere; dar nu are dreptul să jignească sensibilitatea vecinului său, afirmându-şi această credinţă într-un fel jignitor pentru alţii. Eu m-am născut în credinţa ortodoxă şi m-am închinat ei cu zel. Mă jigneşte să-i aud învăţătura batjocorită fără temei, precum la rândul meu nu aş batjocori fără temei credinţa nici unui om cinstit.

— Şi dacă te-ai fi născut arian?

— Aş fi rămas, neîndoielnic, arian.

— În cazul acesta, toate părerile religioase constituie doctrină adevărată, dacă sunt nutrite cu sinceritate? îl înghesui stăpâna mea.

— Părerea aceasta nu o accept. Dar spun că este bine să-ţi păstrezi credinţa şi este bine să respecţi sentimentele altora.

Teodosie nu se scuză pentru gluma care-l jignise pe naşul său. Spuse numai atât:

— Nu pledez pentru nicio erezie. Sunt de acord cu tine că credinţa ortodoxă poate fi apărată logic împotriva tuturor ereziilor – îndeosebi având în vedere anumite premise mistice, bunăoară că papa de la Roma deţine cheile Cerului, ca urmaş al Sfântului Petru.

Belizarie răspunse înţepat:

— Nu cred ca logica să aibă vreun rol în adevărata religie.

Teodosie râse:

— Un comentariu sceptic de-a binelea, naşule.

Belizarie explică, fără a-şi pierde încă răbdarea:

— Religia e credinţă, nu filosofie. Grecii ionieni au inventat filosofia, ca să ia locul religiei; ceea ce îi transformă într-o seminţie laşă, de oameni vicleni.

Atunci, stăpâna mea Antonina întrebă:

— Dar oare filosofia nu este necesară, pentru a te oţeli împotriva unor eventuale nedreptăţi? Este oare bine să rămâi credincios celor ce te pot nedreptăţi?

— Este bine să-ţi păstrezi credinţa şi să ierţi nedreptăţile. A-ţi încălca credinţa înseamnă a păcătui împotriva ta.

Teodosie remarcă:

— Dar cu cât este mai slabă credinţa unui om, cu atât va păcătui mai puţin împotriva lui însuşi, încălcând-o.

Belizarie răspunse amabil:

— Asta nu ne priveşte, finule. Toţi câţi ne aflăm aici suntem oameni de onoare.

În clipa aceasta am surprins o privire fulgerătoare pe care o schimbară stăpâna mea şi Teodosie, de parcă şi-ar fi spus: „Ah, dragă Belizarie, ne măguleşti. Poate că simţul nostru al onoarei nu este chiar atât de fanatic ca al tău."

Nu am uitat niciodată această conversaţie şi această privire, în lumina raporturilor care intervenim mai târziu între stăpâna mea şi Teodosie. În orice caz, un lucru este sigur: că Teodosie acceptase botezul numai ca un mijloc pentru a-şi îmbunătăţi situaţia personală şi nu era mai creştin decât eram eu sau stăpâna mea. A mărturisit o dată stăpânei mele:

— Singurul autor, dintre cei care au scris despre creştinism, a cărui lectură mi-a făcut plăcere este Celsus.

Acest Celsus este anatema. A trăit în vremuri păgâne şi a scris despre creştinii timpurii cu un haz necruţător. S-a dus chiar până în Palestina, ca să cerceteze neamurile lui Isus şi susţinea că l-a găsit înscris în rolurile militare, ca fiu al unuia Panterus, un soldat grec din Samaria.

— Şi este demn de remarcat, adăugă Teodosie, că, după Ioan Evanghelistul, Isus nici nu şi-a negat obârşia samariteană, când preoţii l-au acuzat de ea.

Fiecare este îndreptăţit să-şi aibă propriile sale credinţe şi păreri, precum afirmase Belizarie. Dar Teodosie îşi ascundea gândurile de toţi, în afară de stăpâna mea Antonina – dacă, într-adevăr, le dezvăluia în faţa ei. Deşi eu nu dădeam crez bârfelilor stupide ale servitorimii despre stăpâna mea şi Teodosie – cum că ar fi fost văzuţi odată sărutându-se pe după un paravan sau, cu un alt prilej, ieşind împreună dintr-o pivniţă întunecoasă – aveam totuşi un puternic presentiment, în sensul că într-o bună zi stăpâna mea şi tânărul vor fi cuprinşi de patimă şi în felul acesta îl vor nenoroci atât pe Belizarie, cât şi pe ei înşişi. Căci fiind ateu sau, cel puţin, sceptic, ce scrupule morale avea Teodosie? În ce o priveşte pe stăpâna mea, ea trăise în zilele de

odinioară o viaţă foarte liberă, şi faţă de primul ei soţ, negustorul, nu fusese nicidecum credincioasă, considerându-şi trupul ca o proprietate a ei, de care era liberă să dispună după bunul plac. Dragostea ei faţă de Belizarie era de netăgăduit; dar nu puteam prevedea dacă această dragoste va fi în stare să o reţină de la a da curs unei pasiuni faţă de Teodosie, pasiune care se putea isca oricând.

Când Belizarie zise: „Toţi câţi ne aflăm aici suntem oameni de onoare”, m-am întristat. Îl iubeam, ca pe un erou nobil ce era, dar loialitatea mea faţă de dânsul venea numai în al doilea rând, fiind subordonată loialităţii faţă de stăpâna mea, datorită recunoştinţei pentru marea consideraţie cu care ea mă tratase dintotdeauna.

Acesta a fost deci momentul în care se anunţă sosirea lui Solomon. Intră în încăpere gâfâind, abia în stare să vorbească. Stăpâna mea mă trimise după o cupă de vin care să-l mai învie; o şi deşertă imediat. Discreţia mea fiind dincolo de orice îndoială, mi se îngădui să rămân şi să ascult povestea pe care avea a o relata.

Solomon afirma că în spatele tulburărilor se află femeile vandale. Acestea îi convinseră pe noii lor soţi că împăratul i-a înşelat pur şi simplu, privându-i de zestrea care li se cuvenea prin căsătorie – în speţă casele şi pământurile care le reveneau de drept. Aceleaşi femei aţâţaseră şi indignarea faţă de edictele religioase opresive ale lui Justinian: arienii nu puteau primi sfintele taine şi nu li se dădea nici măcar puţină apă sfinţită cu care să-şi stropească pruncii, ca să-i boteze. Exista acum o întreagă prăsilă de copii recent născuţi, toţi arieni, care, dacă se întâmpla să moară nebotezaţi, erau osândiţi pe vecie; ceea ce pricinuia mare grijă taţilor goţi din Tracia şi huni herulieni. Răscoala fusese fixată pentru Duminica Paştilor, care în anul acela cădea în ziua de douăzeci şi trei martie. Conspiratorii hotărâseră să-l asasineze pe Solomon, în timp ce el va lua parte la o ceremonie în cinstea învierii lui Hristos, în Catedrala Sfântului Ciprian. Solomon nu bănuia deloc primejdia care-l ameninţa, deoarece secretul fusese extraordinar de bine păstrat, în ciuda faptului că jumătate din soldaţii propriei sale gărzi erau implicaţi în complot, fiind căsătoriţi cu femei vandale şi dorind să aibă parte la împărţirea pământurilor şi caselor.

Momentul ales pentru asasinat era cel al înălţării hostiei în faţa altarului mare (o acţiune despre care se crede că îi conferă însuşiri miraculoase); căci întreaga adunare se va afla atunci prosternată cucernic şi se putea da o lovitură bruscă, ucigătoare. Dar când soldaţii arieni intrară, cu mâinile pe garda pumnalelor, încurajându-se unul pe altul din cap şi înghiontindu-se, îi cuprinse deodată un sentiment de groază, amestecat cu respect. Proporţiile ample şi bogăţia catedralei, cântecul încet, solemn, al corului, lumânările şi tămâia, prapurii şi ghirlandele de flori primăvăratece, preoţii venerabili, în odăjdiile lor brodate, adunarea neînarmată, în straie de sărbătoare, care se ruga – toate acestea îi impresionară profund pe arieni. Erau în stare să ucidă, dar nu să comită un sacrilegiu. Când se opriră, nehotărâţi, slujitorii bisericii şi ai Domnului, călcând fără zgomot, veniră, parcă lunecând, la ei, trăgându-i imperios de mâneci în jos şi îndemnându-i să se prosterneze la fel ca şi ceilalţi. Unul câte unul se supuseră şi luară parte la restul ceremoniilor, de parcă ar fi fost de credinţă ortodoxă. Când se aflară însă din nou afară, fiecare îl acuză pe vecinul său de laşitate şi de moliciune şi jură că el însuşi ar fi săvârşit isprava, dacă cel puţin încă un singur om ar fi stat alături de el.

Declaraţiile acestea şi certurile avură loc în piaţa publică şi în curând Solomon auzi de toată povestea; dar când ordonă arestarea conspiratorilor, oamenii din garda lui personală nu se grăbiră defel să-i dea ascultare. Apoi, conspiratorii, cărora li se alipi încă un număr de soldaţi nemulţumiţi, părăsiră Cartagina şi începură să jefuiască suburbiile.

Solomon se trezi neputincios în faţa acestor nemulţumiţi: trupele lui refuzară să mărşăluiască împotriva lor. În cea de a cincea zi, convocă o adunare generală la Hipodrom, unde se adresă soldaţilor, marinarilor şi ofiţerilor de poliţie adunaţi, încercând să obţină de la ei un nou jurământ de loialitate. Aceştia însă îl huiduiră, azvârliră bolovani după el şi apoi începură să-şi bată şi să-şi ucidă ofiţerii. Tăiară gâtul şefului de stat major al lui Solomon; apoi Pharas, herulianul, care se declară cu hotărâre loial faţă de fratele său de sânge, Belizarie, fu rănit mortal de săgeţile propriilor săi oameni. Herulienii fermentau acum din nou *kavasse*, deoarece albina le fusese restituită.

În felul acesta răscoala deveni generală, întreaga armată începu să prade cartierul prăvăliilor din centrul Cartaginei şi antrepozitele din port. În momentul acela, te puteai crede la Constantinopol, în timpul „Răzmeriţei Victoriei”, cu deosebirea că nu incendiau case şi nu purtau cocarde Albastre sau Verzi – şi nu exista la îndemână un Belizarie care să o înăbuşe. Solomon găsi pentru moment azil în Capela Doamnelor din palatul lui Geilimer, dar de îndată ce i se ivi ocazia, fugi şi se îndreptă spre docuri. Acolo, rechiziţionă o barcă şi după zece zile de vâslit, iată-l, în sfârşit, aici.

După ce Belizarie îi puse lui Solomon câteva întrebări, o anunţă pe Antonina:

— Plec imediat la Cartagina. Este ceea ce ar aştepta împăratul de la mine. Tu rămâi aici şi iei hotărâri ca locţiitor al meu.

— Câte trupe iei cu tine?

— O sută de cuirasieri.

— Au să te omoare, nebunule.

— Mă voi întoarce aici, sănătos şi nevătămat, înainte de sfârşitul lunii.

— Trebuie să vin cu tine, Belizarie.

— Numai în tine am încredere pentru a conduce treburile de aici.

— Dar eu nu pot avea încredere în mine. Lasă-mă să vin cu tine. Nu vreau să fiu refuzată.

— Antonina, în privinţa aceasta trebuie să mă asculţi. Îţi poruncesc, în numele împăratului.

În felul acesta se întâmplă ca – fără voia ei – stăpâna mea să rămână la Siracuza, cu Teodosie; şi nu se mai aştepta să-l revadă pe Belizarie în viaţă. Dacă este adevărat că a încălcat vreodată jurământul rostit la căsătoria cu Belizarie, atunci în această împrejurare l-a încălcat. Dar ea a negat până la urmă, şi nimeni nu o putea contrazice, căci a fost dintotdeauna o femeie foarte discretă. Ca istoric, am sarcina de a spune adevărul dar, de asemenea, este de datoria mea, ca servitor credincios ce mă aflu, să nu o trădez pe stăpâna mea. Spre norocul meu, această misiune şi această datorie nu sunt în conflict. Pot jura că nu ştiu nimic sigur.

La Cartagina, răsculaţii jefuiseră oraşul după pofta inimii şi puseseră mâna pe casele şi pământurile care le-au plăcut; apoi

ieşiră în marş ca să-şi unească forţele cu un alt grup de răzvrătiţi, alcătuit din trupele acelei coloane căreia Solomon îi încredinţase asediul plicticos al Muntelui Aures. Curând, escadroanele lor reunite se cifrară la şapte mii de oameni, şi pe deasupra li se mai alipiră o mie de vandali. Patru sute dintre aceştia erau prizonieri fugiţi, care nu de mult fuseseră pe drum de la Constantinopol spre graniţa persană; dar în dreptul insulei Lesbos atacaseră şi biruiseră echipajele navelor de transport şi se îndreptaseră nu spre Antiohia, ci înapoi, spre Africa de Nord, unde debarcaseră într-un punct izolat, aproape de Muntele Pappua, şi mărşăluiseră spre Muntele Aures. Intenţionaseră să se alieze cu maurii rebeli, dar în loc de asta se raliară răsculaţilor din armata imperială, care îi primiră cu căldură. Ceilalţi vandali erau refugiaţi ce stătuseră ascunşi prin locuri obscure, încă de la cucerirea Cartaginei şi acum, în sfârşit, îndrăzniseră să iasă la lumină. La staţiile de poştă se găsiră cai pentru ei.

Răsculaţii aleseră drept comandant un soldat simplu, un trac energic şi capabil, numit Stotzas, şi-apoi se îndreptară iarăşi spre Cartagina, proclamând întreaga dioceză o Republică a Soldaţilor. Din partea cetăţenilor nu trebuiau să se aştepte la niciun fel de rezistenţă. Sosiră în dreptul zidurilor în amurg, în cea de a şaptea zi a lui aprilie şi făcură bivuac, plănuind să intre în oraş în dimineaţa următoare. Dar în aceeaşi seară Belizarie sosi pe mare, însoţit de o sută de cuirasieri aleşi, şi începu neîntârziat să caute prin toată Cartagina câteva unităţi loiale; înainte de a se crăpa de ziuă, găsi două mii de oameni. Dintre aceştia şase sute erau recruţi din rândurile romanilor africani, înregimentaţi cu forţa de poliţia călare, iar cinci sute erau vandali, oameni trecuţi de cumpăna vârstei, cărora Belizarie le îngăduise să trăiască nestingheriţi la casele lor şi care acum se prezentară voluntar, din recunoştinţă, ca să-l ajute. Şi mai era un număr de mauri prieteni. Soldaţi care să nu se fi răzvrătit nu se găsiră mai mult de cinci sute. Dar pe atunci exista o vorbă, cum că numele lui Belizarie face cât cincizeci de mii de soldaţi. Când răzvrătiţii aflară de sosirea lui neaşteptată, se considerară într-o inferioritate numerică ca de la cincizeci şi două de mii la opt mii, îşi ridicară imediat tabăra şi fugiră spre interior. Se îndreptară spre Muntele Aures, unde intenţionau să-şi lege soarta cu cea a maurilor. Belizarie îi urmări şi-i ajunse la

cincizeci de mile depărtare, la Membresa, un oraş fără ziduri, pe râul Bagrades. Aici i se ivi prilejul de a da o bătălie de o factură inedită: împotriva propriilor săi soldaţi.

În popor, cinstea victoriei i se atribuie acum, îndeobşte, Sfântului Ciprian – căruia legenda îi acordă şi o apariţie personală, în catedrală, în acea memorabilă dimineaţă de Paşti (travestit în stingător de lumânări, dar cu aureola vizibilă) în scopul de a-i dezarma pe asasini şi a-i sili să se prosterne. Căci la Membresa, vântul Sfântului Ciprian se stârni iarăşi pe neaşteptate şi în anotimp nepotrivit, suflând puternic în faţa răsculaţilor, tocmai în clipa în care cele două armate erau pe punctul de a angaja bătălia. Stotzas îşi dădu seama ca, din pricina vântului, săgeţile oamenilor săi vor pierde din viteză; de aceea ordonă ca jumătate din cavaleria lui să vireze spre o poziţie adăpostită, de pe flancul drept, şi să-şi folosească arcurile de acolo. Manevra aceasta fu executată încet şi în dezordine. Belizarie, aflându-se în fruntea cavaleriei sale, şarjă imediat împotriva punctului în care stăruia cea mai mare confuzie, şi anume împotriva escadronului vandal. Căci vandalii, nefiind arcaşi, nu erau siguri dacă li se cere să se deplaseze sau să stea locului. Şarja subită îi frânse şi armata răsculaţilor fu tăiată în două părţi; amândouă cedară când coloana lui Belizarie se împărţi în două şi coti, în plin galop, împotriva spatelui fiecăruia.

Aşa se întâmplă ca multe femei vandale să-şi schimbe pentru a doua oară soţii. Când răsculaţii se împrăştiară în deşert – fiecare pe socoteala lui – femeile fură lăsate în urmă, în tabără, şi capturate de oamenii lui Belizarie, împreună cu restul prăzii. Cei mai mulţi morţi erau vandali; îndată ce victoria deveni incontestabilă, Belizarie ordonă oamenilor săi să nu-i mai atace pe rebeli, care acum s-ar putea întoarce la supunere; într-adevăr, o mie de fugari se predară bucuroşi şi li se acordă iertare.

Belizarie ar fi continuat urmărirea şi chiar chemă garnizoana loială de la Hippo şi trupele staţionate în Maroc ca să-l ajute să înfrângă răscoala. Dar având un singur trup, şi acesta nefiind divin, nu putea fi concomitent şi în Sicilia şi în Africa, şi tocmai sosise un mesager al stăpânei mele Antonina, raportând izbucnirea unei alte răscoale, la Siracuza. N-avea încotro, fu nevoit să-l lase pe Hildiger, viitorul său ginere, la comanda

provizorie a armatei din Africa, şi se întoarse cu cei o sută de oameni ai săi la Cartagina şi apoi, pe mare, la Siracuza.

Totuşi, precum se dovedi ulterior, în Sicilia nu avusese loc o răscoală a soldaţilor, ci numai un incident şi anume: un general de infanterie, numit Constantin, refuzase să accepte ordine de la stăpâna mea Antonina, în calitate de locotenentă a lui Belizarie. Declară că nu face parte din îndatoririle sale să dea ascultare unei alte femei, decât împărătesei, în anume probleme civile a căror conducere împăratul i-o încredinţase prin delegaţie: după obiceiul roman, imemorabil, femeile nu puteau fi numite la vreo comandă militară. Stăpâna mea îl puse pe Constantin sub arest sever; ceilalţi generali, camarazii săi, fiind solidari cu dânsul, conteniră să-i trimită stăpânei mele rapoartele zilnice, trimiţându-le, în schimb, celui mai vârstnic ofiţer din rândurile lor, care era Ioan Sângerosul. Întorcându-se, Belizarie îl eliberă pe Constantin, dar îi vorbi cu multă severitate şi lui şi celorlalţi generali; le spuse că socoteşte acţiunea lor ca datorându-se ignoranţei, şi jignitoare la adresa lui. S-a dovedit de mult că o femeie cu minte şi curaj nu numai că este în stare să comande cu autoritate trupele (precum o făcuse soţia lui, Ilustra Doamnă Antonina, în timpul marşului asupra Cartaginei), dar chiar să le ducă şi la victorie. Oare Zenobia de Palmyra[15], călărind îmbrăcată în zale, în fruntea trupelor ei, nu salvase Imperiul de Răsărit de invazia lui Sapor Persanul? Pe deasupra, Doamna Antonina era reprezentanta lui investită, deţinând şi sigiliul său. Prin această nesupunere, venită la timpul cel mai nepotrivit, l-au forţat să se întoarcă din Africa şi l-au împiedicat să-şi ducă la bun sfârşit acţiunea împotriva răsculaţilor. Soldatul Stotzas continua să fie liber şi va pricinui probabil noi încurcături.

Îi răspunseră în puţine cuvinte, dar Constantin făcu o aluzie, cum că Belizarie nu cunoaşte ambele feţe ale poveştii. Nedând ascultare unei femei care nu ţinea seama de adevăratele lui interese, nu avusese intenţia de a-l insulta pe Belizarie, ci mai degrabă de a-l onora. Constantin nu voia să pună mai multe şi-l lăsă pe Belizarie tulburat.

---

[15] Zenobia, regină a Palmyrei (266–272 e.n.) Profitând de criza imperiului roman, s-a emancipat de sub autoritatea acestuia, extinzând dominaţia regatului Palmyrei asupra Siriei, Egiptului şi a unor teritorii din Asia Mică.

Dar în aceeaşi seară, o fată încasă numită Macedonia, veni în secret la Belizarie şi-l preveni că stăpâna mea Antonina şi Teodosie sunt amanţi şi ca situaţia aceasta a devenit un scandal public. Afirmă că nu încape nicio îndoială că acesta este motivul pentru care atât Constantin cât şi ceilalţi generali se vădiseră atât de puţin dispuşi să dea ascultare stăpânei mele. Macedonia făcu aceste dezvăluiri din răzbunare, deoarece cu două zile mai înainte stăpâna mea o legase de piciorul unui pat şi o biciuise, pentru purtare proastă. „Purtarea proastă” consta dintr-o legătură amoroasă ruşinoasă, cu Fotius, care avea acum şaptesprezece ani şi care venise cu noi în Sicilia. Macedonia socotea nedrept ca stăpâna noastră, care era o femeie căsătorită, să comită un adulter, totuşi pe ea să o biciuiască necruţător, pentru un simplu păcat trupesc. Dar Macedonia nu deţinea nicio dovadă că stăpâna mea este vinovată, de aceea era obligată să născocească dovezi. Convinse doi paji mititei, ostateci regali mauri, să-i susţină povestea. Aceştia doreau să se răzbune pe stăpâna mea, deoarece, ca ostateci, se aşteptaseră să fie trataţi princiar; dar când părinţii lor se răsculaseră, stăpâna mea îi puse să lucreze cu mâinile şi, de asemenea, ordonase să fie biciuiţi, ori de câte ori fuseseră prinşi că fură sau că se poartă urât. Erau nişte mincinoşi atât de desăvârşiţi, sau Macedonia îi învăţase atât de bine, încât Belizarie nu avea cum să nu dea crezare poveştii lor, elaborată extrem de amănunţit; şi se simţi dintr-odată de parcă s-ar fi aflat pe o corabie căreia i s-a sfărâmat lanţul ancorei, într-o furtună stârnită din senin. Dar Macedonia îl legase cu jurământ să nu dezvăluie în faţa soţiei sale de unde a venit învinuirea, nici să-i cheme pe dânsa sau pe paji, ca martori ai acuzaţiei de adulter. Mâinile lui Belizarie erau astfel legate. Eu însumi habar n-aveam de ce se petrece, dar băgai de seamă că Belizarie pare dintr-odată profund nefericit şi, totodată, mânios peste măsură. Totuşi izbuti să-şi ascundă sentimentele, pretextând că i-ar fi rău de la stomac şi că este îngrijorat de mersul treburilor de la Cartagina şi de nesupunerea generalilor.

Nu pot spune ce gânduri mocneau în cugetul său, dar pot ghici cu aproximaţie. În primul rând, cred că voia să-l ucidă pe Teodosie pentru ingratitudinea şi trădarea de care dăduse dovadă, şi din inima lui nu putea lipsi nici fireasca gelozie. Apoi, cred că dorea să o ucidă pe stăpâna mea Antonina pentru

necredinţa ei, îndeosebi pentru că el avusese încredere desăvârşită într-însa şi trăise o viaţă castă. Apoi, dorea să se sinucidă, de ruşine: Teodosie era fiul său adoptiv, de aceea crima comisă constituia un incest. Pe de altă parte, datoria lui de creştin era să-şi ierte duşmanii. Stăpâna mea fusese până atunci cea mai desăvârşită dintre soţii şi el continua să o iubească cu pasiune; şi-şi aduse aminte că, de curând, ea pledase să-i dea voie să-l însoţească la Cartagina, deşi s-ar fi putut prea bine să piară acolo. Mai mult, ea îi declarase făţiş că nu are suficientă încredere în ea însăşi să rămână singură la Siracuza, aşa că i se păru că Teodosie o sedusese prin vreun meşteşug diabolic, împotriva dorinţelor ei.

Nu-l voi nedreptăţi pe Belizarie sugerând ideea că mai exista un considerent care să fi avut o anumită pondere, deşi acesta ar fi ocupat primul loc în mintea oricărui alt bărbat aflat în poziţia lui: anume că stăpâna mea va fi susţinută de Teodora, care nu va şovăi să-l pedepsească pentru „a-şi fi luat aere”, dacă se răzbună pentru adulterul ei. Cea mai mică dintre pedepsele la care se putea aştepta în eventualitatea aceasta, era o pătură azvârlită peste cap. Dar teama de Teodora nu l-ar fi abătut niciodată de pe o cale pe care o considera cinstită; este însă posibil ca până şi în acest chin al cugetului său să-şi fi adus aminte de loialitatea sa faţă de Justinian, care-i ordonase să poarte război împotriva goţilor. Orice fel de acţiune pripită sau violentă ar fi provocat duşmănia Teodorei; şi dacă ar fi fost rechemat, Africa de Nord şi Sicilia ar fi din nou, şi încă foarte curând, pierdute pentru imperiu. Îşi dădea prea bine seama că niciunul dintre subalternii săi – deşi mulţi dintre ei erau oameni viteji – nu vedea ansamblul situaţiei strategice şi nu avea aptitudini de conducător.

În aceeaşi seară trimise după mine şi-mi vorbi între patru ochi, zicându-mi:

— Eugeniu, tu ai fost mai mult decât un servitor, ai fost un bun prieten al stăpânei tale şi al meu. Pot să-ţi încredinţez o misiune secretă? Dacă nu este îndeplinită repede, de o persoană discretă, cred că am să înnebunesc.

I-am răspuns:

— Da, stăpâne. Dacă e vorba de bunăstarea ta sau a stăpânei mele.

Sub nişte ameninţări teribile, îmi interzise să dezvălui misiunea; şi apoi mă învăţă ce am de făcut. Trebuia să mă duc la Teodosie şi să-i spun:

— Iată rasa unui călugăr, şi iată nişte foarfeci cu care să-ţi tai părul după tipicul călugărilor, şi iată o pungă cu bani; în docuri există o corabie care în zori ridică pânzele în direcţia Efesului. Numele căpitanului este cutare. Dacă nu te îmbarci imediat, vei fi un om mort. La Efes trebuie să intri într-o mănăstire şi să depui votul castităţii veşnice.

Dar cu niciun preţ nu trebuia să rostesc numele lui Belizarie.

Mi se făcu frică. De când îl cunoşteam, nici măcar în acea dimineaţă timpurie, la Tricamaron, în tabăra ocupată, nu-l văzusem pe echilibratul Belizarie atât de agitat. Dar în acelaşi timp mi-era frică de stăpâna mea. Dacă Teodosie îi va spune de la cine a primit acest avertisment, ea mă va suspecta de conspiraţie împotrivă-i şi poate mă va ucide. A-i transmite lui Teodosie un asemenea mesaj fără a i-l raporta întâi ei, era extrem de primejdios; nu puteam refuza, totuşi, misiunea; şi apoi, eram de părere că îndepărtarea lui Teodosie de pe scenă, fără niciun alt scandal, este spre folosul stăpânei mele. M-am dus, tremurând, la Teodosie, şi i-am comunicat mesajul, dându-i să înţeleagă cât de puţină plăcere îmi face să fiu mesager în această chestiune. Cunoscându-mi caracterul, mă crezu şi-şi dădu seama că avertismentul este serios.

Ghici din partea cui vine şi zise:

— Spune-i naşului meu că într-adevăr nu ştiu de ce este mânios, afară de cazul că am fost calomniat pe nedrept. Am conştiinţa curată, dar am mulţi duşmani.

Când l-am implorat să nu-i divulge stăpânei mele Antonina că mesajul i-a parvenit prin mine, jură că n-o să-i spună. Trebuie să recunosc că şi-a respectat cu cinste jurământul. Luă rasa şi foarfecele şi banii şi se duse drept la docuri, fără a-i trimite vorbă Antoninei. Aşa că m-am dus înapoi şi i-am raportat lui Belizarie spusele lui Teodosie.

Vă puteţi închipui că, de grijă, stăpâna mea îşi ieşi din minţi, când scumpul ei Teodosie dispăru fără un cuvânt: se temu, fireşte, că a fost ucis – poate de către Constantin – şi era neconsolată. Nebănuindu-l pe Belizarie, îi ceru să pornească imediat cercetări pentru a-l căuta pe Teodosie, ceea ce el acceptă; chiar eu am fost însărcinat să aflu când şi unde fusese

văzut ultima oară. Nu fu defel greu să liniştesc cugetul stăpânei mele, ştiind unde trebuie să caut. Am găsit repede câţi va soldaţi în docuri, gata să jure că-l văzuseră pe Teodosie; căci se pare că nu îmbrăcase straiele de călugăr înainte de a ajunge pe bordul corăbiei. Aşa că ea se convinse, cel puţin, că plecase de bună voie. Dar era hotărâtă să dea de capătul întregii chestiuni. Bănuielile ei fură trezite de un anumit aer triumfător arborat de Fotius, despre care ştia că este gelos pe Teodosie; era lesne de dedus că Macedonia fusese amestecată în dispariţia lui Teodosie. Până la urmă, reuşi să-i sperie atât de rău pe cei doi paji, încât aceştia făcură mărturisiri depline.

Între timp Fotius, necugetat, îi încredinţă lui Constantin secretul; iar Constantin, pe care-l ustura încă tratamentul aplicat de Antonina, era încântat de prilejul de a râde pe seama ei şi a lui Belizarie. În dimineaţa celei de a doua zile după dispariţia lui Teodosie, întâlnindu-l pe Belizarie în Piaţa Principală, îl salută şi-i zise, rânjind:

— Bine ai făcut că l-ai izgonit pe acest Paris trac, mare Menelaos; dar vina este mai degrabă a reginei Elena.

Belizarie găsi că nu-i de demnitatea lui să-i răspundă, de aceea îi întoarse lui Constantin spatele. Mai mulţi soldaţi îl văzură, şi cum nu auziseră observaţia iniţială, le făcu o impresie penibilă.

Stăpâna mea Antonina vorbi acum pe faţă cu Belizarie. Ce se petrecu între ei doi, nu ştiu. Dar îl convinse că Macedonia minţise şi este limpede că el se simţi deopotrivă uşurat şi ruşinat. Trimise o corabie rapidă să-l cheme îndărăt pe Teodosie; şi Macedonia fu biciuită, înfierată şi trimisă la o mănăstire de maici unde să-şi petreacă restul zilelor. Şi băieţii-paji fură biciuiţi şi înfieraţi şi trimişi să lucreze în minele de argint. Că stăpâna mea ar fi smuls, cu ajutorul meu, limba Macedoniei, că a tăiat-o bucăţi-bucăţi şi a aruncat bucăţile în mare, este o minciună răspândită mulţi ani mai târziu de secretarul Procopius, cu intenţia de a o discredita. Nu spun că Macedonia nu ar fi meritat această pedeapsă, sau că stăpâna mea, în furia ei, nu a ameninţat-o.

Curând, toate erau în bună regulă între stăpâna mea şi soţul ei. Dar Teodosie nu se întoarse, corabia care a fost trimisă în urma lui neizbutind să-l ajungă din urmă. Totuşi, Belizarie îi scrise la Efes îndemnându-l să se întoarcă şi în ziua judecării

Macedoniei făcu şi o mărturisire publică a greşelii sale. Toate gurile tăcură, de frică.

Belizarie aştepta acum ordinul lui Justinian pentru a invada Italia; dar acesta întârzie mult, deoarece împăratul era dezorientat de moartea lui Mundus. Belizarie primi instrucţiuni să nu întreprindă deocamdată nimic, dar să se ţină gata de acţiune până ce va primi vestea căderii oraşului Spalato; atunci să pornească marşul asupra Romei. Armata din Iliria, reîntărită, ocupă Spalato în septembrie; în octombrie, Belizarie află vestea şi fu deci în situaţia de a-şi începe marşul. Stăpâna mea îl ajutase mult în înfăptuirea planurilor, căci în timpul absenţei sale în Africa purtase negocieri secrete cu ginerele regelui Teudahad, care comanda forţele goţilor din Italia de Sud. Reuşi să facă cunoştinţă cu acesta şi-l puse să-i promită că în ziua în care va începe invadarea teritoriului său de către armata noastră, va dezerta. De aceea, când Belizarie – lăsând în urmă câte o garnizoană la Palermo şi Siracuza, oraşe ale căror întărituri le îmbunătăţise simţitor – trecu strâmtoarea Messinei şi mărşălui asupra oraşului Reggio (unde sunt aşezate minele de aur) acest vandal laş dezerta la noi, cu câţiva dintre camarazii săi, şi-şi lăsă oamenii fără căpetenie. Ulterior plecă la Constantinopol, unde, după ce renunţă la credinţa ariană, i se acordă rang de patrician şi i se dădură mari proprietăţi. Aflând aceste veşti, regele Teudahad îl invidie.

Invadarea Italiei de Sud nu se transformă deci într-o bătălie desfăşurată, ci într-o simplă înaintare, goţii risipindu-se în toate direcţiile.

Înaintând spre nord, de-a lungul coastei, însoţiţi de flotă, nu întâlnirăm niciun fel de rezistenţă, până devreme în luna noiembrie, când ajunserăm la Neapole. Acest nobil oraş era puternic întărit şi apărat de o garnizoană de goţi, despre care se spunea că are aproape acelaşi efectiv ca şi armata noastră.

Pe patru căi se poate acţiona în faţa unei fortăreţe vestită ca de necucerit. Prima este de a o lăsa în voia ei şi a ataca inamicul într-un punct mai slab. A doua este de a o înfometa. A treia e de a forţa capitularea prin mită, ameninţare sau viclenie. A patra de a o lua prin surprindere, după ce se descoperă că, la urma urmelor, are totuşi, undeva, un punct vulnerabil pe care inamicul, în exagerata lui încredere de sine, l-a neglijat. Belizarie nu putea lăsa Neapole necucerit şi înainta mai departe; dacă

proceda astfel, oraşul ar fi slujit ca punct de adunare pentru toate forţele risipite ale goţilor, pe o rază de o sută de mile. De după adăpostul zidurilor masive ar fi fost detaşate mereu noi şi noi coloane pentru a recuceri Italia de Sud – iar micile garnizoane, pe care le lăsase în urmă, în oraşele principale, ar fi fost covârşite de număr. Nici nu putea înfometa Neapole, deoarece oraşul era extrem de bine aprovizionat cu cereale, principalele silozuri ale negoţului cu grâne africane fiind aşezate în incinta zidurilor; afară de asta, dacă zăbovea prea mult la Neapole, dădea goţilor prilejul de a aduna împotriva lui, în nord, o mare armată. Dar nu era exclus ca oraşul să fie convins să capituleze, printr-o ameninţare care să-i înspăimânte.

Întâi îşi ancoră flota în port, dincolo de raza de acţiune a maşinilor de asediu de pe zidurile oraşului şi făcu tabără în suburbii, unde, prin escaladare în zori, cuceri cu uşurinţă o parte exterioară, înaintată, a fortificaţiilor. Apoi trimise o scrisoare către Părinţii oraşului Neapole, informându-i pe scurt că aşteaptă ca ei să-i predea oraşul, fără altă tergiversare.

Primarul italian veni la el, apărat de un steag de armistiţiu, dar cu doi goţi ca martori; nu se vădi defel binevoitor, mai-mai să-i spună lui Belizarie în faţă că încearcă să creeze impresia falsă a unei forţe militare covârşitoare, când în fapt forţele sale sunt foarte slabe.

— Consider că este o acţiune foarte puţin prietenoasă, zise primarul, să ne impui nouă, italieni de baştină, povara unui răspuns la mesajul tău. Soldaţii din garnizoană sunt goţi şi noi nu îndrăznim să-i înfruntăm, deoarece suntem neînarmaţi. Iar ei nu se vor preda, nici mituiţi, nici ameninţaţi, deoarece regele Teudahad abia deunăzi i-a trimis aici, cu ordinul de a se apăra până la ultimul om – luându-le întâi soţiile şi copiii ostateci şi ameninţând să-i ucidă, dacă oraşul cade. Îţi propun să nu-ţi pierzi vremea aici, ci să înaintezi mai departe spre Roma. Căci, dacă iei Roma, Neapole se va preda neîndoielnic, şi dacă nu vei izbuti să iei Roma, Neapole nu-ţi va fi de niciun folos.

Belizarie răspunse pe scurt:

— Nu-ţi cer lecţii de strategie. Dar am să-ţi spun atât: sunt soldat de mulţi ani, şi am văzut lucruri cumplite când s-au jefuit oraşe care nu s-au predat când li s-a cerut. Doresc din toată inima să evit o experienţă asemănătoare la Neapole. Dacă convingi garnizoana de goţi să se predea, toate străvechile

voastre privilegii vor fi confirmate şi extinse, iar garnizoana va avea libertatea fie să intre în rândurile forţelor imperiale, fie să iasă încolonată din oraş, cu trecere liberă. Dar (şi se întoarse spre martorii goţi) vă previn pe voi, goţilor, dacă alegeţi lupta, soarta voastră va fi cea a regelui Geilimer şi a vandalilor săi.

Unul dintre goţi spuse:

— Nu este oare adevărat că oraşul Cartagina, care a trăit fericit sub vandali şi care s-a supus fără condiţii armatei tale, a fost de curând prădat de soldaţii împăratului?

Belizarie răspunse:

— Nu de soldaţii împăratului, ci de cei ai diavolului.

Gotul replică:

— Pentru noi, este acelaşi lucru.

Conferinţa se întrerupse în punctul acesta; dar primarul îl asigură pe Belizarie, în taină, că va face tot ce-i stă în putinţă pentru a-i convinge pe concetăţenii săi să deschidă porţile, sfidându-i pe goţi, care în fapt nu numărau decât o mie cinci sute de oameni. Totuşi, trei sute de soldaţi iscusiţi ar fi fost de ajuns pentru a apăra un oraş atât de puternic, chiar şi faţă de treizeci de mii de asediatori, iar Belizarie nu avea mai mult de zece mii, fiind obligat să detaşeze două mii de oameni, pentru misiuni de garnizoană, în Sicilia şi Italia de Sud.

Neapole nu s-ar fi supus nici sub apăsarea foametei sau setei. Negustorii evrei, care controlau comerţul cu cereale, îşi puseră grânarele la dispoziţia publică şi oferiră serviciile unui număr de marinari şi paznici evrei din slujba lor; aceştia erau cu toţii instruiţi în mânuirea armelor. Dacă Belizarie tăia apeductul oraşului – precum procedă curând după aceea – înlăuntru se aflau destule izvoare şi fântâni pentru a asigura apă tuturor nevoilor gospodăreşti. Părinţii oraşului expediară lui Teudahad un mesaj prin care îl asigurară de loialitatea lor, dar îl rugară să trimită o armată pentru a-i despresura.

Singura speranţă de a cuceri Neapole consta acum dintr-o acţiune de surpriză. Dar unde se putea găsi punctul vulnerabil al fortificaţiilor?

CAPITOLUL XIV
ASEDIEREA ORAŞULUI NEAPOLE

Belizarie studie întăriturile de la Neapole din toate unghiurile posibile. Nu izbuti să descopere în toată circumferinţa niciun punct slab în care berbecele de asediu sau galeria ar fi putut fi folosite cu spor, dar încercă un asalt prin surprindere, dinspre port, în timpul nopţii; trimise un grup de munteni isaurieni, care sunt căţărători înnăscuţi, să escaladeze zidurile semeţe într-un punct în care mortarul putrezit îngăduia priză mâinilor şi picioarelor. Un om ajunse sus, pe creneluri, şi legă în linişte o frânghie de parapetul dintre două ambrazuri, şi apoi tovarăşii săi porniră în sus, căţărându-se pe această frânghie; dar fură descoperiţi de un străjer evreu, care îi trezi pe ceilalţi evrei dintr-o gheretă de gardă apropiată. Abia patru sau cinci munteni ajunseseră să prindă picior, când frânghia fu tăiată de evrei şi toţi ceilalţi îşi găsiră moartea, prăbuşindu-se din înălţimea întăriturilor. Aceeaşi soartă o avu şi o tentativa întreprinsă dinspre uscat. Aici, într-un amurg, Belizarie izbuti să petreacă o funie lungă, groasă, peste o turelă avansată – trase întâi peste ea o săgeată care purta un fir de mătase, de care fusese legată şi trasă o sfoară, care, la rândul ei, trase o coardă, ce sluji, în sfârşit, pentru a trage funia. Cele două capete ale funiei fură apoi legate şi oamenii se căţărară de ambele părţi, contrabalansându-se unul pe celălalt. Dar sentinelele erau şi aici la datorie şi tăiară funia, aşa că oamenii se prăbuşiră şi se prăpădiră. Belizarie încercă, de asemenea, să dea foc unei porţi, îngrămădind lângă ea butoaie cu ulei şi răşină, dar poarta era flancată de două turnuri puternice şi oamenii noştri fură izgoniţi cu pietre şi suliţi şi mulţi rămaseră morţi în dreptul porţii.

Asediul dura de optsprezece zile, când un fost membru al Regimentului de casă, un isaurian care slujea acum ca ofiţer în infanteria isauriană, veni la Belizarie şi-l întrebă:

— Stăpâne, cât preţuieşte Neapole pentru tine?

Belizarie răspunse, zâmbind:

— Dacă mi-ar fi oferit acuma, aşa încât să pot porni marşul asupra Romei înainte de sosirea iernii, ar preţui un milion în aur. Dacă darul ar fi amânat pentru la primăvară, mi-ar fi de puţin folos.

Isaurianul zise:

— O sută de monezi aur pentru fiecare om din compania mea, cinci sute pentru fiecare dintre ofiţerii mei, o mie pentru mine şi două mii pentru soldatul care a găsit punctul slab, pe care ne-ai cerut să-l căutăm!

— Aş da de două ori pe atât, strigă Belizarie, tresărind. Dar numai când voi avea cheile oraşului în mână.

— De acord, răspunse isaurianul. Apoi îl aduse pe soldat.

Acest om, un ins cu înfăţişare grosolană, neîngrijită, îi spuse lui Belizarie povestea lui. I se năzărise să se strecoare de-a lungul conductei secate a apeductului, din punctul în care fusese întrerupt – o milă sau ceva mai mult de la ziduri – până unde intră în oraş. Voia să vadă dacă la capăt este închis cumva printr-un grătar sau prin vreun alt obstacol. A făcut drumul uşor – a putut umbla aproape drept, iar în bolta de cărămidă, deasupra, erau multe coşuri de ventilaţie. Până la urmă ajunsese într-un loc în care tunelul se îngustează, devenind o gaură în stâncă, destul de largă ca să treacă un copil, dar un soldat în armură completă nu ar fi putut trece. Stânca aceasta nu era de granit, ei o rocă vulcanică oarecare, moale, care putea fi tăiată uşor cu un târnăcop. La câţiva metri, de partea cealaltă, văzuse pătrunzând lumină, de parcă acolo apeductul nu ar mai fi fost acoperit, şi desluşise chiar câteva măsline doborâte de vânt, o basma zdrenţuită şi câteva cioburi de oale. Se întorsese atunci şi a doua zi o luase de-a lungul drumului paralel cu apeductul, căutând urma unui măslin undeva deasupra acoperişului, dar nu găsi niciunul. De aici conchise că stânca se află undeva în interiorul oraşului,

Belizarie împărtăşi secretul la douăzeci de oameni din compania în care slujea acest ostaş, dar nimeni altul nu află de el. Le dădu ciocane, dălţi învelite în cârpe, şi coşuri, şi îi puse să lărgească gaura, pe care în prealabil o inspectase personal. Trebuiau să lucreze, pe cât se putea, în linişte. Spre amiază, i se raportă că gaura era destul de mare ca să îngăduie trecerea unui om în armură completă, că dincolo de ea tunelul apeductului are înălţimea de trei staturi de om şi că în locul acela o parte a acoperişului de cărămidă se prăbuşise. Rădăcinile unui măslin crăpaseră partea superioară a construcţiei de cărămidă şi pătrunseseră, trăgând, în timpuri normale, umezeală din apa conductei. Copacul însuşi se afla în afara apeductului, dar una din crengile sale se întindea de-a

curmezişul, peste gaura din acoperiş. Aduseră cu ei basmaua zdrenţuită şi câteva măsline. Belizarie examină obiectele şi zise:

— Basmaua de bumbac a fost de curând spălată şi luată de vânt, din locul unde fusese agăţată ca să se usuce, şi purtată până aici; şi acestea sunt măsline cultivate, nu sălbatice. Fiţi siguri că măslinul creşte undeva, în curtea din dos a casei vreunei bătrâne.

Apoi trimise un alt avertisment Părinţilor oraşului Neapole: „Dacă nu predaţi oraşul în seara aceasta, mâine îl veţi pierde, căci ştiu cum să-l iau. Jur pe onoarea mea, pe care nu am obiceiul să o angajez de pomană. Dacă nu mă credeţi, voi fi jignit. Când vom asalta zidurile, nu pot făgădui că nu va fi vărsare de sânge."

Dar ei nu-l crezură.

În noaptea aceea, trimise şase sute de oameni, îmbrăcaţi în zale, de-a lungul apeductului, deşi la început soldaţii nu voiră să se ducă, spunând că sunt oşteni, nu şobolani de canale. Fiul stăpânei mele, Fotius, solicită onoarea de a-i conduce, dar Belizarie nu voia să încredinţeze o misiune atât de grea unui băietan; aşa că îi îngădui să acţioneze ca ariergardă şi să acopere înaintarea. Belizarie îşi dădu seama că, oricât de prudent ar călca şase sute de oameni în zale, înaintând de-a lungul apeductului întunecos, vor face inevitabil mare zgomot; aşa că hotărî să-l înăbuşe printr-o diversiune.

Avea cu el o cunoştinţă veche – Bessas, gotul din Tracia care fusese de faţă la banchetul lui Modestus. Era acum un veteran de vreo cincizeci de ani, dar încă viguros şi plin de combativitate. Belizarie îi ordonă lui Bessas să iasă, împreună cu câţiva goţi ai săi, la un punct situat în apropierea intrării în oraş a apeductului şi aici să angajeze cu sentinelele duşmane o discuţie în limba lor maternă, ca şi cum ar încerca să-i mituiască să predea oraşul. Oamenii lui Bessas trebuiau să facă pe cât se putea de multă hărmălaie, împleticindu-se printre pietre, în întuneric, şi să înceapă tot soiul de jocuri zgomotoase, de parcă ar fi fost beţi.

Şiretlicul izbuti. Se schimbară înjurături, strigăte, urale, glume, se cântară balade de-ale goţilor. Bessas îşi proclamă sus şi tare loialitatea faţă de împăratul Justinian, sentinelele goţilor loialitatea lor faţă de regele Teudahad; şi cei şase sute de

oameni trecură prin apeduct, fără să fie auziţi. Purtau cu ei lanterne, ca să le dea curaj.

Omul din faţă, isaurianul care descoperise drumul, nu purta armură şi era înarmat numai cu un pumnal. Când ajunse în locul în care acoperişul era prăbuşit, se căţără pe umerii unui camarad, şi, de acolo, pe peretele din marginea apeductului. Găsind o cărămidă ieşită, de care să se prindă, se urcă mai sus şi, după oarecare strădanie, ajunse la gaură. I se aruncă o chingă lungă; o legă de creanga măslinului şi apoi petrecu un picior dincolo şi se uită împrejur. Precum prevăzuse Belizarie, se afla în curtea unei case. Nu era nimeni împrejur. Făcu un semn cu mâna şi patru oameni în armură, inclusiv un ofiţer, îl urmară curând în curte. Apoi omul se strecură în casa care era ruinată, dar locuită. Trecuse de miezul nopţii.

Când pătrunse în casă, pe fereastră, nările îi fură izbite de mirosul acru al sărăciei. Se trezi în bucătărie; la lumina lunii, se zărea o singură ceaşcă şi o singură farfurie, pe masa şchioapă pe care proprietarul cinase. Oprindu-se locului, auzi o tuse înceată din odaia alăturată şi un murmur, care nu putea proveni decât de la o femeie bătrână, cufundată în rugăciune. Înainte ca femeia să poată ţipa, se şi năpusti asupra ei, cu pumnalul ridicat; dar asta dură numai o clipă. Scoase de la piept aceeaşi basma zdrenţuită pe care i-o arătase şi lui Belizarie, şi i-o dădu îndărăt, cu un zâmbet prietenos. De asemenea, îi oferi o bucată de brânză, pe care femeia o adulmecă şi apoi începu să o mănânce cu încântare. Acum intră ofiţerul. O întrebă pe latineşte unde anume este aşezată casa şi cine sunt vecinii ei. Ea îi descrise aşezarea casei şi-i spuse că vecinii sunt oameni săraci, asemenea ei; din partea acestora nu aveau de ce se teme. Li se făcu semn celor şase sute de oameni să se urce. Ajunseră în curte – care era largă – unul câte unul, grupându-se apoi în formaţie. Fotius se întoarse să-i raporteze lui Belizarie că până acum totul se desfăşurase bine.

Într-o livadă de lămâi, nu departe de apeduct, Belizarie ţinea pregătită o unitate înzestrată cu scări, pentru escaladarea zidurilor. Îndată ce auzi cele două sunete de goarnă dinspre oraş şi, după legănarea lanternelor, îşi dădu seama unde anume exact pe partea de nord a zidului circular, îşi făcuseră loc isaurienii, aduse degrabă scările şi ordonă escaladarea. Constantin, căruia îi încredinţase misiunea de a pregăti scările,

subestimase înălţimea zidurilor, aşa că nu ajungeau până sus, lipsind vreo douăzeci de picioare. Le prelungi însă, legându-le două câte două, şi astfel se pierdu numai puţină vreme. Isaurienii cuceriră două turnuri şi o lungă bucată de zid între ele, aşa că nu dură mult până ce două mii de oameni se căţărată sus şi li se alăturară acolo. Neapole era ca şi cucerit.

Singurii apărători care se luptară într-adevăr curajos fură evreii. Ştiau că au prea puţină speranţă de libertate dacă vor fi prinşi, Justinian persecutându-le religia; îi acuza pe toţi evreii de complicitatea strămoşilor lor la răstignirea lui Isus Hristos. Dar, până la urmă, fură şi ei copleşiţi de numărul atacanţilor. Porţile fiind între timp deschise de unii cetăţeni, restul armatei dădu buzna.

Neapole fu lăsat pradă jafului pe restul nopţii, şi se făptuiră multe acte de violenţă, pe care Belizarie nu avea cum să le prevină. Deosebit de sălbatic se purtară cele două sute de huni massageţi, păgâni, care hotărâseră să nu se întoarcă în ţara lor, ci să slujească mai departe sub Belizarie. Aceştia sparseră biserici, jefuiră comorile şi uciseră preoţi chiar şi în dreptul altarelor – un sacrilegiu care, când i se raportă, stârni deznădejdea lui Belizarie, îndeosebi pentru că era vorba de biserici de rit ortodox. Dimineaţa proclamă o amnistie şi puse capăt jafului. Soldaţii trebuiau să se mulţumească cu prada în bani şi bijuterii şi tacâmuri de argint; căci le luă femeile şi copiii napolitani pe care îi capturaseră ca sclavi şi-i restitui familiilor. Apoi ţinu o şedinţă de tribunal, precum făcuse odinioară la Cartagina, după ce o cucerise. Îi informă pe cei opt sute de prizonieri goţi că vor fi trimişi la Constantinopol şi acolo li se va da prilejul de a alege între a deveni fie muncitori manuali neplătiţi, fie soldaţi plătiţi ai împăratului, pe graniţa persană. Goţii îl asigurară că vor alege viaţa de soldat, iar el îi lăudă.

În timp ce această şedinţă de tribunal era în toi, fu înfăţişat lui Belizarie un curier oficial al Administraţiei de stat italiene – cu faţa cadaverică, epuizat, împroşcat, cu noroi. Purta asupra lui o scrisoare a regelui Teudahad către Honoriu, guvernatorul Romei. Nu rupsese sigiliile, dar credea că este un mesaj de cea mai mare însemnătate şi de mare taină; căci fusese trezit din somn, mult după miezul nopţii, şi fusese lăsat să aştepte vreme de şase ore, până ce epistola fu scrisă. Fiind un roman loial, care îi detesta pe goţii eretici, trecuse deghizat, cu preţ de mari

primejdii, în jos pe Via Appia, aducând această scrisoare chiar lui Belizarie, cuceritorul, vicerege al Maiestăţii-sale Sacre, împăratul Justinian, care era vicerege al lui Dumnezeu însuşi. Trecând în amurg prin oraşul Terracina, fusese interogat de un ofiţer got; pentru a evita să fie prins sau să piardă vreme, îl înjunghiase pe got în burtă şi-l lăsase, muribund, pe drum.

Belizarie rupse sigiliile scrisorii şi curând începu să râdă atât de tare, încât ne temurăm că îşi ieşise din minţi. Până la urmă, regăsindu-şi aerul grav, citi cu glas tare, în faţa întregii adunări, următorul document:

„Regele Teudahad către Ilustrul Honoriu, Guvernator al Urbei Eterne Roma, salut!

Cu părere de rău aflăm din raportul tău că elefanţii de bronz, aşezaţi pe Calea Sacră (numită astfel după numeroasele superstiţii cărora fusese consacrată în trecut), sunt aproape în ruine.

Este foarte regretabil că în vreme ce aceste animale trăiesc, în carne şi oase, mai bine de o mie de ani, efigiile lor din bronz să se fărâmiţeze atât de curând, devenind ruine. În consecinţă, vezi ca mădularele desprinse să fie întărite cu cârlige de fier şi burţile lor, care s-au încovoiat, să fie susţinute prin grinzi masive.

Elefantul viu, când cade la pământ – ceea ce se întâmplă adesea când îi dă ajutor omului la doborârea copacilor – nu se poate ridica fără a fi sprijinit. Asta pentru că nu are încheieturi la picioare; şi, în consecinţă, în ţările toride, populate de aceste animale, ai adeseori prilejul să vezi mulţi elefanţi zăcând de parcă ar fi morţi, până ce se apropie oameni care îi ajută să se ridice. Aşa încât această făptură, atât de teribilă prin proporţiile, ei, în fapt nu este înzestrată de natură nici măcar cât mărunta furnică.

Dar că elefantul depăşeşte în inteligenţă orice alt animal, este dovedit prin adoraţia pe care o vădeşte faţă de El, înţelegând că El este Atotputernicul Cârmuitor a tot ce există. Mai departe, elefantul acordă prinţilor buni un omagiu, pe care-l refuză tiranilor.

Elefantul îşi foloseşte trompa, această mână cu nas pe care Natura i-a acordat-o în compensaţie pentru gâtul foarte scurt, spre folosul stăpânului, acceptând numai acele daruri care îi vor fi de cel mai mare folos. Umblă întotdeauna cu precauţie,

aducându-şi aminte de căderea în groapa vânătorului, care a fost preludiul prizonieratului său. La porunca stăpânului, elefantul îi va sufla în faţă – ceea ce se spune că ar fi un leac împotriva durerii de cap a omului, îndeosebi când strănută.

Când elefantul ajunge la apă, suge o mare cantitate în trompă, şi apoi, la un ordin, o stropeşte de jur împrejur, asemenea unui duş. Dacă cineva l-a tratat cu dispreţ, va turna asupra lui un asemenea şuvoi de apă murdară, încât ai crede că un râu i-a năpădit casa. Căci acest animal are o memorie minunat de lungă, atât în privinţa jignirilor, cât şi a amabilităţilor. Ochii lui sunt mici, dar se mişcă solemn. În înfăţişarea sa se remarcă o anumită demnitate regească, şi în vreme ce recunoaşte cu plăcere tot ce este onorabil, dispreţuieşte făţiş glumele proaste. Pielea sa este străbătută de lungi canale, asemenea pielii victimelor bolii din ţările depărtate, denumită după el, *elefantiasis*. Regii persani folosesc elefantul în război, din cauza impenetrabilităţii învelişului său.

Este foarte de dorit să păstrăm modelele acestor creaturi şi cetăţenii noştri să se familiarizeze astfel cu imaginea progeniturilor ţărilor străine. De aceea, nu îngădui ca ele să dispară, deoarece gloria Romei sporeşte prin adunarea tuturor mostrelor de strădanii prin care arta meşteşugurilor a imitat producţiile îmbelşugatei Naturi, din colţuri îndepărtate ale lumii.

Rămâi cu bine!”

Mesagerul se întristă şi se înfurie că scrisoarea era atât de prostească; dar Belizarie îl mângâie, complimentându-l pentru curajul şi loialitatea lui. Îi dădu o răsplată de cinci livre de aur, ceea ce înseamnă trei sute şi şaizeci de monezi, şi-l înrolă curier la propriul sau stat major. Belizarie zicea că scrisoarea are o valoare mult mai ridicată decât s-ar părea la prima vedere: ea indica limpede că regele Teudahad se ocupă cu fleacuri cărturăreşti, în loc de a se îngriji de apărarea regatului său.

— Acum pot porni fără grijă împotriva Romei, ne spuse el.

Dacă acest rege ar fi continuat să comande armatele goţilor, misiunea lui Belizarie ar fi fost într-adevăr uşoară. Căci el nu făcuse niciun fel de pregătiri de război, asigurându-i pe nobilii săi că totul merge cum nu se poate mai bine; un căţeluş corcit care latră la o haită de lupi va fi repede înfulecat. Teudahad considera că nu este necesar să trimită o armată de sprijin la

Neapole, deoarece zicea că oraşul putea rezista unui asediu de două ori mai lung decât al Troiei de odinioară. Nu lua în seamă niciun fel de obiecţii. „Lasă-l pe Belizarie să-şi sfărâme întâi măselele de Neapole; după aceea, îi vom înfunda gura cu noroi.”

Apoi, când veni ştirea că Neapole a căzut, răbdarea nobililor săi ajunse la capăt. Declarară că, în mod evident, Teudahad vânduse împăratului oraşul; că singurul lucru pe care-l râvneşte de aici încolo în viaţă este să trăiască în voia lui, cărturăreşte, indiferent unde, îmbogăţit prin vânzarea şi trădarea supuşilor săi. Convocară o adunare la Lacul Regillus, nu departe de Terracina, la care însă nu-l invitară. Aici îl ridicară pe scuturi pe unul dintre generalii cei mai viteji, Wittig pe nume, şi-l aclamară ca rege. Acest Wittig, care era de obârşie umilă, câştigase câţiva ani mai înainte o mare victorie pentru Teodoric, împotriva gepizilor, pe malurile râului Sava. Era atât de puţin învăţat, încât abia ştia să-şi semneze numele.

Regele Teudahad, care se afla pe drum de la Tivoli la Roma, ca să consulte nişte lucrări în biblioteca publică de acolo, nu pierdu nicio clipă când auzi veştile – pornind-o în grabă spre palatul său din Ravena. Ravena este cel mai sigur loc de refugiu din toată Italia, fiind protejată de mlaştini (străbătute de două drumuri uşor de apărat) şi de o mare prea puţin adâncă, ce nu îngăduie corăbiilor să se apropie de întărituri. Dar Wittig trimisese pe urmele lui un om, pe care dorul răzbunării îl mână mai repede decât îl mâna frica pe Teudahad – omul fusese nu de mult privat, din ordinul lui Teudahad, de o frumoasă moştenitoare, care-i fusese promisă în căsătorie. Acest trimis galopă zi şi noapte şi până la urmă îl ajunse pe Teudahad, după o cursă de două sute de mile, chiar în faţa porţilor Ravenei. Îl apucă de guler, îl trase de pe cal şi-i tăie gâtul, de parcă ar fi fost un porc sau un batal.

Regele Wittig porni în marş şi ajunse la Roma înaintea lui Belizarie. Aici anunţă că fusese ales rege şi convocă un mare consiliu al goţilor. La acest consiliu deveni limpede că treburile goţilor erau încurcate de-a binelea. Nu numai că forţele lor defensive fuseseră împrăştiate pe toată suprafaţa Italiei, dar principala forţă tactică a armatei plecase spre nord-vest, peste Alpi, pentru a proteja posesiunile goţilor din această parte a Ronului împotriva francilor, pe care Justinian îi mituise ca să-i

atace. O altă armată se afla în Dalmaţia, în faţa oraşului Spalato. Când Wittig inventarie forţele pe care le avea în acea clipă la dispoziţie, găsi că acestea nu numărau mai mult de douăzeci de mii de oameni instruiţi; şi faptul de a-l depăşi pe Belizarie la număr doar în proporţie de doi la unu, nu-i prea inspira încredere în victorie.

De aceea, hotărî să lase la Roma o garnizoană suficient de puternică pentru a o apăra împotriva unui asalt, să încheie pace cu francii, să-şi organizeze forţele la Ravena şi apoi, după câteva săptămâni, să se întoarcă în fruntea unei forţe covârşitoare, capabilă de a ne arunca în mare. Senatul roman îl asigură pe regele Wittig de loialitatea sa, asigurare pe care el o întări, luând cu sine ostateci distinşi; însuşi papa Silveriu, care fusese bănuit de Teudahad că purtase cu Constantinopolul o corespondenţă secretă, depuse un legământ solemn, de supunere faţă de dânsul. Apoi Wittig mărşălui la Ravena, unde se căsători (deşi împotriva voinţei ei) cu Matasonta, singura fiică a Amalasontei, înrudindu-se astfel, prin alianţă, cu casa lui Teodoric. De la Ravena îi trimise mesaje de prietenie lui Justinian, cerându-i să-şi retragă armatele; căci moartea Amalasontei fusese răzbunată prin cea a lui Teudahad.

Justinian nu-i acordă nicio atenţie, având încredere că, în curând, toată Italia va fi a lui. În ce-i priveşte pe franci, Wittig încheie pace cu ei, plătindu-le o sută cincizeci de mii în aur – suma promisă anterior de Teudahad – şi cedându-le teritoriile dintre Alpi şi Ron, cu condiţia ca francii să-i trimită trupe, care să-l ajute împotriva lui Belizarie. Dar francii, dorind să continue, cel puţin în aparenţă, raporturile bune cu noi, nu voiau să-i promită trupe; îi vor trimite, în timp util, armate ale unor aliaţi.

Între timp noi mărşăluiam asupra Romei, şi anume pe Calea Latină, care trece prin Capua şi este paralelă cu coasta, cam la treizeci de mile spre interior; căci Via Appia, mai scurtă, părea uşor de apărat, atât la Terracina cât şi în alte câteva puncte, iar Belizarie nu-şi putea îngădui să mai piardă vreme sau oameni. Băştinaşii, şi mai ales preoţii, ne salutară pretutindeni cu bucurie. Soldaţii primiseră ordine severe să-şi plătească peste tot proviziile de care puteau avea nevoie şi să se poarte cuviincios. Pentru noi, servitorii, priveliştile italiene, atât cele ale aşezărilor străvechi cât şi cele moderne, erau de mare interes; dar stăpâna noastră nu avea ochi pentru ele şi ne făcu să

suferim de pe urma depresiunii ei sufleteşti. Sosise, în sfârşit, o scrisoare de la Teodosie, care devenise călugăr la Efes, făcând întocmai cum îi indicase Belizarie. În scrisoare, Teodosie îşi reafirma dragostea şi gratitudinea faţă de Belizarie, dar îşi cerea iertare că nu se întoarce pe dată. „Nu pot veni, dragii mei naşi, câtă vreme fiul vostru Fotius se află cu voi: căci îmi spuneţi că Macedonia a fost pedepsită, iar eu mă tem de răzbunarea amantului ei. Nu-l acuz că a îndemnat-o să mă calomnieze, dar trebuie să ştiţi că m-a urât chiar şi înainte de toate acestea. Căci mi-ai dat multe daruri, dragă naşă Antonina; iar el considera darurile acestea ca fiind furate din moştenirea lui.”

Belizarie dorea să o trezească pe stăpâna mea din melancolie şi, în acelaşi timp, să-i ofere lui Teodosie generoase reparaţiuni pentru bănuielile sale anterioare. De aceea îl trimise pe Fotius îndărăt, la Constantinopol; Fotius îi duse lui Justinian cheile oraşului Neapole, prizonierii goţi şi o scrisoare, prin care cerea întăriri, neîntârziat. Apoi Belizarie îi scrise lui Teodosie, comunicându-i că acum se poate întoarce fără teamă. Dar stăpânei mele i se părea foarte lungă aşteptarea.

La Roma, garnizoana goţilor fu surprinsă de sosirea noastră: avangarda lor, postată pe Via Appia, ne credea că zăbovim în continuare la Neapole. Şi din nou numele lui Belizarie îşi dovedi valoarea. Poporul roman era convins că Roma o să-i cadă inevitabil în mână, şi era dornic să scape de soarta de care avusese parte Neapole. Atunci papa Silveriu îşi încălcă jurământul faţă de Wittig, invocând motivul că l-ar fi prestat sub constrângere şi faţă de un eretic. Îi trimise lui Belizarie o scrisoare, poftindu-l să intre fără teamă în Urbe, deoarece va convinge garnizoana goţilor să o părăsească. Când coborârăm de-a lungul crestei lungi a munţilor Albani şi intrarăm în Urbe prin Poarta Asinariană, garnizoana goţilor ieşea pe cea Flaminiană, spre nord. Numai comandantul refuză să-şi părăsească postul. Belizarie îl prinse de viu şi-l trimise la Constantinopol, împreună cu cheile Urbei.

Trebuie să mărturisesc că priveliştea Romei m-a dezamăgit. Este venerabilă şi vastă, într-adevăr, şi cuprinde multe clădiri frumoase, cele mai mari dintre ele depăşind, de departe, tot ce putem arăta noi la Constantinopol. Dar în cugetul meu, ea este cel puţin în trei privinţe inferioară chiar şi Cartaginei; a pierdut

mult din fosta ei bogăţie şi din populaţie, nu este aşezată la mare şi are o climă foarte nesănătoasă.

Senatul roman şi clerul ne salutară foarte călduros şi ne îndemnară să trecem mai departe, înaintând spre Ravena, ca să-l distrugem pe uzurpatorul Wittig, fără să-i dăm răgaz să-şi adune forţele. Dar fură deznădăjduiţi când Belizarie le răspunse că preferă să rămână o vreme în Urbe, profitând de ospitalitatea ei şi, îndeosebi, când începu să repare fortificaţiile defensive, care se aflau în stare de ruină. Însuşi papa Silveriu veni în taină la stăpâna mea şi-i spuse – am fost de faţă:

— Prea Virtuoasă şi Ilustră Fiică, poate vei fi în stare să-l convingi pe victoriosul Belizarie, soţul tău, să renunţe la intenţiile sale necugetate. Se pare că vrea să se lase asediat aici, în Sfânta noastră Roma, care (deşi mult binecuvântată de Dumnezeu), este urbea cel mai greu de apărat din lume şi, în toată istoria ei de o mie două sute de ani, nu a rezistat nici o singură dată, cu succes, unui asediu îndelungat. Zidurile circulare, precum poţi vedea prea bine, au o lungime de douăsprezece mile şi se ridică dintr-un şes neted; nu are hrană îndestulătoare pentru sutele de mii de suflete care trăiesc înlăuntrul lor şi nici nu poate fi uşor aprovizionată dinspre mare – ca Neapole bunăoară. Cum forţele voastre sunt insuficiente, de ce să nu vă întoarceţi la Neapole şi să ne lăsaţi pe noi romanii, în pace?

Stăpâna mea Antonina răspunse:

— Iubite întru Hristos, Preasfinte şi Eminente Silveriu, îndreaptă-ţi cugetul mai degrabă asupra Cetăţii Cereşti, iar soţul meu şi cu mine ne vom ocupa cu aceasta pământeană. Îngăduie-mi să te previn, Sfinţia ta, că este spre folosul tău să nu te amesteci în treburile noastre.

Papa Silveriu plecă jignit, neacordându-i stăpânei mele nici măcar obişnuita binecuvântare – ceea ce, precum vă puteţi lesne imagina, nu a neliniştit-o prea mult. Începură să se duşmănească şi papa regretă că salutase mica noastră armată. Era convins că vom fi covârşiţi şi că Wittig îl va demite, pentru încălcarea jurământului pe care i-l prestase.

Belizarie, după ce îi trimise pe Constantin şi pe Bessas, în fruntea unei forţe mici, ca să câştige Toscana de partea noastră, îşi puse restul trupelor la lucru în vederea întăririi străvechilor fortificaţii ale Urbei, curăţind şi adâncind şanţurile astupate şi

întărind porţile. Din vremea începuturilor domniei lui Teodoric nimeni nu avusese grijă să repare întăriturile. Erau alcătuite din tradiţionala terasă largă, de pământ, cuprinsă între două ziduri cu creneluri, cu turnuri de strajă la intervale. Belizarie prevăzu acum zidurile cu creneluri, adăugând la stânga fiecăruia câte o aripă de apărare; aşa că păsărilor sau îngerilor care priveau în jos, din ceruri, le apăreau astfel; Γ, Γ, Γ, Γ, parcă ar fi litera *Gamma*, scrisă de multe ori. Folosi la această lucrare toţi dulgherii şi muncitorii disponibili în Urbe, precum făcuse la Cartagina. De asemenea, umplu grânarele Romei cu cereale aduse din Sicilia şi rechiziţionă toate stocurile de cereale existente, pe o rază de o sută de mile de Urbe, plătind pentru toate un preţ cinstit.

Intrasem în Roma în ziua de zece decembrie; trecură trei luni, înainte ca regele Wittig să-şi aducă armata împotriva noastră. Dar devenise între timp o armată foarte puternică, adunată din toate părţile Italiei şi de peste Alpi – constând în cea mai mare parte din cavalerie grea. Toscana se supusese armatelor noastre, dar acum Belizarie rechemă toate trupele, afară de garnizoanele pe care le aşezase la Perugia şi Narni şi Soleto, în total o mie de oameni. Împreună cu infanteria marină, pe care o debarcase, dispunea de zece mii de oameni ca să înfrunte pe cei o sută cincizeci de mii ai goţilor. Astfel începu asediul Romei.

Wittig veni spre sud, călare, în capul armatei, care se înşirui în spatele său, pe Calea Flaminiană, pe o lungime de o sută de mile, cu foarte puţină distanţă între o divizie şi alta. Nu departe de Roma întâlni un preot, purtat într-o litieră, care venea din Urbe şi era în drum spre nord, pentru a lua în primire o episcopie.

— Ce veşti, Preasfinţite? Belizarie se mai află la Roma? Crezi că-l mai prindem înainte de se retrage la Neapole?

Preotul, care era un bărbat perspicace, răspunse:

— Nu există niciun motiv de grabă, Mărite Wittig. Doamna Antonina, soţia acestui Belizarie, aşază tocmai la loc geamurile unui palat în care vor locui, pune balamale noi la uşi, cumpără mobilă şi picturi, replantează grădina cu trandafiri şi clădeşte o nouă arcadă pe aripa dinspre nord. Belizarie însuşi face cam acelaşi lucru la fortificaţiile Urbei – când vei ajunge la Tibru, vei da de o poartă nouă, către nord, pe care a clădit-o la Podul Mulvian.

Există multe poduri peste Tibru. Cel Mulvian este singurul de lângă Roma care nu este cuprins în fortificaţiile Urbei, fiind la două mile mai spre nord. Belizarie clădise aici două puternice turnuri de piatră şi pusese în garnizoană o sută cincizeci de cavalerişti pe care îi înzestrase cu catapulte şi scorpioni, ca să scufunde orice barcă cu ajutorul căreia goţii ar încerca să treacă râul şi să le cadă în spate. Prin întărirea acestui pod, intenţionase să întârzie înaintarea lui Wittig, obligându-l fie să facă un mare ocol, fie să-şi trimită oamenii peste râu, câte zece sau câte douăzeci, pe câteva bărci-pontoane mărunte – toate bărcile şi ambarcaţiunile mai mari fiind îndepărtate în prealabil. Oricare cale ar fi ales-o Wittig, armata lui era atât de mare încât Belizarie ar fi câştigat vreo douăzeci de zile, necesare pentru a completa lucrările de fortificaţie întreprinse în Urbe; şi în acele douăzeci de zile puteau să sosească prea bine întăririle pe care le aştepta de la Constantinopol. Şi era posibil să izbutească a întârzia trecerea peste apă a duşmanului şi într-un alt punct al râului.

Garnizoana de la Podul Mulvian se dovedi a fi fricoasă. Când oamenii îi zăriră pe luptătorii goţi apropiindu-se cu sutele şi miile şi zecile de mii – încălecaţi pe caii lor frumoşi, soarele de primăvară scânteind pe coifurile, armurile, vârfurile de lance, diademele şi pieptarele lor – îşi ziseră unii altora: „De ce să stăm aici şi să ne lăsăm ucişi pentru Belizarie? Nici el însuşi nu ar sta să înfrunte o şansă de unu la mie.” Unii dintre ei erau goţi din Tracia, care îşi dădură seama dintr-odată că această armată impresionantă este alcătuită din neamurile şi coreligionarii lor. Ce aveau de împărţit cu ceilalţi? În amurg, garnizoana fugi: goţii din Tracia dezertară la Wittig, restul porni în direcţia Campaniei, fiindu-le ruşine sau temându-se să se întoarcă la Roma.

În dimineaţa următoare, Belizarie ieşi călare în direcţia Podului Mulvian, cu o mie de oameni din Regimentul de casă, ca să afle ce veşti au mai sosit; obişnuitul raport din zorii zilei, al ofiţerului comandant al garnizoanei Podului, nu-i parvenise. Era încălecat pe Balan, armăsarul de asalt, cu chipul alb, pe care i-i dăruise Teodora după Daras, şi se afla la distanţă de numai o milă de pod când, ieşind cu statul său major dintr-o pădure, dădu deodată peste un spectacol neaşteptat şi neplăcut: patru sau cinci escadroane de goţi, gata trecute peste râu, veneau în trap spre el, în formaţie strânsă, peste o câmpie acoperită cu

iarbă. Fără să şovăie o clipă, şarjă drept spre ei, strigând trupei din frunte să-l urmeze. Când ostaşii săi îl ajunseră, revărsându-se din spate, trăgând cu arcul din şa, în plin galop, găsiră atât pe Belizarie, cât şi statul său major, prinşi în îndeletnicirea sângeroasă a soldatului de rând; şi nici atunci nu se retrase, ci-şi deschise calea mai adânc, spre inima bătăliei.

Printre duşmani se aflau dezertorii din rândurile goţilor din Tracia, care-l recunoscură pe Belizarie şi strigară tovarăşilor lor: „Ţintiţi armăsarul şi veţi isprăvi războiul dintr-o singură lovitură!”

Şi „Ţintiţi armăsarul!” fu strigătul pe care-l reluară toţi goţii.

Avu loc o ciocnire chiar mai crâncenă decât înfruntarea cu persanii, de pe malul Eufratului. Nu numai că escadronul lui Belizarie se lupta împotriva unei superiorităţi numerice covârşitoare, dar fiecare dintre goţi era ahtiat să dobândească un renume nepieritor, ucigându-l pe „grecul de pe armăsarul cu botul alb”, precum îi ziceau. Cred că de la începutul lumii n-a fost bătălie mai încrâncenată. Statul major al lui Belizarie se lupta cu disperare, alături de el, ferindu-l de lovituri de lance şi de aruncături de suliţă; Belizarie însuşi, tăind şi împungând şi parând cu sabia, înainta necontenit, spre inima duşmanului. Calul său, Balan, se lupta împreună cu el, fiind învăţat să se cabreze şi izbească cu copilele din faţă şi să zdrobească duşmanul. Ţipetele în limba gotă continuară: „Ţintiţi armăsarul! Ucideţi grecul de pe armăsarul cu botul alb!” Belizarie strigă, cerând o sabie nouă, căci a lui se ciobise. Un servitor care trăgea să moară, pe nume Maxenţiu, i-o dădu pe a lui. Belizarie rupse curând de la strajă această sabie de dar, şi i se găsi o a treia, luată de la un nobil got care căzuse; noua sabie îl ţinu până la sfârşitul bătăliei acesteia şi a multor altora. După trei ore şi mai bine de luptă, goţii se săturară şi se întoarseră să fugă, lăsând în urmă, pe câmpie, peste o mie de morţi (în bătălie fusese angajat de patru ori numărul acesta.) Se spune că singur Belizarie putea fi trecut la socoteală cu şaizeci de morţi sau mai bine. Era stropit de sângele care ţâşnise spre el din mădularele retezate şi gâturile tăiate, dar datorită unui miracol nu fusese nici măcar zgâriat de vreo armă. Când se lupta, Belizarie nu zâmbea şi nu glumea, precum făceau cei mai mulţi dintre oamenii săi; considera un lucru foarte serios să ucizi un

om, îndeosebi un frate creştin. Şi niciodată nu se lăuda cu isprăvile sale din bătălie.

Oamenii răniţi călăriră îndărăt, spre Roma, în grupuri mici. Ultimii care sosiră aduseră vestea că Belizarie fusese omorât; căci atunci când Maxenţiu murise, servitorul fusese confundat cu stăpânul. Toţi câţi ne aflam în Urbe ne considerarăm pierduţi, afară de stăpâna mea Antonina care nu voia să dea crezare ştirilor şi făcea dovada unei tării morale extraordinare. După ce făcu rondul sentinelelor de pe ziduri şi inspectă garnizoanele de la porţi, ca să încurajeze oamenii şi să prevină orice trădare, se stabili la Poarta Flaminiană. Stăpâna mea era iubită de oameni – curajul este o însuşire lăudată în orice împrejurare. De asemenea, nu se dădea în lături să schimbe cu oamenii glume piperate, nu se zgârcea la bani şi ştia cum să încalece un cal şi cum să întindă un arc.

Între timp, Belizarie urmări inamicul care fugea în direcţia podului, sperând să-l arunce îndărăt peste râu şi în felul acesta să despresoare detaşamentul care, după câte credea a şti, continua să se menţină cu deznădejde în turnurile ce flancau podul. Dar până la ceasul acela trecuse peste pod şi o puternică unitate de infanterie a goţilor. Aceasta îşi deschise pentru o clipă rândurile ca să-i primească pe cavaleriştii fugari, apoi şi le închise la loc şi se menţinea pe poziţie, primindu-i pe oamenii noştri cu o ploaie de săgeţi. Belizarie întoarse escadronul, acum mult redus la număr, şi ocupă un deal din apropiere, de pe care putea vedea limpede dacă stindardul imperial continua să mai fluture pe turnuri. Stindardul dispăruse. Apoi zece mii de cavalerişti goţi porniră, ca un tunet, împotriva lui şi fu forţat să părăsească poziţia. Oamenii săi mai aveau tolbele pline de săgeţi, căci lupta se dăduse corp la corp. Acum se aflau în situaţia de a le folosi, ţintind călăreţii din primele rânduri ale inamicului, dând astfel o foarte utilă luptă de ariergardă, pe tot drumul îndărăt spre Roma.

Belizarie sosi la Poarta Salariană, la asfinţit; îl urmăreau mari forţe ale inamicului, menţinându-se însă în afara razei de săgetare.

Precum spusesem, stăpâna mea Antonina se afla la Poarta Flaminiană, la o milă întreagă spre vest de cea Salariană; la aceasta din urmă se afla o gardă de infanterie marină. Oamenii auziseră şi aici despre moartea lui Belizarie şi acum nu le venea

să creadă că cel care cere să i se deschidă, strigând de jos, este într-adevăr el. Bănuiră că-i vorba de un şiretlic. Belizarie traversă podul de peste şanţ şi veni până la Poartă, strigând:

— Nu-l cunoaşteţi pe Belizarie? Deschideţi imediat, marinarilor, sau am să vin primprejur, prin Poarta Flaminiană, şi am să biciuiesc pe fiecare al doilea dintre voi.

Faţa lui era de nerecunoscut, din cauza sângelui şi a noroiului; dar unii dintre oameni îi cunoşteau vocea şi erau de părere să fie lăsat să intre. Alţii se temeau ca nu cumva să intre goţii. Porţile rămaseră închise, Belizarie şi garda lui de corp fiind îngrămădiţi între ele şi cele două turnuri care le flancau. Goţii se opriră, în dezordine, de partea cealaltă a podului şi începură să se încurajeze unii pe alţii să şarjeze. Atunci Belizarie, care nu se pierdea niciodată, îşi înfipse pintenii în Balan, scoase strigătul său de luptă şi şarjă cu sălbăticie, împreună cu oamenii săi epuizaţi, peste pod. În întunericul din ce în ce mai dens, goţii crezură că o nouă unitate inamică întreprinde o ieşire. Fugiră înspre toate zările.

Văzând asta, marinarii în sfârşit deschiseră. Îi cerură, cu umilinţă, iertare, iar el le-o acordă; şi curând o îmbrăţişa pe Antonina şi o întreba despre noutăţile zilei. Ea îi comunică ce măsuri luase din proprie iniţiativă pentru apărarea Urbei. Când sosise zvonul despre moartea lui, întărise străjile de pe ziduri, înzestrase cu târnăcoape muncitori romani de rând şi-i împărţise la datorie, câţiva de fiecare turn de strajă. Le spusese:

— E o misiune simplă. Ţineţi-vă ochii deschişi. Când zăriţi un got căţărându-se în sus, pe zid, strigaţi, cu glas tare: „Gardă, afară!” şi în acelaşi moment loviţi-l cu târnăcopul!

De asemenea, înrolase pe toţi meseriaşii nefolosiţi până acum: dulgheri şi fauri cu baroasele, tâmplari şi măcelari cu satârele, barcagii cu cârligele. Le spuse:

— Nu trebuie să vă învăţ cum să vă mânuiţi armele.

Dar le dădu coifuri, ca să le aducă aminte că sunt oşteni. Belizarie încuviinţă întru totul cele întreprinse de ea.

Apoi, obosit cum era şi nemâncat de dimineaţă, mai făcu un rond al întăritorilor ca să vadă dacă totul era în ordine şi fiecare om la datoria lui. Există patrusprezece porţi principale de acces în Roma şi alte câteva porţi de poştă: se făcu miezul nopţii până îşi isprăvi rondul. Făcuse turul de inspecţie spre dreapta, adică urmând drumul soarelui; dar când ajunse la Poarta Tiburtină, în

partea de răsărit a Urbei, un mesager al lui Bessas îl ajunse din urmă, venind în goană de la Poarta Praenestină, pe care Belizarie tocmai o părăsise. Aducea veşti alarmate. Bessas auzise că goţii pătrunseseră de partea cealaltă a Urbei, peste Dealul Ianicul, şi se aflau aproape de Capitoliu.

Ştirea pricinui panică printre isaurienii care păzeau Poarta Tiburtină; dar Belizarie, interogându-l pe mesager, începu curând să se îndoiască de toată istoria, îndeosebi pentru că singura sursă de informaţie a lui Bessas fusese un preot de la Catedrala Sfântului Petru. Trimise îndată cercetaşi ca să constate situaţia; aceştia se întoarseră curând, raportând că nu fusese zărit niciun got. Aşa că Belizarie dădu un ordin către toţi ofiţerii, în sensul că nu trebuie să dea crezare zvonurilor puse în circulaţie de duşmanii dinlăuntrul zidurilor, în scopul de a-i speria şi a-i împiedica de la îndeplinirea datoriei. Dacă se va ivi vreo primejdie, se angaja să-i informeze el însuşi; dar trebuie să se ţină tare, fiecare având încredere că vitejii săi camarazi, pe celelalte porţiuni ale zidului, fac la fel. Ordonă să se aprindă focuri de-a lungul întregului circuit al zidurilor, astfel încât goţii să vadă că Roma este bine păzită şi cetăţenii să poată dormi mai liniştiţi.

Când ajunse din nou la Poarta Salariană, găsi o mulţime de soldaţi şi de cetăţeni romani ascultând discursul unui nobil got. Gotul se adresa cetăţenilor într-o latină bună (pe care marinarii nu o înţelegeau), reproşându-le infidelitatea, vădită prin admiterea în Urbe a unei hoarde de greci de la Constantinopol.

— Greci! striga el cu dispreţ. Ce salvare aşteptaţi din partea unei hoarde de greci? Ştiţi, fără îndoială, ce sunt grecii, după cei pe care i-aţi văzut – trupele de actori greci vagabonzi, şi dansatorii lubrici de pantomimă şi marinarii hoţi şi laşi!

Belizarie se întoarse către marinari şi le zise, zâmbind:

— Aş fi dorit să înţelegeţi latineşte.

Ei îl întrebară:

— Ce spune?

— Înjură în mod deosebit marinarii şi unele din spusele sale sunt chiar adevărate.

Stăpâna mea îl convinse să mănânce puţină pâine şi carne şi să bea o cupă de vin. În timp ce mânca, cinci dintre senatorii de frunte veniră la el, tremurând, şi-l întrebară:

— Mâine, generale, ai să cedezi?

Belizarie râse:

— Trataţi-i pe goţi cu dispreţ, iluştrii mei prieteni, căci sunt ca şi bătuţi.

Îşi întoarseră privirile de la el şi se uitară uimiţi unul la altul. Belizarie continuă:

— Nu glumesc şi nici nu mă laud, căci azi m-am convins că victoria va fi a noastră, dacă ne vom purta cu prudenţa obişnuită.

— Dar Ilustre Belizarie, săgeţile infanteriei lor te-au gonit din faţa Podului Mulvian, iar cavaleria lor, unităţi imense, te-a gonit tot drumul îndărăt, până la Roma.

Belizarie îşi şterse buzele cu un şervet şi zise:

— Iluştri fraţi patricieni, aţi descris întocmai ce s-a petrecut, şi chiar acesta este motivul pentru care vă spun că goţii sunt ca şi bătuţi.

Mormăiră, indignaţi, ca pentru sine, că trebuie să fie nebun. Dar orice om care avea cât de cât bun simţ şi-ar fi dat seama imediat la ce se referise Belizarie. Înfruntându-l, infanteria lor vădise numai calităţi defensive, iar cavaleria, la rândul ei, se dovedise incapabilă de a-l strivi când venise peste el, deşi avusese o enormă superioritate numerică şi cai proaspeţi. Căci, nefiind arcaşi, fuseseră obligaţi să se ţină la distanţă. Noi ne mai aduserăm aminte de o altă observaţie a lui Belizarie, făcută la Daras: „Mai rar general care să ştie a mânui patruzeci de mii de oameni, şi mai rar cel care ştie a mânui optzeci de mii”. Care va fi atunci soarta lui Wittig, cel ce adusese împotriva noastră aproape de două ori numărul acesta?

Prima noapte a Apărării Romei trecu, şi în zori nu se lansă niciun atac.

CAPITOLUL XV
APĂRAREA ROMEI

Prima acţiune pe care o întreprinseră goţii împotriva Urbei a fost construirea a şase tabere întărite, fiecare cu şanţul, cu valul şi cu palisada sa. Fură aşezate la intervale, de-a lungul traseului nordic, la distanţă variabilă de ziduri, de la trei sute de paşi până la o milă. Următoarea lor acţiune fu întreruperea tuturor celor patrusprezece apeducte, care vreme de veacuri aprovizionaseră din abundenţă Urbea cu apă curată, adusă de la mare distanţă. Totuşi existau puţuri alimentate cu apă de ploaie, iar zidul apusean cuprindea o porţiune a râului Tibru, aşa că nu rămăseserăm nicidecum fără apă; dar cetăţenii mai bogaţi ne-o luară în nume de rău că sunt nevoiţi să bea apă de ploaie şi să se scalde în râu pentru a-şi păstra curăţenia, fiind lipsiţi de băile comode din casele lor. Belizarie fu destul de prudent ca să înfunde conductele apeductelor cu grinzi, în puncte bine alese. De asemenea, construi ecrane semicirculare, apărând dinspre interior unele dintre porţile Urbei, lăsând la fiecare numai o uşă mică, bine păzită; scopul acestora era să-i împiedice pe cetăţeni să dea buzna într-o bună zi şi să deschidă inamicului porţile. O tabără a goţilor ameninţa de atât de aproape Poarta Flaminiană, încât trebui să fie blocată integral. Belizarie inspectă întreaga lungime a fortificaţiilor, atât dinăuntru cât şi din afară, în căutarea vreunui punct slab, interesându-se îndeosebi de canalele de scurgere ale Urbei; dar găsi că acestea se varsă în Tibru sub nivelul apei, aşa că nimeni nu putea pătrunde prin ele.

Inconvenientul cel mai mare de care am suferit la început a fost oprirea morilor publice de pe Dealul Ianicul, puse de obicei în mişcare cu apa din apeductul lui Traian. Cum în Urbe nu aveam nici cai, nici boi de prisos, care să învârtească roţile, câtva timp am fost nevoiţi să folosim sclavi. Dar nu peste mult, Belizarie puse morile din nou în mişcare, folosind forţa apei. Legă imediat după Podul Aurelian doua frânghii groase de-a curmezişul râului, le strânse cu un vinci şi le folosi pentru a ţine într-o poziţie stabilă două bărci mari, cu prora contra curentului, la distanţă de numai două picioare una de cealaltă. Puse câte o moară în fiecare dintre bărci, cuplându-le cu o roată de moară suspendată între bărci; şuvoiul apei de sub arcul podului ţinu roata în mişcare, împrumutându-i chiar o viteză bunicică. Când

văzu că metoda este potrivită, întări frânghiile; şi patruzeci de alte bărci, perechi-perechi, cu roţi de moară între ele, fură legate de perechea iniţială, într-un şir lung, în aval. De aici încolo nu mai avurăm greutăţi la măcinatul cerealelor; cu excepţia unui moment, câteva zile mai târziu, când goţii, aflând de la dezertori despre existenţa morilor, expediară trunchiuri de copaci, plutind în jos pe râu; câteva buturugi nimeriră roţile de moară, rupându-le. Belizarie, folosindu-se de pod, construi atunci o plasă din lanţuri de fier, de-a curmezişul, asemănătoare cu un năvod de pescari pentru apă puţin adâncă. Trunchiurile se prinseră în plasa aceasta şi barcagiii le traseră la mal; fură îmbucătăţite şi folosite la cuptoarele din brutăriile publice.

Până acuma, cetăţenii Romei nu fuseseră în niciun fel obişnuiţi cu încercările şi primejdiile războiului, dar Belizarie le dădu curând să înţeleagă că nu trebuie să se aştepte nicidecum că vor sta să privească inactivi, ca publicul la un spectacol; privaţiunile de care suferă soldaţii vor trebui să le sufere şi civilii. Pentru a strânge o forţă de rezervă, alcătuită din combatanţi, care să poată fi dusă în grabă în orice parte a zidului unde ameninţa un atac, mai înrolă ca străjeri şi pe o serie de muncitori, ce nu aveau de lucru. Unii făceau instrucţie zilnic, pe Câmpul lui Marte, ca arcaşi, în vreme ce alţii erau instruiţi ca suliţaşi. Dar erau soldaţi fără tragere de inimă şi până la urmă rămaseră tot numai o gloată, oricât de mult se străduiră cu ei ofiţerii şi sergenţii.

Oriunde se ducea Belizarie prin Urbe, romanii de ambele sexe şi din toate clasele sociale îi aruncau numai priviri sumbre. Erau porniţi împotriva lui pentru că îndrăznise să înceapă campania împotriva goţilor înainte de a primi de la împărat trupe suficiente; astfel îi implicase într-un asediu care ameninţa să se isprăvească în foamete şi masacru. Dezertorii îi comunicară regelui Wittig că Senatul era pornit în mod deosebit împotriva lui Belizarie; auzind acestea, Wittig trimise în Urbe ambasadori, cu scopul de a exploata lipsa de armonie.

Acestor goţi, care fură aduşi cu ochii legaţi la palatul Senatului, li se îngădui să se adreseze senatorilor, în prezenţa lui Belizarie şi a statului său major. Ambasadorii uitară însă politeţea obligatorie în asemenea împrejurări şi vorbiră aspru patricienilor răsfăţaţi, acuzându-i de a fi fost necredincioşi faţă de armata gotă de apărare naţională, şi de a fi admis ocuparea

fortificaţiilor de către o forţă pestriţă, alcătuită din „intruşi greci”. În numele lui Wittig, oferiră o amnistie generală, cu condiţia plecării neîntârziate a lui Belizarie din Urbe; se arătară dispuşi chiar să-i ofere zece zile de graţie, înainte de a porni în urmărirea lui, ceea ce era extrem de generos, ziceau ei, având în vedere că forţele pe care le are la dispoziţie sunt cu totul insuficiente pentru a apăra o atât de enormă lungime de ziduri.

Belizarie răspunse că patricienii romani nu au trădat, ci pur şi simplu au admis în Urbe patricieni, asemenea lor, împreună cu forţele imperiale pe care aceşti nobili le comandă în mod legal.

— Nobili goţi, sunt împuternicit să răspund cu glasul acestui Senat loial – fiind de rang înalt în sânul lui – ca şi cu cel al Prea Luminatului meu stăpân. Va răspund, deci, că cei ce au clădit la început această Urbe şi aceste ziduri nu au fost nici goţi, nici alţii de neam german, şi că nici măcar nu aţi fost în stare să le întreţineţi cum se cuvine! Aşa că voi sunteţi intruşi şi fără niciun titlu de proprietate. Wittig, regele vostru, nu este recunoscut de Prea Luminatul meu Stăpân nici măcar ca vasal. Aşa că vă sfătuiesc să plecaţi, nobili goţi, şi să vă folosiţi elocinţa pentru a-i convinge pe compatrioţii voştri de sminteala lor; sau de nu, vă previn că va veni vremea când şi voi şi ei veţi fi bucuroşi să vă ascundeţi capetele în tufe de mărăcini, şi în smocuri de ciulini, ca să scăpaţi de lăncile noastre. Între timp, luaţi aminte că Roma nu poate fi cucerită decât prin asediu meşteşugit şi luptă grea. Meşteşugul asediului este o artă la care, spre norocul nostru, niciun got nu s-a priceput vreodată; de aceea forţele noastre, deşi mici în momentul de faţă, sunt mai mult decât suficiente pentru a apăra zidurile clădite de strămoşii noştri şi pe care voi, goţii, le-aţi abandonat fără luptă.

Regele Wittig era dornic să afle, la întoarcerea ambasadorilor, ce fel de om este acest Belizarie. Ambasadorii îi spuseră: „E un leu de om, bărbos, nu se teme, nu prea foloseşte cuvinte inutile; la trăsături, la culoarea pielii şi la construcţia trupească seamănă cu noi (decât doar că are părul închis şi că ochii, pe care îi are albaştri, ca şi noi, sunt aşezaţi adânc în orbite). Privirea lui tăioasă şi ţinuta binevoitoare impun respect tuturor celor din jurul său. Am văzut-o şi pe Antonina, soţia lui, o leoaică de aceeaşi prăsilă, cu părul roşu. Rege Wittig pregăteşte-te să te lupţi din răsputeri.”

Trecură două săptămâni, până ce Wittig isprăvi pregătirile în vederea asaltului. Când, într-o dimineaţă, la mijitul zorilor, Belizarie văzu de pe creneluri din ce anume au constat aceste pregătiri, începu să râdă; ceea ce pricinui din nou scandal în rândurile cetăţenilor. Se întrebară, indignaţi: „Râde oare pentru că aceste bestii de arieni o să ne înfulece?”

Trebuie să mărturisesc că nici eu nu vedeam în ce constă gluma, deoarece privind, puteam desluşi, la distanţă de un sfert de milă, un număr de construcţii formidabile, din schele montate pe roţi, trase spre noi de multe perechi de boi şi escortate de roiuri de lăncieri goţi. Semănau cu nişte turnuri, fiecare având o scară interioară ce urca la o platformă în vârf şi păreau a fi de aceeaşi înălţime cu zidurile noastre. De asemenea, infanteria lor aducea şi un număr de scări de asalt şi de căruţe, încărcate vârf cu ceea ce părea a fi legături de lemne, precum şi alte căruţe, încărcate cu scânduri. Era evident că voiau să umple cu aceste lemne o parte a şanţului, apoi să tragă turnurile peste şanţuri, pe drum de scânduri – care urmau să se reazime pe lemne – şi să ia zidurile prin escaladă. Se apropiau şi patru construcţii mai mici, tot pe roţi, acoperite cu piele de cal, din care ieşea câte o grindă cu cap de fier. Pe acestea le cunoşteam: erau berbecii de spart ziduri; grinda e manevrată dinăuntrul turnului, cu ajutorul unor frânghii şi, prin izbituri repetate, sparge o gaură până şi în zidul cel mai gros.

Aleseră Poarta Salariană ca punctul principal al atacului şi Belizarie concentră neîntârziat în turnurile învecinate toată artileria defensivă pe care o avea la îndemână. Armele acesteia constau din scorpioni, care sunt mici maşini pentru aruncat pietre, acţionate prin răsucirea strânsă a unei frânghii de cânepă, căreia i se dă apoi brusc drumul; şi măgari sălbatici, un soi de scorpioni mai mari; şi catapulte, adică nişte arcuri mecanice, acţionate pe baza aceluiaşi principiu ca şi celelalte, şi prin a căror crestătură se trag săgeţi groase, cu pene de lemn, care au destulă putere ca să bată mai departe decât orice arc obişnuit. Aveam, de asemenea, câţiva lupi – maşini care prind în cârlige capetele berbecilor, în clipa când izbesc, şi cu ajutorul unui scripete le smucesc într-o parte, astfel încât turnul care-i adăposteşte se răstoarnă.

Calm, Belizarie îl strigă pe scutierul său, Chorsomantis, un hun massaget şi-i spuse:

— Adu-mi arcul de vânătoare şi două săgeţi de cerb, Chorsomantis.

Acestea erau armele lui de precizie. Un nobil got – precum se dovedi mai târziu, un văr al regelui Wittig – supraveghea înaintarea maşinilor de asalt. Era îmbrăcat cu armură aurită şi purta o pană purpurie, înaltă. Dar încă pe când se afla în afara bătăii obişnuite a arcurilor, credea el, moartea îl ajunse din urmă: Belizarie, ţintind cu luare aminte, îl nimeri cu o săgeată de cerb în gât, aşa că nobilul căzu mort de pe cal. Distanţa era de cel puţin două sute de paşi. Nedându-şi seama că aceasta era precizia obişnuită a lui Belizarie când trăgea la ţintă, goţii fură impresionaţi, socotind că e un semn foarte rău. Urale batjocoritoare se înălţară de pe ziduri şi goţii se opriră un timp – suficient pentru a transporta mortul în spatele liniilor. Un alt nobil, fratele celui mort, preluă comanda; dar în clipa în care dădu semnalul de înaintare, Belizarie ţinti din nou şi dovedi – oricui, care se mai îndoia – că prima săgeată nu fusese pur şi simplu trasă la noroc. De astă dată săgeata lovi gotul în gură, în timp ce striga ceva şi vârful de fier îi ieşi prin ceafă; căzu şi el, mort. Începui să ţopăi de bucurie şi să strig:

— Oh, bravo, stăpâne! Dă-ne voie să tragem şi noi!

Căci ţineam şi eu un arc în mână, la fel ca toţi colegii mei, servitori.

Belizarie zise:

— Aşteptaţi până ce goarna sună semnalul. Atunci, toţi cei din jurul meu să ţintească boii.

Goarna sună, întinserăm cu toţii arcurile şi dădurăm drumul la săgeţi. Căzură mai bine de o mie de goţi şi toţi boii, bietele dobitoace. Se înălţă un răcnet teribil. Apoi, mi-aduc aminte, am ţintit un infanterist înalt, care dădea buzna înainte cu o legătură de lemne; dar am greşit ţinta şi săgeata nimeri în crupă un cal care se cabră şi-şi azvârli călăreţul. Am ţintit călăreţul, pe când zăcea fără cunoştinţă; cea de a treia săgeată îi sărută umărul şi ricoşă. Deoarece continua să zacă locului, ca mort, mă uitai împrejur după alte ţinte, dar nu mai vedeam niciuna; căci goţii se retrăseseră consternaţi, regrupându-se dincolo de bătaia săgeţilor.

O mare unitate de goţi, de toate armele, se puse acum în mişcare şi dispăru din câmpul nostru de vedere. Atunci încă nu ştiam că li se ordonase să atace Ţarcul Fiarelor Sălbatice, lângă

Poarta Praenestină, la două mile spre dreapta noastră. Dar cum patruzeci de mii de oameni rămaseră, ca o ameninţare, în dreptul Porţii Salariene, Belizarie nu se putea lipsi de nicio unitate de aici, pentru a o trimite ca întărire în altă parte.

Între timp, primejdie mare se iscă şi la poarta Aeliană, dincolo de râu, unde comanda Constantin. La depărtare de numai o azvârlitură de piatră de ziduri, exact în dreptul Podului Aelian care duce la catedrala Sfântul Petru, e aşezat mausoleul de marmură al împăratului Hadrian. Este o clădire pătrată, peste care e aşezată o tobă cilindrică, de jur împrejurul căreia se întinde o colonadă acoperită; toba este acoperită cu o cupolă rotundă. La construirea acestui edificiu minunat nu s-a folosit defel mortar, ci numai bucăţi de marmură albă, încheiate între ele. De-a lungul colonadei, la intervale, se înşiră statui ecvestre, tot din marmură albă; cred că îi reprezintă pe generalii care slujiseră sub Hadrian, în războaiele sale. Mausoleul se folosea ca fortificaţie exterioară, podul fiind o extindere a zidului Urbei. Aici stăteau de gardă cei trei sute de oameni ai lui Constantin, cu catapulte, şi arcaşi de precizie, şi un mic detaşament de potcovari ai armatei, înarmaţi cu ciocane grele.

Comandantul got al unităţilor cărora li se ordonase să dea în punctul acesta asaltul, era un om cu discernământ. Dându-şi seama că părţile zidului care, de o parte şi de alta a Podului Aelian, sunt protejate de râu vor fi apărate mai slab, ţinu un număr de bărci gata pregătite pentru un atac într-un punct favorabil, la jumătate de milă mai sus. Acest punct era o porţiune netedă, nămoloasă, dar suficient de tare şi de lată pentru a putea susţine scările de asalt. Plănuia să trimită aici un grup de escaladare, cu ajutorul bărcilor, îndată ce atacul împotriva mausoleului va fi fost lansat.

Puse la cale destul de abil atacul împotriva mausoleului. Oamenii săi – infanterie cu armură grea şi cu scări de asalt – se deplasară sub conducerea lui de-a lungul gangului boltit, acoperit, care pornea de la catedrala Sfântului Petru şi ajungea până foarte aproape de mausoleu. Oamenii lui Constantin, aflaţi în colonada statuilor, deşi erau în stare de alarmă, nu puteau întreprinde nimic până ce goţii nu ieşeau de sub gang. Atunci se apărară însă cu vigoare, dar numai cu săgeţi şi suliţi: catapultele nu puteau fi declanşate, pentru că unghiul era prea ascuţit. Apoi, unităţi mari de arcaşi goţi, acoperind toate cele patru

colţuri ale mausoleului şi protejaţi de scuturi mari, deschiseră asupra colonadei un tir încrucişat, foarte stingheritor, pricinuind apărătorilor mari pierderi. Situaţia deveni primejdioasă. Constantin, anunţat despre iminenţa atacului de pe malul mâlos, fu nevoit să plece într-acolo în grabă, luând cu el douăzeci de oameni ca să-l respingă. Nu exista niciun ofiţer capabil care să preia comanda.

Curând fură plantate scări de asalt împotriva zidurilor mausoleului şi goţii începură să se urce, în armură completă de zale. Săgeţile şi suliţele apărătorilor îi impresionau prea puţin. Roma ar fi fost pierdută chiar atunci, dacă unui sergent viteaz, din rândurile potcovarilor, nu i-ar fi venit o idee salvatoare. Izbi cu ciocanul într-una din statui şi rupse un picior. Vecinul său apucă această bucătă grea de marmură şi o rostogoli în jos, pe scară. Gotul din frunte căzu, zdrobit, antrenând în prăbuşirea sa un şir întreg de oameni, care se căţărau în urma lui. Acelaşi sergent potcovar mai rupse un picior şi toată statuia se prăbuşi; o sparse, lucrând nebuneşte, în bucăţi de mărime convenabilă pe care vecinii săi le distribuiră celor ce aveau nevoie. Astfel că goţii fură striviţi cu mădularele şi trunchiurile mutilate ale acestor eroi antici şi ale armăsarilor lor. Fugiră ţipând, spre un loc deschis, urmăriţi de săgeţi, şi curând ajunseră în raza catapultelor. Sfârâitul săgeţilor mari, care pot străpunge un om sau un copac, îi sili să alerge şi mai repede. Constantin respinse cu uşurinţă atacul de pe terenul mâlos, aşa că aici, pe latura apuseană, speranţele goţilor rămaseră neîmplinite, precum rămăseseră neîmplinite în răsărit, la Poarta Tiburtină, şi la nord, la cea Flaminiană, unde zidurile se ridică pretutindeni dintr-un şanţ adânc, nepotrivit pentru asalt.

La Poarta Salariană, principala forţă a goţilor continua să ne ameninţe, dar acum se menţinea mult dincolo de bătaia arcurilor, văzând ce se întâmplase uneia dintre căpetenii; acesta stătuse cocoţat pe craca unui pin, aproape de trunchi, trăgând asupra noastră, celor care ne aflam pe creneluri. Stăpâna mea Antonina mânuia o catapultă, căci învăţase cum să ţintească cu aceste maşini. Doi oameni trebuiau să răsucească manivela, până ce conducătorul făcea semn „de-ajuns”; în vreme ce el îşi studia ţinta, un ajutor aşeza săgeata în şanţul din corn de bou şi când primea semnalul, trăgea de opritor. Acţionam ca ajutor pentru stăpâna mea, în vreme ce doi meşteşugari romani se

aflau la manivelă. Antonina îl ţinti cu grijă pe acest got, trăgător de precizie, şi apoi semnală „daţi drumul”. Apăsai manivela şi săgeata plecă, vâjâind. Atunci se văzu ceva îngrozitor. Săgeata, izbind gotul drept în mijlocul pieptarului, îl străpunse şi se înfipse, cu jumătate din lungimea ei, în copac; omul era ţintuit de pin asemenea unei ciori ţintuită de uşa unui hambar – ca un avertisment pentru celelalte ciori.

Stăpâna mea comanda aici în calitate de locotenent al lui Belizarie, care plecase în grabă să-l ajute pe Bessas şi pe oamenii săi la Ţarcul Fiarelor Sălbatice – un loc apropiat de Poarta Praenestină – unde se lansase un atac viguros. Acest ţarc avea formă de triunghi şi era alcătuit din două ziduri mai slabe, exterioare, în unghi drept unul faţă de celălalt, proptite de zidul principal; înainte vreme fusese folosit ca ţarc pentru leii destinaţi jocurilor din Colosseum. Zidurile exterioare nu aveam cum le apăra, fiind joase şi de o grosime insuficientă pentru a putea construi pe ele o palisadă. Pe deasupra, Wittig îşi dăduse seama că zidul principal pe care-l închideau era deteriorat şi că ar ceda repede în faţa izbiturilor unui berbec de asediu. Infanteria goţilor se caţără peste şanţ, înarmată cu târnăcoape, ca să sape la baza unuia din zidurile exterioare, care, între timp, o apăra întrucâtva împotriva atacurilor cu săgeata, lansate de pe creneluri. Ţarcul odată capturat, puteau trage nădejde de victorie. Lemne şi scânduri aşteptau gata pregătite şi turnuri de escaladare şi scări, la fel ca la Poarta Salariană. Stătea pregătită şi o mare unitate de lăncieri goţi.

Goţii de dincoace de şanţ îşi mânuiau târnăcoapele cu nădejde; şi, după o vreme, o porţiune a zidului se prăbuşi în afară cu un bubuit, iar ei năvăliră în ţarc. Belizarie trimise imediat două unităţi puternice de isaurieni, care coborâră cu scări de pe zidul principal şi ajunseră la zidurile exterioare. De aici, săriră între goţii înghesuiţi şi închiseră trecerea în ţarc; şi apoi îi măcelăriră în voie. Căci în vreme ce isaurienii aveau cuţite scurte, extrem de potrivite pentru lupte în spaţii aglomerate, goţii aveau săbii grele, ce trebuiau mânuite cu ambele mâini, şi având nevoie de spaţiu. amplu pentru a fi eficiente. În pas alergător, se apropiară alţi infanterişti goţi ca să-şi ajute camarazii, dar deodată se deschise Poarta Praenestina din imediata apropiere, şi o coloană de cuirasieri din Regimentul de casă al lui Belizarie ieşi în galop împreună cu

câţiva goţi din Tracia. Şarjară împotriva lăncierilor barbari, care nu stăteau în niciun fel de ordine de bătaie, şi-i goniră îndărăt, în debandadă, cu pierderi grele, până în tabăra lor, la jumătate de milă distanţă. Apoi cuirasierii se întoarseră şi dădură foc turnurilor de escaladare, berbecelor şi scărilor, provocând un incendiu în toată regula; după care se întoarseră în siguranţă. O ieşire bruscă avu loc şi la Poarta Salariană, din ordinele stăpânei mele, şi cu acelaşi succes; goţii fugiră şi aici, iar maşinile fură arse. După care, oamenii noştri ieşiră în grabă şi-i despuiară pe morţi. Cu permisiunea stăpânei mele am ieşit cu ei şi am găsit omul pe care l-am ucis: avea gâtul frânt. I-am luat colanul de aur şi pumnalul cu plăsea de aur, de la centură – un sclav de casă, eunuc, făcând pe eroul!

După amiază târziu, deveni limpede că atacul eşuase pretutindeni. Trăgând împotriva unei mulţimi atât de dense, cum se înfăţişaseră goţii, chiar şi cei mai răi arcaşi din lume cu greu ar fi izbutit să nu le pricinuiască mari pierderi; iar noi aveam în rândurile noastre un număr de ţintaşi cu tir rapid şi provizii suficiente de săgeţi. Am apreciat pierderile inamicului, din ziua aceea, la peste douăzeci de mii de morţi şi răniţi. Goţii se retraseră trişti în taberele lor şi toată noaptea auzirăm cântatul psalmilor şi bocetele, pe când îşi înmormântau morţii. Dimineaţa următoare eram gata să-i înfruntăm iarăşi; dar nu se mai lansă nicăieri vreun atac nou, nici în ziua aceea, nici multe zile de atunci încolo.

Belizarie îi mai scrise o dată lui Justinian, explicându-i că are nevoie de treizeci de mii de oameni ca întărire şi insistând ca cel puţin zece mii să pornească la drum fără o clipă de întârziere. Înainte ca scrisoarea să fi putut ajunge la Constantinopol, ne sosiră ştiri că întăririle se şi aflau pe drum. Se părea însă că se cifrează la numai două mii de oameni şi că fuseseră obligaţi să ierneze în Grecia din pricina vremii rele, neputând să străbată Marea Adriatică. Nu exista niciun indiciu că ar fi avangarda unei armate de proporţii mai considerabile. Belizarie îşi dădu acum seama că va fi obligat să stea cel puţin încă trei sau patru luni între zidurile Romei. Proviziile continuau să fie aduse în Urbe noaptea, prin Porţile de pe latura de miazăzi, dar nu în cantităţi suficiente pentru a hrăni vreme mai îndelungată şase sute de mii de oameni. De aceea, ordonă evacuarea grabnică, spre Neapole, a tuturor femeilor, copiilor şi oamenilor vârstnici, şi a

tuturor celorlalţi civili, cu excepţia preoţilor, senatorilor şi a celor capabili să poarte arme.

Între amurg şi zori, goţii rămâneau acum închişi în taberele lor, apărate de palisade; acesta era ceasul când porneau la luptă maurii, care erau scutiţi de serviciul obişnuit, dar îşi petreceau nopţile în afara zidurilor Urbei. Ieşeau călare, în grupe de trei sau patru, purtând straie de culoarea noroiului; şi, priponindu-şi caii în câte un cârlig, se ascundeau în gropile de lângă drum sau pe după tufe. Săreau apoi asupra unor soldaţi singuratici, le tăiau gâtul, îi jefuiau şi plecau în galop. Câteodată, adunându-şi grupurile, nimiceau unităţi destul de mari de goţi. În mod deosebit obişnuiau sa stea la pândă în dreptul latrinelor de campanie ale goţilor, care fuseseră peste tot săpate dincolo de şanţ; prindeau oamenii pe care îi apucau nevoile noaptea. Vânau, de asemenea, caii. Precum vă spun, de spaima acestor mauri, goţii s-au învăţat să stea în timpul nopţii în tabere. Aşa că lungile coloane de civili evacuaţi, ieşiră noapte de noapte, nestânjenite; şi pe drumul pe care apucară nu se afla nicio tabără a goţilor.

Primul grup fusese trimis la Portul Romei, unde se afla flota noastră; de acolo se îmbarcase pentru Neapole. Dar restul fu nevoit să străbată tot drumul pe jos, cărând baloturi sau împingând cărucioarele pe care era îngrămădită zestrea gospodăriilor. Procesiuni de câte cincizeci de mii şi mai bine plecară în fiecare noapte, şerpuind în jos, pe Via Appia. Era o privelişte jalnică să-i vezi plecând, şi la Poarta lui Appius fură vărsate multe lacrimi de către aceşti bieţi oameni, ca şi de bărbaţii rămaşi în urmă. Dar cel puţin aveau un drum bun pe care să călătorească. Via Appia este clădită din lavă aspră, şi e tot atât de dură şi de întreagă ca atunci când a fost pavată prima dată, cu sute de ani în urmă, în timpul Republicii. Mai mult decât atât, Belizarie asigură fiecărui grup, pentru prima etapă a călătoriei, o escortă de cavalerie şi dădu grupurilor destulă hrană ca să le ajungă până la Neapole.

În ziua de după plecarea primului grup din Portul Romei, care este aşezat la optsprezece mile de Urbe, regele Wittig ocupă fortificaţiile de acolo; noi nu am fost în stare să ne dispensăm de trupe pentru a le apăra, iar marinarii nu sunt luptători. Până acum, dinspre port ajunseseră la noi convoaie cu provizii, încărcate în bărci, şi trase la edec de boi. Acum însă, legătura cu

marea era tăiată şi flota noastră se întoarse la Neapole. Asta se petrecu în aprilie. În mai, furăm reduşi la jumătate de raţie de grâu. În iunie, sosiră întăririle din Grecia, sub conducerea unui general numit Martin: o mie şase sute de slavi păgâni şi huni bulgari.

Aceşti slavi care, în mod ciudat pentru un neam atât de sălbatic, au trăsături europene, apăruseră de curând în număr mare pe malurile Dunării, deposedându-i pe gepizi. Sunt arcaşi-călări, nişte luptători excelenţi, dacă sunt bine hrăniţi, bine plătiţi şi bine conduşi; şi sunt, de asemenea, oameni de cuvânt, dar teribil de murdari în ţinuta lor. Justinian îi înzestrase cu armură de corp şi cu coifuri – în mod obişnuit poartă numai cojoace de piele şi pantaloni de călărie. Plătise în contul lor o sumă considerabilă de bani preoţilor din tribul lor: căci slavii posedă toate lucrurile în comun şi preoţii, care fac slujbe întru preamărirea Zeului Trăsnetului, au şi rolul de vistiernici. Când slavii aceştia aflară că Belizarie este de neamul lor şi chiar cunoaşte câteva cuvinte din limba lor, deveniră binevoitori faţă de dânsul; la fel şi hunii (pe care i-am descris mai înainte), când descoperiră câţiva fraţi de trib, foarte apreciaţi, în Regimentul de casă.

Belizarie îşi propuse acum să ia ofensiva împotriva goţilor, deşi o mie şase sute de oameni nu sunt zece mii. Nu dorea ca noii veniţi să aibă sentimentul de a fi ţinuţi închişi, prizonieri în Urbe, ca într-un coteţ; îndată ce fură repartizaţi la posturi şi li se dădură instrucţiunile respective în privinţa îndatoririlor care le reveneau în gărzi, organiză o demonstraţie pentru orientarea lor. Ziua în amiaza mare trimise afară, prin Poarta Salariană, două sute dintre cuirasierii săi de casă, sub comanda unui ilir numit Traian, un comandant de unitate, minunat de calm. Potrivit ordinelor primite, aceşti oameni se îndreptară în galop spre un deal mic, vizibil de pe ziduri, şi acolo se aşezară în cerc. Goţii indignaţi dădură buzna din latura lor cea mai apropiată, punând mâna pe arme şi încălecând foarte zeloşi pentru a-i ataca. Cât îi trebuie unui creştin ca să rostească foarte încet un Tatăl Nostru, oamenii lui Traian traseră patru mii de săgeţi în coloana dezordonată a goţilor şi uciseră sau răniră opt sute de călăreţi; dar îndată ce sosi avangarda infanteriei goţilor, oamenii lui Traian plecară în galop, trăgând cu arcul din şa. Înainte de a se întoarce în Urbe, mai făcură seama la încă două sute de goţi

fără a avea un singur om pierdere; ajunseră la adăpostul porţii, sub tirul de acoperire al unei întregi baterii de catapulte, concentrată acolo. Băgaţi de seamă: călăreţii goţi erau înarmaţi numai cu lance şi sabie, iar acei dintre infanteriştii lor care erau arcaşi nu purtau armură de corp şi nu se deplasau fără acoperirea unor suliţaşi în armură de zale, care umblau foarte încet. Nu este deci de mirare că oamenii lui Traian izbutiseră să-şi înfăptuiască planul în întregime. Câteva zile mai târziu, ieşi o a doua unitate, tot de două sute de cuirasieri, dar cu o sută de slavi ataşaţi lor, în scopuri de instrucţie. Ocupară şi de astă dată un deal mic, doborâră goţi cu sutele, apoi se retraseră. Câteva zile mai târziu, o altă forţă, alcătuită de astă dată din cuirasieri de casă şi bulgari, izbuti aceeaşi manevră. În aceste hărţuieli goţii pierdură patru mii de oameni; totuşi, Wittig nu trase concluzia evidentă în privinţa inferiorităţii armamentului său, crezând că succesul oamenilor noştri se datorează exclusiv vitejiei lor. Dădu ordin ca cinci sute dintre proprii săi lăncieri regali să facă o demonstraţie similară, pe un deal aproape de Poarta Asinariană. Belizarie trimise împotriva lor o mie de cavalerişti traci, sub comanda lui Bessas; goţii fură făcuţi ferfeniţă de săgeţi, abia o sută dintre ei scăpând îndărăt, în tabără. Ziua următoare, Wittig, care îi dezavuase pe supravieţuitori ca pe nişte laşi, trimise un alt escadron de lăncieri, de proporţii asemănătoare. Belizarie îi porni pe slavi şi pe bulgari împotriva lor şi toţi goţii fură ucişi sau luaţi prizonieri.

Vara înainta încet. Într-o noapte, pe drumul dinspre Terracina se apropie un convoi, aducând bani pentru a plăti trupele şi un tezaur de altă natură pentru gospodăria stăpânei mele – şi anume persoana lui Teodosie. Trebuie să consemnez că, deşi îl salută foarte amabil, stăpâna mea era atât de ocupată cu organizarea treburilor militare, încât tânărul nu mai părea să însemne jumătate din viaţa ei; avea acum prea puţină vreme pentru eufemisticele sale vorbe de duh şi pentru graţiile sale. Era mai mândră ca oricând că este nevasta lui Belizarie: în gura fiecărui soldat de rând şi aproape a fiecărui ofiţer răsunau mereu laudele adresate lui, iar numele ei era mereu legat cu respect de al său. Teodosie, pe de altă parte, era un personaj de prea puţină însemnătate. Nu era nici măcar ţintaş bun cu arcul şi numai un călăreţ mediocru – în vremurile acelea stăpâna mea judeca oamenii în primul rând după aceste criterii, luându-şi

obligaţiile foarte în serios. Dar ea îi găsi o întrebuinţare – investindu-l cu calitatea de secretar juridic al soţului ei. Curând îmi ajunse la urechi că Constantin reluase povestea vechiului scandal, în rândurile camarazilor săi ofiţeri; şi clerul catolic se folosi de scandalul acesta în mod subtil, pentru a discredita casa noastră în rândurile populaţiei. Dar nu am spus nimic, deoarece şi aşa aveam încurcături destule.

Acelaşi convoi mai adusese şi un număr de căruţe încărcate cu grâne. Erau ultimele care ajunseră la noi, căci acum goţii începuseră să blocheze îndeaproape drumurile. La şapte mile spre sud de Urbe, două apeducte mari se intersectau, închizând un spaţiu considerabil cu arcadele lor imense, de cărămidă; umplând intervalele goale cu lut şi cu pietre, goţii prefăcuseră locul acesta într-o puternică fortăreaţă, căreia îi mai construiră şi apărări exterioare. Aşezaseră aici o garnizoană de şapte mii de oameni şi în felul acesta stăpâneau atât Calea Latină cât şi cea Appiană. Chiar înainte de a se lăsa iarna, Roma fu cuprinsă de mare deznădejde, din cauza lipsei de hrană. Cetăţenii rămaşi locului, deşi impresionaţi de succesele frecvente ale lui Belizarie, refuzară să se înscrie ca voluntari în serviciul activ; deveniseră mai nemulţumiţi decât fuseseră vreodată, îndeosebi după un insucces parţial pe care-l înregistrarăm şi pe care-l voi descrie curând.

Datorită vigilenţei stăpânei mele Antonina, a fost demascată trădarea papei Silveriu. Belizarie o împuternicise cu acordarea către civili a permiselor de ieşire din Urbe, pentru diferite treburi personale. Se dovedi extrem de iscusită când trebuia descoperită vreo fraudă sau alta; înainte ca ea să-şi asume această sarcină, un mare număr de romani izbutiseră să scape, sub diverse pretexte, deşi aveam nevoie de ei la lucrările de fortificaţie. Într-o zi, i se înfăţişă un preot cu vorba blândă şi ceru permisiunea de a lipsi două sau trei nopţi; lăsase o carte în scrinul sacristiei din biserica sa parohială, lângă Podul Mulvian şi dorea acum să o consulte. Stăpâna mea întrebă:

— Ce carte?

Preotul răspunse că este vorba de scrisorile Sfântului Ieronim. Ea îşi dădu seama că niciun preot teafăr la minte nu ar risca să treacă prin liniile goţilor numai ca să pună mâna pe aceste scrisori demodate, furibunde – din care, pe deasupra, se găseau cu certitudine copii în orice bibliotecă bisericească din Roma.

Dar îşi ascunse bănuielile şi-i acordă documentul de trecere. În seara aceea, preotul fu arestat pe când ieşea prin Poarta Pinciană. Cusută în sutana lui, se găsi o scrisoare adresată regelui Wittig, semnată de toţi senatorii de frunte şi de însuşi papa, oferind să deschidă Poarta Asinariană, pentru a primi armata goţilor, în noaptea pe care o va indica Wittig.

Trebuie să explic, mai departe, că Belizarie, pentru a se elibera, pe cât era cu putinţă, de lucrările judiciare care l-ar fi putut stingheri în îndeplinirea îndatoririlor sale militare, dăduse delegaţie Antoninei şi pentru coordonarea afacerilor civile, ca şi pentru pedepsirea tuturor infractorilor civili; conflictele şi crimele de ordin militar continuau să-i fie înfăţişate lui. Stăpâna mea ţinea zilnic şedinţe de tribunal, la reşedinţa ei din Palatul Pincian. Când ea îi comunică lui Belizarie numele trădătorilor şi-i arătă scrisoarea, el se mânie, dar nu se arătă nicidecum surprins: ştia că Wittig ameninţase să-i ucidă pe ostatecii romani pe care îi ţinea la Ravena, în cazul în care Italia continua să-i reziste. Dar Belizarie socoti că ar fi nedrept ca trădătorii aceştia să fie judecaţi de el însuşi şi nu de dânsa, numai pentru motivul că erau persoane atât de suspuse. De fapt era bucuros că acest caz cădea în jurisdicţia Antoninei: ca un creştin pios ce se afla, i-ar fi fost ruşine să-l judece pe capul spiritual al creştinătăţii. Stăpâna mea nu avea, pot afirma cu certitudine, asemenea scrupule, fiind şi acuma păgână în străfundul inimii. Ea zise: „Un trădător cu tiară sau un trădător cu coif – care este deosebirea?” Totuşi, Belizarie asistă la judecată, dorind să nu creeze impresia că fuge de răspundere. Stăpâna mea, nesimţindu-se bine în ziua aceea, stătea culcată pe o canapea; el şedea la picioarele ei, în calitate de adjutant.

Papa Silveriu, citat în faţa Curţii, apăru în ţinută completă, cu aur şi purpură şi mătase albă, ca şi cum ar fi voit să o strivească pe stăpâna mea prin simpla lui înfăţişare, Purta pe deget inelul Pescarului, ţinea în mână toiagul de păstor, avea pe cap tiara cea mare, bătută cu pietre. Era urmat de o suită de episcopi şi diaconi, toţi îmbrăcaţi magnific. Dar stăpâna mea Antonina dădu ordin ca aceştia să aştepte în prima şi a doua anticameră, conform rangului.

Papa Silveriu izbi cu toiagul în duşumea şi o întrebă pe stăpâna mea:

— De ce, Ilustră Antonina, soră întru Hristos, ne-ai adus aici, întrerupând brutal, prin chemarea ta imperioasă, reculegerea noastră? Ce suferinţă te încearcă, de ce nu ai venit la palatul nostru, precum cere eticheta?

Ea îşi încruntă sprâncenele în stilul Teodorei şi, neluând în seamă întrebarea lui, îl întrebă, la rândul ei, direct:

— Papă Silveriu, ce ţi-am făcut noi de ne trădezi goţilor?

El se prefăcu indignat:

— Ai fi gata să-l acuzi pe succesorul miruit al Sfântului Apostol Petru de o ticăloşie ordinară?

Atunci ea:

— Crezi că fiind împuternicit de tradiţie cu Cheile Cerurilor, ai putere şi asupra cheilor Porţii Asinariene?

— Cine ne acuză de trădare?

— Propria ta semnătură şi propriul tău sigiliu.

Îi arătă scrisoarea interceptată:

— Adultero, este un fals! tună el la dânsa.

— Fii respectuos faţă de tribunal, papă, altminteri vei fi biciuit, ameninţă ea.

Apoi îl confruntă cu preotul de mir, care făcuse mărturisiri complete fără a fi nevoie să se recurgă la niciun fel de tortură.

Papa Silveriu tremură de ruşine, dar continuă să-şi nege vinovăţia. Cei nouă senatori, care semnaseră şi ei scrisoarea, fură înfăţişaţi acum ca martori împotriva lui. Senatorii aşteptau milă din partea stăpânei mele şi, cu lacrimi în ochi, îl învinuiră făţiş pe papă că-i sedusese, abătându-i de la îndatorirea lor de loialitate.

Stăpâna mea dădu verdictul după o scurtă consfătuire cu Belizarie:

— Cu toate că sentinţa pe care o prevede legea pentru cei ce trădează în timpul apărării unui oraş constă în mutilarea feţei celui vinovat, în purtarea lui pe străzi pentru a fi batjocorit în public, şi apoi o moarte ruşinoasă, pe rug, avem totuşi suficientă consideraţie faţă de renumele Bisericii, pentru a nu ne ţine strict de litera legii. Totuşi, unui păstor care-şi vinde lupului arian turma, nu i se poate îngădui să păstreze toiagul. Eugeniu, dezbracă-l pe preotul acesta de straie şi dă-i sutana de călugăr, care atârnă în cui, dincolo. Silveriu, eşti demis din episcopatul tău şi în noaptea asta ai să părăseşti Urbea.

Deşi, când li se comunică sentinţa, clericii din suita papală fură uluiţi de sacrilegiu, ei nu puteau contesta dreptatea ei pământească. M-am apropiat de papa şi i-am luat toiagul de păstor, inelul şi tiara, aşezându-le pe o masă. Apoi l-am condus într-o încăpere în care aştepta subdiaconul regional. Acesta îndepărtă toate veşmintele preoţeşti ale lui Silveriu, până ce rămase în faţa noastră numai în cămaşă – şi nici aceasta nu era o cămaşa aspră, ci una fină, de mătase, brodată cu flori, asemenea unei cămăşi de femeie. Apoi îi dădurăm rasa călugărească, îi traserăm gluga peste cap şi-i legarăm cordonul peste mijloc; toate acestea se petrecură fără o vorbă.

Când îl aduserăm îndărăt, în tribunal, stăpâna mea i se adresă, spunându-i:

— Petrece-ţi restul zilelor în căinţă, frate Silveriu, precum a făcut ilustrul tău precursor, primul episcop al Romei, după ce şi-a încălcat şi el jurământul de credinţă faţă de Stăpânul său. Până la urmă însă, el şi-a răscumpărat fapta prin martiriul suferit în Hipodromul lui Caligula, în apropierea Urbei – dar la atâta sfinţenie noi nu ne aşteptăm de la tine.

În tot timpul acesta, Belizarie nu spuse nimic şi părea foarte puţin la largul său.

Silveriu fu escortat din palat de doi huni massageţi, care-l duseră până la camera de gardă de la Poarta Pinciană şi, în aceeaşi noapte, plecă din Urbe în direcţia Neapole şi apoi spre răsărit.

Cei din subordinea lui se întruniră ca să aleagă un nou papă. Candidatul ce izbândi fu diaconul Vigiliu – care-şi dăduse osteneala de a mitui electorii cu suma de cincisprezece mii de monezi de aur. Aurul era acum mai preţuit de aceşti eterici lacomi decât oricând înainte. Populaţiei civile i se acorda numai o raţie foarte mică de grâu, pe care oamenii o completau cu varză şi cu ierburi, ca urzici şi păpădie; dar hrană bună, îndestulătoare, numai cu aur se putea cumpăra. În timpul verii, soldaţii se apucară să facă incursiuni nocturne pe ogoarele din spatele liniilor goţilor, tăind cu secerile spicele de grâu, câte un snop de fiecare dată, pe care apoi le îndesau în sacii aruncaţi pe spinarea cailor lor. Un sac de grâu valora de o sută de ori preţul din timp de pace.

Pe măsură ce se apropia iarna, aprovizionarea pe căile acestea încetă: cârnaţii din carne de catâr erau singurul

supliment comestibil la raţia de grâu, minusculă, pe care o mai putea achiziţiona până şi cea mai ghiftuită dintre pungi. Se mâncară pisici, şobolani şi unsoare de osie. Numai de vin nu era prea mare lipsă, deoarece Belizarie rechiziţionase toate stocurile din pivniţele particulare, pentru a le împărţi poporului. Urbea se afla în pragul foametei; totuşi, oricât de ciudat pare, niciodată nu am văzut vreun preot subnutrit.

— Ah, zise stăpâna mea, când i-am împărtăşit această remarcă, îi hrănesc ciorile, precum l-au hrănit, în mod miraculos, pe profetul Ilie.

În ce-i priveşte pe cei nouă senatori care-şi puseseră numele pe scrisoarea interceptată, Antonina, dacă voia să fie dreaptă, nu-i putea pedepsi mai aspru decât pe papă. Îi exilă, le confiscă bunurile şi-i scoase din Urbe, în tovărăşia fratelui Silveriu. Belizarie tot nu se simţea însă în siguranţă: alţi romani puteau sa fi fost de asemenea implicaţi în complot. De aceea angajă lăcătuşi care să modifice şi să înlocuiască mereu lacătele tuturor porţilor, de două ori pe lună, aşa încât eventualii trădători să întâmpine greutăţi în a obţine o cheie care să se potrivească. De asemenea, numi ofiţerii de gardă la porţi după o ordine neregulată, pentru a-i pune în imposibilitatea de a fi mituiţi anticipat, ca să deschidă o anumită poartă, într-o noapte dinainte convenită. Pentru a face străjile mai puţin plictisitoare, stăpâna mea alcătuise trupe de muzicieni de la teatru, care dădeau adeseori concerte, la toate porţile; dar pentru vigilenţă sporită în asemenea împrejurări, Belizarie trimitea avanposturi, dincolo de şanţuri, îndeosebi mauri, şi fiecare avanpost avea un câine de pază, dresat să mârâie la cel mai mic zgomot de paşi.

Trebuie să mă întrerup aici, numai pentru a vă arăta cât de iscusit îi conducea stăpâna mea Antonina pe aceşti muzicieni. Dacă vreun muzician cânta greşit, stăpâna mea îi lua instrumentul şi-i arăta:

— Melodia e aşa. Şi-l certa: O, nenorociţi romani, nu ştiţi să luptaţi şi nu ştiţi nici să cântaţi din lăută. La ce sunteţi buni?

La asta, un muzician necăjit, mai curajos decât ceilalţi, îi răspunse o dată, încercând să o ruşineze cu obscenităţi:

— Suntem mari meşteri ai procreării.

Dar ea îi răspunse, cu răceală:

— Măcar în privinţa aceasta să-l depăşeşti pe tatăl tău.

Gluma fu repetată din gură în gură şi deveni poate cea mai vestită dintre numeroasele ei vorbe de duh.

Insuccesul despre care am promis că vă voi povesti s-a datorat entuziasmului trupelor noastre, în urma succeselor repurtate în cursul hărţuielilor de cavalerie. Oamenii deveniseră nerăbdători faţă de tactica de uzură treptată a forţelor şi a curajului duşmanului, aplicată de Belizarie, şi ţipară, cerând o înfruntare generală. Dintotdeauna, Belizarie aplicase politica de a nu lăsa să slăbească în nicio împrejurare spiritul combativ al oamenilor săi, dar nu credea că timpul este copt pentru o bătălie deschisă. Continua să stăruie o disproporţie enormă între armate, iar goţii, deşi deprimaţi, continuau să se lupte cu mult curaj. Încercă să-şi ţină oamenii ocupaţi cu operaţiuni mai dese. Dar în două sau trei ocazii descoperi că goţii îl aşteaptă, dezertorii prevenindu-i de intenţiile sale. Începu şi populaţia romană să vocifereze, solicitând o bătălie – sau, cel puţin, un sfârşit rapid al asediului, într-un fel sau altul. Nu mai putea refuza: nu trebuia să piardă respectul oamenilor săi, nici să îngăduie populaţiei civile să devină intratabilă.

Cea mai mare tabără a goţilor era aşezată la o milă dincolo de mausoleul lui Hadrian, în ceea ce se cheamă Câmpia lui Nero. Belizarie era îngrijorat ca nu cumva atacul său principal – care urma să se îndrepte împotriva taberelor din dreptul Porţilor Pinciană şi Salariană – să fie împiedicat de întăririle duşmane, ce puteau fi aduse în grabă de aici. De aceea, ordonă cavaleriei maure să mimeze un atac împotriva goţilor din această tabără, îndată ce va angaja bătălia; urmau să iasă călare prin Poarta Aeliană, sub comanda unui ofiţer numit Valentin. După ei va urma o mică unitate de infanterie orăşenească, care trebuia să ia poziţie defensivă, la distanţă mică, dincolo de Poartă. Le indică acestor romani să arate pe cât se poate de războinici, dar nu se aştepta ca ei să dea vreo luptă serioasă. Voia să-şi dezlănţuie atacul principal numai cu cavaleria. Îşi sporise efectivul cavaleriei cu o mie de oameni: în luptele recente fusese capturat un mare număr de cai fără călăreţi şi o parte din infanteria isauriană se transformase – cu mult succes – în cavalerie. Restul isaurienilor ceru, la rândul său, să fie lăsat să participe la bătălie. Nu-i putea refuza, dar stabili că unii dintre ei trebuie să rămână pe ziduri şi la porţi, ca să întărească recruţii

din oraş şi să mânuiască scorpionii, catapultele şi măgarii sălbatici.

Într-o dimineaţă de toamnă, Belizarie îşi scoase de timpuriu cavaleria prin Porţile Salariană şi Pinciană; infanteria isauriană îl urmă. Wittig îl aştepta, prevenit ca de obicei. Adunase toţi oamenii săi disponibili, din cele patru tabere dinspre nord, aşezându-şi infanteria în centrul liniei şi cavaleria pe aripi; stătea la distanţă de jumătate de milă de Urbe, ca să aibă mai mult spaţiu de urmărire, după ce va fi frânt atacul nostru.

La ora nouă bătălia se declanşă şi la început Belizarie făcu exact ce plănuise, căci goţii rămaseră în defensivă. Îşi împărţi cavaleria în două coloane, fiecare pe un flanc, şi se traseră mii de săgeţi în mulţimea goţilor. Dar pentru a distra infanteria lor, câteva mici unităţi de suliţaşi isaurieni veniră în faţă, între flancuri, până aproape de centrul got şi provocară la bătălie unităţi similare de goţi; isaurienii fură victorioşi în fiecare întâlnire. După o vreme, cavaleria duşmană începu să se retragă, infanteria ţinând pasul. Spre amiază, oamenii noştri îi împinseseră îndărăt până la taberele cele mai depărtate. Dar aici, în sfârşit, arcaşii lor intrară în acţiune şi, apăraţi de scuturi mari, începură să tragă de pe palisade asupra cailor noştri. Nu trecu multă vreme şi atât de mulţi dintre cavaleriştii noştri fură răniţi sau lipsiţi de cai, încât nu mai rămaseră decât patru escadroane complete, care trebuiau să reziste la cincizeci de-ale lor. Dar a întrerupe acum bătălia ar fi însemnat, totuşi, să ne lăsăm infanteria în voia soartei. În sfârşit, aripa dreaptă a goţilor îşi făcu curaj şi şarjă. Bessas, care comanda cavaleria de pe aripa noastră stângă, fu împins îndărăt, peste infanterie; infanteria nu îşi ţinu poziţia şi întreaga linie începu să se retragă. Pentru cavaleria noastră era destul de uşor să întreprindă o acţiune de ariergardă, dar infanteria, care se mişca mai greu, suferi pierderi grele. În total pierdurăm o mie de oameni – de care nu prea ne puteam lipsi – înainte ca tirul de acoperire al maşinilor de asediu de pe ziduri să oprească înaintarea rapidă a duşmanului. Unii dintre soldaţii romani închiseră Poarta Salariană în faţa oamenilor care se întorceau, dar stăpâna mea şi cu mine ne aflam acolo, cu câţiva suliţaşi de încredere. Îi asaltarăm, omorând câţiva, şi deschiserăm iarăşi Poarta.

Între timp, pe Câmpia lui Nero, celelalte două armate stătuseră vreme îndelungată faţă în faţă – recruţii din oraş aliniaţi într-o linie care părea formidabilă, numărând câteva mii, cu un ecran de cavalerie maură în faţă. Goţii aveau o frică superstiţioasă de mauri, care au faţa neagră; maurii ştiau asta şi continuau să-i sperie cu şarje neaşteptate, azvârlindu-şi suliţele şi retrăgându-se în hohote de râs. La amiază, maurii întreprinseră o şarjă în masă. Goţii, care erau mai numeroşi, în proporţie de unu la treizeci, întoarseră caii şi se refugiară pe Dealul Vatican, lăsându-şi tabăra nepăzită. Valentin puse toată armata în mişcare, înainte, de-a curmezişul Câmpiei, intenţionând să ocupe tabăra goţilor şi să lase infanteria romană să o păzească, în vreme ce el şi maurii urmau să întreprindă un raid spre nord, ca să distrugă Podul Mulvian. Daca planul acesta izbutea, Wittig ar fi fost obligat să-şi abandoneze taberele din nord, deoarece toate proviziile sale de hrană veneau în jos, pe Calea Flaminiană şi peste Pod. Dar când gloatele de infanterie romană începură să jefuiasca tabăra goţilor, maurii se înfuriară, socotind că sunt lipsiţi de partea ce li se cuvine din pradă şi se alăturară la această veselă îndeletnicire. Câţiva cercetaşi duşmani îndrăzniră acum să coboare de pe Dealul Vatican şi observară ce se petrece. Îi convinseră pe ceilalţi să reocupe tabăra. Curând, goţii veniră îndărăt, şarjând cu miile şi Valentin nu fu în stare să refacă la timp dispozitivul de luptă; fu izgonit din tabără şi silit să se retragă până la ziduri, cu pierderi grele.

Aceasta fu ultima bătălie deschisă pe care Belizarie acceptă să o dea, în timpul îndelungatei apărări a Romei.

Nici acum nu ne sosiră de la Constantinopol alte întăriri. Pe vremea aceea încă nu ştiam că Ioan de Capadocia era cel ce împiedica expedierea lor: se pare că a insistat pe lângă Justinian să nu mai trimită niciun om în Italia, situaţia neîngăduind-o. Stăpâna mea voia să-i scrie Teodorei, dar Belizarie socotea că nu este potrivit ca soţia lui să apeleze la împărăteasă într-o chestiune militară, care nu privea nemijlocit nici pe una, nici pe alta. Totuşi, Antonina scrise în taină, spre sfârşitul lui noiembrie, în ziua în care Silveriu fu demis, făcând din cererea ei un *post-scriptum* la descrierea colorată a judecăţii. Stăpâna mea ştia că Teodora va fi încântată să afle că Silveriu fusese umilit, deoarece el o mâniase de curând refuzând o rugăminte a ei – ce nu fusese sprijinită de autoritatea lui Justinian – şi anume de a

reinstaura pe un patriarh care, deşi un om foarte energic şi valoros, fusese îndepărtat din scaunul episcopal pentru simpatiile sale monofizite. „Papa cel nou promite să fie mai îndatoritor”, scrise Teodorei stăpâna mea.

Lui Belizarie îi venea acum foarte greu să menţină populaţia civilă într-o dispoziţie favorabilă, deoarece oamenii se hrăneau aproape exclusiv cu ierburi. Izbucnise ciuma, care răpi douăsprezece mii de suflete; dar soldaţii aveau şi pe mai departe asigurată raţia zilnică de grâu, vinul şi puţină carne sărată, aşa că dintre ei muriră mai puţini. La două sau trei zile o dată avură loc ieşiri, deoarece deveni evident că goţii nu mai erau atât de zeloşi încât să angajeze lupta cu arcaşii noştri călare. Nimeni nu este încântat să se tragă asupra lui şi să nu fie în stare să răspundă; dar Wittig nici acum nu se gândi să-şi alcătuiască o unitate proprie de arcaşi călări.

Despre incidentele mai mărunte care s-au petrecut în cursul asediului aş putea scrie la nesfârşit. Sunt câteva întâmplări legate de răniri, care nu trebuie să rămână nepovestite. În ziua în care Teodosie intră cu convoiul în Roma, Belizarie abătuse atenţia inamicului prin hărţuieli neaşteptate la celelalte porţi. Regimentul de casă fusese angajat din plin şi, întorcându-se în seara aceea, doi dintre cuirasieri oferiră o privelişte extraordinară. Unul dintre ei, Arzes, un persan care înainte vreme făcuse parte dintre Nemuritori, veni îndărăt cu o săgeată înfiptă în faţă, aproape de nas; un altul, un trac numit Cutilas, se întoarse cu o suliţă atârnându-i din cap şi fâlfâind asemenea unei pene. Nici unul nici altul nu acordase vreo atenţie acestor răni, ci continuaseră să lupte, neobosiţi, spre oroarea şi groaza goţilor, care strigaseră: „Ăştia nu sunt oameni, sunt demoni!”

Un chirurg extrase mai târziu suliţa din capul lui Cutilas; dar rana se inflamă şi el muri în două zile. Arzes fu şi el examinat de acelaşi chirurg, care îi apăsă ceafa. Şi-l întrebă: „Când apăs aici te doare?” „Da”, răspunse Arzes. Atunci chirurgul deschise pielea de pe ceafă. Găsi vârful săgeţii, o prinse cu un cleşte şi, după ce întâi tăie trunchiul săgeţii, aproape de nas, trase săgeata de a curmezişul, cu armătura de fier cu tot. Arzes leşină de durere, dar sângele său era sănătos: rana se vindecă fără să supureze. Conduse următoarea ieşire din oraş şi supravieţui războiului.

Într-o altă împrejurare, Traian, comandantul de unitate ale cărui isprăvi le-am mai menţionat, fu străpuns – aproape de ochiul drept şi lângă nas – de vârful de fier al unei săgeţi. Săgeata propriu-zisă nu fusese fixată cu suficientă grijă de vârf, aşa că în momentul izbiturii, căzuse. Traian continuă să lupte. Camarazii săi se aşteptară, din clipă în clipă, zile şi luni de-a rândul, să cadă mort; dar el continua să trăiască şi nu avu nicio durere şi nicio neplăcere, deşi vârful ţepos continua să stea îngropat în carne. Cinci ani mai târziu, începu să reapară încet. După alţi doisprezece ani, Traian fu în stare să-l extragă ca pe un spin.

Dar o poveste mai stranie decât oricare este cea a rănii lui Chorsomantis, scutierul lui Belizarie. Nu era o rană adâncă sau deosebită, ci numai o simplă împunsătură de suliţă în fluierul piciorului, dar ea îl ţintui câteva zile în casă, cu cataplasme şi ierburi de leac. În consecinţă, lipsise de la bătălia deschisă în cursul căreia un număr dintre camarazii săi se distinseseră. Când se înzdrăveni, jură să se răzbune pe goţi pentru această „insultă adusă piciorului său”, precum se exprima. Iapa lui albă fătase de curând, aşa că avea acum laptele necesar pentru a fermenta *kavasse*; şi *kavasse* fermentă. Într-o zi, după ce-şi luă prânzul şi consumă o cantitate considerabilă din această licoare, Chorsomantis se înarmă, se sui pe iapă şi se duse la Poarta Pinciană, la ieşirea cea mică. Spuse sentinelei care era de strajă că Ilustrul Belizarie i-a încredinţat o misiune în tabăra duşmană. Cum se ştia că Chorsomantis se bucură de încrederea deplină a lui Belizarie, sentinela nu se îndoi de cuvântul său; i se deschise.

Sentinela îl urmări cu privirea pe Chorsomantis, pe când acesta traversă câmpul la pas, până ce îl zări un avanpost al goţilor, o unitate alcătuită din douăzeci de oameni. Crezând că este un dezertor, goţii, zeloşi, dădură pinteni cailor, venind în întâmpinarea lui: fiecare nădăjduia să obţină iapa, ca pradă personală. Chorsomantis îşi trase arcul. Bang! Bang! Bang! şi trei goţi se prăbuşiră, iar ceilalţi o luară la fugă. Doborî alţi trei în timp ce fugeau, apoi se întoarse spre oraş, cu acelaşi pas încet, reţinându-şi iapa înfocată. O unitate de şaizeci de goţi veni acum şarjând în goană, dar el se întoarse şi galopă în jurul lor, într-un semicerc. Omorî alţi doi oameni, răni doi şi completă cercul, măcelărind alţi patru. Se întâmplă să mă aflu pe metereze şi să văd ce se petrece; am fugit repede s-o chem pe

stăpâna mea, care se afla într-o consfătuire cu ofiţerii din casa de gardă, din apropiere, şi am implorat-o să vină ca să nu piardă un asemenea spectacol extraordinar.

— Priviţi un om care a înnebunit! am stricat eu.

Ea recunoscu iapa:

— Nu, nu e nebun, dragul meu Eugeniu. E numai Chorsomantis, care-şi răzbună fluierul piciorului,

Apoi Chorsomantis fu prins între două unităţi inamice; dar el şarjă net de-a curmezişul celei mai apropiate, folosindu-şi de astă dată lancea şi sabia. Izbucnirăm în urale zgomotoase, deoarece vedeam că, dacă ar dori, s-ar putea întoarce în siguranţă. Stăpâna mea ordonă deschiderea unui puternic tir de acoperire din catapulte, ca să-i ajutam reintrarea, dar uralele noastre îl determinară să continue lupta. Se întoarse iarăşi şi dispăru din câmpul nostru de vedere, gonind câţiva dintre duşmani în faţa sa, dar urmărit de alţii. Încă mult timp după aceea auzirăm din depărtare strigăte şi ţipete pe măsură ce lupta continua, apropiindu-se de tabăra lor.

Până la urmă uralele goţilor, venite din apropierea palisadei lor, ne vestiră că Chorsomantis nu mai există. În vreme ce mulţi creştini făcură semnul crucii şi rostiră o rugăciune pentru sufletul său, stăpâna mea izbucni cu un blestem păgân cumplit:

— Pe trupul lui Bachus şi pe ciomagul lui Hercule, ăsta a fost un bărbat vârtos!

CAPITOLUL XVI
RETRAGEREA GOŢILOR

Ştirile care sosiră din Africa în primăvara acestui an erau, într-adevăr, sumbre. De curând, Solomon trimisese din Numidia o coloană de trupe imperiale împotriva lui Stotzas, dar acesta convinsese oamenii să se alăture răscoalei, în ciuda pierderii de prestigiu pe care o suferise de pe urma înfrângerii sale de către Belizarie, Cu excepţia oraşelor Cartagina, Hippo Regius şi Hadrumentum, Justinian pierduse iarăşi întreaga dioceză. Totuşi, un lucru e să fii căpetenia unei răzmeriţe izbutite, şi altul să guvernezi o dioceză: Stotzas descoperi că are foarte puţină autoritate asupra oamenilor săi, care se plângeau că nu le asigură raţii regulate, nici nu-i plăteşte şi nici nu se îngrijeşte de bunăstarea lor şi că abia dacă o duc mai bine decât înainte. Mai târziu, în cursul anului, aflarăm că Justinian îl trimisese pe nepotul său, Germanos, ca să proclame în numele său o amnistie pentru toţi dezertorii; şi că răzvrătiţii considerară oferta ca foarte bună, deoarece includea plata soldei, retroactiv, pe toate lunile cât durase răscoala. Forţele lui Stotzas se topiră treptat. Până la urmă, auzirăm că Germanos îl învinse pe Stotzas şi pe aliaţii săi mauri într-o bătălie deschisă şi că Stotzas fugise spre interiorul Marocului, însoţit de câţiva vandali; şi totul se linişti, deşi întreaga dioceză era teribil de sărăcită. Belizarie îi scrise lui Germanos, propunându-i să-i trimită, în chip de întăriri, herulienii şi goţii din Tracia, care fuseseră printre răsculaţi; în Italia nu existau legi care să interzică oficierea tainelor pentru arieni, iar el se afla în situaţia de a folosi aceşti oameni viteji.

La Roma era acum foamete în toată legea. Cetăţenii deznădăjduiţi veniră din nou la Belizarie ca să pledeze pentru încă o bătălie deschisă, sperând că în felul acesta asediul se va isprăvi într-un fel sau altul, dintr-o singură lovitură. Ei se încumetară să-i zică: „Mizeria noastră a ajuns atât de cumplită, încât în fapt ne-a inspirat un soi de curaj şi, dacă stărui, suntem gata să luăm armele şi să mărşăluim cu tine împotriva goţilor. Mai bine să murim de lovitura izbăvitoare a săbiei ori de împunsătura lancei, decât să îndurăm chinurile încete şi sfâşietoare ale foamei.”

Lui Belizarie îi era ruşine să audă o mărturisire atât de degradantă din gura unor oameni care continuau să poarte

mândrul nume de romani. În încheierea discuţiei le spuse că, dacă s-ar fi prezentat voluntari cu douăsprezece luni mai devreme, ca să-şi însuşească meseria armelor, acum le-ar fi putut găsi o utilizare potrivită; dar aşa cum se aflau, nu avea ce face cu ei. Îşi dădea seama că goţii au ajuns ei înşişi într-o situaţie apăsătoare – ciuma se întinsese în taberele lor, care nu erau de fel igienice, şi multe mii se prăpădiseră. De asemenea, se prăbuşise şi sistemul lor de aprovizionare dinspre nord, datorită unor revărsări de ape, cât şi proastei organizări. Dar poziţia lui era şi mai rea; şi dacă nu sosea curând forţa de despresurare, despre care se zvonea că ar fi pe drum, era pierdut.

Întreprinse acum un pas cutezător: trimise două coloane, fiecare alcătuită din cinci sute de oameni încercaţi şi o mie de recruţi romani, ca să surprindă şi să ocupe oraşele întărite Tivoli şi Terracina. Dacă ambele acţiuni reuşeau, nu numai că şi-ar fi ameliorat aprovizionarea, dar din asediat ar fi devenit asediator: Tivoli şi Terracina dominau drumurile pe care soseau acum convoaiele cu merinde ale goţilor. O îndemnă pe stăpâna mea, Antonina, să plece din Roma odată cu unitatea trimisă împotriva Terracinei şi de acolo să-şi continue drumul spre Neapole şi să grăbească pornirea spre Roma a întăririlor, îndată ce vor sosi. În realitate era îngrijorat din pricina sănătăţii ei, deoarece marile eforturi şi hrana proastă o slăbiseră considerabil; şi avea dese accese de leşin. Afară de asta, a fi singura femeie dintr-un oraş asediat nu este o situaţie prea fericită. După oarecare ezitări, ea se învoi să plece, hotărâtă să reaprovizioneze Urbea, prin orice mijloace, în mai puţin de o lună.

În ultima noapte a lunii noiembrie ne strecurarăm din Urbe prin Poarta Appiană – o mie cinci sute de oameni. În ce mă priveşte, eram atât de fericit că plec, încât începui să cânt un cântec de Hipodrom – „Carul zboară” – uitând de ordinul de tăcere completă; un ofiţer mă lovi brutal pe umăr cu latul săbiei, întrerupându-mi cântecul la jumătatea unui vers. Trecurăm nevătămaţi de fortăreaţa de la apeduct, deoarece goţii o abandonaseră din cauza ciumei; câteva zile mai târziu ocuparăm Terracina, fără niciun incident: văzând stindardul nostru, mica garnizoană de goţi fugi. Aici ne umplurăm pântecele cu brânză şi unt şi peşte de mare proaspăt – pentru prima dată după multe luni.

Stăpâna mea, eu şi Procopius, secretarul, care venea cu noi, pornirăm de la Terracina cu o escortă de douăzeci de soldaţi; totuşi, când ajunserăm la Neapole număram mai mult de cinci sute! Drumul nostru ne purtă pe lângă tabăra cavaleriştilor care dezertaseră la Podul Mulvian, cu multă vreme în urmă. De atunci încoace li se alăturase un număr de alţi dezertori. Când stăpâna mea le oferi tuturor graţierea completă, se înşiruiră în urma ei. Iar la Baiae găsirăm un număr dintre răniţii noştri, trimişi pentru a beneficia de efectul tămăduitor al apelor termale; erau acum destul de înzdrăveniţi ca să poată lupta din nou. La Neapole însă – unde vulcanul Vezuviu bubuia ameninţător şi azvârlea cenuşa ce aduce atâta fertilitate viilor peste care cade – la Neapole ne aşteptau veşti îmbucurătoare. Tocmai sosise din răsărit o flotă cu trei mii de infanterişti isaurieni la bord şi care era ancorată în golf; afară de asta, la Otranto debarcaseră două mii de cavalerişti, sub Ioan Sângerosul, şi se deplasau în sus, spre noi, în etape rapide.

Curând, armata noastră, numărând cinci mii de oameni, fu gata să pornească în marş, pentru a despresura Roma. Adunasem mari cantităţi de cereale, ulei, cârnaţi şi vin, pe care urma să le luăm cu noi. Trecând prin Calabria, Ioan Sângerosul adunase un număr considerabil de căruţe de ţară, rechiziţionate cu atelaje cu tot; încărcarăm grâul în acestea. Ioan se angajă să escorteze convoiul până la Roma, de-a lungul Văii Appia; dacă goţii îl atacau, căruţele urmau să slujească drept baricadă, în stilul barbar. Stăpâna mea preluă personal comanda flotei isauriene, îngrămădind într-însa tot restul de provizii. Timpul fiind frumos, ridicarăm imediat pânzele, îndreptându-ne spre Ostia; convenisem să-l întâlnim pe Ioan acolo, patru zile înainte de ziua de Crăciun.

La gura râului Tibru există o insulă, lungă de două mile şi lată tot de două mile. La nord este aşezat Portul Romei, puternic întărit şi legat de Urbe printr-un drum bun, de-a lungul căruia, în timp de pace, se trag în susul apei bărcile, cu ajutorul boilor. La sud este Ostia, care odinioară fusese mai importantă decât Portul Romei, dar care îşi pierduse de mult însemnătatea comercială şi decăzuse până devenise un simplu sat deschis, din cauză că drumul ce duce de aici la Roma nu este potrivit pentru remorcare; se găsise că este mai ieftin să tragi la edec mărfurile în susul apei, în bărci, decât să le transporţi în care, de-a lungul

drumului. Afară de asta, portul Ostia devenise prea puţin adânc pentru a putea fi folosit în mod curent, întrucât râul aducea la vale o mare cantitate de nămol pe care insula artificială, clădită la gura portului, o reţinea. Totuşi, goţii ocupau acum Portul Romei şi în apropiere nu mai era alt port decât Ostia; aşa că ne îndreptarăm spre Ostia şi o găsirăm neapărată.

Între timp, Belizarie, informat de apropierea noastră, se hotărî să dea goţilor o lovitură grea în direcţia nord, ca să le distragă atenţia; nu trebuiau să bage de seamă ce se petrece pe râu. Într-o bună dimineaţă, devreme, ordonă unei unităţi de o mie de cavalerişti uşori, sub comanda lui Traian, să iasă prin Poarta Pinciană împotriva taberei celei mai apropiate a goţilor şi să tragă săgeţi peste palisadă, provocând o ciocnire. Cavaleria goţilor se adună repede, venind şi din alte tabere. Traian se retrase, conform ordinelor, îndată ce goţii şarjară, şi fu urmărit îndărăt, până la zidurile Urbei. Dar aceasta fu numai începutul bătăliei. Goţii nu ştiau că oamenii noştri lucraseră toată noaptea ca să îndepărteze zidul de susţinere cu care fusese blocată pe dinăuntru Poarta Flaminiană. Din acest loc cu totul neaşteptat ţâşni acum însuşi Belizarie, în fruntea Regimentului său de casă şi, deschizându-şi drum peste un avanpost care încercă să intervină, şarjă din flanc coloana dezorganizată a goţilor. La rândul lor, oamenii lui Traian se întoarseră şi goţii fură prinşi între două forţe. Foarte puţini scăpară cu viaţă.

Regele Wittig fu foarte descurajat de această bătălie cât şi de mesajele care-i parveniră acum din partea câtorva dintre spionii săi din Urbe. Căci scurt timp înainte de a pleca, stăpâna mea prinsese o reţea de spionaj şi Teodosie, care îi preluase misiunea pe durata absenţei ei, îi silise pe spioni, prin ameninţare cu tortura, să trimită lui Wittig scrisori cu ştiri false. Potrivit acestora, avangarda unei armate imense – de cel puţin şaizeci de mii de oameni – avansa dinspre Neapole. Forţele lui Wittig fuseseră reduse, prin bătălii şi boli, la cincizeci de mii de oameni; două convoaie mari, cu grâu, de care avea nevoie urgentă, fuseseră capturate de garnizoana din Tivoli; dezertările deveniră frecvente. Se hotărî să iniţieze tratative de pace.

Trimise, în consecinţă, trei ambasadori la Roma. Belizarie îi primi, la fel ca şi prima dată, cu ochii legaţi, şi-i puse să-şi comunice mesajul de faţă cu el, în Casa Senatului. Purtătorul lor de cuvânt, un roman care era prieten cu goţii, expuse cu

abilitate şi destul de pe larg cauza lui Wittig. Problema în discuţie se reduce în întregime, zicea el, la întrebarea dacă goţii au sau nu un drept în Italia. Dacă au un drept, precum se află în situaţia de a dovedi, atunci Justinian, trimiţând o armată împotriva lor, acţionează nedrept faţă de ei, goţii neaducându-i, personal, niciun prejudiciu. Faptele sunt următoarele: Teodoric, fostul lor rege, care avusese la Constantinopol rang de patrician, fusese însărcinat de împăratul Răsăritului să invadeze Italia şi să ia conducerea din mâna unor anumiţi generali barbari, care-l destituiseră pe colegul său, împăratul Apusului. Teodoric dusese la capăt cu succes această însărcinare; şi în tot decursul îndelungatei sale domnii, păstrase şi respectase Constituţia Italiană, în integritatea ei. Nu făcuse legi noi şi nu abrogase pe cele vechi, lăsând toată guvernarea civilă în mâinile italienilor şi acţionând exclusiv în calitate de Comandant Suprem al forţelor care protejează ţara de franci, gepizi, burgunzi şi alţi barbari asemănători. Mai mult decât atât, deşi arieni, Teodoric şi succesorii săi se purtaseră cu nobilă toleranţă faţă de creştinii ortodocşi şi manifestaseră respect faţă de sanctuarele lor; de aceea ar fi ridicol să se pretindă că actuala invazie, în sine de neiertat, ar fi un război de eliberare religioasă.

Belizarie răspunse:

— Cu siguranţă că Teodoric a fost trimis în Italia ca să recâştige ţara pentru împăratul Răsăritului, şi nu pentru a pune mâna pe ea. N-ar fi fost spre avantajul împăratului de atunci, ca Italia să fie guvernată de acest uzurpator barbar, în locul adversarului acestuia.

Ambasadorul replică:

— Hai să trecem peste acestea. Oamenii cu scaun la cap nu se ceartă pentru pricini întunecate, din trecut. Am venit ca să-ţi spun următoarele: dacă vei consimţi să-ţi retragi armata din Italia, regescul meu stăpân va ceda împăratului tău, de bună voie, întreaga şi rodnica insulă triunghiulară a Siciliei.

Belizarie râse şi răspunse cu dispreţ:

— Ce-i drept e drept. Şi noi vă vom ceda de bună voie întreaga şi rodnica insulă triunghiulară a Britaniei, care este mult mai mare decât Sicilia şi era cândva o sursă de mare bogăţie pentru noi – înainte de a o pierde.

— Să presupunem că stăpânul meu este de acord să păstraţi Neapole şi toată Campania?

— Ordinul pe care l-am primit este să recuceresc toată Italia, pentru stăpânul ei de drept, şi-mi propun să îndeplinesc acest ordin. Nu sunt împuternicit să închei niciun fel de acord care ar aduce prejudicii revendicărilor împăratului asupra întregii peninsule şi a tuturor celor ce depind de ea.

— Vei accepta un armistiţiu de trei luni, până când regele Wittig trimite propuneri de pace la Constantinopol?

— Nu voi sta niciodată în calea unui duşman care, în mod sincer, vrea să încheie pace cu Înălţimea-sa Prea Luminată, Stăpânul meu.

Drept urmare, se conveni asupra unui armistiţiu şi asupra unui schimb de ostateci. Dar înainte de ratificarea înţelegerii, Belizarie primi vestea sosirii noastre la Ostia, pe uscat şi pe mare. Nu se putu reţine, ci ieşi într-un amurg, călare, cu o sută de oameni, ca să ureze bun venit Antoninei sale. Trecu nevătămat prin liniile goţilor şi cină în seara aceea cu noi, în tabăra apărată de şanţuri şi baricade. Promise ca în ziua următoare, în timp ce noi vom veni pe drum cu căruţele, să întreprindă o ieşire, dacă va fi nevoie, pentru a ne ajuta. La miezul nopţii porni îndărăt, evitând avanposturile duşmane, ca şi la venire.

Din cauza bucuriei de a-l revedea şi de a-i auzi relatarea despre bătălia din faţa Porţii Flaminiene, omiseserăm să-i vorbim despre greutăţile noastre de transport. Dimineaţa următoare, însoţind-o pe stăpâna mea, am fost de faţă la un consiliu de război la care se discutară aceste greutăţi. Drumul Ostiei era în stare proastă – de fapt era un şleau înglodat – şi boii de la carele noastre erau atât de epuizaţi de îndelungatul marş forţat, din Calabria şi până aici, încât şi la ceasul acesta mai zăceau pe jumătate morţi, în locul în care se opriseră în seara anterioară, prea vlăguiţi ca să mănânce măcar iarba cosită pe care conducătorii le-o puseseră în faţă. Nici cu biciul, nici cu îndemnul, nu puteau fi convinşi să tragă în ziua aceea carele. Stăpâna mea Antonina propuse să încărcăm cerealele pe galerele mai mici, cu vâsle, să le acoperim pentru a le feri de săgeţile şi suliţele duşmane şi să le echipăm cu pânze foarte mari. Vântul bătea destul de tare şi necontenit dinspre apus şi, ajutându-ne cu vâsle la cotitura râului, nu era deloc exclus să putem înainta împotriva curentului, până sus, în Urbe. Cavaleria putea să ne urmeze de-a lungul malului şi, ocazional, să tragă

de odgoane, în locurile în care nici pânzele, nici vâslele nu ajungeau pentru a naviga împotriva curentului.

Planul izbuti: după o călătorie care dură o zi întreagă, navele ajunseră în amurg, nevătămate, la Roma. Goţii nu încercară să ne pună piedici, nedorind să prejudicieze semnarea armistiţiului. Vântul nu-şi schimbă direcţia şi navele se întoarseră a doua zi la Ostia, pentru a mai aduce o încărcătură. În numai câteva zile, toate proviziile fură aduse la Roma, foametea încetă, flota se întoarse la Neapole ca să ierneze, iar armistiţiul – care lega ambele părţi, să se abţină „de la orice fel de ameninţare sau acte de violenţă” – fu semnat şi sigilat. Ambasadorii lui Wittig porniră spre Constantinopol; dar Belizarie trimise lui Justinian o scrisoare, îndemnându-l să nu acorde niciun fel de atenţie condiţiilor propuse, afară de cazul în care ele ar echivala cu capitularea.

Ginerele stăpânei mele, Hildiger, sosi de la Cartagina în ziua de Anul Nou, cu restul unităţilor de herulieni şi de goţi din Tracia – şase sute de bărbaţi viguroşi, cărora le stătea scris pe faţă că le este ruşine. Belizarie le ură bun venit, fără să facă vreo aluzie la participarea lor la răscoală. În aceeaşi zi, garnizoana goţilor abandonă Portul Romei, Wittig fiind în imposibilitatea de a mai aproviziona acest punct; unitatea de isaurieni amplasată de noi la Ostia îl ocupă. Oraşul toscan Civita Vecchia fu abandonat de garnizoana sa din acelaşi motiv şi fu, de asemenea, ocupat de noi. Wittig protestă cum că actul acesta ar constitui o încălcare a armistiţiului, dar Belizarie nu ţinu seama de proteste; căci el nu se folosise nici de arme, nici de ameninţări. Trimise acum o coloană puternică de cavalerie, sub comanda lui Ioan Sângerosul, ca să ierneze în apropiere de Lacul Fucine, cam la şaptezeci de mile la răsărit de Roma; Ioan trebuia să rămână acolo, liniştit, până la noi ordine, instruindu-şi trupele în tragerea cu arcul şi manevrarea rapidă. Dacă goţii încercau să încalce armistiţiul, s-ar fi aflat într-o poziţie din care le-ar fi putut provoca mari pagube.

Wittig, a cărui armată continua să ocupe aceleaşi tabere pe care le organizase de la început, încercă în trei rânduri să captureze Urbea prin surprindere, încălcându-şi cuvântul. Prima metodă pe care o încercă a fost cea prin care Belizarie capturase Neapole: pătrunderea printr-un apeduct. O unitate de goţi se strecurară de-a lungul conductei uscate de la Apele

Virgine, până ce dădu de blocul de zidărie, departe în interiorul Urbei, lângă Băile lui Agrippa, şi începu să-l demonteze. Dar acest apeduct trece peste Dealul Pincian la nivelul pământului şi o sentinelă de gardă la palat văzu întâmplător lumina torţelor străbătând prin două găuri în zidul de cărămidă. Traian, făcând rondul sentinelelor, îl întrebă:

— Ai ceva neobişnuit de raportat?

Sentinela răspunse:

— Da, domnule. Am văzut ochii unui lup, scânteind roşu, în întunericul de dincolo.

Traian nu înţelegea cum să fi putut intra un lup în Roma, prin porţile strict supravegheate. Îi veni în minte, de asemenea, că ochii unui lup apar scânteind roşu în întuneric numai dacă în ei se reflectă o rază de lumină, iar sentinela stătea într-un punct deosebit de întunecos. Dar omul era foarte categoric în afirmaţia că văzuse ceva scânteind alături de apeduct, şi ce altceva ar fi putut fi decât ochii unui lup? Traian pomeni incidentul a doua zi de dimineaţă când luă masa cu noi, la cartierul general. Stăpâna mea Antonina, care se afla de faţă, îi spuse lui Belizarie:

— Dacă ar fi fost un lup, câinii-lup ar fi dat glas, din cuşti. Ei simt lupul de la distanţă de o milă. Traian, ai grijă să se clarifice acest mister!

Traian puse sentinela să-i arate locul exact în oare văzuse lupul. Într-un punct în care cândva fusese bătută o scoabă lungă în cărămidă, descoperi cele două găuri. Se făcu imediat o spărtură în apeduct şi se găsiră resturile torţelor folosite de goţi, cu dovezi limpezi că se lucrase la demontarea blocului de grinzi. Spărtura fu din nou astupată dar când, în noaptea următoare, goţii veniră cu intenţia de a-şi relua lucrul, găsiră în faţă o pancartă pe care scria: „Cale închisă. Din ordinul lui Belizarie”. Făcură în grabă cale întoarsă, temându-se de o ambuscadă.

Următoarea încercare a lui Wittig fu o incursiune de cavalerie, prin surprindere, împotriva Porţii Pinciene, într-o zi la amiază. Oamenii săi aduseră cu ei scări de asalt şi, de asemenea, numeroase butelii conţinând un amestec inflamabil, pe care intenţionau să-l folosească împotriva Porţii, care era de lemn. Dar straja din turnul de veghe semnalase o activitate neobişnuită în tabăra duşmană. Hildiger, care se afla în drum spre palat ca să ia prânzul cu noi, văzu întâmplător semnalul.

Alarmă imediat un escadron ai Regimentului de casă, ieşi cu el călare în întâmpinarea goţilor şi înăbuşi atacul înainte ca el să fie lansat de-a binelea.

A treia şi ultima încercare a lui Wittig fu îndreptată împotriva acelei părţi a zidurilor care sunt spălate de Tibru şi nu au turnuri de apărare – chiar în locul în care Constantin respinsese unul dintre atacurile declanşate în decursul luptei de la mausoleu. Urma să fie un atac nocturn, întreprins cu forţe considerabile. Wittig mituise doi ţârcovnici de la Catedrala Sfântului Petru ca să-i pregătească drumul. Aceştia aveau misiunea de a se împrieteni cu străjerii de serviciu pe această porţiune singuratică a zidurilor; apoi, în noaptea convenită, să-i viziteze cu un burduf de vin, să-i îmbete şi să toarne în cupele lor de vin un somnifer, dat de el. Când ţârcovnicii aveau să semnaleze cu o torţă că drumul este liber, goţii aveau să treacă râul în bărci, să-şi fixeze scările pe terenul nămolos şi să ocupe Urbea. Era un plan ce ar fi putut izbuti prea bine, dacă unul dintre ţârcovnici nu l-ar fi trădat pe celălalt, care mărturisi de îndată ce fiola cu somnifer fu descoperită în casa lui. Belizarie pedepsi trădătorul în felul tradiţional, tăindu-i nasul şi urechile şi încălecându-l invers pe un măgar. Dar în loc de a-l expune înjurăturilor mulţimii, în stradă – cum se făcea de obicei – fu trimis de-a lungul drumului până în tabăra lui Wittig.

După aceste încălcări flagrante ale armistiţiului, Belizarie îi scrise lui Ioan Sângerosul: „Invadează teritoriile goţilor din Picenum; ia cu tine tot ce găseşti de valoare; prinde femeile şi copiii goţilor, dar nu-i supune la nicio violenţă. Prada urmează să fie împărţită în rândurile armatei întregi, de aceea păstreaz-o intactă. În niciun chip să nu pierzi bunăvoinţa italienilor de baştină. Capturează câte locuri întărite poţi şi lasă în ele garnizoane, sau demolează-le dar, pe măsură ce înaintezi, nu lăsa în urma ta în mâinile duşmanului niciun oraş întărit.”

Misiunea lui Ioan Sângerosul fu uşoară, deoarece aproape toţi goţii capabili să poarte arme erau plecaţi la asediul Romei şi în oraşele întărite nu se aflau decât garnizoane mici. Prada lui fu enormă. Nemulţumindu-se să invadeze numai Picenum, înaintă încă două sute de mile spre nord, de-a lungul coastei răsăritene. Încălcă în felul acesta ordinele lui Belizarie; căci lăsă în urma sa oraşele întărite Urbino şi Osimo. Dar un subordonat are dreptul de a încălca ordinele, dacă le înţelege bine şi-şi dă seama că în

împrejurările date ele sunt depăşite; şi acesta era chiar cazul. Căci garnizoana goţilor de la Rimini, auzind de apropierea lui Ioan, fugi la Ravena, care este la depărtare de numai o zi de marş şi Părinţii oraşului Rimini îl invitară pe Ioan să intre. Ioan Sângerosul socoti că, îndată ce Wittig va afla că romanii deţin Rimini, va ridica asediul Romei şi va mărşălui înapoi, de teamă să nu piardă şi Ravena; şi previziunea lui se vădi justă. De asemenea, soţia lui Wittig, Matasonta, care se afla la Ravena şi nu contenise niciodată să nutrească sentimente potrivnice căsătoriei la care fusese silită, începuse o corespondenţă secretă cu Ioan Sângerosul, oferindu-i orice fel de ajutor care ar contribui la înfrângerea şi moartea soţului ei. Aşa că, procedase bine înaintând până la Rimini. Odată ce Wittig ar recunoaşte eşuarea planurilor sale – ceea ce ar fi devenit evident printr-o retragere din faţa Romei – sfârşitul domniei sale era aproape.

Între timp, Constantin se mâniase pentru că Ioan Sângerosul îi fusese preferat la comanda acestei expediţii. Constantin se luptase curajos şi destul de energic în decursul asediului, dar nutrea faţa de Belizarie o gelozie mereu crescândă, atribuindu-i victoriile exclusiv norocului. Cu trei ani mai înainte, vă veţi aduce aminte, fusese unul dintre semnatarii unei scrisori secrete, în care Belizarie era acuzat, în mod absurd, în faţa lui Justinian, că râvneşte la conducerea Africii de Nord. Belizarie nu-i spusese lui Constantin niciodată că scrisoarea fusese interceptată, dar stăpâna mea Antonina îi dăduse de curând a înţelege că ştia că un exemplar al scrisorii ajunsese la împărat. Constantin era convins că, încă de la debarcarea în Sicilia, Belizarie îi dăduse întotdeauna misiunile cele mai grele, cele mai lipsite de glorie şi cele mai neprofitabile, cu intenţia de a se răzbuna pentru această scrisoare. De aceea, îi scrise din nou lui Justinian, acuzându-l pe Belizarie de a fi falsificat dovezile pe temeiul cărora papa fusese demis şi – ceea ce era şi mai absurd – de a fi luat mită de la regele Wittig ca să semneze un armistiţiu în condiţii mult mai favorabile decât ar fi fost goţii îndreptăţiţi să pretindă.

Solicită o permisie ca să se ducă să vâneze în preajma Portului Romei, urmând să nu se întoarcă până a doua zi dimineaţa la postul său, de la Poarta Aeliană. În Portul Romei, dădu scrisoarea comandantului unei corăbii de marfă, care trebuia să pornească încă în aceeaşi zi spre Constantinopol,

spunându-i că ar fi o scrisoare personală a lui Belizarie către împărat. Dar în ziua următoare, îndată ce se întoarse, i se înmână o citaţie prin care era convocat la tribunalul militar al lui Belizarie din Palatul Pincian. Constantin trase, fireşte, concluzia că îl urmărise vreo iscoadă şi că scrisoarea s-ar afla acum în mâinile lui Belizarie; dar se duse, păşind sfidător, spre palat, gata să-şi justifice acţiunea; căci avea o însărcinare secretă, semnată de însuşi Justinian, ca să raporteze neîntârziat orice acţiune a lui Belizarie care i s-ar părea neloială. Această însărcinare îi fusese trimisă la Cartagina, cu doi ani mai înainte, ca răspuns la raportul său iniţial. Şi continua să fie valabilă.

Se întâmplă însă că citaţia prin care fusese convocat să se refere numai la un caz juridic, iscat în jurul a două pumnale cu plăsele de ametist şi o teacă dublă, de aur, aparţinând unui locuitor italian al Ravenei, numit Praesidius. Praesidius, care fugise la Roma odată cu izbucnirea ostilităţilor, preţuia aceste pumnale, ele fiind nişte obiecte de familie, dar unul dintre servitorii personali ai lui Constantin îl jefuise, luându-i-le; Constantin însuşi purta acum pumnalele, în văzul lumii. În decursul asediului, Praesidius făcuse mai multe demersuri pentru redobândirea lor, dar primise ca răspuns numai insulte. Nu introdusese acţiune civilă împotriva lui Constantin, neaşteptându-se ca, în asemenea vremuri, un simplu refugiat civil să poată dobândi satisfacţie în faţa unui atât de distins comandant de cavalerie. Dar când se semnă armistiţiul, Praesidius făcu în sfârşit cerere la tribunal, solicitând permisiunea de a depune jurământ, pentru obţinerea unui mandat împotriva lui Constantin, acuzat de furt. Teodosie, care în calitate de secretar juridic al lui Belizarie fusese însărcinat să rezolve cât mai multe pricini, înainte ca ele să ajungă în faţa tribunalului, îl convinse să nu urmărească procedura. Totuşi, lui Constantin i se trimise o notă, în numele lui Belizarie, cerându-i-se să restituie pumnalele – dacă, într-adevăr, erau proprietate furată. Constantin nu băgă în seamă nota, încrezător că acuzaţia nu va fi împinsă mai departe. Ca răspuns la o a doua notă, semnată de stăpâna mea şi concepută pe un ton mai peremptoriu, răspunse în scris, afirmând că nu ştie nimic despre acest caz. Când Teodosie îi arătă această scrisoare, Praesidius se înfurie peste măsură. Era de ziua Sfântului Anton (aceeaşi zi în care Constantin se dusese să vâneze în preajma Portului

Romei) şi aşteptă în Piaţă până ce Belizarie veni călare, în drum spre biserica Sfântului Anton, unde urma să participe la slujbă. Atunci, ţâşnind din mulţime, Praesidius puse mâna pe căpăstrul calului lui Belizarie şi strigă cu glas tare:

— Oare legile Sacrei Sale Maiestăţi, Justinian, îngăduie ca soldaţii greci să-i fure unui refugiat italian obiectele sale de familie?

Suita lui Belizarie îl ameninţă pe Praesidius şi-i spuse să se retragă; dar el strigă şi ţipă şi nu dădu drumul căpăstrului până ce Belizarie nu îi promise că va cerceta personal cazul, chiar în ziua următoare. Constantin, neştiind nimic despre toate acestea, sosi la palat purtând la centură chiar pumnalele reclamate, despre care afirmase că nu are niciun fel de cunoştinţă.

Acuzaţia fu citită cu glas tare. Belizarie cercetă întâi documentele cazului, inclusiv scrisoarea de negaţie a lui Constantin. Apoi ascultă mărturia personală a lui Praesidius şi apoi mărturia prietenilor săi. Reieşi că pumnalele fuseseră luate cu forţa, chiar de la Praesidius, de către servitorul lui Constantin, Maxentiolus; şi că apoi Constantin le purtase el însuşi şi refuzase cu îndărătnicie să le restituie, pretinzând că le-ar fi cumpărat de la Maxentiolus, care le-ar fi găsit pe un cadavru got.

— Este adevărat că ai făcut această declaraţie, nobile Constantin?

— Da, stăpâne, şi o menţin. Acest ins obraznic, Praesidius, greşeşte de-a binelea, socotindu-le ale sale.

— Praesidius, vezi pe cineva în acest tribunal, purtând acum pumnalele tale?

Praesidius răspunse:

— Iată-le, Ilustre Belizarie, generalul le poartă, ca de obicei.

— Poţi dovedi că sunt ale tale?

— Pot. Numele tatălui meu, Marcus Praesidius, este încrustat în aur, pe lama fiecăruia.

— Nobile Constantin, apare vreun astfel de nume pe pumnalele pe care le porţi? întrebă Belizarie.

Constantin se înfurie.

— Şi ce-i dacă apare? Pumnalele sunt ale mele, fiind cumpărate. Mai degrabă le-aş arunca în Tibru decât să le dau unui om care m-a insultat în public, făcându-mă hoţ.

— Doresc să-mi înmânezi pumnalele, ca să le examinez.

— Refuz.

Belizarie bătu din palme. Intrară zece soldaţi din garda de corp, înşiruindu-se în dreptul uşii. Din respect faţă de rangul lui Constantin, până acuma nu fusese admis nimeni în tribunal (în afară de cei doi martori), cu excepţia lui Hildiger, Bessas şi trei alţi generali, de rang egal cu dânsul.

Constantin strigă:

— Intenţionezi să mă ucizi, nu-i aşa?

Avea conştiinţa încărcată din pricina scrisorii către Justinian.

— Nicidecum. Dar am de gând să veghez ca omul tău, Maxentiolus, să restituie acestui cetăţean italian pumnalele pe care i le-a furat – dacă sunt acestea.

Constantin apucă unul din pumnale şi, cu un răcnet puternic, se năpusti asupra lui Belizarie, care nu purta armură. I-ar fi spintecat pântecul, dar Belizarie făcu un pas în lături, asemenea unui boxer, şi se adăposti în spatele lui Bessas, care purta o haină de zale. Furios, Constantin îl împinse pe Bessas deoparte şi se năpusti a doua oară asupra lui Belizarie. Atunci Hildiger şi Valerian, un alt general, îl prinseră pe la spate şi-l dezarmară. Fu dus la arest.

Mai târziu, acelaşi Maxentiolus, cercetat de stăpâna mea Antonina, îi spuse că în ziua anterioară îl văzuse pe Constantin înmânând o scrisoare unui căpitan de corabie şi-l auzise spunându-i că este din partea lui Belizarie. Cum vremea fusese nepotrivită pentru ridicarea pânzelor, corabia se afla şi acum încă în doc; şi scrisoarea se află în curând în mâinile Antoninei. O citi şi ajunse la concluzia că în persoana lui Constantin avea de a face cu un duşman prea primejdios ca să i se îngăduie să mai rămână în viaţă. Fără să-i spună nimic lui Belizarie, trimise pe unul dintre colegii mei servitori să-l omoare pe Constantin în celula lui din închisoare, a cărei cheie o avea. Apoi sugeră să se răspândească zvonul că a fost o sinucidere. Dar Belizarie, care era stingherit şi uşurat totodată, nu spunea asemenea minciuni. Preferă să ia în întregime asupra sa răspunderea pentru executarea lui Constantin şi să o justifice, în raportul său către Justinian, ca pe o necesitate de ordin militar. Bessas, Hildiger şi Valerian contrasemnară raportul, depunând mărturie în privinţa cuvintelor de răzvrătire rostite de Constantin şi în privinţa atacului ucigaş. Apoi, la sugestia stăpânei mele, Hildiger adăugă (spunând chiar adevărul) că în ultima vreme Constantin

vânturase în privinţa Naturii Fiului unele păreri care nu numai că erau peste măsură de eretice, dar nu puteau fi atribuite învăţăturii nici unei secte – fiind, într-adevăr, prea ilogice ca să fie considerate drept altceva decât produse ale propriei sale minţi nesăbuite, notoriu dezaxată, de când suferise de insolaţie în Africa. Aşa că Justinian ratifică sentinţa. Dar fu o mare ruşine pentru Belizarie să afle, din însărcinarea scrisă ce s-a găsit asupra cadavrului lui Constantin, că Justinian se îndoia de buna lui credinţă şi folosea agenţi care să-l spionaje. Era de acord cu Antonina că, deşi Constantin fusese un luptător viteaz, moartea lui constituia un profit pentru obşte.

În ziua de douăzeci şi unu martie expiră armistiţiul. În zorii aceleiaşi zile, regele Wittig – care primise ca răspuns numai un scurt cuvânt al lui Justinian, cum că „Am primit scrisoarea ta şi cumpănesc ce acţiune urmează să întreprind” – ridică asediul şi porni în marş, îndărăt, peste Podul Mulvian, cu resturile armatei.

Dând foc tuturor colibelor, maşinilor de asediu, palisadelor şi altor materiale lemnoase din tabere, îl prevenise pe Belizarie în privinţa intenţiilor sale. Unul din principiile strategice ale lui Belizarie era să nu înghesuie prea tare duşmanul aflat în retragere, dar pe de o parte aceste ruguri aprinse păreau o sfidare, pe de altă parte diviziile goţilor continuau să mai fie destul de disciplinate. Nu ar fi fost recomandabil să-i lase să scape fără o ultima lovitură. Dar în vremea din urmă forţele lui Belizarie se reduseseră atât de mult, din cauza trupelor aşezate în garnizoane şi a unităţilor de incursiune spre diferitele puncte ale Italiei, încât nu îndrăzni să rişte o bătălie de la egal la egal. Concentră în consecinţă toate unităţile bune care-i rămăseseră la îndemână şi le ţinu pregătite la Poarta Pinciană, până ce străjile de pe ziduri raportară că aproape jumătate din armata goţilor trecuse podul. Atunci le conduse repede afară şi întreprinse un atac violent împotriva goţilor aliniaţi în dreptul podului, care-şi aşteptau rândul ca să treacă. De ambele părţi căzură mulţi oameni, căci bătălia se dădu corp la corp, până ce o şarjă a Regimentului de casă frânse liniile goţilor. Toată mulţimea lor descurajată porni dintr-odată, în şuvoi, spre pod, oamenii având un singur gând – să apuce să treacă într-un fel oarecare. Confuzia şi măcelul fură atât de cumplite, încât nu pot fi uşor descrise. Cavaleria goţilor călcă sub copite propria lor infanterie şi orice om care alunecă sau căzu fu aproape

inevitabil strivit. Pe deasupra, tirul arcaşilor noştri se concentra acum asupra Podului, care curând fu acoperit de muşuroaie de cadavre; un mare număr de oameni îmbrăcaţi în zale căzură sau fură împinşi peste arcade în apă, unde se înecară din pricina greutăţii armurii. În dimineaţa aceea muriră la Podul Mulvian zece mii de goţi.

În felul acesta se isprăvi apărarea Romei, pe care Belizarie o începuse, împotriva tuturor sfaturilor, în luna decembrie, cu un an şi jumătate înainte. Nu cred că în tot cuprinsul istoriei să mai existe cazul unui oraş atât de mare, apărat atât de îndelungă vreme, de o garnizoană într-o inferioritate numerică atât de covârşitoare.

Regele Wittig se retrase în linişte spre Ravena, detaşând, în cursul deplasării sale, mari garnizoane pentru apărarea oraşelor Osimo, Urbino şi a altor fortăreţe mai mici. Belizarie simţi nevoia prezenţei lui Ioan Sângerosul şi a celor două mii de cavalerişti, şi-l trimise în grabă mare pe Hildiger la Rimini, pe un alt drum, ca să-i ordone să se retragă. Rimini putea fi apărat cu mai mult succes de un detaşament de infanterie care tocmai debarcase la Ancona – un port nu prea îndepărtat – venind din Dalmaţia. (Dalmaţia era acum din nou a noastră, Wittig retrăgând în Italia unităţile care asediaseră oraşul Spalato; de aceea, unele trupe prisoseau.) Dar Ioan Sângerosul refuză să se retragă.

De astă dată nu avea temei să nu dea ascultare ordinelor. Adevărul e că adunase din oraş o mulţime de comori de-ale goţilor pe care intenţiona să şi le reţină pentru el, în loc de a le împărţi cu toată armata. Hildiger lăsă deci la Rimini infanteria pe care o adusese de la Ancona; dar îi convinse pe cei opt sute de oameni din Regimentul de casă, pe care Belizarie îi împrumutase lui Ioan Sângerosul, să se retragă împreună cu el. Regele Wittig, hotărât să dobândească aici succesul care nu-i surâsese la Roma, se aşeză în toată legea să asedieze oraşul; şi lui Ioan Sângerosul începu foarte curând să-i pară rău că nu dăduse ascultare ordinelor, căci la Rimini proviziile erau foarte rare şi Wittig asedia cu mare hotărâre.

Intenţia mea, însă, nu este să scriu o istorie a războaielor, ci să relatez povestea lui Belizarie. Mă abţin deci de la o descriere amănunţită a asediului; totuşi, am să vă spun că Wittig a atacat cu turnuri de escaladare, acţionate pe dinăuntru cu mâinile, şi nu trase de boi; că Ioan Sângerosul îi împiedică înaintarea,

săpând în grabă şanţuri; şi că, drept urmare, Wittig se hotărî să-l înfometeze.

Curând, situaţia ajunse la Rimini mai deznădăjduită decât îşi dădea seama Belizarie. Şi nici nu se afla în situaţia de a porni la despresurarea locotenentului său neascultător, deoarece trimisese o parte considerabilă a forţelor spre Italia de nord, împreună cu flota, ca să captureze Pavia şi Milanul; în afară de asta, trebuiau întâi capturate oraşele întărite Todi şi Chiusi, aşezate pe drumul dintre el şi Rimini. Totuşi, ştirea că Wittig asediază Rimini îi pricinui atâta îngrijorare încât, lăsând în Urbe doar recruţii romani în chip de garnizoană, porni spre nord, în ajutor; şi, în fapt, Todi şi Chiusi se supuseră numai de spaima numelui său. Trimise sub escortă garnizoanele de goţi la Neapole şi spre Sicilia, şi îşi continuă drumul. Dar totalul forţelor noastre nu se ridica nici la trei mii, în vreme ce regele Wittig îşi sporise forţa la o sută de mii, aducând unităţi noi, din Dalmaţia.

Noroc că scrisoarea pe care stăpâna mea o adresase Teodorei avu în sfârşit efect. Primirăm vestea îmbucurătoare că alte întăriri, însumând şapte mii de oameni, debarcaseră la Fermo în Picenum, pe coasta de răsărit. Şi cine altul comanda această armată, decât eunucul Narses!

— Ah, zise stăpâna mea Antonina, râzând către Belizarie, sunt bucuroasă că în cursul călătoriei noastre comune, spre Daras, am arătat simpatie faţă de ambiţiile lui militare. Şi cred că se va dovedi un ofiţer capabil, în ciuda vârstei, dacă va şti să înveţe puţină umilinţă. Dar la Curte s-a obişnuit să nu primească ordine decât de la împărat şi de la împărăteasă; tu şi cu mine, amândoi, trebuie să umblăm cu el cu tact.

Hildiger ni se alătură la Chiusi şi mărşăluirăm de-a curmezişul Italiei, până ce dădurăm cu ochii de Marea Adriatică. La Fermo (care este aşezat la distanţă de o zi de marş de Osimo) ne unirăm forţele cu cele ale lui Narses, pe care Belizarie şi stăpâna mea îl salutară în modul cel mai prietenos cu putinţă. Printre oamenii casei se făcu însă mult haz pe seama înfăţişării lui Narses. Că era pitic şi avea burtă mare, că era saşiu şi avea buzele răsfrânte nu păruse prea ridicol pe vremea când se strecura pe coridoarele palatului, ţinând în mână nelipsitul sul de documente şi purtându-şi uniforma de mătase roşie şi albă şi un colan de onoare. Dar să-l vezi pe Narses, care trecuse de mult de cumpăna anilor, umblând ţanţoş de colo până colo, cu

armura de platoşă de cea mai recentă modă (cu intarsii de peşti şi cruci şi alte simboluri creştine), coiful cu pană înaltă de struţ şi mantia brodată, de purpură, târând după el o sabie de proporţii obişnuite, care i se prindea mereu între picioare şi de care se poticnea într-una, vă asigur că era o privelişte care ar fi stârnit un zâmbet chiar şi pe faţa unui om ce trage să moară de holeră. Stăpâna mea, deşi cu greu îşi lua un aer serios, ne preveni discret ca nu cumva să jignim într-un fel sau altul sensibilităţile lui Narses; căci se bucura de încrederea împăratului şi putea fie să ajute mult, fie să strice mult cauzei lui Belizarie, după cum ar fi poftit – şi cauza lui Belizarie era cauza noastră. Împreună cu Narses sosi şi Justin, fiul lui Germanos, strănepotul împăratului.

Regele Wittig trimisese douăzeci şi cinci de mii de oameni în garnizoană la Osimo, şi această armată bara drumul spre Rimini. Se ţinu imediat un consiliu de război, la care Belizarie îi invită pe ofiţerii cu rang de general, aflaţi de faţă, să-şi dea părerea în ordinea crescândă a vârstei. Valerian şi Hildiger vorbiră întâi, exprimând părerea că, deoarece Ioan Sângerosul refuzase în două rânduri să dea ascultare ordinelor, înaintând întâi dincolo de Osimo fără a nimici fortăreaţa şi apoi neretrăgându-se de la Rimini când i se ceruse, trebuie lăsat să se descurce singur, după cum va şti mai bine. A porni într-acolo, pentru a-l despresura, înconjurând Osimo, ar însemna periclitarea întregii armate, de dragul a două mii de oameni. Între goţii din Osimo şi armata de câmp a lui Wittig, care se afla în tabără în faţa oraşului Rimini, puteam fi prinşi ca între ciocan şi nicovală. Bessas încuviinţă şi adăugă, pios, că avariţia lui Ioan Sângerosul merită orice fel de pedeapsă pe care Dumnezeu ar crede de cuviinţă să i-o dea. Dar Narses interveni; arătă, de parcă Belizarie s-ar fi declarat de acord cu cele rostite înainte, că nesupunerea lui Ioan Sângerosul faţă de ordine nu este un motiv pentru a condamna soldaţii viteji de sub comanda lui la un masacru sau la sclavie.

— A proceda astfel, înseamnă a aduce prejudicii propriei voastre cauze sau celei a împăratului. Puteţi râde de mine, socotindu-mă un simplu teoretician al războiului, dar nu voi consimţi la niciun plan de acţiune care sacrifică Rimini de dragul unei răzbunări personale.

La auzul acestei izbucniri, Belizarie îşi ridică sprâncenele. Răspunse:

— Distinse şambelan, oare nu este mai caritabil să te reţii de la condamnarea unui delict, atâta timp cât delictul nu a fost încă săvârşit?

Fu pe punctul de a-şi da propria lui părere despre calea potrivită ce trebuie urmată, când consfătuirea fu întreruptă de un mesaj sosit din partea lui Ioan Sângerosul, strecurat prin liniile goţilor de un viteaz soldat isaurian. Mesajul spunea că Rimini nu poate să reziste decât cel mult încă şapte zile, după care se va preda din cauza foametei.

Belizarie îşi dădu atunci părerea: şi anume că Osimo trebuie mascat cu o unitate mică – nu ne putem lipsi de mai mult de o mie de oameni – care trebuie aşezată într-o tabără, la douăzeci de mile distanţă; restul armatei urmând să zorească înainte, pentru a-l despresura pe Ioan Sângerosul şi pe oamenii săi. Singura speranţă pentru a-l forţa pe Wittig să abandoneze asediul, este de a-l înşela în privinţa numărului nostru şi în acest scop trebuia să ne împărţim în trei armate şi să înaintăm, convergent, spre Rimini, cu toată viteza. Una din armate trebuia să înainteze în sus, de-a lungul coastei, sub comanda lui Martin, un general de curând sosit, iar flota, sub Hildiger, trebuia să ţină pasul cu el. Narses şi el însuşi, însoţiţi de cea mai valoroasă parte a cavaleriei, trebuia să o ia pe drumul ce duce de-a lungul crestei Apeninilor, mult în interior. Toată lumea încuviinţă acest plan; şi încă în aceeaşi dimineaţă trupele se puseră în mişcare. Stăpâna mea îi întovărăşi pe Belizarie şi pe Narses, iar eu pe dânsa, călărind pe un catâr, îndărătul calului ei. A fost într-adevăr un drum aspru şi torid – căci eram în iulie, iar printre stânci şi pini nu se simţea nici urmă de adiere de vânt. Satele de munte prin care trecurăm erau locuite de sălbatici pe jumătate înfometaţi, care-ţi inspirau un sentiment de jale; nu numai că nu erau creştini, dar nu fuseseră convertiţi nici măcar la credinţa în Zeii olimpici, continuând să-şi adore zeităţile obscure, străvechi. Dar în văi era mult vânat şi cercetaşii noştri făcură mult exerciţiu. Unul dintre ei răpuse chiar şi un urs, un animal despre care crezusem că dispăruse din Italia de mult, din vremurile împăratului August. În cea de a cincea zi, după ce parcursesem vreo două sute de mile, hrana constând în cea mai mare parte din pesmeţi militari şi porc sărat, ajunserăm la Sarsina, care se

află la distanţă de numai o zi de marş de Osimo, spre interior. Aici, cercetaşii noştri dădură pe neaşteptate peste o unitate a goţilor, pornită la pradă, şi o izgoniră, cu pierderi. Aflându-se în avangardă, Belizarie i-ar fi putut prinde uşor pe toţi, dar preferă să-i lase să scape, ca să răspândească vestea alarmantă a apropierii noastre.

Regele Wittig, căruia fugarii îi prezentară un raport foarte exagerat despre proporţiile forţelor noastre, se aşteptă să coborâm în valea Rubiconului şi să-l atacăm din nord-vest. Dar în seara următoare văzu sclipind în depărtare, spre apus, focurile noastre de tabără – şi erau foarte numeroase: fiecărui soldat i se dăduse ordin să aprindă câte un foc şi să-l ţină aţâţat, cu lemne, toată noaptea. Spre sud-est, zări focurile de tabără a ceea ce părea a fi o altă mare armată, care de fapt era numai brigada lui Martin. Şi când se crăpă de ziuă, marea era acoperită de corăbii, şi galere armate se îndreptau, ameninţătoare, spre port. Armata goţilor îşi părăsi tabăra, în panică. Nimeni nu mai ascultă de ordine şi nimeni nu mai avu alt gând decât de a porni primul în sus, pe Calea Emiliană, spre Ravena. Dacă Ioan Sângerosul ar fi fost în stare să întreprindă în clipa aceasta o ieşire, rezultatul ar fi putut fi decisiv; dar oamenii săi erau atât de slăbiţi de foame, încât abia puteau să-şi mai încalece caii care, la rândul lor, nu erau mult mai mult decât nişte saci cu ciolane, deoarece la Rimini nu exista practic nimic de păscut.

Hildiger, cu un batalion de infanterie marină debarcă şi captură tabăra duşmană, care conţinea multe comori şi cinci sute de goţi, grav răniţi. Belizarie nu sosi până la amiază. Lăudărosul şi indiscretul de Uliaris, care-l însoţise pe Hildiger, îi spuse lui Ioan Sângerosul că Belizarie, furios pe el că nu dăduse ascultare ordinelor, se răstise aspru la Narses, pentru că acesta ar fi insistat asupra despresurării imediate a celor din Rimini. Acesta era felul de a glumi al lui Uliaris; Ioan Sângerosul luă în serios afirmaţia, ea venind din partea unuia dintre cei mai vechi prieteni ai lui Belizarie, şi se necăji foarte rău.

Belizarie îl salută oarecum reţinut, dar văzând cât de palid arată şi cât de slăbit este, nu-i spuse, ca dojană, decât atâta:

— Îi eşti foarte îndatorat lui Hildiger, Distinse Ioan!

Ioan Sângerosul răspunse, posac:

— Nu, mai degrabă lui Narses.

Salutând, se întoarse pe călcâie, fără a mai scoate o vorbă.

În ce priveşte tezaurul pe care Ioan Sângerosul îl adunase pentru sine şi-l depozitase la Rimini, Belizarie îl împărţi egal trupelor care slujiseră sub el înainte de sosirea lui Narses. Asta îl înfurie şi mai rău pe Ioan Sângerosul. Se duse la Narses, pe care îl cunoştea de câţiva ani, întrucât comandase cândva o companie de Gărzi la Palat şi se plânse că Belizarie îl tratase mizerabil. Narses i se alătură şi cei doi deveniră prieteni la cataramă, alcătuind o coaliţie împotriva lui Belizarie. Narses credea că este umilitor pentru un om de stat, bătrân, cu experienţă, de seama lui, care mai împărtăşea pe deasupra şi tainele împăratului, sa primească ordine de la un om care avea doar jumătate din vârsta sa, un simplu general: şi, de asemenea, socotea că merită o răsplată pentru faptul de a fi renunţat la postul său sigur şi confortabil de la palat – şi anume aceea de a împărţi gloria campaniei cu Belizarie. Prin aceasta, înţelegea să împartă comanda cu Belizarie. Ioan Sângerosul sublinie că aproape toate trupele proprii ale lui Belizarie se aflau acum în garnizoană în diverse oraşe ale Italiei şi Siciliei – două sute de oameni aici, cinci sute dincolo, o mie într-alt loc – şi că, în felul acesta, armata lui propriu-zisă de campanie se reducea la două mii de săbii; în vreme ce Narses şi Ioan însuşi comandau de cinci ori atâtea.

Acum, după ce Rimini fusese despresurat, Belizarie se simţi liber să atace Osimo; dar Narses începu să se opună acestui plan, ca şi oricărui alt proiect propus de Belizarie, încercând să-l forţeze fie să-şi împartă comandamentul, fie să demisioneze. În felul acesta se irosi timp preţios, deşi ştirile care soseau din alte părţi ale Italiei erau dintre cele mai neliniştitoare şi impuneau acţiune imediată. Până la urmă, la propunerea stăpânei mele, Belizarie convocă un consiliu al generalilor şi le vorbi deschis. Zise:

— Sunt întristat să aflu, domnii mei, că ne aflăm în dezacord în ce priveşte conducerea cea mai potrivită a acestui război. Vreau să spun că cei mai mulţi dintre voi au impresia că goţii sunt complet înfrânţi. Nu este deloc aşa. Regele Wittig este la Ravena cu şaizeci de mii de goţi; alţii, aproape treizeci de mii, se găsesc după zidurile de la Osimo; între punctul acesta şi Roma mai sunt alte câteva oraşe întărite, apărate viguros. Wittig a trimis acum o armată, condusă de nepotul său Uriah, împotriva micii noastre garnizoane de la Milano, iar Liguria este

din nou a lui. Mai rău: o mare armată de franci, sau cel puţin de burgunzi, care sunt aliaţi ai francilor, a trecut de curând Alpii Ligurieni şi ni se raportează că îşi unesc forţele cu acest Uriah. În repetate rânduri v-am îndemnat să luaţi în seamă părerea pe care am cumpănit-o mult: să pornim împotriva oraşului Osimo fără altă întârziere, mascând între timp Ravena cu o forţă mică şi, de asemenea, să trimitem o puternică unitate pentru a despresura Milanul. V-aţi opus în tăcere acestor planuri. Acum îmi voi exercita autoritatea, transformându-le în ordine categorice.

Câtva timp nu răspunse nimeni. Apoi vorbi Narses:

— Nu se poate să ne împărţim forţele în felul acesta, domnul meu. Cea mai sănătoasă strategie ar fi să mărşăluim spre nord, trecând de Ravena şi să ocupăm toată coasta veneţiană, gonindu-l în felul acesta pe Uriah de la Milano; şi, în acelaşi timp, să blocăm Ravena, atât dinspre mare cât şi dinspre uscat. A ataca Osimo înseamnă a risipi energie, deoarece Osimo va cădea, dacă Ravena va cădea. Dar n-ai decât să-ţi duci propriile tale forţe, puţine câte sunt, la Milano, la Osimo, sau pe lună, sau oriunde doreşti. Eu intenţionez să procedez precum am spus, cu oamenii pe care i-am adus cu mine.

Belizarie întrebă:

— Şi garnizoana noastră de la Milano, Distinse şambelan? Ce va fi cu ea?

Narses răspunse:

— Să se descurce cum vor şti – la fel cum ar fi fost silit să facă Ioan Sângerosul, la Rimini, dacă nu aş fi insistat eu.

Belizarie îşi stăpâni indignarea pe care o simţea crescând mereu.

— Distinse Narses, zise el cu blândeţe, uiţi unde te afli şi uiţi adevărul.

Apoi îl chemă pe secretarul său Procopius:

— Unde este documentul care mi-a venit de curând din partea împăratului?

Procopius găsi documentul. Era un act pe care Justinian îl semnase fără cunoştinţa lui Narses, fiind silit de Teodora să procedeze în felul acesta. Belizarie citi cu glasul său adânc, egal:

„L-am trimis astăzi pe Marele nostru Şambelan, Distinsul Narses, la Picenum, cu unele dintre regimentele noastre. Dar el

va avea autoritate asupra armatelor noastre din Italia numai dacă va fi numit anume la un comandament de către Ilustrul Belizarie, care a deţinut şi trebuie să deţină în continuare autoritatea supremă, sub noi. Este datoria tuturor ofiţerilor imperiali care servesc în Imperiul de Apus, să dea implicit ascultare numitului Belizarie, spre binele obştesc al imperiului nostru.”

Faţa hâdă a lui Narses deveni şi mai hâdă, pe măsură ce asculta. Când Belizarie isprăvi, îi smulse scrisoarea din mână şi o reciti singur, sperând să descopere vreun sens care de fapt nu se afla în scrisoare. Avea mintea bine formată de ani întregi de intrigărie meschină; de aceea nu-i fu prea greu să găsească un cusur în formulare.

— Iată! strigă el triumfător, arătând ultimele cuvinte. „Trebuie să-ţi dăm ascultare implicit, dar numai spre binele obştesc al imperiului Luminăţiei-sale.” Ilustre Belizarie, planurile tale militare sunt complet nesănătoase şi nu aduc niciun fel de bine obştesc. În ce mă priveşte, nu mă socotesc nicidecum legat prin acest document să-ţi dau ascultare. Şi dumneata, Distinse Ioan?

Ioan Sângerosul răspunse:

— Şi eu cred că a trimite o altă expediţie spre Milano, şi a ataca Osimo cu forţe reduse, este un plan deosebit de primejdios, îndeosebi cu Wittig postat la Ravena.

Hildiger exclamă, indignat:

— Atâta vreme cât noi suntem stăpânii mării, regele Wittig este ţinut strâns, prizonier, la Ravena. Singura cale de acces este cea a potecilor care străbat mlaştinile. O mie de oameni le pot bloca. Sunt alături de domnul meu, Belizarie.

Dar partidul lui Narses câştigă.

Atunci stăpâna mea Antonina îi spuse, mânioasă, lui Narses:

— Eunucule, Luminăţia-sa, împărăteasa Teodora, te va biciui pentru isprava de azi când te vei întoarce – dacă vei fi destul de norocos să te întorci.

CAPITOLUL XVII
O DIADEMĂ REFUZATĂ

Belizarie îi scrise împăratului, făcându-i cunoscute, sec, „scrupulele loiale” ale lui Narses, care, chipurile, îl împiedică să se supună raţionamentelor sale militare; ceru un nou ordin scris, confirmând autoritatea de Comandant Suprem al Armatelor din Italia. Stăpâna mea Antonina scrise în acelaşi timp Teodorei, folosind cuvinte mai puţin diplomatice pentru calificarea purtării ruşinoase a lui Narses.

Între timp, Belizarie îşi păstră cumpătul şi reuşi chiar să-l convingă pe Narses să i se alăture la asediul oraşului Urbino. Acest oraş este clădit pe un deal abrupt şi are un singur acces de la nivelul şesului, şi anume dinspre nord, unde, în schimb, zidurile sunt înălţate mai sus. Garnizoana de goţi, încrezătoare în tăria zidurilor şi în grânarele bine garnisite, refuză o somaţie de a se preda; Belizarie trebuia să cucerească oraşul prin asalt sau printr-o stratagemă. Nu exista nicio intrare de apeduct care să poată fi cercetată, locuitorii fiind aprovizionaţi cu apă de la un izvor care nu seca, din perimetrul interior al oraşului; de aceea, trebuia să încerce să spargă zidurile. În acest scop, puse să se construiască un tunel, supraveghind el însuşi lucrările. Un asemenea tunel constă dintr-o serie de şoproane, legate între ele, construite pe roţi, fiecare şopron fiind clădit dintr-un schelet gros, de scândură, acoperit cu împletitură de răchită, de felul acelora pe care le folosesc ciobanii pentru saivanele de oi, împletiturile fiind acoperite cu piei netăbăcite. Acest tunel trebuia împins înainte, până la zidurile porţiunii nordice a fortificaţiilor şi, sub protecţia lui, un mare număr de soldaţi urma să înceapă subminarea zidului, cu târnăcoape şi lopeţi. În mod obişnuit, stâlpii unui asemenea tunel au opt picioare înălţime, dar Belizarie mai adăugă un metru, ca să îngăduie spaţiu şi pentru un al doilea acoperiş, spre mai mare siguranţă. Acoperişul unui tunel se construieşte într-un unghi foarte ascuţit, astfel încât pietrele ricoşează fără a pricinui pagube; pieile sunt menţinute în permanenţă umede, ca să nu poată fi aprinse. Belizarie încorporă în tunel o jumătate de duzină de berbece de asediu.

Zidurile oraşului Urbino erau foarte solide şi terenul foarte stâncos; ceea ce explică de ce nu exista şanţ în faţa zidului.

Narses şi Ioan Sângerosul îşi pierdură răbdarea, Ioan Sângerosul jurând că locul este de necucerit – nu a întreprins oare el însuşi o încercare neizbutită, pe drumul său spre Rimini, şi încă într-un moment în care oraşul fusese apărat de numai câţiva oameni? Aşa că în cea de a zecea noapte a asediului îşi puseră diviziile în marş, fără a-l informa pe Belizarie încotro se îndreaptă. Narses se duse să apere Rimini; Ioan Sângerosul încercă să pătrundă de-a lungul coastei, dincolo de Ravena, râvnind să se îmbogăţească: căci în teritoriile de nord-est ale regiunilor Emilia şi Veneţia nu exista nicio fortăreaţă puternică, în care goţii s-ar fi putut retrage în siguranţă, cu comorile lor. Belizarie fu lăsat să continue asediul oraşului Urbino cu o mie opt sute de oameni. Cei două mii de goţi din garnizoană, dându-şi seama de ce se petrecuse, râseră şi-şi bătură joc de el. Dar tunelul fu adus curând pe poziţie, în vreme ce arcaşii săi cei mai buni, cocoţaţi pe un eşafodaj din dosul tunelului şi protejaţi de un ecran de scândură, ocheau sentinelele de pe metereze.

Deşi minerii lucraseră cu vigoare, până în ziua a treia încă nu izbutiseră să sape nici până la fundaţia zidurilor, iar berbecii cu care se izbea în acelaşi timp încă nu făcuseră nicio spărtură vizibilă. Apoi goţii izbutiră să rostogolească peste acoperişul tunelului o porţiune întreagă de meterez. Aceasta sparse acoperişul, dar nimeni nu fu ucis deoarece arcaşii de pe eşafod dăduseră la timp semnalul de alarmă. Belizarie socotea că vor trece cel puţin două luni până ce zidul se va prăbuşi şi nu făcu din asta niciun secret în faţa ofiţerilor care rămăseseră cu el. Judecaţi deci cât de surprins trebuie să fi fost, şi el şi noi, când, în cea de a patra zi, după ce în cele două zile precedente goţii din garnizoană fuseseră suspect de liniştiţi, apărură printre ambrazurile meterezelor cu mâinile ridicate, în semn că se predau! Până la amiază, condiţiile fură acceptate atât de Belizarie cât şi de comandantul lor şi Urbino era al nostru.

Ceea ce s-a petrecut trebuie curat atribuit norocului, dar curat noroc era ceea ce merita Belizarie, în împrejurările acestea. Narses nu ar fi fost de acord cu această afirmaţie. Într-adevăr, când primi ştirea, la Rimini, fu atât de covârşit de gelozie, încât zile în şir nu se aşeză să mănânce la masa comună din popotă, de teamă să nu-şi trădeze adevăratele sentimente şi să pară neloial faţă de împărat. Narses, în paranteză fie zis, căra pretutindeni cu el, într-o cutie aurită, o mică imagine pe sticlă a

Sfintei Fecioare, pe care o consulta înainte de a întreprinde orice pas mai important. Obişnuia să spună ofiţerilor săi: „Maica Domnului m-a prevenit să nu dau ascultare planului pe care-l propuneţi”. Sau: „Maica Domnului este de acord cu mine că proiectul pe care l-am elaborat este sănătos”. Cu acest prilej însă, Fecioara nu-i spusese nimic. Ar fi putut prea bine să-i comunice că aprovizionarea perpetuă cu apă a oraşului Urbino va conteni brusc şi garnizoana se va preda de sete; în cazul acesta nu s-ar fi pus într-o postură atât de caraghioasă.

Săpând obişnuitul şanţ pentru tabără, Narses dăduse întâmplător peste un izvor şi, urmând sfatul lui Ioan Sângerosul, l-a dirijat prin jgheaburi spre conovăţul cailor pentru a-i adăpa mai comod la fel cum făcuse, odinioară, Belizarie, la Capoudia. Captarea izvorului şi această dirijare într-o parte a apei sale avea o legătură nebănuită cu încetarea aprovizionării cu apă a oraşului. Ironia destinului era că adevăratul autor al căderii oraşului Urbino fusese Narses – şi, pe deasupra, el însuşi nu a aflat asta niciodată! Reîndreptând apa spre locul de unde izvorâse până atunci, furăm în stare să stingem setea oraşului. Nu împărtăşirăm nimănui secretul; afară de mine îl aflară numai alţi doi servitori, camarazi cu mine, zidari de meserie, care mă însoţiră în tabăra abandonată şi executară sub conducerea mea lucrările necesare. Primisem ordin să ascundem din nou izvorul sub un muşuroi de bolovani, căci Belizarie într-o bună zi putea să ajungă în situaţia de a apăra Urbino împotriva duşmanului.

Motto-ul „Răbdare şi sărăcie”, de pe strachina Sfântului Bartimeu – pe care Justinian o dăduse lui Belizarie şi Belizarie o împrumutase călugărilor – îmi reveni în minte. Forţele noastre fură şi mai mult reduse, datorită faptului că a trebuit să-l trimitem pe Martin, cu o mie de oameni, în ajutorul Milanului. Belizarie (cu stăpâna mea Antonina mereu alături de el) începu asediul oraşului Orvieto cu numai opt sute de oameni instruiţi şi cu câţiva recruţi italieni: oraşul era aşezat prea aproape de Roma ca să li se poată îngădui goţilor să-l păstreze.

Martin nu era un erou. Când ajunse pe malul drept al râului Pad, i se făcu frică să-l traverseze cu o forţă atât de mică, înfruntând armata lui Uriah, alcătuită din burgunzi şi goţi – care număra nu mai puţin de şaptezeci de mii de oameni. Uliaris, care îl însoţea pe Martin, comandând o jumătate de escadron din Regimentul de casă, fu de acord cu el că disproporţia de

forţe e prea mare, pentru a primi lupta. Guvernatorul Milanului trimise lui Martin un mesaj – mesagerul trecuse deghizat prin liniile goţilor şi apoi râul, înot – implorând să se trimită neîntârziat o armată în ajutor. Milanul, care este un oraş de trei sute de mii de locuitori şi, după Roma, cel mai frumos şi cel mai prosper din toată Italia, înfrunta foametea. „Suntem nevoiţi să mâncăm câini şi şobolani şi şoareci; s-au şi raportat unele cazuri de canibalism.”

Martin formulă nişte scuze: nu avea bărci cu care să-şi transporte proviziile peste râu. Dar se angajă că asediul va fi ridicat în decurs de trei săptămâni, dacă Milanul putea să reziste atâta. Trimise lui Belizarie, la Orvieto, un curier, cu ordinul de a călări zi şi noapte: îl implora pe Belizarie să-l trimită pe Ioan Sângerosul, care se afla la Emilia, spre interior, în susul văii râului Pad. „Cu ajutorul lui Ioan, scria Martin, poate izbutim să scăpăm Milanul.”

Belizarie trimise un curier rapid lui Ioan Sângerosul, înfăţişându-i ananghia în care se aflau milanezii şi ordonându-i să-şi unească forţele cu cele ale lui Martin şi să despresoare oraşul.

Ioan Sângerosul răspunse în scris, refuzând net – nu primea ordine decât de la Narses. Şi adăugă, cu nepăsare: „Deci milanezii mănâncă şoareci? Am citit în *Istoria naturală* a celebrului Pliniu, că romanilor de odinioară le fusese interzisă de către Cato Cenzorul consumarea acestor creaturi mărunte, fiind socotite o delicatesă prea luxoasă pentru masa lor.”

Belizarie îi scrise atunci lui Narses, la Rimini, amintindu-i că diviziile unei armate seamănă cu mădularele unui corp omenesc şi că trebuie stăpânite şi conduse de către o singură autoritate – capul. „Aş abandona asediul Orvietoului şi m-aş grăbi spre Milan cu cei opt sute de cuirasieri ai mei, dar sunt silit să rămân în apropierea Romei – nu pot lăsa apărarea Urbei numai pe seama recruţilor romani. De asemenea, un marş forţat de trei sute de mile de-a curmezişul Toscanei, pe vremea rea care stăruie, ar însemna să-mi prăpădesc caii. Te implor, în numele lui Dumnezeu, trimite-ţi prietenul, Ioan, cât şi pe Justin, strănepotul împăratului, Stăpânul nostru, cu toate forţele disponibile, ca să ajute Milanul. Sau du-te tu însuţi şi dobândeşte din această campanie toată gloria pe care ai dori-o.”

Fiind rugat în felul acesta – care semăna cu o implorare – Narses dădu lui Ioan Sângerosul permisiunea necesară: dar era prea târziu. Gândiţi-vă. Mesagerul lui Martin avusese trei sute de mile de parcurs, de la Pad la Orvieto; şi mesagerul lui Belizarie alte trei sute de mile până la Ioan Sângerosul, care se afla la Padova, şi mesagerul lui Ioan Sângerosul către Belizarie, la fel, trei sute de mile – fără să se grăbească defel; apoi mesagerul lui Belizarie către Narses, la Rimini, aproape încă două sute de mile. O altă întârziere se produse datorită faptului că Ioan Sângerosul avu un acces – neobişnuit în sezonul acesta – de malarie. Până ce îşi reveni şi fu gata să pornească spre Milan, cu patru mii de călăreţi şi cu bărci încărcate pe nişte care trase de boi, pentru trecerea râului Pad, oraşul căzuse. Asta se petrecu la începutul anului 539, anul cometei cu coadă.

Când intrară în oraş, goţii şi burgunzii cruţară viaţa garnizoanei, alcătuită din o mie de oameni de-ai lui Belizarie; dar din ordinul lui Uriah, toţi bărbaţii civili (cu excepţia copiilor), în număr de o sută de mii, fură măcelăriţi chiar şi în altarele bisericilor, în sanctuarul cărora se refugiaseră. Soldaţii îşi făcură voia cu femeile, dintre care cele ce puteau fi folosite într-un fel sau altul fură luate sclave; burgunzii avură dreptul de a alege primii, ca o recunoaştere a serviciilor aduse de ei. Bătrânele, urâtele şi infirmele fură lăsate în voia soartei, pradă foametei. Toţi copiii fură luaţi de goţi. Fortificaţiile Milanului fură demolate şi bisericile rase de pe faţa pământului: bisericile catolice de către goţii arieni, cele ariene de către burgunzii catolici. Izbucniră mari incendii, pe care le lăsară să se întindă în voie, astfel că mai bine de jumătate din clădirile oraşului se prăpădiră.

Martin şi Uliaris se întoarseră la Orvieto. Când Belizarie află de soarta Milanului, fu atât de zdruncinat încât nu-i mai admise în prezenţa sa şi, cât mai dură campania nu-i mai adresă lui Uliaris niciun cuvânt, exceptând ordinele necesare. Uliaris, zicea el, ar fi putut face măcar un gest mărunt, de dragul onoarei Regimentului de casă – ar fi putut, cel puţin, stânjeni comunicaţiile goţilor.

În sfârşit, sosi un mesaj din partea împăratului Justinian, rechemându-l pe Narses pe motiv că nu se mai poate lipsi de el ca Şambelan al Curţii şi confirmându-l pe Belizarie la Comanda Supremă a Armatelor din Italia, sub propria sa comandă.

Justinian nu-l dezavuă pe Narses, nici chiar când află de masacrul de la Milano, pe care Narses l-ar fi putut preveni, ci continuă să manifeste mare prietenie faţă de el. Narses luă din Italia o mie dintre oamenii pe care îi înrolase pentru a servi aici. De asemenea, plecarea lui prilejui răscoala a două mii de cavalerişti herulieni care fuseseră sub comanda lui directă. Refuzară să primească ordine de la Belizarie şi intrară în Laguna, prădând regiunea deschisă, pe măsură ce înaintară; aici încheiară un tratat de pace cu Uriah, vânzându-i toţi sclavii pe care-i aveau, cât şi bunurile care le prisoseau; li se acordară terenuri rodnice în vecinătatea lacului Como, pe care să se aşeze. Dar, schimbându-şi deodată gândul, precum se petrece cu aceşti barbari în aceeaşi măsură ca şi cu o gloată orăşenească, se căiră şi mărşăluiră toată calea îndărăt, spre Constantinopol, trecând prin Macedonia; sperau să fie iertaţi de împărat, prin intervenţia lui Narses. (Narses, într-adevăr, îi susţinu.)

Astfel Belizarie fu într-adevăr lăsat la Comanda Supremă, dar cu o armată de campanie care – cine ar crede? – nu depăşea şase mii de oameni instruiţi. Totuşi, rechemă acum garnizoanele lăsate în Sicilia şi în sudul Italiei şi le înlocui cu recruţi romani; de asemenea, izbuti să facă soldaţi cât de cât acceptabili din ţărani italieni, aşa că avu la dispoziţie douăzeci şi cinci de mii de oameni pentru a desfăşura campania. Trimise cinci mii, sub comanda lui Justin, să asedieze Fiesole. Îndrepta trei mii, sub Ioan Sângerosul, împreună cu alte trei mii sub un alt Ioan, zis Epicureanul, în susul văii râului Pad, ca să reziste oricărei încercări a lui Uriah de a-şi uni forţele cu Wittig, la Ravena. Belizarie însuşi, cu unsprezece mii de oameni, se aşeză să asedieze Osimo, oraşul-capitală al provinciei Picenum.

În punctul acesta, hotarele povestirii mele se lărgesc din nou. În direcţia apusului, ele trec râul Ron, în Franţa, în răsărit, trec Eufratul, în nord Dunărea, în sud deşerturile Africii. Regele Wittig continuă să se afle la Ravena. Garnizoana din Osimo făcu acum apel la ajutorul său, dar el răspunse numai cu vorbe şi cu asigurări deşarte, cum că Dumnezeu este de partea goţilor. Nu îndrăzni să-şi scoată trupele din oraş, deoarece avanposturile noastre de infanterie, aşezate după baricade puternice, păzeau potecile care traversează mlaştinile. Rimini se afla, de asemenea, în mâinile noastre; în cazul în care goţii lui Wittig ar

fi încercat să forţeze baricadele, cavaleria putea fi chemată de acolo cu ajutorul semnalelor de focuri, într-un răstimp scurt. Drumul de întoarcere al lui Uriah, de la Milano, era blocat de forţele de sub comanda lui Ioan Sângerosul şi Ioan Epicureanul, iar aliaţii săi burgunzi se întoarseră în ţara lor. Wittig se simţea ca o făptură vie prinsă în capcană.

În aceste împrejurări veni la el un vechi negustor din marea colonie siriană, care locuia la Ravena, şi-i zise:

— Cum se face că împăratul Justinian a putut dispune de forţe pentru cucerirea Africii şi atâtor domenii de-ale tale? Neîndoielnic pentru că întâi a cumpărat pacea de la persani, şi în felul acesta l-a avut la dispoziţie pe Belizarie, Comandantul Armatelor din Răsărit, pentru a sluji aici, în apus. Dacă l-ai putea convinge pe Marele Rege să treacă Eufratul cu forţe suficient de puternice, Belizarie ar fi în curând rechemat în răsărit, ca să facă faţă noii ameninţări. Căci împăratul nu-l are decât pe acest singur general de geniu şi trebuie să-l treacă de colo până colo prin ţinuturile sale, asemenea unei suveici prin urzeala unui război de ţesut. Rege Wittig, trimite o ambasadă la Marele Rege şi, în acelaşi timp, o altă ambasadă la Teudebert, regele francilor. Informează-i pe fiecare dintre cei doi monarhi că celălalt a promis să întreprindă un atac din flanc, cu forţe puternice, asupra imperiului roman.

Wittig întrebă:

— Dar cum poate vreunul dintre noi, goţii, să se ducă într-o ambasadă de-a curmezişul întregului Imperiu de Răsărit? Oamenii împăratului i-ar aresta neîndoielnic pe oamenii mei. Mai mult, niciunul dintre noi nu cunoaşte limba persană.

Sirianul răspunse:

— Trimite preoţi. Ei nu vor fi bănuiţi. Pune-i să călătorească împreună cu sirieni, care circulă pretutindeni, cunosc toate limbile şi au prieteni în toate ţările.

Wittig îmbrăţişă această idee. Se găsiră preoţi dispuşi pentru îndeplinirea misiunii şi ghizi sirieni, preotul destinat să se ducă în Persia asumând, temporar, rangul de episcop, pentru mai mare siguranţă. Cele două ambasade plecară împreună, pe mare, în două vase mici, folosindu-se de maree în prima noapte fără de lună şi izbutiră să evite flotila noastră. La Ravena există maree, un fenomen obişnuit pe ţărmul oceanelor, dar nevăzut în altă parte, în Mediterană. (S-a observat de curând că mareele

sunt determinate de lună.) Corăbiile pot naviga de-a lungul canalului numai în anumite ore, străbătând porţiunile întinse de ape scăzute şi intrând în port; ceea ce protejează Ravena foarte bine împotriva unui atac dinspre mare.

O lună mai târziu, examinând încă o dată chestiunea, regele Wittig mai trimise alte două ambasade, alcătuite în mod similar, la maurii din Africa şi la lombarzi – o rasă germanică, sosită de curând pe malul de dincolo al Dunării Superioare – propunându-le, de asemenea, să lovească simultan cu francii şi cu persanii. Toate patru ambasadele izbutiră să ajungă la destinaţie. În toate cazurile, cu excepţia lombarzilor, răspunsul fu: „Da, îi vom ataca, şi încă foarte curând". Lombarzii răspunseră, precauţi: „Noi nu vom întreprinde nimic până ce armatele celorlalte neamuri nu se pun în mişcare; căci în clipa de faţă suntem aliaţii de încredere ai împăratului".

Niciunul dintre noi nu l-ar fi bănuit pe regele Wittig de suficientă perspicacitate în înţelegerea politicii mondiale, pentru a aţâţa tulburări la graniţe îndepărtate ale imperiului nostru; căci nu există niciun precedent, în care vreun german să se fi gândit la o astfel de acţiune. Dar el se afla la mare strâmtoare şi era gata să primească până şi sfatul sirienilor, pe care în mod obişnuit îi dispreţuia, socotindu-i nişte eretici orientali şi nişte mincinoşi.

Trecea anul. Era al cincilea de la debarcarea noastră în Sicilia. Fiesole şi Osimo refuzau să capituleze. Garnizoanele goţilor fiind mari şi întăriturile puternice, singura noastră speranţă rămânea în a birui aceste fortăreţe prin înfometare. Belizarie nu îngădui ca armata lui să slăbească şi să descrească la număr în timpul asediului, precum se petrecuse cu armata lui Wittig în timpul asediului Romei. Dimpotrivă, se folosi de lunile acestea pentru a-şi instrui recruţii italieni, punându-i la exerciţii şi manevre continui; le stabili solda după iscusinţa pe care o dobândiră în mânuirea armelor şi în alte meşteşuguri militare. De asemenea alcătui câteva batalioane noi, în fruntea lor punând ofiţeri din rândurile Regimentului de casă – printre „mâncătorii săi de pesmeţi" se aflau mulţi traci şi iliri, al căror dialect de baştină este un soi de grai latin. Dar recruţii noi nu erau cu mult mai breji decât trupele recrutate din Urbea Romei. Pământul italian, cândva atât de prolific în eroi, se epuizase în cursul secolelor: italianul nu are gustul bătăliei, cu toată fanfaronada şi

lăudăroşenia lui. Belizarie regretă că nu-i putea folosi pe prizonierii săi goţi, căci aceştia erau oameni puternici, curajoşi, uşor de instruit. Erau trimişi, în schimb, în răsărit şi în Africa, pentru a apăra acolo cauza împăratului.

Îmi aduc aminte de puţine întâmplări din cursul asediului de la Osimo, care să merite a fi relatate. Mulţi soldaţi bătrâni mi-au confirmat cele ce am simţit eu: întâmplările de la începutul unei campanii revin în memorie cu limpezime, dar pe măsură ce anii de război se lungesc, omul bagă tot mai puţine în seamă şi devine indiferent, cu excepţia împrejurărilor deosebite în care atenţia lui este prinsă de o întâmplare extraordinară.

În vara aceea avură loc hărţuieli dese pe panta dealului care se întindea între zidurile oraşului Osimo şi tabăra noastră. Goţii se strecurau afară, în amurg, ca să taie nutreţ pentru cai, şi patrulele noastre îi atacau; în nopţile cu lună avură loc ciocniri foarte violente. Într-o dimineaţă, goţii rostogoliră pe această pantă – împotriva unui batalion din infanteria noastră, care înainta – roţi de căruţă, de spiţele cărora erau legate cuţite şi seceri. Noroc că niciun om dintre ai noştri nu fu rănit; goţii calculaseră greşit direcţia pantei şi roţile se duseră, sfârâind şi fără a face vreo pagubă, până într-o pădure, de unde le recuperarăm mai târziu. Tot pe panta asta se întâmplă într-o dimineaţă să fiu martorul unei privelişti de neuitat, pe când o însoţeam, călare, pe stăpâna mea. Un număr de goţi, comandaţi de un ofiţer, erau afară, pe coasta dealului, tăind nutreţ în plină zi; o companie de mauri, descălecaţi, se duse să-i urmărească, strecurându-se în sus, de-a lungul unei râpe năpădită de iarbă. Dar grupul care tăia nutreţ era numai o nadă, mascând o ambuscadă: când maurii ţâşniră din râpă, cu un răcnet puternic, sări în picioare un alt grup de goţi ca să-i întâmpine şi avu loc o ciocnire corp la corp în decursul căreia căzură mulţi oameni, de o parte şi de alta. Ofiţerul care comanda grupul ce strângea nutreţ purta armură şi platoşă aurită, dar nu avea coif; o izbitură de suliţă de maur, dată de jos în sus, în pântece, îl omorî, căci armura de platoşă, concepută pentru a fi folosită de călăreţi, are aici un punct slab. Maurul care-l izbise şi-l nimerise scoase un ţipăt triumfător şi, apucând cadavrul de părul galben, începu să-l târâie după el. Atunci veni în zbor o suliţă şi străpunse cu precizie ambele gambe ale maurului, la câţiva centimetri deasupra călcâielor, la fel cum se spintecă picioarele dinapoi ale

unui iepure, petrecându-se apoi prin ele o crenguţă, ca să fie mai uşor de dus acasă. Dar maurul nu-şi scăpă prada din mâna. Coborî încet în jos pe coastă, ca o omidă, arcuindu-se şi apoi întinzându-se, târând cadavrul după el. Stăpâna mea şi cu mine urmăririrăm toate acestea, adăpostiţi pe după un copac scorburos. Unul dintre gorniştii noştri sună acum alarma şi o unitate de huni bulgari trecu în galop în susul coastei, ca să vină în ajutor maurilor. Hunul din frunte îl săltă pe maur cu suliţă cu tot şi-l azvârli de-a curmezişul, peste crupa calului. Dar maurul tot nu voia să dea drumul cadavrului, care se izbea şi se hurduca, în vreme ce ei călăreau îndărăt, spre tabără.

O altă împrejurare memorabilă fu lupta de la cisternă. Cisterna era clădită pe un teren abrupt, la nord de Osimo, aproape de ziduri. Constituia principala, dar nu singura sursă de aprovizionare cu apă a garnizoanei; era alimentată de un fir subţire de apă curată, protejat de o boltă, ca să se păstreze rece. Goţii obişnuiau să-şi umple aici ulcioarele în timpul nopţii, cu o unitate puternică postată de jur împrejur pentru a-i acoperi. Cinci isaurieni se prezentară voluntar ca să o distrugă, dacă li se dau dălţile, ciocanele şi răngile necesare şi dacă vor fi protejaţi în timp ce lucrează. În dimineaţa următoare ofertei, Belizarie îşi scoase foarte de timpuriu întreaga armată şi o postă într-un cerc, cu intervale, de-a lungul întregului zid. Se ţinură pregătite scări lungi, mimând intenţia de escaladare. După ce se va suna înaintarea şi atenţia goţilor va fi captată de atac, cei cinci isaurieni trebuiau să se strecoare pe neobservate în cisternă şi să-şi înceapă munca de demolare.

Inamicul aşteptă liniştit atacul şi nu începu să tragă, pentru ca oamenii noştri să ajungă în bătaia lui. Gorniştii sunară, oamenii noştri începură să strige şi să tragă, dar scările fură aduse în faţă numai într-un singur punct, la trei sute de paşi distanţă de cisternă; goţii se înghesuiră aici, ca să respingă atacul. În ciuda acestei diversiuni, isaurienii nu scăpară atenţiei când se căţărară sus pe stâncă şi apoi se furişară în cisternă. Goţii îşi dădură seama că sunt victimele unui şiretlic şi făcură o ieşire furibundă prin poarta din dos, care se afla foarte aproape, intenţionând să-i prindă pe cei cinci. Belizarie porni imediat un contraatac şi îi ţinu departe. A fost o treabă crâncenă, deoarece goţii erau mai numeroşi şi aveau avantajul dealului abrupt; dar oamenii lui Belizarie erau isaurieni siguri pe picioare şi armeni

din munţi, cărora le plăcea acest fel de luptă. Belizarie se lupta şi el pe jos, purtând numai o manta de piele de bivol şi fiind înarmat cu două suliţi şi un pumnal. Nu conteni să-i îndemne pe oameni la noi eforturi, deşi avură pierderi grele. Cu cât vor putea cei cinci isaurieni să lucreze mai multă vreme nestingheriţi în cisternă, socotea el, cu atât va fi asediul mai scurt.

Goţii se retraseră cam spre amiază. Când Belizarie se năpusti să-i urmărească, un suliţaş de sentinelă pe turnul învecinat îl ţinti; suliţa venea în jos, cu precizie. Belizarie nu o vedea, deoarece soarele îi bătea în ochi dinspre sud, chiar de deasupra meterezelor. Suliţaşul Unigatus, postat lângă el, fu cel ce-i salvă viaţa. Fiind mult mai scurt de stat decât stăpânul său, el se afla în umbra zidului şi putu deci vedea cum vine suliţa. Sări înainte, puţin lateral, şi o prinse. Vârful lung îi străpunse palma şi-i tăie toate tendoanele degetelor, aşa încât rămase pe restul vieţii ologit la această mână. Dar el spuse: „Pentru a-l salva pe stăpânul meu Belizarie, l-aş fi apărat bucuros, chiar şi cu pieptul meu.”

Belizarie coborî el însuşi în cisternă. Deşi isaurienii ciocăniseră şi făcuseră pârghie cu răngile, din toate puterile, încercând să disloce bolovanii mari, nu izbutiseră să urnească nici măcar o pietricică. Oamenii de odinioară aveau obiceiul de a nu clădi pentru un an, şi nici măcar pentru o durată de viaţă, ci pentru totdeauna. Pietrele erau încheiate atât de strâns şi golurile dintre ele umplute cu un ciment atât de tare, încât spaţiul cisternei părea scobit în stâncă vie. Nu rămânea altceva de făcut, decât ceea ce îi repugna din fire lui Belizarie: spurcă apa curată, azvârlind în cisternă hoituri de cai şi var nestins şi ciuperci otrăvite. Goţii, care fuseseră încă dinainte siliţi să mănânce iarbă, trebuiau acum să se folosească de un singur izvor dinlăuntru întăririlor, şi de apă de ploaie, adunată în ciubere. Dar era un an secetos şi nu ploua.

Fiesole se supuse, de foame, în luna august; Belizarie aduse căpeteniile prinse, la vedere, în faţa garnizoanei din Osimo, sperând să o convingă să cedeze. Până la urmă goţii cedară într-adevăr, căci Belizarie le oferi condiţii generoase. Nu îi făcea sclavi, dar trebuiau să renunţe la legământul faţă de regele Wittig şi să jure loialitate faţă de împăratul Justinian şi, în acelaşi timp, să renunţe la jumătate din avuţia lor, cedând-o oamenilor

noştri în chip de pradă. Goţii se mâniaseră pe Wittig pentru că îi abandonase în voia soartei, în vreme ce armatele sale continuau să fie mult mai numeroase decât cele ale lui Belizarie – care era un oştean aşa cum le plăcea lor. Se prezentară cu toţii, voluntari, să servească în Regimentul de casă. Erau oameni aleşi şi Belizarie îi înrolă bucuros. În felul acesta căzu în mâinile noastre ultima fortăreaţă de la sud de Ravena.

Între timp, nepotul regelui Wittig, Uriah, stătuse în tabără la Pavia, pe cursul superior al râului Pad, împiedicat de cei doi Ioani să mărşăluiască în ajutorul unchiului său, la Ravena. Într-o zi, în iunie, el primi veşti bune – ambasada către regele Teudebert avusese efect şi o sută de mii de franci trecuseră Alpii şi mărşăluiau acum de-a curmezişul Liguriei, ca să-i vină în ajutor. Aceşti franci sunt catolici numai după nume şi continuă să păstreze multe din obiceiurile lor germanice, sângeroase; pe deasupra, sunt renumiţi – mai mult decât orice alt neam din Europa – pentru perfidia lor. Nu sunt călăreţi, asemenea goţilor şi vandalilor, rudele lor îndepărtate; doar câţiva lăncieri îi însoţesc pe principii lor şi fiecare conducător de *gau* merge călare, ca un semn al autorităţii sale. Sunt infanterişti, foarte curajoşi şi foarte nedisciplinaţi, şi înarmaţi cu săbii grele, scuturi şi temutele lor *franciscas*. Aceste *franciscas* sunt nişte securi scurte, cu dublu tăiş, pe care, când şarjează, le aruncă simultan, ca un roi; izbitura unei asemenea securi zdrobeşte un scut şi ucide omul adăpostit în spatele lui.

Curând, forţele regelui Teudebert ajunseră la capul de pod de la Pavia, de peste Pad, ţinut de Uriah; şi goţii le urară din toată inima bun venit. Dar în momentul în care primele batalioane de franci trecură nestingherite râul, pe Uriah îl aşteptă o surpriză îngrozitoare. Francii rupseră rândurile şi începură să alerge de colo până colo, vânând femei şi copii goţi; şi pe cei pe care îi prinseră, îi sacrificară, în chip de prime roade ale războiului, azvârlindu-i, cu capul în jos, în râu! Era un vechi obicei, din epoca lor precreştină, pe care îl justificară pe temeiuri ortodoxe: ar fi, cică, tratamentul potrivit pentru arieni eretici, care neagă că Isus Hristos este egalul Atotputernicului Său Tată; goţii lui Uriah fură atât de îngroziţi de oroarea acestei privelişti, încât, gonind nebuneşte, fugiră înapoi în tabăra lor. Urmăriţi de norii de securi ameninţătoare, nici nu se opriră să-şi apere tabăra – se porni o năvală generală, în debandadă, de-a lungul drumului

spre Ravena. Dădură buzna, cu zecile de mii, peste avanposturile lui Ioan Sângerosul; şi multe sute fură doborâţi de săgeţi când trecură pe lângă tabăra lui.

Ioan Sângerosul îşi adună garda de corp şi porni în galop spre tabăra goţilor, crezând că Belizarie întreprinsese o manevră surprinzătoare de-a curmezişul Toscanei şi că el îi pusese pe goţi pe goană. Până ce-şi dădu seama de eroarea de judecată, francii veniră, valuri-valuri, în jos, pe drum; Ioan dădu o luptă crâncenă şi fu bătut. Îşi abandonă tabăra, cu toată prada ultimilor doi ani pe care o strânsese aici, şi se retrase spre Toscana. Regele Teudebert câştigase dintr-o singură lovitură toată partea apuseană a Liguriei.

Fusese un an secetos; şi datorită primejdiilor din acele timpuri, în nordul Italiei contenise orice muncă a pământului. Puţinele grâne care fuseseră semănate se uscaseră înainte de a se pârgui, iar stocurile din grânare şi silozuri fuseseră de mult rechiziţionate de regele Wittig pentru aprovizionarea armatelor sale, sau de milanezii care se revoltaseră împotriva lui, sau de herulieni, în cursul raidului lor. În consecinţă, după ce francii consumară proviziile găsite în cele două tabere capturate, fură nevoiţi să trăiască din carne de bou, fiartă în apa râului Pad, care era foarte scăzut în anul acela şi spurcat de cadavre. O armată alcătuită în întregime din infanterie are o rază de aprovizionare mult mai mică decât o armată de cavalerie, şi francii sunt pe deasupra mari mâncăi. Aşa că suferiră privaţiuni grele. Când veni luna august, fură atacaţi de dizenterie şi nu mai puţin de treizeci şi cinci de mii dintre ei muriră.

Belizarie scrise regelui Teudebert o scrisoare în care îi imputa că-şi încălcase cuvântul faţă de aliatul său, împăratul Justinian; îşi exprimă convingerea că molima este o pedeapsă pentru acest fapt şi pentru masacrul brutal al femeilor şi copiilor goţi. Teudebert nu-l contrazise, ba chiar se şi întoarse acasă. Dar Liguria de vest rămase un pustiu în urma lui şi se apreciază că cincizeci de mii de ţărani italieni au murit de foame în vara aceea.

Maurii din Africa fură şi ei bătuţi în acel an de către Solomon; de aceea, lombarzii socotiră că este mai nimerit să stea locului, afară de cazul în care persanii ar da lovitura promisă şi Justinian ar fi nevoit să-şi retragă toate armatele apusene ca să salveze Siria şi Asia Mică de invazie. Atunci, nechemat, un neam

puternic lovi dintr-altă parte imperiul – hunii bulgari, uniţi pentru prima oară de treizeci de ani sub un Han dibaci. Izbutiră fără nicio greutate să forţeze trecerea Dunării Inferioare. Ani de-a rândul, Justinian golise de oameni fortăreţele de la graniţa de nord ca să trimită întăriri armatelor sale din apus, şi asta fără să recruteze un singur batalion sau un singur escadron nou; şi lăsase ca fortăreţele propriu-zise să se degradeze şi să cadă în ruină, considerând că a clădi biserici este o faptă mai glorioasă decât a cârpi nişte metereze vechi. Trebuie să-mi întrerup aici relatarea despre marele raid al hunilor, pentru a descrie un paradis pe care, cu cheltuieli enorme, Justinian îl clădise pentru Teodora şi pentru el, pe coasta asiatică a Mării Marmara, nu departe de oraş, pe locul unui templu al Herei. Palatul de vară din acest paradis, împrejmuit de copaci, şi viţă, şi flori, a fost îndată recunoscut drept cea mai frumoasă clădire particulară din lume, tot aşa cum Sfânta Sofia este cea mai frumoasă clădire sacră. Marmura şi metalele preţioase fură folosite cu risipă, şi băile şi colonadele depăşiră în lux tot ce constituise înainte de cutremur fala Corintului. Din pricina greutăţilor provocate de curenţii din strâmtoare, Justinian clădi două diguri lungi – scufundând nenumărate lăzi cu ciment în apa adâncă, pentru a construi un port particular. Această mare întreprindere este demnă de menţionat în punctul acesta al povestirii mele, nu numai pentru că însemna o nouă împovărare a vistieriei, ci şi pentru că a constituit limita de sud a raidului hunilor.

Deci bulgarii năpădiră întreg Balcanul, pătrunzând în sud chiar până la Istmul Corintului, capturând pe parcurs nu mai puţin de treizeci şi două de fortăreţe; şi întreaga dioceză a Traciei, până la Constantinopol chiar, unde făcură o spărtură prin zidul lung al lui Anastasie şi fură opriţi numai de zidul interior, clădit de împăratul Teodosie, pe care Narses îl apără cu dârzenie. Unii dintre ei trecură Helespontul, de la Sestos la Abydos, şi întreprinseră un raid în Asia Mică, fiind respinşi cu greutate de la porţile „Paradisului lui Justinian”. Două sute de mii de prizonieri, cinci sute de mii de morţi, imense comori, nimicirea a cincizeci de oraşe prospere: acesta fu preţul pe care bulgarii îl stoarseră de la Justinian, pentru economiile sale eronate în materie de trupe şi întărituri. Se întoarseră acasă, nestingheriţi.

Belizarie îşi concentră toate forţele pentru asediul Ravenei; o altă armată imperială, puţină la număr, trecu marea dinspre Dalmaţia ca să-l ajute. Dar Ravena este oraşul cel mai greu de cucerit din câte oraşe există pe lume, din cauza aşezării sale geografice. Marele Teodoric îl asediase, fără succes, timp de trei ani; dinspre uscat, mlaştinile îl ţinuseră departe, iar dinspre mare, apele scăzute şi fortificaţiile; cucerirea oraşului fusese până la urmă o victorie diplomatică, nu una militară. Se părea că şi Belizarie va trebui să se mulţumească cu o aşteptare de trei ani. Regele Wittig avea în oraş mari stocuri de grâne, ulei, vin şi, la cererea lui, Uriah trimise de la Mantua în jos, pe Pad, noi provizii suplimentare.

Dar câteva săptămâni mai târziu, în ciuda tuturor acestor premise favorabile, Wittig ajunse într-o poziţie foarte grea tocmai din pricina aprovizionării cu hrană. În primiri rând, seceta scăzuse atât de mult apele râului, încât ambarcaţiunile cu grâu, trimise de Uriah, eşuară în apele scăzute de la gura râului şi nu mai putură înainta spre sud, prin şirul de lagune legate între ele care constituie drumul pe apă spre Ravena; întreg convoiul fu capturat de Hildiger, ale cărui patrule erau foarte active şi vigilente prin aceste părţi. Apoi Wittig primi o a doua lovitură, chiar în Ravena, din partea propriei sale soţii, Matasonta. În timpul unei furtuni cu trăsnete, ea reuşi să dea foc, în taină, la două grânare, cele mai mari din oraş. Paguba fu atribuită trăsnetului. Wittig ajunse la concluzia că Dumnezeu îl dispreţuieşte şi că îi tăvăleşte faţa în colb.

Regele Teudebert al francilor trimise acum soli la Ravena, la Wittig. Cum francii continuau să fie presupuşi aliaţi, Belizarie le îngădui să treacă prin liniile sale, dar numai cu condiţia ca propriii lui soli să aibă permisiunea de a-i însoţi şi de a asculta ce au de spus lui Wittig şi, totodată, să pledeze cauza împăratului. Belizarie îl alese ca reprezentant al său pe Teodosie şi acesta se achită cu succes de misiune.

Trimişii franci propuseră goţilor o alianţă ofensivă şi defensivă, fălindu-se că sunt în situaţia de a trimite jumătate de milion de oameni peste Alpi, care să-i îngroape pe „greci" sub un munte de securi. Şi mai spuseră că s-ar mulţumi să ia drept răsplată pentru ajutorul lor numai jumătate din Italia.

Teodosie arătă atunci că francii sunt un aliat în care nu se poate avea niciun fel de încredere, deoarece acceptaseră

subvenţii de la ambele părţi şi apoi se războiseră cu ambele părţi; că gloatele de infanterie nu au niciun fel de şansă de victorie în faţa unor corpuri disciplinate de cavalerie; şi că a-i oferi unui franc o jumătate de pâine înseamnă a-i dărui pâinea întreagă, laolaltă cu cuţitul de luat pâinea şi cu strachina. Dacă regele Wittig încheie pace cu împăratul va obţine cel puţin ceva după prăbuşirea speranţelor sale. Ambasadorii goţi, trimişi la Constantinopol în timpul armistiţiului de la sfârşitul asediului Romei, ceruseră condiţii neîntemeiate nici de drept, nici de situaţia militară; Wittig ar proceda acum înţelept, dacă s-ar lăsa în voia mărinimiei împăratului, a cărui generozitate faţă de duşmanul prăbuşit fusese dovedită în cazul regelui Geilimer şi a multor căpetenii mai mici.

Regele Wittig îl ascultă pe Teodosie cu atenţie; îi concedie pe franci şi trimise noi ambasadori la Constantinopol. În vreme ce aştepta întoarcerea lor, garnizoanele sale din Alpi se supuseră lui Belizarie; iar armata lui Uriah, coborând dinspre Mantua, fu atât de redusă din pricina dezertărilor, încât nu mai era în situaţia de a întreprinde ceva pentru a ajuta Ravena; Uriah fu nevoit să facă drum întors, urcând până departe, la Como.

Ne-am organizat în tabără, în afara Ravenei, şi iarna trecea. Lupte nu avură loc, dar vigilenţa străjilor şi patrulelor noastre nu slăbi. Nici un singur sac de grâu nu pătrunse în Ravena şi nici o singură navă nu sparse blocada noastră. În timpul acestei perioade, stăpâna mea înnoi intimitatea ei de odinioară cu Teodosie, pentru a mai scăpa de plictiseala vieţii cotidiene. Teodosie avea o frumoasă voce de cântăreţ, şi se dezvălui a fi un talent în materie de compoziţie muzicală; cântau foarte frumos duete şi se acompaniau cu o liră şi o lăută. Unul din cântecele lui Teodosie schiţa motivele pentru care italienii trebuiau să-i iubească pe greci: acest război de eliberare le oferise vremuri într-adevăr vesele – masacre, violuri, incendii, sclavie, foamete, ciumă, canibalism. Versurile erau atât de frumoase încât nimănui nu-i dădu prin minte că sentimentele pe care le exprimă sunt neloiale. În tot acest răstimp, Teodosie şi stăpâna mea se purtară cu cea mai mare discreţie unul faţă de celălalt.

În vara aceasta s-a întâmplat ca Sittas, cumnatul Teodorei, care comanda în răsărit ca succesor al lui Belizarie, să fie ucis într-o hărţuială de frontieră, oarecare, în Armenia. Era singurul

general de renume care se mai afla prin părţile acelea şi moartea lui fu un prilej de mare bucurie pentru persani. Regele Khosrou se hotărî să încalce în primăvara următoare Pacea Veşnică. Clericii ambasadori ai lui Wittig îl asiguraseră, prin intermediul tălmacilor sirieni, că francii şi maurii îi vor sprijini pe goţi, declanşând campanii în apus. Primul răspuns al lui Khosrou fusese: „Dacă noi lovim dinspre răsărit, vărul nostru regesc Justinian îşi va abandona cuceririle din apus şi-l va aduce împotriva noastră pe Belizarie, cu toate forţele sale. Căci Roma este foarte departe de capitala lui, dar Antiohia este aproape. Asta va sluji goţilor voştri, dar nu nouă.”

Preoţii nu găsiră un răspuns convingător. Dar tălmaciul era la înălţimea împrejurării. Trebuie să dezvălui acum o împrejurare, de care mi-am dat seama abia după ce acest complot sirian s-a maturizat, dar de care nu am să vă lipsesc acum, deoarece va spori probabil interesul vostru pentru cele ce am a relata despre toate acestea: tălmaciul nu era altul decât fostul meu stăpân Barak! Într-o audienţă particulară la Marele Rege, Barak îl asigură că nu are de ce se teme din partea lui Belizarie. Este o taină deschisă, zicea el, că Belizarie intenţionează să rămână în Italia. În anul următor el se va dezice de legământul faţă de Justinian, se va declara Împărat al Lumii din Apus şi va face cauză comună cu goţii şi cu francii; Africa de Nord va fi cuprinsă în domeniile sale.

— Când vom avea ştiri că Belizarie s-a proclamat împărat, vom invada neîntârziat Siria, răspunse Khosrou, încântat.

Dar Barak zise:

— Rege al Regilor, neîndoielnic s-ar potrivi mai mult cu demnitatea ta să loveşti fără a aştepta ca Belizarie să acţioneze. Căci, în cazul acesta, actul lui de a lua diadema va apărea ca fiind încurajat de tine prin invadarea Siriei, mai degrabă decât invers.

Argumentul acesta păru că-l impresionează pe Khosrou şi, rechemându-i pe trimişii lui Wittig, le făgădui că va întreprinde ceea ce îi ceruseră.

Întorcându-se în Italia, aceşti preoţi reintrără în Ravena, pretinzând că ar fi fost plecaţi numai într-un pelerinaj la locurile sfinte, şi-i dădură lui Wittig aceste veşti promiţătoare. Dar Barak se duse la Pavia şi acolo îi repetă lui Uriah – ca pe o glumă –

această minciună ingenioasă, pe care o născocise special pentru Khosrou.

Justinian avea pretutindeni spioni, chiar şi la curtea persană, şi auzise povestea mult înainte de Uriah. Crezând că Belizarie este într-adevăr pe punctul de a-l trăda, se simţi deodată foarte tulburat. Convocă imediat la o consultaţie pe Narses, pe Ioan de Capadocia şi pe Teodora.

Teodora zise:

— E o simplă poveste, născocită de sirieni, lipsită de orice temei. Pentru că ai preferat să te înconjuri la Curte cu mincinoşi, lichele şi trişori, refuzi să crezi că există în rândurile ofiţerilor armatelor tale ceva ce se cheamă onoare.

Dar Narses interveni:

— Eu am şi bănuit că va avea loc această întorsătură, Maiestate. Din cauza aceasta am refuzat să mă supun lui Belizarie.

Şi Ioan de Capadocia:

— O plănuieşte de mulţi ani. De ce altminteri a împovărat pe Clemenţa-ta cu răspunderea respingerii condiţiilor de pace ale lui Wittig, în timpul asediului Romei? Parte pentru a atrage şi mai multe întăriri sub stindardele sale, parte pentru a discredita pe Clemenţa-ta; aşa încât atunci când, în cele din urmă, se va proclama împărat, blândeţea lui să fie opusă severităţii Tale.

Narses adăugă:

— Recruţii italieni pe care îi încorporează constituie o altă dovadă a intenţiilor sale.

Şi Ioan de Capadocia:

— Plănuise această revoltă de acum şase ani, când era la Cartagina, aşa cum au scris Constantin şi camarazii săi ofiţeri ca să prevină pe Clemenţa-ta. Apoi a amânat-o, din considerente strategice, considerând că atâta vreme cât Sicilia şi Italia sunt în mâinile goţilor, Africa nu poate fi apărată. Dar acum când goţii sunt atât de aproape de înfrângere, ţinteşte mai sus.

Justinian întrebă:

— Ce să facem, prieteni? Sfătuiţi-mă. Mă tem foarte mult.

Narses răspunse:

— Fără pierdere de vreme, oferă-i regelui Wittig condiţii atât de uşoare, încât să fie încântat să le accepte. Atunci Belizarie nu va îndrăzni să se proclame împărat, fiind în imposibilitate de a supralicita mărinimia Clemenţei-tale faţă de goţi. În ce-i priveşte

pe propriii noştri ofiţeri din Italia, sunt obosiţi de război. Le este cu desăvârşire indiferent ce tratat semnezi cu regele Wittig.

Ioan de Capadocia fu de acord.

— Îngăduie-i regelui Wittig să-şi păstreze jumătate din tezaurul său şi toate posesiunile italiene, aşezate la nord de Pad.

Dar Teodora zise:

— Într-adevăr, mă surprinde că, având atâţia prieteni falşi şi atâţia duşmani pe faţă în Răsărit, Belizarie nu întreprinde în fapt ceea ce este acuzat pe nedrept că plănuieşte. Cu mulţi ani în urmă, comitele Bonifaciu a fost silit să trădeze, în Africa, datorită unor acuzaţii similare ce i s-au adus la Curtea împăratului. În felul acesta s-a pierdut Africa.

Justinian răspunse cu blândeţe:

— Scumpa mea, nu te amesteca în această chestiune, te rog. Hotărârea mea este luată.

Aşa se întâmplă că ambasadorii veniră de la Constantinopol cu astfel de condiţii încât Wittig fu încântat să le accepte. Belizarie, conducându-i la porţile Ravenei, îi întrebă în ce constă de fapt condiţiile acestea; dar răspunseră că deocamdată le este interzis să i le comunice. Când ieşiră din nou şi-i arătară tratatul semnat de Wittig, care necesita numai contrasemnătura lui, pentru ratificare, Belizarie rămase îngrozit. Nu putea crede altceva decât că împăratul fusese indus în eroare în privinţa situaţiei militare deznădăjduite a goţilor. Refuză să semneze, până ce o confirmare scrisă, sigilată în toată regula, nu va sosi de la Constantinopol.

Atunci Ioan Sângerosul şi Martin şi Ioan Epicureanul şi Valerian şi chiar şi Bessas începură să-l critice pe la spate, chipurile pentru prelungirea inutilă a războiului. Belizarie, auzind despre acestea, îi convocă pe toţi într-o conferinţă şi le ceru să vorbească deschis: consideră oare că aceste condiţii sunt într-adevăr potrivite?

Toţi răspunseră:

— Da, le considerăm potrivite. Nu putem cuceri Ravena şi este prea de tot să le cerem oamenilor noştri să rămână în tabără, la marginea acestor mlaştini, cine ştie câţi ani. În orice caz este evident că împăratul a hotărât să curme războiul cât se poate de curând.

— În cazul acesta nu doresc să vă amestec în acţiunea mea, aparent neloială, de a nu semna acest tratat. Precum ştiţi, Codul face din încălcarea de către un ofiţer a ordinelor date în timpul unei campanii, o infracţiune capitală şi Serenitatea-sa, Împăratul, este Comandantul meu Suprem. Am să vă rog să daţi în scris părerea pe care tocmai aţi exprimat-o.

Se gândea că în cazul în care l-ar putea sili pe Wittig să semneze un tratat mai favorabil nouă, documentul cu semnăturile lor va constitui în faţa lui Justinian dovada greutăţilor pe care le avea de înfruntat în propriul său stat major. Căci încă mai nutrea părerea că Justinian are încredere în el, în sensul că lasă să acţioneze cum crede el mai bine.

Consimţiră să semneze.

Acum se petrecu un lucru extrem de, straniu. Uriah, meditând asupra minciunii iscusite pe care Barak i-o spusese regelui Khosrou, ajunse la concluzia că dacă Belizarie s-ar proclama într-adevăr împărat, ar fi o situaţie dintre cele mai fericite! Nu exista om mai nobil sau mai capabil şi pentru Italia ar fi fost fatal să fie cârmuită nu de la Roma sau Ravena, ci din îndepărtatul Constantinopol. Africa simţise dezavantajele crude ale unui guvern care şi-a pierdut independenţa. Cu Belizarie împărat, goţii ar rămâne, în mod firesc, puterea militară dominantă – italienii nefiind potriviţi decât pentru însărcinări civile – şi ar ieşi în câştig şi de pe urma faptului că Belizarie i-ar instrui în arta de a câştiga bătăliile. Uriah strecură un mesaj la Ravena, către mătuşa sa Matasonta, despre care ştia că este pornită împotriva unchiului său Wittig, spunându-i că în cazul în care nobilii goţi din oraş l-ar invita pe Belizarie să devină suveranul lor, el, la rândul său, ar putea să-şi asume răspunderea convingerii celor din afara Ravenei.

Ea convocă un consiliu secret, la care propunerea lui Uriah fu pusă la vot şi obţinu o mare majoritate. Nobilii îl dispreţuiau pe Wittig şi-l admirau pe Belizarie; şi Ravena oricum nu putea rezista multă vreme, din pricina nimicirii silozurilor.

Aşa că Belizarie primi o invitaţie secretă, din partea Consiliului goţilor, să devină împărat al Apusului. Mesagerul lor fu urmat curând de un altul, al lui Wittig, care aflase de votul din Consiliu. Wittig declara că este dispus să abdice de la tronul său sau să-i aducă omagiu lui Belizarie, ca împărat.

Belizarie nu informă pe nimeni despre această ofertă, cu excepţia stăpânei mele Antonina. Strigă indignat:

— De ce mă judecă greşit, considerându-mă trădător faţă de împăratul meu? Ce am făcut ca să merit o astfel de insultă?

Antonina râse şi zise:

— Dar însuşi împăratul este de părerea lor.

— Ce vrei să spui?

— Citeşte asta!

Scrisoarea pe care i-o dădu o primise tocmai de la Teodora. Cuprindea o relatare acidă a consfătuirii care avusese loc între Justinian, Narses, Ioan de Capadocia şi dânsa. Teodora era foarte pornită din pricină că Justinian o pusese atât de nepoliticos la punct în faţa a doi consilieri şi era evident că scrisese scrisoarea ca un soi de răzbunare. Scrisoarea se încheia cu un pasaj în stilul acesta: „Scumpa mea prietenă Antonina, dacă până la urmă este adevărat – deşi eu am foarte mari îndoieli – că soţul tău plănuieşte acest pas curajos, să nu-l convingi, din loialitate faţă de mine, să nu-l întreprindă. Iar dacă el nu s-a gândit niciodată să-l facă, convinge-l tu. Căci este singurul om în stare să reinstaureze legalitatea, ordinea şi prosperitatea Italiei şi Africii şi în felul acesta să ne apere flancul apusean. Îl rog numai să trimită înapoi trupele noastre din Răsărit, dacă se poate dispensa de ele, şi să menţină pacea cu noi. Fii tu vara mea regească din Roma şi gândeşte-te cu gingăşie la mine şi trimite-mi deseori ştiri despre tine şi, de dragul timpurilor de odinioară, favorizează pe Hipodromul tău facţiunea Albastră. Voi continua să te iubesc, ca întotdeauna. Să-ţi explic pe scurt: Sacrul meu Soţ este gelos pe victoriile Ilustrului tău soţ. Nu-ţi pot făgădui că într-o bună zi n-o să-i facă un mare rău. Dacă Belizarie şi-ar încălca acum legământul, ar fi un pas înţelept şi justificat, şi de mare folos pentru lumea întreagă.”

Ochii lui Belizarie fulgerară când azvârli scrisoarea Teodorei printre tăciunii aprinşi dintr-un vas cu jăratic; nu începu să vorbească, până ce pergamentul nu fu mistuit în întregime. Apoi zise:

— Credinţa îi este lui Belizarie mai de preţ decât cincizeci de Italii şi o sută de Africi.

Apoi îi convocă pe ofiţerii săi.

— Mâine, anunţă el, intrăm paşnic în Ravena. Preveniţi-i pe oamenii voştri.

Toţi se holbară la el. Ambasadorii lui Justinian fură şi ei de faţă.

— Nu vă place?

— O, stăpâne! Dar goţii? Se predau?

— Cum am putea intra altminteri?

Belizarie asigură în taină pe trimişii goţi că niciunul din cetăţenii Ravenei nu va fi jefuit sau dus în sclavie şi depuse în sensul acesta un jurământ, pe un exemplar al Evangheliei. Dar adăugă:

— În ce priveşte titlul de împărat, daţi-mi răgaz să nu mi-l asum, prin proclamare, până ce nu mă aflu înlăuntrul oraşului. Când regele Wittig îmi va aduce omagiul, va fi semnul pentru gornişti să sune salutul imperial.

Ziua următoare mărşăluirăm de-a lungul potecii în oraş, şi-l luarăm în stăpânire. Când oamenii noştri trecură, în rânduri ordonate, pe străzi, femeile goţilor, privind de la porţi, îşi scuipară soţii în faţă, zicând: „Atât de puţini la număr şi nişte bărbaţi mititei, prăpădiţi! Şi totuşi, i-aţi lăsat mereu să vă bată!”

Belizarie acceptă supunerea, dar nu omagiul lui Wittig; şi, cu toate că goţii se aşteptau din clipă în clipă să se proclame împărat, nu dădu niciun semn. Dar goţii erau mulţumiţi să aştepte, deoarece îşi respectă jurământul că nu va prăda şi nu va duce poporul Ravenei în sclavie, luând numai în numele împăratului comorile regale, precum şi pentru motivul că adusese câteva corăbii cu provizii. Mai mult decât atât, îngădui tuturor goţilor care posedau pământuri la sud de Pad să părăsească oraşul şi să se întoarcă acasă, să le cultive. Era o măsură ce nu implica niciun risc, deoarece toate oraşele întărite din sud erau acum ocupate de garnizoane alcătuite din trupele lui.

Este neîndoielnic că, în primele zile, Belizarie îi lăsă pe goţi să creadă că în curând va accepta diadema. Stăpâna mea Antonina, începând să spere, îl întrebă:

— Ai luat hotărârea cea înţeleaptă?

La care el răspunse:

— Da, cea de a continua să fiu loial faţă de jurământul meu de general. Ar fi fost o greşeală să las să-mi scape prilejul de a ocupa capitala duşmanului, fără pierdere de vieţi.

Stăpâna mea Antonina era atât de furioasă că el rămânea credincios unui jurământ depus cu mulţi ani mai înainte faţă de un netrebnic, încât abia mai voia să-i vorbească. Şi Teodosie părea a fi mânios, probabil pentru că ea îi promisese postul de guvernator al Romei, dacă Belizarie ar fi devenit împărat. Îi spuse Antoninei, în particular:

— Italia va ajunge la distrugere, pentru ca Belizarie să nu-şi întineze onoarea.

Ea întrebă:

— Ce fel de distrugere?

Teodosie răspunse:

— Belizarie va fi rechemat şi distrugerea va veni sub forma perceptorilor lacomi, legilor nedrepte, generalilor tâmpiţi, subalternilor abuzivi, răzmeriţei, răscoalei, invaziilor. Vei vedea.

CAPITOLUL XVIII
O PRIMIRE RECE ACASĂ

Ravena este un oraş al paradoxurilor. Este clădită pe piloni, într-o lagună. „Broaştele din Ravena sunt mult mai numeroase decât cetăţenii, obişnuiesc locuitorii ei să spună, şi ţânţarii mai mulţi la număr chiar decât îngerii din ceruri.” Marea, în schimb, se retrage cu încetul din dreptul coastei, astfel încât portul pe care îl clădise împăratul August este acum pământ pe care cresc livezi. „Merele cresc pe catargele din portul Ravenei” se mai obişnuieşte să se spună. La un metru sau doi sub nivelul solului se dă întotdeauna de apă, ceea ce nu este avantajos pentru construirea zidurilor sau pentru înmormântarea cadavrelor; dar apa este sălcie, iar pentru băut şi gătit locuitorii folosesc apă de ploaie. Mai obişnuiesc să spună: „La noi morţii înoată şi cei vii mor de sete. La noi apele stau nemişcate şi zidurile se prăvălesc.” La Ravena s-a stabilit o colonie de negustori sirieni, toţi oameni foarte cuvioşi; în timp ce preoţii locali sunt foarte iubitori de argint, gata oricând să încalce legea canonică. „La noi sirienii se roagă şi preoţii sunt zarafi”, obişnuiesc oamenii să spună. Nu există niciun vânat prin vecinătăţi, şi nu se poate face niciun sport, afară de jocul cu mingea, în băi; totuşi, din pricina umezelii, bărbaţii trebuie să facă mereu exerciţii viguroase, ca să-şi păstreze sănătatea. În consecinţă, mulţi cetăţeni bogaţi sunt înrolaţi într-o miliţie şi fac exerciţii militare pe terenul de paradă sau în curtea rezervată pentru exerciţiile cu lancea; dar ofiţerii din garnizoană, plictisindu-se, aderă la diferite cluburi literare, pentru a se cultiva. „La noi oamenii de litere se joacă de-a soldaţii şi soldaţii de-a oamenii de litere”, obişnuiesc cetăţenii să spună. Nenumăratelor paradoxuri li se adaugă acum un bărbat care ar fi putut deveni suveran dar nu voia, şi un bărbat care ar fi vrut să rămână suveran, dar nu putea.

Paradoxală fu, de asemenea, descoperirea că fostul meu stăpân Barak, un expert atât de umblat în materie de relicve, venera cu evlavie, într-una din bisericile locale, o relicvă a Sfântului Vitalie, care, după cum ar fi putut spune orice cunoscător de istorie, nu putea fi a acestui sfânt: am găsit, atârnând de zidul bisericii, o inscripţie votivă, care comemora tămăduirea miraculoasă a lui Barak de pietre la ficat, cu ajutorul

acestei relicve. Şi pentru Barak personal se pregătea o serie întreagă de paradoxuri. Veni la Ravena ca să-i pretindă lui Belizarie o mare recompensă pentru a fi sugerat goţilor să-i propună să devină împărat al Apusului. Dar Belizarie, departe de a-l răsplăti, îl arestă la insistenţele mele, pe temeiul acuzaţiei pentru fals, veche de acum treizeci şi trei de ani, şi-l trimise sub pază la Constantinopol, ca să fie judecat. Totuşi, în raportul său despre cazul respectiv, Belizarie nu menţionă partea lui Barak în complotul care ţintise să-l proclame împărat: privea toată târguiala cu atâta scârbă încât prefera să treacă sub tăcere orice fel de referire la ea. La Constantinopol, Barak obţinu prin milă o achitare onorabilă şi cu toate că avea acum vârsta de şaptezeci de ani, îşi reluă funcţia de supraveghetor al monumentelor de la Locurile Sfinte. Avu plăcerea deosebită de a reîmprospăta urmele de sânge de pe stâlpul biciuirii; şi de a reînnoi buretele de isop pe Golgota, pe care pelerinii pioşi îl uzaseră până nu rămăsese aproape nimic din el; şi de a descoperi la Joppa, într-o ladă veche, îngropată în timpul persecuţiilor dezlănţuite de împăratul Nero, un număr impresionant de relicve creştineşti timpurii, de cea mai mare importanţă, în perfectă stare de conservare.

Spre norocul nostru, părăsirăm Ravena înainte de începutul sezonului ţânţarilor. Ioan Sângerosul îi scrisese lui Justinian o scrisoare de prevenire, îndată ce-şi dăduse seama că goţii îi oferiseră lui Belizarie diadema. Justinian îl rechemă neîntârziat pe Belizarie, lăudându-l cu căldură pentru superbele servicii pe care le-a adus şi lăsând să se înţeleagă că în curând va fi folosit într-un câmp de activitate mai vast. Belizarie ar fi dorit să lichideze întâi socotelile cu armata lui Uriah, redusă acum la numai o mie de oameni, dar nu a vrut să rişte să-l stârnească şi mai rău pe Justinian, printr-un alt gest de aparentă nesupunere. De aceea, ordonă întregii sale Case să înceapă să împacheteze, pregătindu-se de drum. Când Uriah află, la Pavia, de aceasta, rămase surprins şi se simţi dezamăgit; căci el crezuse că Belizarie încă mai avea de gând să se proclame împărat. Conchise că Belizarie, cumpănind forţa trupelor imperiale, care îi sunt ostile, faţă de cea a armatelor de goţi, consideră pasul prea riscant. De aceea, îi convinse pe ceilalţi nobili să aleagă drept rege al goţilor pe un anumit Hildibald, un nepot al regelui vizigot al Spaniei; perspectiva unei alianţe militare între goţii din Italia

şi goţii din Spania putea să încline eventual judecata lui Belizarie în favoarea acceptării diademei. Hildibald se angajă să se ducă imediat la Ravena şi să-i aducă omagiu lui Belizarie.

Dar Belizarie refuză cu dispreţ şi această nouă ofertă şi, în primăvara anului Domnului 540, ridicarăm din nou pânzele, îndreptându-ne spre Constantinopol şi lăsând Pavia necucerită. Între timp, Justinian numi unsprezece generali de rang egal – inclusiv Ioan Sângerosul – la comanda armatelor din Italia; aceştia erau uniţi doar prin gelozia lor faţă de Belizarie şi prin lăcomia de bani şi putere. După plecarea lui Belizarie, se dovediră incapabili de a-şi coordona acţiunile şi nu întreprinseră nici măcar o tentativă serioasă de a cuceri Pavia. Totuşi, Ioan Sângerosul puse la cale asasinarea lui Uriah de către noul rege, Hildibald; iar moartea lui Uriah fu apoi răscumpărată prin cea a lui Hildibald. În sfârşit, această coroană primejdioasă trecu asupra lui Teudel, nepotul mai tânăr al lui Hildibald. Aşa că în şapte ani au domnit peste goţi şapte monarhi.

Guvernatorul civil, numit ca să guverneze Italia în numele lui Justinian, era Alexandru, poreclit „Foarfecele”; înainte vreme zaraf de meserie, ajunsese prima oară în centrul atenţiei autorităţilor de la Constantinopol ca un abil ciupitor al monezilor de aur. Din fiecare cincizeci de monezi de aur ce-i treceau prin mână, ciupea echivalentul a cinci, fără ca monezile să pară mai mici. Ioan de Capadocia, departe de a-l pedepsi pentru această fraudă, îl folosi ca să sporească prin aceleaşi metode valoarea nominală a aurului din Tezaurul Militar, cât şi la alte tranzacţii necinstite. „Foarfecele” vădi în curând atâta ingeniozitate în găsirea unor metode originale pentru a stoarce noi impozite, încât fu în scurt timp socotit demn de cele mai înalte funcţii. În ultima vreme fusese perceptor principal, sub Solomon, în Africa. Problema procurării banilor pentru a acoperi uriaşele cheltuieli ale lui Justinian devenise acum mai presantă decât oricând, din cauza incursiunilor bulgare, care sărăciseră întinderi atât de largi ale ţării. „Foarfecele” aplică în Italia metodele sale obişnuite de stoarcere; şi orice tezaur ce se nimerise să scape de război, încăpu acum pe mâna lui în folosul Regescului său Stăpân, care îi îngăduia însă să reţină cinci la sută, drept comision. Mai mult decât atât, nimeni nu putea acuza „Foarfecele” de părtinire; puse mâna nu numai pe averea goţilor şi italienilor, dar şi pe solda şi raţiile trupelor imperiale.

Previziunile sumbre ale lui Teodosie, în privinţa viitorului Italiei, se dovediră juste, în toate punctele. Dar despre acestea se va povesti mai târziu.

Chiar înainte de a ridica pânzele, regele Khosrou al Persiei începu invazia Siriei, după cum ameninţase. Invazia nu era complet nejustificată, deoarece Justinian iniţiase tratative secrete cu hunii albi, care trăiesc dincolo de Marea Caspică, încercând să-i mituiască în vederea unei invadări a Persiei, dinspre nord; şi cu bătrânul rege al sarazinilor, pe care încercă să-l rupă de vechiul său legământ. Nefiind mulţumiţi cu condiţiile oferite, aceştia îl puseră pe Khosrou în posesia ambelor serii de corespondenţe. Khosrou încercă încă o dată ruta de miazăzi, mărşăluind de-a lungul malului drept al Eufratului, pornind de pe şesurile de lângă Babilon, şi trecu frontiera fără a întâmpina rezistenţă. Având cu el numai cavalerie, ajunse la Sura după un marş de şase zile; şi o cuceri printr-o viclenie, în timpul unui armistiţiu aranjat chipurile pentru a discuta condiţiile de capitulare. După o consfătuire cu reprezentantul imperial, care era episcopul oraşului, îl escortă îndărăt pe acesta, cu onoruri, până la poarta principală – apoi trimise un grup de oameni care ţâşni înainte cu o grămadă de scânduri, ca să blocheze poarta. Înainte ca oamenii din Sura să poată îndepărta scândurile, un escadron de cavalerie persană pătrunse în oraş şi galopă de-a lungul străzii principale. Sura fu prădată şi incendiată până în temelii; locuitorii ei fură luaţi sclavi şi duşi în Persia.

Comandantul nostru din Siria era acelaşi Boutzes care luptase pe aripa stângă la Daras. Cartierul său general se afla la Hierapolis, la distanţă de alte şase zile de marş, în susul râului. Auzind de apropierea lui Khosrou, Boutzes îi îndemnă pe cetăţeni şi pe soldaţi să apere cu hotărâre oraşul – şi apoi, adunând cavaleria uşoară, o rupse la fugă cu cea mai mare viteză. Khosrou porni împotriva oraşului Hierapolis. Găsind că fortificaţiile sunt puternice, căzu de acord să nu înceapă asediul dacă i se plăteşte ca răscumpărare o sumă de o sută de mii de monezi de aur. Cetăţenii, alarmaţi de soarta Surei, plătiră banii. După asta, Khosrou se întoarse spre apus şi veni la Beroea, unde găsi fortificaţiile mai vulnerabile decât cele de la Hierapolis, de aceea fixă suma de răscumpărare la două sute de mii de monezi de aur. Cetăţenii consimţiră şi aici, dar când se

apucară să adune banii, descoperiră că nu pot strânge decât jumătate; perceptorii imperiali – îndeosebi fiul stăpânei mele, Fotius, care devenise unul dintre agenţii cei mai lipsiţi de omenie şi mai eficienţi ai lui Justinian – fuseseră de curând activi în această regiune. Din acest motiv, şi temându-se de mânia lui Khosrou, cetăţenii mai de vază şi soldaţii dezertară din incinta zidurilor oraşului Beroea şi se refugiară în citadelă pentru a fi în siguranţă. Khosrou asaltă zidurile pustii şi, furios că şi-au bătut joc de el – aşa se exprimă – incendie jumătate de oraş. Totuşi, aflând că banii nu se plătiseră pur şi simplu pentru că nu aveau de unde, îi iertă pe cetăţeni de datorie şi-şi continuă marşul spre Antiohia.

Justinian, când află ştirea invaziei, îl trimise imediat pe nepotul său Germanos – cel care contribuise la înăbuşirea răscoalei din Africa – să inspecteze fortificaţiile Antiohiei. Acestea se aflau într-o stare destul de bună, dar aveau un punct vulnerabil: o stâncă mare, lată, numită Orocasias, care se înălţa aproape de ziduri, în punctul cel mai ridicat al circuitului. După cum mausoleul lui Hadrian fusese o ameninţare permanentă pentru zidurile Romei, până ce fu încorporat în acestea ca fortificaţie exterioară, tot astfel această stâncă, Orocasias, constituia o primejdie. Germanos hotărî că trebuie neîntârziat întărită. Singura alternativă era aceea de a tăia un şanţ adânc, care să separe zidul oraşului, de stâncă (aflată numai cu cincisprezece picioare sub nivelul crenelurilor), şi de a mai înălţa zidurile. Dar autorităţile civile din Antiohia refuzară să întreprindă ceva în această chestiune. Spuneau că nu mai este vreme pentru a termina nicio construcţie şi niciun şanţ înainte de sosirea lui Khosrou; a fi întrerupţi în toiul acestei lucrări ar fi însemnat să dezvăluie în mod inutil singurul punct vulnerabil al fortificaţiilor. Dacă se vor găsi în imposibilitatea de a apăra oraşul, îl vor răscumpăra de la Khosrou: în fapt, patriarhul Efraim îi şi scrisese în taină lui Khosrou, oferindu-i să adune orice sumă rezonabilă ca răscumpărare – propusese o sută de mii în aur. Dar Justinian trimise acum o scrisoare circulară, către toţi guvernatorii de oraşe, interzicându-le, sub ameninţarea pedepsei cu moartea, să mai plătească bani de răscumpărare. Patriarhul, temându-se să-l întâmpine pe Khosrou cu mâinile goale, fugi spre nord, în Cilicia, după cum procedară şi un număr de cetăţeni bogaţi, prevăzători. Din Liban sosiră acum şase mii

de cavalerişti ca să întărească garnizoana; comandanţii acestor unităţi închiseră porţile, aşa încât nu se mai putea fugi.

Avangarda regelui Khosrou apăru curând la orizontul Antiohiei. Ambasadorul său veni sub ziduri şi formulă cererile persane – corespundeau exact cu oferta patriarhului. Pentru numai o sută de mii, Khosrou va cruţa oraşul şi va trece mai departe cu armata.

Locuitorii Antiohiei sunt foarte dezordonaţi şi neserioşi de felul lor. Nu-l tratară pe ambasador cu niciun fel de respect – ci aruncară după el cu gunoi şi traseră săgeţi de jur împrejurul său. Dacă Belizarie, argumentau ei, izbutise cu numai cinci mii de oameni instruiţi să apere un oraş mult mai mare, timp de un an încheiat, de asaltul a o sută cincizeci de mii de goţi, de ce n-ar apăra ei Antiohia cu nouă mii de oameni împotriva armatei lui Khosrou, alcătuită din numai cincizeci de mii de persani? Mai mult decât atât, civilii romani, prea puţin războinici, nu-i dăduseră ajutor lui Belizarie, în vreme ce la Antiohia, Albaştrii şi Verzii alcătuiseră un soi de miliţie locală; luptele lor de facţiune, care fuseseră purtate într-o manieră mult mai deschisă şi mai curajoasă decât la Constantinopol, le insuflaseră un oarecare entuziasm ostăşesc. Aşa că, până la urmă, zece mii de voluntari sporiră rândurile trupelor regulate, şi cel puţin jumătate dintre aceştia purtau armură de zale şi arme. Din păcate, stânca Orocasias nu fu apărată. Sunt de părere că dacă trei sute de luptători buni s-ar fi căţărat în afara întăriturilor şi ar fi fost amplasaţi pe piscul abrupt al stâncii, ar fi putut respinge orice fel de atac. Dar se adoptă un alt plan: eşafodaje lungi, de lemn, fură coborâte cu frânghii între turnurile din acest punct astfel încât apărătorii să poată lupta, aşezaţi pe două rânduri – cu săgeţi şi suliţi de pe meterezele de deasupra, cu săbii şi cu lănci de pe întăriturile de dedesubt.

În dimineaţa ce urmă refuzării condiţiilor sale de pace, regele Khosrou trimise o parte a armatei în jos, pe valea râului Orontes, ca să asalteze în diverse puncte zidurile cetăţii, în vreme ce el însuşi urcă dealul, cu o forţă de oameni aleşi, împotriva stâncii Orocasias. Eşafodajele acelea de lemn fură cauza dezastrului Antiohiei. Cum arcaşii şi suliţaşii aşezaţi pe ele luptau din greu ca să-i facă pe persani să rămână la distanţă şi cum încontinuu le soseau întăriri, în grabă mare, de pe turnuri, frânghiile cedară deodată, şi scândurile şi soldaţii căzură, cu vuiet imens, pe

parapetul aglomerat de dedesubt. Sute de oameni fură fie ucişi, fie grav răniţi; se înălţară răcnete îngrozitoare, cărora persanii le răspunseră cu un strigăt de triumf.

Oamenii din turnurile învecinate, neştiind ce s-a petrecut, îşi închipuiră că se prăbuşeşte chiar zidul şi că persanii forţează intrarea. Îşi părăsiră posturile şi goniră devale, în oraş; sosiră la poarta ce duce la suburbia Daphne şi aici strigară în gura mare că l-au văzut la distanţă pe Boutzes venind cu o armată în ajutorul lor şi că trebuie să iasă în grabă ca să-şi unească forţele cu el. Nimeni nu crezu această poveste, dar se produse o adevărată goană a civililor care voiau să părăsească Antiohia, câtă vreme mai exista o posibilitate, poarta spre Daphne fiind singura împotriva căreia persanii nu lansau atacuri. Apoi întreaga forţă de cavalerie se retrase de pe întărituri şi veni, convergent, în galop, spre această singură poartă, călcând sub copite civilii, şi ieşi, trecând peste un morman de morţi, şi muribunzi. Curând Antiohia fu părăsită de toate trupele, cu excepţia câtorva infanterişti din unităţile regulate, şi a miliţiei orăşeneşti. Miliţienii care supravieţuiseră prăbuşirii eşafodajului abandonară zidul de la Orocasias îndată ce-şi dădură seama că flancurile lor nu mai sunt protejate de trupe. Se aşezară în formaţie la picioarele dealului, hotărâţi să apere străzile. Persanii escaladară zidurile şi pătrunseră fără nicio greutate.

Miliţienii făcură apoi o scurtă demonstraţie de luptă de stradă, în tradiţia acceptată a Hipodromului, cu pietre de pavaj, spade şi ciomege. Albaştrii atacară cu strigătul lor de luptă: „Jos Verzii!” şi Verzii cu strigătul lor de luptă: „Jos Albaştrii!” şi persanii fură nevoiţi să cedeze teren. Dar regele Khosrou, postat într-unul din turnurile cucerite, îşi dădu seama că are în faţă numai o armată alcătuită din gloată şi trimise un escadron din „Nemuritorii” săi să şarjeze de-a lungul străzii. Miliţia rupse rândurile şi începu un masacru în care pieri un număr imens de cetăţeni de ambele sexe. Antiohia fu prădată şi Khosrou găsi în catedrală depozite extraordinare de aur şi de argint, suficiente pentru a finanţa de două ori toată campania. Drept represalii pentru luptele de stradă, ordonă ca tot oraşul să fie incendiat, cu excepţia catedralei – zicea că nu are nicio ceartă cu patriarhul. Până şi suburbiile fură distruse, chiar mai temeinic decât de cutremurul care avusese loc cu treisprezece ani mai înainte. Jumătate de milion de oameni fură lăsaţi fără cămin şi pradă foametei.

Adună o sută de mii dintre cei mai tineri şi mai activi şi-i consolă astfel:

— Am să vă duc teferi, cu mine, în ţara mea, şi am să vă clădesc un oraş nou pe malul Eufratului, care este un râu mult mai frumos decât acest Orontes al vostru. Veţi avea băi şi pieţe şi o bibliotecă publică şi un Hipodrom – tot ce vă puteţi dori!

Apoi porni spre Seleucia, portul Antiohiei, şi se scăldă în mare, îndeplinind un legământ pe care-l făcuse către Zeul Soare; după care mărşălui în sus pe Orontes, spre Apamea, unde îşi mai spori tezaurul cu comori bisericeşti. Aici poporul îi deschise porţile, aşa că nu incendie oraşul, şi chiar îngădui orăşenilor să-şi păstreze bunul cel mai nepreţuit – o jumătate de metru de lemn tăiat din baza Adevăratei Cruci. Vârsta şi putreziciunea făcuseră această relicvă fosforescentă, aşa că lumina pe întuneric, ceea ce era socotit miraculos. Preoţii o ţineau într-o ladă de aur, bătută cu pietre. Khosrou luă însă lada.

La Apamea dădu ordin să se ţină o cursă de care, în cinstea lui.

— Ţineţi minte, zise el, trebuie să se dea precădere Verzilor, deoarece împăratul Justinian şi împărăteasa lui, după cum mă informează miniştrii mei, au favorizat prea lungă vreme, în mod nedrept, pe Albaştri.

În Persia, carele sunt folosite numai pentru parări şi procesiuni solemne; de aceea, Khosrou nu-şi dădea seama că sportul acesta este o competiţie. Cele patru care fură eliberate din ţarc, conducătorii se luptară pentru întâietate cu strigăte şi lovituri de bici şi primul Albastru reuşi curând să se aşeze pe culoarul interior: ţâşni cu cincizeci de paşi înaintea celui de al doilea Albastru, cei doi Verzi aflându-se mult în urma lor. Khosrou se înfurie peste măsură şi, văzând pe carele Albastre o emblemă a împăratului, strigă:

— Opriţi cursa, opriţi pe Cezarul acela! A luat-o cu neruşinare înaintea celor două care ale mele!

Soldaţi persani dădură buzna în arenă formând o barieră din lănci. Conducătorii Albaştri traseră brusc de hăţuri, de teamă să nu li se spintece caii, şi carelor Verzi li se îngădui să ia conducerea şi să câştige cursa. A fost cea mai falsificată cursă văzută vreodată pe un Hipodrom (şi v-aş putea povesti câte ceva despre unele aranjate de-a binelea). Asistenţa râse cu hohote; Khosrou se holbă la ei, nedându-şi seama că râsul se

îndreptă împotriva lui. „Opriţi Cezarul acela!” deveni pretutindeni o lozincă în lumea curselor. Khosrou avea din naştere o fire irascibilă şi sarcastică. Bunăoară, obişnuia să-şi bată joc de nenorocirile abătute peste oamenii ale căror oraşe le distrusese, prefăcându-se că plânge şi zicând:

— Ah, bieţi creştini, loialitatea voastră greşit îndreptată spre smintitul şi lacomul nostru văr de la Constantinopol v-a adus aici!

Totuşi, nu era un om în întregime rău sau înrăit.

De la Apamea se întoarse acasă, dar nu pe drumul pe care venise, ci prin Edessa, Carrhae, Constantina şi Daras. De la Edessa acceptă ca răscumpărare o sumă mică, de cinci mii – deşi iniţial intenţionase să o asalteze – pentru că magii care îl însoţeau îl sfătuiră să se abţină de la o asemenea încercare. Asta pentru că avangarda greşise de două ori drumul şi când, până la urmă, îl găsise, Khosrou începu dintr-odată să simtă mari dureri, pricinuite de un abces aflat sub un dinte din maxilarul său inferior. Poporul din Edessa nu era surprins că scăpase atât de ieftin. Locuitorii acestui oraş pretind că însuşi Isus Hristos a trimis cândva o scrisoare unui cetăţean al Edessei, care-l invitase să-i lase în voia lor pe smintiţii de galileeni şi să vină să propovăduiască la Edessa. Se spune că Isus i-ar fi scris: „Nu pot veni din cauza profeţiilor din Scripturi, dar norocul îţi va surâde câtă vreme vei trăi şi am să apăr oraşul vostru de atacurile persanilor, în vecii vecilor”. Socot că un asemenea răspuns nu este probabil să se fi dat în împrejurările de atunci: în zilele lui Isus nu exista o ameninţare persană. Totuşi, oamenii din Edessa l-au înscris, cu litere de aur, pe poarta oraşului; şi numai o singură dată nu şi-a îndeplinit funcţia de farmec proteguitor.

În timp ce regele Khosrou se mai afla în preajma Edessei, sosi o ambasadă de la Justinian care aducea acceptarea condiţiilor propuse ca preţ pentru reinstaurarea Păcii Veşnice – şi anume plata anuală a patru sute de mii, în aur, afară de ceea ce fusese luat în cursul campaniei. Ca un gest de mărinimie, Khosrou se oferi acum să vândă la preţ redus pe toţi prizonierii luaţi la Antiohia, pe care îi căra cu el, cetăţenilor din Edessa – care sunt cunoscuţi ca oameni inimoşi. Peste cele cinci mii, care reprezentau suma de răscumpărare, adunară încă cincizeci de mii, bătuţi pe muche. Suma fu adunată în argint şi în valori mici

şi chiar sub formă de vite şi oi – contribuţiile benevole ale ţăranilor. Chiar şi prostituatele ţinură o adunare la care hotărâră ca toate bijuteriile deţinute de membrele breslei să fie vărsate la fondul de răscumpărare. Din păcate, în această clipă sosi Boutzes şi anunţă că Edessa încălcase ordinul împăratului atunci când îi plătise lui Khosrou cele cinci mii. Interzise să i se mai plătească ceva şi-l informă pe Khosrou că poporul din Edessa s-a răzgândit şi nu va încheia târgul. Era furios pe Khosrou, deoarece suma de răscumpărare pentru fratele său Coutzes, prins cu treisprezece ani în urmă, fusese fixată la o cifră atât de mare, încât nu a putut fi plătită şi Coutzes murise în închisoare. Făcându-şi singur dreptate, Boutzes păstră pentru el toţi banii strânşi la Edessa, şi Khosrou luă cu el prizonierii.

Asta se petrecu devreme, în luna iulie. Khosrou primi acum ştirea că Belizarie revenise la Constantinopol. Se întoarse de zor acasă, mulţumindu-se să stoarcă sume mici de la Constantina şi alte oraşe prin care trecu, chipurile pentru protejare. Refuză să ia bani la Carrhae, pe temeiul că nu era un oraş creştin, ci continua să fie credincios vechilor Zei. La Daras făcu o demonstraţie; apoi, după ce mai luă şi de aici cinci mii, trecu îndărăt peste frontiera persană, mulţumit de ce înfăptuise. În ce-i priveşte pe prizonieri, le clădi într-adevăr noua Antiohie pe Eufrat şi nu-i dezamăgi nicidecum: foarte mulţi renunţară la creştinism şi se întoarseră la cultul Vechilor Zei, în temple pe care le clădi Khosrou pentru ei. Symmachus, filosoful atenian, veni şi el aici şi deschise o academie pentru studierea doctrinei numită neoplatonism – un soi de creştinism, necomplicat prin povestea lui Isus Hristos sau prin argumente cu privire la natura lui. Pe Hipodromul din Noua Antiohie, culoarea Verde se bucură de protecţia particulară a regelui Khosrou şi i se atribuită caii cei mai buni.

Dar îndată ce Justinian auzi de întoarcerea lui Khosrou în Persia, rupse noul tratat.

Aceasta fu deci istoria ruşinoasă care ne întâmpină, în iulie, când sosirăm de la Ravena la Constantinopol: în decurs de numai trei luni, Khosrou îi aduse lui Justinian pagube care se însumau la nici nu pot spune câte milioane, dezvăluind totodată slăbiciunea sistemului său de apărare şi laşitatea trupelor imperiale. Puţini ofiţeri de rang îi însoţiră acasă pe Belizarie şi pe stăpâna mea, şi niciun fel de trupe, afară de Regimentul de

casă care, datorită înrolărilor de goţi, mauri şi vandali, sporise acum la şapte mii de oameni. Erau, fără excepţie, bărbaţi curajoşi, zdraveni: căci ori de câte ori un luptător vădea curaj deosebit, fie că aparţinea forţelor duşmane, fie celor aliate, Belizarie se grăbea să-l angajeze şi să-l transforme într-un soldat de mâna întâi. În cursul apărării Romei, Regimentul de casă suportase de atâtea ori şocul atacurilor încât romanii obişnuiau să exclame cu admiraţie: „Imperiul lui Teodoric, subminat de Casa unui singur om!”

Împreună cu noi mai sosi o suită întreagă de prizonieri, în frunte cu regele Wittig, regina Matasonta şi copiii regelui Hildibald. De asemenea, aduserăm întreg tezaurul public de la Ravena. Acesta consta din aproximativ zece milioane, în bare şi monezi de aur şi de argint; însemnele străvechi ale Imperiului de Apus, mari cantităţi de obiecte de aur şi argint, cuprinzând şi comorile capturate de Teodoric în decursul războaielor sale în Franţa; tezaurul bisericii ariene (Justinian ordonă să fie topit) şi stindardele romane capturate de mult în bătălia de la Adrianopol, împreună cu însăşi diadema pe care o purtase împăratul Valens, în ziua dezastrului.

Pe când ne aflam în drum, Belizarie zise despre stindarde şi despre coroană:

— Înfrângerea de la Adrianopol este, în sfârşit, răzbunată. Ah, de-ar fi apucat unchiul meu Modestus să mă vadă aducând acestea acasă, ce banchet clasic ar mai fi întins pentru noi!

Stăpâna mea încuviinţă:

— Da, şi ce discurs, mai mult decât clasic, ar fi ţinut!

Cred că, în mintea lui, Belizarie opunea primirea pe care i-ar fi făcut-o unchiul său cu cea care, în cazul cel mai rău, îl putea aştepta din partea lui Justinian, din cauza atmosferei de bârfeală şi bănuială care stăruia la Curte. Nu pentru că Belizarie ar fi fost ambiţios şi ar fi râvnit la onoruri şi titluri: era pe deplin satisfăcut de conştiinţa unei misiuni bine îndeplinite. Dar având, din născare, o inimă caldă, lipsa de generozitate a altora îl îngheţa de-a binelea. Atât de dragul lui Justinian cât şi pentru el însuşi, nădăjduia că acum, datorită întoarcerii sale, toate bănuielile vor fi spulberate şi toţi calomniatorii puşi cu botul pe labe.

Dacă am într-adevăr dreptate când interpretez gândurile lui Belizarie în felul acesta, atunci îl aştepta o mare dezamăgire.

Cred că niciodată, de când este lumea, un general loial şi victorios nu a fost primit la întoarcere atât de rece de împăratul său. Poporul de rând din oraş se întrecu cu firea, dând expresie sentimentelor de admiraţie faţă de Belizarie şi aclamându-l ca singurul apărător de nădejde în faţa persanilor. Dar Justinian era atât de gelos încât nu-i acordă triumful binemeritat; nici nu expuse în public prada luată de la goţi. Aceasta fu debarcată în taină, în portul imperial şi depozitată în Palatul de Porfiriu unde, în afară de membrii Senatului, nu i se îngădui nimănui să o vadă. Justinian nu voia defel să-i dea lui Belizarie bani; presupun că de teamă că îi va risipi în mulţime, ca pomană, şi în felul acesta îşi va mai spori popularitatea. Dar Teodora insistă să i se dea cel puţin o jumătate de milion, pentru a acoperi cheltuielile casei sale, deoarece oamenii din Regimentul său nu primeau salarii sau raţii din fonduri publice decât atunci când se aflau în serviciu activ. În decursul războaielor, Belizarie dădea trupelor sale de casă nu numai plăţi suplimentare şi raţii din propriul său buzunar, dar acoperea oamenilor pierderile în armament şi echipament – ceea ce nu era deloc conform cu practica obişnuită; le atribuia, de asemenea, inele şi lanţuri de onoare, pentru orice fel de ispravă militară deosebită, şi îi pensiona pe cei bolnavi şi răniţi, care erau incapabili de a mai lupta. Mai mult decât atât, dacă venea la el un soldat bătrân şi-i spunea, bunăoară: „Am pierdut un braţ în prima ta campanie persană şi am ajuns până la urmă să cerşesc”, îi dădea bani, deşi omul nu fusese direct sub comanda lui. O asemenea generozitate avu, fireşte, darul de a spori gelozia lui Justinian, care era foarte zgârcit în a măsura ce se cuvine unui veteran nenorocit.

Cetăţenii obişnuiau să spună despre Belizarie: „Este un soi de monstru. Nimeni nu l-a văzut vreodată beat; se îmbracă atât de simplu, pe cât îi îngăduie rangul; departe de a fi pofticios, nu a aruncat nici o singură privire jinduitoare asupra vreuneia sau alteia din femeile pe care le-a făcut prizoniere, deşi nu există în lume frumuseţi mai mari decât femeile vandale şi gote; şi nu este nici măcar un entuziast pe tărâm religios.” Însoţit de stăpâna mea şi de o mare suită de cuirasieri, îşi părăsea zilnic casa de pe Strada Superioară şi mergea pe jos tot drumul până în Piaţa lui August, ca să-şi vadă de treburile sale la Ministerul de Război şi, mai târziu, ca să facă obligatoriul act de prezenţă la suveranii săi. Mulţimea privea zilnic cu uimire la statura lui

înaltă şi chipul sincer, grav, şi la soldaţii care călcau cu pas egal în spatele său: persani cu pielea închisă şi trăsături delicate, şi vandali blonzi, cu păr galben, goţi cu mădularele mari şi părul castaniu, huni cu picioarele arcuite şi ochii oblici, şi mauri cu părul negru, creţ, nasuri coroiate şi buze groase. Oamenii obişnuiau să holbeze ochii la stăpâna mea şi să şoptească: „Şi ea e un soi de monstru. A nimicit cu mâna ei nenumăraţi goţi ţintind cu catapulta; ea a fost cea care a despresurat Roma.” Fără să vreau, am auzit odată un preot spunând despre dânsa: „Bine a profetizat Solomon despre această târfă, în *Cartea proverbelor*: «Mulţi au fost răniţi de mâna ei, dar şi mai mulţi oameni puternici au fost măcelăriţi de ea. Casa ei este calea spre iad, coborând spre încăperile morţii».”

Apoi, deşi numai o imaginaţie deformată putea interpreta drept făţarnică modestia adevărată a lui Belizarie, Narses şi Ioan de Capadocia îi ziseră lui Justinian: „Are în vedere o rebeliune. Uite cum caută să măgulească gloata şi să-i capteze favorurile; cea mai neînsemnată dintre mişcările sale devine în stradă un soi de festival. Prin contrast, strălucirea Propriei tale Maiestăţi Glorioase este umbrită în faţa ochiului vulgar. Crede că acum ambele imperii îi sunt la îndemână: a venit aici, la Constantinopol, ca să se fudulească cu prizonierii săi şi, la momentul potrivit, va încerca să smulgă diadema de pe fruntea sacră a Serenităţii-tale. Să i-o iei înainte.”

Justinian, fricos din fire, tot amâna acţiunea zicând: „nu am încă nicio dovadă”. Îi era frică de Teodora: stăpâna mea Antonina continua să rămână prietena îndrăgită a împărătesei; afară de asta, dacă Khosrou pornea în anul următor o nouă invazie, Belizarie era singurul care putea opri atacul.

În ce-l priveşte pe regele Wittig, el îi adusese omagiu lui Justinian şi renunţă chiar şi la erorile sale ariene; aşa că fu ridicat la rangul de patrician şi i se dădură mari proprietăţi în Galatia – echivalente celor ce i se dăduseră lui Geilimer. Dar căsătoria lui cu Matasonta fu desfăcută la cererea amândurora. Ca răsplată pentru serviciile pe care ea le adusese dând foc silozurilor, Matasontei i se îngădui să se căsătorească cu nepotul lui Justinian, Germanos, acelaşi care ajutase la înăbuşirea răscoalei lui Stotzas. Ceilalţi prizonieri goţi fură organizaţi în unităţi de cavalerie şi trimişi să păzească frontiera de pe Dunăre. Atât, deci, despre goţi.

La Constantinopol văzurăm pentru întâia oară biserica Sfânta Sofia, terminată. Arhitectul ei a fost Antemiu din Tralles. Justinian îi spusese:

— Nu cruţa nicio cheltuială ca să faci din aceasta clădirea cea mai frumoasă şi mai durabilă din lume, pentru ca numele lui Dumnezeu şi al meu să fie glorificat.

Antemiu fu la înălţimea însărcinării. Numele său binemerită cea mai mare glorie; căci Justinian n-a făcut nimic altceva, decât că i-a aprobat planurile. Dacă în acest context mai trebuie cinstite şi alte nume, atunci să fie cele ale lui Isidorus de Milet, asistentul lui Antemiu, şi al lui Belizarie, a cărui victorie asupra vandalilor asigurase atât tezaurul cu care se plăti construirea caledralei, cât şi sclavii – forţa de muncă necesară.

Catedrala depăşeşte prin înălţime toate clădirile învecinate, deşi acestea sunt semeţe. Ca să comparăm ceva mare cu ceva mai puţin mare – pare o imensă navă comercială, ancorată printre bacurile din Corn. Proporţiile îi sunt atât de frumos calculate totuşi, încât nu există nimic brutal sau respingător în dimensiunile ei. Dimpotrivă, are o nobleţe delicată dar serioasă, pe care o pot exprima numai zicând: „Dacă Belizarie ar fi fost arhitect la fel de bun pe cât a fost de bun soldat, biserici de felul acesteia ar fi clădit”.

Sfânta Sofia are o lăţime de peste două sute de picioare, o lungime de trei sute şi o înălţime de o sută cincizeci. O încoronează o amplă cupolă şi, dacă cineva se uită în sus, de dinăuntru, adică spre tavanul încrustat în întregime cu aur curat, i se pare că întreaga construcţie trebuie să se prăbuşească din clipă în clipă, deoarece nu există grinzi transversale sau stâlpi centrali care să o suporte: fiecare parte ţâşneşte spre centru şi în sus, către punctul central al cupolei. Cetăţenii spun vizitatorilor de la ţară: „La porunca împăratului, un demon a suspendat cu un lanţ de aur cupola de cer, până ce părţile celelalte fură înălţate, ca să o întâlnească”. Mulţi vizitatori iau această glumă drept adevăr.

Există două porticuri, fiecare cu un acoperiş boltit, încrustat cu aur, unul pentru bărbaţii credincioşi, altul pentru femeile credincioase. Cine ar putea descrie – precum ar merita – frumuseţea columnelor sculptate şi a mozaicurilor cu care este împodobită clădirea? Seamănă cel mai mult cu o pajişte primăvăratică, scăldată în lumină de soare, cu pilaştrii mari, de

piatră fină, ai absidelor laterale, ridicându-se asemenea unor copaci; în compoziţia zidurilor şi a pardoselei a fost folosită marmură de multe culori – roşie, şi verde, şi purpurie pestriţă, şi de culoarea paielor, şi galbenul untului, şi alb curat, ici-colo cu un licăr albastru de lapis-lazuli. Cioplituri şi sculpturi şi încrustaţii superbe desăvârşesc fiecare amănunt şi numeroasele ferestre din ziduri şi cupolă inundă arhitravele cu lumină. Nu trebuie să fii creştin ortodox pentru a preţui această clădire şi a adora înţelepciunea căreia îi este închinată; ea este deschisă la orice oră, şi pot intra şi credincioşii săraci, câtă vreme nu au încălcat legile şi se poartă cuviincios. Un cerşetor poate intra şi se poate închipui împărat, stând în mijlocul unei splendori atât de opulente; numai câteva unghere ale clădirii îi sunt închise – ca, de pildă, sanctuarul care este căptuşit cu argint sclipitor în greutate de patruzeci de mii de livre, şi anumite capele particulare. În ce priveşte relicvele de sfinţi şi de martiri, ele sunt depozitate aici cu prisosinţă şi câteva din uşile laterale sunt făcute din lemn care (se zice) a alcătuit cândva Arca lui Noe,

Cred că în timpul unei vizite la Sfânta Sofia a fost cuprins Teodosie de convingerea că trăieşte o viaţă complet lipsită de sens şi că nu s-ar mai putea simţi bine decât dacă s-ar întoarce în mânăstirea lui. Nu pentru că acum ar fi devenit un creştin mai autentic decât fusese înainte vreme, dar pentru că la Efes viaţa lui fusese ordonată de reguli foarte severe şi nu avusese prilejul de a se întreba cum să hotărască într-o anume situaţie. Teodosie nu era un om vicios; de fapt, acceptând restricţiile monahale asupra pasiunilor, îndura ceea ce majoritatea bărbaţilor ar fi găsit de neîndurat. De asemenea, îşi dăduse seama că este subiectul unor bârfeli necontenite, în legătură cu stăpâna mea Antonina, fiind socotit un băiat care-i satisface plăcerile ei trupeşti; iar stăpâna mea, pentru a înăbuşi aceste bârfeli, i se adresa întotdeauna, când se aflau în public, cu o asprime umilitoare, deşi în particular îi vorbea cu multă afecţiune. Teodosie era plictisit şi de războaie şi nu putea înfrunta perspectiva unei alte campanii – îndeosebi în Răsărit, unde urma probabil să fie trimis Belizarie în curând: arşiţa mare îl făcea întotdeauna să se simtă bolnav şi incapabil de a gândi. De aceea împachetă într-o noapte câteva din bunurile sale, se îmbarcă pe o corabie comercială rapidă şi plecă la Efes; lăsă în

urmă o scurtă notiţă prin care îşi cerea iertare şi-şi lua rămas bun.

Stăpâna mea fu atât de nenorocită de dispariţia lui încât nu se atinse de mâncare şi nu-şi mai văzu de treburi, şi până la urmă căzu la pat. Avea acum patruzeci de ani, iar grijile campaniei din Italia împrumutaseră privirii ei o nuanţă de nelinişte şi rătăcire, de care nici cosmeticurile şi nici masajele nu o puteau scăpa. De asemenea, începuse de curând şi schimbarea sângelui, aşa că era mereu nervoasă, iritabilă; căzu într-o melancolie din care Belizarie, cu toată dragostea şi răbdarea lui, nu izbuti să o smulgă. Se pare că Antonina considera plecarea lui Teodosie ca un semn că marea ei frumuseţe (pe care el obişnuia să o sărbătorească, într-o manieră de curtean, prin cântecele pe care le compunea) o părăsise, odată cu hazul şi farmecul ei, îndeobşte recunoscute. Consider că Belizarie dădu în această împrejurare dovadă de adevărată mărinimie. Când ea îi mărturisi că numai prezenţa lui Teodosie ar putea să o mai reînvie, se duse direct la Justinian şi formulă o cerere umilă, pentru ca Teodosie să fie adus înapoi.

Justinian consimţi să-i scrie abatelui de la Efes, cerându-i să-l elibereze pe Teodosie de legămintele sale şi să-l trimită îndărăt; dar Teodosie invocă dreptul său de a deveni călugăr, drept pe care nicio autoritate lumească, nici măcar cea a împăratului, nu i-l putea contesta.

Când, în primăvară, regele Khosrou îşi reluă operaţiunile militare şi Belizarie fu trimis în grabă mare la frontieră, ca să i se opună, stăpâna mea rămase în urmă, în oraş, spunând că într-o dispoziţie atât de depresivă nu ar putea fi decât o piedică pentru el.

CAPITOLUL XIX
VICTORIE LA CARCHEMISH

Povestea mea ajunge acum la o perioadă a cărei relatare nu-mi face nicio plăcere, deoarece a adus mare suferinţă stăpânei mele Antonina şi mai mare suferinţă lui Belizarie, soţul ei; asta în ciuda unei victorii remarcabile pe care el a câştigat-o asupra persanilor. Dar răul trebuie povestit ca şi binele.

Precum am mai spus, stăpâna mea a rămas la Constantinopol, în vreme ce Belizarie fu trimis împotriva regelui Khosrou, în primăvara târzie din anul Domnului 541. Cât îi îngăduiseră îndatoririle sale la Curte îşi petrecuse vremea instruind recruţii goţi ai Regimentului de casă în folosirea arcului şi a bine încercatului său sistem tactic de cavalerie. Dar în Răsărit îl aştepta un material uman, de combatanţi, de cu totul altă factură. Când sosi la Daras – un loc, scrise el Antoninei, îndulcit de amintirea vizitei pe care ea i-o făcuse – găsi forţele într-o stare jalnică în ce priveşte disciplina şi instrucţia; iar cât priveşte curajul trupelor, ele tremurau chiar şi la auzul numelui de persan. Cei şapte mii de oameni ai săi erau singurii pe care putea conta în perspectiva unor lupte serioase. Multe regimente regulate, cu efectivul complet după controalele armatei, şi primind soldă şi raţie întreagă, aveau lipsuri de mai multe sute de oameni, şi dintre aşa-zişii ostaşi instruiţi, jumătate erau muncitori neînarmaţi, folosiţi la îmbunătăţirea fortificaţiilor de la Daras şi din alte oraşe – conform planului întocmit de Belizarie însuşi, cu doisprezece ani mai înainte; abia de curând se descoperise cât de necesară este realizarea acestuia.

Regele Khosrou se deosebea de ceilalţi monarhi răsăriteni cu ambiţii militare, care aveau obiceiul de a întreprinde personal misiunile uşoare, conferind pe cele riscante locotenenţilor, prin aceea că, dimpotrivă, îşi alegea partea cea mai dificilă. La chemarea băştinaşilor din Colchida, care fuseseră storşi în mod ruşinos de perceptorii lui Justinian (deşi ţara lor era numai un protectorat, nu o posesiune romană), o invadă pe un drum ce duce de-a lungul dealurilor de la poalele Caucazului şi pe care nicio armată persană nu-l mai străbătuse, fiind considerat, dintotdeauna, ca impracticabil. Trimisese înainte o mare unitate de pionieri ca să-i taie din pădurea virgină şi peste prăpăstii un drum destul de lat şi de solid pentru a putea fi folosit până şi de

elefanţi. Planurile sale nu stârniră bănuieli, deoarece răspândise zvonul că expediţia va fi îndreptată împotriva unui trib de huni care întreprindea raiduri în Iberia persană. Pe scurt: pătrunse până la coasta Colchidei, captură principala fortăreaţă romană, la Petra, îl ucise pe guvernatorul roman, fu aclamat de colchidieni ca eliberator şi luă ţara în stăpânire.

Belizarie auzi despre pornirea acestei expediţii de la spionii săi de dincolo de graniţa Mesopotamiei, deşi despre rezultatul ei nu putea obţine deocamdată niciun fel de ştiri. Ajunse la concluzia că singura speranţă pentru Colchida rămânea atragerea grabnică a lui Khosrou îndărăt, printr-o contralovitură. Concentră din diverse oraşe-garnizoană toate trupele la îndemână şi le vorbi generalilor foarte deschis, reproşându-le neglijarea forţelor de sub comanda lor. Ameninţă că dacă în decurs de două luni, efectivele nu vor fi în mod potrivit completate, înarmate şi echipate, va avea grijă ca toţi să fie degradaţi. De asemenea, preciză că, în calitate de generalissim, cere din partea lor supunere necondiţionată.

— Totuşi, zise el, am stat vreme de zece ani în Imperiul de Apus şi nimeni nu poate să se aştepte să apreciez just, în toate amănuntele ei, situaţia strategică prezentă. Voi fi fericit ca fiecare dintre voi să-şi dea părerea sinceră în privinţa posibilităţilor de a întreprinde neîntârziat o incursiune de cavalerie dincolo de graniţă. Marele Rege este departe. Deşi este neîndoielnic că şi-a lăsat fortăreţele de graniţă bine păzite, avem poate un prilej excelent pentru a răzbuna prădarea Antiohiei şi pentru a reface calităţile ofensive ale oamenilor noştri. Împăratul m-a trimis aici cu ordinul expres de a susţine onoarea armatei romane.

Boutzes, dornic să redobândească preţuirea lui Belizarie, căzu de acord că raidul ar fi o acţiune excelentă; la fel şi Petru, Guvernatorul Darasului, care avea motive asemănătoare. Dar comandanţii – egali în rang – ai trupelor trace din Liban – aceiaşi doi care trădaseră Antiohia fugind cu oamenii lor prin poarta Daphne – făcură greutăţi. Dacă-l urmau pe Belizarie, ziceau ei, nimic nu-l va opri pe regele sarazinilor să întreprindă, în absenţa lor, un raid împotriva Siriei şi Palestinei.

Belizarie răspunse:

— Precum vă spun, am fost vreme de zece ani plecat din Răsărit, dar nu am uitat chiar atâtea câte aţi putea presupune.

Aceşti sarazini sunt pe punctul de a începe sărbătoarea Ramadanului, în timpul căruia, din respect faţă de Zeul Soare, postesc în timpul zilei şi se abţin de la orice fel de luptă, două luni încheiate.

Argumentul îi reduse la tăcere.

Câteva zile mai târziu, Belizarie conduse peste graniţa persană armata sa de campanie, care număra cincisprezece mii de oameni şi făcu tabără la aproximativ opt mile de Nisibis. Îl mai însoţiră şi cinci mii de arabi, sub acelaşi rege Harith ibn Gabala din Bostra, care dezertase de lângă el cu zece ani în urmă, în timpul Bătăliei Inutile, dar care fusese iertat cu mărinimie de Justinian, deşi se purtase perfid. Persanii se învăţaseră să dispreţuiască într-atât armatele noastre, încât era de presupus că vor renunţa la protecţia întăriturilor lor puternice şi vor ieşi împotriva lui Belizarie. El spera să-i înfrângă şi – tăindu-le principala cale de retragere şi îngăduind numai unui escadron sau două să scape îndărăt spre Nisibis – să ocupe oraşul; intenţiona să trimită o parte a oamenilor săi, îmbrăcaţi în armură persană, să se amestece printre aceşti fugari şi să ţină porţile deschise pentru el. Dar Petru se opuse acestui plan, afirmând că persanii trebuie intimidaţi printr-o mai mare apropiere. Insistă să-şi aşeze tabăra la o milă şi jumătate de oraş.

Belizarie trimise lui Petru un mesaj, spunând că curajul său este lăudabil, dar dacă porneşte bătălia şi îi biruie pe persani acolo unde se află tabăra lui, inamicul nu va avea decât o scurtă porţiune de parcurs pentru a se retrage în siguranţă; şi că, menţinându-şi tabăra în acea poziţie, Petru acţionează direct împotriva ordinelor.

Petru răspunse: „Am slujit cu tine, cu câţiva ani în urmă, pe Eufrat, unde, deşi persanii se aflau la sute de mile depărtare de orice fortăreaţă, ai ezitat să-i ataci. Mă mândresc că nu mi-e teamă de persani. În ce priveşte supunerea, sunt informat că de curând, la Ravena, ai încălcat chiar şi ordinele împăratului. Totuşi, nu ai avut nimic de suferit.”

Belizarie scrise din nou: „Împrejurările modifică aspectul lucrurilor. Totuşi, nu-mi propun să mă cert cu tine. Dacă, în ciuda ordinelor mele, îţi menţii provocarea, te implor, fii cel puţin atent ca să nu fi atacat prin surprindere, îndeosebi în timpul orei de prânz.”

Vremea fiind extrem de călduroasă la amiază, oamenii lui Petru îşi scoaseră armurile şi-şi stivuiră armele, şi un număr dintre ei se duse, în grupuri de câte doi-trei, să fure pepeni din grădinile de zarzavat şi fructe, aşezate la câteva sute de metri de zidurile oraşului. Cavaleria persană făcu o ieşire bruscă, pe trei porţi simultan, şi îi izgoni pe hoţii de pepeni până la palisada taberei lor. Străjile taberei puseră în grabă mare mâna pe arme şi alergară în ajutorul camarazilor lor, dar fură respinşi şi se retraseră în dezordine. Petru fu repede forţat să-şi abandoneze tabăra, pierzând nu numai cincizeci de oameni, dar şi stindardul regimentului.

Noroc că pândarii lui Belizarie văzură un nor de praf din direcţia Nisibis şi raportară imediat. În tabăra lui Belizarie era în permanenţă în vigoare ordinul că prânzul trebuie servit pe schimburi, astfel ca numai o treime din oameni să se afle în repaos odată; încât, numai la un minut după ce gornistul sună alarma, cuirasierii de casă erau în galop, în drum spre Nisibis, venind în ajutorul lui Petru. Belizarie era în fruntea lor, cu recruţii săi goţi încălecaţi pe cai grei şi îi găsi pe persani ocupaţi cu strângerea rândurilor, după o prădare pripită a taberei. Separându-se în două coloane, pentru un dublu atac de flanc, cuirasierii s-au îndreptat în galop asupra duşmanului, trăgând din şa şi şarjând cu lăncile lor lungi. Săgeţile duşmane nu-i opriră, deoarece, precum am mai explicat, arcurile persane sunt prea uşoare pentru a fi folosite împotriva unei cavalerii în armură grea. Goţii avură satisfacţia de a frânge la primul asalt linia persanilor şi de a-i mâna îndărăt, în dezordine, spre Nisibis. Regimentul lui Petru fu salvat – dar cu preţul planurilor lui Belizarie; căci persanii, care pierdură în această ciocnire o sută cincizeci de oameni, îşi dădură seama că Belizarie era din nou pe graniţă şi nu-i scăzuse nimic din vigoarea de odinioară. Nu îndrăzniră să mai iasă de după zidurile oraşului împotriva lui; dar puseră la vedere stindardul regimentului lui Petru, pe unul din turnuri, încununându-l în batjocură cu cârnaţi negri.

Nemaiavând nicio speranţă de a lua oraşul Nisibis prin surprindere, Belizarie se hotărî să înainteze dincolo de el, ştiind că nicio forţă de asediu obişnuită nu îl putea cuceri în mai puţin de douăsprezece luni. Următoarea fortăreaţă, spre răsărit, era Sisauranum, la distanţă cam de treizeci şi cinci de mile; garnizoana de aici, inclusiv miliţia locală, număra patru mii de

oameni. Belizarie îşi putea permite să lase în urmă Nisibis, cu garnizoana sa de şase mii, dar nu putea lăsa şi Sisauranum şi Nisibis. În consecinţă, se hotărî să asedieze Sisauranum cu forţele sale principale, să lase la Nisibis o forţă mică, cu misiunea de a ţintui locului garnizoana şi, între timp, să-l trimită pe regele Harith, cu arabii săi, într-o incursiune dincolo de râul Tigru, în provincia Asiriei.

Această parte a Asiriei fusese ferită vreme de secole de incursiuni romane. Locuitorii ei trăiau într-o desăvârşită siguranţă şi erau deosebit de bogaţi. Cu regele Khosrou plecat în Colchida şi forţele de frontieră ale persanilor ţintuite la Nisibis şi Sisauranum, oamenii regelui Harith găsiră o pradă atât de uşoară, cum nu aflaseră niciodată, de când se ştiau. Regele Harith considera că ar fi mare păcat să împartă toată această bogăţie cu armatele romane din spatele său – precum fusese înţelegerea – de aceea se hotărî să se întoarcă pe o altă cale la curtea lui din Bostra. Împreună cu el venise un escadron al Regimentului de casă, sub Traian, şi un altul, de traci, în frunte cu Ioan Epicureanul, ca să întărească forţele arabilor, în cazul în care ar da peste rezistenţă serioasă. Dar Harith îi înşelă pe Traian şi pe Ioan, învăţându-şi iscoadele să raporteze că o mare armată persană tăiase dinspre nord calea din spatele expediţiei şi că stătea la pândă, aşteptând întoarcerea lor la podul de pe Tigru, pe care veniseră încoace. Îi anunţă că el se întoarce imediat acasă. Ioan Epicureanul, împovărat cu pradă, evită să înfrunte de unul singur o armată întreagă şi se hotărî să urmeze exemplul lui Harith. Traian, fiindu-i inferior în rang, fu nevoit să-l însoţească. În consecinţă, întreaga expediţie mărşălui spre sud, de-a lungul Tigrului, până ce ajunse la podul de la Ninive, unde trecu râul; Ioan Epicureanul şi Traian se întoarseră apoi pe teritoriul roman, tăind prin deşert, pe drumul Syngarei şi pe cursul inferior al râului Aborrhas. Regele Harith ajunse nevătămat la Bostra, cu pradă cu tot, după un marş şi mai lung. (Justinian îl mai iertă şi de astă dată pe acest arab perfid şi, câţiva ani mai târziu, când el izbuti să distrugă o armată a regelui sarazinilor, îl ridică la rang de patrician şi-l primi cu onoruri la Constantinopol.)

Între timp, Belizarie aştepta un cuvânt de la regele Harith – sau, de nu, de la Traian – ca să ştie ce au realizat şi ce forţe persane sunt staţionate în Asiria. Neprimind niciun fel de mesaj,

începu să fie îngrijorat. Dar reuşi să ocupe Sisauranum; fiind aglomerat cu ţărani refugiaţi, oraşul se supuse după un asediu de şase săptămâni. Contrar oraşelor de frontieră, cum sunt Daras sau Nisibis, Sisauranum nu avea depozite permanente de hrană, ca o măsură de siguranţă împotriva unui eventual asediu, iar apariţia neaşteptată a lui Belizarie nu îngăduise strângerea unor stocuri de grâne din regiunile învecinate. Condiţiile lui Belizarie fură generoase: iertare completă pentru cetăţeni – care erau creştini de origină romană, acesta fiind unul din oraşele cedate Persiei cu un secol şi jumătate mai înainte, prin tratatul ruşinos al lui Jovian[16] – iar pentru cei opt sute de cavalerişti persani ai garnizoanei, alegerea între a deveni sclavi obişnuiţi sau înrolarea lor în armata împăratului Justinian. Aleseră să servească sub Justinian şi fură mai târziu transferaţi în Italia, pentru a lupta împotriva goţilor – precum goţii, înrolaţi în Regimentul de casă, fuseseră transferaţi în Mesopotamia, ca să lupte împotriva persanilor. Fortificaţiile de la Sisauranum fură rase de pe faţa pământului.

Şi tot nu soseau ştiri de la regele Harith; Belizarie se temea că toată expediţia căzuse într-o ambuscadă şi fusese nimicită. Convocă un consiliu de război şi depuse presiuni în favoarea înaintării peste Tigru – poate că Harith încă se mai menţinea într-unul sau altul din oraşele cucerite, aşteptând ajutor. Dar niciunul dintre generali nu-i sprijini proiectul. Cei din Liban insistară asupra întoarcerii, acum când Ramadanul sarazinilor trecuse; iar ceilalţi subliniară că trupele sufereau cumplit de pe urma arşiţei, încât o treime era scoasă din luptă. Începură să vocifereze în dezordine, refrenul fiind: „Condu-ne îndărăt. Nu vom trece Tigrul. Refuzăm să mergem mai departe. Condu-ne îndărăt.”

Astfel, datorita provocării lui Petru, trădării regelui Harith, credulităţii lui Ioan Epicureanul, laşităţii celorlalţi generali, Belizarie fu lipsit de ceea ce ar fi putut fi cea mai mare victorie a sa. Căci, atunci când regele Khosrou află, în Colchida, de raidul arab asupra Asiriei şi de cucerirea oraşului Sisauranum de către Belizarie, veni în grabă îndărăt, pe drumul ce trece la apus de lacul Van şi de-a lungul râului Tigru. Datorită epidemiei de holeră, pierduse aproape jumătate din armata lui. Acum pierdu şi jumătate din ceea ce îi rămăsese, din pricina prăbuşirii

---

[16] Împărat roman care a domnit între anii 363–364 e.n.

sistemului său de aprovizionare – ştirile înspăimântătoare despre epidemia de holeră determinară coloanele de căruţe care aduceau proviziile să se întoarcă în Iberia. Vreme mai îndelungată fu reţinut de o lunecare de pământ care nimicise o porţiune a noului său drum, într-unul din punctele cele mai dificile ale călătoriei, aşa că fu silit să-l taie încă o dată ca să poată trece. Dacă Belizarie ar fi fost în stare să treacă Tigrul, l-ar fi interceptat pe Khosrou şi întrucât persanii erau într-o stare jalnică, de flămânzire şi debandadă, este neîndoielnic că ar fi adăugat darurilor pe care le făcuse lui Justinian şi un al treilea rege prizonier.

Dar nu a fost să fie: Belizarie nu reuşi să-i convingă pe generalii săi să mărşăluiască. Îşi aşeză bolnavii în căruţe şi, trecând pe lângă Nisibis, se întoarse la Daras.

La Constantinopol se petreceau între timp lucruri stranii. Ca să o iau de la început, în oraş apăru un fiu nelegitim al Teodorei, născut în Egipt, în cursul acelui an nefericit care urmase plecării ei din casa clubului, la Pentapolis. Tatăl era o persoană fără importanţă – un negustor arab, mort de curând; luase băiatul (pe care îl botezase Ioan) din mâinile ei. Teodora îi spusese lui Justinian că nu avusese niciodată copil; şi când el îi conferise rang de patriciană, ea semnase un document, afirmând aceasta în mod solemn. Ioan de Capadocia o avusese pe Teodora la mână, fiindu-i cunoscută existenţa acestui copil: agenţii săi din Egipt îi raportaseră povestea, dar fără amănuntele necesare prin care ar fi putut-o confirma. Teodora nu putea fi sigură dacă Ioan este sau nu în posesia vreunei dovezi care să aibă oarecare pondere în faţa lui Justinian; ea însăşi nu fusese niciodată în stare să descopere unde anume se află fiul ei. Până la urmă, tânărul – Ioan Bastardul – află de la tatăl său muribund secretul obârşiei sale şi sosi la Constantinopol, venind din Aden, pe Marea Roşie, unde locuiseră. Intră în legătură cu Teodora prin intermediul stăpânei mele Antonina; ştia că primul soţ al Antoninei fusese asociat de afaceri al tatălui său. Dar dacă se aştepta să fie primit cu lacrimi şi sărutări materne şi să i se dea o situaţie proeminentă la Curte, se înşela amarnic. Teodora nu-şi pierdu vremea: îl declară nebun şi-l închise într-un ospiciu, unde muri curând după aceea. Nu-l iubise pe tată – de ce l-ar fi iubit pe fiu? Afară de asta, era un ins lacom, găunos şi neştiutor de carte.

Teodora îi spuse stăpânei mele, cu un suspin de uşurare:

— Scumpa mea, acum, în sfârşit, putem să-i plătim poliţa lui Ioan de Capadocia: nu mai am de ce mă teme de el.

Dar Teodora ştia bine că până când Teodosie nu va fi adus îndărăt, de la Efes, stăpâna mea nu va fi dispusă să o ajute la înfăptuirea răzbunării râvnite. Aşa că, deşi stăpâna mea era convinsă că Teodosie nu va fi niciodată ispitit să-şi părăsească lăcaşul de retragere, Teodora îi dădu de ştire episcopului de Efes, unul dintre monofiziţii numiţi de ea, că trebuie să pună la cale neîntârziat trimiterea la Constantinopol a călugărului Teodosie. Episcopul ordonă stareţului mânăstirii – care avea reguli uşoare de viaţă monahică – să-i impună lui Teodosie penitenţe şi restricţii atât de severe, încât să ajungă să ceară de bună voie dezlegarea de legămintele sale.

Speranţele stăpânei mele mai reînviară la auzul acestor ştiri, şi ea începu să mediteze asupra posibilităţilor de a-i întinde o capcană şi de a-l ruina pe Ioan de Capadocia. Primul ei pas fu să se apropie de unica fiică a lui Ioan, Eufemia, o fată deşteaptă, la care el ţinea foarte mult. Teodora îi alesese un soţ cu care fata nu dorea să se căsătorească. Exploatând încrâncenarea ei împotriva Teodorei, stăpâna mea îi câştigă treptat simpatia. Într-o seară, Eufemia o întrebă:

— Ilustră Doamnă Antonina, scumpă prietenă, de ce pari atât de tristă în zilele acestea? Abia de mai zâmbeşti. Să fie oare îngrijorarea pentru viteazul tău soţ, care e plecat în război?

Stăpâna mea care, fără îndoială, nu intenţiona să-i mărturisească Eufemiei cât de mult îi lipseşte Teodosie, răspunse scurt:

— Nu sunt deloc îngrijorată pentru viaţa soţului meu pe câmpul de luptă. Apoi, graţie unei inspiraţii de moment, continuă: Ceea ce mă deznădăjduieşte este că împăratul, fără să aibă niciun temei, este atât de bănuitor cu privire la loialitatea lui. Când se află aici, la Constantinopol, mă tem mult mai mult pentru viaţa lui.

Eufemia exclamă:

— Bănuitor cu privire la loialitatea lui Belizarie? Cum, doar nimeni, în tot imperiul, nu îi este atât de devotat, nu-i aşa?

Stăpâna mea se ridică, închise cu grijă toate uşile şi apoi şopti:

— De multă vreme doream să mă încredinţez cuiva, scumpă copilă, căci inima mea este încărcată, mai-mai să plesnească, de indignare faţă de tratamentul ingrat de care a avut parte nobilul meu Belizarie. A sporit posesiunile împăratului cu zeci de mii de mile pătrate şi tezaurul său cu zeci de milioane în aur şi i-a adus prizonieri doi regi puternici – ca să nu mai pomenesc de înăbuşirea „Răzmeriţei Victoriei”, când împăratul îşi pierduse aproape tronul. Dar acest mizerabil de Justinian este gelos şi-l tratează ca pe un câine sau ca pe un criminal. Înainte de a pleca, Belizarie mi-a spus: „Decât Justinian, mai bine orice alt împărat! Mă simt absolvit de legămintele mele de loialitate pentru că de atâta vreme se poartă cumplit de urât cu mine.”

Eufemia răspunse:

— Tu şi cu Belizarie nu trebuie să vă acuzaţi decât pe voi înşivă, scumpă prietenă; căci puterea o aveţi, dar şovăiţi să o folosiţi.

Stăpâna mea răspunse, fără să ezite:

— Dar, copilo, nu putem întreprinde o revoluţie militară decât în cazul în care avem sprijinul unor miniştri puternici, de la Curte. Bunăoară Ilustrul tău tată nu se înţelege deloc cu noi. Dacă l-am avea pe *el* de partea noastră... Şi pentru că veni vorba: el este omul potrivit să devină împărat în locul lui Justinian. Soţul meu nu are asemenea ambiţii, precum ştii prea bine, pe el nu îl interesează decât milităria.

Râvna Eufemiei de a scăpa de căsătoria nedorită o făcu deosebit de elocventă, când îi înfăţişă tatălui ei situaţia. Dar avu o sarcină uşoară, deoarece Ioan de Capadocia nutrea în secret convingerea că odată şi odată va purta diadema. Un astrolog bătrân de pe Hipodrom, poate acelaşi care făcuse profeţii atât de adevărate Teodorei şi stăpânei mele, îi spusese, cu mulţi, ani mai înainte: „Fiul meu, într-o zi vei fi îmbrăcat de către soldaţii de la palat cu roba lui August şi va fi o zi de mare bucurie la Curte”. Ioan fu, în consecinţă, peste măsură de încântat când Eufemia îi relată convorbirea. Îi spuse Eufemiei să o asigure pe stăpâna mea Antonina că putea să conteze pe el în toate acţiunile care ar contribui la prăbuşirea lui Justinian. Stăpâna mea o îmbrăţişă pe Eufemia şi jură pe Sfântul Duh că tatăl ei poate avea încredere în Belizarie şi în ea însăşi, cu aceeaşi hotărâre pe care o vădise.

Înainte ca acest complot să se dezvolte, spre inexprimabila bucurie a stăpânei mele Antonina, Teodosie se întoarse de la Efes, plictisit de rigorile de penitenţă pe care stareţul i le impusese. Nu mai era călugăr şi curând îşi reluă vechiul său fel de viaţă – veşminte scumpe, parfumuri, cântece de chitară, ironii la modă, glume vioaie din te-miri-ce. Cum s-ar explica această schimbare de dispoziţie – tot atât de neînţeles cum fusese şi cufundarea lui neaşteptată în viaţa religioasă? Ei bine, există asemenea caractere, îndeosebi printre traci; contradicţiile de care dau dovadă aceştia mi-ar răpi foarte mult timp ca să le discut – încântarea lor de a deveni subiect de discuţie fiind poate însăşi cheia misterului. Aşa că e mai bine să nu mai vorbim despre motivele lui Teodosie, rezumându-ne la o relatare a cuvintelor şi a faptelor sale.

Se întâmplă că în vremea aceea, Fotius, fiul stăpânei mele, să fie absent din oraş, deşi de la plecarea lui Belizarie stătuse mereu cu noi. Contractase datorii enorme, din pricina unor speculaţii comerciale neizbutite, întreprinse la Antiohia înainte de distrugerea oraşului, şi a unor pariuri pierdute la curse şi la luptele de urşi. Dacă până în scurt timp nu făcea faţă obligaţiunilor sale, urma să decadă din Ordinul patricienilor, ca falit; dar era sigur că mama lui îi va veni în ajutor, ca să evite un scandal de familie. Poate că Antonina ar fi procedat chiar în felul acesta, dacă Teodosie nu i-ar fi istorisit o poveste care o mânie peste măsură. Îi spuse că fugise la Efes deoarece Fotius îl ameninţase că îi va ucide, atât pe el cât şi pe dânsa, dacă nu părăseşte imediat oraşul: de asta se codise atâta vreme să se întoarcă.

Urmă o mare agitaţie. Stăpâna mea refuză, fireşte, să plătească datoriile lui Fotius; şi pentru că, aflând de toată povestea, ceruse apărare poliţienească atât pentru ea cât şi pentru Teodosie şi în consecinţă întreaga afacere devenise publică, îi trimise lui Belizarie o relatare amănunţită. De asemenea, îl ameninţă pe Fotius, din partea Teodorei, cu pedepse severe.

Fotius trecu în grabă Bosforul şi se îndreptă în direcţia frontierei persane, ca să se refugieze sub protecţia lui Belizarie. Nu ştiu exact ce anume i-a spus lui Belizarie, dar esenţa era că Teodosie, când plecase pentru a doua oară la Efes, o făcuse cu intenţia de a se întoarce la stăpâna mea, la Constantinopol,

îndată ce Belizarie nu-i va mai sta în cale; şi că aşa se întâmplase într-adevăr, iar cei doi trăiau acum împreună, în păcat făţiş. Mai departe, se plânse că stăpâna mea îi furase o sumă mare de bani, pe care a încredinţat-o amantului ei; şi că, în afară de faptul că-l adusese la marginea falimentului, îl persecuta pe toate căile cu putinţă, deoarece ştia prea multe despre dânsa.

Belizarie auzi povestea îngrozitoare a lui Fotius chiar în ziua în care îşi ţinea consiliul de război la Sisauranum. A crede că această poveste i-a influenţat cugetul când a luat hotărârea de a se retrage de pe teritoriul persan, ar putea să pară o presupunere firească, de n-ar fi fost dintotdeauna atât de evident că el îşi aşeza îndatoririle ostăşeşti deasupra considerentelor personale. Cel puţin colaboratorii săi militari ar fi trebuit să-şi dea seama de această trăsătură a lui. Totuşi, ideea fu vânturată, fiind pusă în circulaţie chiar de generalii care fuseseră cei mai înspăimântaţi de perspectiva trecerii Tigrului.

După consiliul de război, Belizarie stătu în continuare de vorbă cu Fotius, care jură pe Sfântul Duh – cel mai teribil jurământ pe care îl poate face un creştin, şi care, dacă este încălcat, osândeşte sufletul, se spune, la chinuri veşnice în iad – jură că spusese adevărul. Ca să-şi întărească dovezile, adusese cu el, ca martori, doi colegi de-ai mei, servitori, şi pe un senator, care se întâmplă să fie unul dintre creditorii săi principali şi care era el însuşi aproape falit. Aceştia, laolaltă cu Fotius, reuşiră să-l convingă. Poate că dezamăgirile campaniei şi starea şubredă a sănătăţii sale – se afla după o lună de dizenterie – jucaseră şi ele un rol în tulburarea puterii lui de judecată, de obicei atât de limpede. Mai departe, trebuie să spun întru apărarea lui Belizarie că raporturile stăpânei mele cu Teodosie stârneau cu certitudine o impresie foarte misterioasă. Nici chiar eu, precum am mărturisit mai devreme în această lucrare, nu mi-am putut da seama niciodată pe deplin ce natură aveau aceste relaţii. În orice caz, Belizarie căzu victimă unei crize de furie din gelozie; toţi ofiţerii săi rămaseră uluiţi de felul cum i se schimbă firea. Pentru prima oară în viaţă, uită şi el să mai fie răbdător şi binevoitor cu oamenii săi, purtându-se cu ei ca orice alt general, cu deosebirea că până şi în furie se abţinea de la blesteme. Starea lui nu se îmbunătăţi nici în urma unei scrisori a stăpânei mele, în care ea îi scria că Fotius a fugit din Constantinopol cu

gura plină de calomnii şi că ea însăşi îl urmează în grabă mare, ca să i-o umple cu noroi. Îl informă că Teodosie, de frică să nu fie asasinat în absenţa ei de prietenii lui Fotius, se întoarce provizoriu la Efes.

Totuşi, chestiunea cu Ioan de Capadocia trebuia reglementată înainte de plecare; altminteri, complotul putea să se întoarcă împotriva ei. Aşa că mă trimise la Ioan de Capadocia, ca să-i spun că porneşte imediat spre Daras, cu scopul de a-l convinge pe Belizarie că este momentul potrivit pentru a întreprinde fără greş o manevră în vederea răsturnării şi înlocuirii lui Justinian. Am aranjat ca Ioan de Capadocia să o întâlnească în taină, în noaptea următoare, la miezul nopţii, într-o livadă de pe moşia lui Belizarie de la Rufinianae, o suburbie a Constantinopolului, pe malul celălalt al Bosforului: acesta va fi primul ei popas, după părăsirea oraşului. Nu avea nicio îndoială că Ioan va cădea în capcană – căci nu folosise ea oare faţă de Eufemia numele Sfântului Duh, când făcuse declaraţia solemnă prin care atestase seriozitatea intenţiilor lui Belizarie şi ale ei proprii?

Stăpâna mea raportă Teodorei succesul misiunii mele, iar aceasta îl încunoştinţă în secret despre cele petrecute pe Narses (care acum era în relaţii rele cu Ioan) şi pe Marcellus, Comandantul Gărzilor Imperiale. Narses şi Marcellus se duseră la Rufinianae, deghizaţi, însoţiţi de o unitate de soldaţi; şi, la ceasul convenit, se aflară la posturile lor, în livadă – unii dintre oameni ascunşi pe după o cisternă, alţii printre coroanele merilor. Se spune că Justinian prinsese de veste că se petrece ceva, dar că i se raportase că ar fi vorba de un complot în toată legea îndreptat împotriva tronului; iar Justinian ar fi trimis următorul mesaj lui Ioan de Capadocia: „Ştim totul. Retrage-te fiindcă, de nu, vei muri. Aliata ta Antonina este în dizgraţia noastră.” Dacă e adevărat că Ioan a primit mesajul acesta, el trebuie să fi ajuns la concluzia că era mai primejdios să răspundă decât să continue cu complotul, iar referirea la stăpâna mea trebuie să-i fi apărut ca o dovadă limpede a sincerităţii ei. Oricum se vor fi petrecut lucrurile, când Ioan de Capadocia se strecură din oraş, însoţit de un grup de ajutoare înarmate, ca să meargă la întâlnirea fixată pentru noaptea aceea, era hotărât să o însoţească pe stăpâna mea la Daras.

În livadă era întuneric beznă şi dinţii îmi clănţăneau de spaimă pe când stăteam în aşteptare, alături de stăpâna mea

Antonina, şi mă gândeam cât de multe erau în joc. Asemenea ei, purtam sub haină cămaşă de zale. La miezul nopţii, o mănuşă veni zburând peste poarta grădinii; o aruncai înapoi – era semnalul convenit. Ioan fu primit, împreună cu cei doisprezece capadocieni care-l păzeau.

El şi stăpâna mea îşi strânseră mâinile, ca nişte adevăraţi conspiratori, şi el începu neîntârziat să-l blesteme pe Justinian, ca pe un monstru şi un tiran şi un laş; ea nu trebui să răspundă în niciun fel. Şi, lucru ciudat, pe când el divaga mai departe, cu glas tare, stăpâna mea îşi dădu deodată seama că misteriosul superintendent de poliţie care îi vorbise cu multă vreme înainte, în ziua aceea a audienţei la Teodora, în biserică, fusese însuşi Ioan, deghizat; căci întâmplător rosti în mod eronat un cuvânt grecesc neobişnuit, exact ca şi celălalt.

Nu se putu reţine să nu râdă. Ioan de Capadocia se opri, devenind dintr-odată bănuitor, şi începu să se uite primprejur. Atunci Narses şi Marcellus săriră, cu un strigăt, din ascunzişul lor şi începu o luptă crâncenă. Stăpâna mea, continuând să joace jocul, exclamă: „Oh, oh, suntem trădaţi!” şi se prefăcu a se lupta cu Narses. Eu o rupsei la fugă. Marcellus fu doborât şi grav rănit, la gât, înainte ca cei doisprezece capadocieni să fie înfrânţi. În toate această zăpăceală, stăpânul lor se căţără peste zid şi fugi.

Dacă omul acesta smintit s-ar fi dus călare drept înapoi, la palat, şi i-ar fi raportat lui Justinian că se dusese la Rufinianae în interesul lui Justinian, intenţionând să o înşele pe Antonina şi să o determine să facă o mărturisire publică a intenţiei de a trăda, ar fi putut reuşi să întoarcă zarurile împotriva ei. Dar în loc de asta, cuprins de panică, căută azil în biserica Sfintei Irina, aşa că în zori, când Teodora şi Narses îl denunţară lui Justinian, nu mai putea exista altă concluzie decât cea a vinovăţiei sale.

Această biserică a Sfintei Irina fusese incendiată în timpul Răzmeriţei, dar Justinian o reclădise magnific şi era un sanctuar pe care niciodată el nu s-ar fi încumetat să-l violeze. Aşa că Ioan de Capadocia nu suferi pedeapsă mai severă decât confiscarea tuturor bunurilor sale şi – stranie procedură – condamnarea de a se preoţi.

Era cu totul împotriva intenţiilor sau voinţei lui Ioan de Capadocia să devină preot, căci în felul acesta legea îl priva de dreptul de a mai obţine vreodată o funcţie seculară. Dar vechea

profeţie era împlinită. Gărzile Palatului îl îmbrăcară cu straiele lui August – mai exact, cu sutana de preot a unui arhidiacon care tocmai murise şi care, întâmplător, se numea August; şi la palat fu mare bucurie, căci aici el era foarte urât. Fu transferat din Sfânta Irina într-o biserică la Cyzicus, un oraş comercial de pe malul asiatic al Mării Marmara. Justinian era supărat, dar nu atât de faptul că Ioan de Capadocia încercase să-l trădeze, cât mai mult pentru că, în felul acesta, Teodora dovedea, triumfător, că avusese dreptate; refuzase întotdeauna să-i dea crezare ori de câte ori ea îl denunţase pe Ioan ca trădător. Ca să o necăjească, nu peste mult timp Justinian îi dădu înapoi lui Ioan, în numele carităţii creştine, cea mai mare parte a averii; Ioan trăi în pace şi siguranţă la Cyzicus încă doi sau trei ani. Dar Justinian nu avea cum zădărnici hotărârea Teodorei de a-şi chinui duşmanul. Ea îi comunică episcopului de Cyzicus, sub autoritatea căruia ajunsese Ioan de Capadocia, că noului preot nu trebuie să i se îngăduie să trăiască o viaţă uşoară. Din cauza aceasta, Ioan fu obligat să respecte un program foarte strict. Ceea ce îl stingheri grozav.

Noi ne continuarăm pe uscat călătoria spre Daras. Când ajunserăm la fortăreaţă, furăm întâmpinaţi de Traian care se întorsese teafăr, cu escadronul şi cu prada, din Asiria. O conduse pe stăpâna mea în încăperea unde o aştepta Belizarie. Aici, Belizarie, neţinând seama de salutul ei afectuos, îi puse în faţă imediat mărturia lui Fotius, depusă sub jurământ, în privinţa adulterului ei, cât şi declaraţiile senatorului şi ale celor două slugi. Strigă la ea mânios:

— Acesta-i sfârşitul, Antonina. Ca soţie a mea, ar fi trebuit să te porţi în aşa fel încât să-mi fie cu neputinţă să-ţi reproşez vreodată trecutul tău. Acum însă trebuie să mă auzi reproşându-ţi: îmi aduc aminte de situaţia în care te aflai când am făcut prima oară cunoştinţă.

Ea întâmpină atitudinea lui cu o ţinută tot atât de severă. Luând pergamentul din mâna lui, îl citi, rece, îl rupse de-a curmezişul, şi lăsă cele două jumătăţi să cadă. Îi spuse că nu se va umili negând aceste acuzaţii, dar ca răspuns la reproşul său grosolan are atâta să-i mai spună: nu simte nimic din durerea şi jalea pe care el în mod evident intenţionase să le stârnească într-însa, ci de aici înainte va fi silită să-şi aducă aminte de el ca de un bufon, nedemn să fie soţul unei femei ca dânsa.

Stăpâna mea nu se purtă asemenea unei persoane vinovate, şi, într-adevăr, fusese sigură că-l va convinge şi de astă dată pe Belizarie că greşise. Dar deşi Belizarie – în ciuda furiei sale arzătoare – continua să o iubească peste măsură, nu mai era în stare să-i acorde cu aceeaşi uşurinţă încredere, cum făcuse odată, la Siracuza. Continuă să o strângă cu uşa:

— Vrei să-mi spui, femeie, că fiul tău Fotius ar jura pe Sfântul Duh, dacă nu ar fi sigur, dincolo de orice îndoială, că spune adevărul?

Ea răspunse, dispreţuitoare:

— Crezi că toată lumea acordă unui jurământ tot atâta greutate ca tine – îndeosebi unui jurământ pe un concept atât de obscur ca Sfântul Duh? Oare stăpânul nostru Justinian n-a jurat cândva lui Vitalian acelaşi jurământ pe Pâine şi Vin, şi apoi l-a încălcat senin, pentru raţiuni superioare de stat, argumentând sofistic că Vitalian era eretic? De altfel, chiar în ajunul plecării mele din Constantinopol am jurat eu însămi pe Sfântul Duh, pentru ceea ce s-ar putea de asemenea numi o raţiune superioară de stat – şi nu mă pot considera deosebit de necinstită.

Apoi îi relată toată povestea complotului împotriva lui Ioan de Capadocia. Când Belizarie auzi că ea, propria lui soţie, Antonina, în care avusese încredere desăvârşită, a angajat în mod solemn onoarea lui, pentru a pune la cale un plan de răzbunare, un complot, iscat dintr-un capriciu, se simţi ameţit şi fu nevoit să se aşeze pe un scaun. Când capul i se mai limpezi, o întrebă:

— Spune-mi, Antonina, oare l-am slujit pe împăratul meu cu atât de puţin ataşament, încât oricine e gata să creadă că sunt dispus să trădez? Ce meşteşug de dragoste sau de magie ai folosit faţă de Ioan de Capadocia, ca să-l convingi de realitatea unui asemenea lucru, cu desăvârşire imposibil? Ce drepturi crezi că deţii asupra mea, încât îndrăzneşti să-mi vânturi numele printre nemernici? Ce câştig crezi că dobândeşti prin asemenea răutăţi? Poate protecţia împărătesei, pentru o legătură incestuoasă cu finul nostru?

În loc de a se apăra, ea îl atacă în ceea ce ştia că sunt punctele lui cele mai sensibile: religia şi bărbăţia.

— Se pare că toţi, afară de mine, profită de faimoasa ta toleranţă creştină. Dar cine ar putea spune dacă cuvioşenia sau laşitatea te-au determinat să te împaci cu dispreţul cu care te

tratează Justinian! Te-a bătut şi te-a lovit ca pe un câine şi, asemenea unui câine, vii îndărăt, târându-te, ca să te guduri la picioarele lui. Atribuindu-ţi chiar şi numai în glumă dorinţa de a-ţi redobândi prin rebeliune respectul de tine, de mult pierdut, ţi-am făcut o onoare pe care nu o meriţi.

Belizarie nu mai fu în stare să o asculte mai departe. Îl chemă pe Traian din anticameră:

— Însoţeşte-o pe Doamna Antonina în locuinţa ei şi pune-i o strajă la uşă. Până la noi ordine, rămâne sub arest sever.

Traian era uluit.

Stăpâna mea simţi că, într-adevăr, are de a face cu un Belizarie pe care nu-l mai întâlnise niciodată. Era speriată de prăpastia care se căscase brusc între ei şi de lucrurile îngrozitoare pe care i le spusese. Dar era de asemenea indignată că îi fusese contestată libertatea de a se purta precum doreşte, şi asta o afectă mult mai mult decât îndoielile lui Belizarie în privinţa castităţii ei. Îl urmă pe Traian, cu o expresie glacială.

Eu împărţeam cu ea arestul. Vreme îndelungată nu voi să-mi spună nimic, ci repeta mereu aceleaşi cuvinte:

— Ziua în care împărăteasa mă va elibera, va fi o zi rea pentru Domnul meu Belizarie.

Am izbutit să-i trimit vorbă împărătesei despre cele ce s-au petrecut. În decurs de o lună, şi anume la sfârşitul lui septembrie, Belizarie primi ordinul de a o elibera pe stăpâna mea Antonina şi de a se întoarce neîntârziat la Constantinopol. Arestul nostru nu fusese peste măsură de plictisitor, iar stăpâna mea nu fusese expusă nici unei umilinţe, Belizarie neavând o fire răzbunătoare.

Între timp, Fotius se dusese la Efes ca să pună mâna pe Teodosie şi să-l aducă îndărăt la Daras, pentru a-şi primi pedeapsa, deşi Belizarie nu-i dăduse nicio asemenea însărcinare şi de fapt nici nu-i cunoscuse intenţiile. Înşelând pe episcopul de Efes şi făcându-l sa creadă că este un agent al Teodorei, Fotius izbuti să-l scoată pe Teodosie din biserica Sfântului Ioan Evanghelistul, unde se refugiase, în căutarea unui azil. Fotius îl duse în localitatea de munte din Cilicia unde fuseseră trimişi, spre refacere, oamenii din Regimentul de casă care se îmbolnăviseră; acolo îl închise într-o colibă, dând a înţelege că aşa sună chiar ordinele lui Belizarie. Îl jefuise pe Teodosie de un

sac mare cu aur, pe care acesta îl dusese cu el, în biserica Sfântului Ioan. Erau bani pe care stăpâna mea Antonina îl rugase să-i pună în depozit, la Efes – ea-şi făcuse obicei din a depune bani în diferite oraşe asiatice, ca o măsură de asigurare împotriva vremurilor rele.

Când sosirăm la Constantinopol, Belizarie apăru curajos în faţa împărătesei şi-i ceru dreptate împotriva stăpânei mele Antonina, povestindu-i tot ce se petrecuse. Dar împărăteasa se înfurie ca o tigroaică şi-i ordonă să se împace neîntârziat cu soţia lui.

El răspunse:

— Atâta vreme cât finul meu Teodosie este în viaţă, nu poate fi vorba de nicio împăcare; căci Doamna Antonina este vrăjită de el şi s-a purtat cu mine într-un mod criminal.

Teodora încercă să-i înfrângă siguranţa de sine:

— Şi presupun că tu nu ai fost niciodată în viaţă necredincios faţă de Antonina?

— Cred că de asta nu mă acuză nici ea, nu-i aşa?

Teodora era, în felul ei, o femeie dreaptă şi nu întreprinse nicio acţiune directă împotriva lui Belizarie. Dar nu se putu abţine să nu-l lovească prin prietenii săi intimi, punându-i sub acuzaţie pentru infracţiuni reale, dar de mult uitate, care fuseseră însemnate în registre pentru a fi folosite când situaţii de asemenea natură o vor cere. Unii fură exilaţi, alţii aruncaţi în închisoare. Pe Fotius îl aşteptau altele, mai rele. Teodora trimise după el în Cilicia şi-l arestă pentru fraudă, sperjur şi furt; şi cu toate că avea rang consular, fu dezbrăcat şi biciuit şi torturat în faţa ei, până ce mărturisi că îl minţise pe Belizarie şi până ce dezvălui unde este ţinut Teodosie.

În ce-l priveşte pe asociatul lui Fotius, senatorul, Teodora îl privă de toate bunurile sale şi-l zidi într-un grajd întunecos, subteran, unde avu parte de un tratament îngrozitor; fu legat cu un căpăstru scurt de o iesle, cu mâinile încătuşate la spate. Nenorocitul stătea locului asemenea unui măgar, în neputinţă de a se mişca sau de a se culca; mânca şi dormea şi-şi îndeplinea toate celelalte necesităţi naturale stând în picioare. Această tortură extremă nu era numai urmarea răfuielii cu stăpâna mea Antonina; Teodora avea împotriva omului o pică veche: odinioară, în zilele ei de la club, el o insultase, spunându-i că-i o măgăriţă pe două picioare. După câteva luni de viaţă de

grajd, omul înnebuni şi începu să ragă precum măgarii; atunci îl eliberă, dar el muri imediat după aceea. Fotius fu închis într-un colţ al aceluiaşi grajd, deşi cruţat de iesle şi căpăstru. Pot să vă relatez aici şi urmarea istoriei sale. Cu ajutorul lui Justinian, pentru care fusese întotdeauna un agent util, Fotius izbuti să scape în două rânduri din temniţă şi să ajungă într-un sanctuar din oraş; de fiecare dată însă, Teodora violă sanctuarul şi-l aduse îndărăt, în grajd. Cu al treilea prilej izbuti să scape până la Ierusalim, unde depuse voturile monahale şi fu la adăpost de alte răzbunări.

Agenţii Teodorei îl aduseră pe Teodosie îndărăt din Cilicia spre sfârşitul lui noiembrie. Teodora nu-i comunică stăpânei mele imediat vestea, ci la sfârşitul următoarei audienţe îi spuse veselă:

— Scumpa mea Doamnă Antonina, tocmai mi-a căzut în mână o perlă cu totul remarcabilă, aş dori să am părerea ta despre dânsa. Vrei să vii cu mine, ca să o preţuieşti?

În odaia în care o conduse Teodora, stăpâna mea îl descoperi pe Teodosie, care, în ciuda peripeţiilor sale nu arăta mai rău ca odinioară: zăcea pe o canapea, jucându-se cu una din pisicile palatului. Bietei mele stăpâne îi pieri graiul. Refuzase să creadă că Teodosie se află în siguranţă, în Cilicia, precum spusese Fotius. Teodora îi lăsă singuri, împreună, după ce promise că, drept compensaţie pentru suferinţele îndurate şi pentru calomniile jurate împotriva lui, Teodosie va fi avansat la rang de general, şi-l invită să trăiască în aripa ei din palat, pentru a fi în siguranţă.

În felul acesta se isprăvi anul cel rău, Belizarie şi stăpâna mea continuând să rămână înstrăinaţi unul faţă de celălalt.

Devreme, în primăvara următoare, în anul Domnului 542, regele Khosrou trecu din nou graniţa noastră; de astă dată cu cea mai mare armată pe care a strâns-o vreodată, numărând numai ceva mai puţin de două sute de mii de oameni. Forţele lui cuprindeau şi mai multe divizii ale hunilor albi, pe care Justinian încercase fără succes să-i mituiască pentru a-i face să pornească la război împotriva persanilor. Auzind despre succesul incursiunii din anul precedent în Siria, se prezentară voluntar ca să se ralieze lui Khosrou, în nădejdea prăzii. Khosrou o apucă din nou pe calea sudică, de-a lungul malului drept al Eufratului. Dar, dându-şi seamă că prădase o dată Siria în

asemenea hal încât o golise aproape cu totul de aurul şi argintul ei, hotărî să nu-şi mai piardă timpul pe acolo, ci să înainteze spre Palestina. Acum, când Antiohia era distrusă, Ierusalimul rămăsese de departe cel mai bogat oraş din Răsărit. Locurile Sfinte erau ticsite de comori şi negoţul cu pelerinii îmbogăţise băştinaşii, atât pe evrei cât şi pe creştini, într-o măsură fabuloasă.

După rechemarea lui Belizarie, comanda în răsărit fusese încredinţată lui Boutzes. Dar acesta se închisese în cetatea Hierapolis, cu mica lui armată, şi se temea să trimită chiar şi numai cercetaşi ca să obţină ştiri despre înaintarea lui Khosrou. Îi scrise lui Justinian, cerând întăriri de cel puţin cincizeci de mii de oameni, deşi îşi dădea prea bine seama că, pentru a aduna o asemenea armată, Justinian trebuia să golească integral toate provinciile de acasă de garnizoanele lor – de curând fusese trimisă în Italia o mare expediţie, alcătuită din toate rezervele de trupe regulate, disponibile.

Justinian îl chemă pe Belizarie şi-i spuse:

— Prea Loial şi Excelent general, îţi iertăm tot răul pe care ni l-ai făcut în trecut şi ne aducem aminte numai de serviciile tale. Ia câţi oameni ai şi du-te imediat în Siria, ca să aperi sfântul nostru oraş Ierusalim de acest rege păgân care, suntem informaţi de generalul nostru Boutzes, s-a fălit că-l va cuceri înainte de sărbătoarea Paştilor. Dacă faci asta, te vom iubi pe vecie.

Belizarie era un supus prea respectuos ca să discute cu împăratul său în contradictoriu, argumentând că niciodată nu-i făcuse vreun rău. Înghiţi reproşul. Era de părere că atâta vreme cât un om acţionează drept şi în concordanţă cu conştiinţa lui, asemenea insulte nu-i pot dăuna. Exista o vorba creştinească, cum că a-ţi ierta duşmanul şi a-i răspunde cu bine la rău, este ca şi cum i-ai îngrămădi tăciuni aprinşi pe cap. Părul lui Justinian era în permanenţă pârlit de dogoarea serviciilor fără de precedent ale lui Belizarie. Un paradox: dacă Belizarie, printr-o vagă nuanţă de atitudine rebelă, prin vreo greşeală măruntă, datorată mândriei jignite, sau prin vreo mică înfrângere, s-ar fi înşiruit în rândul celorlalţi generali ai lui Justinian, devenind astfel candidat la iertare, toate ar fi fost bune. Dar nimic nu putea amărî mai mult pe un om cu firea lui Justinian, decât a depinde în privinţa faimei şi pentru siguranţa tronului de un om

care nu numai că avea un fel de a se purta neasemuit mai regesc decât dânsul – şi asta în toate privinţele – dar care părea că nu comite niciodată vreo greşeală. Rând pe rând, de fiecare dată, Belizarie înfăptuise ceea ce păruse de neînfăptuit, şi Justinian se simţise din ce în ce mai umilit de conştiinţa de a-i fi atât de îndatorat. Voi avea multe de scris despre acest lucru, înainte de a-mi isprăvi povestirea.

Belizarie porni spre Hierapolis cu douăzeci de oameni, folosindu-se de schimburi de cai de poştă şi călătorind optzeci de mile pe zi. Ordonă resturilor Regimentului de casă să-l urmeze cât se poate de grabnic şi, cu prilejul trecerii prin Cilicia, îi adună pe cei ce se făcuseră bine, după boala contractată la Daras; erau, în total, o mie cinci sute de oameni. Un curier, instruit s-o ia înainte şi să se folosească de caii cei mai repezi de la fiecare staţie de poştă, ajunse la Hierapolis trei zile înaintea lui, anunţându-i apropierea. Când Belizarie trecu frontiera dintre Cilicia şi Siria, acest curier îl întâmpină cu o scrisoare din partea lui Boutzes, care-l îndemna să se refugieze la Hierapolis şi să ajute la apărarea oraşului. „Căci este esenţial să te pui în siguranţă şi să nu te expui la a fi prins de persani, care ar considera asta ca o victorie mai de seamă decât ocuparea unei provincii întregi.”

Belizarie răspunse în felul său caracteristic: „Nu-ţi dai seama că regele Khosrou ameninţă cu ocuparea Ierusalimului? Fii sigur că niciodată nu dau o bătălie dacă am posibilitatea să o evit; dar aş considera un act de trădare să caut adăpost la Hierapolis în vreme ce persanii mărşăluiesc asupra Ierusalimului, printr-un teritoriu aproape golit de trupe. Vino la mine, la Carchemish, cu toţi oameni tăi. E mai bine să-l înfruntăm pe regele Khosrou în câmp deschis. Cinci sute de oameni vor fi de ajuns pentru apărarea oraşului Hierapolis”.

Belizarie făcu tabără la Carchemish. Fusese informat prin semnale de fum, venite din josul râului, că armata regelui Khosrou cuprinde mai multe divizii de infanterie. Deduse de aici că de data aceasta Khosrou nu intenţionează să facă o incursiune prin deşert, la Chalcida, ci să urmeze cursul râului în sus, până ce va ajunge la Zeugma, pe drumul ospitalier şi fără întărituri ce duce spre Antiohia. Dar înainte de a ajunge la Zeugma, Khosrou va trebui să treacă de Hierapolis şi Carchemish (Carchemish se află în aval, la cale de o zi de

Zeugma, în vreme ce Hierapolis e la trei zile distanţă, puţin mai spre apus). Va fi surprins să dea peste o armată care să-i reziste la Carchemish, un oraş deschis, în loc de a sta bine adăpostit la Hierapolis. La Carchemish sosiră acum şi cei cinci mii de oameni rămaşi din Regimentul de casă şi şi veni şi Boutzes, de la Hierapolis, cu cinci mii şi încă alte două mii, de la Carrhae şi Zeugma. Toate forţele la un loc numărau treisprezece mii de oameni.

Hogele Khosrou, înaintând încet cu cele două sute de mii de oameni ai săi, ajunse acum la Barballisus, unde Eufratul coteşte în unghi drept. Nu era hotărât ce anume era mai bine de făcut. Si aşteptase ca simpla ameninţare a apropierii sate să-i cureţe calea, dar cercetaşii îi raportară prezenţa la Carchemish a unei mari armate romane, comandată de Belizarie. Acum nu putea întreprinde un raid în Palestina, folosindu-se exclusiv de cavalerie, deoarece ar fi însemnat să-şi lase infanteria în urmă: nesusţinută de cavalerie şi neprotejată de ziduri, ar fi fost pradă uşoară pentru duşman. Putea să urmeze calea în susul râului şi să dea o bătălie cu această armată la Carchemish; dar pentru a proceda astfel, oare nu ar fi fost mai înţelept să cucerească întâi Hierapolis, care îi ameninţa flancul? Şi când, vreodată, a pierdut Belizarie o bătălie în defensivă? De-ar şti cel puţin de ce forţe dispune Belizarie, s-ar putea hotărî dacă să dea sau să nu dea o bătălie.

De aceea trimise la Belizarie un ambasador, în aparenţă ca să discute eventualele condiţii de pace, dar în fapt ca să se uite bine împrejur şi să-i raporteze despre starea armatei imperiale.

Belizarie, prevenit că ambasadorul se află pe drum, îi ghici intenţiile. Ieşi câteva mile în faţa oraşului Carchemish, cu Regimentul de casă, şi-şi aşeză tabăra pe un deal; şi aici făcu pregătiri meticuloase pentru primirea ambasadorului. În urma unui ordin, niciunul dintre oamenii săi nu purta cămaşă de zale, coif sau scut; fiecare era înarmat numai cu o armă uşoară – un arc, o secure sau o lance, după rasa fiecăruia – şi îmbrăcat în tunică şi pantaloni de pânză, curate şi albe.

Când ambasadorul, un mag, veni în după amiaza aceea, călare, pe drumul care şerpuieşte de-a lungul râului, un iepure ţâşni pe lângă el, urmărit de un număr de oameni tuciurii, cu nasuri coroiate, încălecaţi pe cai de curse; şi când iepurele încercă să o cotească, cel din frunte îl ucise cu o aruncare de

suliţă. Oamenii nici nu-l băgară în seamă pe ambasador, până ce acesta îi salută, în persană. Răspunseră în latina de tabără, pe care magul o înţelegea; şi află că sunt mauri – nu asirieni, precum presupusese – de dincolo de Coloanele lui Hercule.

— Cum de vă aflaţi aici, atât de departe de casele voastre? întrebă ambasadorul, surprins.

— Oh, răspunseră ei, Belizarie l-a silit pe regele nostru să i se supună şi noi am fost bucuroşi să ne înrolăm în serviciul său, pentru că este cel mai mare general pe care l-a cunoscut vreodată lumea şi ne-a făcut bogaţi şi vestiţi. Dar cine eşti tu?

— Eu sunt ambasadorul Marelui Rege al Persiei.

— A, da, răspunseră ei, politicoşi. Cel ale cărui armate au fost biruite de stăpânul nostru Belizarie, la Daras şi Sisauranum. Poate doreşti să-l vezi pe stăpânul nostru? Este foarte primitor. Să te escortăm la cortul lui.

I-o luară înainte ca să-l conducă, şi curând trecură de două grupuri de călăreţi, care, pe un câmp neted, se ciocneau cu lănci boante. Oamenii din primul grup aveau părul blond şi faţa roză; cei mai mulţi dintr-al doilea aveau părul castaniu şi pielea gingaşă; toţi erau bărbaţi mari, voinici, şi călăreau pe cai înalţi, puternici. Ambasadorul întrebă:

— Ce neam de oameni sunt aceştia?

— Oh, aceştia sunt ostrogoţi şi vandali. Vandalii vin de pe coasta Africii de Nord, din jurul Cartaginei, pe care stăpânul nostru Belizarie a recucerit-o pentru imperiu; dar goţii vin din Italia, o altă cucerire a lui. Vrei să te uiţi mai bine la ei? Sunt nou-veniţi în această parte a lumii.

Maurii fluierară din degete şi un grup amestecat de goţi şi vandali se apropie, călare.

Ambasadorul li se adresă:

— Va să zică sunteţi prizonieri, nu-i aşa, siliţi să-l slujiţi pe împăratul romanilor?

Un got răspunse:

— Nu servim pe nimeni fără vrerea noastră. Ne face plăcere să slujim sub stăpânul nostru Belizarie, deoarece el ne desăvârşeşte în meşteşugul războiului. Când ne vom întoarce în ţările noastre, vom fi oameni de vază.

Mai încolo, cu un strigăt puternic, ţâşni pe lângă ambasador un grup de huni cu ochii oblici şi picioarele scurte; află că sunt herulieni de dincolo de Marea Neagră. Şi ei vorbiră cu respect şi

elogios despre Belizarie. De jur împrejur, pe câmpie, magul avu prilejul să vadă grupuri din Regimentul de casă, făcând exerciţii de campanie – şarjând, trăgând la ţintă, ascuţind ţăruşi de cort, luptându-se călare, jucându-se cu o minge de piele, pe care o loveau cu beţe strâmbe.

Apoi, brusc goarna sună alarma. Într-o clipă, toate jocurile încetară; fiecare trupă se aşeză în ordine, sub fanionul ei, şi plecă în trap ca să se alăture escadronului respectiv. La o altă chemare a goarnei, escadroanele alcătuiră cu repeziciune şi precizie două lungi şiruri duble, un soi de alee de primire, un drum de bun venit. Ambasadorul trecu printre ei, simţindu-se, îmi închipui, prea puţin în largul său. Erau, în total, şase mii şi nu cred că vreodată s-ar fi adunat oameni mai bine aleşi. Păreau mult mai puţin interesaţi de persoana lui decât el de ei şi, vizibil, erau dornici să se întoarcă la exerciţiile lor. În vârful dealului se înălţa cortul lui Belizarie, din pânză simplă. Belizarie şedea în faţa lui, pe un ciot de copac, fără să poarte măcar pelerina de general, ci îmbrăcat în pânză albă, asemenea oamenilor săi şi arătând de parcă niciodată de când era pe lume nu ar fi avut vreo grijă. După ce schimbă cu ambasadorul saluturile de rigoare, ordonă gornistului să sune ruperea rândurilor. Cei şase mii de oameni se întoarseră, cu un strigăt de bucurie, pe câmpie.

Ambasadorul întrebă:

— Eşti într-adevăr Belizarie? M-am aşteptat să găsesc un bărbat în armură aurită, cu servitori în mătase roşie, orânduiţi în jurul lui.

Belizarie răspunse:

— Dacă regescul tău stăpân ne-ar fi avertizat de venirea ta, te-am fi primit mai protocolar, nu în această ţinută. Totuşi, noi suntem soldaţi nu curteni şi nu purtăm nici roşu, nici aur.

Ambasadorul îşi transmise mesajul. Spuse că Marele Rege se afla aproape, cu armate numeroase precum lăcustele şi doreşte să discute condiţiile de pace.

Belizarie râse cu blândeţe.

— Am luptat în multe ţări şi am cunoscut multe obiceiuri ciudate, dar niciodată nu m-am întâlnit cu un caz asemănător – un rege care-şi dă osteneala să aducă cu el două sute de mii de soldaţi pentru a discuta condiţii de pace. Spune-i regescului tău stăpân că ţara noastră, cât e de ospitalieră, nu poate fi gazdă

pentru o suită atât de numeroasă ca aceasta. Când îi va fi trimis îndărăt, voi fi gata să discut condiţiile de pace într-o manieră prietenească. Îi acord un armistiţiu de cinci zile ca să-şi trimită oamenii îndărăt, peste Eufrat. Mulţumesc excelenţei tale pentru această vizită.

Ambasadorul se întoarse şi-i raportă lui Khosrou:

— Sfatul meu, Mărite Rege, este să te întorci neîntârziat acasă. Dacă corpul principal al lor seamănă cât de cât cu avangarda, atunci eşti pierdut de-a binelea. În privinţa disciplinei, bărbăţiei şi iscusinţei în mânuirea armelor, nu am văzut niciodată ceva asemănător. Mai mult decât atât, este limpede că sunt foarte numeroşi; altminteri nu ar îndrăzni să-şi facă tabăra într-un oraş fără ziduri, cum este Carchemish, sau să se poarte cu atâta încredere când se află în misiune de avangardă. În ce-l priveşte pe generalul lor, Belizarie: în calitatea mea de mag sunt obişnuit să descifrez sufletul oamenilor şi în el văd întrunite toate virtuţile militare şi morale pe care strămoşii noştri de odinioară le preţuiau. Nu poţi risca o bătălie cu un asemenea om. Dacă ai comite cea mai mică greşeală, niciunul dintre oamenii tăi nu ar mai revedea Babilonul.

Khosrou îl crezu pe ambasador, deoarece vorbise fără a-l măguli. Se hotărî să se întoarcă, deşi până şi asta părea o acţiune primejdioasă, armata lui Belizarie ameninţându-i spatele. Cel mai scurt drum era peste Eufrat şi înapoi prin Mesopotamia, dar pe malul celălalt al râului zărise vreo zece sau douăzeci de grupuri de cavalerişti romani, care, datorită necontenitelor semnale de fum pe care le trimiteau îndărăt, de-a curmezişul câmpiei, spre Edessa, păreau să fie avangarda unei alte armate. Se codea să încerce o trecere, de teamă să nu fie atacat în toiul operaţiunii; deşi această „altă armată” nu avea nicio existenţă reală – ceea ce văzuse Khosrou erau numai o mie dintre oamenii lui Belizarie, veniţi din Carrhae, care încercau să pară cât se poate mai numeroşi. Dar magul sublinie că Belizarie nu-şi încălcase niciodată cuvântul şi dacă regele Khosrou trece râul în cele cinci zile acordate, se va afla în siguranţă deplină.

Khosrou trecu râul în grabă mare, nestingherit. Armatele persane cară întotdeauna cu ele material pentru poduri (scânduri scurte, care se îmbină); din motivul acesta, nici cele

mai sălbatice şi cele mai repezi cursuri de apă nu reprezintă pentru ele un obstacol. Îndată ce se află în siguranţă, pe malul celălalt, trimise lui Belizarie un mesaj, solicitând un ambasador cu care să discute condiţiile de pace, precum promisese.

Belizarie însuşi trecu Eufratul, cu toată armata, la Zeugma. Trimise un ambasador să-i spună regelui Khosrou că dacă armata persană se retrage prin teritoriul roman fără a pricinui pagube, Justinian va fi de acord să se pună în aplicare condiţiile convenite în anul precedent.

Khosrou consimţi şi în ziua următoare îşi începu marşul îndărăt, spre casă. Dar din pricina armatei imaginare îi fu frică să treacă prin Mesopotamia, aşa că se întoarse de-a lungul malului stâng al Eufratului, reducând raţiile oamenilor săi. Belizarie începu să-l urmeze, mereu la o zi de drum în spatele lui, precum făcuse cu mulţi ani mai înainte cu generalul Azareth. Dar când ajunse într-un punct aşezat faţă-n faţă cu Barbalissus, fu nevoit să renunţe: el însuşi şi aproape toţi generalii săi fură rechemaţi la Constantinopol, printr-un ordin categoric al împăratului.

Niciunul dintre ofiţerii care rămâneau locului nu era atât de remarcabil încât să i se poată încredinţa, cu toată liniştea, urmărirea. Regele Khosrou, dându-şi seama că nu mai este urmărit, îşi continuă drumul până la oraşul Callinicum şi-l ocupă fără greutăţi deosebite. Din nenorocire, se întâmplase ca Justinian să ordone repararea fortificaţiilor şi zidarii tocmai demolaseră jumătatea unui zid, cu intenţia de a-l reclădi mai solid; aşa încât garnizoana, pusă în imposibilitate de a închide breşa, fugi. Khosrou, hotărât să obţină măcar ceva cu care să se fălească de pe urma invaziei, îşi încălcă promisiunea şi luă prizonieră întreaga populaţie din Callinicum, după ce rase oraşul de pe faţa pământului. În felul acesta îşi primiră şi hunii albi prada aşteptată.

Dar Palestina era salvată. Belizarie admise ulterior că la Carchemish numai patruzeci de mii de oameni ar fi putut angaja, cu oarecare şanse de succes, bătălia cu armatele persane; iar el nu avusese mai mult de douăsprezece mii. Carchemish, zicea el, este cea mai dragă dintre victoriile sale. Pusese pe fugă două sute de mii de persani, numai cu Regimentul de casă şi fără a pierde un singur om. Spunea de asemenea:

— Persanii erau mulţi ca lăcustele, dar noi i-am izgonit de pe câmpiile noastre cu zgomotul fierului izbit de fier şi cu sunetul goarnelor.

CAPITOLUL XX
DIZGRAŢIE

Să nu creadă cineva că Belizarie a fost rechemat din Răsărit spre a primi din partea împăratului vreo răsplată deosebită pentru victoria nesângeroasă şi glorioasă de la Carchemish. Împrejurările care au dus la rechemarea lui erau departe de a fi favorabile. Le voi relata fără zăbavă.

Ei bine, acesta a fost anul ciumei, şi anume al ciumei care se cheamă bubonică. Nu mai pricinuise asemenea ravagii de o mie de ani, de când, după cum descrie istoricul Tucidide, a izbucnit şi bântuit la Atena. Între război şi molimă există o legătură strânsă. După părerea mea, molima nu este clocită numai de infecţiile care rezultă nemijlocit de pe urma luptelor – cadavre neîngropate, apeducte sparte, igiena publică neglijată – dar şi de faptul că emoţiile stârnite de război slăbesc mintea şi expun trupul la toate influenţele fizice adverse. Ciuma este o boală care îi derutează pe medici: loveşte şi cruţă fără nicio discriminare; simptomele prin care se manifestă sunt oribile.

Infecţia fusese adusă iniţial din China, cam spre sfârşitul anului precedent, într-un balot de covoare, expediat pe adresa unui negustor din Pelusium, în Egipt. Acesta se îmbolnăvi; dar natura bolii nu fu descoperită, deoarece primele simptome sunt întotdeauna uşoare şi fără febră. Îi infectă atât pe ceilalţi negustori, cât şi familia lui, înainte de apariţia tumorilor caracteristice, care-i dau bolii numele. Curând, la Pelusium se numărară o mie de cazuri; de aici se împrăştie apoi spre vest, la Alexandria şi dincolo de aceasta, cât şi spre nord, în Palestina. În primăvară, corăbiile cu grâne aduseră ciuma la Constantinopol, unde se afla stăpâna mea; şi eu, fireşte, cu dânsa. Căci corăbiile cu grâne sunt întotdeauna pline cu şobolani, iar şobolanii sunt expuşi infecţiei, purtând germenii bolii în blană. Şobolanii de pe corăbiile cu grâne infectară cu ciumă şobolanii din docurile Cornului de Aur – o colonie extrem de numeroasă – şi aceştia, la rândul lor, şobolanii din canalele de scurgere; în felul acesta, infecţia se împrăştie prin tot oraşul. La început nu se semnalară mai mult de zece cazuri pe zi, dar curând deveniră o sută şi apoi o mie şi apoi, în toiul verii, zece mii şi douăzeci de mii pe zi.

Tumorile se formau, de obicei, la încheietura de sus a picioarelor, dar şi la subsuori şi, în unele cazuri, după urechi. În

etapele de mai târziu ale molimei se manifestă o mare varietate de simptome. Unii bolnavii cădeau într-o prostraţie adâncă. Erau dispuşi să mănânce şi să bea şi să îndeplinească toate acţiunile obişnuite, dacă li se indicau – în cazul când aveau prieteni sau sclavi destul de credincioşi, ca să-i îngrijească – dar se purtau asemenea unor somnambuli, nu recunoşteau pe nimeni, nu băgau în seamă nimic, rămâneau pasivi şi nu-şi dădeau seama, în niciun fel, de trecerea timpului. Alţii, în schimb, erau apucaţi de un delir violent; aceştia trebuiau legaţi de paturi, altminteri fugeau, alergând de-a lungul străzilor, ţipând şi strigând că Diavolul le-a intrat în casă, sau poate hunii bulgari – şi mulţi dintre cei ce nu aveau pe nimeni să-i reţină dădeau buzna în port sau în strâmtori, se aruncau în apă şi se înecau. Alte cazuri nu prezentau nici prostraţie, nici delir; bolnavii rămâneau lucizi până ce tumoarea se cangrena şi mureau răcnind de durere. Şi iarăşi, în alte cazuri, bolnavii nu simţeau niciun fel de durere şi mureau paşnic, ca de bătrâneţe. Adeseori irupeau pe întreg corpul pustule negre, de mărimea unui bob de mazăre, sau bolnavul vărsa sânge; când se prezenta unul din acele două simptome, intervenea, fără greş, moartea.

Mulţi erau completamente imuni faţă de boală, chiar şi printre medicii şi cioclii care umblau cu bolnavii sau cu morţii – şi nu cu unul, cu doi, ci cu miile; în vreme ce alţii care, la prima alarmă, fugiseră pe dealurile Traciei şi trăiau acolo în aer curat, feriţi de orice contact cu semenii lor, mureau ca şi ceilalţi. Nici gradul de receptivitate, nici simptomele nu puteau fi prevăzute pe temei de sex, vârstă, clasă, profesiune, credinţă sau rasă.

Înainte ca ciuma să se dezlănţuie din plin, morţii fură îngropaţi cu ritualurile tradiţionale, fiecare gospodărie îngrijindu-se de propriile ei cadavre. Dar curând asemenea grijă pioasă deveni imposibilă: în timpul nopţii se deschiseră morminte vechi pentru a se azvârli în ele noi veniţi. Până la urmă, în multe mii de case – şi chiar în case de cetăţeni bogaţi – toţi locatarii erau fie morţi, fie fugiţi şi cadavrele zăceau şi putrezeau neîngropate. Justinian ordonă registratorului său general să ia în mână situaţia. Cadavrele părăsite fură îngropate în şanţuri; dar curând forţa de muncă deveni neîndestulătoare. Apoi turnurile fortificaţiilor de la Sycae, pe partea cealaltă a Cornului, fură folosite ca osuare, morţii fiind aruncaţi prin găurile din acoperiş, până ce nu mai rămase spaţiu. Deşi acoperişurile fură din nou

înfundate şi sigilate, o duhoare înspăimântătoare se răspândi deasupra oraşului – îndeosebi când vântul bătea dinspre nord.

În perioada de culme a pestilenţei mureau mai bine de douăzeci de mii de oameni pe zi. Stagnase orice negoţ sau industrie din oraş, iar despre adunări de orice fel bineînţeles nici nu putea fi vorba. Dar se ţineau slujbe în bisericile ticsite cu credincioşi înspăimântaţi şi casele Domnului deveniră focare de infecţie notorii. Aprovizionarea cu hrană a municipiului se prăbuşi, deoarece pe de o parte niciun căpitan de corabie nu îndrăznea să ancoreze în port, pe de altă parte ciuma se răspândise şi în ţinuturile agricole. Mii de oameni care scăpaseră de ciumă muriră de foame. Era o vreme a semnelor şi viziunilor: stafii se fuduleau ziua în amiaza mare pe străzi şi, miracol al miracolelor, se încheie pace între facţiunea Albastră şi cea Verde. Răufăcătorii pocăiţi vădiră în vremurile acestea mai multă nobleţe şi virtute şi bunăvoinţă decât oricând înainte sau după aceea. În legătură cu aceasta, Teodosie zise stăpânei mele:

„Scumpă naşă, Doamna noastră, Ciuma, are un glas mult mai convingător decât Mântuitorul, Domnul nostru Isus Hristos”.

Discutând despre ororile din jurul nostru folosea mereu un ton dispreţuitor iar propria lui sănătate apărea, din vorbele lui, mai degrabă o chestiune de bun gust, care nu se datora norocului. Stăpâna mea şi cu mine eram şi noi binecuvântaţi cu imunitate. Nu-mi dau seama dacă aceasta se datora sau nu afumării frecvente a casei cu sulf, dar foarte puţini dintre colegii mei servitori se îmbolnăviră. Alte case, la fel de norocoase, îşi atribuiră imunitatea vreunei relicve creştine sau unui farmec păgân sau unui anumit leac specific în care credeau, ca de pildă laptele prins, sau sucul de lămâie, or prunele murate.

Cam pe vremea în care mortalitatea începu să scadă uşor, o şoaptă ocoli palatul: „Maiestatea-sa Sacră, împăratul însuşi, este bolnav. S-a crezut întâi că este o simplă răceală, dar azi a apărut o tumoare la încheietura picioarelor. Este în prostraţie adâncă şi nu poate fi convins nici să mănânce. Doctorii sunt de părere că nu are şanse să supravieţuiască.”

Apoi veni zvonul nesăbuit, care se împrăştie repede în tot imperiul: „A murit”. Chiar în această vreme îngrozitoare – căci acum aproape toate diocezele erau atinse – oamenii găsiră resurse sufleteşti ca să-i mulţumească lui Dumnezeu că cei răi

erau răpuşi la fel cu cei buni. Şi se rugară ca următorul împărat să fie mai bun faţă de supuşii săi şi mai credincios cuvântului său. Când zvonul ajunse la Belizarie, el se afla la Carchemish chiar în ajunul armistiţiului de cinci zile. Ofiţerii veniră în corpore la el şi-l întrebară:

— De la cine primeşti acum ordinele, Ilustre Belizarie?

El răspunse imediat, nedorind să pară evaziv sau echivoc:

— Să aleagă Senatul! Dar eu voi vota pentru Justin, nepotul decedatului împărat, ruda cea mai apropiată şi de rangul cel mai înalt din toată familia imperială. (Nu era vorba de Justin, fiul lui Germanos, ci de un altul, fiul surorii lui Justinian, Vigilantia.)

Ei spuseră:

— Dar, Ilustre, jurământul de supunere, solicitat tuturor ofiţerilor, a fost prestat atât faţă de Justinian, ca împărat, cât şi faţă de Teodora, ca împărăteasă.

Belizarie răspunse:

— Se poate. Întâmplător, eu am prestat jurământ în forma veche, numai faţă de Justinian. Este neconstituţional ca o femeie să devină împărăteasă, ca un drept al ei. Deşi consider că Luminăţia Ei este o administratoare extrem de capabilă şi de energică, nu sunt de acord ca o regulă veche de o mie de ani să fie încălcată de dragul Ei. Chiar şi numai pentru acest singur motiv: goţii şi armenii şi maurii şi multe alte neamuri din imperiu nu vor consimţi niciodată să fie cârmuiţi de o femeie şi câtă vreme ar fi ea în viaţă, ei ar rămâne permanent rebeli.

Boutzes încuviinţă, adăugând:

— În ce mă priveşte, chiar dacă situaţia nu ar fi aceasta, aş refuza să dau ascultare Teodorei care, (acum pot vorbi fără să fiu neloial, căci împăratul a murit) nu este cu nimic mai puţin monstruoasă decât fusese el, ci chiar mai feroce şi mai vicleană.

Toţi ceilalţi gândeau la fel, fără să se exprime însă atât de liber.

Apoi veni ştirea că, până la urmă, Justinian nu murise. Deşi avea acum şaizeci de ani (socotit a fi momentul cel mai primejdios din viaţă), îşi revenise din comă, îndeajuns pentru a recunoaşte pe Teodora şi pe Narses. Mai mult decât atât, tumoarea de la încheietura picioarelor, după ce se umflase până la proporţii considerabile, începu să supureze uşor – semn că era pe cale de a se tămădui. Tumoarea se sparse, el se putu

ridica şi se restabili destul de bine; numai vorbirea rămase afectată de o uşoară paralizie a limbii.

În timpul stării de prostraţie, fantoma lui vie, emiţând o lumină verzui-violetă, fusese văzută lunecând pe coridoarele palatului şi trecând cu uşurinţă prin uşi şi pereţi, câteodată chiar afară şi înăuntru, prin ferestre, cu picioarele înainte, într-un fel înspăimântător, scoţând străjile şi servitorii din minţi. În două sau trei împrejurări, fantoma fusese auzită vorbind. În toate cazurile, se povesti că vorbele fuseseră următoarele: „O, dulce Beelzebut, salvator al monarhilor! Nu mă lua încă, Beelzebut – prea şi-ar lua Îngerul avânt.” Unii dădură acestor cuvinte o interpretare, alţii alta; dar câţiva dintre noi înţeleserăm că Îngerul este Belizarie, ale cărui aripi Justinian le păstrase cu atâta gelozie, mereu tăiate.

Dar acum Belizarie nu mai avea un singur duşman imperial, ci doi. Căci o versiune răstălmăcită a celor spuse generalilor săi la Carchemish fu neîntârziat raportată Teodorei de către Ioan Epicurianul şi Petru, duşmanii săi tainici; cei doi acţionau astfel pentru a anula efectul oricărui eventual raport despre propria lor lipsă de căldură întru apărarea cauzei ei, pe care împărăteasa l-ar fi putut primi. Acesta era, deci, motivul pentru care toţi generalii fură rechemaţi de la Barbalissus la Constantinopol.

La Constantinopol, ciuma începuse să mai slăbească şi viaţa din oraş îşi reluă forma veselă, de odinioară, împărţită pe facţiuni; ancheta judiciară, care începea, fu urmărită cu viu interes. Îndată ce Belizarie şi ceilalţi generali sosiră, fură informaţi că sunt arestaţi. Erau acuzaţi de înaltă trădare. Belizarie fu scos temporar din funcţia de Comandant în Răsărit, comanda predându-se lui Martin.

Belizarie era uimit. Se declară gata să-şi înfrunte cu conştiinţa cea mai senină acuzatorii; căci nu spusese nimic neadevărat sau neloial. Ofiţerilor şi oamenilor din Regimentul său de casă, care veniseră cu el, le trimise următorul mesaj: „Se pare că am fost calomniat pe nedrept în faţa Clemenţei-sale, împăratul, dar am toată încrederea că voi fi în curând liber. Vă ordon, în numele dragostei pe care mi-o purtaţi, să vă abţineţi de la orice act rebel sau criminal, care ar putea prejudicia anchetarea mea. Daţi ascultare ofiţerilor împăratului, în toate privinţele. Fiţi răbdători.”

Judecata se ţinu la palat, cu uşile închise; şi nu se publică niciun fel de raport despre constatările justiţiei. Procesul fu judecat de însăşi Teodora. Belizarie se apără singur şi luând separat interogatoriu lui Ioan Epicureanul şi lui Petru, izbuti să-i facă să se contrazică. De asemenea, încercă să convingă Curtea că ei fuseseră ofiţeri certăreţi, ineficienţi, rapaci, neascultători şi, pe deasupra, ingraţi. Admise că se pronunţase împotriva alegerii Teodorei ca monarh unic; dar fu în stare să prezinte minuta şedinţei, scrisă de secretarul său, ca dovadă că observaţiile sale fuseseră nevinovate: afirmă că susţinuse Constituţia Romană şi nimic mai mult. Teodora nu-l putu găsi vinovat de trădare. Totuşi, era hotărâtă să-i facă pe cât putea de mult rău, pentru că nu o recomandase subordonaţilor săi ca succesoarea firească a lui Justinian.

Ioan Epicureanul şi Petru fură complimentaţi pentru loialitatea lor faţă de tron şi li se făcură daruri în bani şi titluri noi.

Sentinţa împotriva a doi sau trei dintre generalii infractori, inclusiv Boutzes, fu închisoarea severă, pe o durată nelimitată, după placul Maiestăţilor lor. Boutzes fu coborât într-o celulă neluminată, unde nu avu pe nimeni cu care să-şi împartă mizeria; nici măcar temnicerii nu-i adresau cuvântul: i se aruncau jos, o dată pe zi, bucăţele de carne şi pâine, asemenea unei fiare sălbatice în ţarc. Fu eliberat abia după doi ani şi patru luni. Dar atunci era frânt de boală şi se obişnuise să umble în patru labe, genunchii şi mâinile fiindu-i acoperite cu coji; îşi pierduse tot părul şi cei mai mulţi dinţi. Mai mult decât atât, reîntoarcerea bruscă la lumina zilei fu un şoc prea puternic pentru ochii săi – niciodată nu mai fu în stare să citească sau să distingă cu limpezime obiectele. În felul acesta, fură răzbunaţi locuitorii Antiohiei, ai căror bani de răscumpărare Boutzes îi furase de la cetăţenii inimoşi ai Edessei.

Belizarie, deşi fusese achitat de învinuirea de trădare, fu găsit vinovat de „a fi dat crezare şi circulaţie unor zvonuri dăunătoare” (despre moartea lui Justinian), de a fi omis să-l pedepsească pe Boutzes pentru cuvintele sale neloiale – şi de a fi permis capturarea oraşului Callinicum! Îndepărtarea lui de la comandă fu confirmată şi toate proprietăţile sale în pământ, bunuri sau bani fură confiscate în favoarea Coroanei.

Belizarie ascultă sentinţa cu demnitate şi nu apelă împotriva ei. Singurul comentariu pe care-l făcu era că, fără fonduri, nu

mai putea continua să echipeze, să plătească şi să hrănească Regimentul de casă, care slujise împăratul cu credinţă, în multe războaie.

Teodora răspunse:

— Figurează ca sclavi ai casei tale, de aceea nu trebuie să le porţi de grijă. Sunt şi ei confiscaţi.

La asta el nu răspunse, dar se observă că îşi strânse pumnii, până ce i s-au albit la încheieturi. Iubea pe oamenii din Regimentul său de casă şi abia suporta gândul că îi vor fi luaţi, ca să-i maltrateze nişte generali de teapa obişnuită.

Teodora îl chemă pe Narses şi-i zise:

— Sclavii fostului Comandant al Armatelor din Răsărit, acest Belizarie, trebuie împărţiţi între generalii şi coloneii de la palat, tu însuţi având prima alegere. Dacă mai rămân unii pe care niciun general de la palat nu are mijloace să-i ţină, pune-i pe secretarii de stat să-i tragă la sorţi.

Aşa că Belizarie avu durerea să vadă pe mulţi dintre bărbaţii cutezători, pe care îi desăvârşise în meşteşugul războiului, devenind uşieri şi slugi la nişte eunuci parfumaţi.

Belizarie nu pierdu numai jumătatea de escadron care se întoarse cu el la Constantinopol, ci întreg Regimentul de casă, rechemat acum. Le trimise oamenilor încă o dată vorbă, în taină: „Răbdare, camarazi, vă implor! În curând toate se vor orândui. Bucuraţi-vă de concediul din oraş, continuaţi instrucţia, precum v-am învăţat, nu exprimaţi milă pentru mine, înghiţiţi toate insultele. Răbdare!” Îi dădură ascultare, deşi n-ar fi vrut.

Gloata din oraş, care, se ştie, este la fel de incapabilă de o judecată sănătoasă pe cât este de inconstantă în porniri, vădi o bucurie ascunsă când află de sentinţa rostită împotriva lui Belizarie. În vinării se auziră vorbe ca acestea: „Fiţi siguri, împăratul şi împărăteasa s-au condamnat în sfârşit la pieire din cauza nerecunoştinţei lor. Belizarie al nostru nu va accepta o asemenea nedreptate. Este un om prea viteaz şi prea demn, pentru a fi tratat astfel. Aşteptaţi: în curând veţi auzi despre o răscoală neaşteptată a Regimentului de casă şi despre asasinate sângeroase în Sacrele Apartamente ale palatului.”

Aşteptară cu nerăbdare mereu crescândă. Nu se petrecu nimic. Murmurară, dezgustaţi de faptul că idolul lor de odinioară, gloriosul lor erou, Belizarie, se supunea duşmăniei şi ingratitudinii suveranilor săi cu o răbdare pe care o apreciau ca

fiind tot atât de abjectă ca aceea a călugărilor penitenţi. (Aceştia stau pe vine, în celulele lor, asemenea unor broaşte râioase, în timp ce flagelatorul de serviciu în săptămâna respectivă îşi face turul cu biciul său de sârmă şi le brăzdează spinarea, până ce se redeschid vechile cicatrice.) Când cetăţenii se îngrămădiră pentru prima oară în jurul său în stradă, cu exclamaţii de milă şi revoltă, îi respinse cu mânie, strigând:

— Domnilor, tăceţi, aceasta-i o chestiune între împărat şi mine. Lăsaţi-mă, vă rog, şi vedeţi-vă de treburi!

Avea o suită mică, de patru sau cinci ofiţeri tineri, care se ţineau de el din simplă loialitate, deşi fuseseră preveniţi de Narses că în felul acesta cad sub bănuielile imperiale şi pierd orice şansă de înaintare în grad. Ceilalţi asociaţi ai săi evitau cu grijă să-l salute – deşi, dacă ar fi înălţat steagul revoltei, cei mai mulţi s-ar fi raliat fără întârziere. Îşi căută o locuinţă ieftină, aproape de Piaţa Taurului, într-o casă lipită de sălile de petrecere. Acesta este un grup de săli, clădite în jurul unei fântâni, pe care familiile care nu au decât case modeste le pot închiria pentru nunţi şi festivităţi funerare şi alte asemenea împrejurări. Trăind aici, depindea de aceiaşi ofiţeri tineri până şi în privinţa celor necesare vieţii cotidiene. De n-ar fi fost ei, ar fi trebuit să solicite un tichet de lemn şi să recurgă la alocaţia pentru săraci. Teodora nu-i luase numai întreaga avere din oraş: trimise şi la Edessa, unde Belizarie depusese o sumă mare pentru a acoperi diverse cheltuieli de război, şi şi-o însuşi şi pe aceasta.

Se ducea în fiecare zi la palat, ca să-şi salute împăratul, precum ar fi făcut-o în mod obişnuit. Justinian încercă prin zeflemea şi batjocură să-l întărâte ca să-l stârnească la rebeliune; căci răbdarea omului îl exaspera. Într-o dimineaţă, refuză să-l vadă pe Belizarie, pretextând treburi urgente şi-i porunci să aştepte până seara în faţa porţilor palatului. Belizarie se supuse, stând toată ziua în faţa porţilor, fără hrană, expus curiozităţii publicului. Gloata, scârbită de ceea ce considera a fi o atitudine mizerabilă, de sclav, aruncă în el cu fructe putrede şi cu gunoi, aşa încât straiele sale de patrician se pătară de-a binelea. Nu scoase o vorbă, nici măcar nu se aplecă pentru a evita proiectilele. Dar procedă aspru cu un tânăr neruşinat, care veni, strecurându-se de-a lungul zidului, ca să-l tragă de barbă. Îl apucă de pantaloni şi-l aruncă la mare distanţă; se zice că

acest tânăr suferi leziuni de pe urma cărora rămase mulţi ani invalid.

În amurg fu, în sfârşit, admis în palat şi solicită permisiunea de a prezenta împăratului o cerere. Justinian consimţi să asculte cererea sperând că l-a determinat, totuşi, pe Belizarie la o manifestare de indignare făţişă. Fu dezamăgit: tot ce ceru Belizarie era o togă nouă, ca să se poată prezenta decent îmbrăcat la următoarea audienţă.

Justinian răspunse tăios:

— Nu avem bani ca să te îmbrăcăm, Ilustre Belizarie, Dacă nu-ţi poţi îngădui să te îmbraci cum se cuvine, mai bine îţi tăiem numele de pe lista patricienilor; în felul acesta vei fi scutit de toate obligaţiunile protocolare.

Belizarie se plecă adânc şi răspunse:

— În orice calitate sau rang mi se îngăduie să slujesc Maiestăţii-tale, se poate conta pe mine – îmi voi îndeplini datoria cu credinţă.

Numele său fu şters de pe listă şi multe luni de atunci încolo nu se mai întoarse la palat.

În tot acest răstimp stăpâna mea se bucura, bineînţeles, de prietenia Teodorei şi, departe de a fi privată de vreuna dintre proprietăţile ei, fu îmbogăţită prin atribuirea multora dintre bunurile lui Belizarie, inclusiv marea lui moşie de la Rufinianae. Se prefăcea a fi mult mai indiferentă faţă de nenorocirile bărbatului ei decât, ştiu bine, era de fapt. În ce mă priveşte, de câte ori puteam evita, nu pomeneam de Belizarie; şi ori de câte ori aducea ea vorba, aveam grijă ca atitudinea mea să nu mă angajeze în niciun fel. Dar îmi fierbea sângele când îl vedeam pe Teodosie grozăvindu-se pe seama lui Belizarie. Devenise în zilele acelea om mare la palat şi circula urmat de o suită de patru sute de traci din Regimentul de casă, pe care i-i dăruise împărăteasa. Avea mereu consfătuiri tainice cu Teodora, fiind numit maestru al distracţiilor din palat.

Despre istoria intimă a celor ce s-au petrecut după acestea, circulă multe versiuni – unele plauzibile, altele ridicole, niciuna autentică. În orice caz, esenţial este că Teodosie muri de dizenterie, în ziua Sfântului Ştefan, care este cea următoare zilei de Crăciun; şi istoria nu a scos niciodată la lumină dacă a fost un simplu accident, sau dacă a fost otrăvit la ospăţul de Crăciun,

şi dacă da, atunci de cine anume. Acei puţini care avură prilejul să-i examineze cadavrul, înclinau spre părerea că fusese otrăvit.

Pot afirma însă cu toată certitudinea că de moartea lui nu poate fi învinuit nici Belizarie, nici vreun prieten al lui Fotius. Nu este însă dincolo de limitele a ceea ce se poate presupune, ca vreun servitor al stăpânei mele Antonina să fi crezut că în felul acesta vine în întâmpinarea dorinţelor ei. Nu am cum să discut acest subiect. Inutil să vă spun că niciodată nu a căzut vreo bănuială asupra lui Eugeniu.

La moartea lui Teodosie sentimentele stăpânei mele păreau amestecate. În ultima vreme, atitudinea ei se schimbase faţă de dânsul, şi încă în mod foarte brusc. Ajunsese să creadă – pe drept sau pe nedrept – că favoritul ei, utilizând aceeaşi artă de curtezan pe care o folosise şi faţă de dânsa, devenise amantul Teodorei. Este cert că Teodosie o trata în perioada aceasta cu o indiferenţă care trebuie să o fi mâhnit foarte mult, deşi ea a făcut tot ce i-a stat în putinţă ca să-şi ascundă suferinţa.

Teodora trecu cu uşurinţă peste moartea lui Teodosie; nici măcar nu se interesă de cauzele ei. Dar stăpânei mele îi vădi nealterată compătimire pentru pierderea suferită şi se părea că nu are habar de gelozia crâncenă nutrită de Antonina. Unii ziceau că această nepăsare era abordată de Teodora cu intenţia de a-l lipsi pe Justinian de satisfacţia pe care o simţea de pe urma durerii ei; căci tot aceştia afirmau că împăratul însuşi pusese la cale asasinarea lui Teodosie, fiind gelos din cauza mulţumirii pe care acesta o dădea soţiei sale, şi că, de fapt, ea fusese foarte îndurerată de moartea lui. Dar toate acestea sunt absurdităţi.

Acum, stăpâna mea căzu pradă unei adânci melancolii; insomnia şi lipsa poftei de mâncare o slăbiră atât de mult, încât părea a avea zece ani peste vârsta ei reală – avea atunci patruzeci şi doi de ani.

Într-o zi, când m-am dus în iatacul ei, Antonina îşi ridică privirea şi ochii ei erau roşii de plâns. Deşi o văzusem adeseori ursuză, agitată, mânioasă, deznădăjduită, de când fusese fată n-o mai văzusem plângând.

I-am zis cu blândeţe:

— Stăpână, am fost primul tău sclav şi ţi-am rămas credincios o viaţă întreagă. Îţi sunt mai presus de toate devotat şi aş muri de dragul tău, precum ştii bine. Lasă-mă să-ţi împart jalea,

împărtăşindu-mi cauza ei. O, Doamnă Antonina, mi se strânge inima când te văd plângând.

Lacrimile izbucniră din nou; dar nu-mi răspunse.

Apoi am întrebat-o:

— Stăpână, scumpă stăpână, oare eşti îndoliată după Teodosie?

Începu să strige:

— Nu, Eugeniu, credinciosul meu prieten, nu! Pe Hera şi pe Afrodita, nu! Nu la Teodosie mă gândesc – ci la soţul meu, Belizarie. Trebuie să mă destăinuiesc ţie din nou, ca odinioară, pe vremea în care trăiam la club, altminteri tăcerea mă mistuie. O, dragă Eugeniu, aş da tot ce am, numai să nu-mi fi aruncat vreodată privirea asupra prefăcutului de Teodosie. Adevărata mea iubire a fost dintotdeauna Belizarie – şi, ca o smintită, l-am nenorocit de-a binelea. Acum nu mai există nicio posibilitate ca să dreg greşeala.

Am plâns cu ea.

— Neîntârziat trebuie pusă la cale împăcarea! am strigat impulsiv.

Dar ea îmi răspunse că nici mândria lui Belizarie, nici a ei nu îngăduiau o împăcare. Mai mult decât atât, Teodora nu l-a iertat nicidecum pe Belizarie şi împăratul îl ura mai intens decât pe orice altă făptură omenească.

După un scurt răgaz de cugetare, i-am spus:

— Cred că înţeleg totul şi pot găsi o cale de ieşire.

— Nu există cale de ieşire, Eugeniu.

Eu am continuat totuşi, curajos:

— Stăpână, cred că dacă m-aş duce la Belizarie şi i-aş spune – ceea ce, cred, nu i-a fost împărtăşit niciodată – că Fotius a mărturisit sub tortură că te-a calomniat; şi dacă i-aş jura că tu şi cu Teodosie nu aţi fost niciodată amanţi; şi dacă i-aş spune, în continuare, că jurămintele tale faţă de Ioan de Capadocia au fost făcute – şi oare nu este adevărat? – din ordinul împărătesei şi că i-ai cerut iertare lui Dumnezeu pentru acest păcat şi pentru toate blasfemiile pe care le-ai comis – oare nu ai face atâta lucru pentru a-l împăca pe Belizarie, dragă stăpână? – şi că tu ai mult mai multe pricini pentru a te considera jignită de el, decât el de tine...

— O, înţeleptule Eugeniu, du-te cu binecuvântarea mea. Da, îi voi cere iertare lui Dumnezeu – fără îndoială că nu voi lăsa ca un

asemenea fleac să-mi stea în cale. Spune-i tot ce mi-ai înşirat adineaori; şi apoi, dacă uită de mândria şi de mânia lui, îl poţi asigura că niciodată nu am iubit pe altcineva şi că nu voi avea odihnă până nu i se va reda libertatea şi onoarea – şi că atunci nu ne vom mai despărţi niciodată.

— Ai să faci apel la împărăteasă?

— Da. Am să-i amintesc de serviciile pe care i le-am adus de curând, în cazul lui Ioan de Capadocia, cât şi de vechea noastră prietenie, precum şi de prietenia ce a existat între tatăl ei, maestrul urşilor, şi tatăl meu, conducătorul de care...

Dar eu i-am răspuns:

— Dragă stăpână, mai am o propunere de făcut. Cred că sunt în situaţia de a pune la cale nimicirea definitivă a lui Ioan de Capadocia. Dacă reuşesc şi meritul îţi revine, împărăteasa îţi va acorda, fără îndoială, tot ce-i soliciţi.

— Cum? întrebă ea grăbită. Cum ai s-o pui la cale?

I-am răspuns:

— Azi după amiază am intrat în vorbă, într-o vinărie, cu un tânăr sărac din Cyzicus, care moare de o boală mistuitoare şi nu mai are mult de trăit. El şi întreaga lui familie, bunici bătrâni şi nevastă cu trei copii mici, au fost izgoniţi din casă, din ordinul episcopului de Cyzicus. A venit singur, pe jos, la Constantinopol şi astăzi a făcut apel la palat ca să i se facă dreptate şi să i se dea ajutor; dar funcţionarii l-au izgonit, deoarece episcopul e bine văzut la Curte. I-am arătat simpatie şi i-am oferit un ban de argint, dându-i întâlnire sub statuia elefantului lui Severus, mâine la prânz. Nu i-am dezvăluit cum mă cheamă, nici pe stăpânul meu, şi în vinăria respectivă nu sunt cunoscut.

— Ei bine?

— Dă-mi cinci sute de monezi de aur, stăpână, şi cred că atâta va ajunge pentru a-l nimici pe Ioan de Capadocia.

— Nu înţeleg.

— Dă-mi banii şi încredinţează-mi misiunea.

— Dacă reuşeşti, Eugeniu, îţi dau cincizeci de mii şi libertatea.

— Ce altceva înseamnă banii, decât bunăstarea trupească, pe care şi aşa o am? Ce altceva este „libertatea” decât să te bucuri de preţuire, ceea ce am şi dobândit? Nu, stăpână, răsplata care mă va satisface va fi că tu şi Domnul meu Belizarie şi împărăteasa, tustrei, veţi scăpa de un vechi duşman, că moartea tatălui tău Damocles, fostul meu stăpân, va fi

răzbunată, şi că eu voi fi cel ce a mijlocit împăcarea dintre împărăteasă şi Domnul meu Belizarie.

În seara aceea m-am dus să-l caut pe Belizarie, în locuinţa lui sărăcăcioasă. Deşi era slăbit de o criză de malarie, se ridică de pe canapea ca să-mi ureze bun venit. Cu un zâmbet care ascundea profunzimea sentimentelor sale, mă întrebă:

— Şi nu te temi să mă vizitezi, Eugeniu, vechiul meu prieten?

I-am răspuns:

— Nu, Ilustre Domn. Cu mesajul pe care-l aduc, aş fi riscat să trec chiar şi printr-un incendiu sau printr-o tabără de huni bulgari.

Deveni puţin nerăbdător:

— Nu mi te adresa cu titluri care mi s-au luat. Care este mesajul?

I-am relatat, vorbind în numele meu, tot ce căzusem de acord cu stăpâna mea să-i spun. Mă ascultă cu mare atenţie, exclamând un „Ah!” când îi spusei că nevastă-sa i-a cerut iertare lui Dumnezeu. Apoi i-am arătat documentele de stat în care erau consemnate mărturisirile lui Fotius – mituisem copistul ajutorului de arhivar, cu preţul salariului său pe o zi, pentru a le obţine. Belizarie le citi repede şi apoi le mai citi o dată cu mare atenţie şi până la urmă se lovi în piept şi zise:

— Pentru gelozia mea furioasă şi pentru credulitatea de care am dat dovadă, merit tot ce am suferit. Dar, din păcate, Eugeniu, acum e prea târziu. Stăpâna ta nu mă va ierta niciodată pentru felul în care m-am purtat cu ea la Daras, nici dacă i-aş cere fără rezerve iertare.

L-am îndemnat să aibă toate nădejdile: toate se vor aranja. Apoi i-am repetat mesajul stăpânei mele, pe care la început nu a vrut să-l creadă. Îmi spuse:

— Dacă stăpâna ta, Antonina, va voi într-adevăr să mai dea vreo ascultare cuvintelor mele, spune-i că eu şi numai eu am greşit – dar numai dragostea mea nemăsurată faţă de dânsa m-a împins la asemenea nebunie.

În noaptea aceea, Belizarie şi stăpâna mea se întâlniră în taină la locuinţa lui. Nimeni, afară de mine, nu avea cunoştinţă de întâlnire. Amândoi mă îmbrăţişară, mă sărutară pe obraji şi-mi spuseră că-mi datorează viaţa lor.

În ziua următoare l-am întâlnit pe tânărul din Cyzicus, sub statuia elefantului. L-am tras deoparte, într-un loc discret şi i-am spus:

— Aici, în sacul acesta, sunt cinci sute de monezi de aur. Acestea vor asigura bunul trai al familiei tale pe tot restul vieţii. Dar pentru a le câştiga, trebuie să comiţi o faptă disperată.

Mă întrebă:

— Ce anume, binefăcătorule?

— Trebuie să-l ucizi pe episcopul de Cyzicus. Este duşmanul stăpânului meu, iar aurul acesta este al stăpânului meu.

— Cuvintele tale mă înspăimântă, strigă el.

— De ce, când oricum ai numai puţine luni de trăit şi când prin fapta aceasta răzbuni dintr-o singură lovitură şi nedreptatea pe care ai suferit-o şi asiguri şi situaţia familiei tale nevoiaşe?

Mă întrebă:

— Cine este stăpânul tău?

I-am răspuns:

— Nu şovăiesc să-ţi spun. Este Ioan de Capadocia, care acum e preot la catedrala din Cyzicus.

Am reuşit să-l conving că vorbesc serios în privinţa aurului; când i-am dat zece monezi ca arvună, se angajă să comită crima şi plecă vesel.

Curând sosiră de la Cyzicus ştirile aşteptate. Tânărul îşi îndeplinise obligaţiile. Aşteptă în faţa porticului catedralei, după liturghie, şi când episcopul apăru, împlântă în el un pumnal lung. Fu arestat şi ameninţat cu schingiuirea pe roată, dacă nu dezvăluie motivele faptei sale, care constituia un sacrilegiu. Precum mă aşteptasem, evită să pomenească nedreptăţile suferite de el, spunându-le ofiţerilor că fusese plătit să săvârşească fapta, printr-un dar constând din zece monezi de aur, de către Ioan de Capadocia. Duşmănia lui Ioan de Capadocia faţă de episcop era notorie. Fu arestat şi judecat în localitate, găsit vinovat de complicitate la asasinat şi condamnat la moarte. Datorită intervenţiei stăpânei mele la Teodora, viaţa tânărului fu cruţată şi mai târziu i-am trimis restul de patru sute nouăzeci de monezi. Nu ştiu cât a mai trăit după aceea.

Şi viaţa lui Ioan de Capadocia fu cruţată de către Justinian, sub motivul că vinovăţia lui era insuficient dovedită. Totuşi, fu dezbrăcat de sutană, biciuit şi silit să-şi mărturisească păcatele din trecut: deşi nu voia să recunoască asasinatul, restul

relatărilor sale era atât de dezgustător, încât ar fi putut fi spânzurat pentru ele de zece ori. Toate bunurile sale fură confiscate în favoarea Coroanei şi fu îmbarcat, gol puşcă, pe o navă comercială ce pleca spre Egipt (dar, din caritate, cineva îi împrumută o pătură aspră): oriunde nava atingea uscatul, era silit să debarce şi să cerşească pe chei pâine şi gologani. În felul acesta răzbunarea fu, în sfârşit, dusă la capăt; căci Teodora şi stăpâna mea făcuseră legământ să-l aducă pe Ioan la goliciune şi cerşetorie, nu să-l omoare prin violenţă. Sufletul lui Damocles, conducătorul de care, răposatul meu stăpân, dobândi pace pe malurile Styxului.

Stăpâna mea se putea înfăţişa acum la Teodora şi să-i ceară să-l reprimească pe Belizarie în favoruri, spunându-i că ea însăşi intenţionează să-l ierte şi să trăiască din nou cu el. Devotamentul ei faţă de Teodora fusese încă o dată dovedit şi Belizarie nu va întreprinde nimic, în viitor, ce-ar putea stârni supărarea împărătesei – de asta putea fi sigură.

Teodora nu respinse cererea. Trimise lui Belizarie un curier imperial, cu o scrisoare care suna astfel: „Îţi dai singur seama, om bun ce eşti, cât rău le-ai făcut suveranilor tăi. Dar cum îi sunt foarte îndatorată soţiei tale pentru serviciile ce mi-a adus, la cererea ei am şters din dosare toate acuzaţiile împotriva ta şi ţi-am acordat mărinimoasa noastră iertare. În viitor nu trebuie deci să te temi în privinţa securităţii şi prosperităţii tale; dar pe viitor nu-ţi vom judeca purtarea numai după acţiunile tale în raport cu noi, ci şi după atitudinea ta faţă de persoana ei.”

În felul acesta Belizarie fu reprimit în favoruri, deoarece până şi Justinian considera că mândria lui fusese până acum îndeajuns de umilită; şi i se restitui jumătate din tezaurul său şi tot pământul şi casele. Justinian reţinu restul tezaurului, care se ridica la un sfert de milion de monezi de aur, spunând că nu-i cuviincios din partea unui supus să posede atâta avere, când vistieria imperială are o atât de arzătoare nevoie de bani.

Ca un omagiu adus prieteniei strânse dintre familia stăpânei mele Antonina şi propria ei familie, Teodora hotărî acum ca Ioannina, copilul stăpânei mele de la Belizarie, să fie logodită cu cea mai apropiată rudă a ei, Anastasie „Picioare-Lungi”, fiul lui Sittas, generalul, şi al surorii ei Anastasia. Planul Teodorei era ca după moartea lui Justinian şi a ei, diadema să treacă asupra

acestui tânăr; căsătoria i-ar întări în mare măsură poziţia în oraş. Aşa că logodna se înfăptui.

S-ar putea să pară ciudat că, de la naşterea ei încoace, adică scurtă vreme înainte de expediţia lui Belizarie la Cartagina, nu m-am mai referit în niciun fel de Ioannina. Adevărul este că fata nu trăise în apropierea nici unuia dintre părinţii ei. Stăpâna mea Antonina nu luase copilul după ea în războaie, ci o pusese sub tutela Teodorei, care ajunse să o considere ca pe propria ei fiică. Ioannina rămânea cu Teodora, în Sacrele Apartamente ale palatului, chiar când se întâmpla ca părinţii ei să se afle în oraş. Stăpâna mea era mulţumită că lucrurile se petreceau astfel; sentimentele ei materne se îndreptau în primul rând spre Marta, soţia lui Hildiger – care, din nefericire, căzu victimă ciumei. Dar pe Belizarie înstrăinarea de copila lui îl întrista. Îi trimitea adeseori scrisori şi daruri de peste mări, reamintindu-i, drăgăstos, că are un tată. Dar ori de câte ori se întâlneau, în răgazurile întâmplătoare dintre războaie, se aflau mereu în umbra tronului; şi Ioannina era încurcată de pornirile lui afectuoase. Cu Antonina, copilul se simţea mai în largul său, de parcă ar fi fost în compania unei mătuşi, deschisă la fire, la curent cu toate cele.

Vestea acestei logodne consacră în public împăcarea dintre Teodora şi stăpâna mea pe de o parte şi Belizarie pe de altă parte. Teodora reuşi chiar să-l convingă pe împărat să fie de faţă la ceremonia schimbării darurilor, în casa lui Belizarie; şi prezenţa lui părea de bun augur pentru revenirea prosperităţii în treburile casei. Belizarie şi stăpâna mea erau escortaţi de o rămăşiţă a Regimentului de casă – patru sute de traci, care la moartea lui Teodosie trecuseră în posesia stăpânei mele; şi care acum fură redaţi fostului lor stăpân. Dar camarazii lor, în număr de şase mii cinci sute, încă nu-i fură restituiţi.

Rechemarea lui Belizarie din Răsărit pricinuise un dezastru. Justinian ordonă o invazie a Armeniei persane şi reîntări armatele de frontieră până ce numărul lor ajunse la aproape de treizeci de mii; dar comanda o împărţi între nu mai puţin de cincisprezece generali. Fiecare general prefera şi urmărea un plan de campanie propriu; la Dubis, pe râul Araxes, forţele lor, lipsite de orice unitate, fură zdrobite de o armată persană de numai patru mii de oameni; fugiră spre casă, în goană, părăsindu-şi prada, stindardele şi armele. Mai mulţi dintre

generalii aceştia îşi continuară fuga până ce caii li se prăbuşiră, deşi pe o rază de treizeci de mile nu se afla picior de inamic. Apoi, Doamna noastră Ciuma se vădi a fi un aliat neaşteptat, răspândindu-se brusc pe teritoriul persan – pe care până acuma îl cruţase, ucigând fiecare al treilea om de pe domeniile Marelui Rege; altminteri ar fi venit vremuri grele peste imperiul roman. Căci, din treizeci de mii de oameni, zece mii fuseseră ucişi la Dubis şi zece mii făcuţi prizonieri, împreună cu tot convoiul de luptă al armatei, încărcat cu bagaje şi pradă.

Când Belizarie se prezentă voluntar ca să se ducă iarăşi în Răsărit şi să regrupeze pe supravieţuitori, Justinian îi refuză cu aroganţă cererea. Nu-i oferi explicaţia reală – că nu doreşte ca Belizarie să reuşească încă o dată acolo unde alţii eşuaseră şi în felul acesta să pară indispensabil; dar zise, cu zâmbetul său nesuferit, că Doamna Antonina va trebui pe viitor să-şi însoţească soţul în campanii, ca o garanţie pentru loialitatea lui şi că „Doamna Antonina, fără îndoială, nu ar avea nicio plăcere să întreprindă o vizită pe graniţa persană, având în vedere experienţa nefericită cu prilejul vizitei ei anterioare”.

Apoi continuă prin a spune că dacă Belizarie este chiar atât de ahtiat să se întoarcă pe câmpul de bătălie, se poate întoarce în Italia, ca să ducă la bun sfârşit misiunea pe care a neglijat să o încheie.

— A fost prea puţin înţelept şi nu fără de rezerve loial, Ilustre Belizarie, să revii la noi, la Constantinopol, înainte de a fi strivit ultimele scântei ale rebeliunii goţilor; de atunci încoace au mocnit fără contenire şi, până la urmă, au izbucnit într-un foc ameninţător.

Belizarie îi răspunse, răbdător ca-ntotdeauna:

— Maiestate, daţi-mi îndărăt resturile Regimentului meu de casă şi voi face tot ce-mi stă în putinţă.

Justinian rânji:

— Pentru vreo nouă trădare, presupun? Nu, nu, generale, sunt un iepure prea bătrân şi cu prea multă experienţă, ca să mă las momit cu asemenea frunză de lăptucă. Afară de asta, trupele care odinioară fuseseră ale tale au fost de curând luate de la ofiţerii mei de la palat şi, precum ştii, duse pe graniţa persană – unde nu ne putem lipsi de ele. Dar de ce discuţi cu noi, tu care până de curând mai erai un cerşetor? Îţi vom da permisiunea să recrutezi trupe noi, oriunde vei găsi de cuviinţă, pe domeniile

noastre; dar cum reizbucnirea războiului din Italia este, evident, un rod ai neglijenţei tale, îţi cerem să finanţezi singur expediţia. Noi nu avem bani, iar tu tot mai dispui de o mare avere. Dacă primeşti această însărcinare, îţi vom acorda o mare onoare: te vom face Comite al Grajdurilor Imperiale. Mâine să ne comunici ce-ai hotărât.

Apoi îl concedie.

Belizarie acceptă condiţiile – căci dispreţuia orice târguială. Peste foarte puţin se îmbarcă, cu destinaţia Italia; era însoţit de stăpâna mea Antonina – pe care, la rândul meu, o însoţeam eu – şi de cei patru sute de traci. Noul său titlu o amuză copios pe stăpâna mea. Obişnuia să-i spună cam aşa: „Bietul meu soţ. Ai fost făcut Comite al Grajdurilor lui Augias, dar ţi-e interzis să le cureţi!” (Eroului Hercules i se ceruse, în chip de a cincea muncă, să cureţe grajdurile lui Augias într-o singură zi; şi o înfăptui, deviind printr-însele râurile Alpheus şi Peneus.)

Cam pe vremea aceasta fu ucis în Africa Solomon, într-o bătălie pe care o angajă împotriva unei armate de mauri ce întreprindea o incursiune. Fusese unul dintre cei mai capabili guvernatori, deşi mult stingherit de numărul insuficient de trupe. Romanii africani regretaseră de mult zilele fericite ale domniei vandalilor, când maurii erau siliţi să stea în fortăreţele de pe dealurile lor şi perceptorii din Constantinopol încă nu începuseră să înfulece totul, până şi pământul. După moartea lui Solomon, maurii masacrară, incendiară şi nimiciră fără milă şi fără teamă de represalii. Cu cât sărăcea dioceză, cu atât impozitele împovărau mai greu avuţia care mai exista, căci impunerea efectuată în anul de consulat al lui Belizarie nu fusese niciodată modificată. Apoi venise ciuma. În acei ani de dezastru universal, pieriră din rândurile populaţiei cinci milioane de oameni; apoi nenumărate ogoare rămânând nedesţelenite şi neirigate le năpădi deşertul. Cred că această ţară rodnică nu-şi va mai reveni niciodată din nenorocirile ce s-au abătut asupra ei – cel puţin câtă vreme va rămâne în imperiu.

CAPITOLUL XXI
EXIL ÎN ITALIA

Urmează acuma relatarea a cinci ani de campanii, fără îndoială cele mai ingrate din câte a întreprins vreodată un general de oarecare faimă. Dezamăgirea plictiseşte, nu numai când este trăită, dar şi când este repovestită. De aceea voi fi scurt şi voi însemna din toţi anii aceştia numai cât este strict necesar ca să dovedesc că nici în decursul acestei ultime campanii în vest, Belizarie nu şi-a pierdut nimic din curajul, resursele şi vigoarea lui, că virtuţile i-au rămas neîntinate de cei treizeci de ani de campanii aproape neîntrerupte şi că a făcut în Italia tot ce se putea aştepta de la el, şi chiar mai mult.

Ne vom aduce aminte: coroana gotică trecuse asupra unui prinţ tânăr, pe nume Teudel, care, la început, nu avusese sub comanda lui mai mult de o mie de lăncieri şi stăpânise un singur oraş de oarecare tărie: Pavia. Dar, de la Teodoric încoace, Teudel era primul suveran capabil, ajuns la domnie peste goţi. Datorită firii certăreţe şi inactivităţii celor unsprezece generali imperiali care-l înfruntau, fu în stare să sporească numărul trupelor sale la cinci mii şi să organizeze o armată bine echipată. În acelaşi an în care Belizarie s-a certat la Daras cu stăpâna mea, Ioan Sângerosul, Bessas şi ceilalţi primiseră instrucţiuni de la Justinian „să zdrobească ultimele rămăşiţe ale goţilor”; dar împăratul nu era dispus să încredinţeze vreunuia comanda supremă. Porniră campania cu douăsprezece mii de oameni, inclusiv garnizoana de la Sisauranum, care tocmai sosise din Răsărit, fiind capturată de Belizarie. În primul rând, din pricina neînţelegerilor iscate de împărţirea prăzii pe care se aşteptau să o câştige, fură învinşi, prea puţin glorios, de către Teudel la Faenza; mii şi mii de oameni fură ucişi sau prinşi şi – ruşine unică! – abandonară absolut toate stindardele de regiment, deşi generalii scăpară, fiecare fugind pe unde apucă. Numai escadronul persan luptă curajos şi din această cauză suferi pierderi mai mari decât oricare altă unitate. Apoi fiecare dintre cei unsprezece generali conduse la adăpostul altei cetăţi ceea ce supravieţuise din propria lui unitate, aşa încât toată Italia se întindea, neapărată, în faţa armatei lui Teudel.

Ioan Sângerosul porni din nou împotriva lui, primind întăriri de la Ravena. Deşi se afla în inferioritate numerică, Teudel

împrăştie armata lui Ioan într-o bătălie ce avu loc aproape de Florenţa şi nu numai că-i pricinui pierderi grele, în morţi şi răniţi, dar convinse şi pe mulţi dintre oamenii săi să dezerteze în rândurile armatei goţilor. Alexandru („Foarfecele”) redusese armatele din Italia la o stare dintre cele mai jalnice, furându-le solda şi raţiile. De când e lumea, niciun soldat nu poate lupta vreme îndelungată fără soldă sau hrană potrivită, afară de cazul în care-şi apără propriul său cămin sau se află sub comanda unei căpetenii curajoase. Pe deasupra, când între ofiţeri stăruie neînţelegerea, ceea ce se întâmpla aici, soldaţii de rând o simt repede şi-şi pierd încrederea. Cei ce dezertară la Teudel erau oameni dornici de a se pune sub protecţia unui rege care se dovedi a fi om de cuvânt – un conducător curajos, activ, generos, care nu-şi împărţea cu rivali comanda.

În primăvara următoare, aceeaşi primăvară în care Belizarie fusese trimis împotriva regelui Khosrou în Siria, Teudel, lăsându-i pe generalii imperiali pitiţi în fortăreţele lor din nord-estul Italiei, porni în jos, spre sudul rămas aproape fără nicio apărare. Îl invadă cu uşurinţă, ocupând fortăreţele Benevento, unde distruse întăriturile, şi Cumae, unde găsi mari comori, şi peste puţin începu să asedieze Neapole.

În numele tuturor generalilor, Ioan Sângerosul îi scrise de la Ravena lui Justinian, cerând întăriri. Cu o promptitudine neaşteptată, Justinian trimise un senator, Maximinus, cu o flotă mare şi cu toate trupele care puteau fi adunate din centrele de instrucţie şi din oraşele de garnizoană din Răsărit. Maximinus fu învestit cu autoritatea de Comandant al Armatelor din Italia. Era un laş, fără nicio experienţă în materie de războaie. Îşi petrecea cea mai mare parte a timpului în rugăciuni şi posturi. Justinian detesta să încredinţeze mari armate unor generali cu experienţă, temându-se să nu devină rebeli. Părea să fie sub impresia că victoriile se cuceresc în genunchi, nu în şa.

Expediţia se isprăvi dezastruos, precum era de aşteptat. Întâi, Maximinus zăbovi luni de zile în Grecia, trimiţând înainte pe unul din generalii săi cu un număr de nave pline de provizii, dar cu forţe inadecvate, pentru a ajuta oraşul Neapole. Cavaleria lui Teudel surprinse această flotă mică pe când echipajele se aflau debarcate, fără nicio măsură de apărare, la Salerno, ca să ia apă şi să-şi mai desţepenească picioarele; o captură aproape în întregime. Atunci Maximinus navigă personal până la Siracuza,

în Sicilia, de unde trimise restul armatei sale, cu corăbiile rămase, spre a mai încerca o dată să ajute oraşul Neapole. Dar asta se petrecu prea târziu, în noiembrie, când călătoriile pe mare devin nesigure. Un vânt puternic, din nord-vest, surprinse expediţia aproape de Neapole, făcând navele să eşueze la ţărm şi anume chiar pe ţărmul unde regele Teudel îşi stabilise tabăra, cu goţii săi. Dintre soldaţii care izbutiseră să scape de furia valurilor, goţii nemiloşi aruncară multe sute îndărăt, în mare, căci nu doreau să se împovăreze cu prizonieri. Dar generalul roman care comanda expediţia fu cruţat. Cu un ştreang de gât, îl siliră să-i sfătuiască pe napolitani să capituleze, deoarece acum nu se mai puteau aştepta la niciun fel de ajutor şi erau strâmtoraţi de foame. Teudel se angajă să le cruţe viaţa.

Neapole se predă. Când Teudel văzu cât de vlăguiţi erau cetăţenii, se purtă cu o omenie şi o înţelegere remarcabile pentru un barbar. Avu grijă ca oamenii să nu-şi încarce dintr-odată burta şi astfel să se prăpădească – redându-le vigoarea printr-o mărire treptată şi cumpănită a raţiilor. Nu se răzbună pe ei, ba chiar îngădui garnizoanei să părăsească oraşul cu onoruri de război, asigurându-i animale de povară cu care să ajungă la Roma. Mai mult, ca să dea un exemplu propriilor săi oameni şi să încurajeze populaţia băştinaşă, execută un soldat got pentru violarea unei fete italiene şi acordă acesteia, ca zestre, toate bunurile soldatului. Dar rase până la pământ întăriturile oraşului Neapole, aşa încât chiar de-ar fi fost recucerit, oraşul să nu mai poată servi niciodată ca bază de operaţiuni împotriva goţilor.

Regele Teudel ar fi pornit acum să ocupe Roma – a cărei garnizoană era comandată de Ioan Sângerosul – deoarece cetăţenii simpatizau cu cauza goţilor şi se pregăteau să-l întâmpine cu „bun venit”. Dar atunci se răspândi ciuma în Italia şi străzile Romei erau pline de cadavre neîngropate. Teudel se grăbi să se retragă din apropierea infecţiei. Trimise o parte a armatei să asedieze Otranto, în timp ce cu restul asedie Osimo şi Tivoli. Tivoli căzu în mâinile sale datorită unui act de trădare; comunicaţiile dintre Roma şi Toscana – regiunea pe care se întemeia aprovizionarea Romei – fură astfel întrerupte. Forţele imperiale degenerară tot mai mult, în vreme ce forţele lui Teudel progresau continuu. Solda trupelor imperiale, care era acoperită în mod obişnuit din impozitele Italiei, nu mai putea fi asigurată deoarece goţii deţineau acum aproape toate regiunile

rurale; şi aptitudinile combative ale trupelor depindeau în mare măsură de soldă.

Aceasta era starea lucrurilor când Belizarie ne duse în Italia. Întreprinse întâi un marş de recrutare prin Tracia, cu cei patru sute de cuirasieri ai săi. De foarte mulţi ani, era pentru prima oară când vizita Cermenul, localitatea sa de baştină, sau Adrianopolul, unde-şi începuse cariera militară. Compatrioţii săi îi pregătiră o primire excepţională. În fiecare oraş în care ajunse, îl aşteptă o recepţie civică: marşul deveni aproape o procesiune regală. Cei patru sute de oameni, toţi traci, eroi ai campaniilor contra goţilor, vandalilor şi persanilor, erau atât de arătoşi şi aveau o înfăţişare atât de marţială în cămăşile lor de zale şi cu coifurile cu pene albe, îşi călăreau caii roibi atât de bine şi vorbeau cu atâta admiraţie şi dragoste de Belizarie, încât nu mai puţin de patru mii de recruţi se înrolară sub stindardul său – dintre care o mie cinci sute chiar din Adrianopol. În Tracia i se spunea „Norocosul Belizarie”, nu numai pentru că el însuşi nu fusese niciodată rănit, dar şi pentru că din Regimentul său de casă, care se bătuse în atâtea bătălii glorioase, căzuseră foarte puţini oameni – cel puţin câtă vreme serviseră sub comanda lui directă – şi foarte mulţi dintre ei făcuseră avere. Belizarie sperase să facă rost de arme şi armuri pentru recruţii săi, chiar aici, asemenea obiecte fiind produse la atelierul imperial de armament din Adrianopol; dar îi fură refuzate, chiar contra plăţii în aur. De asemenea, în cursul recentei lor incursiuni, hunii bulgari luaseră aproape toţi caii din Tracia, cu excepţia hergheliilor imperiale, care fuseseră adăpostite din vreme după zidurile oraşului Salonic; aşa că nu reuşi nici măcar să-şi încalece recruţii. Fără arme, fără armuri, fără cai – când şi altminteri, ca să formezi dintr-un recrut crud un cuirasier eficient se cere o muncă de doi ani şi mai bine, chiar dacă este obişnuit dinainte cu caii.

Din Tracia ne îmbarcarăm şi ocolirăm coasta Greciei, ajungând la Spalato, unde ne reaprovizionarăm; aici se găsiră pentru recruţi arme, dar nu se găsiră armuri. De la Spalato, Belizarie îl trimise, pentru despresurarea oraşului Otranto, pe acelaşi Valentin care comandase miliţia romană pe Câmpul lui Nero în timpul apărării Romei: avea două mii de oameni, în cea mai mare parte neinstruiţi, şi provizii de grâne pentru un an. Valentin izbuti să despresoare Otranto tocmai la vreme: din

cauza foametei, garnizoana se hotărâse să se predea peste patru zile goţilor. Belizarie nu putea încerca o debarcare în vecinătatea Romei, deoarece, graţie corăbiilor de război capturate, inamicul controla toată coasta de apus. Ne duse la Ravena, trecând prin Pola.

La Ravena îi îndemnă pe goţii rezidenţi să-şi convingă rudele care luptau sub regele Teudel să-şi reînnoiască legământul faţă de împărat. Dar nici măcar numele lui Belizarie nu mai era în stare să atragă măcar un singur om. Ca să asigure cel puţin securitatea acestei regiuni, trimise spre nord, în Emilia, o sută dintre oamenii instruiţi ai Regimentului de casă şi două sute dintre recruţii cei mai promiţători, pentru care găsise la Ravena cai şi armuri, şi două mii de infanterişti iliri. Bologna, capitala, se supuse, dar provizii se găsiră puţine. Afară de asta, ilirii nu-şi primiseră solda de optsprezece luni şi erau dezamăgiţi, pentru că în absenţa lor li se îngăduise hunilor bulgari să întreprindă un raid prin Iliria şi să le târască în prizonierat nevestele şi copiii. Anunţară, pe neaşteptate, că se duc acasă; ceea ce chiar şi făcură, lăsându-i pe cei patru sute de oameni din Regimentul de casă să se descurce singuri. (Justinian se mânie pe aceşti iliri, dar după aceea îi iertă.) Aşa că toată Emilia fu cedată inamicului, cu excepţia fortăreţei de la Piacenza. Singura consecinţă fericită a acestei expediţii fu că oamenii din Regimentul de casă, comandaţi de un oarecare Turimut – un trac şi acesta – izbutiră să-şi taie cale de întoarcere până la Ravena şi să aducă două sute de cai şi trei sute de armuri, aparţinând goţilor ucişi de ei în ambuscade.

Apoi Belizarie îl trimise pe Turimut la Osimo – localitate asediată de regele Teudel – cu o mie de oameni: nu se putea lipsi de mai mulţi. Turimut izbuti să se strecoare în oraş prin liniile goţilor, fără a suferi pierderi; dar curând, după ce făcu o ieşire curajoasă, îşi dădu seama că cei o mie de oameni ai săi nu constituie un adversar pentru armata goţilor, care se umflase la treizeci de mii, datorită dezerţiunilor din trupele imperiale. Nu se putea sprijini, în scopuri militare, nici pe restul garnizoanei. Se consultă cu comandantul, care căzu de acord că prezenţa în continuare a forţei lui Turimut va fi mai degrabă o povară decât un ajutor, însemnând pur şi simplu mai multe guri de hrănit; aşa că Turimut plecă în cursul nopţii. Un dezertor preveni goţii asupra planurilor sale şi aceştia îl ambuscară, la patru mile

distanţă de oraş. Pierdu două sute de oameni şi toate animalele de povară; restul scăpă şi ajunse până la Rimini.

Teudel distruse întăriturile tuturor oraşelor care i se supuseră. Belizarie, având nevoie de o bază mai convenabilă decât Ravena, se hotărî să reîntărească Pesaro, un port din Umbria aşezat între Rimini şi Osimo, deoarece aici, în valea râului, existau păşuni bune care îi erau de folos. Zidurile de la Pesaro fuseseră pe jumătate demolate şi porţile îndepărtate; dar cu inventivitatea lui obişnuită, trimise agenţi care măsurară amplasamentul porţilor, şi la Ravena se confecţionară porţi noi, de stejar, întărite cu fier forjat, potrivite exact pe măsura înălţimii şi lăţimii. Turimut le transportă pe apă până la Pesaro şi le potrivi la locul lor; şi puse orăşenii la lucru, în grabă mare, ca să înalţe zidurile. Avea cu el trei mii de oameni, aproape toţi recruţi traci. Până ce Teudel sosi cu armata în faţa oraşului, venind de la Osimo, zidurile erau destul de înalte pentru a putea fi apărate. Belizarie îşi instruise intens recruţii în tragerea cu arcul, aşa că îşi făcură prezenţa simţită de-a binelea. Teudel se retrase, derutat.

Belizarie îi scrise lui Justinian, în termenii următori:

„Prea Puternice împărat,

Am sosit în Italia fără cai şi armuri – căci acestea nu se puteau obţine în Tracia – şi fără bani, afară de ceea ce aveam în punga mea particulară, pentru plata recruţilor de curând încorporaţi în Tracia. Aceştia sunt puţin numeroşi, încă neinstruiţi, înarmaţi slab şi nu au cai. Trupele regulate ale Maiestăţii-tale şi miliţia pe care le-am găsit aici nu constituie pentru duşman un pericol, nici în privinţa numărului, nici a curajului. Regele Teudel stăpâneşte toată Italia – cu excepţia cîtorva oraşe pe care, cu forţele pe care le am la dispoziţie, nu am cum să le despresor – şi, în consecinţă, impozitele imperiale nu pot fi strânse. Fapt este că până şi faţă de trupele staţionate la Ravena, Maiestatea-ta are o atât de mare restanţă de soldă, încât sunt complet incapabil să le conving să lupte. Mai mult de jumătate au şi dezertat la inamic.

Dacă prezenţa mea în Italia ar fi suficientă pentru a duce războiul la un sfârşit victorios, toate ar fi bune: căci mi-am anunţat sosirea, cu toate mijloacele care-mi sunt la îndemână.

Dar Maiestatea-ta să ţină seama că un general fără trupe este asemenea unui cap retezat de la ceafă. Cu respect propun ca oamenii din Regimentul meu de casă, pe care i-ai trimis pe graniţa persană, să fie rechemaţi şi trimişi aici imediat; şi, împreună cu ei, o mare unitate de herulieni sau de alţi huni, dacă Maiestatea-ta va acoperi cheltuielile pricinuite de angajarea lor, printr-o sumă substanţială. Dacă cererea mea nu poate fi satisfăcută, puţin sau nimic nu va putea fi înfăptuit de slujitorul loial şi supus al Maiestăţii-tale.

Belizarie, Comite al Grajdurilor Imperiale
În prezent Comandant al Armatelor din Italia”

Ioan Sângerosul, predând lui Bessas comanda Romei, se angajă să înmâneze această scrisoare lui Justinian la Constantinopol şi să-l îndemne să remedieze situaţia disperată în care ne aflam. Ioan porni la drum la sfârşitul anului Domnului 545. Între timp, Belizarie rămase la Ravena, instruindu-şi recruţii, folosind pentru exerciţiile de cavalerie puţinii cai pe care îi avea la dispoziţie, prin rotaţie. Oamenii deveniră îndemânatici cu arcurile, lăncile, suliţele, săbiile, fie călare, fie pe jos – îi puse să călărească chiar şi pe cai de lemn, asemenea unor copii.

Osimo se predă lui Teudel din cauza foamei, apoi urmară Fermo şi Ascoli care se află de asemenea în Picenum. Apoi Spoleto şi Assisi, în Toscana. Numai Perugia rezistă, deşi Teudel puse la cale asasinarea lui Ciprian, generalul comandant ai garnizoanei.

Ioan Sângerosul nu predă împăratului scrisoarea, vorbindu-i despre situaţie numai în termeni vagi. Era plictisit de războaiele italiene şi nu dorea să fie trimis îndărăt din confortul şi comoditatea Constantinopolului, unde fusese bine primit, în lipsa de confort şi în necazurile campaniei. Se închină în întregime scopului pe care şi-l propusese – de a încheia o căsătorie distinsă; de fapt, deveni chiar soţul fiicei lui Germanos, sora tânărului Justin, o strănepoată a împăratului. (Procedând astfel, deveni duşman al împărătesei Teodora, care considera gestul său ca un act de mare trufie, aproape ca o declaraţie că, în cazul morţii lui Justinian, se consideră candidat la tron.)

Neprimind răspuns, Belizarie mai scrise o dată, repetând exact scrisoarea anterioară, cu singura deosebire că mai dădea

ştiri despre ultimele succese ale lui Teudel. Raportă că Roma, care era apărată de Bessas cu trei mii de oameni, era ameninţată de foame – întrucât flota lui Teudel, având ca bază insulele Lipare, intercepta corăbiile cu grâne care veneau din Sicilia – şi deci nu mai putea rezista multe luni de aici încolo. Piacenza, ultima fortăreaţă din nord rămasă loială faţă de romani, se şi predase, de foame. Mai adăugă (îndemnat de stăpâna mea) că, deoarece Graţioasa-sa Maiestate pare a nu fi alarmată de starea lucrurilor din Italia, astfel cum fusese relatată în scrisoarea încredinţată lui Ioan, sau, în orice caz nu se simţea în stare să o remedieze, el, Belizarie, se consideră liber să se retragă cu soţia lui şi cu garda sa de corp la Durazzo, pe malul celălalt al Mării Adriatice. Acolo clima este mai puţin moleşitoare decât la Ravena şi comunicaţiile cu Constantinopolul – în caz că împăratul ar binevoi să-i trimită alte instrucţiuni – sunt mai lesnicioase. Strănepotul împăratului, Justin, va rămâne la comandă la Ravena.

Scrisoarea era cu desăvârşire respectuoasă şi potrivită ca formă, dar Justinian simţi că ea cuprinde un reproş mascat; ceea ce îl determină să nu întreprindă nimic în această chestiune, îndeosebi după ce Ioan Sângerosul negă că i s-ar fi încredinţat vreo scrisoare. Totuşi, stăpâna mea trimisese concomitent cu această ultimă scrisoare o epistolă către Teodora, în care îi spuse că Justinian trebuie să se hotărască dacă vrea să păstreze suveranitatea asupra Italiei şi, în acest caz, să-şi plătească armatele de aici şi să trimită întăriri; în caz contrar, trebuie să renunţe la pretenţiile asupra ei. Teodora îl convinse în cele din urmă pe Justinian să retragă anumite trupe de pe graniţa persană, unde primejdia unei invazii părea înlăturată odată cu răspândirea ciumei, şi să-l trimită pe Narses în Crimeea, pentru a năimi o puternică forţă de huni herulieni care să însoţească expediţia în Italia. Dar până ce aceste întăriri, comandate de Ioan Sângerosul, sosiră la Durazzo, se făcu toamnă târzie; între timp, situaţia la Roma se înrăutăţea mereu. Tot ce-şi putuse îngădui Belizarie fusese trimiterea de-a curmezişul Italiei a o mie de oameni, dintre care jumătate erau din Regimentul de casă, pentru întărirea garnizoanei slabe din Portul Romei – era esenţial ca stăpânirea acestuia să fie în continuare menţinută dacă Roma urma să fie despresurată de flota imperială. Valentin, care comanda aceste trupe, primi instrucţiuni să evite

orice bătălie care i-ar pricinui pierderi grele. Îi ocoli pe goţi şi ajunse nevătămat la destinaţie.

Papa Vigiliu, acelaşi care-i urmase lui Silveriu după demitere, primise de curând porunca de a se duce de la Roma în Sicilia şi de a aştepta acolo până ce va fi chemat la Constantinopol. Justinian (care dorea să fie pomenit de istorie ca „cel Mare” şi pentru talentele teologice, nu numai pentru celelalte calităţi şi isprăvi ale sale) lucra la un tratat pentru care dorea să obţină aprobarea papei Vigiliu. Îi venise o idee frumoasă în doctrina raporturilor dintre prima persoană şi a doua din Trinitate, şi credea că este recomandabil să o discute cu papa, înainte de a continua elaborarea operei. Tratatul ţintea un compromis între cei ce credeau în natura unică a Fiului şi cei ce credeau că El a avut două naturi. În felul acesta, un număr mare de eretici ar fi revenit în comunitatea ortodoxă. Vă scutesc de amănuntele discuţiei. Papa Vigiliu nu putea lua în serios doctrina teologică a împăratului, care era confuză şi contradictorie; dar nici nu-şi putea îngădui să-l jignească. Îl preocupa mult mai mult un raport alarmant care-l ajunse din urmă, despre starea lucrurilor la Roma: un oboroc de grâu se vindea cu cinci monezi de aur şi un bou cu cincizeci, iar cei săraci începuseră să mănânce urzici şi iarbă, ca şi în timpul asediului anterior. Fiind un om generos şi un creştin cinstit, în ciuda faptului că ajunsese la funcţie cumpărând voturile, îşi aduse aminte de îndemnul de trei ori repetat de Isus către Apostolul Petru: „Hrăneşte oile mele”; angajă pe socoteala lui o mică flotă alcătuită din nave de transportat grâu, şi o trimise apoi în Portul Romei cu provizii pentru populaţia Urbei.

Papa trimise flota sub conducerea unui episcop care, evitând printr-un amplu ocol escadra de blocadă a goţilor ce-şi avea baza în insulele Lipare, aduse corăbiile nevătămate în port; şi fu uşurat când, la sosire, zări stindardul imperial fluturând în continuare pe turn şi ostaşii garnizoanei vânturându-şi agitat pelerinele de pe metereze. Din păcate interpretă greşit semnalul, care nu era încurajator, ci constituia un avertisment. Abia fură corăbiile bine legate de chei, cu ajutorul docherilor, când răsună un răcnet barbar şi două escadroane de goţi ai lui Teudel ţâşniră dintr-un ascunziş, de după un antrepozit. Puseră mâna pe corăbii şi uciseră toţi oamenii de pe bord, exceptându-l doar pe episcop, pe care-l duseră, prizonier, la Teudel. S-a

întâmplat aşa pentru că Valentin, cu o zi sau două mai înainte, neţinând seama de ordinele lui Belizarie, condusese pe cei o mie de oameni într-o ieşire împotriva goţilor; retragerea îi fusese tăiată, iar el însuşi, laolaltă cu aproape toţi oamenii de sub comanda sa, omorât. Asediatorii zăriseră de pe un deal flota episcopului, iar resturile garnizoanei erau prea slabe pentru a-i împiedica pe goţi să pregătească în port această ambuscadă, care reuşi din plin. Episcopul prins (s-a întâmplat ca numele său să fie tot Valentin) fu interogat îndeaproape de regele Teudel, care spera să obţină de la el informaţii militare de preţ. Dar episcopul eludă întrebările lui Teudel, ca un bun roman ce se afla, chiar şi când îl ameninţă cu tortura. Teudel îşi pierdu răbdarea cu el şi porunci să i se taie ambele mâini. Ne cuprinse o mare milă faţă de acest om bun.

La Roma se produseră multe sinucideri din cauza foametei. Veteranul Bessas, pe care neglijenţa lui Justinian faţă de situaţia din Italia îl acrise, se preocupa îndeosebi de propria lui îmbogăţire, pe seama cetăţenilor. Din ordinul său, niciun cetăţean de rând nu putea părăsi Urbea, privilegiul acesta putând fi obţinut numai prin plata a cinci mii de monezi de aur; unui patrician i se cereau o sută de mii. Majoritatea patricienilor considerau preţul exorbitant şi preferau să rămână locului, cu toate dezavantajele. Singurele rezerve de grâu se aflau în silozurile militare. Bessas vindea câte puţin din acestea, la preţuri din ce în ce mai mari, amestecându-l totodată din ce în ce mai mult cu tărâţe – ceea ce însemna că de fapt jefuia şi propriii săi cai. Când banii de aur se isprăviră, acceptă ca mijloc de plată şi farfurii şi căni vechi de argint, obiecte moştenite din familie – dar socotindu-le numai greutatea în argint, nu valoarea intrinsecă de piese antice. Cred că avea intenţia de a capitula în curând, cu condiţia ca lui şi soldaţilor săi – care se îmbogăţiseră, de asemenea, vânzându-şi o parte din raţie – să li se îngăduie să iasă cu onoruri de război şi să-şi păstreze averea personală.

Într-o dimineaţă, gloata din Urbe veni urlând la porţile Palatului Pincian unde se afla cartierul general al lui Bessas. Trebuie să fi fost un spectacol îngrozitor – feţele lor supte, decolorate şi burţile umflate de vânt; căci câinii, catârii, măgarii, pisicile, şobolanii şi şoarecii fuseseră consumaţi, până la ultimul. Din tot ce era comestibil nu mai rămăseseră decât urzicile – dacă nu cumva mâncau în taină bălegar de cal sau carne de

copii asasinaţi. Străjile încercară să izgonească aceste făpturi nenorocite, dar când le loviră, căzură şi nu se mai putură ridica de slăbiciune, zăcând locului şi zbătându-se, ca nişte viespi sau muşte cu aripile smulse. Cererea lor suna astfel: „Pentru numele lui Dumnezeu, fă unul din următoarele trei lucruri: sau hrăneşte-ne, sau lasă-ne să părăsim Urbea fără a plăti, sau curmă suferinţa noastră, ucigându-ne.” Bessas răspunse: „Nu vă pot hrăni, neavând grâu decât exact cât îmi ajunge pentru oamenii mei; nici să vă ucid, căci asta ar însemna asasinat; nici să vă las să părăsiţi Urbea, deoarece mă tem că goţii s-ar folosi de deschiderea porţilor, ca să intre cu forţa. Curaj! Belizarie va sosi în curând, cu hrană suficientă pentru toată lumea.”

Totuşi, reduse treptat suma cerută pentru plecare, cu excepţia patricienilor – până ce ea ajunse chiar şi la îndemâna pungilor mai modeste. Curând Urbea era aproape complet goală. Cei mai mulţi dintre fugari muriră pe drum, de epuizare totală; mulţi fură ucişi de goţi, ale căror forţe sporiseră până la şaizeci de mii de oameni; câţiva scăpară spre sud. Dar Roma continua să reziste, ca şi garnizoana din portul Romei; şi Belizarie pornea într-adevăr în ajutorul lor, de la Durazzo, din Dalmaţia, întăririle sosind tocmai atunci.

Ioan Sângerosul voia ca toată armata, care număra acum douăzeci de mii de oameni, să treacă marea îngustă spre Brindisi şi să mărşăluiască, într-un singur corp, de-a curmezişul Italiei, spre Roma. Dar Belizarie arătă că, în cazul în care nu ar întâmpina nicio rezistenţă serioasă, marşul asupra Romei le-ar lua patruzeci de zile în vreme ce a parcurge drumul pe mare, cu galerele, ar cere numai cinci zile dacă vânturile ar fi favorabile. Întrucât Roma suferea de foamete, fiecare zi era preţioasă. Noile unităţi ale Regimentului de casă nu erau nicidecum alcătuite din soldaţi lipsiţi de valoare combativă; şi la Durazzo izbutise să cumpere armuri şi cai pentru jumătate din ei. Îi îmbarcă în galerele cele mai rapide şi-i ordonă lui Ioan Sângerosul să-l urmeze cât putea de repede.

În tot acest răstimp, stăpâna mea se purta cu cea mai mare gingăşie şi consideraţie faţă de Belizarie şi încrederea lor reciprocă fu în multe zile rele un reazim pentru ei; şi nu se mai auzi niciun cuvânt îndoielnic pe seama vieţii particulare a stăpânei mele. Faţă de mine erau extrem de atenţi şi-mi încredinţară multe secrete importante.

Belizarie şi stăpâna mea, pe care eu, bineînţeles o însoţeam, se îmbarcară pe nava-amiral; priveam această nouă campanie cu oarecare neîncredere dar, odată îmbarcaţi, eram nerăbdători să ajungem cât mai repede iarăşi în Italia. Un vânt violent, din sud-est, ne sili să căutăm adăpost în portul de la Otranto. Soldaţii goţi care continuau să asedieze oraşul, nedându-şi seama că prezenţa noastră era întâmplătoare, se retraseră de teamă la Brindisi, la două zile distanţă spre nord. Vântul se schimbă a doua zi şi ridicarăm din nou pânzele, luând direcţia sud şi trecând prin strâmtoarea Messina; goţii se felicitară că pericolul trecuse.

Şase zile mai târziu ajunserăm în Portul Romei, care continua să reziste; dar până la sosirea lui Ioan Sângerosul nu se putea întreprinde nimic, forţele noastre fiind atât de reduse. Aşteptarăm mai multe zile dar, neprimind nicio ştire, traserăm concluzia că flota lui fusese scufundată sau risipită de furtuna pe care noi înşine o întâlnisem. În sfârşit, o corabie comercială aduse de la Ioan vestea că el îşi reluase planul iniţial, de a mărşălui de-a curmezişul Italiei. Obţinuse chiar un oarecare succes: îşi trecuse trupele peste mare la Otranto, nebăgat în seamă de goţi şi, după ce captură o mare herghelie de cai de rezervă, surprinse inamicul la Brindisi, îi invadă tabăra, ucigând mulţi oameni. Înainta acum în direcţia nord-vest, spre Roma.

Belizarie strigă:

— Oare niciodată, niciun general de sub comanda mea n-o să-mi dea ascultare? Mă tem că până ce soseşte Ioan, Roma o să cadă.

Dar strecură în Urbe un mesaj către Bessas, rugându-l să mai reziste puţin.

Regele Teudel nu subestima curajul şi inventivitatea lui Belizarie. Ştia că acesta va face tot ce-i stă în putinţă ca să ducă provizii în sus, pe Tibru, în bărci; de aceea hotărî să-i blocheze această cale. Într-un punct în care râul se îngustează, cam la trei mile mai jos de Roma, clădi două turnuri puternice de lemn, pe fiecare mal câte unul, le legă cu un stăvilar din scânduri groase şi postă în ele cei mai buni oameni din toată armata lui. Pe Wittig nu l-ar fi ajutat niciodată mintea să născocească un plan atât de ingenios.

Belizarie nu deznădăjdui din pricina stăvilarului lui Teudel şi a turnurilor. Trimise la faţa locului pe doi dintre cei mai de

încredere oameni din gărzile sale; trebuiau să pretindă că sunt dezertori şi să măsoare turnurile din ochi. Aceşti oameni discutară cu sentinelele de la turnul de pe malul drept; şi, pretinzând că nu sunt mulţumiţi de ofertele goţilor, făcură imediat cale întoarsă. Acum când cunoştea dimensiunile, Belizarie construi un turn cu douăzeci de picioare mai înalt decât ale lui Teudel şi-l instală pe două şlepuri de transportat pietriş, legate între ele. Deasupra, pe doi scripeţi proeminenţi, agăţă o şalupă. De asemenea, puse să se ridice, pe două sute de galere, palisade de şase picioare înălţime, cu ambrazuri destul de largi pentru ca arcaşii să poată trage prin ele. Pe aceste galere îmbarcă trupele sale cele mai bune şi le încărcă cu grâu, cârnaţi, carne uscată, ulei, brânză, smochine şi alte alimente.

De la Ioan Sângerosul veni un nou mesaj, adus de un preot travestit în ţăran. Ioan se ostenea să spună, întâi, că populaţia băştinaşă l-a primit cu entuziasm pe tot drumul de la Brindisi încoace; dar că, din păcate, Teudel instalase o garnizoană la Capua, barându-i astfel drumul spre Roma. Capua era de necucerit şi Belizarie subliniase de atâtea ori că nu se înaintează niciodată dincolo de o fortăreaţă puternică. De aceea se întorsese şi acum vâna bandele de goţi care prădau în Lucania.

Belizarie află de la acest preot că garnizoana din Capua era alcătuită doar dintr-o jumătate de escadron de lăncieri. Îşi dădu seama că Ioan Sângerosul, nepăsător faţă de destinul Romei – şi dorind să se răzbune pe Bessas, care nu vădise niciun fel de simpatie faţă de dânsul când fusese asediat, cu câţiva ani mai înainte, la Rimini – prefera misiunea facilă de a jefui regiuni neocupate. Dacă Roma urma să fie despresurată, acţiunea trebuia deci înfăptuită numai cu resursele lui Belizarie, oricare ar fi şansele.

Încredinţă unui armean, numit Isaac, comanda Portului Romei; rămânea şi stăpâna mea aici, ca să-l sfătuiască şi să-l ajute. Pe fiecare mal al râului fu postată o jumătate de escadron de cavalerie, cu infanteria de susţinere necesară, având ordinul de a rezista, până la ultimul om, în cazul în care portul ar fi atacat. Belizarie luă personal comanda flotei de galere cu palisade. Îi trimise lui Bessas un mesaj: „Aşteaptă-te la sosirea mea, pe râu, mâine după-amiază devreme. Am mijloacele necesare pentru a sparge stăvilarul. Aştept de la tine să

întreprinzi un raid neaşteptat împotriva taberei goţilor, imediat după amiază, în chip de diversiune. Aduc pe navele mele provizii suficiente”.

Ziua următoare era şase decembrie, sărbătoarea episcopului Nicolae, sfântul patron al copiilor. Sfântul Nicolae era foarte venerat de Justinian, care clădise în cinstea lui o biserică la Constantinopol. Am impresia că se relatează mai multe miracole înfăptuite de el, decât de orice alt sfânt din calendar; abia se născuse, că s-a şi ridicat în sus şi a îngânat mulţumiri Atotputernicului Dumnezeu pentru darul existenţei şi, prunc fiind, respectase cu stricteţe posturile canonice de miercuri şi vineri, abţinându-se în zilele acestea de a suge de la pieptul maică-si, Ioana – spre marea ei tulburare şi marea ei uimire. Datorită unor cauze nelămurite, Sfântul Nicolae devenise moştenitorul lui Poseidon, zeul mărilor ale cărui temple fuseseră aproape fără excepţie reînchinate lui; după cum Fecioara Maria este moştenitoarea zeiţei Venus şi după cum moştenitorul Câinelui Cerber este Apostolul Petru (Isus însuşi fiind moştenitorul lui Orfeu, care îmblânzea cu melodiile sale fermecătoare orice sălbăticiune). Fiecare sfânt recunoscut de Biserică are caracterul şi virtuţile sale deosebite; Nicolae a ajuns să devină expresia plastică a simplităţii infantile. De data aceasta, soldaţii traci, fiind de credinţă ortodoxă, considerau ziua ca fiind de un deosebit de bun augur, deoarece se ştia despre Nicolae că la celebrul Conciliu de la Niceea fusese covârşit de sentimentele sale religioase fierbinţi şi procedase aspru cu confratele său cleric Arius, întemeietorul ereziei ariene (la care aderă goţii), arzându-i o palmă zdravănă peste ureche.

Deci în zorii zilei Sfântului Nicolae, Belizarie era gata să-şi înceapă călătoria în susul râului, cu vâsle şi pânze. Două mii de ostaşi din Regimentul său de casă, şi anume cei pentru care nu avea cai, ţineau pasul pe ambele maluri ale râului, iar ultimul escadron de cavalerie de care mai dispunea acţiona ca unitate de protecţie. Stăpâna mea îl îmbrăţişă şi-i dori succes şi victorie, iar el porni la drum. Noi, cei care rămâneam locului, aşteptam pe metereze, apăsaţi de griji şi temeri.

Înspre amiază veni un mesager călare, cu veşti glorioase. Flota lui Belizarie întâlnise întâi o plasă de lanţuri, fixată de-a curmezişul râului, ceva mai jos de stăvilar – chiar lanţul pe care îl folosise el pentru a ocroti morile de apă, în timpul apărării

Urbei – dar infanteria, cu o salvă de săgeţi şi cu un asalt, risipi străjile postate la cele două capete; desprinse opreliştea şi porni mai departe. Turnul cel înalt, plutitor, cu şalupa suspendată de vârf, fusese tras amonte cu ajutorul unor animale de povară care înaintau pe poteca de remorcare. Apoi, în vreme ce arcaşii de pe galere şi infanteria de pe maluri îi atacau violent pe goţii din turnurile gemene de pe ţărm, acest turn plutitor fu adus în poziţie împotriva turnului de pe uscat, şi anume împotriva celui de pe ţărmul pe care se întindea poteca de remorcare. Acum se văzu care sunt intenţiile lui Belizarie. Şalupa fu coborâtă de pe scripeţi, cu o bufnitură: când căzu printre goţii înghesuiţi în turn, o duzină de făclii aprinse fură azvârlite într-însa. Ambarcaţiunea fusese încărcată cu smoală, ulei, răşină şi alte materiale inflamabile, aşa că în mai puţin de un minut întreg turnul era în flăcări. Un escadron de goţi veni şarjând de-a lungul potecii de remorcare, dar şovăi la văzul turnului în flăcări şi la auzul oamenilor care ţipau dinlăuntrul masei de foc. Infanteria noastră îi respinse, în dezordine. Belizarie începu să distrugă stăvilarul şi era gata să continue înaintarea de îndată ce Bessas îşi va fi întreprins ieşirea. Două sute de goţi arseseră de vii în turn. Garnizoana celuilalt turn fugise.

Când Isaac armeanul auzi aceste veşti, începu să ţipe de bucurie, precum făcurăm cu toţii, noi, cei aflaţi în port. Se hotărî să-şi asigure partea sa de glorie, printr-un atac asupra unei tabere a goţilor apărată de o baricadă, care se afla la o jumătate de milă distanţă, păzind Ostia. Adunând o sută de călăreţi, ţâşni din fortăreaţă în delta râului şi, plecând, strigă către stăpâna mea Antonina:

— Fortăreaţa este în siguranţă, păzită de tine, Ilustră Doamnă; curând mă întorc cu daruri.

Isaac nu se mai întoarse niciodată. Ocupă tabăra la prima şarjă, împrăştie garnizoana şi-l răni de moarte pe comandant. Dar goţii îşi dădură seamă că nu au de-a face cu avangarda unei mari armate, ci numai cu un smintit, însoţit de o sută de aventurieri. Veniră îndărăt, în goană, găsindu-i pe oamenii lui Isaac foarte ocupaţi cu jefuirea colibelor. Isaac fu doborât şi din suta lui de oameni nu se întoarseră teferi la fortificaţii nici zece. Unul dintre oameni, găsindu-şi calea de întoarcere barată, scăpă galopând în sus, înspre capul deltei. Strigă peste râu, către un avanpost pe care îl lăsase acolo Belizarie:

— O, camarazi, Isaac e mort şi eu singur am rămas în viaţă dintre oamenii săi; şi sunt rănit în coastă. Veniţi şi mă luaţi peste râu, vă rog!

Şi cu vorbele acestea, leşină.

În vreme ce el şi calul său erau transportaţi de partea cealaltă pe o plută, unul dintre oamenii de aici galopă în sus, pe poteca de remorcare, ca să-i ducă lui Belizarie, la stăvilar, veştile rele. Ceea ce îi comunică suna astfel:

— Durere, generale! La Portul Romei totul este pierdut. Isaac şi întreaga garnizoană au fost omorâţi de goţi – toţi, afară de un singur om, străjerul tău Sisifrid, care a scăpat şi a fost cules, rănit, de pe partea cealaltă a râului, la capul deltei.

Belizarie îl cunoştea pe Sisifrid ca pe un soldat curajos, loial, inventiv şi, de asemenea, îl cunoştea pe mesager ca pe un om în care se putea încrede, aşa că nu avea cum să nu dea crezare ştirilor. Prima întrebare pe care o puse, cu un soi de suspin adânc, fu următoarea:

— Şi soţia mea, Doamna Antonina?

Mesagerul răspunse:

— Nu ştiu. Cuvintele lui Sisifrid au fost: „Am rămas singurul în viaţă dintre oamenii lui Isaac”.

Auzind acestea, Belizarie se clătină pe picioare. Din ochii săi ţâşniră lacrimi şi câtva timp stătu locului, fără grai. Se cruci, bolborosind, zdrobit, o rugăciune. Dar peste puţin redobândi controlul asupra sentimentelor sale: îşi aduse poate aminte în ce fel a pierdut Geilimer, regele vandalilor, o bătălie decisivă, din pricina jelirii, la timp nepotrivit, a cuiva drag. Se făcuse ora trei şi Bessas nu întreprinsese ieşirea scontată, deşi nu se putea să nu fi văzut turnul incendiat şi să nu fi aflat de distrugerea stăvilarului. Trebuia să angajeze, de unul singur, întreaga armată a goţilor? Ar fi fost un act temerar până la nebunie. Totuşi ar fi făcut-o, cu speranţă de ajutor din partea lui Bessas de îndată ce galerele ar fi ajuns aproape de Urbe; dar n-o făcu deoarece, cu portul ocupat, ieşirea lui spre mare era tăiată, căci Ostia era şi ea în mâna duşmanului, şi a fi bătut ar fi însemnat, în această situaţie, un dezastru. Singura lui speranţă era să se întoarcă neîntârziat la port şi să-l recaptureze. Ordonă ca timona galerelor să fie întoarsă în unghi ascuţit şi, îmbarcând infanteria, îşi rechemă cavaleria cu sunet de goarne şi purcese de zor în

aval. Poate că totuşi nu era prea târziu ca să smulgă duşmanului fortăreaţa şi să-şi răzbune moartea.

Cum noi, cei din port, îi văzurăm navele revenind, furăm covârşiţi de uimire, dar de o uimire mai mică decât a lui când observă sentinelele noastre care continuau să stea la porţile fortăreţei. În cugetul său se înfruntară uşurarea şi scârba – uşurare că ştirea fusese falsă, scârbă că, din credulitate prostească, abandonase o încercare ce începuse atât de bine. Zise cu amărăciune:

— Aceasta este ziua Sfântului Nicolae, când copiii găsesc ascunse în sandale turte dulci şi când soldaţii bătrâni devin nătărăi.

În noaptea aceea îl apucă din nou febra paludică. Nemulţumirea şi neliniştea din cugetul său agravară acest atac; se îmbolnăvi, într-adevăr, foarte rău şi în curând delira. O striga mereu pe stăpâna mea, nerecunoscând-o nici când se afla alături de patul său. Inima ei era sfâşiată când, în rătăcirile cugetului, Belizarie dezvălui groaza prin care trecuse, crezând că fusese omorâtă.

— Ce-mi mai rămâne? striga el mereu. Antonina este moartă!

Când febra atinse punctul de culme, noi, care îl îngrijeam, furăm nevoiţi să chemăm într-ajutor opt dintre străjerii săi cei mai voinici, ca să-l reţină de la vreo faptă necugetată. Ba îşi închipuia că se luptă cu goţii, dincolo de zidurile Romei, ba cu persanii, la Daras. Odată scoase strigătul lui de luptă cu glas teribil şi apucă în braţe doi oameni, strângându-i atât de rău încât aproape îi zdrobi; dar deodată căzu, gâfâind.

CAPITOLUL XXII
RECHEMARE ŞI IERTARE

Belizarie fu ţintuit la pat zece zile. În ziua a unsprezecea, regele Teudel cuceri Roma, deschizându-i-se drum într-o noapte, cu toată armata, prin Poarta Asiriană, de către patru soldaţi isaurieni, trădători. Bessas nu alternase mereu programarea gărzilor, precum făcuse Belizarie, şi nici nu schimbase lacătele de la porţi; astfel că soldaţii fură în stare să se înţeleagă cu Teudel, cu câteva zile înainte, fixând o oră exactă. Trădaseră datorită unei nemulţumiri faţă de căpitanul companiei lor care le reţinuse o parte din raţia de grâu, cu scopul de a o vinde patricienilor.

Goţii regelui Teudel se puseră neîntârziat pe jefuirea marilor case de patricieni, îngăduindu-i lui Bessas şi garnizoanei să scape fără nicio oprelişte. Teudel se mulţumi cu ceea ce găsi în Palatul Pincian – depozitele lui Bessas, dobândite cu mijloace atât de odioase, care arătau ca o vistierie regală sau ca o comoară a unui amiral de piraţi ce avusese multe succese la viaţa lui. În toată Roma, un oraş care până de curând adăpostise o jumătate de milion de suflete, goţii nu găsiră mai mult de cinci sute de cetăţeni de rând şi patru sute de persoane de sânge patrician – aproape numai femei şi copii, deoarece cei mai mulţi dintre patricieni plecaseră odată cu garnizoana. Teudel începu să dărâme întăriturile; şi jură că, pentru ostilitatea ei ingrată faţă de binevoitoarea domnie gotică a lui Teodoric şi a urmaşilor săi, Urbea nu merită altă soartă decât aceea de a fi arsă până în temelii şi transformată în păşune de oi.

Belizarie află de această ameninţare şi-i scrise, din Portul Romei: „Rege Teudel, dacă traduci în faptă ameninţarea ta faţă de Roma, locul de baştină al imperiului, oare numele tău nu va puţi în nările posterităţii? Fii sigur că se va spune şi se va scrie despre tine: «Ceea ce cincizeci de generaţii de romani s-au străduit să clădească, adunând cele mai nobile materiale şi cei mai buni arhitecţi şi meşteşugari din toată lumea, un prinţişor german, insultând această realizare măreaţă, a incendiat într-o singură zi, în duşmănie, şi încă într-o vreme în care era pustie, din cauza ciumei şi a foamei.»”

Teudel reflectă şi se reţinu. Belizarie avusese dreptate când presupusese că, la un rege got, verdictul ipotetic al posterităţii

va trage mai greu în cumpănă decât propriile sale înclinaţiuni fireşti sau decât sfaturile cele mai practice ale celor mai înţelepţi dintre sfetnicii săi. Totuşi, Teudel demolă trei mile de fortificaţii şi scoase toate porţile, transformând Roma într-un oraş deschis. Apoi, lăsând în urma sa forţe puternice, postate în vecinătate, ca să ţintuiască locului forţele noastre din Portul Romei, porni împotriva lui Ioan Sângerosul care acum se afla la Taranto.

Ioan Sângerosul nu îndrăzni să-l înfrunte pe Teudel, aşa că se retrase în grabă la Otranto; datorită acestei acţiuni, Italia de sud, care păruse a fi în mâinile sale, ajunse din nou în mâinile stăpânitorilor ei goţi. Teudel, considerând cucerirea oraşului Otranto ca o chestiune de importanţă minoră atâta vreme cât Ioan Sângerosul poate fi imobilizat acolo, se hotărî să mărşăluiască în susul coastei adriatice, spre Ravena, ai cărei locuitori erau, evident, adversari ai cauzei imperiale; era foarte probabil că-i vor deschide porţile. Deţinând Ravena, ar fi fost stăpânul necontestat al Italiei.

Regele Teudel îşi începuse chiar marşul în susul coastei, când îl ajunseră din urmă ştiri care-l umplură de uimire şi indignare. Belizarie, fidel faimei sale de om care încearcă ceea ce pare imposibil, deţinea din nou Roma şi era gata să se lupte pentru stăpânirea ei cu toţi goţii din Italia!

Dar cum, veţi putea prea bine întreba, cum putea îndrăzni chiar şi Belizarie să apere, cu forţele sale prăpădite şi puţine, un oraş deschis, în faţa unei armate care număra acum, la nevoie, optzeci de mii de oameni?

La această întrebare, răspunsul lui Belizarie ar fi fost următorul; „Trebuie să îndrăznim când e vorba să îndreptăm eşecurile noastre anterioare”.

Îndată ce se înzdrăveni într-atât încât să poată încăleca, Belizarie întreprinse cu o mie de călăreţi o recunoaştere a Urbei, plecând din Port noaptea. O găsi complet părăsită (pentru prima oară în istorie, presupun) şi întâlni chiar o mică haită de lupi care dădea târcoale pe câmpul lui Marte – şi soldaţii se abţinură să tragă în ei. Aceşti lupi erau consideraţi a fi un semn bun deoarece, odinioară, vechii romani îi cinsteau ca pe nişte animale sacre: Romulus, întemeietorul Romei, supsese, ca prunc, de la o lupoaică. Belizarie făcu un ocol al zidurilor, inspectând totul cu atenţie şi la urmă spuse:

— Toate sunt bune, prieteni.

Ceilalţi credeau că mai are şi acum cugetul tulburat de febră, dar el explică:

— Regele Teudel, fiind un barbar, a renunţat la intenţia de distrugere, aşa cum m-am aşteptat. S-a mulţumit să disloce şirul superior de pietre de pe metereze şi să arunce molozul în faţă, în şanţ. Lucrând cu toată vigoarea, putem repara într-un răgaz scurt această pagubă.

Armata goţilor care avea misiunea de a-l ţintui locului, aflând că Belizarie se întoarce la Port, îi aţinu calea în patru puncte diferite. De fiecare dată el îşi împărţi forţele în trei: o jumătate de escadron apăra poziţia, în vreme ce alte două ţâşniră înainte pe ambele flancuri şi învăluiră duşmanul, năpădindu-l cu săgeţi, până ce goţii îşi abandonară poziţia. Pe acest drum îndărăt, Belizarie ucise sau prinse mai mulţi goţi decât numărau propriile sale forţe, pierzând numai treizeci de oameni; aceasta datorită faptului că escadroanele de goţi constau numai în lăncieri cărora nu le dădu prilejul să se apropie, covârşindu-i cu săgeţile. Deşi număra cincisprezece mii de oameni pe puţin, armata goţilor nu mai îndrăzni să iasă din tabără; şi Belizarie, lăsând în urma lui numai cinci sute de oameni ca să păzească Portul, îşi putea grupa toate forţele în Roma. Avea cu el cei patru mii de traci ai săi, mai puţin trei sute, şi două mii dintre oamenii lui Bessas, care fugiseră la el când căzuse Roma, precum şi cinci sute de oameni din trupele regulate, care anterior dezertaseră la Teudel, la Spoleto, şi acum fuseseră convinşi să revină la legământul lor iniţial. De asemenea, se aflau cu el câteva sute de muncitori voinici, adunaţi din satele dimprejur, în majoritate refugiaţi din Urbe, şi care se oferiră bucuroşi să lucreze pentru el dacă erau plătiţi cu grâu şi carne şi puţin vin.

Comitele Belizarie intră în Roma de ziua celor Trei Crai; regele Teudel nu se întoarse până în primele zile ale lui februarie (al acestui nou an al Domnului 547). În aceste douăzeci şi cinci de zile se înfăptui un adevărat miracol. Întreg şanţul fu curăţat de pământ şi moloz şi înzestrat cu ţăruşi ascuţiţi, tăiaţi din căpriorii caselor distruse; şi pietrele fasonate ale meterezelor fură adunate şi aşezate la loc, deşi fără mortar. Zidurile prezentau inamicului din nou un aspect semeţ şi în porţiunile reclădite era numai cu câteva picioare mai scunde decât fusese înălţimea lor iniţială. Numai că nu existau porţi şi, din pricina lipsei de fierari

şi dulgheri pricepuţi, într-un răgaz atât de scurt nici nu se putuse improviza vreuna. Belizarie fu în consecinţă obligat să recurgă la tactica vechilor spartani: închise portalurile cu porţi umane, alcătuite din cei mai buni suliţaşi, aşezaţi în falangă. Lucrasem cu toţii, în schimburi de opt ore: soldaţi, servitori, civili, inclusiv femeile şi copiii – nici unuia dintre noi nu i se îngădui să se eschiveze de la corvoadă. Eu, un eunuc răsfăţat, mi-am rupt unghiile bine îngrijite pe pietrele aspre şi mi-am obosit umerii durdulii cărând coşuri cu pământ. Belizarie se afla pretutindeni în acelaşi timp, asemenea fulgerului într-o furtună.

În prima zi am fost trimis de Belizarie la cuptoarele municipale de var, ca să văd dacă se poate procura varul necesar mortarului, pentru ca cel puţin colţurile zidurilor să poată fi întărite; dar am găsit numai câţiva saci. Prins cu un cui de peretele biroului preşedintelui, era un document de pergament pe care, deoarece nu mai era valabil, l-am desprins şi l-am păstrat ca amintire. Îl copiez aici, ca o curiozitate ce se află. Era numirea oficială a preşedintelui, întocmită cu câţiva ani în urmă de Teodoric.

„Regele Teodoric, către Distinsul Faustulus, preşedinte al cuptoarelor de var, salut!

Este într-adevăr o muncă glorioasă să slujeşti Urbea Romei! Cine poate tăgădui că varul, care este la culoare alb ca zăpada şi uşor ca buretele african, aduce servicii în construirea unor edificii magnifice? În măsura în care el însuşi este slăbit şi înfrânt de sufletul fioros al focului, îşi împrumută puterea zidăriei masive. Este o piatră ce se topeşte, un puf care împietreşte, o pietricică nisipoasă care (o, miracol!) arde cel mai bine când este udată din belşug cu apă, şi fără de care pietrele nu stau locului, nici boabele de pietriş nu se leagă între ele.

De aceea te aşezăm harnicul nostru Domn Faustulus, mai mare peste arderea varului şi peste împărţirea lui după cuviinţă; ca această substanţă să fie la îndemână cât trebuie, atât pentru lucrările publice cât şi pentru cele particulare, şi ca în felul acesta oamenii să fie îndemnaţi şi încurajaţi să clădească şi să reclădească Urbea noastră iubită. Îndeplineşte această misiune cu succes şi vei fi înaintat în funcţii şi mai onorabile!”

Când am citit prima oară aceste cuvinte elegante, n-am ştiut dacă să râd sau să plâng: păreau atât de nepotrivite cu pustietatea actuală a Urbei şi cu latina de tabără, barbară, a soldaţilor, care alcătuiau acum principala ei populaţie! În cugetul meu se porni un şuvoi de gânduri despre natura esenţialmente rea a războiului, oricât de dreaptă i-ar fi cauza; şuvoi pe care l-am înăbuşit neîntârziat, ca fiind monahic-creştinesc şi nicidecum mai potrivit cu situaţia decât documentul însuşi. Dar ajunge cu toate aceste vorbe de clacă!

Când regele Teudel ajunse în raza de vedere a Urbei porni un atac imediat, dinspre nord-est, trimiţându-şi oamenii în masă împotriva Porţilor Nomentana, Tiburtină şi Praenestină. Cred că se aştepta ca zidurile reclădite să se prăbuşească pur şi simplu la auzul goarnelor sale de război, cum se zice că se prăbuşiseră zidurile Ierichonului la sunetul goarnelor de război ale evreului Iosua. Am fost martor la şarja de cavalerie de la Poarta Tiburtină, unde îndeplineam din nou aceeaşi funcţie pe care o îndeplinisem cu zece ani mai înainte – încărcând o catapultă cu săgeţi, în vreme ce stăpâna mea ţintea. Zece mii de lăncieri goţi erau aşezaţi în formaţie, chiar dincolo de bătaia armelor noastre, şi escadron după escadron şarjă în coloană, cu lăncile coborâte la acelaşi nivel, podul care păzea poarta. Parcă s-ar fi încercat să se toarne vin într-o sticlă astupată.

Într-adevăr, puţini dintre goţi ajunseră la poartă, peste dealul de morţi şi de muribunzi, ca să se azvârle acolo în suliţele falăngii, asemenea unui urs indian în ţepii unui arici. Pierderile lor înspăimântătoare nu se datorau numai tragerilor noastre intense şi exacte, de pe ziduri, cu arcuri, catapulte, scorpioni, măgari sălbatici, ci şi ţepuşelor de fier care împiedicau pătrunderea – un mijloc care nu mai fusese folosit niciodată împotriva goţilor. Am consemnat că lipsiseră meseriaşii necesari pentru a confecţiona porţile noi ale Urbei; dar sergenţii potcovari ai armatei lucraseră zi şi noapte, folosind toţi oamenii mai mult sau mai puţin pricepuţi, ca să confecţioneze aceste ţepuşe de fier. Fiecare constă din patru ţepi groase, lungi de câte un picior, potrivite într-o minge de fier într-un asemenea unghi, încât vârfurile sunt la distanţă egală unul de celălalt. În felul acesta, oricum ar fi azvârlită pe pământ, această unealtă se reazimă întotdeauna, solid, pe un triunghi de ţepi, cu una din ţepi înălţându-se ameninţător. Unii îi spun „tripiedul diavolului”.

Această ţepuşă era insigna de familie a lui Belizarie şi fusese brodată în aur, de femeile stăpânei mele, pe stindardul alb al Regimentului de casă. Motto-ul era următorul: *„Quocunque jeceris, stabit”* – „oriunde ai arunca-o, va sta”. Cavaleria nu poate trece de o poziţie în faţa căreia sunt presărate, des, aceste ţepuşe, decât dacă descalecă întâi şi le dă deoparte una câte una; altminteri, caii îşi prind picioarele în ţepi şi se împleticesc şi se spintecă în ele.

Cinci escadroane şarjară, succesiv, această barieră îngrozitoare. Dealul de cadavre creştea mereu, până ce fiecare ţeapă verticală străpunsese un cal sau un om. Astfel – precum ar formula-o retorii – podul deveni pasabil, datorită impasibilităţii sale. La poartă avură loc lupte grele, infanteria goţilor fiind acum angajată, iar de pe turnurile din flancuri veneau, prăbuşindu-se peste ei, pietre, apă clocotită şi grinzi. Suliţaşii noştri isaurieni luptau în schimburi; dar cum în fiecare echipă erau numai cincizeci de oameni şi goţii veneau, înaintând sute şi sute, ai noştri obosiră. Numai prezenţa stăpânei mele care-i înviora, cât şi promisiunea ei de a acorda mare răsplată fiecărui om care supravieţuieşte acestei zile, îi menţinu la posturi. Spre amiază, catapultele noastre rămaseră fără săgeţi şi măgarii sălbatici se dezmembrară de atâta tras. Am pus mâna pe un arc şi am descoperit că nu am uitat cu desăvârşire exerciţiile mele de arcaş, de odinioară, deşi braţele îmi erau moleşite.

Nu se făcu pauză pentru prânz, dar înghiţirăm câte o gură de pâine şi brânză în timp ce luptam, şi nişte sclavi purtau primprejur ulcioare cu vin acru. După-amiază plouă tare, ploaia se transformă în zloată, şi corzile noastre de arc deveniră nefolositoare. Până şi soldaţii cărora de obicei le place să se bată începură să mârâie şi să înjure, în strâmtoarea în care se aflau. Dar goţii suferiră mai mult decât noi. Accesul la poartă deveni foarte lunecos; suliţaşii noştri, cărora stăpâna mea le dădu bucăţi de postav aspru ca să şi le lege de picioare, aveau un mare avantaj asupra inamicului, care se împleticea şi luneca de colo până colo, pe tălpile de piele umezite.

Bătălia se isprăvi odată cu căderea nopţii, goţii fiind respinşi la toate porţile. Se retraseră pe timpul nopţii şi noi trimiserăm afară grupuri de muncitori, cu făclii, ca să recupereze săgeţile şi suliţele, plătindu-li-se fiecare legătură de cincizeci; în vreme ce

noi înşine curăţirăm podurile, scoţând ţepuşele însângerate din trupurile prinse de ele şi luând ca pradă colane de aur şi inele şi cămăşi de zale.

Regele Teudel atacă din nou de cum mijiră zorile şi din nou avu loc acelaşi măcel dramatic şi toate podurile fură apărate cu succes. Cu cea de a doua săgeată am ucis un got, ţintindu-l drept în faţă, la distanţă scurtă. La amiază goţii se retraseră, urmăriţi de două escadroane de cuirasieri ai Regimentului de casă, ieşiţi prin Poarta Praenestină; dar se regrupară la o milă distanţă. Întreaga noastră cavalerie fu trimisă în sprijinul acestor escadroane. În bătălia care urmă, arcul şi săgeata îşi dovediră încă o dată superioritatea asupra lancei. În decursul acestor două zile, căzură cincisprezece mii de goţi şi mulţi alţii fură purtaţi înapoi, grav răniţi. De asemenea, douăzeci de mii de cai morţi împestriţară câmpul de bătălie. Pierderile noastre totale se ridicară la patru sute cincizeci de oameni, dintre care două sute fură ucişi în bătălia de cavalerie.

Câteva zile mai târziu, goţii se întoarseră ca să atace pentru a treia oară, dar cu o reticenţă atât de evidentă, încât Belizarie – care ştia mai bine, cred eu, decât orice general cunoscut în istorie când anume trebuie să treacă de la defensivă la ofensivă – ieşi el însuşi împotriva lor, cu toată cavaleria. Se spune că de la o distanţă de un sfert de milă, Belizarie îl ţinti pe purtătorul de steag al goţilor, care călărea în faţa frontului. Bătea un vânt din spate, altminteri ar fi fost cu neputinţă de tras la asemenea distanţă: săgeata, căzând de la mare înălţime, îl nimeri pe purtătorul de steag în încheietura picioarelor şi-l ţintui de şa, aşa încât calul, înţepat de săgeată, se cabră şi-l azvârli. Alţii, poate geloşi de isprăvile lui Belizarie, pretind că săgeata nu fusese trasă de Belizarie ci de Sisifrid, soldatul de gardă care supravieţuise înfrângerii lui Isaac; dar dacă s-a petrecut aşa, atunci Sisifrid a înfăptuit ceva cu totul neobişnuit, ceva mult peste puterile sale obişnuite. Mai firească mi se pare versiunea că a fost săgeata lui Belizarie, deşi poate că şi Sisifrid a tras asupra purtătorului de steag.

Stindardul regelui Teudel se prăbuşi; ceea ce era cel mai rău dintre toate semnele posibile. Escadronul nostru de frunte şarjă imediat, ca să-l ia, trăgând din şa pe măsură ce înainta şi în jurul stindardului se dezlănţui o luptă crâncenă. Doi lăncieri goţi trăgeau dintr-o parte şi doi cuirasieri de casă de cealaltă. Un

ofiţer got tăie coada cu o lovitură de sabie şi oamenii noştri trebuiră să se mulţumească cu ciotul. Acelaşi ofiţer tăie antebraţul stâng al purtătorului de steag, deoarece de încheietura mâinii acestuia era prinsă o brăţară cu rubine şi smaralde, pe care nu voia să ne-o lase. Apoi goţii se retraseră şi în urmărirea care avu loc mai pierdură trei mii de oameni. Când Belizarie se întoarse în seara aceea, avea cai pentru a încăleca restul tracilor săi şi fiecare om putea fi îmbrăcat, în sfârşit, într-o cămaşă de zale. Pierduse numai nouă oameni.

Teudel ridică în ziua următoare asediul şi se retrase la Tivoli, distrugând întâi toate podurile de peste Tibru, mai sus de Roma, cu excepţia Podului Mulvian pe care Belizarie îl ocupase mai dinainte. Teudel fu nevoit să suporte reproşurile amare ale acelora dintre nobilii săi care supravieţuiseră, cum că a fost înşelat de scrisoarea lui Belizarie, ferind Roma de nimicirea totală. Dacă s-ar fi ţinut de ameninţarea lui iniţială şi ar fi prefăcut întreaga Urbe într-o păşune, ziceau ei, războiul nu ar fi luat această întorsătură nefavorabilă. Dar când ajunseră la Tivoli, el îi întrebă: „Şi dacă Tivoli ar fi fost ras de pe faţa pământului? Haideţi, domnii mei, greşeala, la Roma, a fost a voastră, dacă s-a comis vreo greşeală; căci am încredinţat fiecăruia dintre voi dărâmarea unei părţi a meterezelor romane, dar aţi fost leneşi şi le-aţi lăsat prea înalte. Noroc că aţi făcut acelaşi lucru şi aici: aşa că meritul de a reclădi cât se poate de repede întăriturile de la Tivoli va fi al vostru, tot aşa cum greşeala de la Roma a fost a voastră. La muncă, la muncă, şi posteritatea să vă slăvească!”

Belizarie găsi acum meseriaşii necesari care să confecţioneze noile porţi ale Urbei. Curând misiunea fu îndeplinită şi porţile aşezate la locurile lor. Înainte de sfârşitul lui februarie i-a trimis lui Justinian, la Constantinopol, un rând de chei; cerând în schimb, întăriri care să-i permită să recucerească toată Italia şi bani pentru plata trupelor de sub comanda sa. „Cel ce dă repede, dă de două ori, scrise Belizarie, şi am toată încrederea că în curând voi restitui banii împreună cu persoana şi tezaurul unui alt rege prins.”

Nu scrise numai o singură dată, ci de trei ori şi, la rândul ei, stăpâna mea îi scrise Teodorei. Nu veni însă niciun răspuns şi niciun fel de întăriri. După ce aşeză garnizoanele necesare la Ostia şi Civita Vecchia, Belizarie simţea mai mult decât oricând

înainte nevoia unei armate de campanie şi acum trupele regulate erau, ca şi Regimentul de casă, plătite din punga lui. Iar pe italienii sărăciţi nu-i mai putea impune nici cu cele mai modeste impozite. Nu aveau nici bani, nici altceva ce ar fi putut schimba pe bani.

Justinian răspunse, în cele din urmă, că a trimis o mare armată în Italia, sub comanda lui Valerian. Recomandă ca Belizarie şi Ioan Sângerosul (care nu se mai întâlniseră de trei ani) să se împace. Urmau să-şi unească forţele la Taranto, unde armata lui Valerian trebuia să fi şi ajuns.

Dar Valerian rămase luni încheiate pe malul celălalt al Adriaticii, detaşând numai trei sute de oameni pentru serviciu în Italia. Nu era vina lui: Iliria era din nou atacată – de astă dată nu de bulgari, ci de slavi, care veneau în număr imens, în hoarde nedisciplinate – şi Valerian avea ordine să nu părăsească Durazzo până ce nu trece primejdia. Generalul care comanda forţele imperiale din Iliria nu îndrăznea să rişte o înfruntare cu hoardele de slavi, ci le urmărea, fără niciun folos, din regiune în regiune. Precauţia lui se datora atmosferei de răzmeriţă din rândurile trupelor, care nu fuseseră plătite de luni de zile şi, în loc de plată, prădau acum împrejurimile care fuseseră mai înainte prădate de slavi. Întreaga dioceză ajunse în starea descrisă de profetul evreu Ioel: „Ceea ce a lăsat viermele palmierului, a mâncat lăcusta; şi ce a lăsat lăcusta, a mâncat omida; şi ce a lăsat omida, a mâncat viermele”.

Noi nu ştiam de această invazie slavă, nici de întârzierea lui Valerian, şi ne îmbarcarăm, veseli, spre Taranto. Eram însoţiţi de toate trupele care puteau fi scutite de serviciu în garnizoană – în total şapte sute de cavalerişti şi două sute de infanterişti. În ce mă priveşte, mie nu-mi părea deloc rău să-mi iau bun rămas de la Roma. Pe când părăseam Portul Romei, devreme, în iunie, şi eram purtaţi de o briză favorabilă spre strâmtoarea Messinei, nutream cu toţii speranţa unei întoarceri apropiate şi victorioase la Constantinopol. După ce trecurăm prin strâmtori, corăbiile noastre cu pânze, remorcate acum de galere, înfruntară vântul de-a lungul „tălpii cizmei”, cum se numeşte această parte a Italiei de Sud, din cauza formei pe care o are pe hartă. Direcţia noastră era Taranto, aşezat în unghiul călcâiului înalt al cizmei. Dar, ca să continui această imagine geografică, abia trecusem de jumătatea din faţă a tălpii când din nord-est ne izbi o

cumplită vijelie, furăm deviaţi şi ne refugiarăm la Cotrone, unde se afla singurul loc potrivit pentru ancorare, pe o rază de multe mile. Întâi ni se păru a fi o poziţie foarte primejdioasă: trupe puţine, un oraş fără de ziduri, armata goţilor nu prea departe, grâne sărace, vântul continuând să bată intens din nord-est. Belizarie convinse pe toţi oamenii teferi din oraş, bărbaţi şi femei, să ajute infanteriştilor la întărirea oraşului cu o palisadă cu metereze şi şanţ; şi trimise cei şapte sute de cavalerişti în faţă, ca să apere două defilee înguste prin lanţul de munţi din partea cabrată a tălpii, munţi care închid şi apără districtul Cotrone. Dar cu cât cumpăni mai mult situaţia, cu atât îi plăcu mai mult. Districtul era bogat în păşuni şi avea vite multe. Arătă ofiţerilor săi că munţii îl transformau într-o fortăreaţă naturală, mult mai convenabilă pentru a-şi organiza forţele, decât Taranto.

— A fost un vânt norocos cel care ne-a mânat aici, zise el. Aici se vor aduna armatele.

Mai târziu însă, pe când supraveghea ridicarea meterezelor din piatră şi construirea turnurilor, aşteptând în continuare schimbarea vântului, suferi un dezastru. Cei şapte sute de cavalerişti, abia ajunşi în defileele indicate pentru a fi ocupate, zăriră o mare forţă de lăncieri de-ai regelui Teudel. Aceşti goţi se aflau în drum, pentru a asedia oraşul Rossano, aşezat pe coasta învecinată, între Cotrone şi Taranto. Ioan Sângerosul îşi îngrămădise prada din ultimii trei ani la Rossano şi, de asemenea, mulţi nobili italieni se refugiaseră acolo. Cei şapte sute organizară o ambuscadă şi-i puseră pe lăncieri pe fugă, ucigând două sute dintre ei. Dar victoria le inspiră un fals sentiment de securitate, aşa că, Belizarie nefiind de faţă ca să-i supravegheze, îşi neglijară îndatoririle, nu aşezară sentinele în defilee, dispreţuind duşmanul. Îşi petreceau timpul jefuind în grupuri mici, jucând jocuri sau vânând. Regele Teudel veni personal împotriva lor, într-o zi în amurg, în capul a trei mii de gărzi de corp şi-i prinse complet nepregătiţi. Se luptară vitejeşte, dar fără folos. Goţii lui Teudel şarjară, strivindu-i sub copite pe toţi, afară de vreo cincizeci care ajunseră la Cotrone cu vestea aceasta, precedând doar cu câteva minute sosirea lui Teudel. Întăriturile oraşului nu erau încă terminate, căci fuseseră plănuite pe scară mare, şi Belizarie nu avea altă soluţie decât de a se îmbarca instantaneu, cu cei două sute de infanterişti şi cu

cei cincizeci de cavalerişti care supravieţuiseră. Cotrone fu lăsat în mâinile lui Teudel. Vântul, care stingherise călătoria noastră spre Taranto, continua să bată şi ne purtă într-o singură zi la Messina, în Sicilia, care se află la distanţă de o sută de mile.

Nu mai sunt multe de povestit despre ultima campanie a lui Belizarie în Italia. Scoase două mii de oameni din garnizoanele din Sicilia şi îi îmbarcă pe nave, cu destinaţia Otranto, unde ajunserăm fără alte accidente. Armata „mare”, promisă de Justinian, sosi în sfârşit la Spalato sub comanda lui Valerian, precum şi o altă „armată mare” venită direct de la Constantinopol, care, în fapt, cred că era menită să arunce praf în ochii lumii. Forţele combinate abia se ridicară la trei mii de oameni, cei mai mulţi dintre ei recruţi neinstruiţi.

Belizarie spuse stăpânei mele:

— Scumpa mea, această armată seamănă cu trei picături de apă pe limba unui om care moare de sete. Îţi mărturisesc că sunt la capătul resurselor: cu cheltuielile acestui război mi-am istovit până acum toată averea personală, cu excepţia câtorva mii de monezi de aur; am ipotecat jumătate din proprietăţile mele de la Constantinopol şi mi-am vândut moşiile de la Cermen şi de la Adrianopol. Mi se datorează mulţi bani, pe care nu-i pot aduna. Iată, bunăoară, un caz pe care, de ruşine, ţi l-am ascuns: afacerile mele cu Herodian, generalul care comanda la Spoleto acum doi ani. A împrumutat de la mine cincizeci de mii de monezi de aur, pe trei luni, fără dobândă, spunându-mi – ceea ce era chiar adevărat – că un unchi îi lăsase o mare moştenire şi că are nevoie de banii aceştia pentru a-şi plăti şi hrăni trupele. Când, după şase luni, i-am cerut să mi-i restituie, ştiind că banii rezultaţi din moştenire îi sosiseră la Ravena, mă ameninţă plin de obrăznicie că, dacă îl constrâng atât de barbar, va vinde Spoleto goţilor şi mă va plăti cu câştigul respectiv. Când i-am reproşat acest răspuns, a vândut de-a binelea oraşul Spoleto şi a devenit unul dintre partenerii de petrecere ai lui Teudel. Acum are banii mei, moştenirea lui şi răsplata pentru a fi trădat Spoleto; iar eu nu am nimic. Însuşi împăratul îmi datorează sume enorme pentru ceea ce am avansat în contul său trupelor regulate. De asta nu mă plâng; îmi închin viaţa în serviciul împăratului şi sunt onorat că îmi este debitor. Dar fără oameni şi fără bani nu se poate purta război.

Stăpâna mea răspunse:

— Dă-mi voie să mă duc personal la Constantinopol, scumpul meu bărbat. Te asigur că împărăteasa îl va convinge pe împărat că trebuie să fie trimisă o mare armată şi un tezaur considerabil pentru recucerirea Italiei, fie abandonată Italia pe mâna goţilor. Poţi fi sigur, dragostea mea, că nu voi zăbovi mult cu această treabă.

Aşa că Antonina se îmbarcă, şi eu împreună cu ea; era în mijlocul lui iulie. Călătoria era plictisitoare din cauza unor vânturi potrivnice. Navigam primprejur, de-a lungul coastei greceşti, şi treceam tocmai de insula Salamina când o corabie din Salonic veni, lunecând repede cu briza, la tribordul nostru. Stăteam pe puntea din faţă şi am strigat pe latineşte:

— Ce veşti bune aveţi, marinari?

Căci, pe mare, a întreba de alte veşti decât de cele bune aduce nenoroc.

Secundul corăbiei strigă îndărăt:

— Veşti bune, într-adevăr. A murit jivina.

Eu i-am strigat:

— Care jivină?

Ca răspuns veni un strigăt confuz. Corabia se depărtase aproape dincolo de raza auzului, când am repetat, ţipând:

— Care jivină?

Un marinar, făcându-şi mâinile pâlnie, răcni îndărăt, odată cu vântul: *„Perierunt ambo”*, ceea ce înseamnă: „Au pierit amândouă”.

Apoi auzirăm un mare hohot de râs şi nimic altceva.

Ghicirăm corect numele uneia dintre cele două jivine – balena Porfiriu; dar pe corabie se făcură multe presupuneri în privinţa celeilalte. Deci, în sfârşit, Porfiriu murise. Relatarea pe care o auzirăm în portul următor în care ancorarăm, era oarecum absurdă. Ştiam bine că, din cauza construcţiei gâtlejului său, Porfiriu mânca numai puiet de peşte; dar acum se spunea că ar fi urmărit o turmă de delfini, până în apele joase ale gurii râului Sangarius (care se varsă în Marea Neagră cam la o sută de mile est de Bosfor), că tocmai ar fi înghiţit o duzină dintre ei şi le mesteca de zor oasele, când fu găsit eşuat pe un banc de noroi, aproape de coastă. Ceea ce se petrecuse în realitate, cred eu, este că atât Porfiriu cât şi delfinii urmăriseră un foarte mare banc de peşti mici, şi că delfinii îl ademeniseră pe Porfiriu în apele joase. Oricum ar fi fost, pescarii de prin vecinătăţi veniră

cu bărcile şi-l atacară pe Porfiriu cu securi şi cu cârlige marinăreşti. Era atât de prins în noroi încât nu-şi putea sălta coada ca să-i nimicească. Totuşi, părea să reziste la toate armele lor, aşa că îi petrecură mai multe frânghii în jur şi, cu ajutorul unui scripete prins într-un copac mare de pe malul râului, îl săltară pe uscat. Apoi chemară soldaţi de la postul de gardă învecinat, care-l răpuseră cu suliţi lungi. Porfiriu măsura patruzeci şi cinci de picioare în lungime şi cincisprezece picioare în punctul în care avea cea mai mare lăţime. Asigură districtului carne pentru multe luni; căci carnea pe care n-au mâncat-o proaspătă, au afumat-o sau au sărat-o. În carnea capului său – sau mai precis a capului ei, căci Porfiriu se dovedi a fi balenă-femelă – găsiră înfundată o săgeată lungă, cu pene albe, neîndoielnic cea pe care o trăsese odinioară Belizarie, dar în gât nu se găsi nicio suliţă de catapultă vopsită în albastru.

Jivina cealaltă, la care se referise marinarul, nu era defel o jivină, cel puţin nu în cugetul stăpânei mele. În fapt, departe de a fi o ştire bună, era cea mai rea ştire care ne putea parveni din oraş: murise Teodora. Un cancer brusc, ivit întâi la piept, se răspândise repede prin tot trupul şi împărăteasa muri, vădind curaj, după câteva săptămâni de boală şi mari dureri.

Tristeţea noastră era amestecată cu uimire. Ne aduserăm acum aminte că prima apariţie a balenei în Strâmtori coincisese la zi cu sosirea Teodorei în oraş, în compania lui Acacios, tatăl ei – după cum moartea balenei coincise la oră cu moartea Teodorei; şi, mai departe, că în ziua în care Belizarie şi miliţia Albastră porniseră împotriva lui Porfiriu şi răniseră jivina, Teodora căzuse pradă unei cumplite dureri de cap, care, de atunci încoace, o chinuia mereu, la răstimpuri. Să fi fost oare Porfiriu spiritul ei familial?

Stăpâna mea Antonina începu pe dată să poarte doliu pentru Teodora şi, mai târziu, sacrifică spiritului ei un berbec negru, cu rugăciuni păgâne. Zise:

— Dumnezeul creştin a fost împăcat cu multe slujbe. Dar Teodora venera, în taină, şi vechii Zei.

Ne continuarăm, totuşi, călătoria, deoarece stăpâna mea avea sentimentul că odată ce a venit atât de departe, trebuia cel puţin să încerce a-l face pe Justinian să vadă lucrurile raţional în privinţa campaniei italiene.

Stăpâna mea nu-l găsi pe împărat nicidecum îndoliat după Teodora, ci foarte vesel, asemenea unui băieţaş a cărui guvernantă sau mamă s-a îmbolnăvit subit şi l-a lăsat în voia lui, astfel că acum îşi poate face toate mendrele. Era tocmai pe cale de a îndepărta, din toate scaunele episcopale şi din toate parohiile, pe clericii cu vederi monofizite pe care Teodora îi protejase. De asemenea, deşi avea şaizeci şi cinci de ani, se dezlănţui în tot felul de pasiuni promiscue, pentru a compensa toţi anii în care, dominat de Teodora, fusese silit să se reţină. Într-adevăr, virilitatea îl mai sluji încă cincisprezece ani. Agenţii săi cercetau necontenit târgurile de sclavi, în căutare de fete arătoase; şi afară de asta, corupse multe dintre fiicele doamnelor de la curtea Teodorei. Nepoatei doamnei Chrysomallo, care se sustrăgea îmbrăţişărilor sale, îi zise cu blândeţe:

— Bunica ta a fost la fel, draga mea. Dar până la urmă făcea tot ce îi ceream, pentru că era obligaţia ei.

Se declară singurul moştenitor al Teodorei, anulându-i legatele – inclusiv unul considerabil în favoarea stăpânei mele, şi cinci mii, în aur, pentru mine, care eram pomenit cu multă mărinimie în testament.

La audienţa pe care o acordă stăpânei mele, îndată după sosire, Antonina îi expuse foarte deschis şi foarte precis cum stau lucrurile în Italia. El o ascultă cu oarecare, aparentă, îngrijorare. Dar când auzi că Belizarie nu avea cu el decât o sută cincizeci de oameni din garda sa de corp, la Otranto – o sută apărau Rossano, iar restul fusese fie ucis, fie lăsat în urmă la Roma – şi că era din nou un om sărac, împăratul nu-şi mai putu ascunde mulţumirea.

Îi spuse stăpânei mele:

— Deci victoriosul Belizarie şi-a recunoscut, în sfârşit, înfrângerea? Dar nu, nu, nu putem da îndărăt banii pe care i-a irosit într-un mod atât de nesocotit, în campaniile sale ridicole. Cum, ce fel laş de a purta război mai este şi acesta – a naviga dintr-un port într-altul, adăpostindu-te pe după ziduri de fortăreţe, ca să eviţi bătălia! Eh, Narses? Ar fi trebuit să ia lecţii de la viteazul nostru Ioan, care nu se teme de nimic. Fireşte că nu-i mai putem trimite nici oameni, nici bani. Acest Comite Belizarie tot strigă, după chipul fiicei geambaşului pomenită de Regele Solomon: „Dă! Dă!” Solomon, vă veţi aduce aminte, era

de părere că patru lucruri sunt veşnic nesătule – mormântul, desfrâul unei femei sterpe, pământul nisipos şi focul. Dacă înţeleptul Solomon ar fi trăit în zilele noastre, neîndoielnic ar fi adăugat numele Comitelui Belizarie ca al cincilea insaţiabil.

Când isprăvi, stăpâna mea întrebă liniştită:

— Dar Italia, Clemenţa-ta? Eşti pregătit să-ţi pierzi stăpânirea asupra Italiei?

El răspunse:

— Nu, într-adevăr nu, Ilustră Doamnă Antonina şi din cauza aceasta îl voi rechema acuma pe soţul tău din această ţară şi voi numi în locul său un comandant mai capabil. Dar noi nu dorim să-l umilim pe acest om de treabă: vom fi atenţi să menţionăm în scrisoarea pe care i-o scriem că serviciile sale sunt încă o dată necesare împotriva persanilor, care continuă să ne conteste stăpânirea asupra Colchidei.

Ea făcu o plecăciune.

— Precum doreşte Serenitatea-ta. Dar în cazul acesta vă rog să dispuneţi ca ordinul de rechemare să fie întocmit imediat. Neîndoielnic că Marele-vostru Şambelan, viteazul Narses, va fi la înălţimea misiunii în care Belizarie al meu a eşuat.

Justinian răspunse, neţinând seama de ironie:

— Vom da toată consideraţia propunerii tale.

Ceru să i se aducă pergament şi cerneală şi părea gata să semneze rechemarea atunci şi acolo, dar apoi, brusc, depuse pana de gâscă vopsită în roşu care-i fusese aşezată la îndemână. Zise:

— Încet, încet! Întâi avem nevoie de un angajament din partea ta, cea mai bună dintre femei.

Stăpâna mea răspunse:

— Dacă-mi stă în puteri, îl voi lua.

El o informă, cu un zâmbet viclean:

— Îţi cerem să semnezi un document prin care desfaci angajamentul de căsătorie dintre fiica ta, Ioannina, şi Anastasie, nepotul răposatei mele împărătese.

Stăpâna mea se gândi repede. Părea să nu existe niciun motiv pentru a refuza această cerere deoarece, la moartea Teodorei, Anastasie conteni să mai fie o persoană de importanţă. S-ar putea ca Justinian să aibă nevoie de fată ca mireasă pentru unul dintre nepoţii sau strănepoţii săi – poate

pentru fiul lui Germanos, Justin – presupunând că ea va aduce o zestre frumoasă.

Stăpâna mea răspunse:

— Este bucuria mea şi a soţului meu, să dăm ascultare Serenităţii-tale în toate privinţele.

Când semnă documentul care fu întocmit repede, cineva – tânărul Justin, cred – chicoti. Chicoteala se răspândi printre cei ce stăteau în apropierea lui. Justinian se uită împrejur, încurajator, şi începu el însuşi să chicotească şi să hohotească pe tron; curând, toată sala de audienţe fu cuprinsă de un râs nestăpânit. Stăpâna mea se simţi încurcată, furioasă şi descumpănită. Mai făcu o plecăciune şi se retrase.

Adevărul este că stăpâna mea fusese păcălită crunt. Habar nu avea ce i se întâmplase, în tot acest răstimp, veselei ei fiice, Ioannina. Ioannina, acum în al cincisprezecelea an, îşi anticipase de mult cununia care fusese amânată până ce părinţii vor putea fi de faţă; căci, cu consimţământul Teodorei, ocupase până de curând un apartament din palat împreună cu acest Anastasie „Picioare lungi”, cu care era în mare dragoste, trăind cu el de parcă i-ar fi fost soţie. La moartea Teodorei, se restabiliră la Curte obişnuitele rânduieli creştine: Ioannina fu poftită să se întoarcă în propriul ei apartament. Dar, deşi Justinian ar fi dezaprobat căsătoria unui patrician cu o femeie care nu mai era virgină, Anastasie intenţiona să se ţină de legământ, fiind îndrăgostit de biata fată. Acum însă, stăpâna mea pusese iremediabil capăt contractului: semnând prosteşte, renunţase la orice şansă a Ioanninei de a se mai mărita vreodată cu un om de rangul ei. Fu o ruşine amarnică pentru stăpâna mea şi, când află cele petrecute, şi pentru Belizarie. Ioannina pretindea că Teodora o silise la păcat, dar el îşi dădu seama limpede că nu era aşa. Justinian jubila făţiş din pricina acestui triumf prea puţin regesc. Rămânând necăsătorită, Ioannina îmbrăcă vălul penitenţei pentru a răscumpăra ruşinea pe care o adusese asupra ei însăşi şi asupra părinţilor ei.

Între timp, Belizarie îşi organizase mica armată, la care Ioan Sângerosul şi-o adăugase pe a lui – redusă acum la o mie de cavalerişti uşori. Se îmbarcă la Otranto pentru a despresura oraşul Rossano, dar un vânt împrăştie flota, scufundând câteva nave. Restul se readună la Cotrone câteva zile mai târziu, şi se îndreptă încă o dată spre Rossano, dincolo de care fuseseră

împinşi de vânt. Dar până atunci, regele Teudel ajunsese la faţa locului, gata să se opună debarcării. Pe litoralul îngust, gărzile sale de corp erau aşezate într-o ordine strânsă, de bătălie, cu arcaşi postaţi în locurile potrivite: a încerca o debarcare ar fi fost o acţiune sinucigaşă. Pe ţărmul acesta primejdios nu se aflau alte puncte potrivite pentru debarcare. Cu durere în suflet, Belizarie se retrase din nou spre Cotrone, lăsând garnizoanei libertatea de a alege între moarte şi capitulare. În rândurile asediaţilor se aflau o sută dintre tracii săi viteji.

La un consiliu de război se hotărî ca Ioan Sângerosul şi Valerian să-şi folosească unităţile de cavalerie pentru a întreprinde raiduri împotriva liniilor de comunicaţie ale lui Teudel, în vreme ce Belizarie intenţiona să se întoarcă la Roma pentru a întări fortificaţiile şi a încuraja garnizoana de acolo. Războiul încă nu era pierdut.

Dar atunci sosi rechemarea la Constantinopol. Îndată ce vestea că Belizarie este rechemat ajunse la Rossano, oraşul se predă. Urmă predarea oraşului Perugia. Ştirea avu consecinţe nefaste şi la Roma. În Urbe începuse răzmeriţă: soldaţii îşi uciseseră noul guvernator pentru că acesta vânduse civililor stocuri militare la preţuri mari, dar se supuseră disciplinei sub conducerea lui Diogene, unul dintre puţinii ofiţeri veterani ai lui Belizarie, care mai supravieţuiseră. Diogene se pregăti pentru asediul aşteptat, însămânţând cu grâu fiecare grădină, parc sau teren viran disponibil; şi cu toate că, întorcându-se de la Rossano, regele Teudel ocupase Portul Romei şi tăiase în felul acesta comunicaţiile cu marea, toate încercările sale dădură greş în faţa zidurilor Urbei. Diogene fusese asediat în Roma de trei ori şi cunoştea bine misiunea de a o apăra. Totuşi, situaţia nu avea decât un singur sfârşit posibil deoarece soldaţii din garnizoană, aflând de plecarea lui Belizarie, pierduseră orice speranţă de a primi vreun ajutor.

Chiar şi oamenii din Regimentul de casă începură să se frământe, plângându-se că se angajaseră să slujească cu glorie sub Belizarie, nu să putrezească neplătiţi, rău hrăniţi şi fără căpetenie, în Roma părăginită. Dar nu ei, ci un grup de isaurieni fu cel ce vându din nou lui Teudel Urbea; şi Roma îşi schimbă stăpânul pentru a patra oară, în numai câţiva ani. Garnizoana, care fugea, fu ambuscată şi numai aproximativ o sută de oameni ajunseră teferi la Civita Vecchia, ultima fortăreaţă

imperială din vest; aici Diogene, deşi rănit, preluă comanda. Totuşi câţiva veterani din Regimentul de casă continuară să apere mausoleul lui Hadrian împotriva tuturor atacurilor – până ce, după multe zile, capitulară şi ei, nefiind în stare să mănânce carne de cal; dar cerură şi li se acordară onorurile de război.

După aceasta, regele Teudel invadă Sicilia. Trupele noastre de acolo se închiseră în oraşele-porturi şi-i îngăduiră să pustiască întreaga insulă. Italia era abandonată în voia goţilor, cu excepţia câte unei mici fortăreţe, ici-colo, şi a Ravenei.

Când Belizarie se întoarse la Constantinopol, Justinian îi făcu reproşuri, ca un ticălos, şi apoi – o insultă aproape de neîndurat – îi acordă iertarea. Belizarie, conştient că făcuse mai mult decât se putea aştepta până şi cel mai nerăbdător şi mai capricios monarh de la vreun supus al său, nu răspunse nimic, decât că rămâne mereu gata să-l slujească pe împărat. Loialitatea şi mândria îi interziceau să răspundă altminteri.

Nici întoarcerea lui nu fu complet lipsită de primejdii. Se iniţiase o conspiraţie la palat, sub conducerea unui general armean, curajos şi răzbunător, numit Artaban, care intenţiona să-l asasineze pe împărat şi să-l înscăuneze pe nepotul acestuia, Germanos, pe care Justinian îl tratase foarte rău. Tentativa fusese amânată câteva zile, până ce Belizarie va sosi în oraş. Nu pentru că Artaban şi asociaţii săi conspiratori (care-l cuprindeau şi pe Marcellus, Comandantul Gărzilor) ar fi sperat că Belizarie i-ar ajuta; ci pentru că, ţinând seama de inflexibila lui loialitate faţă de tron, considerau că este mai sigur să-l ucidă şi pe el. Urma să fie doborât când va trece prin suburbii, în drum spre palat, ca să-şi prezinte omagiile. Când complotul îi fu dezvăluit lui Germanos, acesta se prefăcu a fi de acord, dar se grăbi să-l informeze pe Justinian, fiind în fapt îngrozit de infamia acestei propuneri. Conspiratorii fură arestaţi chiar în ziua debarcării lui Belizarie şi el ajunse nevătămat la palat.

Până la urmă, Justinian îi iertă pe conspiratori.

Comitele Belizarie era acum un om sărac şi nu-şi mai putea îngădui să angajeze soldaţi pentru a-i sluji drept gardă de corp. Depindea în toate privinţele de stăpâna mea Antonina, inclusiv cheltuielile de fiecare zi. Totuşi, nicio falsă ruşine nu-l împiedică să devină, în felul acesta, pensionarul ei. Zicea:

— Noi nu suntem numai soţ şi soţie, ci şi vechi camarazi de arme, ale căror pungi sunt una la dispoziţia celuilalt, fără oprelişti.

Antonina recurse la rezervele ei ascunse şi-i răscumpără proprietăţile ipotecate. Trăiau liniştiţi, într-o casă aproape de Arcul lui Honoriu, pe latura apuseană a Pieţii Taurului. (Pe acest Arc sunt aplicate modele în bronz ale unor insecte vătămătoare: se zice că Apolloniu din Tyana, vestitul muzician, le pusese acolo, ca o vrajă împotriva a tot soiul de molime.)

Justinian nu-l trimise pe Belizarie la războiul din Colchida, preferând să-l ţină fără însărcinare în oraş. Îi dădu vechiul său titlu de „Comandant al Armatelor din Răsărit” şi apoi pe cel de „Comandant al Gărzilor Imperiale”, dar nu-i îngădui să joace niciun fel de rol în chestiunile militare; şi nu apelă nici măcar o singură dată la sfatul său.

Scrierile teologice ale lui Justinian îi aduseseră prea puţină glorie; iar Conciliul tuturor episcopilor creştinătăţii, pe care-l convocase (o sută optzeci sau şi mai bine) aduse prea puţină glorie asupra Bisericii. Deşi sili Conciliul să anatemizeze anumite lucrări care nu erau pe placul monofiziţilor, încerca acum să le dobândească favorurile; dar aceşti eretici nu se întoarseră, precum se aştepta el – din gratitudine – în comunitatea ortodoxă, ci rămaseră, cu încăpăţânare, în afara ei. Mai mult decât atât, papa Vigiliu fusese în complet dezacord cu colegii săi prelaţi şi cu împăratul în privinţa dreptului de a anatemiza şi făcu tot ce-i stătu în putere pentru a nu se angaja. Până la urmă, temându-se pentru viaţa lui, căută azil în biserica Apostolului Petru, la Constantinopol; şi numai după multă tărăgăneală şi discuţii, consimţi – neavând stofă de martir – să aprobe concluziile Conciliului. La întoarcerea sa în Italia, se trezi înfruntând o schismă: căci aproape întreg clerul Bisericii Apusene considera că lucrările anatemizate cuprind doctrină sănătoasă, însă toţi episcopii ale căror dioceze puteau fi controlate de forţele militare ale Constantinopolului – îndeosebi cei din Africa şi Iliria – fură siliţi să se conformeze sau fură demişi şi aruncaţi în închisoare. Cei ce-şi aveau reşedinţa în Italia, Sicilia, Franţa, Spania, rămaseră neclintiţi.

Episcopii din Apus, deşi o urâseră pe Teodora, socotind-o monofizită, regretară amarnic moartea ei. Ziceau:

— De-ar fi fost în viaţă, ar fi luat în derâdere pretenţiile teologice ale împăratului, şi el nu ar mai fi convocat niciodată Conciliul.

CAPITOLUL XXIII
TREI SUTE DE VETERANI

Am acum intenţia de a încheia câteva din istoriile de mai puţină însemnătate; şi apoi să povestesc ultima bătălie a Comitelui Belizarie, care este o poveste a poveştilor, „nestemata care încoronează diadema lui de victorii”, precum s-au exprimat autorii de panegirice. Dar după acesta, îmi va mai rămâne un capitol care mă neliniştește şi mă face să tremur când mă gândesc să trebuie să-l scriu.

Să încep, deci, cu Răsăritul. Regele Khosrou încă mai este în viaţă, în acest an al Domnului 571, când scriu această carte. S-a abţinut de la a mai invada Mesopotamia sau Siria romană, de când Belizarie îl întorsese din drum la Carchemish, deşi aliaţii lui, sarazinii, ne hărţuiesc din nou graniţele. A lăsat războiul din Colchida să tărăgăneze, cu victorii şi înfrângeri alternative, până acum zece ani când s-a semnat o nouă Pace Veşnică, în virtutea căreia el a renunţat la pretenţiile asupra Colchidei şi Justinian a acceptat să-i plătească un mic tribut anual. (Acum, când scriu rândurile de faţă, şi această pace a fost încălcată – de astă dată de romani. De asemenea, a avut loc o răscoală izbutită a creştinilor băştinaşi din Armenia persană, care au solicitat protecţia romană.) Khosrou, ca şi toţi predecesorii săi, a întâmpinat cea mai acerbă duşmănie din partea celor ce-i erau rudele cele mai apropiate, de sânge; aceasta pentru că femeile persane nu sunt respectate şi nu au puterea să-şi oprească bărbaţii din neamul lor de la omoruri reciproce. Fiul său favorit, născut dintr-o femeie creştină, trecu la creştinism când deveni major şi nu mult după aceea se răsculă, cu o mare parte a armatei; Khosrou îl zdrobi în bătălie şi fiul muri.

Khosrou, deşi la început bănuitor faţă de filosofia greacă, o studie cu ardoare în anii săi maturi, altoind-o peste credinţa magilor. În felul acesta, făclia vechii religii, înăbuşită de Justinian la Atena, fu reaprinsă nu numai în Noua Antiohie, pe Eufrat, dar chiar şi în Persia însăşi, la marea universitate a lui Khosrou, Gondi Sapor, lângă Susa. Cei mai valoroşi dintre clasicii greci fură traduşi acolo în persană, împreună cu lucrări din limba latină şi sanscrită. Dar Khosrou are oroare şi persecută creştinismul ca pe o religie care „îi face pe oameni să-şi neglijeze îndatoririle din viaţa aceasta în speranţa mântuirii în

cea următoare, şi care tinde să dezonoreze Casa Regală a Persiei, acordând atribute divine unui evreu de neam obscur şi cuget rebel”. De asemenea, persecută o doctrină numită „comunism”; aceasta fusese predicată întâi de unul Mazdak, care o derivase din practica creştină timpurie, dar care dorea ca în comunitatea de posesiune să nu se cuprindă numai bunurile şi banii, ci şi femeile. Khosrou se bucură de deplină sănătate şi domneşte cu vigoare. Nu ştiu dacă magii sau filosofii greci au fost cei ce l-au convins că admiraţia posterităţii faţă de un suveran este asigurată mai puţin de războaiele agresive împotriva vecinilor săi, decât de o amintire a generozităţii, dreptăţii, culturii, a apărării hotărâte a ţării, şi a străduinţei continue de a asigura buna stare a supuşilor săi, acasă şi în străinătate. Aceasta este, cel puţin în prezent, părerea regelui Khosrou. De la ravagiile ciumei încoace – pe care a considerat-o ca un semn prevestitor, venit din ceruri – a fost foarte atent cu poporul său, desigur în chip despotic, şi a reclădit, repopulat şi reaprovizionat toate regiunile care au suferit de pe urma invaziilor romane, arabe sau hune. De pe acuma este pomenit cu numele de *Nushirvan* („Cugetul generos”) şi numele acesta va fi îndelung sărbătorit în istoria persană. Se va spune despre el: „A apărat negoţul, agricultura şi învăţătura – acelea au fost zile într-adevăr bune”. Căci Persia este acum puternică, prosperă, mulţumită. De s-ar putea spune, măcar, acelaşi lucru, pe bună dreptate, despre propriul nostru imperiu, după domnia îndelungată a ambiţiosului său contemporan, Justinian!

Şi acum despre regele Teudel şi cele petrecute în Apus. Patru ani după ce, prin rechemarea lui Belizarie, Justinian acceptase tacit să cedeze goţilor toată Italia – cu excepţia oraşului Ravena – găsi necesar să reînceapă războiul: nu convenea politicii sale religioase ca episcopii din Italia de Nord să fi rupt cu papa Vigiliu şi ca arianismul să continue a dăinui nezdrobit. Conchise că trebuie să reînceapă războiul dar nu se putu hotărî să asigure forţele necesare şi nici să aleagă un general care să le comande. Într-o singură privinţă era hotărât: că nu-i va mai da lui Belizarie niciun alt prilej să se distingă. Pentru stăpâna mea şi pentru mine constituia un adevărat spectacol de comedie de durată, să urmărim – noi înşine aflându-ne acum în siguranţă, la Constantinopol – cum îşi desfăşoară Justinian aceleaşi jocuri capricioase, care nouă ne-au făcut atâta rău în Italia. În faţa

noastră, Belizarie nu făcea niciun fel de comentariu despre chestiunile acestea; şi sunt gata să cred că se reţinea chiar şi în cugetul său de la orice fel de critică ostilă faţă de politica imperială.

Justinian îl trimise întâi pe Germanos, cu cinci mii de oameni, în Sicilia. Apoi începu să-şi spună că Germanos fusese persoana desemnată de curând drept împărat de asasinul armean Artaban, şi că era mult prea de aproape înrudit cu goţii – se căsătorise cu Matasonta, fosta soţie a regelui Wittig, şi tânărul său fiu şi al Matasontei era singurul descendent masculin al marelui Teodoric. Rechemându-l pe Germanos brusc, Justinian dădu comanda unui oarecare Liberius, un patrician bătrân, inofensiv, care nu avea niciun fel de experienţă în materie de bătălii.

Apoi cineva sugeră că părerile lui Liberius în privinţa Încarnaţiei nu sunt dintre cele mai sănătoase; aşa că-l rechemă pe Liberius şi (dintre toţi oamenii de pe pământ!) îl numi pe Artaban, pe care îl iertase pentru tentativa de a-l ucide, şi-l înălţase în rang.

Dar, gândindu-se mai bine, ajunse la concluzia că Artaban putea, la urma urmelor, să fie ambiţios şi să încerce a se proclama împărat al Apusului. De aceea, Justinian îl numi din nou pe Germanos, aducându-şi aminte că Antiohia căzuse din cauză că el neglijase fortificarea stâncii Orocasias – un om cu o asemenea pată nu putea fi considerat rival la tron.

Germanos muri brusc, în drum spre Italia: unii afirmă că a fost otrăvit de Matasonta. Comanda reveni celor doi locotenenţi ai săi – Ioan Sângerosul şi fiul mai vârstnic al lui Germanos, tizul lui Justinian. Justinian nu dorea să dea comanda unică lui Ioan Sângerosul şi în felul acesta să-l dezonoreze pe strănepotul şi tizul său; dar nici nu dorea ca o altă persoană, cu numele de Justinian, să dobândească glorie. Îi rechemă pe amândoi.

„Acum ce urmează?” ne întrebam, eu şi stăpâna mea. „Care va fi cel de al cincilea episod al acestei piese, intitulată *Mâncăul bănuielnic*?” Apoi, într-o zi, un servitor de încredere al lui Narses veni la mine şi-mi spuse:

— Prietene Eugeniu, dacă mi-e îngăduit să-ţi vorbesc neoficial, ca un servitor către celălalt: este oare cu putinţă ca stăpâna ta, Ilustra Antonina, să fie dispusă să schimbe câteva vorbe, în particular, cu stăpânul meu, dacă el propune aceasta?

I-am răspuns:

— Dacă stăpânul tău, Distinsul Narses, are veşti bune pentru stăpâna mea, va fi negreşit dispusă să-l asculte: cel puţin nu-l va trata pe stăpânul tău cu lipsa de respect pe care el a vădit-o cândva, în Italia, faţă de dânsa şi faţă de soţul ei, Comitele Belizarie. Mai mult decât atâta, stăpâna mea şi stăpânul tău au colaborat armonios cel puţin într-o împrejurare ivită de atunci încoace – când i s-a întins lui Ioan de Capadocia cursa la Rufinianae. Întâlnirea poate fi neîndoielnic aranjată.

Aceste preliminarii fiind puse la punct, se ceru şi se acordă oficial o întrevedere. Iată-l deci pe bătrânul Narses cerându-şi iertare pentru tot răul pe care i-l făcuse, ei şi lui Belizarie, cu doisprezece ani mai înainte! Dorea să ştie dacă Belizarie îl va ierta chiar într-atâta, încât să fie gata să-i dea un sfat într-o chestiune de importanţă pentru stat.

Stăpâna mea Antonina, care nu subestima puterea lui Narses şi fusese îmbunată şi de scuzele sale, se oferi să acţioneze ca mediator între Belizarie şi dânsul. În felul acesta fu aranjată o a doua întrevedere. Şi de astă dată totul se petrecu cu aparenţă de prietenie. Narses exprimă încă o dată regrete pentru a se fi opus cândva ordinelor lui Belizarie şi pentru a fi nutrit bănuieli în privinţa loialităţii sale. Belizarie răspunse cu generozitate, luând dreapta lui Narses în dreapta lui şi îmbrăţişându-l.

Întrebarea lui Narses era, pe scurt, următoarea:

— Dragă prietene, mă sfătuieşti să primesc onoarea pe care împăratul vrea să mi-o impună – aceea de a comanda expediţia împotriva goţilor? Şi dacă da, în ce condiţii să o primesc? Căci nu sunt în măsură să judec situaţia militară din Italia şi numai părerea ta are greutate pentru mine.

Nobleţea lui Belizarie nu se vădi niciodată mai limpede decât în răspunsul său:

— Dragă prietene, primeşte această onoare. Nu cunosc pe nimeni mai capabil decât tine să îndeplinească această misiune care trebuie dusă la capăt spre binele imperiului; şi trebuie să se acţioneze înainte ca goţii să-şi redobândească forţa lor de odinioară. Îmi ceri, mi se pare, să evaluez numărul şi compoziţia forţelor fără de care ar fi neînţelept din partea oricărui general, cât de energic ar fi, să încerce recucerirea Italiei. Răspunsul meu este următorul: vei avea nevoie de treizeci de mii de oameni, şi cel puţin douăzeci de mii dintre aceştia trebuie să fie

cavalerie cu cai buni; trebuie să cuprinzi floarea armatei romane – escadroanele risipite ale Regimentului meu de casă, pe care l-am instruit şi l-am încercat împotriva goţilor. De asemenea, vei avea nevoie de bani mulţi, nu numai ca să-ţi plăteşti bine armata, dar şi pentru a recâştiga supunerea soldaţilor din Italia care, din lipsă de bani, au dezertat la goţi.

Narses era un bun cunoscător de oameni. Îl ştia pe Belizarie ca pe un om incapabil de şiretlicuri şi devotat cu desăvârşire faţă de împărat. Tăcu câtva timp şi apoi zise:

— Îţi mulţumesc, Belizarie, nu numai pentru sfatul tău, dar şi pentru că te-ai ferit să-mi aduci aminte de încăpăţânarea mea. De n-ar fi fost ea la mijloc, Milanul nu ar fi fost nimicit niciodată.

Belizarie răspunse:

— Narses, te cinstesc pentru generozitatea ta şi rugăciunile mele te vor urma.

Narses acceptă însărcinarea lui Justinian, dar insistă asupra condiţiilor, fără să pomenească, însă, că ele au fost definite de Belizarie. Oamenii şi banii fură găsiţi imediat! Narses veni iarăşi la Belizarie şi, cu decentă umilinţă, îl rugă în numele prieteniei lor înnoite, să-l sfătuiască în privinţa căilor celor mai potrivite pentru a-i înfrânge pe goţi.

Belizarie zise:

— Oferă-i regelui Teudel o bătălie deschisă, îndată după debarcare, înainte ca să aibă vreme să-şi adune trupele din fortăreţe; niciun rege got nu rezistă ispitei de a da o bătălie deschisă, chiar dacă forţele sale sunt, numeric, mult inferioare inamicului. Stai în defensivă, precum am făcut noi la Daras, aşezându-ţi arcaşii pedeştri mult în faţă, pe ambele flancuri, cu faţa spre interior. Pune în capcană momeală: suliţaşi în armură de zale; regele Teudel a avut dreptate să dispreţuiască infanteria imperială, care rareori rezistă unei şarje de cavalerie.

Narses obiectă:

— Dar dacă procedez precum mă sfătuieşti, nu va târî oare regele Teudel toată capcana după el, înghiţind momeala?

Belizarie răspunse:

— Există această primejdie, de aceea eram pe punctul de a-ţi propune ca suliţaşii tăi să fie cavalerie descălecată, care va da dovadă de mai mult curaj.

— Bine. Şi cavaleria uşoară trebuie să mi-o plasez în faţă, pe flancuri, presupun?

— Da. Ţine-i în poziţie înaintată, nu atât de aproape încât să atragă atacul asupra lor, dar destul de aproape ca să constituie o ameninţare. Ţine Regimentul meu de casă, împreună cu restul cavaleriei grele, ca rezervă.

Narses întrebă:

— Dar dacă Teudel atacă întâi arcaşii pedeştri?

— Ar fi potrivnic codului regal de onoare al goţilor. Călăreţul în armură dispreţuieşte atacul împotriva arcaşului îmbrăcat în piele.

În felul acesta, faimoasa bătălie de la Taginae a fost câştigată încă din Casa de alamă, la Constantinopol, şi de către Belizarie, deşi Narses nu a recunoscut niciodată cât îi era de îndatorat, şi nici Belizarie nu a încercat vreodată să scadă gloria lui Narses, reamintind cele petrecute. Bătălia, pe care regele Teudel o acceptă bucuros, începu printr-o şarjă a lăncierilor săi împotriva intrândului oferit de Narses, întâmpinată de tirul din flancuri a opt mii de arcuri mari. Confuzia pricinuită de prăbuşirea şi zbaterea nestăpânită a unui mare număr de cai răniţi şi de moartea sau descălecarea celor mai multe căpetenii, vizibili datorită armurii şi harnaşamentelor împodobite, frână şarja de la galop la trap şi de la trap la pas. Când îşi pierde elanul, cavaleria în şarjă nu este un adversar primejdios pentru suliţaşi curajoşi, îmbrăcaţi în zale, şi caii oferă o ţintă dintre cele mai vulnerabile. Escadronul din frunte al lui Teudel nu fu în stare să frângă frontul suliţaşilor: escadroanele din spate nu fură în stare să întreprindă nimic pentru a-l ajuta, şi suferiră pierderi grele datorită tragerii continue a arcurilor. Până la urmă, Teudel însuşi fu rănit. Goţii se clătinară. Atunci suliţaşii romani îşi deschiseră rândurile şi Regimentul de casă ţâşni prin acest spaţiu; şi cu strigătul de război „Belizarie!”, lăncierii goţi fură azvârliţi îndărăt, asupra propriei lor infanterii, care fu târâtă în debandadă şi se risipi în toate direcţiile.

Regele Teudel fu ajuns din urmă şi omorât la câteva mile de câmpul de bătălie. Veşmintele sale pătate de sânge şi pălăria lui împodobită cu bijuterii fură trimise, ca trofee, împăratului, la Constantinopol.

Demolarea fortificaţiilor care împrejmuiseră cândva atâtea oraşe se dovedi a fi pierzania goţilor: nu exista nimic care să stea în calea înaintării lui Narses. Roma fu ocupată la primul asalt al unuia dintre generalii săi. Apoi flota goţilor trecu de

partea lui. În decurs de numai două luni – după o ultimă bătălie pe malurile râului Sarno, în apropierea muntelui Vezuviu – războiul era câştigat. Goţii care supravieţuiseră aveau moralul frânt şi căzură de acord fie să părăsească Italia, fie să se supună lui Justinian.

Scurt timp înainte de a se perfecta această înţelegere, îşi încheie existenţa o instituţie venerabilă. Căci dintre senatorii romani şi familiile lor, pe care Teudel îi ţinuse drept ostateci dincolo de Pad, trei sute de persoane fură măcelărite, drept răzbunare pentru moartea lui: iar ceilalţi, zorind din Sicilia spre Roma, la vestea cuceririi Urbei, fură interceptaţi de goţi în apropierea Vezuviului şi, la fel, nimiciţi fără milă, până la ultimul. Ordinul Senatorial nu s-a mai refăcut şi nici nu cred că se va mai reface vreodată. Singura justificare a continuităţii sale, în ultimele sute de ani, o constituiseră bogăţiile şi străvechile sale tradiţii culturale. Justinian moştenise bogăţiile; iar tradiţiile nu puteau fi nici recuperate, nici statornicite din nou. Atâta deci, despre Ordinul Senatorial din Apus şi despre regele Teudel şi despre goţi – al căror nume s-a stins acum în Italia, deşi în Spania continuă să domnească regi vizigoţi.

Sfârşitul lui Bessas: îşi răscumpără vina pentru pierderea Romei prin succesul său în Colchida, unde recuceri de la persani Petra, capitala ţării, şi muri, onorat, la Constantinopol, nu mult după aceea. Dar persanii luară din nou Petra. O stranie coincidenţă: Daghisteus, comandantul roman de la Petra îşi răscumpără vina de a fi pierdut oraşul prin succesul său în Italia; căci el fu cel ce recuceri pentru Narses Roma, pierdută cândva de Bessas.

Narses, care rămase în Italia în calitate de guvernator, câştigă o a doua mare bătălie, prin propriile sale virtuţi, aşa că de astă dată meritul este de atribuit studiilor sale în materie de artă a războiului. O mare armată de franci pătrunsese până în sudul Italiei. Narses surprinse forţa lor principală la Casilinum, în Campania, atunci când (ca şi în împrejurarea anterioară, în timpul lui Belizarie) pierduseră jumătate din oameni, datorită dizenteriei. Armata francilor era alcătuită în întregime din infanterie, înarmată cu sabie, suliţă şi secure de aruncat. Narses le stătu în faţă cu propria lui infanterie; dar, atunci când francii şarjară în coloană, le învălui flancurile cu escadroanele sale şi-i făcu ţăndări, trăgând în ei de la distanţă de o sută de paşi, adică

de mai departe decât puteau ei arunca securile. Francii nu îndrăzniră să înainteze de teamă să nu fie şarjaţi din ambele flancuri, dar nici nu îndrăzniră să rupă rândurile şi să atace cavaleria – arta lor de a purta război le cere să păstreze în toate împrejurările o ordine strânsă. Muriră la un loc, grămadă, şi din treizeci de mii, numai cinci oameni scăpară. Poate pentru a nu atrage gelozia lui Justinian, Narses atribui în întregime meritul acestei victorii miraculoasei imagini a Fecioarei pe care o purta cu el şi care-l prevenea de toate întâmplările importante.

Când Justinian auzi de Taginae şi de Casilinum, îl slăvi pe Dumnezeu şi fu foarte fericit. Se spune că ar fi zis: „Ah, de ce nu ne-am gândit să-l trimitem în Italia pe viteazul nostru Narses cu mult înainte? De ce l-am rechemat din campania precedentă, în urma unei plângeri geloase a Comitelui Belizarie? Multe vieţi ar fi fost salvate şi multe fonduri economisite dacă am fi avut încredere în Narses al nostru. Ne reproşăm că am vădit prea multă consideraţie faţă de sentimentele lui Belizarie, un ofiţer laş şi stupid; dar poate că un asemenea exces de generozitate este scuzabil la un suveran.”

Apoi se întoarse la studiile sale de teologie şi, convins că Italia este în siguranţă, că regele Khosrou nu mai pregăteşte nicio cursă la graniţa din răsărit şi că barbarii din nord pot fi mituiţi sau înşelaţi ca să se lupte unii cu alţii, neglijă armatele şi fortificaţiile mai mult decât oricând.

Belizarie, în calitate de Comandant al Armatelor din Răsărit şi al Gărzilor Imperiale, încercă în trei rânduri să-i vorbească, rugându-l să ţină seama de primejdia în care se afla imperiul. După cea de a treia încercare, sosi un ordin imperial: „Luminăţia-sa interzice să se mai ridice această problemă. Dumnezeu îşi va apăra cu dreapta lui puternică poporul care are încredere în El.”

Într-o zi, în toamna din anul Domnului 558 – care a fost anul morţii lui Ioan Sângerosul într-un accident de vânătoare, după ce-l slujise cu supunere pe Narses în campania lui din Italia, şi, totodată, cel de-al zecelea an al reînnoitei noastre şederi la Constantinopol – căpitanul unei corăbii comerciale din Marea Neagră înmână lui Belizarie un mesaj. Era scris cu mâna tremurândă a unui om bătrân, pe o fâşie de pergament murdar.

„Prea Ilustre Belizarie, care mi-ai salvat viaţa din mâinile lui Ioan de Capadocia, acum cincizeci şi mai bine de ani, într-un han aproape de Adrianopol, în Tracia, pe când erai încă un flăcăiandru: a venit vremea să arăt că cetăţeanul Simion nu-şi uită datoria de recunoştinţă. Hunii bulgari m-au luat sclav, cu multă vreme în urmă, în cursul unuia din raidurile lor din Tracia, dar m-au tratat cu indulgenţă, datorită iscusinţei mele ca şelar. Am învăţat limba lor barbară şi sunt admis la sfaturile lor şi mărturisesc că în multe privinţe acum îmi merge mai bine decât pe vremea în care eram sclav al perceptorilor lacomi. Numai că-mi lipseşte vinul bun din Tracia, şi căldura casei mele, atât de bine zidită. Află, deci, că în iarna aceasta, dacă Dunărea îngheaţă iarăşi, precum prevestesc cei ce cunosc semnele vremii, o hoardă bulgară va năpădi Tracia. Se laudă că vor ataca chiar Constantinopolul şi vor lua asemenea pradă, cum nu s-a mai luat niciodată de la începutul lumii. Îi conduce Zabergan, un han destoinic. Douăzeci de mii de oameni călăresc cu el. Înştiinţează-l pe împărat. Rămâi cu bine.”

Belizarie atrase atenţia împăratului asupra scrisorii. Justinian întrebă:

— De ce această fâşie de pergament ruptă, duhnind a docuri? Oare este un document potrivit pentru a fi arătat unui împărat?

— Un cerşetor murdar, Maiestate, când vede rotocoale de fum ieşind pe ferestrele de sus ale unei case mari, are dreptul să dea buzna în hol cu un strigăt de prevenire: „Foc!” Locatarii îi mulţumesc pentru avertismentul său la timp potrivit şi-i iartă zdrenţele şi limbajul aspru.

Justinian zise:

— Ilustre Belizarie, asta este neîndoielnic una din vicleniile militare, pentru care, pe drept cuvânt, eşti atât de vestit? Doreşti să ne sperii printr-un fals, ca să ne sporim armatele şi să reclădim fortificaţiile oraşului, ştiind bine că am interzis să pomeneşti această chestiune direct. Nu ne lăsăm înşelaţi, dar îţi iertăm greşelile. Ai grijă, Domnul meu, să izgoneşti din inimă orice umbră de neloialitate. Căci dintotdeauna au existat la această Curte generali care i-au îndemnat pe împăraţii lor să ridice noi armate, pretextând situaţii de urgenţă, dar plănuind în fapt să le folosească împotriva statului. Cercetează-ţi inima,

Domnul meu, şi dacă găseşti într-însa păcat, smulge-l cu ajutorul lui Hristos, căci el îţi va împrumuta putere.

În Piaţa lui August, faţă-n faţă cu Palatul Senatului, Justinian aşezase o imensă statuie ecvestră a sa; stă pe un piedestal foarte înalt, turnat în cel mai frumos bronz, de culoare deschisă. Este înfăţişat în armură antică şi poartă un coif cu o pană imensă. În mâna stângă ţine un glob, peste care străjuieşte o cruce. Mâna dreaptă este ridicată într-un gest care vrea să spună: „Înapoi, duşmani!” Dar nu poartă arme, nici măcar un pumnal, de parcă gestul şi încruntarea chipului ar constitui suficientă descurajare pentru duşmani. Şi, în fapt, în ultima parte a domniei sale şi-a tratat armatele de parcă nu ar mai fi avut nevoie de ele. Adevărul este că Justinian, având ambiţia măririi, se purta ca bogătaşul cel fără nume, menţionat de Isus Hristos într-o parabolă – cel care începuse să-şi construiască o casă fără a cumpăni mai întâi cheltuielile; ca urmare se îndatoră şi ajunse de râsul lumii. Ochiul lui Justinian, se spunea în oraş, era spaima stomacului său: îşi irosi veniturile pe cheltuieli religioase deşarte, neglijând nevoile militare, practice.

Toţi erau de acord că, în primul rând, nu ar fi trebuit să încerce ocuparea Africii şi Italiei cu forţele slabe pe care le avea la dispoziţie. În ciuda succesului aproape miraculos al lui Belizarie, această misiune dublă se dovedise prea grea pentru armatele imperiale. Adevărat, ţineau încă şi acum ocupate Cartagina şi Ravena, dar campaniile prelungite au dus aceste ţinuturi prospere şi bine guvernate la o stare de ruină aproape totală. Între timp, graniţele din nord şi din răsărit fuseseră slăbite, datorită absenţei garnizoanelor şi rezervelor; fuseseră de multe ori supuse invaziilor – astfel încât o catastrofă generală era foarte aproape. Într-un cuvânt, preţul pentru recucerirea Imperiului de Apus fusese devastarea lui şi, de asemenea, devastarea Siriei, Colchidei, Mesopotamiei romane, Iliriei şi Traciei, ale căror venituri scăzuseră jalnic. Justinian fu obligat acum să introducă o politică de reducere a cheltuielilor; şi, în mod caracteristic, începu prin a o aplica în departamentul apărării mai degrabă decât în domeniul înzestrării ecleziastice; în nădejdea că, prin întemeierea sau înfrumuseţarea unor noi mânăstiri de călugări şi de călugăriţe şi a unor noi biserici, va mitui oştile angelice, care apoi îl vor ajuta, precum mituise odinioară, cu daruri în aur şi în echipament militar, pe franci,

slavi şi huni. Îşi justifică în public credinţa sa superstiţioasă prin cuvintele adresate de Isus Hristos Apostolului Petru, când acesta s-a opus gărzilor Marelui Preot al evreilor şi a tăiat urechea unuia: „Pune-ţi la loc sabia în teacă. Căci toţi cei ce sabia ridică, de sabie vor pieri.” Era cu atât mai devotat pacifismului său, cu cât nu se temea pentru propria lui siguranţă: ghicitorii, pe care îi consultase în taină, îl asiguraseră, cu toţii, că va avea parte, la urmă, de o moarte firească, în patul său din Sacrele Apartamente ale palatului.

În ziua de Crăciun, hunii trecură Dunărea îngheţată. Când vestea ajunse la Curte, împăratul ordonă să se citească slujbe în toate sanctuarele principale şi-şi petrecu toată noaptea în vigiliu, în biserica Sfintei Irina; dar nu luă nicio altă măsură. Hunii se împărţiră în două corpuri principale, unul pornind să pustiască Grecia, celălalt, sub însuşi hanul Zabergan, urmând să ocupe oraşul. Străbătură fulgerător Tracia, fără a întâmpina rezistenţă. Fiind păgâni, nu simţeau niciun fior de respect faţă de biserici sau mânăstiri: jefuiau şi siluiau fără nicio deosebire, trimiţând îndărăt, de-a lungul drumurilor troienite şi peste Dunăre, căruţe încărcate cu comori şi mari grupuri de prizonieri. Oamenii care escortau aceste convoaie, călăreţi sălbatici, forţară cadenţa marşului, cu bice sau cu vârful săbiilor; şi orice prizonier care cădea şi nu se scula într-o clipă era ucis fără milă – până şi femeile apucate de durerile facerii. Hunii, deşi în general se poartă frumos între ei, socotesc întreaga lume creştină ca prada lor firească şi pentru ei a înfige un prunc botezat în vârful lancei nu înseamnă mai mult decât, bunăoară, a străpunge un pui de cerb la vânătoare.

Zabergan înainta. Zidurile lungi ale lui Anastasie, clădite de-a curmezişul peninsulei la distanţă de treizeci şi două mile de oraş, nu constituiseră un obstacol pentru călăreţii săi, fiind în multe locuri în ruine, fără soldaţi care să umple golurile, fără catapulte şi alte maşini care să fie folosite din turnuri. De sărbătoarea celor Trei Crai, Zabergan îşi aşeză tabăra pe malurile râului Athyras, la douăzeci de mile de oraş, şi deodată constantinopolitanii fură cuprinşi de panică. Căci pieţele publice erau pline cu nefericiţi refugiaţi de prin sate. Livizi la faţă, purtând bocceluţe şi strigând: „Vin! Vin hunii, ca o turmă de tauri sălbatici, nimicind totul în drum! O, Doamne, aibi milă de noi!”

Strigătul acesta se răspândi prin toate străzile: „doamne, aibi milă de noi!” Apoi fiecare cetăţean începu să-şi întrebe vecinul: „Unde sunt oamenii din Gărzile Imperiale? Unde este miliţia oraşului? Nimeni nu-i va împiedica pe aceşti diavoli bulgari să asalteze zidurile interioare şi să incendieze oraşul şi să ne nimicească până la unul?”

Mari mulţimi închiriară bărci şi fugiră peste Bosfor, în Asia Mică; cincizeci de mii de oameni trecură într-o singură zi.

Împăratul Justinian petrecu cea mai mare parte din aceste zile îngenuncheat în capela sa particulară. Repeta iarăşi şi iarăşi: „Domnul este puternic. Ne va salva.” Singura măsură de natură practică pe care o luă fu ordinul ca toate bisericile din suburbii, ca şi vilele sale, să fie imediat golite de comori şi acestea să fie transportate în portul imperial pentru a fi încărcate în bărci.

În cele din urmă, trimise după Belizarie şi întrebă:

— Cum se face, Ilustre Belizarie, Comite al Grajdurilor Noastre şi Comandant al Gărzilor Noastre, că n-ai trimis ostaşi care să respingă pe aceşti păgâni sălbatici?

Belizarie răspunse:

— Maiestatea-ta Sacră mi-a acordat titluri de onoare, dar nu şi autoritatea care, obişnuit, le însoţeşte pe acestea; şi mi-a interzis să pomenesc starea de nepregătire şi de indisciplină a forţelor noastre. De trei ori, de când m-am întors din Italia, am prezentat acelaşi raport; arătând că miniştrii vând posturile de ofiţer din Gărzi la civili neinstruiţi, că soldaţii nu primesc niciun fel de instrucţie militară şi nu li se asigură arme şi că grajdurile imperiale sunt golite de cai de cavalerie. Mi-ai poruncit să nu-mi fac griji pentru siguranţa oraşului.

— Minţi, minţi! ţipă Justinian. Dacă vreodată, prin graţia lui Dumnezeu, vom supravieţui acestei încercări a credinţei noastre, vei fi pus să suferi cazne îngrozitoare pentru că ai neglijat armatele noastre şi fortificaţiile; nici toate mult-lăudatele tale victorii nu te vor salva de ştreang.

Belizarie întrebă:

— Şi, între timp, care sunt ordinele Tale, Maiestate?

— Du-te şi mori ca un viteaz, deşi ai trăit ca un laş. Adună toate forţele pe care le poţi aduna şi întâmpină-i pe bulgari în câmp deschis, imitându-l astfel pe viteazul meu Narses – şi nu te cuibări pe după ziduri, precum ţi-e obiceiul. Numai în felul acesta îţi poţi răscumpăra nesocotinţa.

Belizarie îşi făcu plecăciunea şi părăsi sala tronului. Dar Justinian îşi chemă amiralul şi-l întrebă în taină:

— Flota mea este bine aprovizionată? La ce vreme ne putem aştepta în Mediterană, dacă vom fi nevoiţi să ne îmbarcăm?

Belizarie trimise pe străzi un crainic care strigă următoarele:

— Comitele Belizarie, în urma unui ordin al Maiestăţii-sale Sacre, împăratul, va conduce o armată împotriva invadatorilor huni. Miliţia oraşului îşi va ocupa posturile pe zidul lui Teodosie, conform culorii fiecăruia, cu armele pe care le poate găsi. Gărzile Imperiale vor defila sub comanda ofiţerilor lor, a căror datorie este să se îngrijească să aibă cai şi arme complete, şi vor mărşălui în jos, spre Poarta de Aur, unde vor aştepta noi ordine. Toţi soldaţii veterani, prezenţi în acest oraş, care au slujit vreodată în războaie în calitate de cuirasieri ai numitului Comite Belizarie, sunt chemaţi să se adune neîntârziat pe Câmpul de Paradă; el se va pune în fruntea lor şi le va asigura cai şi arme.

Belizarie se duse la maeştrii dansurilor din facţiunile Verde şi Albastră. „În numele împăratului, rechiziţionez toate cămăşile de zale, suliţele şi scuturile care se poartă la spectacolele de pe Hipodrom şi din teatre”. Se duse, de asemenea, la Maeştrii Curselor din facţiunile Verde şi Albastră. „În numele împăratului, rechiziţionez toţi caii din grajdurile Hipodromului!” Arcuri şi săgeţi găsi destule la palat, iar în grajdurile imperiale un număr de cai de trăsură şi câteva care de război. În felul acesta găsi echipament pentru veteranii săi.

Câmpul de Paradă este vestit în istorie, deoarece este locul în care Alexandru cel Mare şi-a trecut în revistă trupele înainte de a porni la cucerirea Răsăritului. Aici se îmbulziră veteranii lui Belizarie, venind din toate colţurile oraşului – bărbaţi pentru care trecerea anilor adusese destinele cele mai felurite. Unii erau bine îmbrăcaţi şi solizi, alţii în zdrenţe şi palizi, unii şchiopătau, unii umblau ţanţoşi.

Dar lumina bravurii strălucea pe fiecare chip şi-şi strigară unii altora: „Salut, camarade! E bine când se întâlnesc soldaţi bătrâni!”

Avură loc numeroase întâlniri între camarazi de arme care nu se mai văzuseră de mulţi ani, oraşul fiind atât de mare. Se auzi:

— Mai eşti în viaţă, bătrâne Sisifrid? Am crezut că ai murit cu Diogene, în timpul retragerii din Roma.

Şi:

— Camarade Unigatus, ultima oară te-am văzut la Osimo, la asediu, când o suliţă ţi-a străpuns mâna.

— Hei, camarade, nu mă cunoşti? Am fost împreună în bivuac, în Paradisul de la Grasse, sub un quincunx de pomi, acum douăzeci şi patru de ani, câteva zile înainte de bătălia de la borna Milei Zece.

Eram de faţă, împreună cu stăpâna mea, Antonina, şi am avut parte de multe saluturi afectuoase din partea unor camarazi de odinioară, care-mi încălziră inima.

Dar erau unii care aveau amintiri de campanie şi mai vechi decât ale mele. De pildă, doi oameni care întreprinseseră cu Belizarie raidurile împotriva gepizilor şi împotriva aceloraşi bulgari, pe când era un ofiţer tânăr, imberb.

Dintr-o şcoală de lupte din suburbii veni, cu părul alb, Andreas, fostul sclav purtător de ghiozdan al lui Belizarie şi fostul băieş, care se retrăsese din războaie după cele două isprăvi de seamă, în luptă individuală, la Daras. Grăi astfel:

— În şcoala mea de lupte m-am păstrat mlădios şi puternic, Stăpâne Belizarie, deşi am şaizeci şi cinci de ani. Iată, port coiful cu pană albă pe care mi l-ai dăruit ca răsplată, la Daras. L-am întreţinut bine, frecându-l cu nisip. Îngăduie-mi să-ţi fiu purtător de stindard!

Când se adunară toţi, peste trei sute de oameni, veni, parcă lunecând, o făptură înaltă, suptă de post şi îmbrăcată într-o rasă de călugăr. Prinse căpăstrul lui Belizarie şi-i zise:

— O, frate Belizarie, pentru această singură zi îmi las deoparte sutana, îmi pun la o parte nenorocirea, şi îmbrac iarăşi armura de zale. Căci, deşi cred că m-am împăcat cu Cerul pentru păcatele şi smintelile mele şi îndeosebi pentru a-l fi ucis pe scumpul nostru camarad, Ioan Armeanul, n-aş putea muri cu cugetul împăcat dacă nu ţi-aş recâştiga încrederea şi afecţiunea, pe care le-am pierdut datorită neglijenţei mele în faţa Milanului.

Belizarie descălecă şi-l îmbrăţişă pe călugăr, răspunzând:

— Uliaris, ai să comanzi o sută de oameni din forţa aceasta. Am auzit de sfinţenia ta şi de faptele tale bune în rândurile călugărilor cerşetori ai Sfântului Bartimeu şi te primesc ca pe un împrumut din partea lui Dumnezeu.

Traian (scăpat de curând de vârful de săgeată care sălăşluise atâta vreme în carnea chipului său) comandă o altă sută de

oameni. Dobândise mare glorie în Italia, sub Narses. Ţinea acum o tavernă în docuri. Turimut, acelaşi care se luptase atât de bine în cea de a doua campanie italiană a lui Belizarie, comanda restul trupei. Trecuse prin zile rele şi abia de curând fusese eliberat din temniţă; dar nu-mi mai aduc aminte dacă fusese închis pentru crimă sau pentru erezie. Belizarie îndreptă pe fiecare om către una din trupe şi dovedi că-şi aduce aminte de numele fiecăruia care fusese cândva în subzistenţa lui, şi de istoria fiecăruia. Apoi le dădu cai şi arme şi armuri. Deveniră teribil de voioşi. „Slavă lui Belizarie!” strigară ei, şi „Condu-ne pe dată împotriva duşmanului!” Belizarie era mişcat. Dar le răspunse:

— Camarazi, de dragul amintirii bătăliilor glorioase de odinioară, nu uitaţi cum au fost câştigate. N-au fost câştigate numai prin curaj şi îndemânare în mânuirea armelor, ci şi prin prudenţă.

Călăreau în coloană, şi copitele cailor răsunau pe pavajul Străzii Superioare. Poporul aclamă şi strigă: „De bună seamă, Dumnezeu este cu noi – căci iată, vine Belizarie!”

Stăpâna mea călărea alături de el, pe un cal înalt, şi-şi purta capul ca o tânără mireasă: şi eu o urmam de aproape, pe un cal scund, spaniol. Purta o perucă frumoasă, roşie, faţa ei era plăcută din cauza rujului şi o cremei albe şi sânii scofâlciţi îi erau bine profilaţi. Numai stând în apropiere îi puteai citi vârsta, după mâinile ofilite şi ochii gălbejiţi, după obrajii supţi şi gâtul fleşcăit.

Trecurăm prin suburbia Deuteron, spre Poarta de Aur, unde totul era în dezordine – toată lumea striga ordine şi nimeni nu asculta. Dintre cele două mii de oameni care se prezentaseră la convocarea Gărzilor, nu aveau cai mai mult de cincizeci; şi, afară de doi sau trei ofiţeri, n-am văzut un singur om purtând cămaşă de zale sau arme potrivite; puteai fi sigur că, dintre ei, nu participaseră vreodată la o paradă militară nici măcar atâţia cât ar fi format efectivul unei companii pline. Până şi miliţia oraşului era o unitate alcătuită din oameni mai buni; căci câteva duzini din ambele contingente, Verde şi Albastru, se exersaseră ca arcaşi la poligonul oraşului (trăgând în zile de sărbătoare, la întrecere, pentru o gâscă sau un purcel de lapte, or o cană de vin) şi mulţi alţii se luptaseră, noaptea, cu sabia, în ciocnirile dintre facţiuni.

Belizarie i-ar fi adăugat micii sale armate pe arcaşii aceştia, dar ei refuzară, spunând că obligaţia lor era de a apăra numai zidurile şi că ar fi potrivnic legilor să-i conducă în afara oraşului.

Dintr-un turn de lângă poartă îl auzirăm pe Demarhul Albaştrilor (căci Verzii apărau cealaltă jumătate a zidului) strigând:

— Nu există niciun om printre voi care să se pricează la mânuirea catapultelor? În fiecare turn sunt catapulte şi un mare număr de săgeţi.

Stăpâna mea Antonina strigă, veselă, drept răspuns:

— Nu, niciun bărbat, dar există o femeie bătrână, cu o perucă roşie, veterană a două asedii ale Romei!

Şi mie-mi spuse:

— Haide, Eugeniu, ostaş bătrân, să-i învăţăm pe recruţii aceştia meseria lor.

Aşa că noi descălecarăm şi ne urcarăm în turn, unde înnoirăm frânghiile catapultelor, care putreziseră, şi unserăm cu ulei manivelele. Apoi ne duserăm din turn în turn, instruind oamenii la catapulte şi scorpioni, cum să le mânuiască şi cum să le repare şi cum să ţintească. Dacă vreunul nu era destul de atent sau părea stângaci, stăpâna mea îi striga:

— Bastard de eretic Verde ce eşti! şi-l pocnea peste umăr cu cravaşa de călărie, făcându-l de ruşine în faţa fârtaţilor săi.

Între timp, Belizarie adună Gărzile neînarmate şi le adăugă o mie de ţărani traci, zdraveni de stat, aleşi dintre refugiaţi. Le zise ofiţerilor:

— Dincolo este un parc de desfătare al împăratului, împrejmuit cu o palisadă din pari. Conduceţi-vă oamenii într-acolo şi fiecare să aducă doi pari. Trebuie folosiţi în loc de săbii şi suliţi. În chip de scuturi, adunaţi tăvi şi farfurii de metal de prin Casele particulare.

Apoi gloata aceasta, prea puţin războinică la vedere, ieşi prin porţi, încolonată, Belizarie călărind în frunte, cu cei trei sute de veterani ai săi. Stăpâna mea şi cu mine ne uitam după ei cum plecau, simţindu-ne mândri, dar având şi presimţiri rele. Ea zise încet, neluând în seamă regimentul de civili care îl urma, jalnic, asemenea unui convoi de prizonieri:

— Trei sute a fost numărul grecilor la Termopilae, după vechiul cântec. Niciunul dintre ei nu s-a mai întors, dar numele lor va trăi în veci.

I-am răspuns cu un zâmbet, ca să o înveselesc:

— Suflete nefericite care nu au avut un Belizarie să-i comande!

Dar ea:

— Faţă de zece sau douăzeci de mii de huni, ce sunt aceşti trei sute de bărbaţi vlăguiţi, care pornesc, călare, să-i întâmpine în bătălie, din ordinul împăratului? Te aştepţi la un miracol, Eugeniu?

I-am răspuns:

— Da, deoarece am văzut multe.

În dreptul satului Chettos, la două mile de Melantias, unde hanul Zabergan îşi făcuse tabără, Belizarie îşi puse oamenii să sape un şanţ şi să înalţe o baricadă; şi fiecare om înfipse unul din cei doi pari în estacadă, păstrând celălalt pentru a-l folosi drept suliţă. Belizarie îşi trimise veteranii în faţă, ca să se aşeze astfel încât să pară că sunt posturile avansate, de cavalerie, ale unei armate larg desfăşurate. În spatele lor, pe un front de cinci mile, infanteria aprinse în timpul nopţii numeroase focuri de sentinelă: în timpul zilei (vremea fusese uscată), îi puse să târâie tufe de-a lungul drumurilor, înălţând mari nori de colb.

În cea de a doua noapte sosi un mesaj foarte important, adus de un băiat de ţăran. Venea din nou de la bătrânul Simion pe care hunii îl aduseseră cu ei, în calitate de ghid şi interpret. Raportă că armatele lui Zabergan nu numărau mai mult de şapte mii de cavalerişti aleşi, restul forţelor sale luând drumul Greciei; şi că vor ataca tabăra peste trei zile, deoarece considerau cea de a treia zi ca deosebit de norocoasă, după calendarul lor.

— Şi după al meu, strigă Belizarie, căci este ziua de naştere a soţiei mele, Antonina.

Tabăra de la Chettos fu în continuare întărită printr-o baricadă de spini; brăzdare de plug şi grape fură împrăştiate în faţa porţilor, ca să îndeplinească rolul ţepuşelor. Veteranii glumiră, numind una „Poarta Pinciană” şi cealaltă „Flaminiană”; şi un deluşor de la miazăzi deveni „mausoleul lui Hadrian”.

Zabergan află, până la urmă, că nu avea în faţă o armată demnă de acest nume, ci numai pe bătrânul Belizarie şi câţiva bărbaţi nesăbuiţi. De aceea socoti că ajunge dacă trimite două mii de huni, sub comanda fratelui său, ca să strivească tabăra imperială. Drumul lor trecea printr-o pădure întinsă şi deasă, în

care exisă un defileu îngust; acolo era un sălaş cunoscut de lotri, care aveau obiceiul de a sta la pândă, după pradă, în tufele dese care mărginesc şleaul. Belizarie pregăti aici o ambuscadă. De o parte a drumului ascunse trupele lui Traian, de cealaltă pe cele ale lui Turimut; şi în spatele lor, de-a lungul râpelor defileului, armata lui de „spectatori”, cum îşi numea infanteria înarmată cu pari.

Să nu lungesc povestea peste măsură. Hunii intrară în trecătoare fără a-şi da seama de primejdie. La semnalul goarnei, Belizarie şi Uliaris îi şarjară cu restul trupei – Andreas, mult în faţa tuturor, purta stindardul. După lance, sabia: Belizarie se luptă în rândul din faţă, tăind şi împungând, cu vechea lui precizie. O clipă stindardul fu în primejdie; dar Andreas ucise un hun care încercase să i-l smulgă, înfigându-i un pumnal în burtă. Apoi Traian şi Turimut şarjară din spate cu trupele lor, în vreme ce toţi spectatorii răcniră atât de fioros de parcă ar fi fost la o cursă de care, şi pocniră parii de scuturile improvizate de parcă ar fi fost nerăbdători să primească ordinul de atac. Bulgarii erau îngroziţi. În locul acesta îngust nu aveau cum să-şi folosească arcurile, nici să-şi vădească iscusinţa în manevre de cavalerie. Purtau numai îmbrăcăminte de piele, ceea ce îi făcu mai puţin rezistenţi la asalturile veteranilor, care erau îmbrăcaţi în zale. Cedară brusc şi goniră îndărăt în mare debandadă.

Belizarie continuă urmărirea, netemându-se de săgeţile pe care le trăgeau hunii în fuga lor; caii nu puteau fi răniţi cu uşurinţă, din pricina pieptarelor metalice pe care le improvizase pentru ei. Propriile sale săgeţi făcură mai mari ravagii decât ale hunilor. Patru sute de duşmani fură ucişi, inclusiv fratele lui Zabergan, pe care Uliaris îl străpunsese cu lancea la prima şarjă. Restul fugi îndărăt la Melantias, strigând: „Acasă, fraţilor, acasă! Spiritele morţilor vin asupra noastră – oameni bătrâni, cu ochi de foc şi păr alb, în valuri!” Îşi zgâriau obrajii cu unghiile, în semn de jale.

Hanul Zabergan ridică tabăra şi se retrase cu toată armata. Belizarie îl urmări, etapă după etapă. Începuse această bătălie cu numai trei sute de oameni şi o isprăvi cu cinci sute. Noii veniţi erau ţărani traci, aleşi dintre recruţi, oameni obişnuiţi cu caii şi pricepându-se să folosească un arc uşor, de vânătoare; li se dădură caii şi armele bulgarilor morţi. Dintre oamenii lui Belizarie muriseră numai trei, dar mulţi erau răniţi; Unigatus,

care se luptase vitejeşte cu singurul lui braţ teafăr, muri de rănile sale câteva zile mai târziu.

Belizarie trimise împăratului un mesaj:

— Ascultând de ordinele Tale Sacre, am biruit duşmanul şi-l urmărim.

Pe străzi, bucurie, şi laudă nesfârşită la adresa lui Belizarie: „Această victorie a lui Belizarie umbreşte toate cele dinainte”; la palat, mortificare şi bombăneală.

Justinian îi spuse amiralului său:

— Descarcă navele. Nu ne mai îmbarcăm.

Şambelanul său (altul, nu Narses, care se mai afla în Italia) strigă, cu prefăcută indignare:

— Oare cetăţenii sunt nebuni, de nu aduc pentru salvarea lor mulţumiri Serenităţii-tale Glorioase, care ai ordonat această bătălie, ci lui Belizarie; oare nu datorită neglijenţei lui a fost pustiită Tracia şi oraşul aproape pierdut?

Justinian trimise lui Belizarie următorul mesaj:

— Ajunge acum. Lasă-i pe huni să plece în pace, nu mai irosi vieţi în bătălii inutile. Putem avea nevoie de serviciile lor în alte războaie, împotriva celorlalţi duşmani ai noştri. Dacă vei continua să-i urmăreşti, vei cădea în dizgraţia noastră.

Belizarie dădu ascultare. Apoi solul lui Justinian călări mai departe, până la tabăra lui Zabergan. „Mesajul împăratului. Urmând exemplul gloriosului Hristos care, odinioară, cu trup omenesc a poruncit slujitorului său Petru să-şi pună la loc sabia, după ce lovise curajos un ofiţer evreu şi îl rănise, ne-am retras şi noi armatele. Dar te conjurăm în numele lui Cristos să pleci în pace.”

Hanul Zabergan era deconcertat de acest mesaj, dar înţelese că, în sfârşit, Belizarie fusese rechemat. Redobândindu-şi curajul, zăbovi toată vara în Tracia, incendiind şi jefuind. În toamnă, Justinian îi oferi bani ca să plece şi Zabergan, temându-se ca nu cumva să-i fie tăiată retragerea de o flotilă de nave înarmate trimise din Marea Neagră, în susul Dunării, semnă un tratat şi se retrase.

Justinian se apucă acum febril să reconstruiască zidul lung al lui Anastasie, dar nu luă măsuri pentru instruirea trupelor de apărare necesare. Curtenii strigară: „Iată cum Părintele poporului îi face de ruşine pe ofiţerii săi neglijenţi!”

Când Belizarie şi cei trei sute de veterani ai săi se întoarseră prin Poarta Fântânii, cu Gărzile şi ţăranii în urma lor cântând imnul victoriei, cetăţenii entuziaşti îi primiră cu ghirlande şi frunze de palmier şi sărutări. De la palat veni un singur mesaj scurt: „Comitele Belizarie şi-a depăşit autoritatea când a ordonat desfacerea gardului de la parcul nostru de lângă Poarta de Aur, fără o împuternicire scrisă din partea custodelui parcurilor. Parii să fie neîntârziat puşi la loc!” Ultima frază deveni o zicală a vinăriilor: când un om, care îi făcuse vecinului său un serviciu de seamă, era luat de scurt de acesta pentru vreo greşeală minoră, binefăcătorul nedreptăţit exclama de obicei: „Da, da, stimabile, parii să fie neîntârziat puşi la loc!”

Această bătălie de la Chettos a fost ultima pe care a dat-o Comitele Belizarie; şi nimeni să nu se îndoiască că relatarea mea nu este adevărată, căci faptele acestea nu s-au petrecut undeva la vreo graniţă depărtată, ci aici aproape, la nicio zi de drum de un oraş cu un milion de locuitori. Oricine poate să iasă călare, într-o plimbare de agrement de o după-amiază, ca să vadă defileul şi cele două tabere, a lui Zabergan la Melantias, şi a Comitelui Belizarie la Chettos, şi să se întoarcă apoi din nou în oraş, înainte de căderea nopţii.

CAPITOLUL XXIV
ULTIMA INGRATITUDINE

Cum pot îndura să relatez această ultimă cruzime, fără a avea răbdarea şi inima mare a celui ce a suferit-o? Povestea mea a ajuns până în anul Domnului 564, în care Justinian atinse cel de al optzecelea an al vieţii sale şi cel de al treizeci şi şaptelea al domniei. Imperiul se bucura, în sfârşit, de pace, dar era o pace ca a unui om bolnav, după o criză de febră violentă, când nimeni nu poate spune dacă-şi va reveni sau dacă va muri.

Împăratul devenise şleampăt la înfăţişare şi neglijent la vorbă; şi căzuse el însuşi – acest vajnic campion al ortodoxiei, acest necruţător persecutor al ereticilor – într-o erezie scandaloasă cu privire la natura Fiului.

Teodora fusese de părere că trupul lui Isus Hristos nu a fost supus patimilor şi slăbiciunilor omeneşti şi că, în fapt, a fost carne incoruptibilă şi, prin urmare, nu a fost carne umană; căci natura oricărei cărni obişnuite este coruptibilă, zicea ea, afară de cazul în care este transformată într-o mumie, după obiceiul egiptean, sau îngheţată din întâmplare, într-un bloc solid de gheaţă. Dar părerea ortodoxă era că până la înviere, Isus a trăit în trup omenesc coruptibil şi că a nega aceasta înseamnă monofizitism şi nesocotire a sacrificiului pe care Isus l-a adus pentru neamul omenesc.

Justinian emise acum părerea Teodorei (pe care, în timpul vieţii ei, o combătuse întotdeauna) ca pe o nouă descoperire a sa; avea proaspete în memorie argumentele ei. Printr-un edict, stigmatiză pe cei de părere contrarie ca pe nişte „adoratori a ceea ce este supus putrezirii”. Ceru tuturor patriarhilor şi episcopilor să accepte acest nou articol de credinţă. Tremurând, aceştia cerură răgaz pentru a cumpăni câtva timp problema. Dar patriarhul Constantinopolului, care era un cărturar migălos şi un om foarte drept, îşi rupse veşmintele şi-şi presără colb pe cap, exclamând:

— Este chiar mai rea decât erezia monofoziţilor – se înrudeşte cu blasfemia ticăloşilor de manicheeni care declară că cele două naturi ale Fiului sunt contradictorii. Căci, dragii mei fraţi, dacă Isus Hristos, când a trăit aici, pe pământ, a fost într-adevăr nesimţitor faţă de patimi şi slăbiciuni (precum ar vrea Clemenţa-sa să ne facă să credem), ce vom spune despre ceasul în care a

plâns pentru Lazăr şi despre zbuciumul de pe cruce – rugămintea de a trece de la El paharul suferinţei? Dacă trupul lui Isus a fost într-adevăr trupul invulnerabil al unei zeităţi, atunci faptele mărturisite de Sfinţii Evanghelişti ar trebui considerate fie nebunie curată, fie prefăcătorie!

Clericii de la catedrală furnizară informaţii potrivnice patriarhului şi acesta fu demis.

În aceste chestiuni, Belizarie nu exprimă nicio părere. Când Sergius, un senator de frunte, îl întrebă ce crede, el răspunse:

— Este destul de greu să trăieşti după poruncile lui Hristos, chiar şi fără să te încurci singur în cercetări filosofice cu privire la natura sa. Ar fi ca şi cum eu m-aş ocupa cu un studiu critic despre persoana împăratului.

Sergius se uită la el cu atenţie, încercând să-şi dea seama dacă îndărătul cuvintelor sale se ascunde vreo intenţie satirică ascuţită, dar răspunse:

— Cel mai bun dintre oameni, oare un astfel de studiu nu ar fi edificator?

Belizarie se prezenta zilnic la împărat, la palat, în afară de perioadele în care Curtea se afla în vacanţă, când obişnuia să-şi viziteze moşiile şi să se ducă la vânătoare. Rămase fidel deprinderilor cumpătate, era generos cu cei săraci şi iubit de prieteni; între el şi stăpâna mea Antonina nu fură schimbate niciodată decât cuvinte de dragoste şi înţelegere. Stăpâna mea se conformă codului de maniere creştin – abandonase toate apucăturile păgâne, exceptând doar folosirea anumitor farmece nevinovate pentru a tămădui dureri de măsele şi de cap şi pentru a abate puterea vrăjilor rele. Cursul vieţii lor era atât de calm şi de ordonat, încât se părea că ei se plimbă agale spre mormânt, mână în mână, şi că în drumul lor nu se va mai ivi nicio altă piedică şi nu-i va mai ajunge din urmă nicio nenorocire.

Dar Justinian îl detesta pe Belizarie, nutrind faţă de el o ură ireductibilă; nu putea suferi gândul că s-ar putea să moară lăsându-l pe duşmanul său să se bucure de faimă neştirbită şi de prosperitate.

— A furat gloria noastră, striga Justinian. Supuşii noştri ingraţi îl stimează mai mult pe ei decât Sacra Persoană a împăratului.

Infamul Procopius, care fusese secretarul militar al lui Belizarie în toate războaiele, petrecuse câţiva ani scriind o lungă

istorie a lor. Şi, fiind un om drept dar ciufut, care nu avea obiceiul de a linguşi, spuse adevărul amar, ascunzând numai puţin sau neascunzând deloc trădarea cutărui general sau incompetenţa cutăruia, şi-i acordă lui Belizarie meritele cuvenite pentru victoriile obţinute, când avea atât de puţini sorţi de izbândă. Nu-l acuză nemijlocit pe Justinian pentru capriciile sale, pentru incompetenţă, cruzime, tărăgăneală, meschinărie, ingratitudine, dar expuse într-un fel atât de deschis faptele istorice încât, citindu-le, nicio persoană cu scaun la cap nu avea cum să nu-şi alcătuiască o părere dintre cele mai nefavorabile despre monarh şi să nu-l admire la culme pe general. Această istorie fu trimisă în cele din urmă la şcolile de copişti din Alexandria, unde fu publicată. Circulă multă vreme înainte ca Justinian să afle de existenţa ei, cam cinci ani înainte de bătălia de la Chettos.

Când Procopius află că împăratul este furios şi-şi dădu seama că se află în primejdie de moarte, scrise o scuză abjectă. Îl imploră pe stăpânul său sa creadă că, dacă istoria sa cuprinde greşeli, vina o poartă Belizarie, deoarece îi dăduse informaţiuni greşite; şi se angajă nu numai să retragă toate copiile cărţii, dar să scrie şi o lucrare istorică cuprinzând un elogiu al marilor fapte ale lui Justinian. Justinian îl iertă, îi dădu o pensie şi-l ridică la rang de patrician. Procopius avu grijă să vorbească despre fostul său patron pe un ton dispreţuitor; şi nici nu-l mai salută pe stradă; dorea cu orice preţ să păstreze favorurile împăratului. Dar când i se înmână în sfârşit elogiul, Justinian fu foarte nemulţumit. Se dovedi a fi numai o relatare a cumpătării, cărturăriei şi pietăţii sale, o înşirare a bisericilor şi a fortăreţelor înălţate. Justinian se aşteptase ca istoria anterioară să fie rescrisă, astfel încât nu supusul său Belizarie, ci el însuşi să apară drept cel ce a binemeritat, cucerind Africa şi Italia. Pensia lui Procopius fu sistată.

Atunci Procopius, în amărăciunea sa, scrise o altă carte, în care îi calomnia nu numai pe Belizarie şi pe stăpâna mea Antonina, dar şi pe însuşi împăratul şi pe răposata Teodora. Câteodată spunea adevărul, câteodată răstălmăcea faptele, câteodată minţea – după cum simţea nevoia de a se răzbuna. (Până şi eu, Eugeniu, am fost introdus în acest talmeş-balmeş: de pildă, se spune că am ajutat-o pe stăpâna mea la asasinarea servitoarei Macedonia, a cărei limbă a fost, zice el, tăiată în mici

bucăţele şi azvârlită în mare.) Procopius se lăudă faţă de prietenii săi: „Am scris o carte care va aşterne jeg şi mucegai peste numele câtorva mărimi care m-au nedreptăţit”. Dar feri cartea de orice privire, intenţionând să o transmită posterităţii.

În toamna de după bătălia de la Chettos, un grup de senatori, în frunte cu Sergius şi cu Marcellus (cel care fusese iertat de împărat pentru partea pe care o avusese în conspiraţia anterioară, a armeanului Artaban) iniţiară o nouă conspiraţie pentru a-l ucide pe Justinian. Conspiraţia fu descoperită întâmplător şi căpeteniile silite să dezvăluie numele complicilor. Printre aceste căpetenii se afla Herodian, generalul care, odinioară, cedase regelui Teudel oraşul Spoleto ca un act de duşmănie faţă de Belizarie şi apoi dezertase la goţi; după moartea lui Teudel, predase lui Narses Cumae şi fusese iertat de Justinian. După ce Herodian se întoarse la Constantinopol, Belizarie deschise împotriva lui o acţiune în justiţie şi recuperă datoria de cincizeci de mii de monezi de aur, care era legată de povestea predării oraşului Spoleto. Herodian, ca să scape acum de inevitabila pedeapsă cu moartea, se răscumpără printr-o falsă mărturisire, declarând că iniţiatorul complotului îndreptat împotriva vieţii lui Justinian a fost Belizarie. La propunerea sa, Apion, procurorul public îşi trimise agenţii în casa lui Procopius, căutând documente care să-l incrimineze pe Belizarie. Găsiră acolo, încuiată într-o ladă, cartea cu poveşti scrise din răzbunare. Apion o citi şi apoi îl ameninţă pe Procopius cu spânzurătoarea pentru insulte aduse Maiestăţii sale împăratului – dacă nu consimte să depună o asemenea mărturie încât să ducă la punerea sub acuzaţie a lui Belizarie, ca trădător. Procopius acceptă şi cartea i se restitui. Acum se va înţelege de ce îi spun lui Procopius „infamul”.

Apion veni într-o dimineaţă, devreme, la casa lui Belizarie, însoţit de doi stenografi ai Curţii şi un grup de soldaţi. Îl găsiră jucându-se cu mingea, înainte de a se cufunda în bazinul de înot. Mă aflam printre jucători, apărând poarta. Belizarie îl salută pe Apion cu voioşie şi-i spuse:

— Nu eşti oare procurorul public recent numit? E, într-adevăr, o vizită matinală. Ne ţii tovărăşie la prânz, după ce voi fi înotat?

Apion răspunse foarte grav:

— Interesele Sacrei-sale Maiestăţi nu pot aştepta nici prânzul tău, nici al meu, nici vreo baie în apă rece. Îmbracă-ţi imediat

veşmintele, Comite Belizarie. Am un mandat de arestare împotriva ta; eşti acuzat de înaltă trădare. Soldaţi, puneţi mâna pe aceşti servitori; mărturia lor va fi necesară.

Belizarie îmi spuse:

— Eugeniu, notează scorul; vom termina altă dată această partidă. Apoi roag-o pe stăpâna ta Antonina să coboare cât se poate de repede.

Dar mă împiedicară să o chem pe stăpâna mea. Apion zise:

— Trebuie reţinuţi şi servitorii Ilustrei Antonina.

Belizarie se îmbrăcă şi-l invită pe Apion şi pe soldaţi să intre în odaia încălzită, ziua fiind răcoroasă. Aici Apion dădu citire mandatului său, care era formulat aproximativ astfel:

„Către Ilustrul Patrician Belizarie, Comite al Grajdurior Imperiale, Comandant al Gărzilor Imperiale şi al Armatelor din Răsărit, Salut!

Vei şti, Belizarie, prin cei de faţă, că noi, Justinian, împăratul tău, suntem nemulţumiţi de tine şi-ţi cerem să te supui paşnic ofiţerului nostru, Distinsul Procuror Public Apion, când va veni cu soldaţi ca să te aresteze.

În mod repetat, în decurs de mulţi ani, te-ai dovedit a fi un supus neloial şi rău, păsându-ţi mai mult de propria ta siguranţă, bogăţie şi glorie, decât de sacrele interese ale Stăpânului tău; precum va arăta următoarea listă.

Întâi, în cel de al cincilea an al domniei noastre, ai îngăduit ca jumătate din oraşul nostru Constantinopol să fie jefuit şi incendiat de gloata facţionistă înainte de a întreprinde vreo acţiune împotriva căpeteniilor, trădătorii Hypatius şi Pompei.

Idem, când te-am trimis împotriva vandalilor, în Africa, în cel de al şaselea an al domniei noastre, ai propus şi ai intenţionat să uzurpezi suveranitatea noastră în această dioceză; dar anumiţi generali loiali ne-au prevenit, dezvăluindu-ne vinovăţia ta şi noi te-am rechemat, înainte ca să fi avut vreme să comiţi acest rău faţă de noi.

Idem, când te-am trimis împotriva goţilor, în Italia, în cel de al optulea an a domniei noastre, ai nesocotit în mod deliberat instrucţiunile noastre scrise şi ai încheiat pace cu duşmanul altminteri decât te-am autorizat. Mai departe, ai purtat o corespondenţă secretă cu goţii şi te-ai oferit duşmanului drept candidat pentru împărăţia Apusului, intenţionând şi propunând

din nou să uzurpezi suveranitatea noastră; dar noi te-am împiedicat din nou. Te-ai întors acasă, în acest oraş, lăsându-i pe goţi nebiruiţi, ceea ce a fost pentru noi un mare neajuns.

Idem, când te-am trimis împotriva persanilor, în cel de al treisprezecelea an al domniei noastre, ai evitat să dai bătălie cu ei şi le-ai îngăduit să se întoarcă nestingheriţi acasă şi să distrugă marele nostru oraş Callinicum.

Idem, în cel de al patrusprezecelea an al domniei noastre, când te-am trimis iarăşi împotriva persanilor, nu te-ai folosit de absenţa regelui care atunci se îndeletnicea cu devastarea teritoriului nostru Colchida; n-ai trecut în Asiria şi n-ai devastat acea ţară şi n-ai salvat prizonierii luaţi la Antiohia, deşi ar fi fost o acţiune lesne de întreprins; nici nu ai tăiat calea de retragere a regelui din numitul teritoriu, Colchida.

Idem, în acelaşi an ai rostit cuvinte trădătoare la adresa iubitei noastre împărătese, Teodora, care acum se află în Ceruri.

Idem, în cel de al şaptesprezecelea an al domniei noastre, când te-am trimis din nou împotriva goţilor în Italia, n-ai făptuit nimic de seamă, ai irosit fondurile şi forţele noastre şi te-ai întors după cinci ani, lăsându-i pe goţi să fie biruiţi, în sfârşit, de credinciosul nostru şambelan, Narses. Din Italia ne-ai scris epistole recalcitrante şi ameninţătoare şi la întoarcerea ta ai făcut parte din conspiraţia îndreptată împotriva noastră, organizată de Artaban armeanul.

Idem, în cel de al treizeci şi doilea an al domniei noastre, după ce ai neglijat fortificaţiile şi trupele de sub comanda ta, încurajând astfel invazia barbară, ţi-ai atribuit gloria de a fi respins pe aceşti huni, glorie care revenea în primul rând Atotputernicului Dumnezeu şi apoi nouă înşine; la fel cum în vremuri trecute ai încercat să uzurpezi gloria pe care am dobândit-o în faţa persanilor, vandalilor, maurilor, goţilor, francilor şi altor neamuri, punându-te în lumină în faţa gloatei din oraş şi asigurându-ţi popularitate cu pomeni.

Câtă răbdare şi câtă îndurare am vădit, de câte ori te-am iertat pentru faptele şi cuvintele tale nesăbuite!

Acum, în acest al treizeci şi şaptelea an al domniei noastre, a ajuns la cunoştinţa noastră că eşti implicat într-o altă conspiraţie îndreptată împotriva vieţii noastre. Generalii noştri Herodian şi Ioan (poreclit «Epicureanul») mărturisesc că ai încercat să-i împingi să-şi calce datoria de credinţă faţă de noi şi Distinsul

Patrician, Domnul Procopius, care mai înainte a fost secretarul tău militar, ni te-a denunţat pentru aceeaşi crimă atroce. Aceştia mărturisesc că te-ai înţeles cu ei asupra unei zile anumite când un atac ucigaş urma să fie întreprins asupra noastră, cu săbiile chiar în sala noastră de consiliu, în timp ce şedem pe tronul nostru, purtând Veşmintele Sacre ale Regalităţii. Ei s-au prefăcut că acceptă, dar s-au temut şi au repetat cuvintele tale în faţa ofiţerilor noştri.

Află deci, trădătorule, că iertarea noastră imperială, de atâtea ori acordată cu bunăvoinţă, îţi va fi refuzată în cele din urmă; căci un criminal care a păcătuit în mod constant pe când pletele sale erau negre şi continuă să păcătuiască când pletele sale sunt albe, nu este de adus pe calea virtuţii. Ar fi slăbiciune din partea noastră să iertăm dincolo de limita arătată de Scripturi, cea de şaptezeci ori şapte.

Supune-te!”

Când Apion isprăvi, Belizarie îl întrebă:

— Cine a întocmit acest mandat şi l-a supus spre semnătură Clemenţei-sale?

Apion răspunse:

— Eu însumi.

— După grai pari a fi un trac din împrejurimile Adrianopolului. Te recunosc oare, după trecerea atâtor ani! N-am fost colegi de şcoală sub mâna învăţatului Malthus?

Apion roşi la faţă, căci nu putea uita ce figură jalnică făcuse în ochii colegilor săi de şcoală. Răspunse:

— Asta n-are nicio legătură.

Noi, servitorii, furăm conduşi la închisoare şi puşi la tortură, unul câte unul – sclavi şi liberi deopotrivă, de la cel mai tânăr dintre paji şi până la Andreas şi cu mine, care, amândoi, aveam aproape şaptezeci de ani. Furăm puşi pe scaun şi biciuiţi; şi frânghii răsucite fură strânse în jurul frunţii noastre şi picioarele noastre fură arse în căldări cu jăratec. Pentru unii, tortura fu mai severă decât pentru alţii. Andreas şi cu mine furăm ferecaţi în aceeaşi celulă, înainte de a fi duşi la tortură. Fusese şi el de faţă la arestarea lui Belizarie şi fierbea de mânie împotriva lui Apion.

— Procurorul public a parcurs o carieră dintre cele mai glorioase, în vreme ce colegul său de şcoală comanda armatele împăratului: pene de gâscă, cerneală, pergament, umilinţă,

mită! După douăzeci de ani ca simplu funcţionar ajunge la demnitatea de stenograf al Coroanei; alţi douăzeci de ani şi este ajutor de arhivar general. Alţi cinci, şi este procuror public, şi acum îl slujeşte supus întreg tribul – copişti, curieri, aprozi, temniceri, poliţişti. Un mic copist se laudă faţă de camarazii sui: „Distinsul Apion m-a onorat astăzi cu un zâmbet şi şi-a adus aminte de numele meu”. Acum nu mai oferă, ci primeşte mită; umilinţa este lăsată deoparte. Este temutul Maestru al Torturilor – stăpân peste lanţuri, bice, scaune de tortură, fiare încinse – al căror gust ne aşteaptă acuma.

Şi Andreas mai zise:

— Acest mititel de Apion, smiorcăitul de el! Parcă acum îl văd ghemuit într-un colţ al clasei, privindu-ne încruntat, fiindcă nu i-am dat turte cu mirodenii – căci se furişase şi n-a luat parte la bătălia cu bulgări de zăpadă împotriva oblaţilor. O, turtă a discordiei! Cred că trebuie să-l convingem pe Preşedintele Străzilor să îndepărteze de pe piedestal elefantul şi să înalţe în locul său o statuie a Distinsului Apion!

Andreas muri sub tortură, dar ca să-l necăjească pe Apion nu scoase nici un singur ţipăt. Eu m-am văicărit şi am ţipat fără contenire. Ştiam că procedând astfel, fie îl voi mulţumi pe ofiţerul din camera torturilor, fie îl voi zăpăci, aşa că va ordona sclavului: „Ajunge pentru moment, omule, slăbeşte frânghiile, deşurubează!” Toate ţipetele mele sunau la fel: „Mulţi ani trăiască Maiestatea-sa Graţioasă!” şi „Nu ştiu nimic, nimic!” În felul acesta am scăpat. N-am să vă tulbur cu descrierea rănilor de pe trupul meu, în ziua aceea. Sunt o persoană fără nicio importanţă.

Inchizitorii mă întrebau iarăşi şi iarăşi:

— Nu l-ai auzit pe trădătorul Belizarie discutând cu Patricianul Marcellus – n-a rostit fraze trădătoare? Iată, aici sunt scrise cuvintele auzite de colegii tăi, servitori, într-o seară, cuvinte spuse de Belizarie stăpânei tale. Eşti sigur că nu ai auzit şi tu cuvintele acestea? Toţi jură că ai fost de faţă.

Am negat orice şi am susţinut că Belizarie este cel mai bun şi cel mai binevoitor şi cel mai loial dintre oameni. Totuşi, sub tortură, alţii mărturisiseră tot ce era necesar.

Nu am fost de faţă la judecată, care a avut loc în luna lui ianuarie cu uşile închise. Se spune că Belizarie nu a răspuns la niciuna dintre acuzaţii, mărginindu-se să le nege. Au fost

formulate şi unele mai sălbatice decât cea de trădare. Căci fu acuzat de a fi comis sodomie cu fiul său adoptiv, Teodosie, şi obscenităţi cu fiica lui vitregă, Marta, ceru permisiunea de a pune întrebări martorilor acuzării – Herodian, Ioan Epicureanul şi Procopius; dar Justinian care judeca personal cazul, refuză. Se spune, de asemenea, că la un moment dat, Justinian îşi bătu joc de el, prefăcându-se că-i asigură o judecată dreaptă, şi-l întrebă:

— Există vreun martor de seamă, Domnul meu, pe care ai vrea să-l citezi ca să depună mărturie că nu eşti trădător?

Belizarie ar fi răspuns:

— Sunt patru:

— Şi cine sunt? Se află în oraş?

— Nu, Clemenţa-ta.

— Numeşte-i, totuşi.

— Geilimer, fost rege al vandalilor; Wittig, fost rege al goţilor; Khosrou, Mare Rege al Persiei; Zabergan, Mare Han al hunilor bulgari. Aceştia au aflat pe pielea lor că nu sunt trădător.

Stăpâna mea Antonina fu acuzată de complicitate. Se spune că atunci când o aduseră la tribunal, vorbi incoerent, de parcă s-ar fi ramolit, evocând amintiri scârboase despre viaţa lui Justinian înainte să fi devenit împărat. Cuvintele ei, se zice, erau capricioase şi sarcastice. Ea declară:

— Prietena mea, Teodora, din casa de club Albastră, avea un mic căţel de salon, foarte lacom şi lubric. Obişnuia să flecărească cu el despre teologie şi-l hrănea cu bucăţi de carne crudă; iar căţelul acesta indiscret se gudura şi era gata să lingă orice talpă din oraş şi să adulmece la orice colţ de stradă. Noi îi ziceam Cezar dar înainte de asta avusese un nume barbar, de got.

Mai zise, de asemenea:

— Excelenţă, am cunoscut cândva un omuleţ mic, zâmbăreţ, cu obrajii roz, care a comis adulter cu trei generaţii de femei. (Se referea la Doamna Chrysomallo, fiica şi nepoata ei.) Se ruga lui Beelzebut şi nu a învăţat niciodată să vorbească greceşte corect. Dar, de milă am fost politicoasă cu acest omuleţ zâmbăreţ şi cu obrajii roz.

Justinian era agitat. Clasă grăbit dosarul ei:

— Această Nobilă Doamnă şi-a pierdut minţile. Trebuie dată în grija medicilor. Nu poate fi judecată.

Totuşi, stăpâna mea continuă:

— Fetele frumoase din casa de club Albastră s-au plâns, toate, în privinţa lui Phagon cel lacom. Spunea că cererile pe care li le adresa sunt nefireşti; că este zgârcit cu darurile pentru dragoste; şi că el confundă extazul spiritual cu cel al cărnii – adorând ceea ce putrezeşte; şi că miroase a ţap.

— Îndepărtaţi-o, îndepărtaţi-o! ţipă Justinian, cu voce ascuţită.

— A ţap şi a tămâie, amestecat. De asemenea, se scăpa în pat şi avea negi pe coapse.

Sentinţele fură rostite. Pedepsele variau: pentru unii, moartea prin decapitare, pentru unii moartea prin ştreang, pentru alţii temniţă pe viaţă. Pentru Herodian şi Ioan Epicureanul, iertarea.

Stăpâna mea fu închisă în Castelul Căinţei, cel zidit de Teodora la Hieron, şi proprietăţile ei fură date în custodia Bisericii. Viaţa lui Belizarie fu cruţată. Dar i se luară toate titlurile, şi toate bunurile în imobile, şi comorile, şi fu lipsit până şi de dreptul de a primi alocaţia comună. Şi se mai făptui împotriva lui şi o cumplită răzbunare. O, durere a acestei clipe! Să scriu repede: lumina ochilor săi fu stinsă în Casa de alamă, în aceeaşi seară, cu ace înroşite.

Stăpâna mea, întinsă pe priciul din celula de bolnavi a Castelului, mă chemă la miezul nopţii şi-mi zise:

— Eugeniu, te temi mai mult de împărat decât ne iubeşti pe noi, pe mine şi pe scumpul meu soţ?

— Ce-mi ceri, stăpână? Sunt al tău, porunceşte-mi.

— Eugeniu, ia o barcă, treci Bosforul şi stai aproape de Casa de alamă, dar fără să fii zărit; şi fii gata să-l călăuzeşti pe Belizarie al meu, când îi vor da drumul, mâine. Îl vor elibera foarte devreme, înainte ca străzile să se umple de oameni.

Am aşteptat în Piaţa lui August, aproape de Casa de alamă, multe ceasuri în şir. În zori, l-am văzut, scos în ghionţi brutali de doi soldaţi beţi. Unul strigă:

— Du-te şi caută-ţi acum norocul, bătrâne. Eşti liber ca văzduhul.

— Ehei, strigă celălalt, nu tu bani, nu tu casă, nu tu ochi, nu tu faimă!

Dar un caporal tânăr ieşi şi-i certă:

— Sunteţi două javre ticăloase, care nu v-aţi ridicat niciodată capul peste troaca cu lături. Plecaţi imediat, vă ordon, şi culcaţi-

vă pe spate, pe pavajul Casei de alamă. Holbaţi-vă la mozaicurile de pe tavan şi luaţi aminte la bătăliile zugrăvite acolo. Veţi vedea marile victorii de la borna Milei Zece şi Tricamaron şi ocuparea Neapolelui şi apărarea Romei şi victoria de la Podul Mulvian. De la cine primeşte împăratul trofeele victoriei în tablourile acestea – regi şi regate şi tot ce este preţuit de monarhi? Ei bine, de la acest Belizarie, pe care acum, când este orb îl insultaţi, zicând că nu mai are faimă!

Belizarie, întorcându-şi faţa fără vedere spre caporal, îi zise:

— Mai încet, cel mai bun dintre oameni! Oare vrei ca soldaţii să-l laude pe acela pe care împăratul îl urăşte?

Caporalul răspunse:

— Tatăl meu s-a luptat în Persia şi în Africa, cu Regimentul tău de casă, şi a căzut la Roma, apărând mausoleul lui Hadrian. Dacă aceşti derbedei îţi neagă faima, spurcă amintirea tatălui meu. Primeşte această coadă de suliţă ruptă, viteazule, ca să-ţi susţină paşii şovăitori. Nu-mi pasă cine mă aude când spun: Faima nu poate fi stinsă cu un ac!

Afară de măturători şi de cerşetorii fără de casă, străzile erau pustii. Belizarie, cu toiagul în mână şi oprindu-se adesea, coborî de-a lungul Străzii Superioare, călcând peste stindardele de marmoră pestriţă, din pavaj; l-am urmat la distanţă mică. Când ajunse la statuia elefantului, se opri ca să pipăie picioarele groase şi aspre ale dobitocului. L-am auzit, murmurându-şi cu nepăsare: „Iată-l, deci, pe Behemoth, pe care l-am făcut cu tine; mănâncă iarbă precum un bou. Oasele sale sunt puternice, precum bucăţi de bronz, oasele sale sunt aidoma barelor de fier. El este mai marele peste căile Domnului”.

Apoi vorbi mai direct, citind din aceeaşi carte: „Iată, strig tare din cauza nedreptăţii, dar nu sunt auzit, strig tare dar nu există judecată. Mi-a zăgăzuit cărarea, de nu pot trece, şi întuneric a aşezat în calea mea. M-a despuiat de gloria mea.” Atunci i-am vorbit încet, din spate, zicându-i:

— Stăpâne, sunt eu, Eugeniu Eunucul. Scumpa mea stăpână, Antonina, m-a trimis ca să-ţi fiu călăuză

Se întoarse, şi şi-a întins mâna după mâna mea, şi m-a tras la el, şi m-a îmbrăţişat. Apoi mă întrebă, îngrijorat, de stăpâna mea, iar eu îi dădui tristul ei mesaj de dragoste. Mergând mai departe, mâncă în chip de prânz pâinea albă şi fructele pe care mi le dăduse ea.

Belizarie îmi ceru să-l conduc în suburbia Blachernae; trecu cu paşi atât de întinşi prin pieţele şi străzile goale, încât părea mai degrabă că el mă conduce pe mine, nu eu pe el. Nimeni nu ne băgă în seamă. Un vânt de răsărit aduse dinspre brutăriile municipale miros de pâine proaspătă şi el luă aminte; şi pe când treceam prin docurile din mahalaua Zeugma, adulmecă şi zise:

— Miros scorţişoară şi lemn de santal şi marinari. Orbirea aceasta mă va preface chiar într-un câine.

În sfârşit, ajunserăm la mănăstirea Sfântului Bartimeu, la Blachernae. Aici Belizarie bătu cu toiagul în poarta din spate şi un frate deschise.

Belizarie ceru să-l vadă pe stareţ, dar fratele răspunse:

— Îşi face socotelile; nu-l pot deranja pentru unul ca tine.

Belizarie zise:

— Spune-i, te rog, că numele meu este Belizarie.

Fratele râse de ceea ce socotea a fi o glumă. Căci Belizarie purta o haină de om de rând, jegoasă de cât fusese purtată în închisoare şi peste ochi avea legată o cârpă murdară.

Fratele glumi:

— Iar numele meu este Apostolul Petru.

În clipa aceea l-am zărit prin uşă pe călugărul Uliaris, trecând de-a lungul unui coridor cu o treabă oarecare. I-am strigat:

— Frate Uliaris, ajutor!

Uliaris veni repede la uşă. Când îl zări pe Belizarie, plânse amarnic şi strigă:

— O, scumpe prietene, o, scumpe prietene! – negăsind alte cuvinte.

Belizarie zise:

— Uliaris, camarad iubit, du-te, te rog, la Prea Sfinţitul tău stareţ şi obţine de la el un anumit bun al meu, pe care l-am împrumutat cândva predecesorului său, până ce voi avea nevoie de el. Este strachina de cerşit a Sfântului Bartimeu, patronul vostru: căci a sosit ceasul nevoii mele.

Uliaris se duse la stareţ care întâi nu voi să predea strachina. Zicea că era o relicvă sacră cu care nu trebuie să umble mâini profane şi pe deasupra o mare sursă de venituri pentru mânăstire; şi că împăratul va fi mânios, dacă va vădi milă faţă de Belizarie.

Uliaris îi zise stareţului:

— Este neîndoielnic că Dumnezeu va blestema casa noastră dacă nu dăm această strachină posesorului ei de drept; am profitat de generozitatea lui în aceşti treizeci de ani.

Atunci stareţul consimţi – deşi codindu-se – şi-i dădu lui Uliaris cheia de la lădiţa bătută cu pietre în care păstra strachina. Uliaris veni din nou la noi şi ne dădu strachina.

Belizarie urmări cu degetul inscripţia încrustată, repetând cu glas tare cuvintele: „Sărăcie şi Răbdare”. Uliaris mai era şi acum atât de apăsat de durere şi de uimire, încât nu găsi cuvinte de bun rămas. Îl îmbrăţişă pe Belizarie şi reintră în casă.

Belizarie şi cu mine ne duserăm acum în suburbia Deuteron, lângă Poarta de Aur. Ne oprirăm lângă porticul unei biserici a Fecioarei. Aici Belizarie se aşeză pe scări ca să cerşească, dar servitorul îl izgoni cu brutalitate, neştiind cine este. Avu parte de acelaşi tratament la bisericile Sfintei Anna, Sfântului Gheorghe, Sfântului Pavel şi a Martirei Zoe, căci servitorii de biserică reţin treptele bisericilor pentru anumiţi cerşetori de profesie, care le varsă ca plată pentru acest privilegiu o parte din pomenile pe care le primesc. Până la urmă, îmi ceru să-l conduc la mânăstirea lui Iov Profetul, nu departe de locul unde ne aflam; aici fu în sfârşit primit cu bunăvoinţă. Căci un cerşetor care se şi afla postat acolo, îl recunoscu şi i se aruncă de gât, plângând; era Turimut, ostaşul din gardă, care dăduse iarăşi peste vremuri grele.

Belizarie se aşeză, rezemându-se de un contrafort al mânăstirii şi încrucişându-şi picioarele. Străzile începură să se umple la ora aceea. Cu strachina în poală, Belizarie strigă cu glas tare, mândru:

— Pomană, pomană! Un ban pentru Belizarie! Un ban pentru Belizarie care cândva a împrăştiat aur pe aceste străzi! Un ban pentru Belizarie, oameni buni din Constantinopol! Pomană, pomană!

La acest strigăt ciudat, care părea mai degrabă un ordin decât o cerere, se adună o mare mulţime; şi uimirea generală făcu loc indignării generale, când oamenii îl recunoscură pe eroul şi salvatorul lor de odinioară ca cerşetor orb, la marginea drumului. Curând începu să plouă în strachina cu bani, monezi de argint şi de aur, amestecate cu cele de aramă. Deşi unii îşi acoperiră faţa cu pelerina pe când dădeau, se găsiră mulţi

oameni cu rang şi greutate care nu se ascunseră şi, de asemenea, multe femei.

Apoi se adunară câţiva dintre veteranii săi care auziseră vestea. Alcătuiră un soi de gardă de corp ca să împiedice poporul să-l înghesuie prea rău, aşa că oamenii trecură în rând câte unul, plătindu-şi obolul de gratitudine faţă de Belizarie, care salvase oraşul de huni. Turimut făcu rost de un sac: de câte ori strachina se umplu, deşertă monezile în sac şi-i dădu lui Belizarie strachina îndărăt. Înainte de a se lăsa seara, trecuseră patruzeci de mii de oameni şi se umpluseră mulţi saci cu bani. Dar Belizarie continua să strige: „Un ban pentru Belizarie, oameni buni din Constantinopol! Pomană, pomană!” Fiecare dădu după puterile lui – femeile bătrâne şi sărace dădură gologani mărunţi, copiii la fel. Până şi prostituatele contribuiră cu argint, din câştigurile dobândite în noaptea aceea. Un om aduse o monedă mare de aur, întrebând cu glas tare:

— Al cui este chipul şi inscripţia?

Era un exemplar din medalia bătută după cucerirea Africii, proclamându-l pe Belizarie „Gloria romanilor”.

Când Justinian află ce se petrece, se înfurie, dar se şi alarmă. Mânia mulţimii creştea şi pe străzi se auzeau strigăte de răzvrătire; în faţa palatului aveau loc demonstraţii. Pe zidurile clădirilor publice se mâzgăleau cu cretă fraze ca aceasta, în latină: *„Justinianus ab injustitiis”* (Justinian, numit astfel pentru justiţia lui strâmbă) şi, în greceşte: „Samson, orb, a distrus un rege şi curtea sa”.

Justinian trimise în grabă după şambelanul său şi ordonă să se întocmească un act de graţiere; îl semnă imediat, reintegrându-l pe Belizarie în toate titlurile şi bunurile sale. Apoi omul orb fu escortat de veteranii săi credincioşi, cu onoruri, la casa lui. Împărţi între ei banii pe care îi adunase – suma se ridica la câte două sute de monezi de aur de om. Dar strachina o restitui stareţului.

Stăpâna mea Antonina fu eliberată din Castelul Căinţei. În cele câteva săptămâni de viaţă cât îi mai rămăseseră, Belizarie se bucură de deplină seninătate. Stăpâna mea Antonina fu necontenit alături de el; şi în fiecare zi, trei sau patru dintre veteranii săi îl vizitară, pentru a pritoci vorbe despre vremurile de odinioară, înţelegându-se să vină pe rând. I se interzise să părăsească terenul din jurul casei, căci Justinian se temea de

popor; dar i se vădi atâta consideraţie şi atâţia oameni se grăbeau să-l viziteze, încât părea mai curând că avea o Curte, decât că execută o sentinţă de detenţie.

Belizarie muri în somn, în ziua a treisprezecea a lunii martie, în anul Domnului 565. Când trupul său fu despuiat pentru înmormântare, se văzu cu uimire că nu avea niciun fel de cicatrice, în ciuda atâtor bătălii sângeroase date pe toată faţa pământului. Stăpâna mea Antonina, care primi moartea lui cu calm precum ar fi dorit el însuşi, zise:

— Ei, singurele răni pe care le-a primit vreodată au fost făcute de mâna propriului său împărat!

Înainte de sfârşitul anului, în ziua a treisprezecea a lunii noiembrie, muri şi Justinian, de o cangrenă. Încotro s-au dus aceste două suflete, fiecare la rândul său, n-au decât să discute creştinii despre ei. Dar se spune că sfârşitul lui Justinian a fost zgomotos şi ciudat totodată; şi când, până la urmă, îşi dădu duhul, ţipând de groază, glasul Stăpânului Minciunilor răsună prin încăperile palatului, într-o parodie sinistră a Scripturilor: „Acesta este Fiul meu iubit, care-mi aduce atâtea bucurii”.

Voinţa lui Justinian de a-i supravieţui duşmanului său Belizarie se împlinise. Dar dintre cele patru persoane atât de strâns legate în această poveste – Justinian, Teodora, Belizarie, Antonina – viaţa cea mai lungă o avu scumpa mea stăpână. După moartea lui Belizarie, deveni foarte liniştită şi curând am rămas singura persoană căreia îi mai adresa cuvântul. Până la urmă, îmi ceru să o duc la mânăstirea în care fiica ei Ioannina era acum stareţă; şi acolo muri, scurtă vreme după ce se împăcă cu Ioannina. Îşi lăsă toţi banii acestei mânăstiri, afară de un venit anual îndestulător pentru a-mi acoperi nevoile.

Eu îi supravieţuiesc chiar şi lui Narses. Lăsaţi-mă să povestesc şi sfârşitul lui şi apoi să isprăvesc. La moartea lui Justinian, îi urmă pe tron Justin – nu strănepotul său Justin, fiul lui Germanos, ci un văr mai vârstnic, fiul Vigilantei, sora lui Justinian. Narses, care continua să fie guvernator al Italiei, fu vorbit de rău de o deputăţie de italieni care venise la Constantinopol, la Justin. Narses cârmuise bine şi ferm, dar sărăcia ţării era atât de mare, încât strângerea impozitelor nu putea să nu pară o povară. Justin consimţi să-l demită pe Narses, scriind în Italia că, din pricina vârstei sale foarte înaintate, este scutit de poverile comandamentului. Narses,

cedându-şi autoritatea şi titlul unui anume Longinus, părăsi palatul din Ravena şi se retrase într-o vilă, la Neapole. Aici primi o scrisoare particulară jignitoare, de la Sofia, strănepoata Anastasiei, sora Teodorei; Sofia era acum împărăteasa lui Justin: în această scrisoare, ea remarca, nu fără cruzime, că a procedat bine lăsând meseria armelor în grija bărbaţilor şi-l îndemna să-şi reia ocupaţia dinainte – să toarcă lână împreună cu servitoarele palatului. Motivul acestei manifestări de rea voinţă fusese o batjocură la adresa ei, exprimată de Narses, pe vremea când era şambelan.

Când Narses citi scrisoarea, strigă tare:

— Am să torc Splendorii-sale un astfel de fir, încât nu va izbuti toată viaţa ei să-l deznoade.

Apoi începu să toarcă un fir de intrigi cu duşmanii de dincolo de frontiera de nord. (Deşi nu mă veţi crede, Narses avea nouăzeci şi patru de ani, dar era mai ager la minte şi la trup decât mulţi oameni de cincizeci. La vârsta de nouăzeci şi unu de ani câştigase o mare victorie în nord, împotriva unui anume Comite Vidinus, un rebel, şi împotriva francilor şi alemanilor, care-l sprijineau.)

Justin îşi dădu seama că lombarzii sălbatici plănuiau să invadeze Italia şi dorea intens ca prietenul său Longinus, noul guvernator al Italiei, să dobândească gloria de a-i respinge. Dar Narses, hotărât să se răzbune pe împărăteasa Sofia, trimise un mesaj regelui Alboin al lombarzilor, spunându-i: „Împăratul m-a îndepărtat de la comandă şi a deschis câmpiile rodnice ale Italiei în faţa luptătorilor tăi hotărâţi”.

Germanii aceştia invadară Italia de Nord, pe calea trecătorii Brenner. Narses îi scrise lui Justin, oferindu-se să-l respingă pe Alboin, dacă i se redă neîntârziat comanda. Dar Justin nu-i acordă nicio atenţie. În consecinţă, lombarzii, pe care Longinus nu avusese hotărârea de a-i înfrunta, ocupară toată Italia de la nord de Pad şi o ţin ocupată până în ziua de astăzi.

Narses muri din pricina remuşcărilor.

Ce trebuie să spun acuma despre supunerea plină de răbdare a lui Belizarie faţă de cruzimea şi capriciile lui Justinian, împăratul său? Unii au emis părerea că a avut un caracter mult peste cel al omului obişnuit; alţii că a avut un caracter mult prea slab, fiind de fapt un poltron. Chestiunea ar putea fi discutată la

nesfârşit. Ceea ce pentru mine trage mai greu în cumpănă decât disputa filosofică deşartă, este faptul că eu cunosc nemijlocit înseşi părerile lui Belizarie. Căci, aşa cum nu ţinuse cu donatiştii din Africa, cei care refuzaseră să primească tainele din mâinile unui preot cu viaţă păcătoasă, acceptându-le numai din mâinile unuia cu reputaţie imaculată, la fel nu ţinea nici cu donatiştii politici, care criticau pe cei ce aveau autoritatea asupră-le şi, prin neascultarea şi ignoranţa lor, ruinau totul. În ce mă priveşte, fiind un servitor, găsesc că indiciul cel mai sigur în privinţa caracterului unui om este felul în care se poartă cu servitorii săi: purtarea aceasta oglindeşte demnitatea cu care el însuşi se comportă faţă de cei aşezaţi, în autoritate, peste dânsul. Cred că Belizarie a fost cel mai blând stăpân din câţi stăpâni au avut vreodată servitorii.

Mai este un fapt de notat: deşi Justinian l-a tratat înfiorător pe Belizarie, niciodată nu i-a ordonat să săvârşească vreo faptă care era categoric potrivnică legilor lui Dumnezeu; căci, fiţi siguri, Belizarie nu ar fi dat ascultare, fiind de părere că legile lui Dumnezeu sunt superioare oricărei porunci dată de om.

Şi mai este ceva: Justinian, în ciuda relaţiilor presupuse cu Beelzebut, fusese foarte zelos în profesarea credinţei creştine. Respecta vigilii, posturi, a clădit şi îmbogăţit mânăstiri şi biserici, a descurajat necredinţe, a lărgit puterile seculare ale episcopilor – şi a urmat cu toată seriozitatea îndemnul ironic al lui Isus de a întinde celor ce te lovesc şi obrazul celălalt. Astfel: a plătit bani hanului Zabergan, care devastase Tracia, a conferit rang de patrician lui Artaban, asasinul, a cinstit trădători dovediţi, ca Herodian şi Ioan Epicureanul. După moartea Teodorei, l-a rechemat de la Alexandria chiar şi pe Ioan de Capadocia, ajuns cerşetor şi l-a răsfăţat iarăşi. Dar, dacă faţă de răufăcători, împăratul fusese extravagant de iertător, cu oamenii cinstiţi nu ştia cum să se poarte, deoarece doctrina creştină dă în primul rând îndrumări cum trebuie trataţi păcătoşii, opresorii, calomniatorii şi trădătorii, dar de prea puţine indicaţii cum anume trebuie răsplătită virtutea din fire. (Este mai binecuvântat a da, decât a primi: a ierta, decât a fi iertat.) Astfel, Justinian l-a răsplătit pe Hipatius cu moartea pentru felul drept în care se purtase în timpul „Răzmeriţei Victoriei”; şi l-a tratat pe nobilul Germanos cu bănuială şi dispreţ; iar faţă de Belizarie s-a purtat ca însuşi diavolul. Părerea mea este

următoarea: cred că lui Belizarie îi era milă de Justinian pentru că împăratul dorea să fie un bun creştin, dar nu ştia cum să ajungă la aceasta.

După Evanghelii, Isus Hristos a rostit odată o parabolă despre o oaie rătăcită, salvată în sfârşit de cioban; şi a scos din ea morala că, în Ceruri, un păcătos care se pocăieşte stârneşte mai multă bucurie decât nouăzeci şi nouă de oameni drepţi, care nu trebuie să se căiască. Fără îndoială că şi de data aceasta Isus a vorbit ironic, înţelegând prin „oamenii drepţi” pe cei mărginiţi, mărunţi, mulţumiţi de ei înşişi. Dar la bătrâneţe, Justinian, încercând în mod absurd să îmbunătăţească parabola, părea să fi ajuns la concluzia că ciobanul trebuie să insulte şi să tortureze singura oaie care rămăsese în ţarcul oilor, respectându-şi datoria, în loc să se rătăcească împreună cu cei nouăzeci şi nouă de semeni decăzuţi; şi mai părea să fi dedus morala că, în Ceruri, orice persoană (alta decât însuşi Fiul lui Dumnezeu) care se poartă cu inflexibilă probitate, stârneşte indignare. Această părere nu este defel neobişnuită în rândurile teologilor eminenţi, care sunt cu prisosinţă conştienţi de propriile lor impulsuri păcătoase.

„Sub vechii Zei, obişnuia să spună fostul meu stăpân, Damocles, exagerând întrucâtva, virtutea a fost întotdeauna onorată şi infamia combătută; crucea ticălosului nu a fost aurită şi bătută cu pietre; omul nu se complăcea în umilire de sine.” Să lăsăm pe fiecare să creadă ceea ce îi place. Şi dacă se întâmplă ca cititorul să fie devotat virtuţii, şi nu un teolog ipocrit care despică logic firul în patru, şi niciun ascet pervertit, această poveste nu-l va jigni, ci, dimpotrivă îl va întări în principiile sale. Căci Comitele Belizarie a fost devotat, cu firească simplitate, virtuţii, de la care nu a abdicat niciodată. Iar aceia dintre voi pentru care povestea Evangheliei are un oarecare miez istoric, veţi spune poate că Belizarie s-a purtat la judecata lui Justinian foarte asemănător cu felul în care s-a purtat Stăpânul său la judecata lui Ponţiu Pilat, guvernatorul Iudeii, când a fost acuzat, pe nedrept, de aceeaşi crimă: trădare faţă de imperiu; şi că a suferit cu un mai puţină răbdare.

Atâta, deci, despre lucrurile acestea.